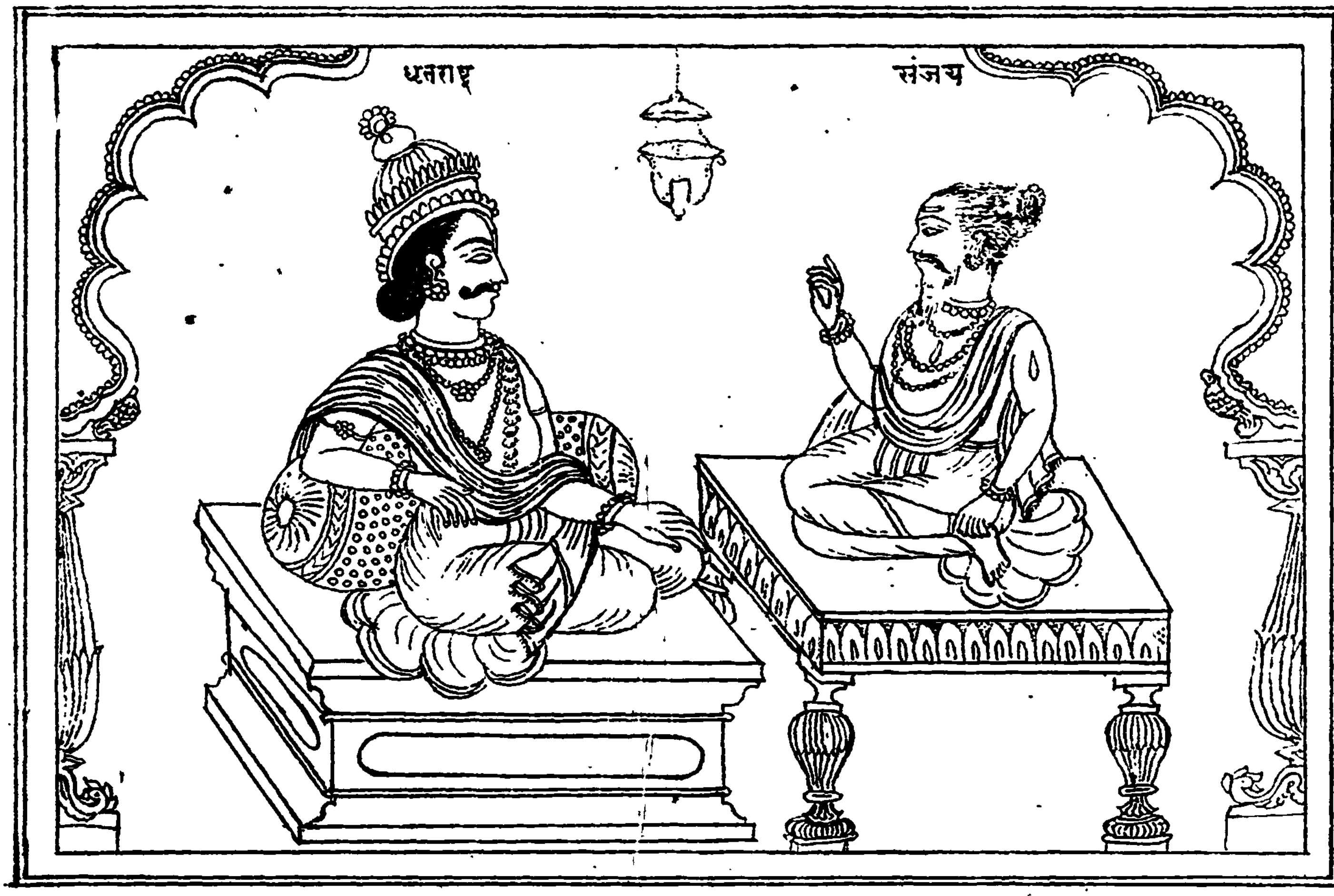
गीतार्थबोधिनी

॥ गी० श्रीगणेशायनमः॥ ॥वामनकृतमंगलाचरणश्लोक॥ ॥ श्रीमान् आ० ॥१॥
जो भगवान्साक्षात्शेषशायी जगद्गुरू॥ मंगलाचरणीं वंदूं जगन्मंगल तो
हरी॥१॥ भगवान् भगवद्गीतावक्ता जो भक्तसारथी॥ टीकाकार हि तो साक्षा
द्वामनात्मा जगद्गुरू॥२॥ समश्लोकी इचें नाव जितुके श्लोक मूळिंचे॥ टीके
चे तितुके श्लोक सज्जनानंदकारक॥३॥ श्लोकाच सारिखे श्लोक श्लोकीं श्लो
कार्थसंग्रह॥ करितों उत्तमश्लोक समश्लोकी अशी हरी॥४॥ दृष्टीं दिसति हे
श्लोकटीकेचे वामनाकृती॥ अर्थीं त्रिविक्रम तनू संत द्रष्टे सदा चिती॥५॥ को
ठें पदपदाचाही अर्थ भावार्थयुक्त ही॥ कोठें कोठें भावमात्र बोलेल भगवान्
स्वयें॥६॥ भाषा केशी तरी हो कां अर्थीं तात्पर्य सज्जना॥ तथापि भगवद्वाणी
हे प्राकृत ह्मणों नये॥७॥ धरी मनुष्य सदनीं अवतार तरी हरी॥ गीता श्रीभ
गवद्वाणी भाषाटीके मध्यें तशी॥८॥ वाणी श्रीचक्रपाणीची वेदगुह्यार्थरू
पिणी॥ कोणत्या मिषें प्रगटली ते वेदव्यास बोलतो॥९॥ कीं पुत्र धृतराष्ट्राचे
आणि रवीं पुत्र पंडुचे॥ युद्धालागि कुरुक्षेत्रीं मिळाले राज्यकामुक॥१०॥ ध

तराष्ट्राशितेथीलवृत्त सर्व वदावया॥ वेदव्यासेंच दि धलाशिष्य संजय आपु
॥१॥ ला॥११॥ धृतराष्ट्रपुसेत्यालावृत्ततेथीलयेथुनी॥गीता अष्टादशाध्यायीं भी
ष्मपर्वांत भारथीं॥१२॥ सातशें श्लोक हे गीतार्टीकाही श्लोक सातशें॥अध्या
यांचे आदिअंतीं थोडेसे श्लोकवेगळे॥१३॥ टीका अष्टादशाध्यायींशेष शायी
जगद्गुरू॥करीसप्तशतश्लोकीतीचाप्रारंभयेथुनी॥१४॥ ॥श्लोक॥ धृत
राष्ट्र उवाच॥ ॥ धर्मक्षेत्रेकुरुक्षेत्रेसमवेतायुयुत्सवः॥ मामकाः पांडवा
श्चैव किमकुर्वत संजय॥१ **॥समश्लोकी॥** ॥धर्मक्षेत्रींकुरुक्षेत्रींमिळा
लेयुद्धकामुक ॥ माझे आणीक पांडूचे संजया वर्तलेकसे॥१॥ **॥आर्या॥**॥
धर्मक्षेत्रिंकुरूच्या क्षेत्रींमिळूनीकराचया समर॥ माझे आणि पांडूचे करिती
तें सांग संजयाकुमर॥१॥ **॥दोहरा॥** ॥ धर्मक्षेत्रकुरुक्षेत्रमो मिलेजुद्धके
साज॥ संजय मोरुत पांडवनेकीन्होकैसोंकाज॥१॥ **॥ओवी॥** ॥धृतरा
ष्ट्र ह्मणे संजया॥ धर्मक्षेत्रकुरुक्षेत्राचां ठायां॥ कौरव पांडव मिळोनियां॥ तेथे
काय करितातीं॥१॥ **॥अभंग॥** ॥धर्मबंधू कुरुपुत्र रणांगणीं॥ मिळाले ॥१॥

॥गी०॥ आयनीइझावया॥१॥ प्रज्ञाचक्षु पुसे संजयासगोष्टी॥अंतरीतोकष्टीपुत्र आ०॥
दुःखें॥२॥ पांडुपुत्र आणि आमुचे आत्मज॥केलें कैसें काज राज्यलोभें॥३॥ ॥१॥
तुकादासप्रार्थ ऐकावें सज्जनें॥ व्यासाचे आज्ञेने संजय बोले॥४॥१॥ ॥
॥**श्लोक॥ संजय उवाच॥** ॥ दृष्ट्वातु पांडवानीकंव्यूढंदुर्योधनस्तदा॥आ
चार्यमुपसंगम्यराजावचनमब्रवीत्॥२॥ **॥समश्लोकी॥** ॥ रचलें
पांडवदळतें दुर्योधन देखुनी॥ राजा वचन हें बोले द्रोणाजवळि येउनी॥२
॥**आर्या॥** ॥ तेव्हां पंडुसुताची पाहुन सव्यूह सैन्यरचना ते॥वेगींद्रोणा
जवळीयेउनि बोले नृपाळ वचनातें॥२॥ **॥दोहरा॥** ॥ पांडवसेनाव्यूहलखी
दुर्योधन दिग आय॥ निज आचार्य द्रोणसोंबोल्यो ऐसें भाय॥२॥ **ओवी**
संजय ह्मणे रायासी॥ पांडवसैन्य परियेसी॥ राजा सांगे द्रोणापासीं॥ त
याजवळीयेउनी॥२॥ **॥अभंग॥** ॥हांसोनी संजय बोले ऐकराया॥ पांडवी
सेनीया बळिवंत॥१॥ निज बळदर्पेंच दलाअभिमाना॥दुर्योधना येणें गुरू
पासीं॥२॥ दासतुका बोले द्रोणाचे संनिध॥ राजा उपबोध करी काय॥३॥२॥

॥श्लोक॥ ॥पश्यैतां पांडुपुत्राणामाचार्य महतीं चमूम्॥ व्यूढां द्रुपदपुत्रेण
तव शिष्येण धीमता॥३॥ ॥सम०॥ ॥पाहे पां पांडवी सेना आचार्या थोर जे
बहू॥ तुझाच शिष्यें रचिली शाहाण्या द्रुपदात्मजें॥३॥ ॥आर्या॥ हे आचा
र्यस्वामी पांडवसेना पहा वयाज्ञानें॥ धृष्टद्युम्नें व्यूहा रचिलें शिष्यें तुझाच स्व
ज्ञानें॥३॥ ॥दोहरा॥ ॥ पांडवसेना अतिबडी आचार्य हितूं देख॥ धृष्टद्युम्न
तव शिखनें व्यूह रचो विशेख॥३॥ ॥ओवी॥ ॥ आचार्या पांडवसैन्य पाहे॥
द्रुपदपुत्रें रचना केली आहे॥ तुझाच शिष्य होय॥ बुद्धिबळें अधिक॥३॥ अ०
पाहाजी पांडवसेना समुदाव॥ साजा चढी जीव घ्यावयासी॥१॥ शस्त्रें कवचें
टोप लेउनी सजिले॥ उत्तावेळ भले झुंझावया॥२॥ आचार्या शाहणे नव्हत पांड
व॥ परी राखीना व धृष्टद्युम्न॥३॥ शिष्य हा तुमचा विद्या तुह्मी दिल्ही॥ उपका
रास आली ऐसें जालें॥४॥ द्रुपदाचा पुत्र अग्निगर्भी जाला॥ बुद्धिवंत भला तुका
ह्मणे॥५॥३॥ ॥श्लोक॥ अत्र शूरा महेष्वासा भीमार्जुनसमा युधि॥ युयुधा
नो विराटश्च द्रुपदश्च महारथः॥४॥ धृष्टकेतुश्चेकितानः काशिराजश्च वी ॥२॥

र्यवान्॥ पुरुजित्कुंतिभोजश्च शैब्यश्च नरपुंगवः॥५॥ ॥सम०॥ ॥येथें भी
मार्जुनातुल्य शूर थोर धनुर्धर॥ युयुधान विराटाख्य द्रुपदाख्य महारथी॥४॥
धृष्टकेतू चेकितान काशिराजा पराक्रमी॥ पुरुजित्कुंतिभोजाख्य शैब्याख्य पु
रुषर्षभ॥५॥ ॥आर्या॥ भीमार्जुनसम येथें दिसती धन्वी समग्र शूर रथी
॥ सात्यकि विराट आणिक द्रुपदादिक हे महारथातिरथी॥४॥ तो धृष्टकेतु आ
हे काशीश्वर आणि चेकितान असे॥ दिसती वीर पहा हे पुरुजित्सह शैब्य कुं
तिभोज असे॥५॥ ॥दोहरा॥ ॥ सूर धनुख धारि बडे अर्जुन भीम समा
न॥ द्रौपद महारथी और पुनि हैं बिराट युयुधान॥४॥ धृष्टकेतु और काशिप
ति चेकितान बलवंत॥ कौंतिभोज और शैब्य पुनि पुरुजित् शत्रुनिकंत॥५॥
॥ओवी॥ ॥ पांडवसेनेंत वीर जाण॥ युद्ध करणार भीमार्जुन॥ यांसम वीर
ट युयुधान॥ द्रुपद ऐसे महारथी॥४॥ धृष्टकेतु चेकितान॥ काशिराज वीर्य
वान॥ पुरुजित् अति तीक्ष्ण॥ कौंती शैब्य नराधिप॥५॥ ॥अभंग॥ ॥ ये
थें भीमार्जुनातुल्य महावीर॥ युयुधान शूर विराट ही॥१॥ द्रौपदीचा पिता

पूर्णमहारथी॥ धृष्टकेतु मूर्ति शिशुपाळाची॥२॥ चेकितान काशीपती वीर्य
वान॥ पुरुजित् आपण कुंतिभोज॥३॥ नरपुंगव नृप शैब्य पराक्रमी॥ तु
काह्मणे नामे पुढें ऐकां॥४॥५॥ ॥श्लोक॥ ॥युधामन्युश्च विक्रांत उत्तमौ
जाश्च वीर्यवान्॥ सौभद्रो द्रौपदेयाश्च सर्व एव महारथाः॥६॥ अस्माकं तु विशि
ष्टा ये तान्निबोध द्विजोत्तम॥ नायका मम सैन्यस्य संज्ञार्थं तान्ब्रवीमि ते॥७॥
सम०॥ महावीर युधामन्यु उत्तमौजा पराक्रमी॥ अभिमन्यू द्रौपदीचे पुत्र स
र्व महारथी॥६॥ आमचे थोर जे त्यांतें आई कब्राह्मणोत्तमा॥ सैन्याचे जे धनी मा
झ्या त्यांतें संज्ञार्थ सांगतों॥७॥ आर्या॥ अतिवीर्य उत्तमौजा विक्रमशालीन
सा युधामन्यू॥ सर्व हि महारथी ते पांचाळीचे कुमार अभिमन्यू॥६॥ ऐकावें
द्विजवर्या नायक माझ्या विशिष्ट सैन्या तें॥ संज्ञार्थ च मी वदतों जाणावें लोकमा
न्य मान्या तें॥७॥ ॥दोहरा॥ ॥ युधामन्यु ओर विक्रमी उत्तमौजा रणधीर॥
द्रौपदीसुत अभिमन्य यह महारथी बलवीर॥६॥ मोसेंना मो जो बडे समगि
निये द्विजराज॥ नीके जानत मति न्हे पुरे ज्गुथके काज॥७॥ ॥ओवी॥ युधाम

 न्यु पराक्रमी बहुत॥ उत्तमौजा वीर्यवंत॥ सौभद्रेय आणि द्रौपदीचे सुत॥ हे सर्व
ही महारथी॥६॥ आह्मा मध्यें जे विशिष्टा॥ तें तूं ऐक गा द्विजश्रेष्ठा॥ माझिया
सैन्यांत सुभटा॥ ते तुजलागीं सांगातों॥७॥ ॥अभंग॥ ॥ युधामन्यु वीर
उत्तमौजा जेसा॥ अभिमन्यू खासा पार्थपुत्र॥१॥ द्रौपदीचे पांच सर्व महावीर॥
आमुचेंही थोर अवधारीं॥२॥ अधिकारी त्यांची वर्णितसे नामें॥ सूचना उत्तमें
ऐका वीजी॥३॥ तुकाह्मणे गीते माजी नव श्लोक॥ बोलीला पृथक दुर्योधन॥४
॥७॥ ॥श्लोक॥ ॥ भवान्भीष्मश्च कर्णश्च कृपश्च समितिंजयः॥ अश्वत्था-
मा विकर्णश्च सौमदत्तिस्तथैव च॥८॥ ॥सम०॥ तूं भीष्म आण खी कर्ण कृप
जो विजयी रणीं॥ अश्वत्थामा विकर्णाख्य तो ही भूरिश्रवा तसा॥८॥ ॥आर्या
येक तुह्मी आणि भीष्म प्रौढ कृपाचार्य आणि हा कर्ण॥ तो सौमदत्ति आणि कृ अश्व
त्थामा गुणाकर विकर्ण॥८॥ दोहरा॥ ॥ तुम और भीखम करण कृप जि अजि
तसंग्राम॥ भूरिश्रवा विकरण और अश्वत्थामा नाम॥८॥ ॥ओवी॥ ॥ तूं आ
णि भीष्म कर्ण॥ कृपाचार्य नीतिसंपूर्ण॥ अश्वत्थामा विकर्ण॥ सोमदत्ति ऐसे हे॥

॥ अभंग ॥ ॥ पितामहतुम्हासंव्हारितेअरी॥ तेसाधनुर्धारी कर्णमाझा ॥ १॥
कृपाचार्यगुरुश्रेष्ठांश्रेष्ठखरा॥ समानराजराविजयाख्य ॥ २॥ द्रोणपुत्र चीरं
जीवीअश्वत्थामा ॥ विकर्णाचामहिमाकायवाणुं॥ ३॥ भूरिश्रवानसाकळूंयातुम्हा
सी ॥ महिमाबोलेंऐसीतुकाम्हणे॥ ४॥ ८॥ ॥ श्लोक॥ ॥ अन्येचबहवः शू
रा मदर्थेत्यक्तजीविता ः॥ नानाशस्त्रप्रहरणाः सर्वेयुद्धविशारदाः ॥ ९॥ ॥
सम०॥ ॥ आणीकहीबहूशूर मदर्थेमरणारजे ॥ नाना शस्त्रेंहांणणारेयुद्धीं
कुशळसर्वही ॥ ९॥ ॥आर्या॥ अ[illegible]णिक शस्त्रास्त्रींहेबहूतजेशूर निपुणस
मराया॥ माझाअर्थासाठींधरुनीआलेहिमानसमराया॥ ९॥ ॥ दोहरा॥ ॥
औरशूरबहुतहेमोलगतजतपराण॥ ॥भातभातआयुधधरेंसवजुहूको
बलवान्॥ ९॥ ॥ ओवी ॥ ॥ आणिकहींबहुतवीर॥ माझ्या निमित्तेंमरणा
र॥ नाना शस्त्रांचे प्रेरणार ॥सकळकुशळयुद्धाशी॥ ९॥ ॥अभंग॥ ॥ आ
णिकहीबहूशूर महाबळी॥ रणींचेंडूफळीखेळणारे॥ १॥ मजसाठींजीव रे
कल्पिलाजीहीं॥ हाणणारे घाईशस्त्रेंनाना॥ २॥ समरींकुशळनामाथिले भ ॥४॥

गी० ले॥ शिपाईदादुलेकाळदूत॥ ३॥ अहं तेच्यायोगेंबोलेराजेश्वर॥ ऐकोनचतु अ०
रतुकाम्हणे॥ ४॥ ९॥ ॥ श्लोक॥ ॥ अपर्याप्तंतदस्माकंबलं भीष्माभिरक्षि ॥१॥
तम्॥ पर्याप्तंत्विदमेतेषांबलंभीमाभिरक्षितम्॥ १०॥ ॥सम०॥ ॥ असम
र्थतयाचेंतेंसमर्थबळआमुचें॥ जेंसैन्यरक्षिलेंभीष्मेंत्याचेंतो भीमरक्षिता॥
॥ १०॥ ॥आर्या॥ ॥ दिसतेंअपूर्णअमुचीभीष्मेंरक्षोनिभीमसेनाही ॥ पू
र्णदिसेपार्थांचीअनुसरतांजाणभीमसेनाही॥ १०॥ ॥दोहरा॥ ॥ मोसेना
समरथसीभीखमराखत[illegible]॥ [illegible]सेनाअसमर्थहैराखतभीमस्रुवाहि॥
॥ १०॥ ॥ओवी॥ ॥ आमची[illegible]सेगाढी॥ भीष्मरक्षिनाहेमोठी॥ त्यांची
सेनाबलहीनथोडी॥ भीमराखीब[illegible]॥ १०॥ ॥अभंग॥ ॥ परंतु निर्बळ
दिसेपांडवदळ॥ भीमरक्षपाळअसतांही॥ १॥ आमुचेसबळतुम्हावीण दीसे
तुम्हीर[illegible]केसेंकायवाणु॥ २॥ विश्वाचे अंकुरतैसे महावीर॥ काळदंताकार
शस्त्रहातीं॥ ३॥ तुकाम्हणेसंताऐकावेंसावध॥ बोलतांसक्रोधरावजाला॥
॥ ४॥ १०॥ ॥ श्लोक॥ ॥ अयनेषुचसर्वेषुयथाभागमवस्थिताः॥ भीष्ममे

वाभिरक्षंतु भवंतः सर्व एव हि ॥११॥ ॥ सम० ॥ ॥ तथापि सैन्य रक्षेचीं स्थानें

जीं ज्यांस दाधलीं ॥ भीष्मातें चि तुह्मी रक्षा सर्व त्या त्या स्थळीं राहुनी ॥११॥ ॥
॥ आर्या ॥ ॥ आपुल्या आपुल्या स्थानीं तिष्ठति युद्धीं धरोनि दृढ लक्षा ॥ अव
घे मिळोनि एका भीष्मालागीं जपोनि संरक्षा ॥११॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ अस पा समे
व्यूह के तुम सब भगरे होहु ॥ भीखमकी रछा करो धरि के मन मों कोहु ॥११॥ ॥
ओवी ॥ ॥ ठायींठायीं रणभूमिसी ॥ जतन करावें भीष्मासी ॥ तो तुह्मांस म
स्तांसी ॥ रक्षील जाणा प्रतापें ॥११॥ ॥ अभंग ॥ ॥ रक्षावया सेना भार ॥ स्थानें नेने
मिळीं अपार ॥१॥ तथापि त्या वर्तमाना ॥ तुह्मी आणि के जी मना ॥२॥ भीष्मातें
च तुह्मी रक्षा ॥ राखावया आत्मपक्षा ॥३॥ स्थानीं हुनी नेसे सर्व ॥ तुका ह्मणे
हें अपूर्व ॥४॥११॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ तस्य संजनयन्हर्षं कुरुवृद्धः पितामहः ॥
सिंहनादं विनद्योच्चैः शंखं दध्मौ प्रतापवान् ॥१२॥ ॥ सम० ॥ ॥ तों दुर्यो
धन संतोषा ऐसा भीष्म पितामह ॥ गर्जोनि सिंहनादातें प्रतापी शंख वाजवी ॥
॥१२॥ ॥ आर्या ॥ ॥ ऐकुनियां नृपवचना त्या सिकरायात यींप्र मोदातें ॥ ग

र्जोनि सिंहनादें करि तो कुरुवृद्ध शंखनादातें ॥१२॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ दुर्योधन

के हर्ष कों भीषम जी चित चाय ॥ सिंहनाद उँचौ कियो दुःसह शंख बजाय ॥१२॥

॥ ओवी ॥ ॥ वडील भीष्म प्रतापिया ॥ दुर्योधना हर्ष उपजावया ॥ सिंहनाद क
रुनियां ॥ प्रतापें शंख वाजवी ॥१२॥ ॥ अभंग ॥ अहो तो कौरवांचा राजा ॥ सं
तोषे लजया काजा ॥१॥ ऐसा भीष्म तो वडील ॥ दाची संतोष नवल ॥२॥ हां
क फोडी सिंहनादें ॥ शंख वाजवी आनंदें ॥३॥ पूर्ण प्रतापाचें आंग ॥ तुका ह्म
णे संतसंग ॥४॥१२॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ ततः शंखाश्च भेर्यश्च पणवानक
गोमुखाः ॥ सहसैवाभ्यहन्यंत स शब्दस्तुमुलोऽभवत् ॥१३॥ ॥ सम०
तों वाद्यें शंख भेर्यादि पणवानक गोमुखें ॥ वाजवीलीं येक सरें झाला तो ध्व
नि तुंबळ ॥१३॥ ॥ आर्या ॥ ॥ मग शंखासह भेरी पणवानक गोमुखा
दि रवदाटे ॥ जेणें शब्दें करुनी पृथ्वी आकाश सर्व कोंदाटे ॥१३॥ दोहरा ॥
तब शंख भेरी पणव आनक गोमुख भेर ॥ तासें छिन्न बाजत भयो शब्द रहो
भरपूर ॥१३॥ ॥ ओवी ॥ ॥ मग शंख आणि भेरी ॥ पणवानकें घे

ईनिकरी॥ गोमुखादिगर्जिलींयेकसरीं॥ घोरनादजाहला ॥१३॥ **अभंग**
॥६॥ तेव्हां येकवेळासारी॥ शंखध्वनीची कूसरी॥१॥ भेरीगर्जतीठोकिल्या॥
पणवानकाहीगाजल्या॥२॥ येकसरेंचिगोमुखें॥ दाहीदिशानादमुखें॥
॥३॥ जाल्यापूर्णह्मणेतुका॥ लीलापांडवांचीऐका॥४॥१३॥ ॥**श्लोक**
ततःश्वेतेर्हयैर्युक्ते महति स्यंदने स्थितौ॥ माधवः पांडवश्चैव दिव्यौ शंखौ
प्रदध्मतुः॥१४॥ ॥**सम०**॥ ॥ तोथोररथशुभ्राश्वीयुक्तएकारथींतया
दिव्यवाजवितेजालेशंखमाधवपांडव॥१४॥ ॥**आर्या**॥ बैसुनितेश्रेष्ठ
रथींसंयुक्तश्वेतवर्णहयजाशीं॥ माधवआणिकपांडववाजवितीतेचिदि
व्यजलजांशी॥१४॥ ॥**दोहरा**॥ ॥ श्वेतबरणघोडेलगेमहारथहिबना
य॥ हरिअर्जुनतापेंचढेरहेशंखबजाय॥१४॥ ॥**ओवी**॥ ॥श्वेतवर्ण
घोडेमहारथीं॥ वरीपांडवश्रीपती॥ दिव्यशंखघेउनिहातीं॥ वाजवितेजा
हले॥१४॥ ॥**अभंग**॥ ॥ थोरीथोरलातोरथी॥ शुभ्रवर्णहयनाथी॥१॥
दोघेयुक्तरहंवरी॥ कुंतीपुत्रपूतनारी॥२॥ दिव्यवाजवितेजाले॥ शंखकरींचे ॥६॥

॥गी०॥ आपुले॥३॥ अहोमाधवीपांडव॥ तुकाह्मणेठेवीजीव॥४॥१४॥ **श्लोक** आ०
पांचजन्यंहृषीकेशो देवदत्तं धनंजयः॥ पौंड्रं दध्मौ महाशंखं भीमकर्मावृ ॥१॥
कोदरः॥१५॥ **सम०**॥ ॥ हृषीकेशेंपांचजन्यदेवदत्त धनंजयें॥ पौंड्रना
ममहाशंखभीमेंवाजविलाबळें॥१५॥ ॥**आर्या**॥ ॥ बीभत्सुदेवदत्ता
वाजवितोकृष्णपांचजन्याशीं॥ वाजविलेंपौंड्राशींभीमेंजोनित्यसिंधयु
ध्दाशीं॥१५॥ ॥**दोहरा**॥ ॥ देवदत्तअर्जुनलियोपांचजन्यजदुराय॥ भी
मभयानकभयदियोपौंड्रशंखबजाय॥१५॥ ॥**ओवी**॥ पांचजन्यघेत
लाकृष्णें॥ देवदत्ततोवीरेंअर्जुनें॥ भीमवृकोदरतेणें॥ पौंड्रशंखवाजविला॥
॥१५॥ ॥**अभंग**॥ ॥पांचजन्यहृषीकेशें॥ गाजवितांचीआवेशें॥१॥ देव
दत्तधनंजयें॥ वाजविलादेउंभयें॥२॥ पौंड्रनाममहाशंख॥ श्रवणेंरिपुशींदे
दुःख॥३॥ भीमेंवाजविलाबळें॥ तुकावदेहर्षमेळें॥४॥१५॥ ॥**श्लोक**॥
अनंतविजयं राजा कुंतीपुत्रो युधिष्ठिरः॥ नकुलः सहदेवश्च सुघोषमणि
पुष्पकौ॥१६॥ ॥**सम०**॥ ॥ राजाअनंतविजयशंखातेंश्रीयुधिष्ठिर॥

माद्रीपुत्रींवाजविलेसुघोषमणिपुष्पक॥१६॥ ॥आर्या॥ ॥ राजा अनंत
॥७॥ विजयावाजउनीजोकरीमहाघोषा॥सहदेवनकुलतेसेवाजविमणिपुष्पकाभि
धसुघोषा॥१६॥ ॥दोहरा॥ ॥नृपतीयुधिष्ठिरफूंकियोअनंतविजयकोघो
स॥पुनिनकुलसहदेवनेंमणिपुष्पकोंसुघोस॥१६ ॥ओवी॥ ॥अनंत
विजयगजरें॥वाजविलायुधिष्ठिरें॥नकुलेंसहदेववीरें॥मणिपुष्पकवाजविले
॥१६॥ ॥अभंग॥ ॥प्रभुअनंतविजय॥श्रवणार्थीदाताजय॥१॥ शंखवाला
गीयुधिष्ठिर॥वाजवितहर्षपर॥२॥आलानकुलसहदेवें॥ शंखवाजवीऐ
कावे॥३॥सुघोषमणिपुष्पक॥तुकाह्मणेहेरसिक॥४॥१६॥ ॥श्लोक
काश्यश्चपरमेष्वासः शिखंडीचमहारथः॥ धृष्टद्युम्नोविराटश्चसात्यकि
श्चापराजितः॥१७॥ ॥सम०॥ ॥ धनुर्धरमहाकाश्यशिखंडीहिमहार
थी॥अजिंक्यसात्यकीवीर धृष्टद्युम्नविराटही॥१७॥ ॥आर्या॥काश्ये
शिखंडिनेंहीत्याकेलापृषदराजशूरानें॥सात्यकिवीरेंआणिक धृष्टद्युम्नेंवि
राटवीरानें॥१७॥दोहरा॥महाधनुरवधरकाशीपतिरथीशिखंडीजान॥ धृ ॥७॥

॥ गी०॥ ष्टद्युम्नविराटअतिबलीसात्यकीहीमान॥१७॥ ॥ओवी॥ ॥काशिरा अ०
ज धनुर्धर॥शिखंडीमहारथीवीर॥ धृष्टद्युम्नविराटथोर॥सात्यकीअप ॥१॥
राजित॥१७॥ ॥अभंग॥ ॥ धनुर्धरमहाकाश्य॥ राजेजाशींसर्वच
श्य॥१॥तेसाभीष्मप्राणहारी॥ शिखंडिचीकेवढीथोरी॥२॥ धृष्टद्युम्नउ
त्तरपिता॥सात्यकीतोअपराजिता॥३॥ तुकापुढेविनवीतो॥ऐकाव्या
सज्याणितो॥४॥१७॥ ॥श्लोक॥ ॥द्रुपदोद्रौपदेयाश्चसर्वशः
पृथिवीपते॥सौभद्रश्चमहाबाहुः शंखान्दध्मुः पृथक्पृथक्॥१८॥ ॥
सम०॥ ॥द्रुपदद्रौपदीपुत्रअभिमन्युमहाभुज॥शंखवाजविलेयांहीं
आपुलालेपृथक्पृथक्॥१८॥ ॥आर्या॥ ॥द्रुपदेंअभिमन्यूनेंपृथ
क्पृथक्द्रौपदीजतनुजानीं॥वाजउनीशंखांतेंभरिलीदाहीदिगंतरेंजा
नीं॥१८॥ ॥दोहरा॥ ॥द्रुपदद्रौपदीसुतसबेऔरसुभद्रापूत॥आप
नेआपनेशंखलेधुनीकिन्हीतासूत॥१८॥ ॥ओवी॥ ॥द्रुपदआ
णीद्रौपदीसुत॥सुभद्रापुत्रविख्यात॥हेहीमिळोनिसमस्त॥वेगळा

ले शंखवाजविले ॥१८॥ ॥अभंग॥ ॥जनकद्रोपदीचाऐका ॥ज्याच्या
नामेंयमाधोंका ॥१॥ पांचीपांडवांचींमुलें ॥ माजीअभिमन्युदादुलें ॥२॥
अन्यत्रहीदेशपती ॥ मिळुनिजवजवाजविती ॥३॥ आपुलाले पृथकाका
रें ॥तुकाह्मणेयेकसरें ॥४॥१८॥ ॥श्लोक॥ ॥सघोषोधार्त्तराष्ट्राणां
हृदयानिव्यदारयत् ॥ नभश्चपृथिवींचैवतुमुलोव्यनुनादयन् ॥१९॥ ॥
॥सम०॥ ॥ तोघोषधार्त्तराष्ट्रांचाह्रदयांतेंविदारुनी ॥आकाशआणि
भूमीतेंमहातुंबळगर्जवी ॥१९॥ ॥आर्या॥ ॥त्याधार्त्तराष्ट्रचित्तींला
उनतोघोषतीव्र धाकाशीं ॥ जाँलातुंबळध्वनिहाभरिलापृथ्वींतआणि
आकाशीं ॥१९॥ ॥दोहरा॥ ॥फुट्योहियोकौरवनकोशब्दरुन्योंता
बार ॥पृथ्वीओरआकासमोपुरीरह्योगुंजार ॥१९॥ ॥ओवी॥ तयान
दाचेनिगजरें ॥दुमदुमलींपातळशिखरें ॥दुर्योधनाशिदुःखानळभरे
हृदयफुटेखेदानें ॥१९॥ ॥अभंग॥ ॥ तोघोषधार्त्तराष्ट्रानें ॥करी
छेदनधैर्याचें ॥१॥विदारितवक्षस्थळा ॥ दिल्हीसर्वांशीअवकळा ॥ ॥८॥

॥२॥ गगनआणिभूमी ॥जालीनादेंकरुनीभ्रमी ॥ ३ ॥तुकाह्मणेसैन्य
थोची ॥महातुंबळगर्जवी ॥४॥१९॥ ॥श्लोक॥ ॥ अथव्यवस्थिता
न् दृष्ट्वाधार्त्तराष्ट्रान् कपिध्वजः ॥ प्रवृत्तेशस्त्रसंपाते धनुरुद्यम्यपांडवः॥
॥२०॥ ॥सम०॥ ॥ तोंधार्त्तराष्ट्ररचिलेंहेंदेखोनिकपिध्वजें ॥आरंभि
तांशस्त्रघातघेउनिधनुपांडव ॥२०॥ ॥आर्या॥ ॥वीरउभेअवघे
हीकरावयालागिशस्त्रसंपातें ॥ पाहुनिअर्जुनतेव्हांहातींघेवोनसज्ज
चापातें ॥२०॥ ॥दोहरा॥ ॥देखरुतधृतराष्ट्रकेअर्जुनधनुखस
वार ॥कपिवरजाकेध्वजबसेशस्त्रनपरतनिहार ॥२०॥ ॥ओवी॥
सिध्दजालेदळभार ॥ तेअवसरींकपिध्वजवीर ॥देखोनिशस्त्रवडिवा
र ॥ धनुष्यघेहातींचाहिलें ॥२०॥ ॥अभंग॥ ॥आसव्यवस्थितसा
रे ॥पाहोनिस्वच्चमुकेवारे ॥१॥ धार्त्तराष्ट्रकपिध्वज ॥ घेउंपाहेयुध्दाआ
ज ॥२॥ उचलुनीधनुकरीं ॥ हांसेंकौतुकेंअंतरीं ॥ ३ ॥आरंभावीखणा
खणी ॥तुकाह्मणेत्यानिर्वाणीं ॥४॥२०॥ ॥श्लोक॥ ॥हृषीकेशं

तदावाक्यमिदमाहमहीपते॥ **अर्जुनउवाच**॥ सेनयोरुभयोर्मध्ये
रथंस्थापयमेऽच्युत॥२१॥ **॥सम०॥** ॥ तेव्हांपार्थहृषीकेशाबोलि
लाहेमहीपती॥ करींमाझारथउभायांदोंसैन्यांतअच्युता॥२१॥ आ०
बोलेश्रीकृष्णासिअर्जुनतेव्हांकराबयाआजी॥ दोहींसेनेमध्येंनेमाझारथ
हिअच्युताआजी॥२१॥ **॥दोहरा॥** ॥ अर्जुनकहेजूकृष्णसेंमेरोचित्तय
हचात॥ दोसेनाकेमाझमोरथडारोकरोमात॥२१॥ **॥ओवी॥** ॥अ
गारायाभूपती॥ अर्जुनबोलेअच्युताप्रती॥ दोंसैन्यांतनिगुती॥ रथमा
झानेईजे॥२१॥ **॥अभंग॥** ॥ तेव्हांपार्थहृषीकेशा॥ बोलेकेसाहांसोनी
॥१॥ मध्यभागींनेईरथ॥ मनोरथपुरवीं॥२॥ उभयसैन्यपाहेनमी॥ ऐसा
शाभूमींकरीउभा॥३॥ अच्युतह्मणेबेरूनिपाहे॥ तुकयासोयदिसेवा॥
॥४॥२१॥ **॥श्लोक॥** ॥ यावदेतान्निरीक्षेऽहंयोद्धुकामानवस्थितान्॥
कैर्मयासहयोद्धव्यमस्मिन्रणसमुद्यमे॥२२॥ **॥सम०॥** ॥तोकींजों
यांसमीपाहेजेयुद्धाकारणेउभे॥ म्यांयेथेंकोणकोणासींझगडावेंरणांत

या॥२२॥ **॥आर्या॥** ॥जोंवरीअवघादृष्टींयुद्धोत्सुकहाउभारिपुग्राम
पाहिनविचारुनीयांकरुमीकवणाझयेनसंग्राम॥२२॥ **॥दोहरा॥** ॥
जबलगदेखोंहोइन्हेंजरेजधकेदाय॥ कोनकोनसेंहोंलरोंयारनमेंसम
पाय॥२२॥ **॥ओवी॥** ॥मीपाहेनसर्वांसी॥ युधउत्कंठाकवणासी॥ म
जहातेंकामारविशी॥ यारणामध्येंकेशवा॥२२॥ **॥अभंग॥** तोकीं
जोंयासमीपाहे॥ मनसंदेहयाराया॥१॥ झुंझारजेउभेरथी॥ मोक्षग्रंथी
बांधाया॥२॥ आह्मीतरींकोणकोणा॥ नारायणाभांडावें॥३॥ तुकाह्मणे
ऐसेंदेवा॥ अर्जुनतेव्हांबोलिला॥४॥२२॥ **॥श्लोक॥** ॥ योत्स्यमाना
नवेक्षेऽहंयएतेऽत्रसमागताः॥ धार्तराष्ट्रस्यदुर्बुद्धेर्युद्धेप्रियचिकीर्षवः॥
॥२३॥ **॥सम०॥** ॥ पाहेनयुद्धकर्त्यांतेंजेमिळालेरणांतया॥ दुर्बुद्धिधा
र्तराष्ट्राचेंइच्छितीप्रियजेरणीं॥२३॥ **॥आर्या॥** ॥ पाहिनअवघेयेथें
आलेयुधासिवीरळवलाहें॥ दुर्मतिरुयोधनाच्यायुधींजेइच्छितीप्रिया
लाहे॥२३॥ **॥दोहरा॥** ॥जुद्धकरणांरजोद्धाजितेआयेहेंयासाज॥दु

र्बुद्धिकौरवनकोभलोकरणकेकाज॥२३॥ ॥ओवी॥ दुर्बुद्धीकौरवप
॥१०॥ ती॥इष्टइछुंआलेभूपती॥कोणकोणतेनिगुती॥पाहेनदृष्टीरणीं मी॥२३
॥अभंग॥ ॥पाहेनमीयुद्धींवीर॥वीरधीरप्रतापी॥१॥मिळुनिआले
आप्तवर्ग॥किंवास्वर्गसाक्षेपी॥२॥मजभासतेदुर्बुद्धि॥नाहींशुद्धिचो
रवट॥३॥तुकाह्मणेपार्थजीवा॥लागींदेवारवटपर॥४॥२३॥ ॥श्लोक
संजयउवाच॥ ॥एवमुक्तोहृषीकेशोगुडाकेशेनभारत॥सेनयोरु
भयोर्मध्येस्थापयित्वारथोत्तमम्॥२४॥ ॥सम०॥ ॥हृषीकेशागु
डाकेशेंप्रार्थिलाजोअसानृपा॥तोदोंसेन्यमध्यभागींतोस्थापूनिरथो
त्तम॥२४॥ ॥आर्या॥ ॥ऐकुनिऐशावचनायुद्धींजेंबोलिलागुडाके
शा॥दोहींसेनेंमध्येंस्थापीनेउनरथहृषीकेशा॥२४॥ ॥दोहरा॥ ॥
ऐसोंकह्योश्रीकिसनसोंसूनिअर्जुनकीबात॥दोउसेनाकेमाझरथलेराखे
लाघात॥२४॥ ॥ओवी॥ ॥अगायेधृतराष्ट्रराया॥ऐसेंअर्जुनबो
लोनिया॥कृष्णेंरथनेउनियां॥दोंसेन्यांतस्थापिला॥२४॥ ॥अभंग ॥१०॥

॥गी०॥ हृषीकेशागुडाकेशा॥बोलेंऐसेंप्रार्थुनी॥१॥भारतरायासंजयबोले॥ अ०॥
प्रेमेंडोलेअंतरीं॥२॥त्यादोंसैन्यामध्यभागीं॥रथशारंगीकरीउभा॥३॥ ॥११॥
तुकाह्मणेविजयीरथ॥विजयीपार्थसांभाळी॥४॥२४॥ ॥श्लोक॥ ॥
भीष्मद्रोणप्रमुखतःसर्वेषांचमहीक्षिताम्॥उवाचपार्थपश्येतान्समवे
तान्कुरूनिति॥२५॥ ॥सम०॥ ॥समोरभीष्मद्रोणाच्यासर्वभूपाळ
सन्मुख॥पार्थापाहेह्मणेयातेंमिळालेजेकुरूप्रती॥२५॥ ॥आर्या॥ ॥
भीष्मद्रोणासंनिधसर्वनृपांच्यासमीपविश्वगुरू॥बोलेंऐसेंपार्थाआजि
मिळालेपहाचसर्वकुरू॥२५॥ ॥दोहरा॥ ॥भीखमद्रोणहिआदिदे
नृपजुहेतेयाठोर॥अर्जुनसोंबोलतभयेकरीकौरवकीओर॥२५॥ओ०
भीष्ममुख्यकरूनी॥पृथ्वीचेंराजेमिळोनी॥कौरवमिळालेदेखोनी॥अ
र्जुनापाहेतयांतें॥२५॥ ॥अभंग॥ ॥समोरभीष्मद्रोणाच्या॥भूपा
ळाच्यासन्मुख॥१॥पार्थपाहेह्मणेयातें॥मिळालेतेकुरुप्रति॥२॥तेव्हां
विभोकृष्णामनीं॥विच्यारध्यानींआणिला॥३॥कांहींकौतुकदिसताहे

तुकयासात्यदिनबंधू॥२५॥ ॥श्लोक॥ ॥तत्रापश्यत्स्थितान्पा
र्थः पितॄनथपितामहान्॥ आचार्यान्मातुलान्भ्रातॄन्पुत्रान्पौत्रान्सखीं
स्तथा॥२६॥ ॥सम०॥ ॥ तोंपार्थपाहेचुलतेआजेजे त्यांत त्यांप्रती॥
गुरुमामे आणि भाऊपुत्रपौत्र सख्यांसही॥२६॥ ॥आर्या॥ पाहे अ
र्जुन तेथें मातुल आचार्यपुत्रपौत्रांतें॥ त्या पितृपितामहांतें बंधूतें आणि
इष्टमित्रांतें॥२६॥ ॥दोहरा॥ ॥अर्जुन वो देखे सबे पिता पितामह भा
यि॥ गुरू मामा भाई सखे स्वजन नाती के दायि॥२६॥ ॥ओवी॥ पार्थ स
कळही देखे॥ पितृव्य पितामह विशेषें॥ आचार्य भ्रातृपुत्र अनेक॥ पुत्र स
खे अवघेची॥२६॥ ॥अभंग॥ ॥ तो पार्थ पाहे चुलते॥ क्रोधें पितरव
वळले॥१॥ आजे त्यांत त यांप्रती॥ नाही क्षितीं उपमा॥२॥ गुरु मामे आ
णि भाऊ॥ आपुले जीउं प्रत्यक्ष॥३॥ पुत्र पौत्र त यांसही॥ तुका पाही त्या पा
ठीं॥२६॥ ॥श्लोक॥ ॥श्वशुरान्सुहृदश्चैव सेनयोरुभयोरपि॥ ता
न्समीक्ष्य स कौंतेयः सर्वान्बंधूनवस्थितान्॥२७॥ ॥सम०॥ सास ॥११॥

ऱ्या सोयऱ्यां तेंही या दोन्हीं सैन्य सागरीं॥ देखोनि पुत्र कुंतीचा बंधूतें त्या र
णांगणीं॥२७॥ ॥आर्या॥ ॥श्वशुरांतें सुहृदांतें तेव्हां दोन्हीहि सेन्यसिं
धूतें॥ कुंतीचा तो नंदन पाहुनियांसि स्वसर्वबंधूतें॥२७॥ दोहरा॥ ॥स
सुर सुहृद बंधू सबे दोउ सेना के माय॥ देखे अर्जुन उनकों ठोर ठोर कों पाय
॥२७॥ ॥ओवी॥ ॥श्वशूर सोयरे दों सैन्यीं॥ बंधूवर्गातें जाणोनी॥ कृ
पा उपजली मनीं॥ कौंतेय बोलों लागला॥२७॥ ॥अभंग॥ ॥सासरे
सोयरे तेही॥ निःसंदेही जे उभे॥१॥ त्या दोंहीं फौजे आंत॥ युद्ध रव्यात ला
वीते॥२॥ कौंतेय देखोनियां॥ जीवीं माया इसळवे॥३॥ बंधूतें ही रणांगणीं
तुका वाणी जालागीं॥४॥२७॥ ॥श्लोक॥ ॥ कृपया परयाविष्टो विषीद
न्निदमब्रवीत्॥ अर्जुन उवाच॥ दृष्ट्वेमं स्वजनं कृष्ण युयुत्सुं समुपस्थि
तम्॥२८॥ ॥सम०॥ ॥ कृपें करुनि आविष्ट विषादें बोलिला असें॥ देखो
नि कृष्णा स्वजन युद्धार्थासि धजे उभे॥२८॥ ॥आर्या॥ ॥ मानुनि विषाद
चित्तीं बोले होवोनियां कृपाव्याप्त॥ कृष्णा पाहुनि त्यांतें जे युद्धोद्यक्त सर्वही

आस ॥२८॥ ॥दोहरा॥ ॥ तिन्हेदेखकरुणाभईतबबोलेनरनाह ॥ देखे
॥१२॥ मेसबेस्त्रहृदयहकृष्णजुधकेदाय ॥२८॥ ॥ओवी॥ ॥ पाहेपरमकृपे
करून ॥ विषादपावलेंसे मन ॥ युधकरूंइच्छितीस्वजन ॥ पाहेपांश्रीकृष्ण
देवा ॥२८॥ ॥अभंग॥ ॥ कृपेकरुनीआवीष्ट ॥ परनिष्टभाचार्थि ॥१॥
ऐसाविषादें बोलिला ॥ कृष्णाभलाप्रार्थित ॥२॥ देखीयेलेंस्वजनास ॥ आ
पणासजेबंध ॥३॥ युधार्थितेउभेसिध ॥ जेनिषिद्धतुकयाशी ॥२८॥ ॥
॥श्लोक॥ ॥ सीदंतिममगात्राणिमुखंचपरिशुष्यति ॥ वेपथुश्चशरीरे
मेरोमहर्षश्चजायते ॥२९॥ ॥सम०॥ ॥ पिळतीसर्वहींगात्रेंदुःखेंमुख
हिवाळतें ॥ शरीरींकांपस्फुरतोआंगींरोमांचउठती ॥२९॥ ॥आर्या॥ ॥
गात्रेंखिन्नसमस्तेंमुखशुष्कहि आणिसर्वतनुकंपा ॥ पाहेरोमांचिततनु
उपजलिचित्तांततीव्रअनुकंपा ॥२९॥ ॥दोहरा॥ ॥ मोमुखसूकतहैअं
गसबहिसिथिलाय ॥ रोमहर्षहोतहैऔरदेहकंपबहुभाय ॥२९॥ ओवी ॥१२॥
दुःखहोतसेगात्रांसी ॥ मुखशोषतेंहृषीकेशी ॥ कंपरोमांचआंगासी ॥

॥गी०॥ असीस्थितीजाहली ॥२९॥ ॥अभंग॥ ॥ पिळितिसर्वहीगात्रें ॥ फुळा ॥अ०
चक्केंत्याकाळी ॥१॥ शरीरींस्फुरतोकांप ॥ रोमरोमकांपती ॥२॥ तुकाविनवि ॥१॥
नारायणा ॥ क्लेशमनापार्थाच्या ॥३॥२९॥ ॥श्लोक॥ ॥ गांडीवंस्त्रंसते
हस्तात्त्वक्चैवपरिदह्यते ॥ नचशक्नोम्यवस्थातुंभ्रमतीवचमेमनः ॥३०॥ ॥
॥सम०॥ ॥ हातापासोनिगांडीवगळतेंजळत्येत्वचा ॥ उभाराहोंहिनश
केयारेभोंवतसेमन ॥३०॥ ॥आर्या॥ ॥ हस्तापासुनिगळतें गांडिव
आलातनूशिहिंवजाळ ॥ बैसाया शक्तिनसे भ्रमवीचित्तासमोहजंजाळ ॥
॥३०॥ ॥दोहरा॥ ॥ धनुखगिरतमोहाततेतुचातपतअधिकाय ॥ थाडे
होनेनहिसके भ्रमतमोतनचित्तलाय ॥३०॥ ॥ओवी॥ ॥ धनुष्यपडेहा
तीहुन ॥ त्वचाजळेसंतापान ॥ भ्रमतसेंमाझेंमन ॥ उभेराहूंशकेना ॥३०
॥अभंग॥ ॥ हातापासूनिगांडीव ॥ गळतेंजीवदग्धला ॥१॥ उभाराहों
हीनशके ॥ चित्तशोकें भ्रमिष्ट ॥२॥ तुकाह्मणेकरुणानिधी ॥ हेउपाधीनि
वारा ॥३॥३०॥ ॥श्लोक॥ ॥ निमित्तानिचपश्यामिविपरीतानिकेश

व॥ नचश्रेयोऽनुपश्यामिहत्वास्वजनमाहवे॥३१॥ ॥सम०॥ ॥देख
॥१३॥ तोंमीनिमित्तेंहीविपरीतेंचिकेशवा॥ नकल्याणहिमीदेखेंयुद्धींस्वजन
मारुनी॥३१॥ ॥आर्या॥ ॥ युद्धींविपरीतासचपाहतसेंकेशवानिमि
त्तातें॥ बंधुनिस्वजनानदिसेमातेंकल्याणराज्यमंतातें॥३१॥ ॥दोहरा
आपनोभलोनदेखियेंहेंबिपरीतसुजान॥सुजनहननसंग्राममेंतातेंहन्यो
कमान॥३१॥ ॥ओवी॥ ॥ आपलेस्वजनम्यांमारुनी॥मजसुखव्हावें
नुपजेमनीं॥विपरीतचिन्हेंदिसतीनयनीं॥केशवरायापैंमज॥३१॥अभं०
देखतोमीनिमित्यास॥विपरीतासकेशवा॥१॥नकल्याणहीमीदेखें॥युद्धीं
सखेमारुनी॥२॥तुकाह्मणेजेसेंभयें॥तैसेंस्वयेंनिवेदी॥३॥३१॥श्लोक॥
नकांक्षेविजयंकृष्णनचराज्यंसुखानिच॥किंनोराज्येनगोविंदकिंभोगैर्जी
वितेनवा॥३२॥ ॥सम०॥ ॥ नइच्छींजयहीकृष्णनराज्यअथवासुख॥
राज्यभोगेंजीवितेंहीगोविंदाकायआमुतें॥३२॥ ॥आर्या॥ ॥ इच्छीना ॥१३॥
मीकृष्णागोविंदाराज्यभोगविजयाशीं॥नलगेस्वजनवधेंमजजीवितआ

॥गी०॥ णिराज्यभोगविजयाशीं॥३२॥ ॥दोहरा॥ ॥चाहोविजयनकृष्णजुन ॥अ०१॥
हिचाहतसुखराज॥राजभोगगोविंदजूनहिजीवनकेकाज॥३२॥ ॥ ॥१॥
॥ओवी॥ ॥कृष्णाविजयाचीचाडनाहीं॥राज्यसुखाचीगोडीकांहीं॥
राज्यभोगसकळही॥नलगेमजस्वामियां॥३२॥ ॥अभंग॥ ॥नइच्छी
मनमाझें॥कांहींराज्यादिकवोझें॥जयकांक्षेविसींतुझे॥पायदिव्यआहे
ती॥१॥कृष्णागोपाळामाधवा॥नित्यप्राणाचाविसांवा॥आह्माकासयासीं
व्हावा॥हासंसारपातकी॥२॥राज्यभोगेंजीवितहें॥यासुखाचासंदेहे॥
आलांमाझीपाहे॥लाजरक्षीदयाळा॥३॥गोविंदाकायआमुतें॥चाळव
णीवोपाभातें॥तुकादासकुशब्दातें॥त्रासमानीवोखरीया॥४॥३२॥ ॥
श्लोक॥येषामर्थेकांक्षितंनोराज्यंभोगाःसुखानिच॥तइमेऽवस्थिता
युद्धेप्राणांस्त्यक्त्वाधनानिच॥३३॥ ॥सम०॥ ॥राज्यभोगसुखेंआ
ह्मीज्यानिमित्यअपेक्षितों॥ठाकोनिप्राणधनतेउभेयुद्धासराहिले॥३३॥
आर्या॥ ॥जोडावेंज्यासाठींराज्यसुखाभोगतेचिहेनिधना॥जाहालेसि

॥१४॥ द्रुमराया त्यागुनियांप्राणगेहमित्रधनां॥३३॥ ॥दोहरा॥ ॥राजभो
गसुखरुष्णजूकरीयतइनकेकाज॥ लरतजीवधनछांडकेहमनहिं
चाहतराज॥३३॥ ॥ओवी॥ ॥ज्याकारणेंभोगबहुत॥आपणहोतोंजी
इच्छित॥प्राणधनराकूनिसमस्त॥युद्धाआलेसर्वही॥३३॥ ॥अभंग॥
राज्यभोगसुखरेंआह्मीं॥काय दिसतेंदुर्नामी॥१॥तूंतवकायनेणेस्वामी
जेंप्रार्थावेंहळुहळु॥१॥अपेक्षितोंज्यानिमित्य॥तेंतंववावजालेंसत्य॥प
दरींमापहेंअसत्य॥आजघालीरोकडे॥२॥सोडोनितेप्राणधना॥आ
णिसंसारींवासना॥आणिकल्पनाकामना॥मेलीकायममतेची॥३॥उ
भेयुध्यांतराहिले॥निःसंदेहीवीरभले॥यांतसुखचालुनिआले॥तुका
ह्मणेकोणतें॥४॥३३॥ ॥श्लोक॥ ॥आचार्याःपितरःपुत्रास्तथैवच
पितामहाः॥मातुलाःश्वशुराःपौत्राःस्यालाःसंबंधिनस्तथा॥३४॥॥
सम०॥ ॥गुरुद्रोणादिभीष्मादिहेआजेचुलतेसुत॥मामेश्वशुरना ॥१४॥
तूहेमेहुणेसोयिरेतसे॥३४॥ ॥आर्या॥ ॥आचार्यआणिमातुलपो

॥गी०॥ त्रपितामहहिपुत्रहीपितर॥शालकआणिश्वशुरहिसंबंधीइष्टमित्र ॥अ०॥
अणिइतर॥३४॥ ॥दोहरा॥ ॥आचार्यपुनिपितामहपुत्रपौत्रहीदेख ॥१॥
नातीमातुलससुरअोरसालेहीसबरेख॥३४॥ ॥ओवी॥ ॥पितृपुत्रप
क्षीचे॥वडीलभीष्मआमुचे॥द्रोणगुरुबोलिजेवाचे॥मामेमेहुणेअवघे
॥३४॥ ॥अभंग॥ ॥गुरुपाहेश्रेष्ठमातें॥द्रोणनामेंजोआमुतें॥तेसेंभी
ष्मानेंहीनातें॥कायआजीबुडालें॥१॥तातबापाचाजोआजा॥चुलतेपाहे
अधोक्षजा॥कितींपुत्रमहाराजा॥मरोंआजीटेंकले॥२॥मायबंधुतोचि
मामा॥सासऱ्याचीहेप्रतिमा॥लेकपुत्राचेजीआह्मा॥अंगेदीसेमारणें
॥३॥स्त्रीचेभाउहेशालक॥तरेसोयरेआणिक॥तुकाह्मणेजीकौतुक॥चारे
मजदेखोनी॥४॥३४॥ ॥श्लोक॥ ॥एतान्नहंतुमिच्छामिघ्नतोपिम
धुसूदन॥अपित्रैलोक्यराज्यस्यहेतोःकिंनुमहीकृते॥३५॥ ॥सम०॥
मींयांतेंमारुंइच्छीनाहेजरींमजमारिती॥त्रैलोक्यराज्यालागींहीतेथेंहे
भूमितेकिती॥३५॥ ॥आर्या॥ ॥मारोतमलाअवघेपरिमीयांलागि

मारिनादेवा ॥ त्रिभुवनराज्यास्तवहीपृथ्वीचातेथेकायसा केवा ॥३५॥ ॥
दोहरा ॥ ॥ यहमारेमोकोंजयपिहमनहिहनोविशेख ॥ राजतजोतिन
लोककोकितभूमियहशेख ॥३५॥ ॥**ओवी**॥ ॥ हेमजमारितीजरीं ॥
परीमीयांतेंनमारी ॥ त्रैलोक्यराज्यजालेंजरीं ॥ पृथ्वीचाकोणकेवा ॥३५॥
अभंग ॥ ॥ मीयासिहोजनार्दना ॥ सहसामारूंइच्छीना ॥ नसेदुष्ट
वासना ॥ जन्मपणापासूनी ॥१॥ हेजरीयेकवेळें ॥ मजमारितीलबळें ॥ ते
मीनमनीं बोळें ॥ ऐसाहेतउदास ॥२॥ स्वर्गलोकमृत्युलोक ॥ पाताळिचेनि
वासक ॥ जालोंहीनआह्मीरंक ॥ तेंचसुखआवडे ॥३॥ तेथें भूमिहे थोड
की ॥ कितीईचा होपाडकी ॥ तुकाचदेलद्वाडकीं ॥ लोकीं ऐसें दिसेना ॥४ ॥३५
श्लोक ॥ ॥ निहत्य धार्तराष्ट्रान्नः काप्रीतिःस्याज्जनार्दन ॥ पापमेवाश्रये
दस्मान्हत्वैतानाततायिनः ॥ ३६ ॥ ॥**सम०**॥ ॥ मारूनिधार्तराष्ट्रांसी
सिधीकायजनार्दना ॥ आह्मांपापचिलागेहें आततायिहिमारिता ॥३६॥ ॥१५॥
आर्या ॥ ॥ या धार्तराष्ट्रघातेंहोइलकेसाजनार्दनातोष ॥ असतांहिआ

ततायीवधितां यातें घडेलमजदोष ॥३६॥ ॥**दोहरा**॥ ॥ संततिहन्योधृ
तराष्ट्रकेनहिसुखरहेमुरार ॥ पापहुंहैइनकेहनेजदपिलेंहथियार ॥३६॥
ओवी ॥ ॥ धृतराष्ट्रपुत्रमारुनी ॥ सुखनवाटेमाझेंमनीं ॥ शस्त्रेंमारि
तांपापजाउनी ॥ हेकेविघडेश्रीहरी ॥३६॥ ॥**अभंग**॥ ॥ वधोनिहे धार्त
राष्ट्र ॥ राया धृतराष्ट्राचेपुत्र ॥ जनार्दना सिध्दीसूत्र ॥ कायदीसेमीनेण ॥१॥
आह्मालागुनीपाहतां ॥ पापघोराचीआईता ॥ भलानेमिलाअनंता ॥ लोका
माजीनिंद्यजो ॥२॥ आततताईहीकरुन ॥ आलोमारुनिस्वजन ॥ तुकाचदेल
भजन ॥ कोण्यातोंडेंअयकुंमी ॥३॥३६॥ ॥**श्लोक**॥ ॥ तस्मान्नार्हाव
यंहंतुं धार्त्तराष्ट्रान्सबांधवान् ॥ स्वजनंहिकथंहत्वासुखिनःस्याममाधव ॥
॥३७॥ ॥**सम०**॥ ॥ यालागियांसमारायाआह्मीयोग्यनहोंकधीं ॥ हो
तुंस्वजनहत्येनेंसुखीहीकेविमाधवा ॥३७॥ ॥**आर्या**॥ ॥ यास्तवनव
धावेम्यां निजबंधू धार्त्तराष्ट्रहेआस ॥ निजजनघातेंकेसेंहोइलसुखमाध
वामलाभास ॥३७॥ ॥**दोहरा**॥ ॥ तातेंयहहनियेनहिभय्यासहितनिर

धार॥ कृष्णस्वजनकोंमारिकेंरुरवलहेकैसेभाय॥ ३७॥ ॥ओवी॥ ॥
॥१६॥ ह्मणोनियानारायणा॥ नमारीबंधूतेंजाणा॥ यांचेआपणवधूंप्राणा॥ रु
रवकेचेंमजमाधवा॥ ३७॥ ॥अभंग॥ ॥ यालागींजगत्पती॥ यासींमा
रावयाचित्तीं॥ चाढविलीउपपत्ती॥ तेउगीचरुनार॥ १॥ आह्मीपांडवलो
कीमान्य॥ कर्मनाचरोंअमान्य॥ योग्यनहोंहेपेशुन्य॥ आंगीआंतलोंध्या
वया॥ २॥ होउंस्वजनहत्येनें॥ रुरवीमाधवाकेसेने॥ तुकाह्मणेश्रीरुपेने॥
उणेआह्माकायजी॥ ३॥ ३७॥ ॥ श्लोक॥ ॥ यद्यप्येतेनपश्यंतिलोभोप
हतचेतसः॥ कुलक्षयकृतंदोषंमित्रद्रोहेचपातकं॥ ३८॥ ॥सम०॥ तेहें
नपाहतिजरींलोभेंकरुनिमूढधी॥ कुलहत्येंतजोदोषमित्रद्रोहांतपापजें॥
॥३८॥ ॥आर्या॥ ॥ जरिहेंलोभावेशेंपाहीनातोस्वकीयजनघातें॥ मित्र
द्रोहाघातेंतैसेंदुस्तरकुलक्षयाघातें॥ ३८॥ ॥दोहरा॥ ॥ येयाकोंदेरवत
नहीलोभभुलावनमाय॥ कुलछयकिन्हेदोरवजोजानतहमजदुराय॥ ३८॥ ॥१६॥
॥ओवी॥ ॥ जयावंशींकुलक्षयजाला॥ तयाचाकुळाच्यारबुडाला॥

॥गी०॥ हाविच्यारत्यांहींसोडिला॥ मित्रद्रोहेंचपातक॥ ३८॥ ॥अभंग॥ तेहेंज ॥अ०॥
रींनपाहती॥ सारासारन्यायनिती॥ दृष्टीअंधलोभेंहोती॥ वशवर्त्तीका ॥१॥
माच्या॥ १॥ आशालागलीद्रव्याची॥ अथवापुत्रसंततीची॥ तेथेंसहज
विवेकाची॥ मानमोडहोतसे॥ २॥ कुळहत्येंतजोदोष॥ मित्रद्रोहाचाविशे
ष॥ तुकाह्मणेहाहेविष॥ दुष्टघालीहोअन्नांत॥ ३॥ ३८॥ ॥श्लोक॥ कथं
नज्ञेयमस्माभिःपापादस्मान्निवर्तितुम्॥ कुलक्षयकृतंदोषंप्रपश्यद्भिर्ज
नार्दन॥ ३९॥ ॥सम०॥ ॥ पापापासूनियांआह्मींकैसेंनपरतोंहरी॥ कु
लहत्येंतजोदोषदेरवतांहीजनार्दना॥ ३९॥ ॥आर्या॥ ॥ परिम्यांदेवाके
सेंपापापासोनियांनपरतावें॥ स्वकुलक्षयदोषेंजेंकेसेंम्यासत्पथींनव
र्त्तावें॥ ३९॥ ॥दोहरा॥ ॥जानबुझायरवपापकोंक्योंकरकीन्होजाय॥ कु
लछयकिन्हेदोखहैदेरवतहमजदुराय॥ ३९॥ ॥ओवी॥ पापापासावपर
तिजे॥ ऐसेंआह्मीकायनेणिजे॥ कुलक्षयकरितांदोषआणिजे॥ ऐसेंआहेकेशवा
॥अभंग॥ ॥ज्याच्याभेणेंसाधकनरीं॥ लंघनेंसाधनेंडोंगरीं॥ जातेपा

हातांकंसारी॥ तूं हातींचारसूत्रसी ॥१॥ तयापातकापासोनी॥ रूरोआह्मी
॥१७॥ कैंसेनी॥ निंद्यकर्मआचरोनी॥ वंद्यहोउंतों कैसें॥२॥जनार्दनाविषरवांता
कैंचेंअमरत्वआतां॥जाणतव्याघ्रजाळींजातां॥ आतांभलाकैंसेनी॥३॥
तैसेकुळहत्येमाजी॥ दोषेंपुण्यलोपेभाजी॥तुकाकैसेविनवांजी॥हेंदेख
तांप्रत्यक्ष॥४॥३९॥ ॥श्लोक॥ ॥ कुलक्षयेप्रणश्यंतिकुलधर्माःसना
तनाः॥ धर्मेनष्टेकुलंकृत्स्नमधर्मोऽभिभवत्युत॥४०॥ ॥सम०॥कुल
क्षयेंचिबुडतीकुलधर्मपरंपरा॥ धर्मनाशेंसर्वकुळअधर्मावस्यहोतसे॥
॥४०॥ ॥आर्या॥ ॥बुडतीकुलक्षयानेंकुलिचेप्राचीनधर्महेसारे॥ ध
र्माच्यानाशानेंनशिरेवंशीअधर्मकैसारे॥४०॥ ॥दोहरा॥कुलछय
किन्हेंकुलधरमजातसबबिनसाय॥ धर्मनाशकुलकोंजबेहोतअधरमरू
भाय॥४०॥ ॥ओवी॥ ॥ज्यावंशींकुळक्षयजाला॥ त्याचाकुळधर्म
बुडाला॥ धर्मगेलियावरीकुळा॥पापअवस्यहोतसे॥४०॥ ॥अभंग॥ ॥१७॥
कुलक्षयेंचबुडती॥ सत्यजाणतांश्रीपती॥मगत्यारक्षिहोती॥अधर्मा

॥गी०॥ च्याअनंता॥१॥कुळधर्मपरंपरा॥ केलाविधीनेसंसारा॥ त्याचासहजमा ॥अ०॥
तेरा॥हातेंआमुच्याहोतसे॥२॥ धर्मनाशेसर्वकुळ॥वश्यअधर्मासकळ॥ ॥१॥
देखतअन्यायाचेंफळ॥लांचिवन्यायहोतसे॥३॥तुकाह्मणेपार्थशार्ङ्गी॥
देवालागलीसमाधी॥तेणेंवचनेंहीकधीं॥पैंगानव्हतीऐकिली॥४॥४०॥ ॥
॥श्लोक॥ ॥ अधर्माभिभवात्कृष्णप्रदुष्यंतिकुलस्त्रियः॥ स्त्रीषुदुष्टा
सुवार्ष्णेयजायतेवर्णसंकरः॥४१॥ ॥सम०॥ ॥अधर्माच्याबळेंकृष्णा
दुष्टाहोतीकुलस्त्रिया॥त्यांच्यादोषेंवृष्णिनाथाहोतसेवर्णसंकर॥४१॥ ॥
आर्या॥ ॥शिरुनीअधर्मकृष्णावंशीच्यादूषितस्त्रियाकरितो॥ वनि
तादूषितहोतांहोतोउत्पन्नवर्णसंकरतो॥४१॥ ॥दोहरा॥ ॥कृष्णाअध
र्महीबढेदुष्टहोयकुलनार॥हुवेबरनसंकरतबेस्त्रियांदोरवनिरधार॥४१
ओवी॥ ॥ कृष्णाअधर्मजालियावरी॥दुष्टहोतीकुळाच्यानारी॥अध
र्मचाळलियावरी॥वर्णसंकरहोतसे॥४१॥ ॥अभंग॥ ॥देवानबो
लेचिकांहीं॥तेणेंभ्यालातोह्रदई॥कायमहाराजाठाईं॥विचारजोयेईल

॥१॥ आह्मीजरींनबोलावें ॥ तरीवहाचतोंभवें ॥कोण्हीनकादोस्वभावें ॥आ
 ह्माटाहोफोडपें ॥ २॥ मगविनवीफाल्गुन ॥अधर्माच्याबळेंजाण ॥दुष्टकु
लस्त्रियापूर्ण ॥ होतीयाचाअनुभव ॥३॥ त्याचा दोषयादवराजा ॥ होती
वर्णसंकरप्रजा ॥तुकाह्मणेबीजा ॥ पासूनितेअंकुर ॥ ४ ॥ ४१॥ **श्लोक**
संकरोनरकायेवकुलघ्नानांकुलस्यच ॥ पतंतिपितरोह्येषांलुप्तपिंडोदक
क्रियाः ॥४२॥ ॥**सम०**॥ संकरेंहोतिनरककुलघ्नांच्याकुळासही ॥पिंडो
दकक्रियालोपेंच्यवतीसर्वपूर्बज ॥ ४२॥ ॥**आर्या**॥ ॥ होत्तोकुलघ्नपु
रुषांनरकप्रदशीघ्रवंशसंकरकीं ॥ मगपिंडोदकलोपेंपडतीपितृगणसम
स्तहीनरकीं ॥४२॥ ॥**दोहरा**॥ ॥ नरकपडेसंकरभयेकुळघातयहहो
य ॥ पतितहोततिनकेपितरपिंडदेनहिकोय ॥ ४२॥ ॥**ओवी**॥ ॥वर्णसं
करजालियावरी ॥कुळबुडेपैंअघोरीं ॥ पिंडोदकक्रियाअवधारी ॥ नाहीं
करावयाशीं ॥ ४२॥ ॥**अभंग**॥ ॥ त्यासंकरेंनरक ॥ प्रकारेंअनेक ॥
होतीहाविवेक ॥ सर्वांठाचा ॥१॥कुळघ्नांच्याकुळा ॥ लागेदोषज्वाळा ॥ म

 गतोउन्हाळा ॥ खडखडीत ॥ २॥ पिंडोदकक्रिया ॥लोपेंदेवराया ॥ बोरूब
रीवाया ॥जायजेसी ॥ ३॥ तुकाह्मणेसर्व ॥पूर्वजासीच्यव ॥जळींभंगे
नाव ॥कोणतारी ॥ ४ ॥४२॥ ॥**श्लोक**॥ ॥ दोषैरेतैः कुलघ्नानांवर्णसं
करकारकैः ॥उत्साद्यंतेजातिधर्माः कुलधर्माश्च शाश्वताः ॥ ४३॥ ॥
सम०॥ ॥ यादोषींत्याकुलघ्नांचावर्णसंकरहेतुजे ॥बुडतीजातिचेधर्म
कुलधर्महिशाश्वत ॥४३॥ ॥**आर्या**॥ ॥यावरिवंशघ्नांचीफारकरीती
अचारदुष्कर्म ॥ होतांतेचिकरीतीमुळिचेउत्सन्नजातिकुळधर्म ॥४३
दोहरा॥ ॥कुलहिबरनसंकरभयोडारतदोखबढाय ॥जातिधर्मकु
लधर्मतेदोउदेतनसाय ॥ ४३॥ ॥**ओवी**॥ ॥ ह्मणोनिकुलघ्नाचेदोषथो
र ॥तेणेहोयवर्णसंकर ॥ बुडेकुळधर्मआचार ॥जातिधर्मतेही ॥ ॥४३॥
अभंग॥ ॥ त्यादोषेंत्यांमगकुलघ्नाचेंखग ॥उडवितांआंगटिकोने
दी ॥१॥ सर्वसंकररसेअनंताहोतसे ॥ माजीकांनदीसेसार्थकजी ॥ २॥
बुडेजातिधर्मकुळवर्णआश्रम ॥तुरेजेथेंनामअनाचाराचें ॥३॥ कुळ

धर्मखरेसांगोंमींकितींरे॥तुकाह्मणेसारेखरेबुडती॥४॥४३॥ श्लोक॥
 उत्सन्नकुलधर्माणां मनुष्याणांजनार्दन॥नरकेनियतंवासो भवतीत्य
नुशुश्रुम॥४४॥ ॥सम०॥ ॥गेलेज्यांचेंवंशधर्ममनुष्यांचेजनार्द
ना॥नरकींनिश्चयेंवासतयाआइकतोअसें॥४४॥ ॥आर्या॥ज्याम
नुज्याचावंशींयांपरिउच्छिन्नधर्मतेअसती॥ऐकियलेंऐसेंकीं त्याला
नरकामधें सदांवसती॥४४॥ ॥दोहरा॥कुलधर्मकेनाससेंनिःसंदेह
होय॥सदानरकमेंतेरहेकहताजूसबकोय॥४४॥ ॥ओवी॥ ॥अध
र्मजालियावरी॥नरकींवासअ: घोरीं॥हेंआयकेश्रीहरी॥स्वामीजनार्द
ना॥४४॥ ॥अभंग॥ ॥गेलेज्याचेधर्म अधर्महे शेष॥ कायत्या
विशेषधर्मसांगूं॥१॥मनुष्याचेंहीत॥जनार्दनास्थित॥होतेंविष्कळीत
पापयोगें॥२॥नरकींनिश्चय॥वासत्याचा होय॥उद्धारनजायजयापा
सीं॥३॥तयागतिऐसीऐकतोंमवासी॥नकोदशातैसीतुकाह्मणे॥४॥
॥४४॥ ॥श्लोक॥ ॥अहोबतमहत्पापंकर्तुंव्यवसितावयम्॥यद्रा

 ज्यसुखलोभेनहंतुंस्वजनमुद्यताः॥४५॥ ॥सम०॥ ॥महापापीकर
कराआह्मीनिश्चयमांडिला॥कीं राज्यलोभेंस्वजनांमारायालाप्रवर्तलों॥
॥४५॥ ॥आर्या॥ ॥आश्चर्यहेचिआतांआह्मीकरणारपापसिंधूतें
राज्यसुखाचेलोभेंमारायासिद्धसर्वबंधूते॥४५॥ ॥दोहरा॥ बडेपा
पकेकरनकोनिश्चयकियोबिच्यार॥चित्तमेअन्यराज्यकोहनतकुटुंबनि
रधार॥४५॥ ॥ओवी॥ ॥हेंतवआश्चर्यथोर॥राज्यलोभेंदोषकर॥
स्वजनमारूनिसुखफार॥इच्छितोंजीश्रीकृष्णा॥४५॥ ॥अभंग
महापापीपुरेआचरणखरें॥त्रिभुवनविसरेजयालागीं॥१॥करकरा
योरवरीबुद्धिहेनकरी॥आह्मीनिश्चयपाठींजीच्याबैसों॥२॥कींया रा
ज्यलोभारालूंपुण्यस्तंभा॥स्वजनवधारंभाप्रवर्तलों॥३॥तुकाह्मणे
क्रोधआलियाशिरछेद॥कींजेपरीवेब्बनकोऐसी॥४॥४५॥ ॥श्लोक
यदिमामप्रतीकारमशस्त्रंशस्त्रपाणयः॥धार्त्तराष्ट्रारणेहन्युस्तन्मे
क्षेमतरंभवेत्॥४६॥ ॥सम०॥ ॥जरींनिःशस्त्रउगलात्यामातें

शस्त्रहस्त हे ॥ मारितीया रणीं सर्व माझें कल्याण त्यामधें ॥ ४६॥ ॥
॥आर्या॥ ॥ मीप्रतिकार करायाया वरिन धरीन शस्त्र हा नेम ॥ हे धा
र्त्तराष्ट्र मातें वधितां शस्त्रें दिसे महाक्षेम ॥ ४६॥ ॥दोहरा॥ ॥ करमें
ले हथियार मोंयो आवे मार समहाय ॥ मोन हनो सज्जजु मान लियें स्व
स्वभाय ॥ ४६॥ ॥ओवी॥ जरीं निशस्त्र मीउगला ॥ रणीं मारो कोण्ही
मला ॥ मीन मारी धार्त्तराष्ट्राला ॥ हो कामज हें क्षेम ॥ ४६॥ ॥अभंग॥
जरीं मी निःशस्त्र उगा माझें गात्र ॥ फाडिती हे अस्त्र घालुनिया ॥ १॥ अ
वघे बरवा के छेदो माझे गळे ॥ परी मी ना तळे विकल्पासी ॥ २॥ कल्याण
हें मज माझें दीसे आज ॥ तुकाह्मणे काज हेंचि बोले ॥ ३॥ ४६॥ ॥
॥श्लोक॥ संजयउवाच ॥ एवमुक्त्वाऽर्जुनः संख्ये रथोपस्थ उ
पाविशत् ॥ विसृज्य सशरं चापं शोकसंविग्नमानसः ॥ ४७॥ ॥
॥सम०॥ ॥ बोलोनि अर्जुन असा रथीं तो बैसला उगा ॥ बाणेसीं धनु
टाकूनी शोकें विव्हळ मानस ॥ ४७॥ ॥आर्या॥ बोलुनि ऐसें युधीं

टाकुनि तात्काळ पार्थ शर चाप ॥ बैसे उगला स्वरथीं पाउनि चित्तांत शो
क संताप ॥ ४७॥ ॥दोहरा॥ ॥ ऐसे कहे अर्जुन तबें बिगड गयो रथ
मां ही ॥ करतें डारो धनु ख शर शोक बढ्यो मन मां ही ॥ ४७॥ ओवी ॥
संजय ह्मणे राया ॥ ऐसें अर्जुन बोलोनियां ॥ धनुष्य बाण टाकुनियां
दुःखें बैसला असे ॥ ४७॥ ॥अभंग॥ ॥ कुरुपतीलागीं संजय प्र
संगीं ॥ वदे कीं अवघी वार्त्ता ऐसी ॥ १॥ बोलोनी साकल्य पार्थिवा वेक
ल्य ॥ द्यावया कैवल्य वांछी शांति ॥ २॥ बाणेसी कमान हातींचीं सोडू
न ॥ उगा तो आपण स्वस्थ बैसे ॥ ३॥ शोकें जाजावला विव्हळ चित्ता
ला ॥ मोहें कवळीला तुकाह्मणे ॥ ४॥ ४७॥ ॥ इतिश्रीमद्भगवद्गी
तायां श्रीकृष्णार्जुनसंवादे अर्जुनविषादयोगोनाम प्रथमोऽध्यायः ॥ १॥
॥ ॥ ॥ इतिटीका समश्लोकी अध्याय प्रथमा वरी ॥ श्री पार्थसार
थी कर्ता जो घामन मनोरथीं ॥ ॥ इतिगीतार्थबोधिन्यां श्रीमद्भगव
द्गीताटीकायां प्रथमोऽध्यायः ॥ १॥ ॥ छ॥ ॥ छ॥ ॥ छ॥

श्रीगणेशायनमः॥ ॥वामन॥ ॥आत्मानमारीनमरेयाच्याकाव्य
र्थशोकहा॥ हेंयेथेंकृष्णबोलेलतेंचिसांगेलसंजय॥१॥ ॥श्लोक॥ ॥
संजयउवाच॥ ॥तंतथाकृपयाविष्टमश्रुपूर्णाकुलेक्षणम्॥विषी
दंतमिदंवाक्यमुवाचमधुसूदनः॥१॥ ॥सम०॥ ॥कृपाविष्टतसा
पार्थआशींनेत्रांतदाटलीं॥बोलेविषादयुक्तातेंत्यातेंहेंमधुसूदन॥१॥
॥आर्या॥ ॥संजयह्मणेकिरीटीसाश्रुसखेदहिबहूकृपावंत॥हो
तांमधुसूदनतोबोलेवचनेंतयासिभगवंत॥१॥ ॥दोहरा॥ ॥लेउ
सासअस्रुवाभरेंअर्जुनकरुणाभाय॥बुडुबिखादसोंजगतलखीबो
लेश्रीजदुराय॥१॥ ॥ओवी॥ ॥संजयह्मणेधृतराष्ट्रातें॥अर्जुनवे
ष्टिलामोहेंबहुतें॥अश्रुपातआलेनेत्रातें॥देखोनिबोलिलाश्रीकृष्ण॥
१॥ ॥अभंग॥ ॥श्रीगुरुव्यासाचाशिष्यासहिद्येचा॥धृतराष्ट्रखेदा
चातोषदानी॥१॥बोलेरायादेवउघडअपूर्व॥तरीहेवेभवभोक्ताहोसी॥२
कृपेनेव्यापीलासांडितअश्रुला॥येथेंपार्थभ्यालाविषादानें॥३॥मगम

धुरिपू शांतवीअमूपु ॥ शांतव्हावेंचपुतुकाह्मणे ॥ ४ ॥ १ ॥ ॥ श्लोक ॥
श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ कुतस्त्वाकश्मलमिदंविषमेसमुपस्थितम्
अनार्यजुष्टमस्वर्ग्यमकीर्त्तिकरमर्जुन ॥ २ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ कैंचेंक
श्मलहेंतूजउदेलें विषमांतया ॥ ज्याणेंअकीर्त्तिनरकतुजयोग्यनअर्जु
ना ॥ २ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ ऐशाविषमा वसरींआर्यपथस्वर्गकीर्त्तिलो
टून ॥ पार्थानीचाश्रितहेंआलेंकश्मलतुलाचकोठून ॥ २ ॥ दोहरा ॥ ॥
अर्जुनयोसंग्राममेंकितदुखपायोमीत ॥ कीरतऔरस्वर्गहीहरेकाय
जोभयभीत ॥ २ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ अर्जुनाकश्मलकोठूनी ॥ उदेलेंवि
षमकाळींमनीं ॥ हेंस्वर्गातेंनासोनी ॥ अपकीर्त्तितेंदेईल ॥ २ ॥ अभंग
बोलेभगवानयोग्याजोनिधान ॥ कसेंकश्मलपणतुजआलें ॥ १ ॥ उदेलें
विषमींनलागेसत्कर्मीं ॥ जेणेंराहावेंधार्मीअकीर्तीच्या ॥ २ ॥ नरकासी
जोडिहेदिसेंआह्मासी ॥ त्यागीबुध्दिऐसीतुकाह्मणे ॥ ३ ॥ २ ॥ श्लोक
क्लैब्यंमास्मगमःपार्थनैतत्त्वय्युपपद्यते ॥ क्षुद्रंहृदयदौर्बल्यंत्यक्त्वो १

गी० त्तिष्ठपरंतप ॥ ३ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ पार्थाषंढनकोहोउंतुजयोग्यचिहें अ०
नव्हे ॥ उठटाकूनियांतुच्छलंडीपणपरंतपा ॥ ३ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥
उचितक्लीबत्वनव्हेनिजशौर्याचीनकोकरूंतूट ॥ क्षुद्रमनींदौर्बल्यात्य
जुनीपार्थापरंतपाऊठ ॥ ३ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ नपुंसकतातूंझिनकरें
यहतोकोनहिजोग ॥ छांडकदारीहृदयकीदेशत्रुनकोंरोग ॥ ३ ॥ ॥
ओवी ॥ ॥ नपुंसकपणनधरीमनीं ॥ तुजयोग्यनव्हेजाणोनी ॥ क्षुद्र
टाकीहृदयींहुनी ॥ ऊठत्वरितयुध्दासी ॥ ३ ॥ ॥ अभंग ॥ पार्थाषंढ
होणेंनकोलाजिर्वाणें ॥ तूजपूर्णपणेंबाधकजें ॥ १ ॥ द्वाडहेकल्पनातूजहे
साजेना ॥ तुच्छत्यागीरणालागींऊठ ॥ २ ॥ परंतपालंडीपणहेंत्यागीपां ॥
मार्गधरीसोपावडीलाचा ॥ ३ ॥ तुकाह्मणेदेवोबोलतांसद्भावो ॥ वदेमहा
बाहोपुढेंऐका ॥ ४ ॥ ३ ॥ ॥ श्लोक ॥ अर्जुनउवाच ॥ ॥ कथंभी
ष्ममहंसंख्येद्रोणंचमधुसूदन ॥ इषुभिःप्रतियोत्स्यामिपूजार्हावरि
सूदन ॥ ४ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ भीष्मासींमीकसाभांडूंद्रोणासींमधु

सूदना॥ज्यां पूज्यांसीं बोल वेनाबाणींहाणोंतयां कसा॥४॥ ॥आर्या॥
२ पार्थह्मणे म्याजांच्यासन्निधवंदोनिहस्तजोडावें॥त्याभीष्मद्रोणावरिकें
सेबाणप्रचंडसोडावें॥४॥ ॥दोहरा॥ ॥हरजूयासंग्राममोभीख
म और द्रोन॥पूजोंकूं शरसोहनोंमोसोंकहियेतोन॥४॥ ॥ओवी॥॥
पार्थह्मणेमधुसूदना॥भीष्मद्रोणाकडेवडीलपणा॥पूजावयायोग्यजा
णा॥बाणींकेवींमारूंतयां॥४॥ ॥अभंग॥ ॥केसाभीष्मद्रोणाभां
डोंजगजीवना॥जांसीबोलवेना विपरीत॥१॥त्यांसीबाणवरीवर्षोनिसम
रीं॥पाडोंधरेवरीघडेकैसें॥२॥तुकाह्मणेमायाजिवींझोंबलीया॥विसर
लाक्रियाकौरवांच्या॥३॥४॥ ॥श्लोक॥ ॥गुरूनहत्वाहिमहानुभा
वांच्छ्रेयोभोक्तुंभैक्ष्यमपीहलोके॥हत्वाऽर्थकामांस्तुगुरूनिहैवभुंजीय
भोगान्रुधिरप्रदिग्धान्॥५॥ ॥सम०॥ ॥नमारितांयांवडिलागुरूंतें
भिक्षाखाणेंवाटतेंश्रेयमातें॥धनार्थिहेमारुनियाचलोकीं भोगूंरक्तें २
भोगमाखूनियांकीं॥५॥ ॥आर्या॥ ॥रूमहानुभावगुरुशींनवधु

गी० निउदरार्थभैक्ष्यमागावें॥नस्वार्थकामगुरुच्याहननेंरुधिराक्तराज्यभोगा अ०
वें॥५॥ ॥दोहरा॥ ॥भीखमांगिबरखाइकेंगुरुहनिवोअनीत॥गु २
रुहीमारिभोगहिकरेभखोस्कलोहूरीत॥५॥ ॥ओवी॥ ॥गुरुव
धोनिराज्यकरणें॥त्याहूनबरेंभिक्षामागणें॥वडीलवधोनिभोगभोगणें
तेरुधिराक्तभोगजाणपां॥५॥ ॥अभंग॥ ॥नमारींगायावडिलां
गुरुतें॥भिक्षाखाणेंमातेंश्रेयवाटे॥१॥द्रव्यलाभें घातकरावायालोकीं॥
जेणेंसर्वांसुखींनिंद्यव्हावें॥२॥ यांच्यारक्तें भोगमाखुनीभोगावे॥भक्षी
मांसासवेंमद्यजैसें॥३॥नकोरेंदयाळाघालूंयाअकर्मी॥स्रखीतुझेंना
मींतुकाह्मणे॥४॥५॥ ॥श्लोक॥ ॥नचैतद्विद्मःकतरन्नोगरीयो
यद्वाजयेमयदिवानोजयेयुः॥यानेवहत्वानजिजीविषामस्तेवस्थिताः
प्रमुखेधार्त्तराष्ट्राः॥६॥ ॥सम०॥ ॥आह्मींजिंकोंबरवेंहेंकीआ
ह्मां॥किंवाजाऊंमेलियामोक्षधामा॥दोन्हींनेणोंयांसमारून थापी॥
वांचूंआह्मीहेंनइच्छूंचपापी॥६॥ ॥आर्या॥ ॥जयकींअपजयव

रघाजाहत्ताआह्मासिहाचिसंदेह॥तेधार्त्तराष्ट्रठेलेत्यागाघात्याचियाव
३ धेंदेह॥६॥ ॥दोहरा॥ ॥यहज्जूहमनहिजानहिहारिभलेकीजीत॥
जनहिमारिहमनहियेतेथाडोहेमीत॥६॥ ॥ओवी॥ ॥अधिकउ
णेंहोईलकोणा॥जयोत्यांकिंआपणां॥कौरवमारूनियांजाणा॥काय
जिवित्वआमुचें॥६॥ ॥अभंग॥ ॥आह्मीजिंकूंनरेतेचआह्मादेवा
किंवामेल्याजीवामोक्षपद॥१॥दोन्हीमार्गत्यागेंजरीमारूंयांसीं॥तथा
पीप्राणासीचिरंजीव॥२॥यांचोंबहूकाळवंशवृद्धिकरूं॥नइच्छूंव्यव्हा
रूतुकाह्मणे॥३॥६॥ ॥श्लोक॥ ॥कार्पण्यदोषोपहतस्वभावः पृ
च्छामित्वांधर्मसंमूढचेताः॥यच्छ्रेयःस्यान्निश्चितंब्रूहितन्मेशिष्यस्ते
हंशाधिमांत्वांप्रपन्नम्॥७॥ ॥सम०॥ ॥याधर्माच्यासंकटींदीनजा
लों॥तूतेंकृष्णाशरणप्राय आलों॥जेंकल्याणस्वामिनेंतेंवदावें॥याशि
ष्यातेंशासनेंवागवावें॥७॥ ॥आर्या॥ ॥कार्पण्यदोषहतमीशर २
णागतशिष्यधर्मसंमूढ॥पुसतोंश्रेयस्कनिश्चितशिक्षावेंमजअसेल

गी० जेंगूढ॥७॥ ॥दोहरा॥ ॥धर्ममाझमोमूढहोंपूछतकृपास्कभाय॥ अ०
दीनातीहारेशरणहोंदीनेज्जुगतबताय॥७॥ ॥ओवी॥ ॥मजदेहीं २
असेभ्रम॥ह्मणोनितुह्मांपुसेधर्म॥मजमूर्खाचाअसंभ्रम॥श्रेयतेंम
जसांगिजे॥७॥ ॥अभंग॥ ॥याधर्माच्याभ्रमेंबुद्धिमूढजालों॥
तुजशरणआलोंजगदीशा॥१॥श्रीरंगाकल्याणज्यामाजीअसेल॥तो
चिवदेंबोलआदराचा॥२॥स्वामीसद्गुरुहोशिष्यामीतुमचा॥धारकशि
क्षेचातुकाह्मणे॥३॥७॥ ॥श्लोक॥ ॥नहिप्रपश्यामिममापनुद्या
द्यच्छोकमुच्छोषणमिंद्रियाणाम्॥अवाप्यभूमावसपत्नमृद्धंराज्यं
स्कराणामपिचाधिपत्यम्॥८॥ ॥सम०॥ ॥नतेंदिसेजेंममशोक
नाशीं॥जोशोकहाशोषकइंद्रियांसीं॥समृद्धराज्यत्रिदशेंद्रलक्ष्मीपा
वेनयेथेंनतरींस्करवीमी॥८॥ ॥आर्या॥ ॥नदिसेशोकहरीतेंशोषें
जोइंद्रियेंमहाप्राज्य॥जरिहीपदइंद्राचेंमिळेलअसपत्नभूमिचेंराज्य॥
॥८॥ ॥दोहरा॥ ॥भूमिलोकस्करलोककोलहोअकरंकराज॥इंद्रि

यसोरवयत्तहियकोजायनसोकरसमाज॥८॥ ॥**ओवी**॥ ॥नदिसेऐसें
जें शोकनाशी॥ शोकतोशोषकइंद्रियांसीं॥ पावलियात्रिदशेंद्रलक्ष्मीसीं
तरीसुखनपवेमी॥८॥ ॥**अभंग**॥०॥ नतेदिसेकांहींमम शोकनाशक
जोंशोकशोषकइंद्रियांसीं॥१॥ समृद्धिराज्याचीत्रिदशेंद्रलक्ष्मी॥ पावेन
तरींमीसुखीनव्हे॥२॥तुकादासविनवीअगापुरुषोत्तमा॥बोलतोंतेंक्ष
माअपराध॥३॥८॥ ॥**श्लोक**॥ **संजयउवाच**॥ ॥एवमुक्त्वाहृषी
केशंगुडाकेशःपरंतप॥नयोत्स्यइतिगोविंदमुक्त्वातूष्णींबभूवह॥९॥
सम०॥ ॥परंतपगुडाकेशहृषीकेशासिबोलिला॥ नकरीयुध्दगोविं
दाह्मणोनीराहिलाउगा॥९॥ ॥**आर्या**॥ ॥यापरिवदतांवदतांचरिलें
मौन्येंतदागुडाकेशा॥नकरीगोविंदामीयुध्दअसेंबोलुनीहृषीकेशा॥९
दोहरा॥ ॥ऐसेंकहीश्रीकृस्नसोंअर्जुनताहीबार॥ज्ञुद्धनहोहस्तु
करोंयहकिन्होंनिरधार॥९॥ ॥**ओवी**॥ ॥संजयह्मणेधृतराष्ट्रासी
ऐसेअर्जुनबोलिलाश्रीकृष्णासी॥युध्दनकरीमीतयांसी॥ह्मणूनि उगा ४

चराहिला॥९॥ ॥**अभंग**॥ ॥संजयह्मणेरायाहृषीकेशाप्रती॥केली
हेविनंतीगुडाकेशें॥१॥शेवटींवचनबोलेहेचिपार्थ॥युध्दआत्मस्वार्थन
करीमी॥२॥गोविंदाचेंपदींठेविलामस्तक॥जन्माचेंसार्थकतुकाह्मणे॥
॥३॥९॥ ॥**श्लोक**॥ ॥तमुवाचहृषीकेशःप्रहसन्निवभारत॥सेनयो
रुभयोर्मध्येविषीदंतमिदंवचः॥१०॥ ॥**सम०**॥ ॥त्यातेंबोलेहृषीके
शकरूनीमुखहांसतें॥विषादयुक्ताप्रतिहेंबोलेसैन्यद्वयामधें॥१०॥ ॥
आर्या॥ ॥दोन्हीसेनेमध्येंयापरिसविषाददेखुनीपार्थ॥बोलेहास्य
करोनीमधुसूदनजीप्रगल्भरूपार्थ॥१०॥ ॥**दोहरा**॥ ॥दोऊंसेना
केमाझमोअर्जुनकियोबिखाद॥कृपावंतहोकृस्नजूकीन्होवचनप्रसा
द॥१०॥ ॥**ओवी**॥ ॥हांसोनियांदेव॥अर्जुनासरांगेभाव॥विषा
दसांडायाह्राव॥उपदेशकरी॥१०॥ ॥**अभंग**॥ ॥त्यातेंहृषीकेशा
हांसोनीबोलिला॥विस्मयदाटला अभ्यंतरीं॥१॥ विषादजाणोनीकळ
वळिलाहरी॥बोलेंचीउद्धरीसंशयातें॥२॥सैन्यद्वयामांजीसंवादतीदो

घें ॥ तुका ह्मणे जगा तारावया ॥ ३ ॥ १० ॥ ॥ **श्लोक** ॥ **श्रीभगवानु०**
२ अशोच्यानन्वशोचस्त्वं प्रज्ञावादांश्च भाषसे ॥ गतासूनगतासूंश्च नानु
शोचंति पंडिताः ॥ ११ ॥ ॥ **सम०** ॥ ॥ अयोग्य शोक करिशी आणि पां
डित्य बोलसी ॥ शोक मेल्यां जित्यांचा ही न करीतीच पंडित ॥ ११ ॥ **आर्या**
करुनी अशोच्य विषयीं शोका तेंवदसि सूज्ञवादातें ॥ अगता रुगता सूतें
करिती पंडित कदां न खेंदातें ॥ ११ ॥ ॥ **दोहरा** ॥ ॥ सोच असोच क्यों क
रत कहत ग्यानकी बात ॥ सोच न पंडित करत है जीव नउपजत जात ॥ ११ ॥
ओवी ॥ ॥ अशोच्यातें शोचणें ॥ जाणिवेंचें बहु बोलणें ॥ गेलिया मेलि
याचें दुःख करणें ॥ न करितीच पंडित ॥ ११ ॥ ॥ **अभंग** ॥ ॥ मेघगं
भीर खें बोले रमानाथ ॥ अयोग्य हा पंथ शोक दीसे ॥ १ ॥ आह्मी जें बोलावें
तें तंवरा हिले ॥ पांडित्य निघालें तुह्मा पुन ॥ २ ॥ पांडित्य बोलसी शोक ही क
रिसी ॥ परि गा नेणसी निजहित ॥ ३ ॥ मेल्या जीत्या माजी शोका नेदी चि ५
त्त ॥ ते मान्य पंडीत तुका ह्मणे ॥ ४ ॥ ११ ॥ ॥ **श्लोक** ॥ ॥ नत्वेवाहं जातु

गी० नासं न त्वं नेमे जनाधिपाः ॥ न चैव न भविष्यामः सर्वे वयमतः परम् ॥ १२ अ०
सम० ॥ ॥ कधीं ही न व्हतों मी तूं हे राजे न घडे असें ॥ पुढें नासों हें घडेना २
कीं अनादि हि नित्य हीं ॥ १२ ॥ ॥ **आर्या** ॥ ॥ मी आणि तूं हि पार्था सर्व
हि हे भूमिपाळ से नाहीं ॥ न व्हतों मागें आह्मी तैसेचि पुढें न सों असें नाहीं ॥ १२
दोहरा ॥ ॥ हम तुम और नृपति इन कोनास न होय ॥ तिनो लोक में थिर
रहे यह सब कों जोय ॥ १२ ॥ ॥ **ओवी** ॥ मज तूज रायांशी ॥ गणित नाहीं
जन्म मरणाशी ॥ आणि पुढें सर्वांशी ॥ असंख्यात जाणपां ॥ १२ ॥ **अभं०**
कधीं कोणे काळीं न होतों जी आह्मी ॥ येथें कधीं तुह्मी नसालकीं ॥ १ ॥ हे राजे
ह्यासेना ऐसे आसवर्ग ॥ न व्हता प्रसंग समराचा ॥ २ ॥ पुढें नाश जाल्या
कोण्हीच उरेना ॥ सृष्टि हे रचना जाय क्षया ॥ ३ ॥ तुका ह्मणे देव अनादि सां
गतो ॥ नित्यची वर्णितो रव ळ चिह्ना ॥ ४ ॥ १२ ॥ ॥ **श्लोक** ॥ ॥ देहि
नोऽस्मिन्यथा देहे कौमारं यौवनं जरा ॥ तथा देहांतरप्राप्तिर्धीरस्तत्र न मु
ह्यति ॥ १३ ॥ ॥ **सम०** ॥ ॥ जीवासी देहियांजेसें बाल्य तारुण्य वार्ध

क॥तैसीदेहांतरप्राप्तीमाहेनाधीरतेस्थळीं॥१३॥ ॥**आर्या**॥ कौमार
यौवनजरायेतीजातीएथासुखतावीरा॥तैसेंदेहांतरहीनकरीचित्तांतमोह
त्याधीरा॥१३॥ ॥**दोहरा**॥ ॥बोलयुबाऔरवृद्धतायादेहकोंहोय॥जे
सोदेहअंतरलहेधीरनमोहनहोय॥१३॥ ॥**ओवी**॥ ॥जीवअसतां
देहीं॥बाळतरुणवृद्धहोकांहीं॥जीवदेहधारीपाहीं॥सत्वधीरमोहनपाव
ती॥१३॥ ॥**अभंग**॥ ॥जीवासशरीरींजैसेंबाळपण॥सवेंचीतारु
ण्यअवस्थाहे॥१॥पुढेंतैसेंवृद्धगळेदेहशक्ती॥पुढेंमृत्युप्राप्तीठेवि
लीसे॥२॥पुन्हायमजाचीपुन्हाजन्मायेणें॥हेंघडेरितीनेअचूकची॥
३॥तैसीदेहांतरप्राप्तीओळखावी॥मोहेनापदवीधैर्यें तुका॥४॥१३॥
श्लोक॥ ॥मात्रास्पर्शास्तुकौंतेयशीतोष्णसुखदुःखदाः॥आग
मापायिनोनित्यास्तांस्तितिक्षस्वभारत॥१४॥ ॥**सम०**॥कौंतेयासु
खदुःखेंहीं देतीविषयइंद्रियें॥यांलांचनाशउत्पत्ती सोसावींहींचभार
ता॥१४॥ ॥**आर्या**॥ ॥सुखदुःखशीतउष्णप्रदमात्रास्पर्शभार

ता साहे॥अगमापायिअनित्याहेंज्ञानबळेंसदैव तूं पाहे॥१४॥ ॥
॥**दोहरा**॥ ॥अर्जुनइंद्रियचित्तमिलविखयसुखदुखदेत॥शीतउ
ष्णनहिथीरहेसहतोतिनकोहेत॥१४॥ ॥**ओवी**॥ ॥मात्रातींइंद्रियें
जाण॥विषयअसतीत्यांचेप्राण॥देतीसुखदुःखशीतउष्ण॥ह्मणोनिअ
सत्यजाणपां॥१४॥ ॥**अभंग**॥ ॥ऐकेंआतांपार्थासुखदुःखदोन
देतीविषयपानकर्णाजेव्हां॥१॥यांचिलागीं नाशउत्पत्तीसोसावी॥
भारताऐकावीनीतीमाझी॥२॥तुकाह्मणेदेवोयेकगूजसांगे॥जेणेंसा
धुअंगेंपावेखूण॥३॥१४॥ ॥**श्लोक**॥ ॥यंहिनव्यथयंत्येतेपुरुषंपु
रुषर्षभ॥समदुःखसुखंधीरंसोऽमृतत्वायकल्पते॥१५॥ ॥**सम०**॥
व्यथानदेतीपुरुषाहेजयापुरुषर्षभा॥समदुःखींसुखींधीरतोमोक्षायो
ग्यहोतसे॥१५॥ ॥**आर्या**॥ ॥यांविषयांचीपीडानोहेऐसीअहेजया
युक्ती॥तोसमदुःखसुखीहीधीरहितोपावतोमहामुक्ती॥१५॥ ॥
दोहरा॥ ॥जाकेव्यथानहोयकछुसुखदुःखगमेसमान॥वेहेवि

धियुक्तकेंलहेबातवहेपरमान॥१५॥ ॥ओवी॥ ॥सुखदुःखतुल्य
 मानिती॥जेसुखदुःखानधरिती॥तेउत्तमपुरुषहोती॥तयांमोक्षअसे
॥१५॥ ॥अभंग॥ ॥पेंगानदेतीव्यथा॥जयापुरुषासमर्था॥१॥
समभावनाआरंभा॥उत्तमनरींपुरुषर्षभा॥२॥दुःखींसुखीएकभा
वो॥तोचमोक्षपुरींरावो॥३॥अणिकसांगणेंतेंकांहीं॥तुकावदेउरलें
नाहीं॥४॥१५॥ ॥श्लोक॥ ॥नासतोविद्यतेभावोनाभावोविद्यते
सतः॥उभयोरपिदृष्टोऽन्तस्त्वनयोस्तत्त्वदर्शिभिः॥१६॥ ॥सम०
असत्‌देहनजोनित्यजीवसत्‌नअनित्यतो॥दोहींचेंतत्त्वयांदोंततत्त्व
ज्ञींब्रह्मदेखिलें॥१६॥ ॥आर्या॥ ॥लटिक्यासत्यत्वनसेनाहींमि
थ्यात्वतेंविसत्याला॥हानिर्णयदोंहींचाआहेबाविदिततत्त्ववेत्याला
॥१६॥ ॥दोहरा॥ ॥जोऐसेबिनसेनहींजोबिनसेसोनाय॥जो
इनतत्त्वकोंलखेगनियोग्यानिनमाय॥१६॥ ॥ओवी॥ नाहींतेंउ
पजेकांहीं॥आहेत्यासिअभावनाहीं॥दोन्हींतदोन्हीपणपाहीं॥तत्त्व

 ज्ञानीपाहती॥१६॥ ॥अभंग॥ ॥असत्तदेहनजोनित्य॥जीव
सत्‌नतोअनित्य॥१॥ दोहींचेंतत्त्वयादोंत॥ब्रह्मदेखतत्त्वज्ञानें॥२॥
तुकाकरितोप्रार्थना॥ इनणीह्मणाउमजेना॥३॥ १६॥ श्लोक॥ ॥
अविनाशितुतद्विद्धियेनसर्वमिदंततम्॥विनाशमव्ययस्यास्यनक
श्चित्कर्तुमर्हति॥१७॥ ॥सम०॥ ॥अविनाशीतेंचिजाणज्याणें
हें व्यापिलेंजग॥कोणीयाअव्ययांशाचानाशहीनकरूंशके॥१७॥
॥आर्या॥ ॥व्यापीसर्वजगातेंपार्थातूंजाणतेंचिअविनाशी॥वद
तोंहेंचिवुलामीकोणअशाअव्ययातयानाशी॥१७॥ ॥दोहरा॥
ज्यासोंयहजगहैभयोअबिनाशीयहजान॥ज्याहीविनासनकोउस
केतांहिआत्मामान॥१७॥ ॥ओवी॥ ॥आत्माअविनाशतुवाजा
णिजे॥सर्वव्यापकअसेसहजे॥तयानाशकरूंनशकेदुजे॥हेंज्ञानधरू
निशोकनकरी॥१७॥ ॥अभंग॥ ॥नाशरहितजाणातेंची॥ज
गव्यापीसत्तात्याची॥१॥ वार्त्ता तयाची कोणाला॥नसेठाउकीजना

ला॥२॥ त्याचानाश याजीवानें॥नव्हे कोटिही साधनें॥३॥ मुंग शोक अवि
नाशाचा॥तुकाह्मणे मिथ्यावाचा॥४॥१७॥ ॥श्लोक॥ ॥ अंतवंतइमे
देहानित्यस्योक्ताःशरीरिणः॥अनाशिनोऽप्रमेयस्यतस्माद्युध्यस्वभा
रत॥१८॥. ॥सम०॥ ॥ देहनश्वरज्याजीवाबोलिलाअंश नित्यतो॥
अनाशीअप्रमे याचा भांडे यास्तव भारता॥१८॥ ॥आर्या॥ ॥अविना
शीजीवाचा होय तनूलागि भारता मरण॥यास्तव कुंतीलनया तूं करि पा
र्थास्वधर्मकामरण॥१८॥ ॥दोहरा॥ अंतवंतसबदेहमोंजीवरहत
हेनीत॥अबिनाशीयहजुहेजकद्दकरोतोनीत॥१८॥ ओवी॥देहतंव
नाशिवंत॥आत्मानाशरहित॥ज्यासि अज्ञान ह्मणिजेंत॥पार्थाउठयु
धासीं॥१८॥ ॥अभंग॥ ॥देहनाशिवंतपुरे॥जीवज्ञानसाचाकारे
॥१॥ अंशब्रह्मीचातो नित्य॥नव्हेकधींही असत्य॥२॥अविनाशीअप्र
मेय॥जाणुनियुध्यकरीस्वयें॥३॥ तुकाह्मणे हा विकल्प॥धरिल्याबा
धील गापाप॥४॥१८॥ ॥श्लोक॥ ॥ यएनंवेत्तिहंतारंयश्चैनंम

न्यतेहतम्॥उभौतौनविजानीतोनायंहंतिनहन्यते॥१९॥ सम०॥॥
भेदवादीह्मणे मारीचार्वाक ह्मणतो मरे॥दोघेहीनेणती आत्मा नहा
मारी नहा मरे॥१९॥ ॥आर्या॥ ॥आत्मावधी ह्मणेजो आणि वदेजो
वधो निहीतो घे॥नवधीनमरेआत्मा करिती अध्यास मूर्ख ते दोघे॥
॥१९॥ ॥दोहरा॥ ॥जोयाकोहंतागनेहनोगमेजोकोय॥यहनमा
रेमरेनहीअग्यानीवोदोय॥१९॥ ॥ओवी॥ ॥ऐसेह्मणतीहामा
रितो॥दुसराह्मणे हा मारवितो॥दोघेनेणती कोण मारितो॥मारणेंम
रणेंअसेना॥१९॥ ॥अभंग॥ ॥भेदवादीयांचेमत॥मारीह्मण
तितेनेमांत॥१॥चार्वाकाचें ज्ञान खोटें॥मेलेह्मणती अवचटें॥२॥परी
नेणती दोघेही॥नतोमारीह्मणेकांहीं॥३॥तुका विनवीतो संता॥चि
त्त देणें अपूर्वता॥४॥१९॥ श्लोक॥ ॥नजायतेम्रियतेवाकदाचि
न्नायंभूत्वाभविताचानभूयः॥अजोनित्यःशाश्वतोऽयंपुराणोनह
न्यतेहन्यमाने शरीरे॥२०॥ ॥सम०॥ ॥नहाहोतोमरतोवाकधीं

ही॥ देहासंगेहोउनीहोननाहीं॥अजा नित्यां शाश्वता यापुराणा॥ दे
हा दृश्या मारितां मारवेना॥२०॥ ॥आर्या॥ ॥आत्मा नहोय नमरे
नकधींहोयो निमागुताहोतो॥शाश्वतपुराणअजजोनंमरेमरतांशरी
रआहोतो॥२०॥ ॥दोहरा॥ ॥ यहनमरेउपजेनहिभयोनआगेहो
य॥अजपुरातननित्यहैमारेमरेनसोय॥२०॥ ॥ओवी॥आत्मा
नाशरहित॥उपजोंनलाहेनिश्चितं॥ हाअजनित्यपुराणशाश्वत॥
यासनाशनाहींसर्वयां॥२०॥ ॥अभंग॥ ॥नव्हेजन्मचीजया
सी॥तयामृत्युकेंचीग्रासी॥१॥ कधींदेहाचेसंगती॥ नेणेयेणेजाण्या
प्रती॥२॥ देहासंगेअसतांनाहीं॥ हेंन्चित्याचेंनवलपाही॥३॥ अजनि
त्यशाश्वततो॥देहेंदृश्येगवसेनातो॥४॥मारितांही मारवेना॥ तुका
ह्मणेयापुराणा॥५॥२०॥ ॥श्लोक॥ ॥वेदाविनाशिनंनित्यंयएन
मजमव्ययम्॥कथंसपुरुषःपार्थकंघातयतिहंतिकम्॥२१॥ ॥
सम०॥ ॥पूर्वोक्तलक्षणीयातेंजाणतोपुरुषस्वयें॥प्रकृतीवेगळा

कोण्हांमारीवामारवीकसा॥२१॥ ॥आर्या॥ अजअव्ययअवि
नाशीआत्माऐसेंमनांतविचारी॥मगतोपुरुषकसारेपार्थकोणाशि
मारवीमारी॥२१॥ ॥दोहरा॥ ॥जोजानतहैआतमाअव्ययऔर
अविनाश॥सोनहिंमरेमारनसकेअविकारीअविनाश॥२१॥ओ०
आत्माजाणअविनाश॥अव्ययह्मणतीतयास॥अर्जुनाऐसीयाजी
वास॥कवणमारूंशके॥२१॥अभंग॥ पूर्वोक्तयाच्यालक्षणा॥पु
रुषजाणेविचक्षणा॥१॥ येन्हवीयाप्रकृतीला॥ मारीकोणवेगळाला॥
॥२॥ मारितोकेसाआतां॥तुकाविनवीतोश्रोतां॥३॥२१॥ श्लोक॥
वासांसिजीर्णानियथाविहायनवानिगृण्हातिनरोऽपराणि॥तथाश
रीराणिविहायजीर्णान्यन्यानिसंयातिनवानिदेही॥२२॥ सम०॥
वस्त्रेंजनींटाकुनिजेंविदेतो॥ शरीरधारीनविअन्यघेतो॥कलेवरेंटाकु
निजीवजीर्णें॥ घेतोनवींअन्यअनेकवर्णें॥२२॥ ॥आर्या॥ ॥
जैसानरकोंतेयानूतनघेतोत्यजोनिजीर्णपट॥तैसादेहनवाघेदेही

ही टाकुनीजुनानिपट॥ २२॥ ॥दोहरा॥ ॥ जैसेपरजीरनतजेपहिर
तनरऊनवीन॥ देहपुरानजीवतजे धरीयतनईपरवीन॥ २२॥ओवी॥
जीर्णजालियावरी॥ परिधाननवींकरी॥ कलेवरत्यजुनी धरी॥ देहीअ
न्य॥ २२॥ ॥अभंग॥ वस्त्रेंजऊनीत्यागुनियां॥नवींघेणें पांघरावया
॥१॥ शरीराचेतेंचभावें॥ येथेंचैतन्येंवागावें॥ २॥जीर्णदेहत्यागेदुजा॥
तुकाह्मणेयाचकाजा॥ ३॥ २२॥ ॥श्लोक॥ ॥नैनंछिंदंतिशस्त्राणि
नैनंदहतिपावकः॥ नचैनंक्लेदयंत्यापोनशोषयतिमारुतः॥ २३॥ ॥
समं०॥ ॥ यालानतोडितींशस्त्रें यालाअग्नीनजाळिही॥ नपाणीभि
जवीयालानकरीशुष्कवायुही॥ २३॥ ॥आर्या॥ शस्त्रेंछिन्नन व्हे
हाआत्मातैसाचपावकेंनजळे॥ नकरीशुष्कहिवायूकरवेनाआर्द्रहीतय
सजळें॥ २३॥ ॥दोहरा॥ ॥ यहनकटेहथियारसो पावकसकेनहि
जारी॥ भीजसकेजलताहिनेसोकनसकेबतयारी॥ २३॥ ओवी॥
शस्त्रींनतुटेकांहीं॥अग्नीनजाळीपांहीं॥जळबुडविणारनाहीं॥ १०

वायूच्यानेंनशोषवे॥ २३॥ ॥अभंग॥ ॥ यालाननोडिनीशस्त्रें॥व
न्हीजाळीनाशिखाग्रें॥ १॥ नपाणीबुडवियासी॥ वायुनउडवीबळेंसीं॥
॥२॥ शुष्कवातेंअणुगर्भु॥हातो नित्यचस्वयंभु॥ ३॥ सत्तामात्रेंयानिरा
ळा॥तुकाह्मणे धन्यकळा॥ ४॥ २३॥ ॥श्लोक॥ ॥अच्छेद्योऽयम
दाह्योऽयमक्लेद्योऽशोष्य एवच॥ नित्यः सर्वगतः स्थाणुरचलोऽयंसना
तनः॥ २४॥ ॥समं०॥ ॥ छेदादाहानहायोग्यशोषायाभिजवाव
या॥ नित्यसर्वंतिजोरस्त्थजोशाश्वतअचंचल॥ २४॥ ॥आर्या॥
अछेद्यअदाह्यपुरुषाकितिजउघडोनिसांगबावरणूं॥ अक्लेद्यअशो
ष्यतसानित्याचलआद्यसर्वगावरणु॥ २४॥ ॥दोहरा॥ कटेंजरे
सूखेनहींओरनभिजनजोग॥ सदारहेसबठोरथिरअविनाशिबिन
रोग॥ २४॥ ॥ओवी॥ नबुडेनतुटेशोषे॥ जीवव्यापूनिअसे॥
स्थानवंतअचळदिसे॥ परिपूर्णभरला॥ २४॥ ॥अभंग॥ छेदा
वयानहायोग्य॥ यत्नअग्नीचाअयोग्य॥ १॥ नंसेरककलाहाकर्धा

भिजलानाहींकायवाधी ॥ २॥ स्थाणुपरीस्थिरसर्वी ॥ नित्याचळ
 अरलीउर्वी ॥ ३॥ अचंचळरूपजाचें ॥ तुकया ध्यानलागे त्याचे ॥ ४॥
श्लोक ॥ ॥ अव्यक्तोऽयमचिंत्योऽयमविकार्योऽयमुच्यते ॥ तस्मादे
वं विदित्वैनं नानुशोचितुमर्हसि ॥ २५॥ ॥ **सम०** ॥ ॥ नचिंतवेनिराका
राबोलिलानिर्विकाररहा ॥ याकारणेंयासिअसेजाण शोकनकोकरूं ॥ २५
आर्या ॥ ॥ अव्यक्ताचिंत्यपुरुष अविकारीवदतिजाणसं श्लोक ॥ जा
णुनियास्तव ऐसेंनकरीपार्थाकदापितूं शोक ॥ २५॥ ॥ **दोहरा** ॥ ॥
प्रगटनहींजूअचिंत्यहेअविकारीतूंजान ॥ ऐसेजाकोंजानिकेसोकछो
हिजनमान ॥ २५॥ ॥ **ओवी** ॥ ॥ नकळेचित्तीनयेअव्यक्ती ॥ तया
सिअविकार्यह्मणती ॥ ऐसेंजाणोनितूं किती ॥ वृथा शोककरितोशी ॥
॥ २५॥ ॥ **अभंग** ॥ ॥ जासीआकारविनाहीं ॥ त्याचेंचिंतन तें काय
॥ १॥ जेथें द्वैतहेंसीरेना ॥ निर्विकार हें चिजाणा ॥ २॥ त्याकारणेंयासि
असे ॥ शोक नधरी मानसें ॥ ३॥ केला शोक फळ काय ॥ तुकाह्मणे

 गायांजाय ॥ ४॥ २५॥ ॥ **श्लोक** ॥ ॥ अथचैनंनित्यजातं नित्यं वा
मन्यसेमृतम् ॥ तथापि त्वं महाबाहो नैनं शोचितुमर्हसि ॥ २६॥ ॥
सम० ॥ ॥ आतांदेहासवेंहोतो मरतोजरिमानिसी ॥ तरीतूज महाबा
होयाशोकासिनयोग्यता ॥ २६॥ ॥ **आर्या** ॥ ॥ नित्यमरेजन्मेतोजी
वअसें मानिशीजरींथोक ॥ हेविजयमहाबाहोनकरी चित्तींतथापितूं शो
क ॥ २६॥ ॥ **दोहरा** ॥ जोतूंजानंतजीवकोंजनममरणपुनिहोय ॥ तउ
सोकतु जिनकरेमनदृढताभेजोय ॥ २६॥ ॥ **ओवी** ॥ जीवनउपजेन
नाशे ॥ हें तुलाज्ञान असे ॥ अर्जुनाजाणोनि ऐसें ॥ शोकासिकायकार
ण ॥ २६॥ ॥ **अभंग** ॥ ॥ आतांदेहासवेंहोतो ॥ जरींमरतो मानिसी
॥ १॥ तरींतुजमहाबाहो ॥ शोकग्रहोनसावा ॥ २॥ सर्वजाणतयांच्या
राया ॥ पाहेंत्हृदयांशोधोनी ॥ ३॥ तुकाह्मणे कृपावंता ॥ दासचिंतातुज
आहे ॥ ४॥ २६॥ ॥ **श्लोक** ॥ ॥ जातस्यहि ध्रुवो मृत्युर्ध्रुवंजन्ममृ
तस्यच ॥ तस्मादपरिहार्येऽर्थेनत्वं शोचितुमर्हसि ॥ २७॥ **सम०** ॥

जोजालात्यासिमरणमेल्याजन्महिनिश्चित॥परिहारनसेज्यालात्याशो
काशिनयोग्यतूं॥२७॥ ॥आर्या॥ ॥जाहलानिश्चितमरतोनिश्चित
मेलाहिजन्मतोलोक॥नटळेहें कोणासींयास्तवनकरीकदापितूं शोक॥
२७॥दोहरा॥जोउपजेसोबिनासहैमरेसोउपजेआय॥होनहारसोहो
तहैताहिनसोकबढाय॥२७॥ओवी॥॥उपजलियासमृत्यू॥मेलिया
जन्मसत्यु॥हाऐसाअपरीहारार्थू॥शोकनकरीमानसीं॥२७॥अ०
जन्माआलियामरण॥टाळीकोणअर्जुना॥१॥मृत्युपाठिलागेजन्म॥
कोणनेमढासळी॥२॥परिहाराजेविरहित॥नेदीचित्तत्याशोकीं॥३॥
तुकाह्मणेजेअयोग्य॥होयभोग्यकोठेनी॥४॥२७॥श्लोक॥अव्य
क्तादीनिभूतानिव्यक्तमध्यानिभारत॥अव्यक्तनिधनान्येवतत्रका
परिदेवना॥२८॥सम०॥ भूतांचीआदिअव्यक्तींमध्येंहीं व्यक्त
दीसती॥ अव्यक्तींचलयाजातीत्याचातोखेदकांपरी॥२८॥आर्या
मायेपासूनिस्फुरतीभूतेंतींमाजिमागुतींदडती॥ मध्येंउगींचदिसतीं १२

यासाठींसूज्ञकोणतेरडती॥२८॥ ॥दोहरा॥ ॥ पाछोजाइनजा
इयेआगेखरेनजान॥माझहिकछुनदेखियेताकोंसोकनमान॥२८
ओवी॥ ॥प्रकृतीपासोनिहोतीं॥मरणपर्यंतदिसतीं॥मागुतींप्रकृ
तींसामावतीं॥हाशोकतूजअयोग्य॥२८॥ ॥अभंग॥ भूतजाति
आदियेक॥प्रकाशकअव्यक्त॥१॥ मध्यव्यक्तयाचाभाव॥जोस्व
भावमृगजळीं॥२॥ लयअव्यक्तींनेमिला॥खेदआलातुजकेसा॥
॥३॥उगीत्याचित्तवेदना॥तुकयाध्यानातेंनये॥४॥२८॥ श्लोक॥
आश्चर्यवत्पश्यतिकश्चिदेनमाश्चर्यवद्वदतितथैवचान्यः॥आश्च
र्यवच्चैनमन्यःशृणोतिश्रुत्वाप्येनंवेदनचैवकश्चित्॥२९॥सम०॥
आश्चर्यवत्पाहतियासिकोण्ही आश्चर्यवद्बोलतियेकवाणीं॥आ
श्चर्यवत्ऐकतियेककानींकोण्हीआहोनेणतिआइकोनी॥२९॥ ॥
आर्या॥ ॥आश्चर्यापरिकोणीऐकुनिनेणेतसाचिबापाहे॥कोणी
ऐकुनिनेणेआत्म्याशींजाणतीनबापाहे॥२९॥ ॥दोहरा॥ ॥

जोयाकोंदेखतकहेसोउअचरजभायं॥ स्रुनेअचंबोसोलगेयहजानो
नहिजाय॥२९॥ ॥ओवी॥ ॥आश्चर्यरूपकोणीदेखती॥ आश्च
र्यकोणीबोलतीऐकती॥आइकोनिविसरती॥आश्चर्यथोर॥२९॥
अभंग॥ ॥कोणीपाहतीआश्चर्यें॥ निजधर्मेसारोपें॥१॥ कोणीआ
श्चर्यातें बोले॥निकेभलेमनदेती॥२॥कोणीआश्चर्येंयाऐके॥वार्त्तापि
केमोक्षाची॥३॥कोणीनेणतीऐकोनी॥ऐसीकाहणीह्मणेतुका॥४॥
॥२९॥ ॥श्लोक॥ ॥देहीनित्यमवध्योऽयंदेहेसर्वस्यभारत॥त
स्मात्सर्वाणिभूतानिनत्वंशोचितुमर्हसि॥३०॥ ॥सम०॥देहधा
रीनहावध्यसर्वदेहांतभारता॥ भूतेंतोंनश्वरेंतस्मात् त्याच्या शोकानयो
ग्यतूं॥३०॥ ॥आर्या॥ ॥देहीसकळांच्याहोपार्थादेहींअवध्यहें
घोक॥ यास्तवभूतांविषयींनकरीसखयामनांततूं शोक॥३०॥ ॥
दोहरा॥ ॥जीवनमारोजातहैबसतसबसनकेदेह॥ तातेंशोकन
कीजियेकरिकाहूसेंनेह॥३०॥ ॥ओवी॥ ॥देहीनित्यवंतपाही॥ १३

जीववधिलानवचेकांहीं॥ हासर्वभूतांचेठायीं॥ वृथाशोककरूंनको॥
॥३०॥ ॥अभंग॥ ॥देहधारीनहावध्य॥जोअवध्ययमासी॥१॥स
र्वदेहांतभारता॥ पूर्णसत्ताचिन्मय॥२॥भूतेंतरींनाशवंत॥ खेदकरी
तकशाचा॥३॥नव्हेसिअर्जूनातूंयोग्य॥ भवअरोग्यतुकया॥४॥३०
॥श्लोक॥ ॥स्वधर्ममपिचावेक्ष्यनविकंपितुमर्हसि॥ धर्म्याद्धियुद्धा
च्छ्रेयोऽन्यत्क्षत्रियस्यनविद्यते॥३१॥ ॥सम०॥ ॥स्वधर्मपाहुनीकं
पाकरायासिनयोग्यतूं॥धर्मयुद्धाहुनीश्रेयक्षेत्रियांसनआणिखी॥
॥३१॥ ॥आर्या॥निजधर्मावरिदृष्टीदेउनिपार्थाभिवूनकोयुद्धा॥
युद्धाविणतोक्षत्रियनपवेकल्याणहेधरीश्रद्धा॥३१॥ दोहरा॥ ॥
आपनोधर्मविचारतूंजिनसोंछोडसंग्राम॥ धर्मजुधतेंक्षत्रिहेओ
रनछुअभिराम॥३१॥ ॥ओवी॥ ॥स्वधर्मजाणशीजरीं॥ भया
सिनव्हसीअधिकारी॥ धर्मयुद्धाहूनिश्रेयतरीं॥ क्षत्रियांअधिकन
से॥३१॥ ॥अभंग॥ स्वधर्मपाहोनिरूपा॥आळीबापायेवेळें॥१॥

तरिहें योग्य नव्हे दया ॥ पतनीं काया घालिल ॥ २॥ धर्मयुधारे वांचुनी॥
 श्रेय ये स्थानीं दिसेना ॥ ३॥ क्षत्रियाचे क्षात्र धर्म ॥ तुकाचर्म निवेदी॥ ४॥
॥ ३१॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ यदृच्छया चोपपन्नं स्वर्गद्वारमपावृतम् ॥ सु
खिनः क्षत्रियाः पार्थ लभंते युधमीदृशम् ॥ ३२॥ ॥ सम०॥ प्रार्थि
ल्याविण जें जालें स्वर्गाचें द्वार उघडें ॥ सुखी निर्भय ते ऐसे युध क्षत्रिय
ला धती ॥ ३२॥ ॥ आर्या ॥ ॥ आयासाविण मिळतां स्वर्गाचें द्वार
युध हें उघडें ॥ मानाचें सौख्य मनीं पार्था क्षत्रियजनें महासुख घडें ॥ ३२
॥ दोहरा ॥ ॥ आपनी इछाते लत्यो खुलो स्वर्गको द्वार ॥ भागवत
क्षेत्रि लहे ऐसो रणया बार ॥ ३२ ॥ ॥ ओवी ०॥ ॥ देव ह्मणे पा
र्थासी ॥ दैवें आणिला रणासी ॥ मुक्त स्वर्गद्वारासी ॥ युद्धीं क्षत्रियां ला
भु ॥ ३२॥ ॥ अभंग ॥ ॥ आर्जिल्याविण जालें हें ॥ पुरत्या पाहे दृष्टि
नें ॥ १॥ द्वार उघडें स्वर्गाचें ॥ भाग्य साचें ह्मणोनी ॥ २॥ सुखी निर्भय ते
ऐसे ॥ क्षत्रिय हर्षें रणांगणीं ॥ ३॥ लाभ ह्मणे तुकयाला ॥ हाच आला

 जन्माचा ॥ ३२॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ अथ चेत्त्वमिमं धर्म्यं संग्रामं न करिष्य
सि ॥ ततः स्वधर्मं कीर्तिं च हित्वा पापमवाप्स्यसि ॥ ३३॥ ॥ सम०॥ ॥
आतां या धर्मयुधातें करीना सचि तूं जरीं ॥ तरीं स्वधर्म कीर्ती तें टाकूनी पा
प पावसी ॥ ३३॥ ॥ आर्या ॥ ॥ आतां स्वधर्म आपुला या संग्रामान
आजि आदरितां ॥ धर्माच्या नाशातें कीर्तीच्या करुनि पावशी दुरितां ॥
॥ ३३॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ और धर्म संग्रामको जा तूं करये नहीं ॥ तज कें
कीरत धर्मकी पडि है पाप नमाहि ॥ ३३॥ ॥ ओवी ॥ आपला स्वध
र्म सांडोनी ॥ संग्राम न करिसी रणीं ॥ उत्तम श्रेय हारउनी ॥ पावसी पा
पातें ॥ ३३॥ ॥ अभंग ॥ ॥ आतां याच धर्मयुद्धीं ॥ दृढबुद्धि सोडिली
॥ १॥ न भांडें न ह्मणोनियां ॥ छंद वांयां घेतला ॥ २॥ तरी सत्कीर्ति जाउनी
निंदा जनीं पावसी ॥ ३॥ तुका ह्मणे आनंदती ॥ पाप हातीं धरलिया ॥ ४॥
॥ ३३॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ अकीर्तिं चापि भूतानि कथयिष्यंति तेऽव्यय
म् ॥ संभावितस्य चाकीर्तिर्मरणादतिरिच्यते ॥ ३४॥ सम०॥ ॥

अपकीर्त्तितुझीलोक आचंद्रार्क हि वर्णिती ॥ दुष्कीर्त्तिमान्यपुरुषां मरण
१५ हूनि वाइट ॥ ३४ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ शाश्वत पार्था तूझी भूतें ही वर्णितील
अपकीर्त्ति ॥ संभाविता सि अपयश मरणाधिक जाण देन से अंतीं ॥ ३४
दोहरा ॥ सब लोक कहे अबे ते अपजस वठाय ॥ अपजस प्रतिष्ठावंत कूं
मरण हुतें अधिकाय ॥ ३४ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ अधर्म अपकीर्त्ति ॥ लोक
निंदा बोलती ॥ तुझे शत्रु हांसती ॥ तें मरणा तुल्य ॥ ३४ ॥ अभंग ॥ ॥
तुझी अपकीर्त्ती लोक ॥ हे चंद्रार्क वाणीती ॥ १ ॥ पुरुष जो कीर्त्तिमान्य ॥
त्या अमान्य हे गोष्टी ॥ २ ॥ मरण बरें येक वेळां ॥ परी जिव्हा ळाहा खो
टा ॥ ३ ॥ तुका ह्मणे येथें निंद्य ॥ ते थें वंद्य होईना ॥ ४ ॥ ३४ ॥ श्लोक ॥
भयाद्रणादुपरतं मंस्यंते त्वां महारथाः ॥ येषां च त्वं बहुमतो भूत्वा या
स्यसि लाघवम् ॥ ३५ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ भयें रणांतुनी गेला ह्मणतील
महारथी ॥ मान्य होउनि ही यांतें पावसी बहु लाघव ॥ ३५ ॥ आर्या ॥
पार्था महारथी हे ह्मणतिल तुजला रणासि हा भ्याला ॥ ज्यांशीं मान्य १५

गी० सदा तूं भासेल लघुत्व यांचि रसभ्यांला ॥ ३५ ॥ ॥ दोहरा ॥ भयतें अ अ०
र्जुन रण तजो यों कहीये बीर ॥ तो ही बहुत कर मान तहै अब लघु कहि २
हे धीर ॥ ३५ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ भयें करूनि परतसी ॥ हें कळेल रथियां
सी ॥ शूरीं थोरपण पावलासी ॥ तेथें पावसी अपमान ॥ ३५ ॥ अभंग
भयें गेला रे पळाला ॥ पार्थ भ्याला आह्मासी ॥ १ ॥ हांसतिल महारथी
अर्थस्वार्था नाडुहा ॥ २ ॥ महारथी नाम तूझें ॥ सांडेल वोझें ब्रीदाचें ॥
तुका याच पंथें मान्य ॥ घेसी अन्य लाघव ॥ ४ ॥ ३५ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥
अवाच्यवादांश्च बहून्वदिष्यंति तवाहिताः ॥ निंदंतस्तव सामर्थ्यं त
तो दुःखतरं नु किम् ॥ ३६ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ बोलों न ये ते ते बोल बोलती
बहु शत्रु हे ॥ सामर्थ्य निंदिती तूझें त्याहुनी दुःख कोण तें ॥ ३६ ॥ आर्या
बोलूं न ये चि जें तें पार्था तुज बोलतील रिपु दुष्ट ॥ निंदितिल व सामर्थ्या या
हुनि आणीक कोण ते कष्ट ॥ ३६ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ तेरे अरि सब कहे जे
अनकहनी बात ॥ नीज थाडी या हि कीस कने यहे दुःख लागत नात ॥ ३६

॥ओवी॥ ॥ बोलोंनयेतेबोलती॥ तवसामर्थ्यवैरीनिंदिती॥ लाज
होईलक्षितीं॥ हेंमोठेंदुःख॥३६॥ ॥अभंग॥ ॥ बोलोनयेतेतेबो
ल॥ शस्त्रेंखोलभेदिती॥१॥ बहुरिपुपार्थातुज॥ देतीलाजमनस्वी॥
॥२॥ प्रतापतोनिखंडुनी॥ विटंबणीचाळीती॥३॥ दुःखकोणत्यापर
तें॥ जेंतुकयात्तेंस्कखदे॥४॥३६॥ ॥श्लोक॥ ॥ हतोवाप्राप्स्यसि
स्वर्गंजित्वावाभोक्ष्यसेमहीम्॥ तस्मादुत्तिष्ठकौंतेययुद्धायकृतनिश्च
यः॥३७॥ ॥सम०॥ ॥ मेलियापावसीस्वर्गजिंकिल्याराज्य
भोगिसी॥ यालागिंउठकौंतेयाकरूनीयुध्दनिश्चय॥३७॥ ॥
॥आर्या॥ ॥ मरसिलतरिस्वर्गमिळेजिंकिशितरिभोगिशीलहे ध
रणी॥ यास्तवउठसख्यातूंहोदृढनिश्चयधरूनिसिधरणीं॥३७॥
॥दोहरा॥ ॥लरतमरेत्लहिहेस्वर्गजित्तेयहमहिभोग॥ उठअर्जुनतूं
जुध्दकरयहिजेतोकोंजोग॥३७॥ ॥ओवी॥ ॥ मेलियास्वर्गप्रा
प्ती॥ वांचल्याहोसीलपृथ्वीपती॥ हेंधरूनियांचित्तीं॥ युद्धालागींउठि

गा॥३७॥ ॥अभंग॥ ॥ मेल्यायेथेंस्वर्गवास॥ हातोमोंडिलाउ
ल्हास॥ ॥आलायाटास्वकर्मासि॥ तोकोणासभंगेना॥१॥ नाहींत
रीभुजातेजें॥ जिंकिलियाकुरूराज्य॥ भूमंडळीचेंभोगीजे॥ सर्वस्क
खनित्यानी॥२॥ययालागीशोकत्यागी॥ उठेधैर्यबळेंआंगीं॥ झुं
झाचिबैसेलभागी॥ अधिकारितूंहोई॥३॥ तुकाह्मणेभूमिभार॥ उत
रावाहानिर्धार॥ यास्तवअनुभवसार॥ देवोत्यासनिवेदी॥४॥३७॥
॥श्लोक॥ ॥ स्कखदुःखेसमेकृत्वालाभालाभौजयाजयौ॥ ततोयु
ध्दायुज्यस्वनैवंपापमवाप्स्यसि॥३८॥ ॥सम०॥ ॥ लाभाला
भस्कखेंदुःखेंजयापजयहेसम॥ मानूनिकरितूंयुध्दयाणेंपापनपा
वसी॥३८॥ ॥आर्या॥ ॥ करुनिसमानजयाजय लाभालाभा
ससौख्यसंतापा॥ मगकरियोगरणाचायेणेपार्थानपावसीपापा॥
॥३८॥ ॥दोहरा॥ ॥ लाभहानिस्कखदुःखओरजीतेहारिस-
मान॥ तानेअर्जुनजूद्धकरपापलेहिजिनमान॥३८॥ओवी॥॥

सुखदुःख समकरूनी ॥ लाभ अलाभ न धरी मनीं ॥ अज्ञ योज योसांडुनी॥
 युध्द करितां पाप नाहीं ॥ ३८ ॥ **अभं०** ॥ प्रीति धरिल्या जे पावे ॥ सुख तेथें गा
संभवे ॥ विषय वियोगीं हेलावे ॥ दुःखार्णव लहरी ॥ १ ॥ दोहीं सम बुध्दि धरी
लाभालाभ तपासरी ॥ मग तूं सुखें युध्द करी ॥ पाप माथा आदळेना ॥ २ ॥ नि
र्विकल्प तो निःसंगु ॥ निःसंगीच अनुभवु ॥ तुका ह्मणे चांगू निज मोक्ष आतु
डे ॥ ॥ ३८ ॥ **श्लोक** ॥ एषा तेऽभिहिता सांख्ये बुध्दिर्योगे त्विमां शृणु ॥ बुध्द्या
युक्तो यया पार्थ कर्मबंधं प्रहास्यसि ॥ ३९ ॥ **सम०** ॥ सांख्य हे बोलिलों बु
ध्दी योगाची बुद्धि आइक ॥ ज्या कर्मयोगबुद्धीने कर्मबंधासि तोडिशी ॥ ३९
॥ **आर्या** ॥ कथिली सांख्याविषयीं या परिमी सांगतों मती परिस ॥ जी क
र्मबंधन करी कोण दुजी श्रेष्ट युक्ति या परिस ॥ ३९ ॥ **दोहरा** ॥ सांख्यबुद्धी
तो सों कही कहत जोग बिधि तोय ॥ ता बुध्दिकें संजोक तें रहे न कर्म न मोय
॥ ३९ ॥ ॥ **ओवी** ॥ बुद्धी सांख्यमतीची ॥ सांगेन तुला मुक्तींची ॥
तेणे तुटेल भवबंधाचीं ॥ कर्मबंधने ॥ ३९ ॥ ॥ **अभंग** ॥

 बोलिलों येथें अर्जुना ॥ सांख्यबुध्दि हे विजाणा ॥ सर्वा विशीं तूं देखण
हित घेई आपुलें ॥ १ ॥ योगी बुद्धि धनुर्धरा ॥ जीत बहुत से विचारा ॥
त्यांत देई कर्णद्वारा ॥ जें स्वहित सर्वांचें ॥ २ ॥ अहो प्रत्यक्ष कर्मयोगें ॥
योगीं रचा अंतरंगें ॥ धुवगने घेणे जग ॥ ताराव या बुध्दीतें ॥ ३ ॥ आ-
ता तिच्या संगतीनें ॥ कर्मबंधें मुक्त होणें ॥ तुका ह्मणे सावधपणें ॥ बु
द्धिवंतें ऐकावी ॥ ४ ॥ ३९ ॥ ॥ **श्लोक** ॥ ॥ नेहाभिक्रमनाशोऽस्ति प्र
त्यवायो न विद्यते ॥ स्वल्पमप्यस्य धर्मस्य त्रायते महतो भयात् ॥ ४०
॥ **सम०** ॥ ॥ विघ्नें अपूर्णता येथें न से न प्रत्यवायही ॥ नाशी थोरा भ
यातें ही स्वल्प ईश्वरिं अर्पितां ॥ ४० ॥ ॥ **आर्या** ॥ ॥ जे थें अनुक्र
माच्या न नाश हि प्रत्यवायही काहीं ॥ स्वल्प हि धर्म पहा हा राखी वारु
नि भया अनेकांहीं ॥ ४० ॥ ॥ **दोहरा** ॥ ॥ कर्म करे बिन बासना
तां कों होय बिनास ॥ अल्प करे जू धर्म यह काटत भव भय फास ॥ ४०
॥ **ओवी** ॥ ॥ निष्काम कर्में करणें ॥ प्रत्यवाय न द्के बोलणें ॥ थोडिया

धर्मातें निकरणे ॥ महाभयेंतरसील ॥ ४० ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ विम्रें
१८ छळितां पूर्ण ॥ दिसो येतें येथें गौण ॥ मिथ्याप्रत्यवाय पण ॥ नास्तिक
त्वें उडेल ॥ १ ॥ महाभयातें हीनाशी ॥ भूतांजें विदेवलसी ॥ कीजे स्वल्प
ईश्वरासीं ॥ अर्पिल्याचें हें फळ ॥ २ ॥ तुका ह्मणे दीनानाथ ॥ हीनदी
न पाहुनि पार्थ ॥ दयाकरोनि परमार्थ ॥ हातीं त्याच्या देतसे ॥ ३ ॥ ४०
॥ श्लोक ॥ व्यवसायात्मिका बुद्धिरेकेह कुरुनंदन ॥ बहुशाखा ह्यनं
ताश्च बुद्धयोऽव्यवसायिनाम् ॥ ४१ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ निश्चयाची
बुधि येक यामार्गीं कुरुनंदना ॥ बहुशाखा अशा बुद्धी अनंता कामुका
चिया ॥ ४१ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ व्यवसायात्मिक बुद्धी धरि पार्था येक
तूं अविछिन्न ॥ अव्यवसायी जे नर त्यांच्या बुद्धि अनंत ही भिन्न
॥ ४१ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ बुद्धि जो निश्चयवंत कों एक हेतु के जान ॥
जिनको निश्चय नाहि ने तिनहुं बहु बिधमान ॥ ४१ ॥ ॥ ओवी ॥ बु १८
द्धि निश्चयात्मिक ॥ यालागीं बुद्धि येक ॥ बहुभाष्य बुद्धि देख ॥ कामु

गी० कांचिया ॥ ४१ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ निश्चयाची येक बुद्धि ॥ जे का वार अ०
कउपाधी ॥ ययामार्गामधीं ॥ ऐक कुरुनंदना ॥ १ ॥ बहुशाखा अवरु २०
रचा ॥ छायाशीतळ स्वात्मिका ॥ जे ते अनंत कामुका ॥ बुजवणी जाहाली
॥ २ ॥ तुका ह्मणे बुधियोगें ॥ साधक तरती निजांगें ॥ कोणी कुबुधि कुसं
गें ॥ प्राणीमात्र बुडाले ॥ ३ ॥ ४१ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ यामिमां पुष्पि
तां वाचं प्रवदंत्यविपश्चितः ॥ वेदवादरताः पार्थ नान्यदस्तीति वादिनः
॥ ४२ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ श्रुतींत स्वर्ग जो पुष्प मूर्ख तें फळ मानिती ॥ ते
वेदवादींचरत नाहीं ह्मणती आणिखी ॥ ४२ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ अ
ज्ञानी जे मानव पुष्पित वाणीच हेत या मान्य ॥ जे वेदवादरत ते ह्मणती
नाहींच याविना अन्य ॥ ४२ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ वेद हि मानत स्वर्ग फू
लते अग्यानी होय ॥ कहत ऊहै कछु और नहि तिन में ग्यान न होय ॥ ४२
ओवी ॥ वेदवाचा पुष्पित ॥ स्वर्गफूल त्यजावें सांगत ॥ अज्ञिया वसे
निश्चित ॥ फल दाकुनि कर्म करी ॥ ४२ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ मूढउ

ह्यो धनीं प्रीती ॥ वेदीं गर्जिनल्या श्रुती ॥ साधन योगाच्या हातीं ॥ स्वर्ग फूं
ल अर्पिती ॥ १ ॥ चाळ वले बहु गेले ॥ मुख्यीं फळ तें मानिलें ॥ ते वेद वादीं र
तले ॥ नाहीं पाहिले अनुभव ॥ २ ॥ स्वर्गापरतें नाहीं सुख ॥ ऐसे पावले
मूढ देख ॥ तुका देवापासीं सुख ॥ अक्षयाचें मागत ॥ ३ ॥ ४२ ॥ ॥
॥ श्लोक ॥ ॥ कामात्मानः स्वर्गपरा जन्मकर्मफलप्रदाम् ॥ क्रिया
विशेषबहुलां भोगैश्वर्यगतिं प्रति ॥ ४३ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ इच्छिती
स्वर्गपर जे जन्मकर्मफलप्रदा ॥ बहु कर्मद्रव्य साध्या भोग भाग्य गती अ
शा ॥ ४३ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ जीं जन्मकर्म फळदा कर्मे बहुला सकाम
मानवतो ॥ भोगैश्वर्यगती जे स्वर्गार्थी बहु तिला च मानवतो ॥ ४३ ॥ ॥
॥ दोहरा ॥ ॥ भोग बढाई केलये करत कृपा सों प्रीत ॥ स्वर्गलाभ की
कामना हरत जु तिनके चित्त ॥ ४३ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ सकाम बुद्धि
आचरती ॥ स्वर्गसुखातें पावती ॥ पुण्य सरलिया अंतीं ॥ पुनरपि भो
गिती भोग ॥ ४३ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ थोरा कर्में साधे धनें ॥ जन सा

धिती साधनें ॥ नावेक हो त्या मार्गानें ॥ द्विज वृंदें चालिली ॥ १ ॥ भोग
भोग्य गती अशा ॥ मच्छ लुब्ध गळा मिषा ॥ स्वर्ग परपैं दुराशा ॥ जन्म
कर्मफळ द्रूप ॥ २ ॥ तुका ह्मणे घासनेळा ॥ भोग गोडी अशेषाला ॥ सुख
जाय मग शोकाला ॥ त्रास होणें अखंड ॥ ३ ॥ ४३ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥
भोगैश्वर्यप्रसक्तानां तयाऽपहृतचेतसाम् ॥ व्यवसायात्मिका बुद्धिः
समाधौ न विधीयते ॥ ४४ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ भोग भोग्यांत आसक्त
कामनाहृत बुद्धि जे ॥ एकाग्रता समाधींत न बुद्धीस तयांचियां ॥ ४४ ॥
॥ आर्या ॥ ॥ पुष्पित वाणिस भुलले भोगैश्वर्य प्रसक्त ते विषयीं ॥
व्यवसायात्मिक बुद्धी त्याला नोहे समाधिच्या विषयीं ॥ ४४ ॥ ॥
॥ दोहरा ॥ ॥ भोग बढाइ कामना चित्त तिन को हरो लेत ॥ निश्चय क
रिके बुध कोन हि समाधि मे देत ॥ ४४ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ भोग भोग्यं
त आनंद ॥ कामनाहृत स्वरूपानंद ॥ एकाग्रता समाध ॥ तयाची हे न
बुद्धी ॥ ४४ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ भोगाभ्यासें भाग्य दिसे ॥ सुक्त हो

ईजे मानसें ॥ जेसें सकामासी पिरें ॥ पै नारीचें लागलें ॥ १ ॥ हरिली
 कामनेनें बुद्धी ॥ उरो नेदी आत्मशुद्धी ॥ हिचें पीडिला तो कधीं ॥ प्रावर
णासी सोडिना ॥ २ ॥ मग समता समाधींत ॥ बुद्धि घालूं नेदी हात ॥ तु
का ह्मणे प्रेत ॥ काय जाणे अमृता ॥ ३ ॥ ४४ ॥ ॥ श्लोक ॥ त्रैगुण्यवि
षया वेदा निस्त्रैगुण्यो भवार्जुन ॥ निर्द्वंद्वो नित्यसत्वस्थो निर्योगक्षेम
आत्मवान् ॥ ४५ ॥ सम० ॥ ॥ काम्याचे वेद विषय पार्था निष्का
म होय तूं ॥ आणि निश्चित निर्द्वंद्व नित्यसत्वस्थ आत्मवित् ॥ ४५ ॥ ॥
॥ आर्या ॥ ॥ सत्वस्थ द्वंद्वरहित निर्गुण हो त्रिगुण विषय हा वेद ॥
जितचित्ता कौंतेया योगक्षेमीं न वाहिजे खेद ॥ ४५ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥
त्रिगुन कर्म कों कहत है बेद सु तत्यजु मीत ॥ धीर जधरें सुख दुख लहे
जोग छिन तज्ञ चीत ॥ ४५ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ त्रिगुणात्मक वेद जाणा
निर्गुण होय तूं अर्जुना ॥ सत्वें राहे द्वंद्व त्यजुन ॥ आत्मत्वीं असोनियां
॥ ४५ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ कामिक चित्ताचें रंजन ॥ वेद बोलिला वचन

 परी विषय तें सान ॥ मानिता चि पोससी ॥ १ ॥ पार्था निष्काम होय तूं ॥ मा
झे वाक्य धरुनी तूं ॥ जैसा निर्द्वंद्व निश्चितू ॥ नित्य सत्व न सोडीं ॥ २ ॥ आ
त्मवेत्ता होऊनियां ॥ त्यागी कल्पनीक माया ॥ तुका ह्मणे काया ॥ काळ जैसा
सांडवी ॥ ३ ॥ ४५ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ यावानर्थ उदपाने सर्वतः संप्लुतोद
के ॥ तावान्सर्वेषु वेदेषु ब्राह्मणस्य विजानतः ॥ ४६ ॥ ॥ सम० ॥ ॥
जें जें कार्य जळीं क्षुद्रीं होतें डोहांत सर्व तें ॥ वेदीं काम्य सुखें तें हीं ब्रह्मीं ब्र
ह्मज्ञ जो तयां ॥ ४६ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ कूपादि उदकपानीं जीं कार्यें तीं मह
ह्रदीं घडतीं ॥ तैशीं वेदोक्त फळें ब्रह्मज्ञान्यासि सर्व सांपडतीं ॥ ४६ ॥ ॥
दोहरा ॥ ॥ सरिता सागर कूप सों सरत ज्ञये के काज ॥ तैसें ज्ञानें ब्रह्म
कों लेत बेद कों साज ॥ ४६ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ स्वल्प उदकीं घडे जें कांहीं ॥
ते सर्व संपादिती न्हदाचे ठायीं ॥ वेदशास्त्र ज्ञा सही ॥ तें सुख ब्रह्मीं मिळे
४६ ॥ अभंग ॥ स्वल्पोदकीं जें जें ॥ कार्य पैं उपजे ॥ तें तें च निपजे डोहामाजी ॥
॥ १ ॥ वेद क्रिया काम्य ॥ उद्धवे नियम्य ॥ तें तें घडे साम्य ॥ ब्रह्मबोधीं ॥ २ ॥

ब्रह्मीजोब्रह्मज्ञ॥स्फुरवीतोसर्वज्ञ॥तुकाह्मणेप्राज्ञ॥पुढेंऐका॥३॥४६॥
२१ श्लोक॥ ॥कर्मण्येवाधिकारस्ते माफलेषुकदाचन॥ माकर्मफलहे
तुर्भूर्मातेसंगोऽस्त्वकर्मणि॥४७॥ ॥सम०॥ ॥अधिकारतुतें
कर्मीतफळींनकदापिही॥म्हणोंतूंयाकिसीकर्मम्हणोंतूं फळइच्छिसी॥
॥४७॥ ॥आर्या॥ ॥कर्मीअधिकारअसोनकधींत्याच्याफळींअ
सोपार्था॥नफळासीकारणहोनत्यागावेंचकर्मरूपार्था॥४७॥ ॥
॥दोहरा॥ ॥तूंअधिकारिकर्ममेंनहिफलकोहेत॥कर्मनिकेंफलछां
डिकेंगहिकर्मकरीचेत॥४७॥ ॥ओवी॥ कर्माधिकारीहोउनी॥तेंफ
ळनधरीमनीं॥फळाविरहितहोउनी॥कर्मकरावें॥४७॥अभंग॥॥
अधिकारकर्मीतूं तेंआहेपार्था॥परीनसर्वथा फळींत्याच्या॥१॥कंटाळु
नजरीत्यागकर्मींधरी॥तेयाधरेवरीअयोग्यकीं॥२॥म्हणीफळआश
धरीसीवीरेशा॥तुकाह्मणेनाशाकारणहे॥३॥४७॥ ॥श्लोक॥॥ २१
योगस्थःकुरुकर्माणिसंगंत्यक्त्वाफलानिच॥सिध्यसिध्योःसमो

गी० भूत्वासमत्वंयोगउच्यते॥४८॥ ॥सम०॥ ॥योगस्थकरिकर्में अ०
तूंहोउनीटाकुनीफळें॥सिधीअसिधींतरसमसमत्वायोगबोलिजे॥४८ २
॥आर्या॥ ॥योगस्थहोउनिकरीकर्मासोडुनिधनंजयासमता॥सि
ध्दिअसिध्दीसमत्यामानीतूंजाणयोगतोसमता॥४८॥ ॥दोहरा॥
जोगकेंलियेकर्मकूंसबेसंगकोंत्याग॥सिध्दिअसिद्धिसमानगनुयह
हेजोगअनुराग॥४८॥ ॥ओवी॥ ॥योगआचरोनी॥कर्मफळ
संगत्यजूनी॥सिध्दिअसिध्दिसमधरूनी॥तोअनुरागी॥४८॥ ॥
॥अभंग॥ ॥सिध्दिगेलेंकर्म॥तरीनासंभ्रम॥आणिउपोपरम॥
जाचूंनेदी॥१॥ऐसेंकरीचित्त॥कर्मआचरत॥फळींत्याचाहेत॥नठेउ
नी॥२॥ योगस्थकरावें॥समत्वींभरावें॥तुकाह्मणेव्हावें॥जीवन्मुक्त
॥३॥४८॥ ॥श्लोक॥ ॥दूरेणह्यवरंकर्मबुद्धियोगाद्धनंजय॥बु
द्धौशरणमन्विच्छकृपणाःफलहेतवः॥४९॥ ॥सम०॥बुद्धियो
गाहुनीनीचकर्मफारधनंजया॥पाहेरक्षकबुद्धीतेंतुच्छेंकर्मेंफळप्रदें

॥४९॥ ॥आर्या॥ ॥जाणुनि रूबुद्धियोगाहूनि पार्था कर्मयोग
तो अवर॥ जा बुध्दिस बा शरण कृपण फळेच्छेस तूं कदां नवरं॥४९॥ ॥
॥दोहरा॥ ॥बुद्धिजोगसें कर्मको अर्जुन तो पटिजान॥ शरण होहु बु
द्धिके दीन काम न मान॥४९॥ ॥ओवी॥ ॥बुध्दियोगाहूनी हीन॥
ज्ञानयोगातें इच्छून॥ कर्म करी फल टाकून॥ तुच्छ फळ॥४९॥ अभंग
बुद्धियोगाहून कर्मयोग सान॥ धनंजया ज्ञान बुझें ऐसें॥१॥ पाहे रक्ष
कया बुद्धि कुरुराया॥ तुच्छ कर्में तूं या टाकी फळें॥२॥ प्रकृती वांचुनी
भां बावचले ज्ञानी॥ तुका ह्मणे ज्यानी आटाआटी॥३॥४९॥ श्लोक॥
बुद्धियुक्तो जहातीह उभे सुकृतदुष्कृते॥ तस्माद्योगाय युज्यस्व योगः
कर्मसु कौशलम्॥५०॥ ॥सम०॥ ॥जिता निपाप पुण्यातें
नाशितो बुद्धियुक्त जो॥ ह्मणोनि योगीं तूं योज कर्मी कौशल्य योग तो
॥५०॥ ॥आर्या॥ ॥जो बुद्धियुक्त नर तो टाकी दुष्कृत सुकृत उप २१
शल्य॥ या ह्मणुन योगासि करीं योग चि तो जाण कर्म कौशल्य॥५०॥

दोहरा॥ ॥बुद्धिजुगत दोउ तजत जगत काहां पुण्य कहां पाप॥ जो
कर्म तेंच तुरह इ सोइ करी तूं आय॥५०॥ ॥ओवी॥ ॥ज्ञान
अंगीकारूनी॥ फळें हरपतीं दोनीं॥ योगातें अंगिकारूनी॥ कुश
ळ होय॥५०॥ ॥अभंग॥ जितां पाप पुण्य नाशी बुध्दिगुणें
जाची पैं अगण्य सह्वासना॥१॥ ह्मणोनी पांडवा बुद्धियोग घ्याचा
कर्मी अनुभवा कुशळत्वें॥२॥ येणें मार्गें जाण कर्मासीं तोडणें॥ आ
नंद भोगणें ह्मणे तुका॥३॥५०॥ ॥श्लोक॥ ॥कर्मजं बुध्दियु
क्ता हि फलं त्यक्त्वा मनीषिणः॥ जन्मबंधविनिर्मुक्ताः पदं गच्छंत्य
नामयम्॥५१॥ ॥सम०॥ ॥शास्त्रज्ञ जे बुद्धियुक्त कर्माचें फ
ळ टाकुनी॥ संसारबंध छेदूनी निर्दोष पद पावती॥५१॥ आर्या
जे बुध्दियुक्त नर ते टाकुनि कर्मा फलानुसंधानें॥ पावति अनामयप
दा होउनियां छिन्न जन्मबंधानें॥५१॥ ॥दोहरा॥ ॥चाहत न
हि कर्मफल जे पंडित बड भाग॥ कर्मबंधको छोडिकें लहत मुक्त अ

तुराग॥५१॥ ॥ओवी॥ ॥ ह्मणोनी योगी कर्म करिती॥ फ
लसंगादिकें त्यजिती॥ जन्मबंधावेगळे होती॥ पद पावती अनाम
य॥५१॥ ॥अभंग॥ ॥ शास्त्रज्ञ जे बुद्धियुक्त पैं विशुद्धि॥
कर्मफळ विधी सोडूनियां॥१॥ प्रपंचबंधन विवेकें तोडुन॥ पावती
निर्वाण निर्दोषिक॥२॥ तुका ह्मणे देव ज्ञानाचा अनुभव॥ सुगम
हे ठेव साधकाची॥३॥५१॥ ॥श्लोक॥ ॥ यदा ते मोहकलिलं
बुद्धिर्व्यतितरिष्यति॥ तदा गंतासि निर्वेदं श्रोतव्यस्य श्रुतस्य च॥५२
॥सम०॥ ॥ अज्ञान मोहमय हें तुझी बुद्धि तरे जर्यीं॥ श्रुत अश्रुत
भोगाचें तेव्हां वैराग्य पावसी॥५२॥ ॥आर्या॥ ॥ जेव्हां बुद्धि
तुझी हे पार्था उतरेल मोहमयकलिला॥ श्रोतव्य श्रुत तेव्हां टाकिल पा
वोनि भक्तिची कलिला॥५२॥ दोहरा॥ ॥ मोह सघन ताज बत
जे अर्जुन तेरी बुध्ध॥ जब पेले बैराग को चित्त में करिके शुध॥५२॥ ॥
॥ओवी॥ ॥ ज्ञान जाणितलिया॥ मोहसागरीं तरती धनंजया॥

पाविजे तयाठायां॥ वैराग्य पावसी॥५२॥ ॥अभंग॥ अज्ञान
मोहमय व्याप्त चित्त स्वयें॥ तेव्हां तें जे पाहे तेंच बुद्धि॥१॥ मग श्रुता
श्रुत भोगाची प्रतीत॥ जाल्या प्राप्त होत वैराग्य तें॥२॥ तुका ह्मणे
प्राणपश्चात्ता पाविण॥ नदे रवे निर्गुण वैराग्य तें॥३॥५२॥ ॥
॥श्लोक॥ ॥ श्रुतिविप्रतिपन्ना ते यदा स्थास्यति निश्चला॥ समा
धावचला बुद्धिस्तदा योगमवाप्स्यसि॥५३॥ ॥सम०॥ ॥
लौकिक श्रवणे तूझी मळली शुध्ध होय हे॥ बुद्धि थोर समाधींत तेव्हां
तूं योग पावसी॥५३॥ ॥आर्या॥ ॥ श्रुतिविप्रतिपन्ना तव बु
द्धि समाधीमधींच सा अचळ॥ जेव्हां स्थिर होइल बा तेव्हां योगासि
पावसी अचळ॥५३॥ ॥दोहरा॥ ॥ तेरी बुध बैराग्य में थिर र
हीजब मीत॥ तब समाधि में जागे तूं लहिहे निह्चल चित्त॥५३॥ ॥
॥ओवी॥ ॥ श्रवण संदेह वाटेल जरीं॥ संदेह टाकूनि सांवरी॥
तेणे पावसी अवधारी॥ योगाभ्यास॥५३॥ ॥अभंग॥ ॥

फळांच्या श्रेवणे तव बुद्धि सिणे ॥ तेणें मळचणे निरंतर ॥ १ ॥ ते शुद्ध व्हा
वया समाधी आलीया ॥ जेव्हां कां विसांया बुद्धि येते ॥ २ ॥ तेव्हां तूं पा
वसी माझिया योगासीं ॥ देव अर्जुनासीं ऐसें बोले ॥ ३ ॥ ऐका वया
चित्त एकाग्र मारुत ॥ तुका ह्मणे मात धन्य जाली ॥ ४ ॥ ५३ ॥ श्लोक
अर्जुन उवाच ॥ ॥ स्थितप्रज्ञस्य का भाषा समाधिस्थस्य के
शव ॥ स्थितधीः किं प्रभाषेत किमासीत व्रजेत किम् ॥ ५४ ॥ **सम०**
स्थितप्रज्ञ कसा सांग जो समाधिस्थ सर्वदा ॥ केशवा काय तो बोले
असे वर्ते जगीं कसा ॥ ५४ ॥ **॥ आर्या ॥** ॥ चित्तेकाग्ररताची स्थि
तधीची केशवा कवण भाषा ॥ स्थितधी कसा असे तो बोले चाले हि
सांग निर्दोषा ॥ ५४ ॥ **॥ दोहरा ॥** ॥ जाकी बुध निहचल सदा
ताकों चिन्ह बताय ॥ कैसे बोलत क्यों रहत चलत स्फ एकी भाय ॥ ५४
ओवी ॥ ॥ स्थितप्रज्ञाची बुधी केसी ॥ योगींचर्तणूक कसी ॥ यो
ग ज्ञालियां त्यासी ॥ स्थितप्रज्ञ जाणिजे ॥ ५४ ॥ • **॥ अभंग ॥** ॥

बोले पांडुपुत्र देवासीं उत्तर ॥ सांगा कोण नर स्थितप्रज्ञ ॥ १ ॥ जो कां समा
धिस्थ सर्वदां नेमस्त ॥ केशवा प्रशस्त बोला वेंजा ॥ २ ॥ वागतो या जगीं के
सा हो प्रसंगीं ॥ तुका ह्मणे उगीं निगीं केसी ॥ ३ ॥ ५४ ॥ **॥ श्लोक ॥**
श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ प्रजहाति यदा कामान् सर्वान्पार्थ मनो
गतान् ॥ आत्मन्येवात्मना तुष्टः स्थितप्रज्ञस्तदोच्यते ॥ ५५ ॥ ॥
सम० ॥ ॥ पार्था सकळही टाकी जेव्हां काम मनांतिल ॥ स्वरूपींच
मने तुष्ट तो स्थितप्रज्ञ बोलिजे ॥ ५५ ॥ **॥ आर्या ॥** ॥ टाकी जेव्हां
पार्था चित्तापासूनि सर्व कामासी ॥ संतुष्टात्मा तेव्हां धरी स्थितप्र
ज्ञ योग्य नामासी ॥ ५५ ॥ **॥ दोहरा ॥** ॥ जो है मनमों कामना
तिनकों तजे जी कोय ॥ आतमसों संतो खग हि निहचल बुद्दी सोय
॥ ५५ ॥ **॥ ओवी ॥** ॥ देव ह्मणे पार्था ॥ जो नातळे काम मनोरथा ॥
आत्मस्फुरवीं स्थिरता ॥ तो स्थितप्रज्ञ बोलिजे ॥ ५५ ॥ **अभंग ॥**
अगा ये अर्जुना सावधान मना ॥ जेणे या कामना टाकियेल्या ॥

स्वरूपीं मानस तोषलें सुरस ॥ निधी पायाव्यास तया रीती ॥ २ ॥
स्थितप्रज्ञ तो चिह्नणूं सव्यसाची ॥ समाधी जयाची अखंडित ॥
॥ ३ ॥ आनंदे भरित सर्वकाळ चित्त ॥ तुकाह्मणे स्थित प्रज्ञ ऐसा ॥
४ ॥ ५५ ॥ ॥ **श्लोक** ॥ ॥ दुःखेष्वनुद्विग्नमनाः सुखेषु विगत स्पृ
हः ॥ वीतराग भय क्रोधः स्थित धीर्मुनिरुच्यते ॥ ५६ ॥ **सम०** ॥
न दुःखीं मन उद्विग्न न सुखाची स्पृहा जया ॥ काम क्रोध भयातीत स्थि
त धी मुनि बोलिजे ॥ ५६ ॥ ॥ **आर्या** ॥ ॥ दुःखीं उद्विग्न न व्हे निस्पृ
ह हि सुखीं असा दिसेल तधीं ॥ पार्था क्रोधाग्नि रहित जाणा त्या साधुनीं
जगीं स्थित धी ॥ ५६ ॥ ॥ **दोहरा** ॥ ॥ दुःख कों तजी भागे नहि सु
ख चाहे नहि चित्त ॥ तजे नेह और क्रोध भय सु नि अचल बुद्धि सुमीत ॥
॥ ५६ ॥ ॥ **ओवी** ॥ ॥ दुःखें निश्चळ सुखसंगीं ॥ भय क्रोध राकु
नि वीतरागी ॥ तो मुनी जाण जगीं ॥ स्थितप्रज्ञ बोलिजे ॥ ५६ ॥ ॥ २५
॥ **अभंग** ॥ ॥ न दुःख मानसीं उद्विग्न होईना ॥ सुखें ही वांछीना श्र

गी० म सोसे ॥ १ ॥ आस्था न धरीच आसोनी यां आनी ॥ काम क्रोध मनीं अ०
भयातीत ॥ २ ॥ स्थित बुद्धि मुनी तया सह्मणावें ॥ तुकाह्मणे पावे मह २
सुख ॥ ३ ॥ ५६ ॥ ॥ **श्लोक** ॥ ॥ यः सर्वत्रानभिस्नेहस्तत्तत्प्रा
प्य शुभाशुभम् ॥ नाभिनंदति न द्वेष्टि तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता ॥ ५७ ॥ ॥
सम० ॥ ॥ न सर्वत्र जया स्नेह बरें वाईट भोगुनी ॥ बरें वाईट न ह्म
णे त्याची प्रज्ञा प्रतिष्ठित ॥ ५७ ॥ ॥ **आर्या** ॥ ॥ पाउनि शुभाशु
भा सहि हर्ष द्वेषोर्मिची न दी उतरे ॥ कोठें स्नेह न सेज्या त्याची प्रज्ञा स
दां प्रतिष्ठित रे ॥ ५७ ॥ ॥ **दोहरा** ॥ ॥ नेह काहु सों न करे भले बु
रे कि नहि चाह ॥ भले बुरे सों काज नहिं थिर बुद्धि लखिये ताहं ॥ ५७
॥ **ओवी** ॥ ॥ शुभाशुभ प्राप्त जालियां ॥ ममत्वें न गुंते तयाठायां
आनंद बुद्धि तया ॥ त्याची प्रज्ञा प्रतिष्ठिली ॥ ५७ ॥ ॥ **अभंग** ॥
सर्व देहीं प्राण समान त्यापरी ॥ नाठवे अंतरीं गुण दोष ॥ १ ॥ बऱ्या
वाईटाचा घेतूं अनुभव ॥ होऊं नेदी जीव कासाविस ॥ २ ॥ सुखें उद्वा

रितांतोचिप्रज्ञावंत ॥ प्रतिष्ठा पावत ह्मणेतुका ॥ ३ ॥ ५७ ॥ ॥ श्लोक
यदासंहरतेचायंकूर्मोऽगानीवसर्वशः ॥ इंद्रियाणींद्रियार्थेभ्यस्त
स्यप्रज्ञाप्रतिष्ठिता ॥ ५८ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ जेसाकांसवसर्वांगें
इंद्रियेंविषयातुनी ॥ आवरूनि असें तेव्हांत्याचीप्रज्ञा प्रतिष्ठित ॥ ५८
॥ आर्या ॥ ॥ विषयांतुन आकर्षी इंद्रियगणजेंवि अवयवा कूर्म ॥
तोचिप्रतिष्ठितमती योगाचेंजाण तो महावर्म ॥ ५८ ॥ ॥ दोहरा ॥
जोकछुवा निज अंगकोरैवेंच अपमेलेत ॥ तेसें रैवेंचेइंद्रियतजिचिरव
यनसोंलेत ॥ ५८ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ कांसव आंग जेसें ॥ हातपाय
आवरीसरसें ॥ इंद्रिय आवरूनि विशेषें ॥ तया ज्ञान प्रतिष्ठिलें ॥ ५८
॥ अभंग ॥ ॥ कूर्मजेसा भाव रोधी शरीराचा ॥ तेसा इंद्रियांचा
मेळूधरी ॥ १ ॥ आवरोनि असे ऐसा जो योगीया ॥ प्रज्ञा त्याचीतया प्रति
ष्ठित ॥ २ ॥ पर्वकाळींदानरुकृतदात्याचे ॥ तेसें प्रपंचाचें तुका मानी ॥ ३
॥ ५८ ॥ ॥ श्लोक ॥ विषयाविनिवर्त्तंते निराहारस्य देहिनः ॥ रसव

र्जंरसोऽप्यस्यपरं दृष्ट्वा निवर्त्तते ॥ ५९ ॥ ॥ सम० ॥ रोगीव्रतीत
यालागीनभोगतरिवासना ॥ असे तेहीज्ञानियांचीजाते ब्रह्मात्मदर्श
नें ॥ ५९ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ तोंतोंवाढे गोडी जोंजों टाकीच विषय आ
हार ॥ जेव्हां ब्रह्मकळे वा गोडीचा तेंच होय संहार ॥ ५९ ॥ दोहरा ॥
विरवयकरतहेदूर सोंतजतहें आहार ॥ आतमदेरव्योजातहे अभि
लारव्यो निरधार ॥ ५९ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ निराहारी असे ॥ विष
यवर्जेंतुटती फासे ॥ त्याचीवासना असे ॥ तीजातसे ब्रह्मदर्शनें ॥ ५९
॥ अभंग ॥ ॥ योगी वीतरागी त्याचें येकमन ॥ भोगनसतांजा
णवासना हे ॥ १ ॥ जऱ्हीं आसे तऱ्हीं ब्रह्मात्मदर्शनी ॥ मुक्त ये थें ज्ञानी
होउंसरती ॥ २ ॥ तुका ह्मणे मनजालीया निश्चळ ॥ तेंचि तें केवळ पर
ब्रह्म ॥ ३ ॥ ५९ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ यततोह्यपि कौंतेय पुरुषस्य वि
पश्चितः ॥ इंद्रियाणि प्रमाथीनि हरंति प्रसभं मनः ॥ ६० ॥ सम० ॥
ज्ञानीनर प्रयत्नीजो त्याचीही कुंतिनंदना ॥ इंद्रियें बळवंतेंही बळेंचि

हरितीमना ॥ ६० ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ जरिहीसाधकमोगज्ञानीपुरु
२७ षप्रयत्नहीकरितो ॥ तरिहीमथुनिहयानें इंद्रियगणत्याचियामनाह
रितो ॥ ६० ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ ग्यानवंतजोपुरुखहेलहतकठनतासा
ध ॥ इंद्रियअतिबळवंतहेंतुलगाबतव्याध ॥ ६० ॥ ॥ ओवी ॥ पुरु
षप्रयत्नविचक्षण ॥ आपणज्ञानीअसोन ॥ इंद्रियेंमननेतीहरून ॥ कौं
तेयाजाणतूं ॥ ६० ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ आत्मज्ञानीनरजोपूर्णप्रय
त्नी ॥ कौंतेयाजोध्यानींमाझ्यारूपीं ॥ १ ॥ परिइंद्रियांसींविसावलाज
रीं ॥ तरीतेअघोरींघालतील ॥ २ ॥ तुकाह्मणेमनइंद्रियास्वाधीन ॥
ह्मणोनिसाधनविघ्नपावे ॥ ३ ॥ ६० ॥ ॥ श्लोक ॥ तानिसर्वाणि
संयम्ययुक्तआसीतमत्परः ॥ वशेहियस्येंद्रियाणितस्यप्रज्ञाप्र
तिष्ठिता ॥ ६१ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ तींआवरोनिअसतोयुक्तहोऊ
निमत्पर ॥ इंद्रियेंवशहीज्यालात्याचीप्रज्ञाप्रतिष्ठित ॥ ६१ ॥ आर्या २७
युक्तअसावेंमत्परज्यासर्वेंद्रियगणासिसंयमुनी ॥ इंद्रियगणव

गी० शत्यालाप्रतिष्ठितप्रज्ञजाणतोचिमुनी ॥ ६१ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ अ०
तातेंरोकेइंद्रियनमोमेंचित्तकेलाय ॥ वसकीन्होजनयहेसबबेसो २
थिरबुद्धिरूभाय ॥ ६१ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ सर्वनेमाल्यागुनी ॥ यु
क्तनाहींयोगाहुनी ॥ इंद्रियेंवशकेल्यानी ॥ त्याचेंज्ञानप्रतिष्ठित ॥
॥ ६१ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ तयामनालागीआवरोनिआसे ॥ युक्त
राजतसेमत्परजो ॥ १ ॥ इंद्रियहिवशजालापेंअसती ॥ त्याचीप्रति
ष्ठितप्रज्ञाहोय ॥ २ ॥ तुकाह्मणेयेथेंकुसंगनसावा ॥ तेणेंचिपावावा
निजमोक्ष ॥ ३ ॥ ६१ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ ध्यायतोविषयान्पुंसः सं
गस्तेषूपजायते ॥ संगात्संजायतेकामः कामात्क्रोधोऽभिजायते ॥
॥ ६२ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ चिंतीविषयजोत्यातेंउपजेभोगवासना
तेकामातेंउपजवीकामक्रोधासिनिर्मितो ॥ ६२ ॥ ॥ आर्या ॥
विषयध्यानेंपुरुषाहोतोंविषयींधनंजयासंग ॥ संगापासूनिका
मक्रोधतयाचाउठेचिअनुसंग ॥ ६२ ॥ ॥ दोहरा ॥ जबधांवत

२८

हे विरवय कों तिन तें उपजत संग ॥ कामक उपजत संगतें तातें क्रोधअ भंग ॥ ६२ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ विषयांचें ध्यान करी ॥ विषय संगें काम अंतरीं ॥ कामापासूनि क्रोध भारी ॥ ऐसे हे होती निर्माण ॥ ६२ ॥ अभंग ॥ ॥ चिंती विषय त्याला उपजे वासना ॥ भोग हा पुरे ना विषयाचा ॥ १ ॥ तो या कामा लागी उत्पन्न करितो ॥ काम तो निर्मितो क्रोधरूपा ॥ २ ॥ तुका ह्मणे बीजापासुनी अंकुर ॥ होती हा विस्तार ये चपरी ॥ ३ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ क्रोधाद्भवति संमोहः संमोहात्स्मृतिविभ्रमः ॥ स्मृतिभ्रंशाद्बुद्धिनाशो बुद्धिनाशात्प्रणश्यति ॥ ६३ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ क्रोधें देहात्मता मोह मोहें आत्मस्मृतिभ्रम ॥ स्मृतिभ्रंशें बुद्धिनाश मग तो मूढ पूर्ववत् ॥ ६३ ॥ ॥ आर्या ॥ क्रोधापासुनि मोह हि मोहापासुनि उठे स्मृतिभ्रमतो ॥ स्मृतिनाशें मति नाशे प्रज्ञानाशें भवभ्रमीं भ्रमतो ॥ ६३ ॥ ॥ दोहरा ॥ मोह होत है क्रोधतें मोहतें सुधिनास ॥ सुधि गये बुधि हीनासत बुद्धिनसें मृतपा २८

गी०

स ॥ ६३ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ क्रोधापासुनि मोहो ॥ स्मृतीच्या भ्रंशीं गा वो ॥ स्मृति बुडालिया भावो ॥ मूर्ख होतसे ॥ ६३ ॥ ॥ अभंग ॥ क्रोधें देहात्मता बुद्धि हे उपजे ॥ मोहें कंचळी जे अंतःकर्ण ॥ १ ॥ तेथुनिया आत्मस्मृतिभ्रंश जाण ॥ स्मृतिभ्रंशें जाण बुद्धिनाश ॥ २ ॥ मग तेथुनिया पूर्ववत् मूढ ॥ होतसे सदृढ ह्मणे तुका ॥ ३ ॥ ६३ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ रागद्वेषवियुक्तैस्तु विषयानिंद्रियैश्चरन् ॥ आत्मवश्यैर्विधेयात्मा प्रसादमधिगच्छति ॥ ६४ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ रागद्वेषा विरहितें इंद्रियें वश जीं तिहीं ॥ घेतो विषय शुध्यात्मा तो प्रसादासि पावतो ॥ ६४ ॥ आर्या ॥ स्वाधिन इंद्रियजरिहीं विषयाभोगा वया सि उद्योगी ॥ रागद्वेषाविण मज जिंकुनि पावे प्रसाद मद्योगी ॥ ६४ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ रागद्वेष कों जो तजे और विरवया कों सेव ॥ इंद्रिय जो निज बस करे लहे शांति को भेव ॥ ६४ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ रागद्वेष असे वर्जुन ॥ तो आत्मा वश करून ॥ इंद्रिया संगें भोग भोगून ॥ तो प्रसाद भोगिल ॥ ६४ ॥ ॥ अ०

॥अभंग॥ रागद्वेषाविण इंद्रियें स्वाधीन॥ तऱ्हीं तेणें मन सोडवेना
॥१॥ घेतसे विषय परि विशुद्धात्मा॥ प्रसादी महिमा पावेलतो॥२॥ हरि
हारामन जाळेंजें अर्पण॥ तुकाह्मणे पूर्ण प्रसादतो॥३॥ ६४॥ ॥
श्लोक॥ ॥प्रसादे सर्वदुःखानां हानिरस्योपजायते॥ प्रसन्नचेत
सोह्याशुबुध्दिः पर्यवतिष्ठते॥ ६५॥ **॥सम०॥** ॥प्रसादेंयाचि
यासर्वादुःखाचानाश होतसे॥ प्रसन्नबुद्धि चित्तास प्रतिष्ठा शीघ्रपाव
ते॥६५॥ **॥आर्या॥** ॥होतां प्रसाद चित्तीं निरसीदुःखा समूळ
हीसूज्ञ॥ चित्त प्रसन्न ज्याचेंजाणावा तो प्रतिष्ठित प्रज्ञ॥६५॥ **दोहरा**
शांतिजबें यहगतिहै होतदुःखकोहान॥ बुद्धितबें थिरहोतहैयहतुछ
जमान॥६५॥ **॥ओवी॥** ॥प्रसाद पावलियावरी॥ सर्वदुःख
होयबोहरी॥ आत्मप्रसादें चित्त आवरी॥ प्रतिष्ठापावतो॥६५॥ ॥
॥अभंग॥ ॥प्रसादें याचिया सर्वदुःखानाश॥ पावे अविनाश
महासुख॥१॥ प्रसन्नते बुद्धि चित्ताचि आयती॥ पावे तो महंती प्रतिष्टे

चि॥२॥ शीघ्रतयासर्वलाभे महालाभ॥ तुकाह्मणे स्तंभसुखताचा॥
॥३॥६५॥ **॥श्लोक॥** ॥नास्तिबुद्धिरयुक्तस्यनचायुक्तस्यभाव
ना॥ नचाभावयतः शांतिरशांतस्यकुतः सुखम्॥६५॥ **सम०॥** ॥
नाहीबुद्धि अयुक्ताला अयुक्ता ध्यान हीनसे॥ ध्यानाविणें नये शांति अ
शांतांकोठुनीसुख॥६६॥ **॥आर्या॥** ॥बुध्दि अयुक्तासनसे
ध्यानहि पार्थानसे अयुक्ताला॥ ध्यानाविण शांति नसे होइल सुख को
ठुनी आशांताला॥६६॥ **॥दोहरा॥** ॥जोग बिना बुद्धि नहिं बुध्दि
बिन होतन ध्यान॥ ध्यान बिना संतोख न हिता बिन सुख न सुजान॥६६
॥ओवी॥ ॥ज्ञानाविना न सांपडे बुध्दि॥ बुध्दिविना भावशुद्धि॥
ध्यानावांचूनि शांति॥ कोठुनि येसुख॥ ६६॥ **॥अभंग॥** ॥
अयुक्त जो त्याला नसे बुध्दि पार्था॥ ध्यानाचिया पंथा जावें नेणें॥१॥
ध्यान नाहीं तेथें शांतिही वसेना॥ सुख आठवेना अशांतासी॥२॥ व
कमळी चित्त केंचे त्याचें हित॥ तुकाह्मणे अंतसद्धि घेसी॥३॥ ६६॥ ॥

॥ श्लोक ॥ ॥ इंद्रियाणांहिचरतांयन्मनोऽनुविधीयते ॥ तदस्यहरतिप्रज्ञांवायुर्नावमिवांभसि ॥ ६७ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ इंद्रियेंवर्ततां जे कां मोकळें मन सोडिजे ॥ तयाचीबुद्धिहरितेंवारानावजळींजसा ॥ ६७ ॥ आर्या ॥ ॥ धांवतिविषयींकरणेंज्यांचे घे धाव चित्त त्यामागें ॥ हरीमंग मन त्याचेंजैसीं नेनाव अंबुच्यावोघें ॥ ६७ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ इंद्रिजित तित्त फिरतहैतन मन लावतरैंच ॥ मनबुद्धि हरलेतहै वायूनावज्यूंऐंच ॥ ६७ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ इंद्रियेंविचरतअसतां ॥ अवरीनाआपलेंचित्ता ॥ प्रज्ञानाशेंपाहतां ॥ उदकींनाववायुबळें ॥ ६७ ॥ अभंग ॥ ॥ इंद्रियेवर्ततांजेकां ॥ मनादेती मोकळिका ॥ १ ॥ तयाचिरेमगबुध्दि ॥ हरोनिनेतदेहशुध्दी ॥ २ ॥ वाराळागलीयानाव ॥ पावोंनेणेंपैलठाव ॥ ३ ॥ तुकाह्मणे साधकानें ॥ बोधमानीजेस्करवानें ॥ ४ ॥ ६७ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ तस्माद्यस्य महाबाहो निगृहीतानि सर्वशः ॥ इंद्रियाणींद्रियार्थेभ्यस्तस्यप्रज्ञाप्रतिष्ठिता ॥ ६८ ॥ ॥

॥ सम० ॥ ॥ तस्मात्सर्वेंद्रियेंज्याचीं विषयांपासूनीवरीं ॥ आटोपिलीं महाबाहो त्याचीप्रज्ञाप्रतिष्ठित ॥ ६८ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ यास्तव ज्याणें दमिलीं विषयापासोनिइंद्रियेसकळें ॥ त्याचीप्रतिष्टितमती योगाचीयुक्ति सर्वज्यासकळे ॥ ६८ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ जिनइंद्रिरोकी सबेंगैरठौर तेल्याय ॥ बिखयत्याग तिनहीकियो थिरबुद्धिताही भाय ॥ ६८ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ याकारणेंअर्जुना ॥ विषयापासावकरींचंचना ॥ टाकीइंद्रियवासना ॥ तेप्रज्ञाप्रतिष्ठिली ॥ ६८ ॥ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ तस्मात्इंद्रियें ॥ सर्वज्याचीमनोमयें ॥ १ ॥ विषयापासोनी ॥ जोबैसलाआटोपोनी ॥ २ ॥ महाबाहो प्रज्ञात्याची ॥ महिमापावेप्रतिष्ठेची ॥ ३ ॥ तुकाह्मणे आतां ॥ लाभघेणें सावधश्रोतां ॥ ४ ॥ ६८ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ यानिशासर्वभूतानांतस्यांजागर्तिसंयमी ॥ यस्यांजाग्रतिभूतानिसानिशापश्यतोमुनेः ॥ ६९ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ ब्रह्मनिष्ठानिशालोकांजागेहातेथसंयमी ॥ विषयीं

जागती लोक या दृष्ट्या तें जशी निशा ॥ ६९ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ सकळा
७१ भूतांची जे निशा तये माजि संयमी जागा ॥ जागति भूतें जीं त द्रष्ट मुनींची
निशा पहा जागा ॥ ६९ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ जो जन जागत न हि है ता हां उ
न को बास ॥ जीव जहां जागत सबे सो मुनि को निसि बास ॥ ६९ ॥ ओंवी
जे रात्री सर्व भूतीं ॥ ते समयीं योगी जे जागती ॥ जेथें भूतांची जागृती ॥ ते
रात्री मुनिसी ॥ ६९ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ ब्रह्मीं लीन त्याची राति ॥ जेथें
लोक हे जागती ॥ १ ॥ जागा जेथें साधु राहे ॥ तेथें लोक झोंपी जाय ॥ २ ॥ वि
षयीं सावध जन ॥ तेथें याचें भ्रांत मन ॥ ३ ॥ तुका विनवी थोडिये ॥ रू
ख जो डिये जोडणें ॥ ४ ॥ ६९ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ आपूर्यमाणमचल
प्रतिष्ठं समुद्रमापः प्रविशंति यद्वत् ॥ तद्वत्कामा यं प्रविशंति सर्वे स शां
तिमाप्नोति न कामकामी ॥ ७० ॥ ॥ सम० ॥ ॥ नाना जळांचा उ
दधीत मेळा ॥ मिळे न उल्लंघीत रि सिंधु वेळा ॥ भोगा स्वतः प्राप्त असे च भो
गी ॥ तो पावतो शांति न काम कामी ॥ ७० ॥ ॥ आर्या ॥ पूर्णाचल २१

गी० सिंधु मधीं न शिरायाला जळौघ तो मुकतो ॥ कामौघ तें वि जाम धि पावे तो अ०
शांति ला न का मुकतो ॥ ७० ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ जैसें जल सब सरिता है मिल २
त समुद्र हि जाय ॥ सो मन की सब कामना शांति रहे तहां य ॥ ७० ॥ ओंवी
संपूर्ण समुद्रीं जाण ॥ तेथें उदक जाय मिळोन ॥ तें वि कामना लीन ॥ शां
ति पावे ॥ ७० ॥ अभंग ॥ नाना उदक श्रव ॥ पाहे उदका ठाव ॥ १ ॥ त
रि मर्यादा न सांडी ॥ पृथ्वी राखितो कोरडी ॥ २ ॥ तैसे भोग भोगी सारे ॥
मस्त नोहे अविचारें ॥ २ ॥ निष्कामाचे पावे फळ ॥ जन्हीं कुटुंबी केवळ ॥
॥ ३ ॥ शांति बाणे त्याचें अंगीं ॥ शिव वेष्टित भुजंगीं ॥ ४ ॥ अविषमते
पदवी ॥ तुकयासम ची भोगावी ॥ ५ ॥ ७० ॥ श्लोक ॥ विहाय कामान्यः
सर्वान्पुमांश्चरति निस्पृहः ॥ निर्ममो निरहंकारः स शांतिमधिगच्छति
७१ ॥ सम० ॥ टाकूनि सर्व कामातें भोगितो भोग निस्पृह ॥ मी माझें हें न
से ज्याला तो ज्ञानी शांति पावतो ॥ ७१ ॥ आर्या ॥ टाकुनि सर्व हि कामा नि
स्पृह होउनि जनांत जो जोगी ॥ निर्मम निरहंकारी पावे तो शांति साधना जोगी ॥
॥ ७१ ॥

॥दोहरा॥ ॥तजिकेसब मनकामनाजोनिस्पृहहोय॥ अहंकार मम
तातजेतामेशांतिजुहोय॥७१॥ ॥ओवी॥ ॥ सर्वकाम सांडुनी
संगत्यागें निस्पृह होउनी॥ मोह अहंकार त्यजूनी॥शांतिपावे॥७१॥
॥अभंग॥ ॥ सर्वभोगविषयाचे॥ रुखथुंकुनीकामाचें॥१॥ भोग
भोगी निस्पृहाचे॥ आत्मानंदपदवीचें॥२॥ परिमीआणी माझें॥ दोनि
नातळतीं बोझें॥३॥ ज्ञानीशांतिस पावतो॥ तुकाह्मणे मम गुरु तो॥४
॥७१॥ ॥श्लोक॥ ॥ एषा ब्राह्मी स्थितिः पार्थ नैनां प्राप्य
विमुह्यति॥ स्थित्वाऽस्यामंतकालेऽपि ब्रह्मनिर्वाणमृच्छति॥७२॥
॥सम०॥ ॥हेस्थितिब्रह्मिची पार्था न मोहे ईसपावतां॥ अंतका
ळीं इच्या योगें क्षणेंही मुक्तिपावतो॥७२॥ ॥आर्या॥ ॥धरि
जो हीं ब्रह्मिस्थिति मोह न त्या नमिति त्यासि निर्वाण॥ अंतीं ही धरिजो
ही पावेल ब्रह्मतो चि निर्वाण॥७२॥ ॥दोहरा॥ ॥ब्रह्मग्यानतो
सोंक ह्योजातें मोह न होय॥ सो बुधि अंत समे रहे मिले ब्रह्ममें जोय॥ ३२

॥७२॥ ॥ओवी॥ ॥ अशा ब्रह्मीं स्थिति वर्तती॥ मोहरूप संसा
र न पावती॥ देहावसानीं स्मरती॥ ते मुक्त जाण॥७२॥ ॥अभंग॥ ॥
हे तो ब्रह्मिची राहाटी॥ पाहे पार्था ज्ञान दिठी॥१॥ इचे घर पावलिया॥ मो
ह शिवेना ह्रदया॥२॥ अंत जाला इच्या संगीं॥ सायोज्यास पावे अंगीं॥
॥३॥ तुकाह्मणे वार॥ केली रुळभ हे नीर॥४॥७२॥ ॥इतिश्रीम
द्भगवद्गीतायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे सांख्ययोगो नाम द्वि
तीयोऽध्यायः॥२॥ ॥श्लोकवामनी॥ ॥इति टीका सम श्लो
की अध्याया दुसऱ्या वरी॥ श्री पार्थ सारथी कर्त्ता जो वामन मनोरथीं॥
इति गीतार्थबोधिन्यां श्रीमद्भगवद्गीताटीकायां द्वितीयोऽध्यायः॥२॥

 श्रीगणेशायनमः॥ ॥वामन॥ ॥बुध्धीहुनीकर्मनीच
पूर्वा ध्यायींवदेहरी॥ तरिकांयोजिसीपुर्थांह्मणता येथ अर्जुन॥१॥
श्लोक॥अर्जुनउवाच॥ ॥ज्यायसीचेत्कर्मणस्तेमताबु
द्धिर्जनार्दन॥तत्किंकर्मणिघोरेमांनियोजयसिकेशव॥१॥ ॥
॥सम०॥ ॥कर्माहुनीबुद्धिथोरतुजवाटेजनार्दना॥तरिकांघो
रकर्मीयायोजिसीमजकेशवा॥१॥ ॥आर्या॥ ॥हेकेशवा
तुलाहीकर्माहुनिबुधिभासती थोर॥तरिकांजनार्दनामजकरवीशी
कर्महेंमहाघोर॥१॥ ॥दोहरा॥ ॥बुद्धीभलीहैकरमतेंकृष्ण
कहींतुमजोय॥करम भयानकहैकत्योंकेसेडारत धोय॥१॥ ॥
ओवी॥ ॥अर्जुनह्मणेकृष्णनाथा॥ कर्माहूनज्ञानश्रेष्ठअसतां॥
अघोरकर्मींकांअनंता॥प्रवर्तवितोसिमज॥१॥ ॥अभंग॥पा
र्थवदेवास्कदेवा॥प्रश्नआमुचाऐकावा॥१॥कर्मागळीबुद्धीहोय॥
ऐसासांगता प्रस्ताव॥२॥तरींघोरकर्मींयया॥जनार्दनाघालावया

॥२॥ चिंतेपारूनीकेशवें॥तुकाह्मणेजीसोडावें॥४॥१॥ ॥श्लोक
॥१॥ व्यामिश्रेणेववाक्येनबुद्धिंमोहयसीवमे॥तदेकंवदनिश्चित्ययेन
श्रेयोऽहमाप्नुयाम्॥२॥ ॥सम०॥ ॥व्यामिश्रवाक्येंबुद्धीतें
करिसीमोहिल्यांपरी॥एकनेमुनित्तेंसांगपावेंमीश्रेयज्यास्तव॥२
॥आर्या॥ ॥संदिग्धबोलसीकांबुध्दिसजोठकविणारत्याचा
णी॥पावेंमीश्रेयअसीनिश्चितमजसांगएकतूंवाणी॥२॥ ॥
॥दोहरा॥ ॥वचनरूनेंसंदेहकेंमोबुद्धिहेभयभीत॥निश्चय
करीएकेकहोलह्योमुक्तिज्याभात॥२॥ ॥ओवी॥ ॥मिश्रित
वाक्येंयेणें॥भुलविसीमाझींअंतःकरणें॥तरीयेकनिश्चयतींज्या
णें॥श्रेयपाविजेल॥२॥ ॥अभंग॥ ॥यामिश्रितउत्तरा॥ऐको
निरवेदअंतरा॥१॥बुद्धिस्थितिभांबावली॥वृत्तिशौर्याचीलाजली
॥२॥एकपंथनिवडून॥सांगजयांतकल्याण॥३॥श्रेयपावेजयास्त ॥१॥
च॥तुकयाभयेंनेणेंजीव॥४॥२॥ ॥श्लोक॥श्रीभगवा०॥

गी० लोकेऽस्मिन्द्विविधानिष्ठापुराप्रोक्तामयाऽनघ॥ज्ञानयोगेनसांख्यानां अ०
कर्मयोगेनयोगिनाम्॥३॥ ॥सम०॥ ॥यालोकींदोंपरीनिष्ठा ३
पूर्वींजेम्यानिरोपिली॥ज्ञानयोगेंचिसांख्यालासत्कर्मेंकर्मयोगियां
॥३॥ ॥आर्या॥ ॥लोकींद्विविधानिष्ठासांगितलीनिश्चितार्थमीव
दुनी॥कर्मीजित्याकर्मज्ञान्यासीज्ञानयोगहेदोनी॥३॥दोहरा॥ ॥
निष्टाजोद्वयभातंकीपहिलीकहीबनाय॥सिद्धनकोग्यानभलोकर्मनि
कर्मबताय॥३॥ ॥ओवी॥ ॥दोप्रकारचीनिष्ठा॥पूर्वींसांगितली
भारता॥सांख्यमतीज्ञानदाता॥योगियासकर्मयोगबोलिजे॥३॥॥
॥अभंग॥ ॥हांसोनिबोलेराधाप्रिय॥हेकौंतेयाअवधारी॥१॥
निष्ठाद्विविधयालोकीं॥पूर्वींअसेकींबोलिली॥२॥ज्ञानयोगेंचिसांख्य
ला॥असेकेलानिश्चयो॥३॥सत्कर्मेंकर्मयोगी॥तुकाभोगीजेंस्करव॥
॥४॥३॥ ॥श्लोक॥ ॥नकर्मणामनारंभान्नैष्कर्म्यंपुरुषोऽश्नुते॥
नचसंन्यसनादेवसिद्धिंसमधिगच्छति॥४॥ ॥सम०॥जेकर्मा

तीव तसिध्दी न कर्में केलिया विण ॥ कर्म संन्यास मात्रें चि नत्या सिद्धी
॥२॥ सपावती ॥४॥ ॥आर्या॥ ॥ नैष्कर्म्य तो न पावे कर्मांचा जो करी अ
नारंभ ॥ केवळ संन्यासानें पुरुषा सन मुक्तिचा समारंभ ॥४॥ दोहरा
करम बिना किन्हे पुरुख ग्यान लहे नहि कोय ॥ कियेसब नास संन्यास कों
दोऊ सुगत न होय ॥४॥ ॥ओवी॥ ॥ जें कर्मारंभ न करिती ॥ ते
पुरुष मोक्ष न पावती ॥ कर्में उगीं चि त्यजिती ॥ तयां सिसिध्दी नाहीं ॥४
॥अभंग॥ ॥ जे कां कर्मातीत ॥ सिध्द प्राप्त चोखर ॥१॥ परि कर्म
केल्याचीण ॥ कोणसीण मुकला ॥२॥ कर्म संन्यास मात्रें ॥ सिध्दी वक्रें
न पाहे ॥३॥ ययालागीं तुकावाणी ॥ हे निशाणी कर्मांची ॥४॥४॥ ॥
॥श्लोक॥ ॥ न हि कश्चित्क्षणमपि जातु तिष्ठत्यकर्मकृत् ॥ कार्य
तेत्यवशः कर्म सर्वः प्रकृतिजैर्गुणैः ॥५॥ ॥सम०॥ ॥ कर्म केल्या
विणें कोणी कधीं ही क्षण ही न से ॥ दाटूनि करविती कर्में सर्व प्रकृतिचे गु ॥२॥
ण ॥५॥ ॥आर्या॥ ॥ कर्मा विण कोणी ही क्षण भरि पार्था न राह

गी० तां अवश ॥ करितो कर्म सदा ही प्रकृति गुणा लागि होउनी वश्य ॥ अ०
॥५॥ ॥दोहरा॥ ॥ करम किये बिन छिन्न कहूं रहे न कोउ जंत ॥ ॥३॥
बिंव समये करम न करो बांधो माया तंत ॥५॥ ॥ओवी॥ कोण्ही
कर्म हीन न सती ॥ क्षण ये क कर्में सांडिती ॥ दाटूनियां कर्म करवि
ती ॥ प्रकृतीचे गुण जाण ॥५॥ ॥अभंग॥ ॥ अहो कर्म केल्या
वीण ॥ वागे कोण पृथ्वीस ॥१॥ येक पळ न ठरे कधीं ॥ कर्म संधीवां
चुनी ॥२॥ हटे छंदें करविती ॥ कर्म प्रकृतीया गुणें ॥३॥ तुका ह्मणे
कर्मातीत ॥ त्या अनंत मानिना ॥४॥५॥ ॥श्लोक॥ ॥ कर्मेंद्रि
याणि संयम्य य आस्ते मनसा स्मरन् ॥ इंद्रियार्थान्विमूढात्मा मि
थ्याचारः स उच्यते ॥६॥ ॥सम०॥ ॥ कर्मेंद्रियें आवरोनी
मनीं विषय चिंतितो ॥ नेत्र लावी बसे मूढ तो दंभाचार बोलिजे ॥६॥
॥आर्या॥ कर्मेंद्रियां सिद मुनी विषय स्मरतो मना मधें मूढ ॥ ह्म
णती त्यातें ज्ञानी मिथ्याचारी सदा महामूढ ॥६॥ ॥दोहरा॥ ॥

॥३॥ करमबिंद्रियनरोकिकें मनविरवयनकों ध्यान॥कपटीमूरख हैव
देनाकोंदंभीजान॥६॥ ॥ओवी॥ ॥कर्मेंद्रियांतेंदंडी॥मनक
ल्पनानसंडी॥तयानाहीविषयांचीसांडी॥ह्मणोनिमूर्खह्मणावे
॥६॥ ॥अभंग॥ ॥कर्मेंद्रियाअनिवारा॥तोपसाराआवरु
नी॥१॥मनींचिंतीविषयास॥कर्मसंन्याससाधुनी॥२॥डोळेझां
कीमूढबसे॥मिथ्यादिसेदंभतो॥३॥तुकाविनवितोसंता॥ऐसी
वार्त्ताऊनार॥४॥६॥ ॥श्लोक॥ ॥यस्त्विंद्रियाणिमनसा
नियम्यारभतेऽर्जुन॥कर्मेंद्रियैःकर्मयोगमसक्तःसविशिष्यते
॥७॥ ॥सम०॥ ॥अर्जुनाइंद्रियांतेंजोमनेंकरुनआवरी॥
कर्मेंद्रियेंकर्मयोगकरीनिष्कामथोरतो॥७॥ ॥आर्या॥तोचि
विशिष्टहिपार्थाअंतःकरणेंदमोनियांकरणें॥कर्मेंद्रियेंचिज्यालात्या
गुनिआसक्तिकर्मतेंकरणें॥७॥ ॥दोहरा॥ ॥मनराखेबिंद्रि ॥३॥
येंनकलुकर्मनरखाय॥फलअभिलाखकौंतजेयातेंयहअधिकाय

गी० ॥७॥ ॥ओवी॥ ॥इंद्रियांदमनकरीस्वभावी॥इंद्रियांहातीं अ०
कर्मकरवी॥कर्मफळाचीआशानधरावी॥तोचिश्रेष्ठह्मणिजेअर्जु ॥३॥
ना॥७॥ ॥अभंग॥ ॥अरेपार्थाइंद्रियाला॥मनेंत्यालाआव-
री॥१॥कर्मेंद्रियींकर्मयोग॥करीनिःसंगथोरतो॥२॥निष्कामाचेंजें
भजनें॥तुकाह्मणेविश्रांती॥३॥७॥ ॥श्लोक॥ ॥नियतंकुरुक
र्मत्वंकर्मज्यायोह्यकर्मणः॥शरीरयात्रापिचतेनप्रसिध्येदकर्मण
॥८॥ ॥सम०॥ ॥कर्मत्यागाहुनीकर्मश्रेष्ठतेंनित्यतूंकरी॥देह
निर्वाहहीतूझानघडेकर्मटाकितां॥८॥ ॥आर्या॥ ॥कर्मबरेंन
अकर्मस्वीकारीकर्मअवशमात्राही॥कर्मत्यजितांपार्थानचलेक्षण
अरशरीरयात्राही॥८॥ ॥दोहरा॥ ॥अनकरणोतेंकरमहे
भलेरूकतकरोमीत॥बिनकिन्हेतेकरमकोंदेहजुचहेनीत॥८॥ ॥
॥ओवी॥ ॥वर्णाश्रमकर्मकरी॥कर्मश्रेष्ठहोअवधारी॥नकरि
तांकर्मत्यजिसीजरीं॥देहअवसानींसिधीनाहीं॥८॥ ॥अभंग॥ ॥

कर्मत्यागहुनि कर्म॥ श्रेष्ठ वर्म मानतें॥ १॥ तेंतूं करी विचक्षणा॥
॥४॥ अंतःकर्णाजे शुध्धी॥ २॥ देहनिर्वाहकाळजी॥ नलगे माझी मीजा
णें॥ ३॥ कर्म सोडिलिया खोटें॥ मग उफराटें बाधिल॥ ४॥ तुकाह्म
णें जगीं खंती॥ कर्मा हातीं न पडावें॥ ५॥ ८॥ ॥श्लोक॥ यज्ञा
र्थात्कर्मणोऽन्यत्र लोकोऽयं कर्मबंधनः॥ तदर्थं कर्म कौंतेय मुक्तसंग
समाचर॥ ९॥ ॥सम०॥ ॥विष्णुप्रीत्यर्थ जें कर्म त्याविणें स
र्व बंधकें॥ तत्प्रीत्यर्थ हि कौंतेया संग टाकूनि आचरे॥ ९॥ आर्या॥
यज्ञार्थाविण करितां कौंतेया कर्म तें जना बाधी॥ निःसंग कर्म हरि
च्या प्रीत्यर्थ करावया असो बाधी॥ ९॥ ॥दोहरा॥ ॥जग्यन
बिन जे करम जो जग बंधन तें होत॥ तिहीं काज करमन तजो मे टिफ
लन को गोत॥ ९॥ ॥ओवी॥ यज्ञ विष्णु ऐसी श्रुती॥ तया वेग
ळें कर्म अन्यत्र अर्पितां बंध होती॥ ह्मणूनि कौंतेया तत्प्रीत्यर्थ देती॥ ॥४॥
फळ टाकूनि आचरे तूं॥ ९॥ ॥अभंग॥ ॥देवपितृयज्ञ॥ जे

गी० वेदज्ञ जाणती॥ १॥ यावीण मिथ्या येर॥ नेदी थार परलोकीं॥ २॥ अ०
संगत्यागें त्या प्रीत्यर्थ॥ घे परमार्थ करतळीं॥ ३॥ माझी प्रासी जया ॥३॥
माझी॥ तुका आजी पावला॥ ४॥ ९॥ ॥श्लोक॥ सहयज्ञाः प्र
जाः सृष्ट्वा पुरोवाच प्रजापतिः॥ अनेन प्रसविष्यध्वमेष वोऽस्त्वि
ष्टकामधुक्॥ १०॥ ॥सम०॥ ॥ प्रजा यज्ञासवें ब्रह्मा पू
र्वीं निर्मूनि बोलिला॥ कीं या यज्ञीं वृध्दि पावा तुमची कामधेनु हा
॥ १०॥ ॥आर्या॥ ॥यज्ञासह जन निर्मुनि बोले विधि त्यास
हें असें स्पष्ट॥ यज्ञें प्रसवा तुह्मी तुमचा पुरवील कामहा इष्ट॥
॥ १०॥ ॥दोहरा॥ ॥जग्य सहित रचो जगत को कहि विधा
ता बात॥ उदे तिहारो जग्य तें कामधेनु यह तात॥ १०॥ ओवी॥
ब्रह्मयानें यज्ञ आणि सृष्टी केली॥ मग आशीर्वादाची उत्तरें बो
लिलीं॥ यज्ञ कामधेनु दुहिली॥ भक्तांस्तव॥ १०॥ ॥अभंग
प्रजा यज्ञासंगें विधि॥ पुर्व बुद्धि प्रेरि तूं॥ १॥ जे निर्माण जाले लोक

॥त्यांसशोकनसावा॥२॥कींयामखेंपावावृध्दी॥कामसिध्दिधे
॥५॥ नुवा॥३॥तुकाह्मणेआशीर्वाद॥भवखेदवारकू॥४॥१०॥ ॥
श्लोक॥ ॥देवान्भावयताऽनेनतेदेवाभावयंतुवः॥परस्प
रंभावयंतःश्रेयःपरमवाप्स्यथ॥११॥ ॥सम०॥ भजादेवा
सयायज्ञेंदेवदेतीफळेंतुह्मा॥अन्योन्यभजतांऐसेंपावालश्रे
यउत्तम॥११॥ ॥आर्या॥ ॥यज्ञेदेवासितुह्मीदेवतुह्माला
परस्परेंभावा॥अन्योन्यभावनेनेपावालश्रेयधरुनियांभावा
॥११॥ ॥दोहरा॥ ॥जग्यकरीदेवजजोदेवब्रह्मफलदेत॥बु
द्धिपरस्परयउंकरेमनवांछितफललेत॥११॥ ॥ओवी॥ ॥
तुह्मीदेवातेंभावेंपूजा॥तेप्रसन्नहोतीसहजा॥परस्परेंतुमचिया
भावेंकाजा॥श्रेयदेतील॥११॥ ॥अभंग॥ ॥देवाभजा
याअध्वरें॥फळखरेंदेतील॥१॥तुह्मालाभचिजाणावा॥नित्य ॥५॥
भावानूतन॥२॥अन्योन्यभजतांऐसें॥फळअनायासेंश्रेयाचें॥

गी० ॥३॥तुकावदेधर्मयज्ञीं॥साह्यरुज्ञीअसावें॥४॥११॥श्लोक अ०
इष्टान्भोगान्हिवोदेवादास्यंतेयज्ञभाविताः॥तैर्दत्तानप्रदायेभ्यो ॥३॥
योभुंक्तेस्तेनएवसः॥१२॥ ॥सम०॥ ॥इष्टभोगतुह्मादेती
यज्ञेंजेदेवपूजिले॥देवींदिलेंतेदेवांलानदेतांखायचोरतो॥१२॥॥
आर्या॥ ॥यज्ञींभावितस्फुरतेदेतितुह्माइष्टभोगतेथोर॥दे
वींजेंदिधलेंतेंत्यासिनदेतांचिखायतोचोर॥१२॥ ॥दोहरा॥
इष्टभोगकूंदेतहेदेवजजेतमीत॥बिनपुजेजोलेतहेसो ध चोर
कीनीत॥१२॥ ॥ओवी॥ ॥इष्टभावेंकरूनी॥यज्ञमुखेंस
मर्पोनी॥तोदेवअंगिकारुनि॥फलदेतकल्पनेचें॥१२॥अभंग॥
इष्टभोगदेतीतुह्मा॥ऐसामहिमादेवांचा॥१॥यज्ञदेवपुजिलीया
॥तुमचीक्रियासफळ॥२॥देवींदिल्हेंतेदेवांस॥नेदीतामसचोर
तो॥३॥तुकाह्मणेआत्मपोटा॥दोरताटाचघळीत॥४॥श्लोक
॥यज्ञशिष्टाशिनःसंतोमुच्यंतेसर्वकिल्बिषैः॥भुंजतेतेत्वघंपा

पायेपचंत्यात्मकारणात्॥१३॥ ॥सम०॥ ॥यज्ञाचेंशे
॥६॥ षखाणारेनाशितीसर्वपातकें॥पापीपापचितेखातीरांधितीस्व
निमित्तजे॥१३॥ ॥आर्या॥ ॥निर्दोषसर्वथातेसेवितिजे
नित्ययज्ञअवशिष्ट॥भक्षितिकेवळअघतेयज्ञाविणभक्षितीअ
तीमिष्ट॥१३॥ ॥दोहरा॥ ॥जग्यशेषजोखातहेपापनडा
रतधोय॥जग्यबिनाजोखातहेअधरइमूलतसोय॥१३॥ ॥
॥ओवी॥ ॥यज्ञशेषजेभक्षिती॥त्यांचीपातकेंजातीं॥उदरा
र्थपशुभक्षिती॥पापभोगितीदेख॥१३॥ ॥अभंग॥ ॥
यज्ञाचें शेषखाणारे॥पापहारेदर्शनें॥१॥आत्मोदरासाठीनेम॥
तोअधर्मव्यापारू॥२॥पापीपापचितेखाती॥जेरांधितीस्वे
च्छेनें॥३॥तुकाह्मणेरोगीजेसे॥घेउंबेसेपथ्यासी॥४॥१३॥ ॥
श्लोक॥ ॥अन्नाद्भवंतिभूतानिपर्जन्यादन्नसंभवः॥यज्ञा ॥६॥
द्भवतिपर्जन्योयज्ञःकर्मसमुद्भवः॥१४॥ ॥सम०॥भूतेंअ

गी० न्नरसेंहोतींअन्नपर्जन्यवृष्टिनें॥यज्ञेंकरुनिपर्जन्ययज्ञकर्मेंक अ०
रूनियां॥१४॥ ॥आर्या॥ ॥अन्नापासूनिभूतेंपर्जन्या ॥३॥
पासूनीचतेंअन्न॥क्रतुपासूनिपर्जन्यक्रतुतोकर्मांहुनीनसेभिन्न
॥१४॥ ॥दोहरा॥ ॥जीवअन्नतेहोतहैअन्नमेहुतेंहोय॥
मेघजग्यतेंहोतहैजग्यकरमतेजोय॥१४॥ ॥ओवी॥अ
न्नापासूनिभूतेंहोतीं॥धान्येंपर्जन्येंनिपजतीं॥पर्जन्ययज्ञाचें
निरूकृतीं॥यज्ञकर्मापासुनी॥१४॥ ॥अभंग॥भूतेंअन्न
रसेंहोतीं॥अन्नोत्पत्तिपर्जन्यें॥१॥यज्ञेंकरोनिपर्जन्य॥लोकींमान्य
जोतिहीं॥२॥यज्ञकर्मापासूनियां॥वर्मतुकयाठावकें॥३॥१४॥
॥श्लोक॥ ॥कर्मब्रह्मोद्भवंविद्धिब्रह्माक्षरसमुद्भवम्॥तस्मा
त्सर्वगतंब्रह्मनित्यंयज्ञेप्रतिष्ठितम्॥१५॥ ॥सम०॥वेदापा
सोनियांकर्मवेदअक्षरंसंभव॥तस्मात्तेंसर्वगतहीसदायज्ञीं

प्रतिष्ठित॥१५॥ ॥**आर्या**॥ कर्मब्रह्मजतेंहा अक्षरभवजाणि
॥७॥ जेतसमयज्ञीं॥सर्वगतब्रह्महिजेंप्रतिष्ठितसेसदैवतेंयज्ञीं॥१५
॥**दोहरा**॥ ॥करमजेंउपजतबेदतेंबेदब्रह्मतेंमान॥ब्रह्मजोस
तसबुनमेंताहिजग्यकरितान॥१५॥ ॥**ओवी**॥ ॥कर्मब्रह्म
यापासोनी॥ब्रह्मअक्षराहुनी॥याकारणेंब्रह्मा अज्ञुनी॥नित्य
कर्मकरित॥१५॥ ॥**अभंग**॥ ॥वेदापासूनियांकर्म॥उ
घडधर्मकळतें॥१॥वेदअक्षरसंभव॥यास्तदेवबोलती॥२॥त
स्मात्सर्वगतही॥श्रुतिग्वाहीसाधका॥३॥प्रतिष्ठितयज्ञींसदा
तुकयाछंदापालक॥४॥१५॥ ॥**श्लोक**॥ ॥एवंप्रवर्तितंचक्रं
नानुवर्तयतीहयः॥अघायुरिंद्रियारामोमोघंपार्थसजीवति॥
॥१६॥ ॥**सम०**॥ ॥असेंवर्तविलेंचक्रलोकींजोकांनवर्त्तवी
वृथातोपाप आयुष्यइंद्रियांसक्ततोजित॥१६॥ ॥**आर्या**॥ ॥७॥
एवंपरंपरागतजोकोणीहानचालवीयोघ॥इंद्रियनिरतअघा

गी० यूत्याचें आयुष्यसर्वथामोघ॥१६॥ ॥**दोहरा**॥ ॥बेदबता अ०
येकरमजेनकरतजोकोय॥पापीबिंद्रिबसभयेजन्मरहतजरवो ॥३॥
य॥१६॥ ॥**ओवी**॥ ॥ब्रह्मचक्राप्रतिष्ठिलें॥तेंजन्मपावोनि
भलें॥न संपादिलेंतेपापीजन्मलें॥भूमिभारहोवोनियां॥१६॥
अभंग॥ ॥ऐसेंवर्तविलेंचक्र॥कर्मसूत्रयज्ञाचें॥१॥लोकींन
वर्त्तवीजोका॥व्यर्थअसकायातिचा॥२॥वृथाआयुष्यपातकी॥
इंद्रियमुखींघालितु॥३॥तुकाह्मणेवायांभ्रष्ट॥केलेकष्टनिर्फ
ळ॥४॥१६॥ ॥**श्लोक**॥ ॥यस्त्वात्मरतिरेवस्यादात्मतृप्त
श्चमानवः॥आत्मन्येवचसंतुष्टस्तस्यकार्यंनविद्यते॥१७॥ ॥
॥**सम०**॥ ॥आत्मत्वींचजयाप्रीतिआत्मलाभेंचितृप्तजो॥
जोआत्मत्वींचसंतुष्टत्यालाकर्तव्यहेंनसे॥१७॥ ॥**आर्या**॥
आत्मरतआत्मतृप्तश्रेंत्रियवर्याजगामधींआर्य॥जोआत्मतृ
प्तपार्थानाहींत्यालागिकोणतेंकार्य॥१७॥ **दोहरा**॥ ॥आतम

सोंसंतुष्टजेआतमसोंरत्तहोय॥तृपतजऊआतमसोंरत्योताहिन
 करनेकोय॥१७॥ ॥ओवी॥ ॥आत्मत्वींजेराहिले॥आत्म
स्वरूपेंतृप्तजाले॥स्वरूपींचसमावले॥तयाकर्मेंनलागती॥१७
॥अभंग॥ ॥श्रधाआत्मस्वरूपींभली॥तृत्तिरंगलीविटेना॥
॥१॥आत्मलाभेंजालातृप्त॥भक्त्यासक्तभावार्थी॥२॥स्वरूपीं
तुष्टजालेंमन॥जनविजनसारिखे॥३॥त्यालानसेहेखटपट॥लु
कयापेठकौलाची॥४॥१७॥ ॥श्लोक॥ ॥नैवतस्यकृतेनार्थो
नाकृतेनेहकश्चन॥नचास्यसर्वभूतेषुकश्चिदर्थव्यपाश्रयः॥१८
॥सम०॥ ॥कर्मीत्यालाफळनसेंअकर्मीप्रत्यवायही॥नज्यां
ससर्वभूतींहीकाहींफळअपेक्षित॥१८॥ ॥आर्या॥कार्येंअ
र्थेंकार्येंअनर्थजोयात्यजीचउभयांस॥सर्वांभूतींपार्थनाहींअ
र्थव्यपाश्रयेंत्यास॥१८॥ ॥दोहरा॥ ॥ताहिकियेतेंपुण्यनहि ॥८॥
विनकिन्हेनहिदोख॥ब्रह्मादिकसोंकाजनहींआतमहीभयोमोख

 ॥१८॥ ॥ओवी॥ ॥कर्मनकेलियाकांहीं॥परस्परेंगुंतलेंना
हीं॥तैसेंचसर्वभूतांचेंठायीं॥फळेच्छानकरी॥१८॥ ॥अभंग॥ ॥
नसेफळत्याच्याकर्में॥अविश्रमेविरक्तु॥१॥ प्रत्यवायउणेंपणीं॥
हेतोकाहाणीसंपली॥२॥नज्याससर्वभूतीं॥कांहींप्रीतिफळाची॥३
इच्छानाहींह्मणेतुका॥तोनेटकामुक्तपैं॥४॥१८॥ ॥श्लोक॥ ॥
तस्मादसक्तःसततंकार्यंकर्मसमाचर॥असक्तोह्याचरन्कर्मपर
माप्नोतिपूरुषः॥१९॥ ॥सम०॥ ॥यालागिनिष्कामसदा
करावेंकर्मतेंकरी॥निष्कामकरितांकर्मपुरुषब्रह्मपावतो॥१९॥ ॥
आर्या॥ ॥यास्तवसक्तनहोतांअवश्यजेंकर्मत्याविनानरहा॥स
क्तनहोतांकर्माकरितांब्रह्मासपावतोनरहा॥१९॥ ॥दोहरा॥ ॥
असक्तनिरंतरकरमकरुउक्तवेदकेभाय॥असक्तिकरमकरिलेत
हेपरमपुरुखकोंजाय॥१९॥ ॥ओवी॥ ॥याकारणेंनिष्काम
कर्मकरावेंसकाम॥निष्कामकरावेंकाम॥तोब्रह्मींमिळे॥१९॥ ॥

अभंग॥ ॥ यालागींवीरपार्था॥ कामींनिष्काम अर्था॥ सदाआ
 पुढेपरमार्था॥ साधकानेंपाहाणें॥१॥ करावेंतेंन सांडेकीं॥ कर्मरेषा
नेटकी॥करीपार्थिवाबाकी॥झाडावयापाशाची॥२॥ काम त्यागि
ल्या निष्काम॥पुरुषपावेपरब्रह्म॥तुकाह्मणेवर्म॥ स्फुटें केलेंनिर्मळ
॥१९॥ ॥**श्लोक**॥ ॥कर्मणैवहिसंसिद्धिमास्थिताजनकादयः
लोकसंग्रहमेवापिसंपश्यन्कर्त्तुमर्हसि॥२०॥ ॥**सम**॥ कर्मेंच
करितांसिध्धीपावलेजनकादिक॥ लोकसंग्रहदृष्टीनेंतरीं कर्मासि
योग्यतूं॥२०॥ ॥**आर्या**॥ ॥जनकादिकहीकर्मेंजालेतेसिध्
पावलेशर्म॥जनसंग्रहाकडेहीपाहुनिपार्थाकरीसदाकर्म॥२०॥
॥**दोहरा**॥ ॥लहिसिध्धिजनकादिकहुकिन्हेकरमसमाज॥लोक
रीतजोदेखिकेंतमहुंकरोजकाज॥२०॥ ॥**ओवी**॥ ॥विदेहा
दिजनकबोलिले॥तेकर्मेंसिद्धीपावले॥ह्मणोनिश्रेष्ठबोलिले॥या
स्तवतूंकर्मकरी॥२०॥ ॥**अभंग**॥ ॥ कर्मेंचिकविता सिध्दी

 प्राप्तश्रेष्ठासत्रिशुद्धी॥जनकादिकराज्यामधीं॥ पूर्णजालेविदेही
॥१॥वैराग्यजालेंपुरें॥ आत्मतत्वकळेंखरें॥ तरींलोकसंग्रहारे॥ या
कर्मासिनसांडुं॥२॥तुकाह्मणेपार्थाप्रती॥कर्ममार्गाचीपद्धती॥
देवसांगेलोकस्थिती॥ आदिअंतीं पाळणें॥ ३॥२०॥ **श्लोक**॥
यद्यदाचरतिश्रेष्ठस्तत्तदेवेतरोजनः॥सयत्प्रमाणंकुरुतेलोकस्त
दनुवर्त्तते॥२१॥ ॥**सम०**॥ ॥कींजेंजें आचरेश्रेष्ठतेंतें इतरही
जन॥तोजोकांनिर्णयकरीवर्ततीलोकतेरिती॥२१॥ ॥**आर्या**॥
चालतिजनत्यामार्गेंघालितिजोश्रेष्ठपांडवाधारा॥तेजेंप्रमाणक
रितीवर्ततिजनत्याधरोनिआधारा॥२१॥ ॥**दोहरा**॥बडेजु
आचरहिकरेसोइमानेआन॥ ताहिमांगसबजगचलेबडेकरेजुप
रमान॥२१॥ ॥**ओवी**॥ ॥जेंजेंश्रेष्ठवर्तती॥ लोकतेंसेंचआच
रती॥जैसेंतेंप्रमाणकरिती॥जनत्यामागेंअसे॥२१॥ **अभंग**॥
जेसेंआचरतीश्रेष्ठ॥ तोपरनिष्ठपडेमार्ग॥१॥तेसेंचइतरलोक॥

हा विवेकचाळिती ॥ २ ॥ श्रेष्ठनिर्णयासारिखें ॥ जगयासकरवेंमनाचें
 ॥ ३ ॥ तुकाह्मणेसफळन्यायं ॥ वेदरायसभेचा ॥ ४ ॥ २१ ॥ **श्लोक** ॥
न मे पार्थास्ति कर्तव्यं त्रिषु लोकेषु किंचन ॥ नानवाप्तमवाप्तव्यं वर्त्त
एव च कर्मणि ॥ २२ ॥ ॥ **सम ०** ॥ ॥ पार्थामातेंतिहींलोकीं नाहीं
कर्त्तव्यकांहिही ॥ अवाप्तकामनिःकामतऱ्हींकर्मींचवर्त्ततों ॥ २२ ॥
॥ **आर्या** ॥ ॥ त्रिभुवनिकर्त्तव्याचीमाझ्याकांहींमनींनसेऊर्मी ॥
अप्राप्तपावयाचीनसतांहीवर्त्ततोंचमीकर्मीं ॥ २२ ॥ ॥ **दोहरा** ॥
मोकोंकछुकरनोन हूतिनोंलोकमेंकाज ॥ नकछुनत्योलहबेनकछुक
रमकरतयासाज ॥ २२ ॥ ॥ **ओवी** ॥ ॥ त्रैलोक्याचेठायीं ॥ पा
र्थामजकरणेंकांहींनाहीं ॥ अवाप्तपावणेंनाहीं ॥ तरींकर्मेंकरीतसें
॥ २२ ॥ ॥ **अभंग** ॥ ॥ पार्थातूंमातेंपाहें ॥ नसेंकाहींहिसंदेह ॥
पूर्णरूपब्रह्मदेह ॥ जनसर्वहीजाणती ॥ १ ॥ नसेंकांहींकर्तव्यता ॥
किंवाफळइच्छाचिंता ॥ तरींयालोकींआतां ॥ वागेजगासारिखा ॥

 ॥ २ ॥ अवाप्तसर्वहीकामीं ॥ कामींअसोनिनिष्कामी ॥ तुकाह्मणेतरि
नामीं ॥ वर्तेकर्मींनिरत ॥ ३ ॥ २२ ॥ ॥ **श्लोक** ॥ ॥ यदि ह्यहं न वर्त्ते
यं जातु कर्मण्यतंद्रितः ॥ मम वर्त्मानुवर्त्तंते मनुष्याः पार्थ सर्वशः ॥ २३
॥ **सम ०** ॥ ॥ जरींकर्मींनवर्तेमीकधींहीयत्नपूर्वक ॥ मार्गानुरूप
माझ्याहेवर्ततीसर्वमानव ॥ २३ ॥ ॥ **आर्या** ॥ ॥ जरिंनीरालसहो
उनिकर्मांच्यामीनचालतोंवाटे ॥ तरिसकळहिजनमाझ्यामार्गें
येतीमलाअसेंवाटे ॥ २३ ॥ ॥ **दोहरा** ॥ ॥ जोहमकरमनहिकरे
रहोअलसीमीत ॥ त्योंहीसबनरहुंगहेमरेमागकीरीत ॥ २३ ॥ ॥
ओवी ॥ जरींकर्मर्मींनवर्तवी ॥ तरींकर्मबुडेस्वभावीं ॥ म्याआच
रणूककरावी ॥ लोकतैसेंचकरतील ॥ २३ ॥ ॥ **अभंग** ॥ कर्मी
जऱ्हींनवर्तेमी ॥ सुखेंराहेस्वात्मधामीं ॥ यत्नपूर्वककरीनामी ॥ मा
र्गयोनीधर्माचा ॥ १ ॥ मगतैसीचराहाटी ॥ पडेजगपरीपाठी ॥ जोतो
ह्मणेलदेवहटी ॥ नाहींकर्मींवागला ॥ २ ॥ मगकांहोआपणास ॥

आश्रम धर्माचा सायास॥ भक्षूं भक्ष्ये करस॥ पेऊं अपेय पान जें
॥११॥ ॥३॥ भक्त नाहीं देव नाहीं॥ गुरुशिष्य नाम नाहीं॥ राजा नाहीं प्रजा ना
हीं॥ ऐसा मार्ग पडेल॥४॥ स्वर्ग नर्क मिथ्या शब्द॥ वृथा शास्त्र वृथा
वेद॥ तुका ह्मणे कलिछंद॥ मग सहज अनिवार॥५॥२३॥ श्लोक
उत्सीदेयुरिमे लोका नकुर्यांकर्मचेदहम्॥ संकरस्यच कर्त्तास्यामु
पहन्यामिमाः प्रजाः॥२४॥ ॥सम०॥ ॥भ्रष्ट होतील हे लोक
न करी कर्म मी जरीं॥ तेंही करी अन्य धर्में तन्हीं या भ्रष्टती प्रजा॥२४
॥आर्या॥ ॥जरि मी न करी कर्मा तरि हे होतील लोक उच्छिन्न॥
तेव्हां प्रज्ञविनाशक संकर कर्त्ता हि मी परिच्छिन्न॥२४॥ दोहरा॥
जो हों करम न हि करों होय सबन को नास॥ प्रगटाऊं संकर तबें हनो
प्रजा या आस॥२४॥ ॥ओवी॥ ॥मी कर्म जरीं न करी॥ संक
र होईल अवधारी॥ लोक भ्रष्टती या परी॥ तें करणें मज नाहीं॥२४ ॥११॥
अभंग॥ ॥आधींच हें मायामय॥ जग अनिवार होय॥ सां

गी० डोनियां स्वार्थ न्याय॥ भलत्ता पंथ स्वीकारी॥१॥ त्यांत आमुचीव अ०
र्तणुक॥ जरि देखती त्युन्यक॥ भ्रष्ट होती मग अधिक॥ पैं गा चिंता ॥३॥
हे मनीं॥२॥ जरीं कर्मीं न वागे मी॥ स्वेच्छा करीन अन्य कामीं॥ तरीं
प्रजारक्षण नेमीं॥ प्रभू ऐसा होईना॥३॥ तुका ह्मणे धाके ऐसा॥ दे
व वागे सम माणसा॥ आपण तारक तो सहसा॥ येर बुडतां कळव
ळी॥४॥२४॥ ॥श्लोक॥ ॥सक्ताः कर्मण्यविद्वांसो यथा कुर्वंति
भारत॥ कुर्याद्विद्वांस्तथाऽसक्तश्चिकीर्षुर्लोकसंग्रहम्॥२५॥ ॥
सम०॥ ॥कर्में फलार्थ अज्ञानी जशीं करिति भारता॥ तीं निःका
म करी ज्ञानी जो इच्छी लोकसंग्रह॥२५॥ ॥आर्या॥ अज्ञ सक्त
जसे कां असती कर्माचिया महाहारीं॥ ज्ञानी सक्त न तैसा परिजन
शिक्षार्थ कर्म राहारीं॥२५॥ ॥दोहरा॥ ॥मूरख ज्यो करम न क
रें करि बहु प्रीत रु भाय॥ लोककाज ग्यानी करे मन ता सों न लगाय
॥२५॥ ॥ओवी॥ ॥हे लोक नेणती कांहीं॥ वडिलां सारिखे वर्त्त

तीपाही॥ह्मणउनीश्रेष्टींदोनीसोई॥ लोकसंग्राह र्थधर्मकीजे॥२५
॥७२॥ ॥ **अभंग**॥ ॥ कर्मेंनेमिलींविधीने॥ सिद्धिजावयांसाधनें॥ फळ
प्राप्तिचासंधानें॥ अज्ञानास आनंदु॥१॥ तैसेंअवघेंनाशीवंत॥ ज्ञा
नीसिध्यांतेंसंमत॥ जाणतेजेजालेसंत॥ तन्हींकर्मानयेसोडुं॥२॥
लोकसंग्रहोभारता॥ रक्षणेंहामार्गआतां॥ पूर्णसृष्टिचीयाहिता
तुकाह्मणेकळवळे॥३॥२५॥ ॥**श्लोक**॥ ॥ नबुध्दिभेदंज
नयेदज्ञानांकर्मसंगिनाम्॥ जोषयेत्सर्वकर्माणिविद्वान्युक्तःस
माचरन्॥२६॥ ॥**सम०**॥ ॥ काम्यकर्मठअज्ञाचाबुद्धिभे
दकरूंनये॥ करवाचींसर्वकर्मेंतत्वज्ञेंयुक्तजोस्वयें॥२६॥ ॥
आर्या॥ ॥ जेअज्ञकर्मसक्तप्रज्ञात्यांचीकदानपर्तविजे॥
युक्तप्रज्ञेंआपणकर्मासिकरोनित्यासिवर्तविजे॥२६॥ ॥
॥**दोहरा**॥ ॥ तिनकीबुद्धिभेदनतजेरहेकर्मलपटाय॥ साव ॥७२॥
धानग्यानिरहेमेलेगातबनाय॥२६॥ ॥**ओवी**॥ ज्ञानीये

गी० कचित्तहोउनीं॥ सर्वकर्मेंउत्कृष्टकरूनीं॥ अज्ञानियांसकर्मआच अ०
रवावेंदाउनी॥ ज्ञानीस्वयें॥२६॥ ॥**अभंग**॥ ॥ व्हावीकामना ॥३॥
संपूर्ण॥ काम्यहेतुचतूंजाण॥ तैसेंचमगतूंसाधन॥ कर्मठऐसेंबोलि
जे॥१॥ अज्ञानझोंबिंनले॥ ऐसेंदृष्टीनेंपाहिलें॥ तन्हींत्याचेंअंतरभलें
भेदूनयेसज्ञानें॥२॥ जरीतत्त्ववेत्ताजाला॥ अथवाप्राप्तपुरुषभला॥ त
न्हींजनाच्याकर्माला॥ तेजद्यावेंह्मणेतुका॥३॥२६॥ ॥**श्लोक**॥
प्रकृतेःक्रियमाणानिगुणैःकर्माणिसर्वशः॥ अहंकारविमूढात्माक
र्ताऽहमितिमन्यते॥२७॥ ॥**सम०**॥ ॥ कर्मेंसर्वप्रकृतिच्याक
रिजेतातिजींगुणीं॥ अहंकारेंमूढबुद्धीमीकर्त्तामानितोअसें॥२७॥
॥**आर्या**॥ ॥ प्रकृतिगुणानुकर्मेंहोतीऐसेंअसोनिहामूढ॥ मीक
र्ताह्मणउनियांअभिमानींव्यर्थहोतआरूढ॥२७॥ ॥**दोहरा**॥
मायागुणकरतहैसबैकरमयहजान॥ अहंकारकरीमूढजेलेतआ
पनकोमान॥२७॥ ॥**ओवी**॥ ॥ प्रकृतिगुणाचेंकार्य॥ क्रिया

निपजेगुणमय॥ नेणत्या संतोषहोयं॥ मीकर्त्तामानी॥२७॥ ॥
॥१३॥ अभंग॥ ॥कर्मेंसर्वप्रकृतीच्या॥गुणींखेळचीमायेचा॥सो
डिली तीं ज्याच्यात्याच्या॥पुन्हा गळीं लागती॥१॥ जंव वरी देहसंगु
तंवन स्फुटे प्रसंगु॥उगाआग्रहीउलंघु॥ पाहातांयेथें नाडेल॥२॥
अहंकारेंमूढबुद्धी॥ ह्मणेमाझीहेउपाधी॥तुकाह्मणेकधीं॥ स्फुटेऐ
सीदिसेना॥३॥२७॥ ॥श्लोक॥ ॥तत्त्ववित्तुमहाबाहोगुणकर्म
विभागयोः॥गुणागुणेषुवर्त्ततइतिमत्वानसज्जते॥२८॥ ॥
॥सम०॥ ॥तत्वज्ञगुणकर्माच्यादोंभागींस्वअकर्तृता॥पाहे
कींस्वस्वविषयींइंद्रियेंहींचवर्त्ततीं॥२८॥ ॥आर्या॥ ॥गुणक
र्मविभागींतोतत्वज्ञान्यासिभेदसाहीना॥गुणसंधीत्विवर्ततिऐ
सेंजाणोनिसक्तहोईना॥२८॥ ॥दोहरा॥ ॥गुण ओर
करमविभागसोंजानततत्त्वज्ञकोय॥बिंद्रिबिखयनसोंलगीआप ॥१३॥
मगननहिहोय॥२८॥ ॥ओवी॥ • ॥प्रकृतिगुणमोहित्ती॥

गी० मूर्खफलींआसक्तहोती॥तेज्ञानियांचीयुक्ती॥इंद्रियगुण॥२८॥ अ०
॥अभंग॥ ॥तत्वज्ञींगुणकर्माला॥भेदोनअकर्त्याला॥पाहे ॥३॥
स्वस्वविषयाला॥इंद्रियेंहींवर्त्तती॥१॥जाणिवेचेंतुझेंअंग॥महा
बाहोप्रेमेचांग॥वशवर्तीलक्ष्मीरंग॥भाग्यपूर्णपांडवा॥२॥स्वक
र्माचेंपाळण॥कीजेनकोउत्थापन॥तुकाबोलिलासाधन॥तेंचपा
हेसर्वदा॥३॥२८॥ ॥श्लोक॥ ॥प्रकृतेर्गुणसंमूढाः सज्जं
तेगुणकर्मसु॥तानकृत्स्नविदोमंदान् कृत्स्नविन्नविचालयेत्॥
॥२९॥ ॥सम०॥ ॥प्रकृतीच्यागुणींमूढझोंबतीविषयेंद्रियीं
असर्वज्ञात्तयांमूढांसर्वज्ञेंरवचळूनये॥२९॥ ॥आर्या॥प्रकृ
तिगुणेंमोहितजेगुणकर्मीसक्तमंदअज्ञानी॥त्याचेंमनास्चाल
ननकरावेंजाणत्याहिस्रुज्ञानीं॥२९॥ ॥दोहरा॥ ॥माया
गुणकरीमूढजेरहेबिखयलोलाय॥तामागतेंग्यानितिन्हेंदेइन
कोंभलाय॥२९॥ ॥ओवी॥ ॥प्रकृतिचेष्टाकरीमाया॥विष

यीं आसक्त होउनियां ॥ मूढ गती पावोनियां ॥ मूर्खा सिखवळूं नये ॥
॥१४॥ ॥२९॥ ॥ अभंग ॥ ॥ लागती प्रकृतिछंदीं ॥ पडावया मोहोबं
दीं ॥ व्यथा संसाराची मांदी ॥ मेळविती पुष्कळ ॥ १ ॥ गुणीं रिझले प्रकृ
तीचे ॥ मूढ ज्ञोंवें विषयी लाचे ॥ अज्ञान पाहोनि काचे ॥ खचळूं नये सर्व
ज्ञें ॥ २ ॥ मोठें अहंकारीं पाप ॥ घेउनि मायेचें निजमाप ॥ उगाणी तीवि
षयदाप ॥ तुका त्यासीं दाविना ॥ ३ ॥ २९ ॥ ॥ श्लोक ॥ मयि सर्वा
णि कर्माणि संन्यस्याध्यात्मचेतसा ॥ निराशीर्निर्ममो भूत्वा युध्यस्व
विगतज्वरः ॥ ३० ॥ ॥ सम० ॥ ॥ कर्मे समर्पूनि मज सर्व अ
ध्यात्मबुद्धिनें ॥ टाकूनि आशा ममता खरें हें करि युद्ध तूं ॥ ३० ॥ ॥
आर्या ॥ ॥ अध्यात्मविचारें करि माझ्या ठाईं स्वकर्मसंन्यास ॥
निर्मम निष्काम रणीं निश्चळ होवोनि मारि सैन्यास ॥ ३० ॥ ॥
॥ दोहरा ॥ ॥ चित्त अध्यातम आनिकें करम न मो मन राख ॥ अ ॥१४॥
हंकार ममता तजे जक स्व हि कूं अभिलाख ॥ ३० ॥ ॥ ओवी ॥ सर्व

गी० कर्में मज अर्पीं ॥ चित्त आत्मया तें समर्पीं ॥ उदासपणें वोपीं ॥ उठ यु अ० ॥
ध्दासी ॥ ३० ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ कर्म काय होई लजे ॥ प्रकृति ॥ ३ ॥
च्या योगबीजें ॥ तें तें मम रूपीं अर्पिजे ॥ सर्वाध्यात्ममतीनें ॥ १ ॥ टा
कूनि ममता आशा ॥ युध्या करी तूं वीरेशा ॥ विगततापमाझी दशा ॥
तुझ्या आंगीं बाणेल ॥ २ ॥ ऐकतां चतो बोल ॥ आलापार्था अंगीं डोल
तुका ह्मणे फोल ॥ जाला सर्व संशय ॥ ३ ॥ ३० ॥ ॥ श्लोक ॥ ये मे म
तमिदं नित्यमनुतिष्ठंति मानवाः ॥ श्रध्दावंतोऽनसूयंतो मुच्यंते तेऽपि
कर्मभिः ॥ ३१ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ न दोष ठेवितां माझें हें नित्य मत मा
नव ॥ आवें अनुष्ठिती ते ही कर्मापासूनि सूटती ॥ ३१ ॥ आर्या ॥ ॥
ईर्षा त्यागुनि पार्था ऐसें माझ्या मतीं न जे चिटवी ॥ विश्वासी ते मानव
कर्मापासोनि सर्वदा रकूटती ॥ ३१ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ जिन तयामे
रमतें श्रध्दा सो गहिलेत ॥ तिन के जिय मे करम हे करमत जे करिचेत ॥
॥ ३१ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ हें माझें ज्ञानमत ॥ नरहृदयीं ठेवी अखंडि

त॥निर्द्वंद्व करी श्रध्दायुक्त॥तो कर्मी विमुक्त असे॥३१॥ अभंग॥
॥१५॥ उपेक्षून गुण दोषादि लक्षण॥ निःशंजळपण बोलिलों कीं॥१॥ तेसेंच
पाहावें हेंच अनुष्ठावें॥ स्फुरवेंची स्फुरावें कर्मबंधें॥२॥ मानवत राया
दोषसंव्हारा राया॥ केली नौका व्हाया पैलपार॥३॥ तुका ह्मणे जड नाय
कती मूढ॥ पुढें हि दगड होउ निराहाती॥४॥३१॥ ॥श्लोक॥ ॥
येत्वेतदभ्यसूयंतो नानुतिष्ठंति मेमतम्॥ सर्वज्ञानविमूढांस्तान्वि
द्धिनष्टानचेतसः॥३२॥ ॥सम०॥ ॥दोष आरोपुनी माझ्या
या मतान अनुष्ठिती॥ जाण सर्वाज्ञान मार्गी बुद्धिभ्रष्ट विमूढ ते॥३२
॥आर्या॥ ॥करुनी ईर्षा त्यजिती जे या माझ्या मतास की नाश॥
सर्वज्ञान विमूढचि पावति ते जाण पातकी नाश॥३२॥ दोहरा॥
जो मेरे मत हि को करत जरू दोरव लगाय॥ सो मूरख जानत नही हैं अ
चेतके भाय॥३२॥ ॥ओवी॥ ॥हें तुला सांगितलें॥ तें न अ ॥१५॥
नुष्ठितां तामसगुणी झाले॥ ज्ञानापासोनि चेवले॥ महामूर्ख॥३२

गी० ॥अभंग॥ ॥अथवा कुटिळ द्वेषठेवी खळ॥ ज्यासि देहीं मळ अ०
अहंतेचा॥१॥ हें मत सोडोनी दोषही जोडोनी॥ आत्ममत मनीं अ ॥३॥
नुष्ठिती॥२॥ तऱ्ही ज्ञानमार्गी सर्वांच्या असंगी॥ बुद्धिभ्रंशे जगीं
विमूढ ते॥३॥ तुका ह्मणे देवा वरिष्ट जाणाचा॥ अव्हेर करावा जेणें
त्याचा॥४॥३२॥ ॥श्लोक॥ ॥सदृशं चेष्टते स्वस्याः प्रकृ
तेर्ज्ञानवानपि॥ प्रकृतिं यांति भूतानि निग्रहः किं करिष्यति॥३३
॥सम०॥ ॥ज्ञानी हि पूर्वसंस्कारे वर्त्ते प्रकृतिसारिखा॥ भूतें
वश प्रकृतिला करावें काय निग्रहें॥३३॥ ॥आर्या॥ ज्ञानी
ही वश केला प्रकृतीच्या तूं पहा उपाधीन॥ प्रकृतीला वश भूतें प्र
कृतिस निग्रह करीन आधीन॥३३॥ ॥दोहरा॥ ग्यानवंत ही
करत है अपनी प्रकृति समान॥ सब कोंउ निज प्रकृति सब रों के ते
जु अजान॥३३॥ ॥ओवी॥ ॥ज्ञानी असती जरी॥ प्र
कृतिचेष्टा करी॥ पंचभूतां तें अवधारी॥ तया निग्रह काय॥३३॥

 अभंग॥ ॥ ज्ञानीपूर्णजाला शास्त्रेंउमजला॥ परीत्यालागलापूर्वसं
गू॥१॥ प्रकृतीहे मिळेप्राचिन्ताच्याबळें॥तेसीबुद्धि खेळेसाधूचीकीं॥२
पंचभूतभववेगळेगोरव॥देती अनुभवक्षणक्षणा॥३॥प्रकृति स्वाधीन
पडलीह्मणोन॥नियहीं अज्ञानह्मणेतुका॥४॥३३॥ ॥**श्लोक**॥ ॥
इंद्रियस्येंद्रियस्यार्थेरागद्वेषोव्यवस्थितौ॥तयोर्नवशमागच्छेत्तोह्य
स्यपरिपंथिनौ॥३४॥ ॥**सम०**॥ ॥गोडत्याविषयींप्रीतीवाईटीं
द्वेषइंद्रियां॥रागद्वेषचिहे शत्रूवशहोऊंनयेतया॥३४॥ ॥**आर्या**
ज्यात्याहिइंद्रियार्थीरागआणिद्वेषहेरिपूथोर॥त्यालावशनच व्हावेंहे
दोघेमोक्षमार्गिचेचोर॥३४॥ ॥**दोहरा**॥ ॥सबविंद्रियनकोवि
खेंरागद्वेषजोहोय॥तिनकेबसनरजानहिंरहेअरिसमजोय॥३४॥
ओवी॥ ॥विषयकल्पनाबहुत॥रागद्वेषींवर्तत॥जेतेथेंहोतीआ
सक्त॥विषयावशहोऊंनये॥३४॥ ॥**अभंग**॥ ॥पांचाविषयां ॥१६॥
चीगोडीआरमरूची॥ घेतीतेरागाचीवस्ती होते॥१॥वाईटपाहिलेंकुं

 शेंउपेक्षिलें॥द्वेषाचेंहेंजालेंजन्मस्थान॥२॥ रागद्वेषदोनवैरीपुरातन॥
नव्हावेंस्वाधीनतुकाह्मणे॥३॥३४॥ ॥**श्लोक**॥ ॥श्रेयान्स्वधर्मो
विगुणःपरधर्मात्स्वनुष्ठितात्॥स्वधर्मेनिधनंश्रेयः परधर्मोभयावहः
॥३५॥ ॥**सम०**॥ ॥बरास्वधर्मभलतापरधर्मबऱ्याहुनी॥स्व
धर्मीमृत्युहीश्रेयपरधर्मकरीभय॥३५॥ ॥**आर्या**॥उत्तमपरध
र्माहुनिविगुणहि निजधर्मपुण्यदेथोर॥निजधर्मींमरणबरेंपरधर्मेंन
रकहोयतोघोर॥३५॥ ॥**दोहरा**॥ ॥गुनहोयजोनिजधरमप
रतेंअधिकोमान॥नीचभलीनिजधरममोपरधरमहिभयजान॥
॥३५॥ ॥**ओवी**॥ ॥आपलाधर्मअसोनी॥परधर्मबरवाम
नींमानी॥आपलाधर्मटाकूनी॥परधर्मींभयअसे॥३५॥**अभंग**
भलताहीस्वधर्मयोनीसंभवकर्म॥उत्तमेंउत्तम अनुष्ठिजे॥१॥अगु
णीजालीयादेतुमहाश्रेया॥जैसीबाळामायालांसिजरी॥२॥ स्वधर्मीं
मेलेजेघेतरमासेजे॥परधर्मारिझेयायांजाय॥३॥ वंधूचेंकुरूपज्या

चेंतयास्करव॥ पराव्यासीविरव होऊं ठाके॥४॥ तुकाह्मणे स्वधर्म कर्में
॥१७॥ चीवर्त्तावें॥ परधर्में पावावें पतनालागीं॥५॥२५॥ ॥ **श्लोक**॥
अर्जुनउवाच॥ ॥ अथकेनप्रयुक्तोऽयंपापंचरतिपूरुषः॥
अनिच्छन्नपिवार्ष्णेयबलादिवनियोजितः॥३६॥ ॥**सम०**॥
आतां कोणें प्रेरिला हा सांग जो पातकें करी॥ बळें चि योजिजे जेसा वा
र्ष्णेया इच्छिल्याविणें॥३६॥ ॥**आर्या**॥ ॥पार्थह्मणे कोण
नरे योजियला करित पाप यदवापा॥ इच्छा नसतां चि बरें प्रेरियला कीं
करी जसा पापा॥३६॥ ॥**दोहरा**॥ ॥कहियेप्रेरेंकोनकेंपुरु
खकरतजूपाप॥ याकोंइच्छानाहिनेंकरमदेतसताप॥३६॥ ॥
ओवी॥ हा कोणी प्रेरिला प्राणी॥ पाप आचरतो कोठुनी॥ वार्ष्णे
या इच्छिल्या वांचोनी॥ बलात्कारें कोण करितसे॥३६॥ **अभंग**॥
पार्थासी संदेह देवा पुसताहे॥ आतां कोणें आहे पाठविला॥१॥ करितो ॥१७॥
पापासी सांगावें आह्मासीं॥ बळें योजी ऐसी इच्छा नसतां॥२॥ अनिच्छे

गी० आदळी दोषाचळ मोळी॥ सांगे हे नवाळी वार्ष्णेया तूं॥३॥ तुकाह्मणे अ०
प्रश्नहिताचा ऐकून॥ बोलिला नंदनवसुदेवाचा॥४॥३६॥ **श्लोक** ॥३॥
श्रीभगवानुवाच॥ ॥कामएषक्रोधएषरजोगुणसमुद्भवः॥म
हाशनोमहापाप्माविद्ध्येनमिहवैरिणम्॥३७॥ ॥**सम०**॥ ॥
काम हा क्रोध ही हाची जो रजोगुणसंभव॥ सदा अतृप्त जो पापी या
मार्गी शत्रु जाण हा॥३७॥ ॥**आर्या**॥ ॥कृष्णह्मणे पार्था हा र
जोगुणोद्भव चि काम हा क्रोध॥ यास कबहुपापी हा वैरी तूं जाण करुनि
यां शोध॥३७॥ ॥**दोहरा**॥ ॥यहजूकामऔरक्रोधहेरजो
गुणहितेंहोय॥ कांहांहूंपूरनहोइनहिंपापिकोंअरीजोय॥३७॥
ओवी॥ ॥देवह्मणे गा पार्था॥ हे काम क्रोध वैरी जाण निभ्रांता
रजोगुणापासोनि होत असतां॥ निपजती पापातें॥३७॥ **अभंग**
अगा धर्म भ्रात्या नीतीच्या जाणत्या॥ कामक्रोधा सत्या दया नाहीं
॥१॥ रजोगुणें चाद तमाचे निर्मोद॥ सत्वगुणा मूद केलें इहिं॥२॥ खा

उनीआकल्पतृप्तिनेणेस्वल्प॥विवेकासीपापळावितीहे॥३॥ह्मणो
निन्यायाचेमार्गपाडायाचे॥तुकाह्मणेयांचेंकुशळत्व॥४॥३७॥॥
श्लोक॥ ॥धूमेनाव्रियतेवन्हिर्यथादर्शोमलेनच॥यथोल्बेनावृ
तोगर्भस्तथातेनेदमावृतम्॥३८॥ ॥सम०॥ ॥वेष्टिजेते
धुरेंअग्नीआरिसानाशिजेमळें॥बांधिजेगर्भहीनाळें कामें हेंवेष्टि
लेंतसें॥३८॥ ॥आर्या॥ ॥जैसाआदर्शमळेंजरायुनेगर्भव
न्हिधूमानें॥वेष्टिततैसेंपार्थाआवरिलेंहेंसमग्रकामानें॥३८॥॥
॥दोहरा॥ ॥अगिनढक्योज्योधूमसोंदर्पणमेलकेंभाय॥गर्भ
तंतुजालसोंढक्योतागिनताहिभाय॥३८॥ ॥ओवी॥अग्नी
झांकला धूम्रवळें॥दर्पणजैसामळें॥गर्भवेष्टिलाजावें॥तैसाआ
त्माअज्ञानेंकरूनी॥३८॥ ॥अभंग॥ ॥विस्तुधुरेंवेढेंनवल
हेंमोठें॥ऐकेत्याचेफांटेजन्मरवळ॥१॥आरसामळानेंगर्भासीना
ळानें॥ कींतत्वेवेश्यानेंजिंकीतैसा॥२॥ चैतन्यासेजारींवस्तीनीरं

तरी॥अनिवारभारीह्मणेतुका॥३॥३८॥ ॥श्लोक॥आवृतं
ज्ञानमेतेनज्ञानिनोनित्यवैरिणा॥कमरूपेणकौंतेयदुष्पूरेणानलेन
च॥३९॥ ॥सम०॥ ॥वेष्टिलेंज्ञानहेंकामेंज्ञात्याचेंनित्यशत्रुनें
जोनानाकामनारूपीजोकांदुर्भरअग्निवत्॥३९॥ ॥आर्या॥॥
ज्ञात्याच्या नित्यरिपूहाकामज्ञानआवरीजाण॥नह्मणेपुरेकधींही
पूर्णनव्हेहाकदातुझीआण॥३९॥ ॥दोहरा॥ ॥ग्यानिहोकों
ग्यानइनवैरीराख्योढापी॥कामदुःसहयहअग्निहेसकेनकोउपा
पी॥३९॥ ॥ओवी॥ ॥तैसेंज्ञानझांकोळलेंतेणें॥ह्मणोनिज्ञा
नियाचानित्यवैरीमीह्मणे॥कामरूपदेहदहन॥दूरिकरूनित्यजि
ती॥३९॥ ॥अभंग॥ ॥ज्ञानजरींशुध्दहोतेंअसंबंध॥वेष्ट
नप्रसिध्दयाचेंह्मणुनी॥१॥नित्याविज्ञान्याच्याहाविसत्ययाचा॥
कामनारूपाचागोंधळुजो॥२॥अग्निवतभारीजयाचीदुधारी॥तु
काह्मणेमारीवैराग्यासी॥३॥३९॥ ॥श्लोक॥इंद्रियाणिम

नोबुद्धिरस्याधिष्ठानमुच्यते॥ एतैर्विमोहयत्येषज्ञानमावृत्यदेहिनम्
॥४०॥ ॥**सम०**॥ ॥इंद्रियेंमनबुद्धिहीकामाधिष्ठानबोलिजे॥
यांहीकरूनिहामोहीप्राण्यातेंज्ञानवेष्टुनी॥४०॥ ॥**आर्या**॥ इंद्रि
यमनबुद्धीशींआधिष्ठुनियांवसेसदादेहीं॥ ईहीकरोनियातें आवरुनि
ज्ञानमोहवीदेही॥४०॥ ॥**दोहरा**॥ ॥इंद्रियमनओरबुद्धिहेए
हियाकोंजान॥इनकरिकेंनासतजुहेग्यानिहुकोग्यान॥४०॥ ॥
ओवी॥ ॥इंद्रियेंआणिमनबुद्धी॥यांसिकामअधिष्ठानआधीं
यांतेंभुलऊनिविशुद्धी॥ज्ञानलोपतसे॥४०॥ ॥**अभंग**॥ ॥
इंद्रियमनबुद्धिहीकामाधिष्ठानी॥ बोलिजेसज्ञानींतेंहीखरें॥१॥ये
णेंविमोहितज्ञानहोतेंखरें॥बुडालेतुम्हरेगर्चडोहीं॥२॥विरहितअ
सावेंमगतेणेंबोलावें॥ ऐसेंनदिसावेंकायकरूं॥३॥ तुकाविदेहा
रमाकेलायाअनंतें॥ आपुल्याउचितेंदयाळुवें॥४॥४०॥ **श्लोक**
तस्मात्त्वमिंद्रियाण्यादौनियम्यभरतर्षभ॥पाप्मानंप्रजहिह्येनं

ज्ञानविज्ञाननाशनम्॥४१॥ ॥**सम०**॥ ॥तस्मात्तूंइंद्रि
येंआधींजिंकोनिभरतर्षभा॥ मारीयापापियाकामाज्ञानविज्ञानना
शका॥४१॥ ॥**आर्या**॥ ॥यास्तवइंद्रियदमनेंविज्ञानज्ञानना
शकाआधीं॥पापीरिपुकामालामारुनियांमारिजेमहाआधी॥४१
॥**दोहरा**॥ ॥ अर्जुनतातेंपहिलहीतूंइंद्रिनकोंरोक॥हरतग्यान
बिज्ञानसोंजोयहपापीकोंरोक॥४१॥ ॥**ओवी**॥ ॥याकारणें
इंद्रियादमना॥तूंनियमीगाअर्जुना॥जाळोनिपापकामना॥ज्ञान
विज्ञानाहितअसे॥४१॥ ॥**अभंग**॥ ॥तस्मात्इंद्रियेंजे
कांदशविध॥ आहेतयाबुधअधिकारी॥१॥भरतर्षभाजयघेतां
यापासुनी॥ कामाच्याभुवनींअग्नीपेटे॥२॥ज्ञाननाशपुढेंविज्ञा
नानठेवी॥तयासतुखीतुकाह्मणे॥३॥४१॥ ॥**श्लोक**॥ ॥
इंद्रियाणिपराण्याहुरिंद्रियेभ्यःपरंमनः॥मनसस्तुपराबुद्धिर्यो
बुद्धेःपरतस्तुसः॥४२॥ ॥**सम०**॥ ॥स्थूळापुढेंइंद्रियें

हीं मन त्याही पलीकडे ॥ मनापलीकडे बुद्धी आत्मा तो ती पलीकडे ॥४२

आर्या॥ ॥ इंद्रियगण हा परतो त्याहुनि मन त्याहुनी मती परती॥ तीहुनि आत्मा परतो नाही उत्कृष्टता तया परती॥४२॥ **दोहरा॥** इंद्रियन सब तें परें तिनकें परमन जोय॥ मन तें परे जु बुध्धि है ता पें पर आतम जोय॥४२॥ **॥ओवी॥** ॥ इंद्रियांत श्रेष्ठ मन॥ मनाहूनि पर बुध्धि जाण॥ बुध्धि पलीकडे आत्मा जाण॥ ऐसी गती॥४२

अभंग॥ ॥ स्थूला पुढें करणें वागती हे पार्था॥ मन पैल पंथा तयांचि ये॥१॥ मना पैलीकडे बुध्धिची तिकडे॥ आत्मा तो निवडे त्या परता॥२॥ साक्षी होवोनीयां लिस न व्हे कर्मा॥ आतुली या वर्मा रीझे वीरा॥३॥ तुका ह्मणे देव रूपावंत खरा॥ वरी उजगरा दशा आली॥४॥४२॥ **॥श्लोक॥** ॥ एवं बुद्धेः परं बुद्ध्वा संस्तभ्यात्मानमात्मना॥ जहि शत्रुं महाबाहो कामरूपं दुरासदम्॥४३॥ ॥

सम०॥ ॥ तिणे असा ती परता जाणोनी थांबऊनि तो॥ मारी श

त्रु महाबाहो कामरूपी अजिंक्य जो॥४३॥ **॥आर्या॥** एवं बु

द्धि परा तें जाणुनि मतिनें मना महाबाहो॥ नियमुनि निज रिपु कामा

मारी जयवंत तूं महाबाहो॥४३॥ **॥ दोहरा ॥** ॥ आतम लखु बुद्धि तें परें मन को करि बस माह॥ कामरूप आरी दुःसह है मारि डारो नरनाह॥४३॥ **॥ओवी॥** ॥ बुध्धीने परमात्मा जाण॥ आणि आत्मा स्थिर करून॥ वैराग्य अग्निनें जाळून॥ काम अजिंक्य जिंती॥४३॥ **॥अभंग॥** ॥ तिने असे तिसी परता आपण॥ जाणे चरिखुण हेचि पार्था॥१॥ जाणोनि थांबवी तीसी मनापासी॥ शक्ति चैतन्यासी जव मीळे॥२॥ परिसामर्थ्याची उठावणी करी॥ हा शत्रु संव्हारी कामरूप॥३॥ महाबाहो नामतरी सांचवा टे॥ अजिंक्य नीवटे तुका ह्मणे॥४॥४३॥ ॥ इति श्रीमद्भगवद्गीतायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे कर्मयोगो नाम तृतीयोऽध्यायः॥३॥

॥श्लोकवामनी॥ ॥इतिटीकासमश्लोकीअध्याय
तिसऱ्यावरी॥श्रीपार्थसारथीकर्त्ताजोवामनमनोरथी॥२॥॥
इतिगीतार्थबोधिन्यांश्रीमद्भगवद्गीताटीकायांतृतीयोऽध्यायः
॥३॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ

श्रीगणेशायनमः॥ ॥वामन॥ ॥पूर्वाध्यायींकर्मयोगबोलि
लाभगवान्स्वयें॥ज्ञानांगत्वेंअनादित्वत्यानेंबोलतसेहरी॥१॥ ॥
श्लोक॥श्रीभगवानुवाच॥ ॥इमंविवस्वतेयोगंप्रोक्तवानह
मव्ययम्॥विवस्वान्मनवेप्राहमनुरिक्ष्वाकवेऽब्रवीत्॥१॥समश्लो॥
यापुरातनयोगातेंमीसूर्यालागिबोलिलों॥बोलिलासूर्यमनुलापु
त्रइक्ष्वाकुलामनु॥१॥ ॥आर्या॥ ॥पार्थासांगितलाम्याअव्य
यहाजाणयोगसूर्यास॥सूर्येंमनुलाकथिलामनुनेंइक्ष्वाकुराजवर्या
स॥१॥ ॥दोहरा॥ ॥यहजोगहेमेंकह्येपहिलेरविसोंजोय॥तिन
हुंतबेमनुसोंकह्योमनुइक्ष्वाकुसिकाय॥१॥ ॥ओवी॥हायोग
कींपूर्वीं॥म्यांउपदेशिलारवि॥सूर्यमनुसीदावी॥मनुनेइक्ष्वाकुसी
सांगितला॥१॥ ॥अभंग॥ ॥आनंदाचाकंदगोविंदबोलिला॥
ऐकेयागोष्टीलापूर्वींचीया॥१॥पुरातनयोगमीचआत्मज्ञाहें॥बो
लिलोंज्ञानहेंभानुदेवा॥२॥सूर्येंहोतकारमनुसींसांगतु॥तोहिअनु

गऱ्हिवुइक्ष्वाकुसी॥३॥ऐसेंहेंपूर्वीचेंआहेभांडवल॥सांपडेनवलतु
कयासी॥४॥१॥ ॥श्लोक॥ ॥एवंपरंपराप्राप्तमिमंराजर्षयोवि
दुः॥ सकालेनेहमहतायोगोनष्टःपरंतप॥२॥ ॥सम०॥ ॥परंप
रागतअसायोगराजर्षिजाणत्ती॥तोयोगबहुतांकाळेंअस्तजालाप
रंतपा॥२॥ ॥आर्या॥ ॥एवंपरंपरागतराजर्षीयोगजाणतीश्रे
ष्ठ॥महताकाळेंकरुनीहोताजालापरंतपानष्ट॥२॥ ॥दोहरा॥ ॥
परंपरायाजोगकोंजानतहेरुखिराय॥बहुतदिनबितेगयेसोउजोग
नसाय॥२॥ ॥ओवी॥ ॥ऋषिपरंपराबोलिला॥हायोगजरीं
ओळखिला॥तूंभक्तह्मणूनिसांगितला॥अतिअपूर्व॥२॥ अभंग
परंपरागतऐसाचिजाणीजे॥ऋषीदेवराजेस्मरावले॥१॥योगतरींअ
चळपरिजालाचळ॥बहुतयुगमूळजाणोनियां॥२॥परंतपाअस्तमा
नागेल्यारवी॥प्रकाशनुरवीस्वल्पमात्र॥३॥तुकाह्मणेभाग्यभासें ॥१॥
सज्जनाचें॥जालेप्रकाशाचेंचांटेकार॥४॥२॥ ॥श्लोक॥सएवा

यंमयातेऽद्ययोगःप्रोक्तःपुरातनः॥भक्तोऽसिमेसखाचेतिरहस्यंह्येत
दुत्तमम्॥३॥ ॥सम०॥ ॥तोचिहाआजिम्यांतूतेंवर्णिलायोगपुर्वि
ला॥तूंसखाभक्तयालागींरहस्याद्भुतबोलिलों॥३॥ ॥आर्या॥भक्त
सखातूंह्मणुनीपुरातनतुलाचयोगहाकथिला॥ऐकेभारतवर्यापरम
निजरहस्ययुक्तिनेंग्रथिला॥३॥ ॥दोहरा॥ ॥वहेपुरानोजोगमेंता
कोंदियोबताय॥जातेंतूमोमीतहेओरभक्तनभाय॥३॥ ओवी॥॥
आणिम्यातुजबुधी॥योगसांगित्तलाअनादि॥तूंसखाभक्तआधीं॥
ह्मणोनिरहस्यसांगित्तलें॥३॥ ॥अभंग॥ ॥तोचिहाआजीम्या
तुजप्रगटिला॥योगजोलोपलापूर्वीहोता॥१॥तूंतंवमाझासखाभक्त
हितरिष्ट॥ह्मणोनिउत्कृष्टदयाआली॥२॥नसांगेवंधूतेंनारीस्रुतादू
ता॥मातापितात्युळतावंचिलेम्यां॥३॥अद्भुतरहस्यअप्राप्तस्रुरवरा॥
अतुडलेकरातुकाह्मणे॥४॥३॥ ॥श्लोक॥ ॥अर्जुनउवाच॥ ॥
अपरंभवतोजन्मपरंजन्मविवस्वतः॥कथमेतद्विजानीयांत्वमादौप्रो

त्कवा निति ॥४॥ ॥सम०॥ ॥ अलीकडेंतुझेंजन्म सूर्यजन्मपली
कडे ॥ तूंबोलिलासिपूर्वीहिंजाणावेंम्याकशारित्ती ॥४॥ ॥आर्या॥
जन्मपुरातनरविचाजन्म तुझायादवादिसेअपर ॥ आधींकथिलेंत्वांहें
केसेंजाणेनसांगयाउपर ॥४॥ ॥दोहरा॥ ॥ तुमतोम्नगरहोअबेसु
रजपुरातनदेव ॥ तुमकबतासोंकह्योजानोचाहतभेव ॥४॥ ओवी ॥ ॥
पार्थह्मणेकृष्णनाथा ॥ तुह्माजन्म आलीकडेअसतां ॥ अनादिसूर्याची
कथा ॥ म्यांकेंवीजाणावें ॥४॥ ॥अभंग॥ ॥ पार्थह्मणेमातेंविस्म
यवाटतो ॥ रागआपणतो धरूंनये ॥१॥ आलीकडेजन्म तुझापूतनारी॥
उत्पन्नहापारींआह्मीजालों ॥२॥ आद्ययुगींरवित्यालागीसंवाद ॥ च
र्णीसीविषाद आह्मापुढें ॥३॥ आतांचेंनेणवेपूर्वीजाणेकोण ॥ अंगीं
पावोंरवूणऐसेंकरा ॥४॥ लोकसंपादणीतूंतंवत्या पर ॥ उघडविचार
तुकाह्मणे ॥५॥४॥ ॥श्लोक॥ श्रीभगवानुवाच ॥ बहूनिमे
व्यतीतानिजन्मानितवचार्जुन ॥ तान्यहंवेदसर्वाणिनत्वंवेत्थपरंतप ॥२॥

॥५॥ ॥सम०॥ ॥ क्रमिलींबहुतेंजन्मेंतुझींमाझींहिअर्जुना ॥
मीईशजाणेतींसर्वतूंजीवलेंनजाणसी ॥५॥ ॥आर्या॥ ॥ तुझींमा
झींगेलींपार्थजन्मेंबहूतसंसारीं ॥ तेंतूंनेणसिबापाजाणेसर्वज्ञमीच्चकं
सारी ॥५॥ ॥दोहरा॥ ॥ तेरेओरमेरेजनमबितेबहुबार ॥ तूंतीनकोंजा
नतनहिंहोजानतनिरधार ॥५॥ ॥ओवी॥ ॥ देवह्मणतोंतुज मज ॥ ब
हुजन्मजाले सहज ॥ ते सर्व आठवेमज ॥ जीवत्वेंतुलानाठवे ॥५॥ अभंग
बोलेनारायणऐकेकुरुनाथा ॥ व्यर्थनकोपंथासंशयाच्या ॥१॥ क्रमिलींब
हुजन्में माझींतुझींतेंही ॥ मीजाणतोंपाहीईशपणें ॥२॥ देहीतूंअर्जुनानेण
सीहेंवर्म ॥ तुकाह्मणेधर्महाचीमुख्य ॥३॥५॥ ॥श्लोक॥ ॥ अजोऽपि
सन्नव्ययात्माभूतानामीश्वरोपिसन् ॥ प्रकृतिंस्वामधिष्ठायसंभवाम्या
त्ममायया ॥६॥ ॥सम०॥ ॥ अजमीअविनाशीमी भूतांचाईशहीं
परी ॥ होतोंशुध्यात्ममायेनेस्वप्रकृतिअधिष्ठुनी ॥६॥ ॥आर्या॥ ॥
अजअव्ययभूतेश्वरनिर्गुणजोमीउपाधिलारयजितों ॥ प्रकृतिसिअ

धिष्टुनीयांमायेनेंआपणासमीसृजितों॥६॥ ॥दोहरा॥ ॥अज
॥३॥ अविनाशिप्रगटहोंजगतईशकरतार॥अपनीइछातेलह्योसतमुगत
अवतार॥६॥ ॥ओवी॥ ॥अजअव्ययअवतार॥सर्वभूतांचामी
ईश्वर॥प्रकृतीअधिष्ठाननिरंतर॥मायाधीनजन्म॥६॥ **अभंग**॥
अजह्मणिजेनित्यअविनाशअक्षयीं॥भावशेषशायीजाणविता॥१
भूतेंमजपासूनकोणापासूनमी॥अणुनीमनोक्रमींपाहेबरें॥२॥हो
तोंशुध्दबुध्दआत्मेवमायेंतं॥आपुलीआकृतअधिष्ठुनी॥३॥तुकाह्म
णेहरीसांगेलमहात्म॥श्रोतेहोउत्तमश्रवणकीजे॥४॥६॥ **श्लोक**॥
यदायदाहिधर्मस्यग्लानिर्भवतिभारत॥अभ्युत्थानमधर्मस्यतदा
त्मानंसृजाम्यहम्॥७॥ **॥सम०॥** ॥जेजेवेळेसधर्माचीहोतसेहा
निभारता॥अभिवृध्दिअधर्माचीआपणानिर्मितोंतयीं॥७॥**आर्या**
ज्याज्यासमयींधर्मग्लानीहोतीअधर्मउद्भवतो॥त्यात्यासमयींवेगेंभा ॥३॥
रतवर्याजगांतसंभवतों॥७॥ **॥दोहरा॥** ॥जबअर्जुनजगतमेंथा

गी० टतपरधरमकेभाय॥बढतअधरमजहांताहांतबहोंजनमतआय॥७॥ अ०
॥ओवी॥ ॥जेंजेंकाळीं धर्मासी॥स्थानभ्रष्टताहोयपर्येसी॥त्याकाळीं ॥४॥
अवतरोनित्यासी॥दुष्टांतेंमारितसें॥७॥ ॥**अभंग**॥ ॥जेजेवेळेंध
र्मुहानिपावेक्लेशें॥दैत्यदुरारोषअधर्माचेनी॥१॥अधर्मउंचावेत्रैलोक्य
जीणाया॥तेव्हांआत्मकायासृजीतोंमी॥२॥तुकाह्मणेदेवसांगतोंऐका
वें॥जेणेपराभवेंसंशयहा॥३॥७॥ **॥श्लोक॥** ॥परित्राणायसा
धूनांविनाशायचदुष्कृताम्॥धर्मसंस्थापनार्थायसंभवामियुगेयुगे
॥८॥ **॥सम०॥** ॥साधूंच्यारक्षणालागींमारायापातकीजनां॥
स्थापावयासिधर्मातेंहोतोंयुगयुगाप्रती॥८॥ **॥आर्या॥** ॥साधु
त्राणकरायाखळदुष्टांचेंकरावयाहनन॥धर्मस्थापायासीघेतोंपार्थायु
गायुगींजनन॥८॥ **॥दोहरा॥** ॥साधनकीरछाकरोपापिनडारोंमा
र॥थापतरीतधरमकीजुगजुगमांहिबिचार॥८॥ **॥ओवी॥** पवित्र
साधुतारावे॥दुष्टासिनाशकरावे॥धर्मस्थापनव्हावें॥अवतरेंयुगायुगीं

॥८॥ ॥**अभंग**॥ ॥ रक्षावयासाधुजना॥ मारावयासीदुर्जना॥१॥
 धर्मस्थापनकराया॥ होतोंयुग युगींकौंतेया॥२॥ हें चिदेह धारण मूळ॥
ऐके ममभायेचा खेळ॥३॥ तुकाह्मणे अभयाचें॥ दानपात्र भाविकाचें॥४
॥८॥ ॥**श्लोक**॥ ॥ जन्मकर्मचमेदिव्यमेवंयोवेत्तितत्वतः॥ त्यक्त्वादेहं
पुनर्जन्मनेतिमामेतिसोऽर्जुन॥९॥ ॥**सम०**॥ ॥ अलौकिकेंजन्मक
र्मेंमाझींजाणेअसेंखरें॥ देहाटाकुनितोमातेंपावेजन्मानयेपुन्हा॥९॥॥
॥**आर्या**॥ ॥ एवंपार्थामाझेंजाणेजोजन्मकर्मनिश्चितरे॥ देहांतींज
न्मपुन्हानपवेमजशींमिळोनितोचितरे॥९॥ ॥**दोहरा**॥ ॥ मरेऔर
जनमकरमकोंतत्वलहेजोजान॥ देहतजेमोकोंमिलेबहुरीनजनमेंआन
॥९॥ ॥**ओवी**॥ ॥ माझेंजन्मकर्मदिव्यजाण॥ तयानाहींजन्ममरण
तेरघुणज्ञानीधरून॥ तेमजपावती॥९॥ ॥**अभंग**॥ माझाजन्मकर्मली
ळा॥ जाणेभाविकुजोभोळा॥१॥ धन्यतोचिभूमीवरी॥ देहिअसोनिनि
र्विकारी॥२॥ पदशाश्वतपावेल॥ अनुपम्यहेंगाइल॥३॥ खुंटेपुन्हात्या

 चाजन्म॥ अनुभवेंतुकाराम॥४॥९॥ ॥**श्लोक**॥ ॥ वीतरागभयक्रो
धामन्मयामामुपाश्रिताः॥ बहवोज्ञानतपसापूतामद्भावमागताः॥१०
॥**सम०**॥ ॥ कामक्रोधभयातीतध्याननिष्ठमदाश्रित॥ बहुज्ञानतपें
शुधमत्स्वरूपासिपावले॥१०॥ ॥**आर्या**॥ रागभयक्रोधरहितम
न्मयतेजन्मलेनरकपूत॥ ज्ञानतपेंपावनबहुपावतिमजलामदाश्रयेंपू
त॥१०॥ ॥**दोहरा**॥ ॥ रागक्रोधभयतजेमोमेराखेभाय॥ बहुतग्या
नितपकरीगयेमोहिमांजीसमाय॥१०॥ ॥**ओवी**॥ ॥ कामक्रोध
भयत्यजिती॥ माझ्याआश्रयेंअसती॥ ममप्रसादेंज्ञानपावती॥ स्वरू
पींमिळोनी॥१०॥ ॥**अभंग**॥ ॥ कामक्रोधभयाविण॥ तोचसा
धुपूर्णजाण॥१॥ ध्याननिष्ठमदाश्रित॥ त्यासआह्मीह्मणोंसंत॥२॥
बहुतज्ञानतपेंशुध॥ जाणावातोमहासिध॥३॥ जेपावलेस्वस्वरूपीं॥ तु
कयाशरणत्याचिद्रूपीं॥४॥१०॥ ॥**श्लोक**॥ ॥ येयथामांप्रपद्यं
तेतांस्तथैवभजाम्यहम्॥ ममवर्त्मानुवर्ततेमनुष्याःपार्थसर्वशः॥

॥११॥ ॥सम०॥ ॥जेजसेभजतीमातेंमीतसाफळतोंतयां॥पार्थामनु
॥५॥ ष्यसकळमाझ्यामार्गीचवर्त्तती॥११॥ ॥आर्या॥ ॥जेजेसेमजभजती
वैसेंभजतोतयासिमीपाहा॥ माझ्यावर्त्मासर्वहिअनुवर्तेंमनुजसंघबा
पाहा॥११॥ ॥दोहरा॥ ॥जोमोकोंजैसेभजेताहोंतैसोंफलदेत॥अ
र्जुननरसबजगमोमेरोमागगहिलेत॥११॥ ॥ओवी॥ ॥जैसेजेम
जला भजती॥ त्यांसिमीभजेतेचरित्ती॥ माझेमार्गीवर्त्तती॥ सर्वलोक
॥११॥ ॥अभंग॥ ॥जेजेजैसेमातेंभजे॥ मीहीतयांवैसाउमजे॥
॥१॥ जैसाभावठाईंमाझे॥ फळेंतेंवीत्यासहजे॥२॥ पार्थामानवसकळ
ममामार्गींचिनिरवळ॥३॥वर्त्तताती हे तूंजाण॥ तुकावंदीत्याचेचरण॥
॥४॥११॥ ॥श्लोक॥ ॥कांक्षंतःकर्मणांसिद्धिंयजंतइहदेवताः॥
क्षिप्रंहिमानुषेलोकेसिद्धिर्भवतिकर्मजा॥१२॥ ॥सम०॥ ॥कर्म
सिद्धिचइच्छूनीपूजितीअन्यदेवता॥कर्ममूळाचत्यासिध्दीनृलोकींहो ॥५॥
तीसत्वर॥१२॥ ॥आर्या॥ ॥कर्मांचीहेसिध्दीइच्छुनियांदेवताय

गी० जनकरित्ती॥ मानवलोकींहोतीकर्मांचीसिधिजेहिलोकरित्ती॥१२॥ अ०
॥दोहरा॥ ॥करमसिधिकिचाहकरीपूजतदेवनलोय॥करमन ॥४॥
कियेनरलोकमेंसिधिबेगहिहोय॥१२॥ ॥ओवी॥ ॥जेंकर्मसि
धीहोऊनी॥ चित्तठेवीअन्यदेवभजनीं॥ मनुष्यलोकींक्षणीं॥ सिद्धि
होतीसत्वर॥१२॥ ॥अभंग॥ ॥अन्यदेवतापूजिती॥जेकांकर्म
सिधिमती॥१॥ नानाविधमार्गांतरें॥ ध्यानउपास्यगजरें॥२॥ कर्ममू
ळेंचत्यासिध्दी॥ नरलोकींपैंत्रिशुध्दी॥३॥ पावेशीघ्रभक्तिभावें॥ तु
काह्मणेपूर्वदैवें॥४॥१२॥ ॥श्लोक॥ ॥चातुर्वर्ण्यमयासृष्टंगु
णकर्मविभागशः॥तस्यकर्त्तारमपिमांविध्यकर्त्तारमव्ययम्॥१३
॥सम०॥ ॥च्यारीवर्णहिम्यांकेलेगुणकर्मेंविवंचुनी॥त्याचाक
र्त्तातऱ्हींकर्त्तानव्हेंमीजाणअव्यय॥१३॥ ॥आर्या॥ ॥गुणकर्म
विभागेंम्याकेलेंउत्पन्नवर्णहेचार॥त्याचाकर्त्ताहीमीजाणअक
र्त्ताकरूनिरकविचार॥१३॥ ॥दोहोरा॥ ॥चारोवरनमेरचेकरी

गुणकर्मविभाग॥ होंयाकोंकरतारहोनहिमोहअनुराग॥१३॥ ॥
ओवी॥ ॥ म्यासृजिलेच्यारीवर्ण॥ गुणकर्मविभागून॥ त्याचा
कर्तामीजाण॥ परिअव्ययअसे॥१३॥ ॥**अभंग**॥ ॥विप्रक्षत्रि
यवैश्यशूद्र॥ वर्णविभागचत्वार॥१॥ केलेइच्छेनीआपुले॥ मार्ग
भिन्नत्वींस्थापिले॥२॥ सांभाळितोपुनःपुन्हा॥ असोनिअलिप्त
अर्जुना॥३॥ अजअव्ययछंदानें॥ तुकयाजाणअनुसंधाने॥४॥१३॥
॥**श्लोक**॥ नमांकर्माणिलिंपंतिनमेकर्मफलेस्पृहा॥ इतिमांयो
ऽभिजानातिकर्मभिर्नसबध्यते॥१४॥ ॥**सम०**॥ ॥कर्मेंनलिं
पतींमातेंकींनकर्मफळींस्पृहा॥ मातेंजाणेंअसेंतोहीबध्धकर्मींन
व्हेकधीं॥१४॥ ॥**आर्या**॥ ॥ कर्मालिप्तनव्हेमीकर्मफळींकामना
नबाधावें॥ ऐसेंजोमजजाणेंत्यालाकर्मींकदानबाधावें॥१४॥ ॥
॥**दोहरा**॥ ॥ करमनमोकोंलगतहेमोहिनफलकीचाह॥ ऐसेंजो
मोकोंलखेकरमनबाधततांह॥१४॥ ॥**ओवी**॥ कर्मींजाणतेपा

ही॥ कींमजकर्मइच्छानाहीं॥ ऐसेंजोजाणेकांहीं॥ कर्मींतोनबाधिजे॥१४
अभंग॥ ॥ कर्मेंलिंपतींनामातें॥ जरीमाझियेसाक्षीतें॥१॥ नवल
सांगतोअर्जुना॥ झणेसंशयोहामना॥२॥ कर्मरूफळप्राप्तिआशा॥न
सेकिंचितनरेशा॥३॥ जाणेरवुणतोचिमुक्त॥ होयतोचिकर्मातीत॥४॥
बद्धशुभाशुभींनव्हे॥ तुकावर्णीत्यागोरवें॥५॥१४॥ ॥**श्लोक**॥ ॥
एवंज्ञात्वाकृतंकर्मपूर्वैरपिमुमुक्षुभिः॥ कुरुकर्मैवतस्मात्त्वंपूर्वैःपू
र्वतरंकृतम्॥१५॥ ॥**सम०**॥ ॥ऐसेंजाणोनिमोक्षार्थींकेलींकर्मे
पुरातनीं॥ करीकर्मचितूंतस्मात्केलेंजेंपूर्वपूर्वजीं॥१५॥ ॥**आर्या**॥
ऐसेंजाणुनिकर्मेंकेलींपूर्विलमुमुक्षुच्यानिकरें॥ प्राचीनानींकेलींकर्मेंत्य
णऊनितूंकरीनिकरें॥१५॥ ॥**दोहरा**॥ ॥जेचाहतहेमुक्तिकोंकरम
करेमनमाय॥ त्योंहिकरमकरोसदापहिलनकोमतपाय॥१५॥**ओवी**
ऐसेंजाणोनिकरीकर्म॥ मोक्षइच्छुनिनकरीधर्म॥ याकारणेंवर्णाश्रम॥
केलापाहिजे॥१५॥ ॥**अभंग**॥ ॥ऐसेंजाणोनिमुमुक्षीं॥ कर्मेंके

॥७॥ ळीं पूर्वपक्षीं ॥१॥ कुरुवर्यात्या आधारें ॥ कशी कर्म साचो कारें ॥२॥ के
ळीं पूर्वजपूर्वजीं ॥ तुकाजयासींनावाजी ॥३॥१५॥ ॥श्लोक॥ किंक
र्म किमकर्मेति कवयोऽप्यत्रमोहिताः ॥ तत्तेकर्म प्रवक्ष्यामि यज्ज्ञात्वा
मोक्ष्यसेऽशुभात् ॥१६॥ ॥सम०॥ ॥ज्ञानिहीमोहिले कीं हें कैसें क
र्मअकर्म हीं ॥ सांगेन तें जें जाणोनी सुटसी अशुभांतुनी ॥१६॥ आर्या
कर्माकर्म विचारीं मोहित जे थोर थोर कविराय ॥ तें कर्म तुला कथितों पा
र्था जें जाणतां अशुभ जाय ॥१६॥ ॥दोहरा॥ ॥कोन अकरम अरु
करम को रहत जु पंडित मोह ॥ मुगत कांज सो इकरम मैं कहे देत हों तोह ॥
॥ओवी॥ ॥अकर्म कर्म तें कोण ॥ कर्मे बोळखावीं जाण ॥ आई कतें सां
गेन ॥ अशुभांतू निस्तरशी ॥१६॥ ॥अभंग॥ ॥येथें मोहिले ज्ञानि
ये ॥ खुणनये ध्याना शी ॥१॥ कैसें कर्म अकर्म तें ॥ संशयातें दर्शवी ॥२॥
जाणुन मी तूज सांगे ॥ अशुभ अंगे सुटसी ॥३॥ तुका ह्मणे दिव्य मत ॥ ॥७॥
सावधचित्तें ऐकावें ॥४॥१६॥ ॥श्लोक॥ ॥कर्मणो ह्यपि बोद्धव्यं बो

गी० द्धव्यं च विकर्मणः ॥ अकर्मणश्च बोद्धव्यं गहना कर्मणो गतिः ॥१७॥ ॥ अ०
सम०॥ ॥तत्त्व वेदोक्त कर्माचें विकर्माचें निषिद्ध जें ॥ अकर्माचें हि ॥४॥
जाणावें कर्माच्या गहना गती ॥१७॥ ॥आर्या॥ ॥कर्माकर्म विक
र्मे जाणावीं सद्विचार साधूनी ॥ कर्माची गहन गती ऐसें कथिलें सदेव सा
धूनी ॥१७॥ ॥दोहरा॥ ॥जाके हिये करम है औरविकरम सुभाय ॥ सुनि
अकरम गति जेये गहन करम के दाय ॥१७॥ ॥ओवी॥ ॥कर्माचें
ज्ञान असावें ॥ विकर्म तें ओळखावें ॥ अकर्मा चित्त न द्यावें ॥ कर्मग
ती गहन ह्मणोनियां ॥१७॥ ॥अभंग॥ ॥तत्त्व वेदोक्त कर्माचें ॥ क
र्म त्याचें अवधारी ॥१॥ निषिद्ध विकर्माचें जें ॥ ते थें बुझे सर्वज्ञ ॥२॥ अ
कर्माचें ही जाणावें ॥ जीवीं ध्यावें एकत्व ॥३॥ तुका वदे कर्मगती ॥ गह
न ह्मणती यास्तव ॥४॥१७॥ ॥श्लोक॥ ॥कर्मण्यकर्म यः प
श्येदकर्मणि च कर्म यः ॥ स बुद्धिमान्मनुष्येषु स युक्तः कृत्स्नकर्म
कृत् ॥१८॥ ॥सम०॥ ॥न बाधे तें न व्हे कर्म कृष्णार्पणि अकर्म ता॥

अकर्मीपापतेंकर्मदेखेसर्वज्ञसर्वकृत्॥१८॥ ॥आर्या॥ कर्मअ
॥८॥ कर्मीकर्मीअकर्मपाहेतयाकळेंवर्म॥तोबुधिवंतयुक्तहिकेलेंत्याणें
समस्तहीकर्म॥१८॥ ॥दोहरा॥ ॥करमनमाजअकरमजेंळखे
अकरमनकरम॥बुद्धिवंततिनसबकियोमेटेमनकेभरम॥१८॥॥
ओवी॥ ॥कर्मतेंचिअकर्मपाहे॥अकर्मतेंकर्महोऊनिराहे॥म
नुष्यांतबुद्धिवंतआहे॥जोसर्वज्ञसर्वकर्त्ता॥१८॥ ॥अभंग॥॥
नबाधेतेंनव्हेकर्म॥मुख्यवर्मतेंऐसें॥१॥अकर्मताकृष्णार्पणीं॥
सत्यवाणीमानावी॥२॥अकर्मीचिकर्मपावे॥हेंतोंअवघेंचोखट॥३
तुकाचदेसर्वकृत॥देखेमातसर्वज्ञ॥४॥१८॥ ॥श्लोक॥ ॥
यस्यसर्वेसमारंभाःकामसंकल्पवर्जिताः॥ज्ञानाग्निदग्धकर्माणं
तमाहुःपंडितंबुधाः॥१९॥ ॥सम०॥ ॥टाकूनिकामसंकल्प
आरंभीसर्वकर्मजो॥ज्ञानाग्निनेंकर्मजाळीह्मणतीतोचिपंडित॥ ॥८॥
॥१९॥ ॥आर्या॥ ॥कर्मारंभजयाचेंइच्छासंकल्पवर्जजेप्राज्ञ

गी० कर्मज्ञानाग्नीनेंजाळितितेजाणपंडितप्राज्ञ॥१९॥ ॥दोहरा॥ ॥ अ०
ज्याकेसबआरंभनिजविनाकामनाहोत॥तासोंपंडितकहतज्ञिनद ॥३॥
हेकुरमकोगोत॥१९॥ ॥ओवी॥ ॥सर्वकर्मारंभकरी॥कमाना
त्यजूनिअवधारी॥ज्ञानाग्निनेंदाहकरी॥ह्मणतीतोचिपंडित॥१९॥
अभंग॥ ॥कामसंकल्पत्यागुनी॥आत्मध्यानींरातला॥१॥सर्व
कर्माजोआरंभी॥निर्मळनभींचंद्रमा॥२॥ज्ञानाग्निनेजाळीकर्मा॥
शिवशर्मापैजेसा॥३॥तोचिपंडितबोलती॥तुकास्तुतिकरीज्याची॥
॥४॥१९॥ ॥श्लोक॥ ॥त्यक्त्वाकर्मफलासंगंनित्यतृप्तोनिराश्रयः
कर्मण्यभिप्रवृत्तोऽपिनैवकिंचित्करोतिसः॥२०॥ निराशीर्यतचि
त्तात्मात्यक्तसर्वपरिग्रहः॥शारीरंकेवलंकर्मकुर्वन्नाप्नोतिकिल्बि
षम्॥२१॥ ॥सम०॥ ॥फलेच्छाटाकुनीसर्वसदातृप्तनिराश्रय
प्रवर्त्तलासर्वकर्मीतऱ्हींकांहींनतोकरी॥२०॥शरीरचित्तस्ववशन
आशानपरिग्रह॥शरीरमात्रेंजोकर्मकरीपावेनबंधतो॥२१॥ ॥

॥ आर्या ॥ ॥ कर्मफलातें त्यागी नित्यतृप्त स्वस्थें चि अनुभाविता ॥ क
 र्मी प्रवृत्त असतां न करी कांहीं स्वसौख्य अनुभविलो ॥ निष्काम तनुम
नांशी अवरुनि निःसंग तेशिजो वरिता ॥ केवळ तनुसंबंधीं कर्में करुनी
न लिंपतो दुरिता ॥ २१ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ कर्मफल न छोडे सदा तृपत
करे न हि आस ॥ ताकों करम न करत है लगे न भव की फांस ॥ २० ॥ जीतेइं
द्रिदेह मन काम परिग्रह जाय ॥ देह काज करम न करत पाप न लागत
ताय ॥ २१ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ फलेच्छा त्यजी ॥ तृप्त असोनि निरा
श्रयो जी ॥ प्ररुति कर्मी सहजीं ॥ न बाधिजेल ॥ २० ॥ शरीर चित्त स्वव
श करिसी ॥ आशा परिग्रह टाकिशी ॥ शरीरें कर्म करिसी ॥ असा न पा
वे बंधातें ॥ २१ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ सर्व टाकुनी फलाशा ॥ स्वात्मतो
षा भीतरीं ॥ १ ॥ निराश्रय सदा तृप्त ॥ पारंगत सच्छास्त्रीं ॥ २ ॥ सर्वक
र्मी प्रवर्तला ॥ जैसा भला मिथिलेश ॥ ३ ॥ तऱ्हीं कांहीं न तो करी ॥ सा ॥९॥
क्षोत्तरी तुकयाचे ॥ ४ ॥ २० ॥ देह चित्त वश्य करुनी ॥ जो साधनीं विन

गी० टला ॥ १ ॥ परिग्रह न ते आशा ॥ मद ईर्ष्या नेणेची ॥ २ ॥ शरीरमात्रें अ०
जो कर्म ॥ करी धर्म रक्षुनी ॥ ३ ॥ बंधनातें छेदुन वर्ते ॥ लाभ सरते तुक ॥४॥
यासी ॥ ४ ॥ २१ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ यदृच्छालाभसंतुष्टो द्वंद्वातीतो
विमत्सरः ॥ समः सिद्धावसिद्धौ च कृत्वापि न निबध्यते ॥ २२ ॥ ॥
सम० ॥ ॥ लाभें अयाचितें तुष्ट न ज्या द्वंद्व मत्सर ॥ सिद्धीं असि
द्धींत सम न व्हे बद्ध करूनिही ॥ २२ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ तुष्ट यदृच्छालाभे
द्वंद्वरहित जो विमत्सरी युक्त ॥ ज्याला सिद्धि असिद्धी सम तो कर्में क
रोनिही मुक्त ॥ २२ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ जथा लाभ संतोख जो रुख दुः
ख न गनत दोइ ॥ सिद्धि असिद्धि एक की करम न बंधन होई ॥ २२ ॥
ओवी ॥ ॥ सुखदुःखातें न धरी ॥ लाभालाभीं चाड न करी ॥ द्वंद्वा
तीत विचारी ॥ तो बंधन पावे ॥ २२ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ लोभ सर्वांसी
सारिखा ॥ तुष्ट देखा अयाचितें ॥ १ ॥ सुखदुःख द्वंद्व नेणे ॥ मत्सर नेणे
भावेची ॥ २ ॥ सिद्धि असिद्धींत सम ॥ आत्माराम साधका ॥ ३ ॥ ब

धनच्छेकर्मकरितां॥तुकयावार्तानिवेदी॥४॥२२॥ ॥श्लोक॥ गतसं
॥१०॥ गस्यमुक्तस्यज्ञानावस्थितचेतसः॥यज्ञायाचरतःकर्मसमग्रंप्रवि
लीयते॥२३॥ ॥सम०॥ ॥कर्तृत्वापासूनीमुक्तस्वरूपींचित्तथा
रलें॥यज्ञार्थआचरेकर्मसर्वतेंजातसेंलया॥२३॥ ॥आर्या॥ ॥
जोनिःसंगविमुक्तज्ञानीजाचेंकरीतमननिलया॥यज्ञार्थकर्मकरितो
त्याचींकर्मेंहिपावतीविलया॥२३॥ ॥दोहरा॥ ॥तजसबेजो
कामनाग्यानलागवेचीत॥जग्यकाजकरमनूकरेसोनबाधियेमी
त॥२३॥ ॥ओवी॥ ॥कर्तृत्वापासूनिमुक्त॥अखंडस्वरूपींजया
चेंचित्त॥यज्ञार्थकर्मआचरत॥तेणेतेंपावतलयातें॥२३॥अभंग
कर्तृत्वापासूनिमुक्त॥जोविरक्तसर्वदा॥१॥थारेचित्तआत्मरूपीं॥
कींचिद्रूपींखेळतो॥२॥मखार्थकर्माचरे॥निर्व्यापारेंआवडी॥३॥स
र्वहींतेंजातेंलया॥ठाईंजयातुकाराम॥४॥२३॥ ॥श्लोक॥ब्रह्मा ॥१०॥
र्पणंब्रह्महविर्ब्रह्माग्नौब्रह्मणाहुतम्॥ब्रह्मैवतेनगंतव्यंब्रह्मकर्मस

गी० माधिना॥२४॥ ॥सम०॥ ॥कर्ताअग्निहविर्द्रव्येंब्रह्मब्रह्मींचअर्पणें॥ अ०
कर्मींब्रह्मसमाधिस्थत्याणेंब्रह्मींचपावणें॥२४॥ ॥आर्या॥ अर्प ॥४॥
णहविहुतवन्हीसर्वहिहेंब्रह्मरूपजोमानी॥ब्रह्मक्रियासमाधीकरुनीब्र
ह्मासिपावतोज्ञानी॥२४॥ ॥दोहरा॥ ॥होमअगिनकेब्रह्महेअरपी
ब्रह्मींजान॥जाईब्रह्ममेसोरहेकरमसमाधिस्थान॥२४॥ ॥ओवी॥
कर्ताहव्यआणिअग्नी॥होमब्रह्मजाणोनी॥कर्मब्रह्मसमाधिलाउनी
ब्रह्मींचपावे॥२४॥ ॥अभंग॥ ॥कर्ताअग्निहविर्द्रव्यें॥जिवेंभा
वेंयेकाग्र॥१॥ब्रह्मब्रह्मींचअर्पून॥जालालीनमाझारी॥२॥कर्मींब्र
ह्मसमाधिस्थ॥चिताग्नींतसारिखा॥३॥त्याणेंब्रह्मींचपावणें॥स्तव
बाणेतुकयासी॥४॥२४॥ ॥श्लोक॥ ॥दैवमेवापरेयज्ञंयोगिनः
पर्युपासते॥ब्रह्माग्नावपरेयज्ञंयज्ञेनैवोपजुह्वति॥२५॥ ॥सम०॥
यज्ञइंद्रादिभावेंचिकर्मयोगीउपासिती॥ब्रह्माग्नींतचितेज्ञानीयज्ञरी
तीनेंहोमिती॥२५॥ ॥आर्या॥ ॥कर्मठदेवमखातेंकरितीवदलों

स्त्रयुक्तिहोमीती॥ब्रह्माग्नीचेठाईज्ञानीयज्ञेकरूनिहोमीती॥२५॥ ॥
॥११॥ ॥दोहरा॥ ॥देवनकोईभजतहेकरेजग्यबहुधाय॥एकब्रह्ममेजज
तहेग्यानजोगकेदाय॥२५॥ ॥ओवी॥ ॥इंद्रातेंभावेंचियज्ञ॥क
र्मयोगीउपासितीजाण॥ब्रह्माग्नींतचित्तमन॥ज्ञानीयज्ञरीतीचहोमिती
॥२५॥ ॥अभंग॥ ॥इंद्रादिभावेंचियज्ञ॥जोसर्वज्ञस्वीकारी॥१॥
उपासितीकर्मयोगी॥पुढेंभोगीनिजमोक्षु॥२॥जेकांज्ञानीब्रह्माग्नींत॥
मनचित्तसामग्री॥३॥ यज्ञरीतीचहोमिती॥तयाप्राप्तीनिजलाभु॥४॥तु
काह्मणेआणीकही॥यज्ञपाहीसांगतु॥५॥२५॥ ॥श्लोक॥श्रोत्रादी
नींद्रियाण्यन्येसंयमाग्निषु जुव्हति॥शब्दादीन्विषयानन्यइंद्रियाग्निषु
जुव्हति॥२६॥ ॥सम०॥ ॥श्रोत्रादिइंद्रियेंकोण्हींनिग्रहाग्नींतहोमि
ती॥त्याइंद्रियाग्नींतकोण्हींअर्थशब्दादिहोमिती॥२६॥ ॥आर्या॥
संयमवन्हितकोणीकरितीश्रोत्रादिहोमचिसदाहा॥शब्दादिकविषयां ॥११॥
चाकरितीकरणाग्निनेंकुणीदाहा॥२६॥ ॥दोहरा॥ ॥एकजुहोम

गी० तइंद्रियनसंजमअगिनस्वरूप॥बिखयनहोमतएकजुइंद्रियअगि अ०
नअरूप॥२६॥ ॥ओवी॥ ॥श्रोत्रादिज्ञानेंद्रियें॥संयमाग्नींहोमि ॥४॥
तीतयें॥शब्दादिकविषयें॥इंद्रियाग्निषुहोमिती॥२६॥अभंग॥ ॥
ज्ञानेंद्रियकर्मेंद्रिय॥दाहाकरणाचाप्रत्यय॥येकवटीसमुदाय॥स्वात्म
सत्तेयाजकु॥१॥ पृथकाकारेंनिग्रह॥सोडउनीदुराग्रह॥करुनीआत्म
अनुग्रह॥नियमाग्नींहोमिती॥२॥त्याइंद्रियाग्नींत॥सावधानयाज
कहित॥वर्णअर्थसारहुत॥शब्दालागींहोमिती॥३॥तुकाह्मणेसंताप्र
ती॥जेसीसारांशपद्धती॥ऐसेनिवेदीश्रीपती॥पार्थाप्रतीऐकावें॥४॥
॥२६॥ ॥श्लोक॥ ॥सर्वाणींद्रियकर्माणिप्राणकर्माणिचापरे॥आ
त्मसंयमयोगाग्नौजुव्हतिज्ञानदीपिते॥२७॥ ॥सम०॥ ॥कोण्ही
सर्वांइंद्रियांचींकर्मेंप्राणादिकांचिहीं॥चित्तप्रकाशशांतवृत्तीच्यानिरोधा
ग्नींतहोमिती॥२७॥ ॥आर्या॥ ॥प्राणेंद्रियकर्मांचाअवघासमु
दायहोमितांजळतो॥ज्ञानेंकरुनीकोणीपेटवितीआत्मसंयमानळ

तो॥२७॥ ॥दोहरा॥ ॥जेसबइंद्रियनकेकरमंओरकरम सबप्राण
॥१२॥ होमतसंजमअगिनमेंप्रकटकरेचितग्यान॥२७॥ ॥ओवी॥ ॥इंद्रि
यकर्मप्रधान॥कर्मसर्वासिजाण॥संयमाग्नींतहोमुन॥निरोधाग्नींतहो
मिती॥२७॥ ॥अभंग॥ ॥कोणीआईकअर्जुना॥पाहेनिगमभा॰
वना॥सर्वइंद्रियस्वाधीना॥हेचइष्टसामग्री॥१॥पांचप्राणयादेहांत॥
वागतातीआत्मस्थित॥त्यांचिकर्मेंयथास्थित॥तींचहुंकडेंनिर्मिलीं॥
॥२॥आतांवृत्तिनेनिवृत्ती॥पदुपाउनीजालीतृप्ती॥तेथेंचिद्यातुचिदीप्ती॥
व्यापेंपृथ्वीआकाश॥३॥तुकाह्मणेतेचकळा॥निरोधाग्नीचीज्वाळा॥
होमितीघनसावळा॥आत्मतोंडेंवर्णितु॥४॥२७॥ ॥श्लोक॥द्रव्य
यज्ञास्तपोयज्ञायोगयज्ञास्तथापरे॥स्वाध्यायज्ञानयज्ञाश्चयतयःसं
शितव्रताः॥२८॥ ॥सम०॥ ॥द्रव्ययज्ञतपोयज्ञयोगयज्ञहिसु
व्रत॥वेदार्थज्ञानहीयज्ञयत्नशीळअनुष्ठिती॥२८॥आर्या॥स्वाध्या ॥१२॥
यमखासिकोणीकरितीज्ञानाध्वरासिसन्यासी॥योगद्रव्यतपोमयय

गी० ज्ञातेंदृढव्रताढ्यसन्यासी॥२८॥ ॥दोहरा॥ ॥एकजजतहेद्रव्य अ०
सोंएकतपयाजोग॥एकजूपढतवेदहिजेजेएकग्यानसोंलोग॥२८॥ ॥४॥
ओवी॥ ॥एकद्रव्यचेचिती॥त्रिविधेंतपकरिती॥एकयोगातेंअनु
ष्ठिती॥स्वाध्याययज्ञ॥२८॥ ॥अभंग॥ ॥धनापासूनअभिन्न
देवद्विजपितृयज्ञ॥होतोचिद्रव्ययज्ञ॥पैंतत्वज्ञजाणती॥१॥तपोयज्ञ
तापसांचा॥योगयज्ञतोयोग्यांचा॥सूव्रतवेदार्थाचा॥ज्ञानयज्ञही
बोलती॥२॥यत्नशीळजेपांडवा॥अनुष्ठितीस्वात्मदेवा॥तुकाह्मणे
हेंचदेवा॥जालेंपूर्णआवडतें॥३॥२८॥ ॥श्लोक॥ ॥अपानेजु
व्हतिप्राणंप्राणेपानंतथाऽपरे॥प्राणापानगतीरुध्वाप्राणायामपरा
यणाः॥२९॥ ॥सम०॥ ॥अपानींहोमितीप्राणप्राणींतोचिअ
पानही॥प्राणापाननिरोधूनीप्राणायामासितत्पर॥२९॥ ॥आर्या॥
प्राणींअपानहोमेंप्राणअपानींकुणीस्वबोधानें॥प्राणापानगतीतें
रोधुनिअसतीसमीररोधानें॥२९॥ ॥दोहरा॥ ॥होमअपानहि

प्राणमों प्राणअपानहि माज॥ प्राणअपानमेंरोकिकेंरहतजु हैनरना
 ह॥२९॥ ॥ओवी॥ ॥ अपानहोमित्ती प्राणी॥ अपानीं प्राणअर्पु
नी॥ हटयोग हाजाणोनी॥ यज्ञेंयज्ञ फळ पावती॥२९॥ ॥अभंग
अपान अधस्थआसनें॥ साधुनि आधार अधिष्ठानें॥ तेथें होमिजे
प्राणें॥ आत्माहुति अपानीं॥१॥ मगउर्ध्वदशे चिलेगती॥ स्वाधिष्ठा
नाचेवरती॥ मणिपुरांत आहुती॥ अपान घेतु प्राणाची॥२॥कोणी
प्राणअपानास॥ निरोधोनि षट्चक्रास॥ जिणोनि प्राणायामास॥
उतावेळ जालेजे॥३॥ तुकाह्मणे साधकजनीं॥ योगमार्ग अनुभवु
नी॥ पंथठेविला नित्यानी॥ यागावया पांथिका॥४॥२९॥ ॥श्लोक
अपरे नियताहाराः प्राणान्प्राणेषु जुह्वति॥ सर्वेऽप्येते यज्ञविदोय
ज्ञक्षपितकल्मषाः॥३०॥ ॥सम०॥ ॥ कोणही नेमूनि अन्नादि
प्राणीं प्राणांसि होमित्ती॥ हटयोगी असे सर्वयज्ञें पावन यज्ञवित्॥
॥३०॥ ॥आर्या॥ ॥ कोणी नियताहारें प्राणीं प्राणासि होमि

 तीपापा॥ हे सर्वयज्ञवेत्ते क्षाळिति यज्ञें करूनियां पापा॥३०॥ दोंहरा॥
प्राणनहि मे प्राणको होमत जी आहार॥ जेसबजातजग्य कोंमेटेपापबि
कार॥३०॥ ॥ओवी॥ ॥ अल्पनेमूनि आहारें॥ प्राणीं प्राणनेमि
तीरवरें॥ हटयोगीनिर्धारें॥ यज्ञेंचि यज्ञफळ॥३०॥ ॥अभंग॥ हठ
योगवाटेवात॥ साधुनि आहारनियमित्त॥ त्तेथें मन केंविवृषीत॥ पिंडु शके
ल हें नेणें॥१॥ प्राणीं प्राणास होमिती॥ हटयोगी ऐसे रीती॥ सर्वयज्ञपा
वन होत्ती॥ त्या बोलती यज्ञवित्॥२॥ तुकाह्मणे नारायणें॥ केलें पार्थासि
सांगणें॥ नातें साधुचें मागणें॥ होतें कांहीं पूर्वीचें॥२॥३०॥ श्लोक॥
यज्ञशिष्टामृतभुजोयांतिब्रह्मसनातनम्॥ नायंलोकोऽस्त्ययज्ञस्य
कुतोऽन्यःकुरुसत्तम॥३१॥ ॥सम०॥ ॥ यज्ञशेषसुधा भोक्ते प
रब्रह्मींचपावती॥ अयज्ञाला नहा लोक केंचा स्वर्ग कुरूत्तमा॥३१॥
॥आर्या॥ ॥ यज्ञावशिष्टअमृतासे वुनि पावति सनातन ब्रह्म॥
यज्ञावांचुनि केसें लोक द्या पावतील जें ब्रह्म॥३१॥ ॥दोहरा॥॥

जग्यशेसअमृतभखेहोतब्रह्ममेलीन ॥ यहलोकबिनजग्यनहिप
॥१४॥ रलोकहेछिन्न ॥३१॥ **॥ओवी॥** ॥ यज्ञशेषजेभाक्षिती ॥ अ
मृतपानेब्रह्मपावती ॥ यज्ञशेषजेनकरिती ॥ तयांनाहींपरलोक ॥
॥३१॥ **॥अभंग॥** ॥ यज्ञशेषजेअमृत ॥ देवादिकज्याइ
छित ॥ त्याचेभोक्तेजालेसंत ॥ पूर्णहटप्रयत्ने ॥१॥ मगयांतलाभ
काय ॥ ऐसाकोणीपुसताहोय ॥ तरीपरब्रह्मठाय ॥ पैंपावतीभर
वसें ॥२॥ आतांअळसीपांडवा ॥ नसेयाज्यत्वस्वभावा ॥ त्यासी
इहलोकबोलावा ॥ मानकैसापरत्रीं ॥३॥ कुरुउत्तमाअर्जुना ॥
चित्तद्यावेंयावचना ॥ कांहींआसल्याकल्पना ॥ त्यातूंमातेंनिरोपी
॥४॥ तुकाह्मणेचोखट ॥ जेंज्ञानयज्ञावशिष्ट ॥ तेंसेविताविब्रह्मनि
ष्ठ ॥ सोहंमंत्रेंकरोनि ॥५॥३१॥ **॥श्लोक॥** ॥ एवंबहुविधाय
ज्ञावितताब्रह्मणोमुखे ॥ कर्मजान्विद्धितान्सर्वानेवंज्ञात्वाविमोक्ष्य ॥१४॥
से ॥३२॥ **॥समं०॥** ॥ विस्तारलेबहुअसेयत्नब्रह्म्यात्रियांमुखें

गी० सर्वकर्मजतेजाणऐसेंजाणोनिसूटसी ॥३२॥ **॥आर्या॥** ॥ एवंब अ०
हुविधयज्ञश्रुतिनेंसांगीतलेंअसेस्वमुखें ॥ कर्मजअवघेऐसेंजाणुनि ॥४॥
होमुक्ततूंनिजात्मस्फुरवें ॥३२॥ **॥दोहरा॥** ॥ बहुभांतवेदनकहे
यज्ञसेसबतेमान ॥ तेसबजान्योकरमतेंलहेमुगतस्फुरवखान ॥३२॥
॥ओवी॥ ॥ ऐसेबहुविस्तारले ॥ यज्ञब्रह्मजालें ॥ सर्वकर्मविस्त
रलें ॥ हेउमजल्यासूटसी ॥३२॥ **॥अभंग॥** ॥ बहुयज्ञाचावि
स्तार ॥ जालाविधिपारस्फुनीसाचार ॥ सर्वहीकर्मसारासार ॥ ऐसेंजा
णुनस्फुटसी ॥१॥ कर्मीबद्धतापांडवा ॥ ह्मणोनिजडपणठेवा ॥ याचे
संगेजडजीवा ॥ तरुणोपायकायसा ॥२॥ ऐसें कल्पिसीमानसीं ॥ ज्ञा
नींअशंकाविवसी ॥ हातीनलगेठेव्यासीं ॥ पैंगाभुतेंझोंबल्या ॥३॥
तयाभूतांचीझाडणी ॥ करीलयेथेंगदापाणी ॥ पंचाक्षरीतोनिर्वा
णी ॥ सोडविलेंसोडवी ॥४॥ तुकाध्यायध्यानाजवळ ॥ ज्याचीअखं
डितमाळ ॥ ह्मणूनसंतामाजीखेळ ॥ जालाब्रह्मप्राप्तीचा ॥५॥३२॥ ॥

॥श्लोक॥ ॥श्रेयान्द्रव्यमयाद्यज्ञाज्ज्ञानयज्ञः परंतप॥ सर्वंक
र्माखिलंपार्थज्ञानेपरिसमाप्यते॥३३॥ ॥सम०॥ ॥द्रव्ययज्ञा
हुनीश्रेष्टज्ञानयज्ञचिअर्जुना॥ लौकिकेंवैदिकेंकर्मेंसर्वज्ञानींचसंप
तीं॥३३॥ ॥आर्या॥ ॥द्रव्यमखाहुनिअधिकज्ञानमखाजा
णतेभवातरती॥ज्ञानेंकरोनिकर्मेंअवघींराहुनिपरंतपापरतीं॥३३
॥दोहरा॥ ॥द्रव्यजग्यतेंहैबडोग्यानजग्ययहदाय॥जीतेकरम
वेदनकहेग्यानरहतसमाय॥३३॥ ॥ओवी॥ ॥सांगीतला
द्रव्ययज्ञ॥ब्रह्मार्पणहुतयज्ञ॥लौकिकवैदिकयज्ञ॥ज्ञानींहेसर्वसंप
ती॥३३॥ ॥अभंग॥ ॥द्रव्ययज्ञाहुनीश्रेष्ट॥ज्ञानयज्ञहावरिष्ट
पार्थायातेंब्रह्मनिष्ट॥बहुधाऐसेंजाणती॥१॥लौकिकवैदिककर्में॥
सर्वहितींज्ञानकर्में॥पावेसंपतीसप्रेमे॥नोहेकदादरिद्री॥२॥हव्यहं
ळगेलीज्याची॥तोसंपतीवंतत्याची॥कीर्तिपाठतुकायाची॥लोका
माजीसर्वदा॥२॥३३॥ ॥श्लोक॥ ॥तद्विद्धिप्रणिपातेनपरि

प्रश्नेनसेवया॥उपदेक्ष्यंतितेज्ञानंज्ञानिनस्तत्त्वदर्शिनः॥३४॥ ॥
॥सम०॥ तेंजाणवदनेंप्रश्नेंसंतसेवेंकरूनियां॥ शास्त्रज्ञतत्त्वज्ञतुतेंतें
ज्ञानउपदेशिती॥३४॥ ॥आर्या॥ ॥तेंतूंनमनेंप्रश्नेंगुरुसेवनेंध
नंजयाजाण॥तत्वज्ञानीज्ञानउपदेशितिगुजसख्यातुझीआण॥३४
॥दोहरा॥ ॥कीजेबहुतेननम्रतापसन्नसेवाभांति॥तेग्यानीउपदेस
हेग्यानजिनयहशांति॥३४॥ ॥ओवी॥ ॥रिघावेंसद्गुरुसीशर
ण॥करावेंपादसेवन॥मगतेतुजउपदेशितीज्ञान॥तेणेंपावनहोसी
ल॥३४॥ ॥अभंग॥ ॥वेंज्ञानप्राप्तिखुण॥ऐकेंपांडवालक्षण
अधींसद्भावेंनमन॥मगप्रश्नआवडिचा॥१॥सेवाभावार्थेंकरावी॥
निरापेक्षताआसावी॥तेव्हांकृपाउपजेजीवीं॥मगतोहोयउपदेशु
॥२॥शास्त्रज्ञतत्वज्ञ॥ज्ञानसांगतीसर्वज्ञ॥तेव्हांसहजधर्मज्ञ॥तुका
ह्मणेभाविकु॥३॥३४॥ ॥श्लोकं॥ ॥यज्ज्ञात्वानपुनर्मोहमेवं
यास्यसिपांडव॥येनभूतान्यशेषेणद्रक्ष्यस्यात्मन्यथोमयि॥३५॥

॥ सम०॥ जेंजाणोनि पुन्हाऐसा न मोह सिल देखसी॥ चराचरा आ
॥१६॥ पणांत मजसीं मग ऐक्य तूं॥ ३५॥ ॥आर्या॥ ॥ज्याज्ञानेंच करु
नियां पावसि पार्था पुन्हा न मोह महा॥ जेणें समग्र भूतें स्वात्मा निरखि
शिम मात्मपर समहा॥ ३५॥ ॥दोहरा॥ ॥पांडव तूं या के लियें रहि
ये नहि फिर मोह॥ सब जीवन कों देखियें आप मांहि कें मोह॥ ३५॥ ॥
ओवी॥ ॥ऐसें ज्ञान जाणितल्यावरी॥ मग मोह न पावसील संसा
रीं॥ आत्मरूप देखसी चराचरीं॥ ऐक्य लेसी॥ ३५॥ ॥अभंग॥
जें ज्ञान जाणुनियां॥ पुन्हा ऐसा मायामया॥ न मोहसील कौंतेया॥ दृ
श्यभास दिसेना॥ १॥ स्थूळ सूक्ष्म जीं भूतें॥ अथवा स्थावर जंगमातें
आत्मरूप तूं तयातें॥ आपणातें देखसी॥ २॥ मग मजसीं ऐक्यता
होय केसी अैके आतां॥ जैसें पावकें कवळीतां॥ दे ऐश्वर्य आपुलें॥ ३॥
गंगा सिंधु समागमीं॥ कीं भानुच्या ठाईं रश्मी॥ तेंची येक तेथें नामीं॥ ॥१६॥
तुका नवचे निराळा॥ ४॥ ३५॥ ॥श्लोक॥ ॥अपि चेदसि पापे

गी० भ्यः सर्वेभ्यः पापकृत्तमः॥ सर्वं ज्ञानप्लवेनैव वृजिनं संतरिष्यसि॥ ३६ अ०
सम०॥ ॥अससी थोरही पापी पापियां सकळांत तूं॥ तरीं या ज्ञान ॥४॥
नावेने तरसी पापसागर॥ ३६॥ ॥आर्या॥ ॥मोठा पापी अससी
जरि पापासी तुझ्या न से पार॥ ज्ञानप्लव घेउनियां जासिल वृजनां
ब्धिच्याच तूं पार॥ ३६॥ ॥दोहरा॥ ॥सब पापिन मे जो बडो पापी हूं जो
होय॥ ग्यान नाव चढि उतरे पाप सिंधु सम जोय॥ ३६॥ ॥ओवी॥
सकळ पापिया मांझारी॥ थोर पातकी तूं आससी जरीं॥ तरि या ज्ञान
नावेंत निर्धारीं॥ तरसी पापसागर॥ ३६॥ ॥अभंग॥ असला सज
रीं पापिया शरिरीं॥ नोहे कवणे परी उद्धारची॥ १॥ थोर पापि भितीऐ
सी जरीं गती॥ जाली तुज प्रती पार्थ वीरा॥ २॥ तरीं पापसिंधु वरि हे अगा
धु॥ आहे कीं निर्बाधु ज्ञाननौका॥ ३॥ तुका ह्मणे सार निवडी रमावर॥
श्रवणेंचि उद्धार भाविकांचा॥ ४॥ ३६॥ ॥श्लोक॥ ॥यथैधांसि
समिद्धोग्निर्भस्मसात्कुरुतेऽर्जुन॥ ज्ञानाग्निः सर्वकर्माणि भस्मसा

त्कुरुते तथा॥ ३७॥ ॥ सम०॥ ॥ कींजसा पेटला अग्नी काष्टें जा
॥१७॥ ळीजशींतशीं॥ ज्ञानाग्नि करितो भस्म सर्वहीपुण्यपातकें॥ ३७॥ ॥
आर्या॥ ॥ जेसा समिध्अग्नी करितो भस्म क्षणामधें काष्टा॥ क
र्मेंभस्म करावी ज्ञानाग्नी नेंतशी पराकाष्टा॥ ३७॥ ॥ दोहरा॥ जे
सीज्वाल हुतासकीडारत सबहीजार॥ ग्यान अगिन त्यौं प्रबल हैडारत
सबतेंजार॥ ३७॥ ॥ ओंवी॥ ॥ जैसें महाभार इंधन॥ भस्म
होय अग्निसंगें जाण॥ सर्वकर्मजाळून॥ ज्ञानाग्नीदग्धकरी॥ ३७
॥ अभंग॥ ॥ किंवाजेसा पेटे वन्हिजाळी काष्टें॥ तेथें सानें मोठें न
विचारिची॥ १॥ तेसा येक वेळां ज्ञानाग्नी उजळला॥ जाल्या कर्मक
ळा भस्म करी॥ २॥ तेथें पापपुण्य नोळखे स्वरूप॥ उडवी संकल्प प
तंगते॥ ३॥ तुका मुक्त जाला या मार्गें जो गेला॥ तो चियाजनालाउपदे
शु॥ ४॥ ३७॥ ॥ श्लोक॥ ॥ नहि ज्ञानेन सदृशं पवित्रमिह विद्य ॥१७॥
ते॥ तत्स्वयं योगसंसिद्धः कालेनात्मनि विंदति॥ ३८॥ सम०॥ ॥

गी० ज्ञाना समनसे शुद्धकांहींतें ज्ञान हा स्वयें॥ ज्ञाता चिजो योग यत्नें काळें चि अ०
त्तांत विंदतो॥ ३८॥ ॥ आर्या॥ ॥ नाहीं समज्या दुसरें पवित्र ज्ञाना स ॥४॥
धें न सेकाळें॥ तें तूं स्वकर्मयोगें होउनि संसिद्धि पावसी काळें॥ ३८॥ दोहरा
॥ ग्यान समान तीन लोकमें पावन नहि और॥ जोग साधना जो करे लहे ग्या
नकी ठोर॥ ३८॥ ॥ ओंवी॥ ॥ ज्ञाना सारिखें पवित्र॥ आणीक नाहीं
सर्वत्र॥ ते ज्ञान सिधियोग करितां निरंतर॥ ज्ञानें करूनि पाविजे॥ ३८॥
॥ अभंग॥ ॥ ज्ञाना समनसे प्रायश्चित्त दिसे॥ शुधजें आपेसें देहा
करी॥ १॥ ऐसें न साधन देखती लोचन॥ सर्वगुणी मान ज्ञानासीच॥ २
ज्ञात्याच्या प्रयत्नें लाभे योग चिन्हें॥ मग सिधि रत्नें येती हाता॥ ३॥ का
ळें या चित्तांत अनुभव विंबत॥ तुकयाचें हित येवढेंची॥ ४॥ ३८॥ ॥
॥ श्लोक॥ ॥ श्रधावाँल्लभते ज्ञानं तत्परः संयतेंद्रियः॥ ज्ञानं ल
ब्ध्वा परां शांतिमचिरेणाधिगच्छति॥ ३९॥ ॥ सम०॥ श्रधावंतो
ज्ञान पावे जो तत्पर जितेंद्रिय॥ ज्ञान पावोनि जे शांति थोर ती शीघ्र पाव

तो॥३९॥ ॥आर्या॥ ॥तत्परविजितेंद्रियतोज्याच्या चित्तीं संदे

व विश्वास॥ज्ञानें शांतिस पावे वदतों मी कृष्ण तुज चि विश्वास॥३९॥ ॥
॥दोहरा॥ ॥बिंद्रियजितश्रध्यासहित पावेऐसो ग्यान॥ ता पाये तत्त
काल्ह हीं पावे शांति सुजान॥३९॥ ॥ओवी॥ ॥ज्ञान पाविजे भक्ति
करुनी॥इंद्रियेंनेमिजेतत्पर होऊनी॥ज्ञाननिष्ठां पावोनी॥ थोरत्व पाव
ती॥३९॥ ॥अभंग॥ ॥श्रधाळु तो ज्ञान पावें हें तूं जाण॥पूर्णस
माधान जयापासीं॥१॥जो कां इंद्रियांतें आणि तूं हारितें॥ आणी ब्रह्म
त्वातें तत्परजो॥२॥ ज्ञानास पाउनी शांतिस घेउनी॥ बैसे निगमवनीं
ह्मणे तुका॥३॥३९॥ ॥श्लोक॥ ॥अज्ञश्चाश्रद्दधानश्च संशया
त्मा विनश्यति॥ नायं लोकोऽस्ति न परो न सुखं संशयात्मनः॥४०॥
सम०॥ ॥बुडे अज्ञ तसा श्रध्याहीन संशयबुद्धिही॥ त्यांत संशयबु
धीला न दोन्हीं लोक ना सुख॥४०॥ ॥आर्या॥ ॥जो अज्ञ अविश्वा

सी करि संशयवंत आपुला नाश॥ लोकद्वय नाहीं ही सुख नाहीं ज्यास

संशय मनास॥४०॥ ॥दोहरा॥ ॥जो मूरख श्रध्या बिन ताको हो
य बिनास॥जाकों यह संदेह है सोउ लोक निरास॥४०॥ ॥ओवी॥
श्रध्याहीन ज्ञानहीन॥ ते संशयबुद्धी जाण॥ त्यां दोन्हीं लोक नाहीं जाण
सुख त्यां नसे॥४०॥ ॥अभंग॥ ॥बुडे अज्ञ तैसी अश्रधा मानसीं
वसे जयापासीं निरंतर॥१॥हीन जो संशयी बुद्धि तैसी नाहीं॥ सुखरू
प पाहीं सर्वकाळ॥२॥बुद्धि संशयाची न दों लोकीं रूची॥ फळश्रुती का
चीतुका ह्मणे॥३॥४०॥ ॥श्लोक॥ ॥योगसन्यस्तकर्माणं ज्ञान
संच्छिन्नसंशयम्॥आत्मवंतं न कर्माणि निबध्नंति धनंजय॥४१॥
॥सम०॥ ॥कर्मयोगांत सन्यासी जो शास्त्रें मुक्त संशय॥ जो आ
त्मज्ञ तया कर्में न बाधति धनंजया॥४१॥ ॥आर्या॥ ॥योगें क
र्मत्यागी ज्ञानें छेदीच संशया त्याला॥जाणें धनंजया तूं कर्में बाधिति
न आत्मवेत्याला॥४१॥ ॥दोहरा॥ ॥ मोकों अर्पै कर्म करे करी सं
देह दूर॥ ग्यानी बधे न करम सो रहे सदा सुख में पूर॥४१॥ ओवी॥

कर्मयोगातेंकरिती॥जेशास्त्रेंमुक्तहोती॥आत्मज्ञानातेंपावती॥धनं
॥१९॥ जया॥४१॥ ॥अभंग॥ ॥कर्मयोगांतरींसंन्यासाचीथोरी॥वंद्यद्वि
जवरींअग्रपुजें॥१॥मुक्तजालादेहींनुरेसंशयकांहीं॥वेदशास्त्रग्वाही
पाहुनियां॥२॥जोकांआत्मवेत्तातयाकर्मवार्त्ता॥नबाधितीचित्तामा
जीघेई॥३॥तुकाह्मणेमुक्तजालेदेहातीत॥अधमनेणतयाथांगेलें॥
॥४॥४१॥ ॥श्लोक॥ ॥तस्मादज्ञानसंभूतंहृत्स्थंज्ञानासिनात्मनः
छित्वैनंसंशयंयोगमातिष्ठोत्तिष्ठभारत॥४२॥ ॥सम०॥ ॥तस्मा
त्संशयअज्ञानेंजोमनींछेदुनीतया॥ज्ञानखड्गेंआणिऊठस्वकर्मकरि
भारता॥४२॥ ॥आर्या॥ ॥यास्तवअज्ञानेंजोहृदईंउपजुनिक
रीमहातूट॥ज्ञानासीनेछेदुनिसंशयतोकर्मयोगकरिऊठ॥४२॥ ॥
॥दोहरा॥ ॥संदेहजोअग्यानतेंअपनोअर्जुनआय॥ग्यानखर्ग
सोंकाटियेजोगकरेकीनताय॥४२॥ ॥ओवी॥ ॥याकारणें ॥१९॥
अज्ञान॥हृदईंउपजेसंशयकरून॥तेंज्ञानेंतोडुन॥योगकरी॥४२

गी० ॥अभंग॥ ॥तस्मात्तूंहावेरीसंशयसंहारी॥जोवागेअंतरींअमं अ०
गळ॥१॥छेदीज्ञानखड्गें शीरयाचेंवेगें॥स्वकर्मतूंअंगेंअनुष्टिपां॥२ ॥४॥
तुकाविनवणीऐकाचीसज्जनीं॥समासयेथुनीप्रसंगुहा॥३॥४२॥॥
॥इतिश्रीमद्भगवद्गीतायांश्रीकृष्णार्जुनसंवादेज्ञानयोगोनामचतु
र्थोऽध्यायः॥४॥ ॥इतिटीकासमश्लोकीचतुर्थाध्यायदीपिका॥
श्रीपार्थसारथीकर्त्ताजोवामनमनोरथीं॥४॥ ॥इतिगीतार्थबो
धिन्यांश्रीमद्भगवद्गीताटीकायांचतुर्थोऽध्यायः॥४॥ ॥६२॥ ॥

॥२०॥

श्रीगणेशायनमः॥ ॥ वामन ॥ ॥ पूर्वाध्यायीं बोलिला कीं
योगसन्यस्तकर्मजो॥ आत्मज्ञानी तयाकर्मेंन बाधिति धनंजया॥१॥
दुसन्याअंतिच्या श्लोकीं उत्तम श्लोक बोलिला॥ कींऊठ कर्मयोगातें
करीतूं ह्मणऊनियां॥२॥ येस्थळीं वर्णिला कृष्णें योगसन्यस्तकर्मजो
तो कर्मयोगाचे मध्यें कर्मसंन्यास देखतों॥३॥ कीं कर्म न करी बंध ब्रह्मीं
निष्काम अर्पिलें॥ या कर्मयोगीं कर्मांचा संन्यास हरि बोलिला॥४॥क
र्मसन्यास ह्मणिजे कर्मत्याग चितो असा॥ कीं करोनि नसे केलें न कळे अ
र्जुना असें॥५॥ वाटलें त्यास कीं कर्मत्याग बोलोनि मागुती॥ कर्मयोग
करूं सांगे तरीं संदिग्ध बोल हे॥६॥ या संशयें प्रश्न करी त्याचें उत्तर दे हरी
कीं हे येकाथिणें येक सिद्धि देतीन सर्वथा॥७॥ स्वातंत्र्य सांख्य योगा
सि कीं येकचि अनुष्ठितां॥ दोहींचें फळ हा पावे न तसें येस्थळीं घडे॥८॥
ऐसें श्रीकृष्ण बोलेल करितां प्रश्न अर्जुन॥ येथुनी यांस मश्लोकीं संगति
श्लोक हे पृथक्॥९॥ ॥ श्लोक॥ अर्जुन उवाच॥ ॥ संन्यासंक

र्मणां कृष्ण पुनर्योगं च शंससि॥ यच्छ्रेय एतयोरेकं तन्मे ब्रूहि सुनिश्चि
॥१॥ तम्॥१॥ ॥समः०॥ ॥बोलोनि कर्मसंन्यास कर्मयोग हि बोलसी
दोहींत श्रेय जें एक कृष्णा तें सांग निश्चित॥१॥ ॥आर्या॥ ॥सांग
सि कर्माचा तूं योग हि संन्यास ही मला आंगें॥ कृष्णा या दोमध्यें श्रेय
स्कर एक निश्चयें सांगे॥१॥ ॥दोहरा॥ ॥कबहुं कहत संन्यास
कों कबहूं करमजोग॥ निहचय करी एक कहो मीटे कि न भवरोग॥१॥
॥ओवी॥ ॥पार्थ ह्मणे कृष्णनाथा॥ संन्यास कर्म सांगतां॥ कर्म
कीं संन्यास तत्त्वतां॥ निश्चय सांग॥१॥ ॥अभंग॥ ॥पुसे पांडु
पुत्र परिसे मीरदगात्र॥ संशयाचें क्षेत्र येक दिसे॥१॥ बोलोनियां कर्म
संन्यासाचें वर्म॥ कर्मयोगोत्तम निवेदिसी॥२॥ परियां दोहींत श्रेष्ठ
दावी हित॥ मज सांग साद्यंत कृष्णनाथा॥३॥ तुका ह्मणे जगव्याप
काचा संग॥ तेथें ज्ञान मग कायऊणे॥४॥१॥ ॥श्लोक॥ ॥श्रीभ ॥१॥
गवानुवाच॥ ॥संन्यासः कर्मयोगश्च निःश्रेयसकरावुभौ॥ त

गी० योस्तु कर्मसंन्यासात्कर्मयोगो विशिष्यते॥२॥ ॥समः०॥ कल्या अ०
णकर संन्यास कर्मयोग हि हा परी॥ कर्मत्यागाहुनी थोर कर्मयोग वि ॥५॥
चारितां॥२॥ ॥आर्या॥ ॥संन्यास कर्मयोग हि दोन्ही कल्याण
कर परंतु जनीं॥ कर्मत्यागाहुनि हा विचारितां कर्मयोग बहुत गुणी॥२
॥दोहरा॥ ॥करमजोग संन्यास औ रदोउ ये सुभ देत॥ करमजो
गसंन्यास में करम न लहियत चेत॥२॥ ॥ओवी॥ ॥श्रीकृष्ण
ह्मणे पार्था॥ कर्मसंन्यास दोन्ही उभयतां॥ फल एक दोहींचें विचारि
तां॥ परंतु कर्म श्रेष्ठ॥२॥ ॥अभंग॥ ॥बोले लक्ष्मीकांत विश्वा
चा जो अंत॥ कल्याण करांत संन्यास हा॥१॥ कर्मयोग तैसा जाण तूं
वीरेशा॥ थोर त्यागो द्देशा कर्माचिया॥२॥ कर्मयोग श्रेष्ठ बोलली पर
निष्ठ॥ विचारें चि ज्येष्ठ तुका ह्मणे॥३॥२॥ ॥श्लोक॥ ॥ज्ञे
यः स नित्यसंन्यासी यो न द्वेष्टि न काङ्क्षति॥ निर्द्वंद्वो हि महाबाहो सु
खं बंधात्प्रमुच्यते॥३॥ ॥समः०॥ ॥जाणावा तो चि संन्यासी

इच्छाद्वेषनसेजया॥ निर्द्वंद्वजोअनायासेंबंधापासूनिसूटतो॥२॥ ॥
॥२॥ ॥आर्या॥ ॥निर्द्वंद्वमहाबाहोनिरीहजोद्वेषिनाचअन्यासीं॥पावे
नाबंधकधींजाणावासत्यतोचिसंन्यासी॥३॥ ॥दोहरा॥द्वेखतजे
चाहतजेसोसंन्यासीजान॥रागद्वेखतजोरहैनाहिछूटतमान॥३॥
॥ओवी॥ ॥असाजाणावासंन्यासी॥इच्छाद्वेषनसेमानसीं॥द्वंद्व
तोडूनिपावेज्ञानासी॥बंधापासोनिमोकळा॥३॥ ॥अभंग॥ ॥
संन्यासीजाणावायेथेंतोबरवा॥नेणेद्वेषभावाकदाजगीं॥१॥स्फुरवें
आढळतांनेणेस्फुरवितां॥मूळविरक्तत्तायतीश्वरा॥२॥निर्द्वंद्वसर्वदा
भोगीतआनंदा॥अनायासेंबंधापासावतो॥३॥स्फुटेहासंशयकेंवी
देतुचाय॥जेथेंऐक्यमयतुकाजाला॥४॥३॥ ॥श्लोक॥ ॥
सांख्ययोगौपृथग्बालाःप्रवदंतिनपंडिताः॥एकमप्यास्थितःसम्य
गुभयोर्विंदतेफलम्॥४॥ ॥सम०॥ ॥बोलतीसांख्ययोगातें ॥२॥
पृथक्अज्ञनपंडित॥कींएकाच्याअनुष्ठानेंदोहींचेंफळपावतो॥४॥

गी० ॥आर्या॥ ॥सांख्याचेंयोगाचेंमूर्खांभिन्नत्वपंडितानाहीं॥दोघां अ०
चेंफळदेतोसम्यक्एकहिअनुष्ठितानाहीं॥४॥ ॥दोहरा॥जोग ॥५॥
सांख्यकोंदोयकहतमूरखपंडतनाहि॥दोउनमेएकभजेतेउफलाहे
ताहि॥४॥ ॥ओवी॥ ॥सांख्ययोगदोन्हीं॥हेवेगळेह्मणतीज्ञा
नी॥पंडितह्मणतीजनीं॥दोहींचेंफळयेक॥४॥ ॥अभंग॥बोल
तीतेसांख्ययोगांसींपंडित॥पृथक्अज्ञानांतज्यांचीबुद्धि॥१॥कीं
हाएकदीसेअनुष्ठिलतया॥फळपावेद्वयामाजीएक॥२॥आंतांवि
चारांतवरीदृष्टिदेयी॥जेणेतुक्याठायींविरामेला॥३॥४॥ ॥
॥श्लोक॥ ॥यत्सांख्यैःप्राप्यतेस्थानंतद्योगैरपिगम्यते॥एकं
सांख्यंचयोगंचयःपश्यतिसपश्यति॥५॥ ॥सम०॥पावती
सांख्यज्यास्थानायोगीहीतेथपावती॥सांख्ययोगअसेऐक्यंजो
पाहेतोचिडोळस॥५॥ ॥आर्या॥ ॥सांख्येंपावेंजेसेंयोगें
हीस्थानलब्धहोयतसें॥सांख्यातेंयोगातेंपाहेजोएकत्तोचिपाह

तसे॥५॥ ॥दोहरा॥ ॥सांख्यजूलहियतजोगतेसोंजोग
॥३॥ हितेहोय॥सांख्यग्यानयेकेगिनेताकोंग्यानीजोय॥५॥ ॥ओवी॥
सांख्येंजेंस्थानपाविजे॥योगानेंलेस्थळींजाइजे॥सांख्ययोगजा
णिजे॥तोचिजाणता॥५॥ ॥अभंग॥ ॥पावतीज्यास्थळासां
ख्यअनुभूती॥तेथेंचपावतीयोगीराज॥१॥सांख्ययोगाऐसेंऐक्य
जोपाहिल॥डोळसहोईलपार्थिवातो॥२॥श्रीकृष्णावचनप्राणहावेदा
चा॥तुकाह्मणेसाचाअनुभव॥३॥५॥ ॥श्लोक॥संन्यासस्तु
महाबाहोदुःखमाप्तुमयोगतः॥योगयुक्तोमुनिर्ब्रह्मनचिरेणाधिगच्छ
ति॥६॥ ॥सम०॥ ॥सन्यासतोनव्हेऐसाजोकर्माविणदुर्लभ॥क
र्मयोगेंजोमुनीतोब्रह्मसत्वरपावतो॥६॥ ॥आर्या॥ ॥संन्या
समहाबाहोयोगावांचोनिफारदुष्करतो॥योगेंयुक्तचिमुनितोब्रह्म
प्राप्तीसिंशीघ्रतोकरतो॥६॥ ॥दोहरा॥ ॥लहतसंन्यासदुः ॥३॥
खसोंबिनकरमनुरेमीत॥जोगजुगतीजोकरेलहतब्रह्मनिश्चित॥

गी० ओवी॥ ॥ऐसासंन्यासनजाणिजे॥कर्माविणकेंविपाविजे॥ अ०
कर्मयोगेंजाइजे॥ब्रह्मलोकीं॥६॥ ॥अभंग॥ ॥नव्हेऐसा ॥५॥
तोसंन्यास॥दुर्लभकर्माचीणवोस॥१॥कर्मयोगआचरणीं॥घेती
स्वरूपनिर्वाणी॥२॥पावेझडकरीपरब्रह्म॥ऐसामार्गहासुगम
॥३॥तुकाह्मणेआनयेक॥ऐकाबुद्धिचेबोधक॥४॥६॥ ॥श्लोक॥
योगयुक्तोविशुद्धात्माविजितात्माजितेंद्रियः॥सर्वभूतात्मभूतात्मा
कुर्वन्नपिनलिप्यते॥७॥ ॥सम०॥ ॥कर्मयोगेंशुद्धचित्तजिं
किलींइंद्रियेंमन॥जोदेहजीवभूतात्माकरितांहिअलिप्ततो॥७॥
॥आर्या॥ ॥विजितात्माशुद्धात्मायोगींरतजोजितेंद्रियग्राम
आत्मासकळांचातोकर्मेंकरुनीअलिप्तनिष्काम॥७॥ ॥दोहरा॥
विंद्रिजितवेंहैंशुधहिजोगज्युगतजोकोय॥जीवतजानेंआतमा
फरमलेसरूनहोय॥७॥ ॥ओवी॥ ॥योगकर्मकेलिया॥
शुधत्वहोयआत्मया॥जितेंद्रियाविषया॥करूनिअलिप्तजो॥७॥

अभंग॥ ॥ चित्तशुधि कर्मयोगें ॥ कोणा पुसावें न लागे ॥१॥ अ
॥४॥ होजिंकुनियां मन ॥ केलीं इंद्रियें स्वाधीन ॥२॥ जीव भूतांचा जो देह ॥
न लगे किमपी संदेह ॥३॥ अलिस जो करितांही ॥ तुका ह्मणे तो विदेही
॥४॥७॥ ॥**श्लोक॥** ॥नैव किंचित्करोमीति युक्तो मन्येत तत्व
वित् ॥ पश्यञ्छृण्वन्स्पृशञ्जिघ्रन्नश्नन्गच्छन्स्वपन्श्वसन् ॥८॥
॥**सम०॥** ॥ न कांहीं करितों ऐसें मानितो नित्य तत्ववित् ॥ विषयीं
यीं वर्ततां जातां निजतां श्वास घाहतां ॥८॥ ॥**आर्या॥** ॥अश
नीं घासग्रहणीं निद्राश्रवणीं हि दर्शनीं गमनीं ॥ स्पर्शीं श्वासीं कर्त्त
मी हें तत्वज्ञयुक्त तो न मनी ॥८॥ ॥**दोहरा॥** ॥ ग्यानी करम कर
त है भुलि कियेमान ॥ सूजत सोचत रूपानि तकु निसूनत फिरत ज्या
न॥८॥ ॥**ओवी॥** ॥ कर्म करूनि ह्मणती नाहीं ॥ देखणें आइक
णें पांहीं ॥ गंध भोजन निद्रा गमन तेंही ॥ श्वास टाकणें हीं आठ ॥८॥ ॥४॥
अभंग॥ ॥ ऐसें कांहीं न करी तो ॥ स्मृति साक्षी तें वर्ततो ॥१॥ मा

गी० नी तो नित्याच्यारी ॥ तत्ववेत्ता ब्रह्मचारी ॥२॥ विषयीं वर्ततां जातां अ०
न रूटे समाधि तत्वता ॥३॥ निद्रा घेतो श्वास सांडी ॥ तुका ह्मणे स ॥५॥
हज रवोडी ॥४॥८॥ ॥**श्लोक॥** ॥ प्रलपन्विसृजन्गृण्हन्नुन्मिष
न्निमिषन्नपि ॥ इंद्रियाणींद्रियार्थेषु वर्त्तंत इति धारयन् ॥९॥ **सम०॥**
कर्मेंद्रिय क्रिया होतां निमिषादि हि हालतां ॥ इंद्रियें स्वस्वविषयीं वर्त
तीं मानुनी असे ॥९॥ ॥**आर्या॥** ॥ निपुण हि निमिषोन्मेषीं
दान ग्रहणीं हि भाषण प्रमुखीं ॥ करणें करणार्थीं हीं वर्तति भावुनि सदा
विदेहि सुखी ॥९॥ ॥**दोहरा॥** ॥ जागत सोवत चलत और बो
लत डारत हुं देत ॥ बिंद्रि बिरवय न सों लगी जानत यह हेत ॥९॥ **ओवी॥**
बोलणें आणि घेणें देणें ॥ पातें पातया लावणें उघडणें ॥ हा इंद्रियें व्यापा
र करणें ॥ ऐसें मानू निवर्तती ॥९॥ ॥**अभंग॥** ॥ वाचा पाणि
पाद लिंग ॥ गुद पांच हे कर्मांग ॥१॥ यांच्या आचरतां क्रिया ॥ अंतर
शुध बाहेर माया ॥२॥ निमिषादि कहीं हालतां ॥ छिन्न न व्हे संयोग ता

॥५॥ ॥३॥ इंद्रियें आत्म विषें ॥ पैंचा गतां तुका ह्मणे ॥४॥९॥ ॥श्लोक॥ ॥
ब्रह्मण्याधाय कर्माणि संगं त्यक्त्वा करोति यः ॥ लिप्यते न स पापेन पद्म
पत्रमिवांभसा ॥१०॥ ॥समः॥ ॥ ब्रह्मीं अर्पूनियां कर्में संगटा
कूनि जो करी ॥ पापें न लिंपे तो जेसें जळीं कमळिणीदळ ॥१०॥ आर्या
ब्रह्मीं अर्पुनि कर्में करि जो होउनि अलिप्त संग मळीं ॥ पापें लिप्त न रेसे तो
कमळदळ जसें न लिप्त होय जळीं ॥१०॥ ॥दोहरा॥ ॥ करम क
रेत जि संग कों सब कों ब्रह्म ज्यान ॥ ताकों पाप न हि लगत है पद्म पत्र ज
ऊमान ॥१०॥ ॥ओवी॥ ॥ ब्रह्मार्पण कर्म करी ॥ संग त्यजूनि अ
से निर्धारी ॥ पापें न लिंपे ऐसिया परि ॥ पद्म पत्र उदकीं जैसें ॥१०॥
॥अभंग॥ ॥ कर्में ब्रह्मीं अर्पून ॥ जालें मानस उन्मन ॥१॥ करी सं
डुनियां संगु ॥ निरपेक्ष तो चि चांगु ॥२॥ पापें न लिंपे तो जेसें ॥ स्फटि
क रंगाचे कडवसें ॥३॥ जळीं पत्र कमळिणीचें ॥ तुकया सि साम्य ॥५॥
त्याचें ॥४॥१०॥ ॥श्लोक॥ ॥ कायेन मनसा बुद्ध्या केवलैरिं

गी० द्रियैरपि ॥ योगिनः कर्म कुर्वंति संगं त्यक्त्वात्मशुद्धये ॥११॥ ॥ अ०
समः॥ ॥ कायामनें बुद्धिनें ही वासनातीत इंद्रियें ॥ चित्त शुद्ध्य ॥५॥
र्थ करिती संगटाकूनियां क्रिया ॥११॥ ॥आर्या॥ ॥ देह मन बु
द्धियांहीं योगी गतवासनें द्रिया सहित ॥ निज चित्त शुद्धि साठीं संग
त्यागूनियां क्रिया करित ॥११॥ ॥दोहरा॥ ॥ देह बुद्धि मन इंद्रि
यन जोगी हुये निःसंग ॥ करम करत अति चाह सों चित्त सोच कढंग ॥
॥११॥ ॥ओवी॥ ॥ कर्म फळाची इच्छा त्यजूनी ॥ शांतिनिष्ठा
पावे मनीं ॥ काया मनें युक्त आचरोनी ॥ फळ टाकूनि कर्म करी ॥११॥
अभंग॥ ॥ काया मानस येकाग्र ॥ बुद्धि होऊं नेदी उग्र ॥१॥ गेली
वासना पळाली ॥ करणें येका पंथीं आलीं ॥२॥ मग यां छी चित्त शु
द्धि ॥ करी निःसंगत्व सिद्धि ॥३॥ संग टाकुनियां क्रिया ॥ स्वात्म प्रा
प्ति हेतु कया ॥४॥११॥ ॥श्लोक॥ ॥ युक्तः कर्मफलं त्यक्त्वा
शांतिमाप्नोति नैष्ठिकीं ॥ अयुक्तः कामकारेण फले सक्तो निबध्यते

॥१२॥ ॥**सम०**॥ ॥ योगीकर्मफळत्यागें स्थितीची शांति पावतो॥ सकाम कामसंकल्पें बद्ध होतो फळीं रत॥१२॥ ॥**आर्या**॥ ॥ त्यागुनि कर्मफळा तें पावे तो मुक्त नैष्टिकी शांती॥ कामें अयुक्त बंधा कर्मफळासक्त पावतो अंतीं॥१२॥ ॥**दोहरा**॥ ॥ ग्यानी ढुमुगतीलहे करमकरे फल छांड॥ मूरख फलकी आस करे बंध कामना आड॥१२॥ ॥**ओवी**॥ ॥ ज्ञानी मुक्तितें पावती॥ कर्म करूनि फलेच्छा टाकिती॥ कामनाबंधें पडती॥ ते बद्ध होत॥१२॥ ॥**अभंग**॥ योगी ऐशा चिन्हीं जाण॥ कर्मफळीं निराकरण॥१॥ आत्मस्थितीस पावला॥ सहज शांति आली त्याला॥२॥ सकामता लागे पाप॥ जेथें कामना संकल्प॥३॥ बद्ध फलाशें बाधतो॥ तुका ह्मणे वायां जातो॥४॥१२॥ ॥**श्लोक**॥ ॥ सर्वकर्माणि मनसा संन्यस्यास्ते सुखं वशी नवद्वारे पुरे देही नैव कुर्वन्न कारयन्॥१३॥ ॥**सम०**॥ करूनि कर्में संन्यासी मनें होऊनियां सुखें॥ असे नवद्वारपुरीं कांहीं न करवी करी

॥१३॥ ॥**आर्या**॥ ॥ करुनी कर्में हि मनें संन्यासी होउनी असे स्वसुखें॥ देह नवद्वारपुरीं कांहीं न करी स्वयें न करवि सुखें॥१३॥ ॥**दोहरा**॥ मन न करी करम जे तजत ग्यानी तिनकों मान॥ नवद्वार पुरमे बसत ले तसुख की खान॥१३॥ ॥**ओवी**॥ ॥ मनें करूनि कर्में जो त्यजी॥ ज्ञानी त्यास ह्मणिजे जी॥ देहीं नवद्वारपुरीं जी॥ न करी न करवी॥१३॥ ॥**अभंग**॥ ॥ करुनी निष्कामें कर्मास॥ योगी संपादी संन्यास॥१॥ सुखी होउनी यां मनें॥ न करी स्फुद्रादि साधनें॥२॥ नवद्वारे पुरे देहीं॥ वस्ती संरक्षी विदेही॥३॥ स्वयें न करी करवी हि ना॥ तुका ह्मणे इतर जना॥४॥१३॥ ॥**श्लोक**॥ ॥ न कर्तृत्वं न कर्माणि लोकस्य सृजति प्रभुः॥ न कर्मफलसंयोगं स्वभावस्तु प्रवर्त्तते॥१४॥ ॥**सम०**॥ ॥ कर्तृत्व कर्में लोकांचीं न ईश्वर ही निर्मितो॥ न कर्मफलभोगातें वर्त्ते संसारचक्र हें॥१४॥ ॥**आर्या**॥ ॥ कर्तृत्व कर्म यातें लोकांचें निर्मितो न ईश्वर तें॥ तें विन कर्मफळाच्या भोगा संस्कारचक्र हें वर्त्ते॥१४॥ ॥

॥दोहरा॥ ॥ ईश्वरकरमनकरतनहिकरमकरतार॥ करमफलन
 हिकरतप्रकृतिकरीविस्तार॥१४॥ ॥ओवी॥ ॥ईश्वरनाहींक
र्मकरितं॥कर्तृत्वयालोकांत॥नकर्मफळभोगातें॥संसारचक्रअसे
॥१४॥ ॥अभंग॥ ॥कर्तृत्वकर्मलोकाचें॥अथवात्याच्याप्रपं
चाचें॥१॥ ईश्वरनिर्गुनीनिराळा॥कर्मसाक्षित्वेंवेगळा॥२॥ नतोक
र्मासिकरवी॥अथवाफळश्रुतीभोगवी॥३॥ वर्तेसंसाराचेंचक्र॥तुका
सर्वदाअचक्र॥४॥१४॥ ॥श्लोक॥ ॥ नादत्तेकस्यचित्पापंन
चैवसुकृतंविभुः॥अज्ञानेनावृतंज्ञानंतेनमुह्यंतिजंतवः॥१५॥
सम०॥ ॥कोणाचें पापहिनेघेनेघेपुण्यहिईश्वर॥ अज्ञानेंवेष्टिलें
ज्ञानत्याणेकरितिभोगिती॥१५॥ ॥आर्या॥ ॥कोणाचेंअघ
नेघेनेघेपुण्यासहिविभूपरतू॥ अज्ञानज्ञानानेंअवरीतेणेंचिमोह
तीजंतू॥१५॥ ॥दोहरा॥ ॥एककृतिनकाहुकोंगहेंऔरपापन
हिलेत॥छायोग्यानअग्याननेमोहनप्रगटनदेत॥१५॥ओवी॥

 कोणाचेंपापनघेजाण॥पुण्याचेंनलगेकारण॥अज्ञानेंवेष्टिलेंजन॥त्या
णेंभोगभोगिती॥१५॥ ॥अभंग॥ ॥ पापहिनेघेतोकोणाचें॥जेणें
योगेंपुरदुःखाचे॥१॥नेघेपुण्यहीईश्वर॥पावावयास्वर्गद्वार॥२॥अज्ञा
नाचेजेंवेष्टित॥ज्ञानमोहेंविष्फळित॥३॥ यास्तवकरितीभोगिती॥तुका
ह्मणेअहंमती॥४॥१५॥ ॥श्लोक॥ ॥ज्ञानेनतुतदज्ञानंयेषांनाशित
मात्मनः॥तेषामादित्यवज्ज्ञानंप्रकाशयतितत्परम्॥१६॥ सम०॥ ॥
अज्ञानबुद्धिचेंजांचेतेंज्याज्ञानेंनिनाशिलें॥पराजडानेंतें त्यांचेंप्रकाशीज्ञा
नसूर्यवत्॥१६॥ ॥आर्या॥ ॥ आत्मज्ञानेंज्यांचेंअज्ञानसमूळपाव
लेंनाश॥सूर्यापरिदावीतेंज्ञानप्रगटोनिआत्मरूपास॥१६॥ दोहरा॥
दूरेकियोअग्यानजिनहियेंग्यानप्रगटाय॥देखतईश्वररूपतेंग्यानिसू
रकेदाय॥१६॥ ॥ओवी॥ ॥ अज्ञानगेलियावरी॥ज्ञानप्रगटवीअं
तरीं॥तोईश्वररूपनिर्धारी॥ज्ञानवंतजाणतूं॥१६॥ ॥अभंग॥ ॥
अज्ञाननिजबुद्धिचें॥नासिज्ञानजिव्हाळ्याचें॥१॥परिज्ञानशुध्दचोखट

नाशिअज्ञानाचेंदुःख॥२॥ पराजडाचेतेंज्यांचे॥ अंधनेच्चतिमिराचे॥३॥
 ज्ञानसूर्यउदयांत॥तुकाजालास्वरूपवंत॥४॥१६॥ ॥श्लोक॥ ॥
तद्बुद्धयस्तदात्मानस्तन्निष्ठास्तत्परायणाः॥गच्छंत्यपुनरावृत्तिंज्ञाननि
र्धूतकल्मषाः॥१७॥ ॥सम०॥ ॥त्याचिज्ञानींबुद्धिचित्तनिष्ठातेंपर
माश्रय॥असेतेपावतीमोक्षज्ञानेंजाळूनिसंचित॥१७॥ ॥आर्या॥
तन्निष्टतत्परायणंअर्पुनिमनबुद्धिईश्वरींसारी॥नपवतिपुनरावृत्तिज्ञा
नेंनाशोनिकल्मषेंभारीं॥१७॥ ॥दोहरा॥ ॥जोमनकोंओरबुद्धिकों
रोखतईश्वरमाह॥जनममरणतिनकोंनहिंमुगतहोतनरनाह॥१७॥ ॥
ओवी॥ ॥जेंमनआणिबुद्धितें॥ ईश्वरस्थापनेंनिश्चितें॥भयनाहीं
तयातें॥मुक्तहोय॥१७॥ ॥अभंग॥ ॥बुद्धिचित्तत्याविज्ञानी
येकविधनियमुनि॥१॥परमाश्रयेंतेंचिनिष्ठा॥साजेसदायोगभ्रष्टा
॥२॥मोक्षपावतिऐसेते॥विश्वभरीयेकचित्तें॥३॥तुकाह्मणेंदग्धके
लें॥ज्ञानेसंचित्तजाळिलें॥४॥१७॥ ॥श्लोक॥ ॥विद्याविनयसं

पन्नेब्राह्मणेगविहस्तिनि॥शुनिचैवश्वपाकेचपंडिताःसमदर्शिनः॥१८॥
 ॥सम०॥ ॥विद्यासद्गुणसंपन्नींब्राह्मणींधेनुहीमधें॥गंजींश्वानां
तचांडाळींपाहतीसमपंडित॥१८॥ ॥आर्या॥ ॥विद्याविनयीब्रा
ह्मणगायश्वपचगज्ञआणितींश्वानें॥पाहतिसमदृष्टीजेपंडिततेंवं
दिजेतविश्वानें॥१८॥ ॥दोहरा॥ ॥विद्याविनयस्रुधजेगोगजभू
करश्वान॥ग्यानीइनकोंगणतहेभेदछेतनहिमान॥१८॥ ॥ओवी
विद्याविनयसंपन्न॥गायगजभूकरश्वान॥हेजयासिसमजाण॥
तोचिज्ञानीपंडित॥१८॥ ॥अभंग॥ ॥विद्यासद्गुणसंपन्न॥अ
याचितलोकमान्य॥१॥ब्राह्मणींधेनुमध्यें॥यातिभेदादिसंबंधें॥२
गजींशुनींतेंचांडाळीं॥समपंडितुन्याहाळी॥३॥ज्ञानज्यांचेंअखंडि
त॥तुकाह्मणेतोपंडित॥४॥१८॥ ॥श्लोक॥ ॥इहैवतैर्जितः
सर्गोयेषांसाम्येस्थितंमनः॥निर्दोषंहिसमंब्रह्मतस्माद्ब्रह्मणिते
स्थिताः॥१९॥ ॥सम०॥समींमनस्थिरतिहींजितांचभवजिं

किला॥ समतेंब्रह्म निर्दोषतस्माद्ब्रह्मींचतेसमी॥१९॥ ॥आर्या॥
 स्थिरमन समींजयांनेंजितांत्रिभुवजिंकिला तिहींपार्था॥ समतेंब्र
ह्मसुनिर्मळतस्माद्ब्रह्मींचते समींसमता॥१९॥ ॥दोहरा॥ ॥
समता जिनकेजीवमेंतिन जिंत्योसङ्सार॥ समब्रह्महिकोंकहतब्र
ह्मलिहिन निरधार॥१९॥ ॥ओवी॥ ॥ समज्यांचेंजिवींवसे॥त्यां
हींसंसार जिंकिलासे॥ निर्दोषहीवसतसे॥ब्रह्मींतोसम॥१९॥ ॥
॥अभंग॥ सर्व भूतींमन आपुलें॥ जेणेंसमान स्थापिलें॥१॥ तेणें
जीत असतांवीरा॥ केला मातेराभवाचा॥२॥ समब्रह्म तें निर्दोष॥जें
निःशेषनिर्मळ॥३॥ तस्माद्ब्रह्मींनतेसमी॥ तुकयावर्मीमनरातें॥४॥
॥१९॥ ॥श्लोक॥ ॥ नप्रहृष्येत्प्रियंप्राप्य नोद्विजेत्प्राप्यचाप्रिय
म्॥ स्थिरबुद्धिरसंमूढोब्रह्मविद्ब्रह्मणिस्थितः॥२०॥ ॥सम०॥
नहर्षप्रियहोतांजोअप्रियेंघाबरानव्हे॥ स्थिरबुद्धिनजोमूढब्रह्मींब्र ॥९॥
ह्मज्ञजोस्थिर॥२०॥ ॥आर्या॥ ॥ प्रियहोतांहर्षेनाअप्रियहो

गी० तांदुःखजोसाहे॥ स्थिरबुद्धिनजोमूढब्रह्मीब्रह्मज्ञपांडवाराहे॥ अ०
॥२०॥ ॥दोहरा॥ ॥सुखपायेहरखेनहिंदुखपायेनरिसाय ॥५॥
राखेथिरनिजबुध्दिकोंब्रह्मींरहतसमाय॥२०॥ ॥ओवी॥ सुख
झालियाहर्षनाहीं॥ दुःखजालियाक्रोधनाहीं॥ बुध्दीकरूनिस्थिरतेही
तेब्रह्मींपावती॥२०॥ ॥अभंग॥ ॥ नहर्षेप्रियहोताना॥ ज्याच्या
मनानिश्चळता॥१॥ नोहेघाबराअप्रियें॥ ज्ञानरायज्ञान्याचा॥२॥ न
जोमूढस्थिरबुद्धि॥ देहशुध्दीरहित॥३॥ ब्रह्मींस्थिरब्रह्मवेत्ता॥ तुक
याचित्ता मिळाला॥४॥२०॥ ॥श्लोक॥ ॥ बाह्यस्पर्शेष्वसक्तात्मा
विंदत्यात्मनियत्सुखम्॥ सब्रह्मयोगयुक्तात्मासुखमक्षयमश्नुते॥२
सम०॥ स्पृहानबाह्यविषयीं स्वरूपींपावतोसुख॥ ब्रह्मयोगीयुक्त
चित्ततोभोगीसुखअक्षय॥२१॥ ॥आर्या॥ ॥ बाह्यस्पर्श
त्यागीपावेअंतःसुखासिजोयोगी॥ तोब्रह्मयोगयुक्तज्ञानीअक्षय्य
पूर्णसुखभोगी॥२१॥ ॥दोहरा॥ ॥ बाहरकेंसुखकोंतजेहि

यसुखरहेसुजान॥ ब्रह्मसुखकों धरत लहे जु आनंद मान॥२१॥ ॥
॥१०॥ ओवी॥ ॥बाह्यसुखातें त्यजी॥ हृदयीं आत्मसुख जाणोनजी॥
ब्रह्मसुखीं निरंतर जी॥ अक्षय सुखभोगी॥२१॥ ॥अभंग॥ ॥
स्पृहा न बाह्य विषयीं॥ येके ठायीं येकला॥१॥ सुख पावतां स्वरूपीं॥ स
हज प्राप्तीं त्यागिला॥२॥ युक्तचित्त ब्रह्मयोगी॥ सुखा भोगी अक्षया
॥३॥ तुका ह्मणे या परतें॥ काय उरतें बोलाया॥४॥२१॥ ॥श्लोक
ये हि संस्पर्शजा भोगा दुःखयोनय एव ते॥ आद्यंतवतः कौंतेय न तेषु र
मते बुधः॥२२॥ ॥सम०॥ ॥जे भोग विषयस्पर्शें ते दुःखाचें चि
कारण॥ आद्यंतवंत कौंतेया रमे ज्ञानी न त्या सुखीं॥२२॥ ॥आर्या
जे विषय भोग पार्था ते दुःखाचे प्रतिक्षणीं दाते॥ उत्पत्ति नाशिवंत स्वब
शें रमविति बुधासि न कदा ते॥२२॥ ॥दोहरा॥ ॥बिखे जी तें संङ्
सारकें ते हे दुःखकों मूळ॥ उपजत बिनसत है तिन्हे पंडत गये न भूल॥२२ ॥१०॥
ओवी॥ ॥स्पर्शें संसार गरळ सार॥ तें दुःखाचें मूळ निरंतरं॥ नाश

गी० होत अपार॥ कौंतेया ज्ञानी सुखी॥२२॥ ॥अभंग॥ ॥जो कां स्प अ०
र्शें भोग विषय॥ मोहो बाह्य धरुनी॥१॥ तें तंव कारण दुःखानें॥ जेथें वे ॥५॥
चें आयुष्य॥२॥ आद्यंतवंत पार्था॥ हे अवस्था भूमिची॥३॥ रमे ज्ञा
नी न त्या सुखीं॥ तुका दुःखी प्रपंचीं॥४॥२२॥ ॥श्लोक॥ शक्नो
तीहैव यः सोढुं प्राक्शरीरविमोक्षणात्॥ कामक्रोधोद्भवं वेगं स युक्तः
स सुखी नरः॥२३॥ ॥सम०॥ ॥जो जितांच शके सोसूं पूर्वी
च मरणाहुनी॥ कामक्रोधादि वेगातें तो योगी तो सुखी नर॥२३॥
आर्या॥ ॥निज मरणाहुनि पूर्वी कामक्रोधादि वेग जो साहे॥ तो
योगी तो चि सुखी तो ज्ञानी योग्य मुक्तिला लाहे॥२३॥ ॥दोहरा॥
कामक्रोधके बेगकों जो साहि सके सुभाय॥ सो जोगी नित हि रहे ता
सुखमें लपटाय॥२३॥ ॥ओवी॥ ॥योगियातें हा योग॥ काम
क्रोधाचा वेग॥ साहूं सके सांग॥ तो योगी सुखी असे॥२३॥ अभंग
जो जितांचि अर्जुना॥ सोसूं भावना शकेल॥१॥ पूर्वीचि मरणाहुनी॥

न्या ह्या कुनीउपेक्षी॥ २॥ कामवेगक्रोधोद्भव॥ स्वानुभवरक्षकु॥३॥
॥११॥ नरतोसुखीतोवियोगी॥ पांडुरंगींतुकयातो॥४॥२३॥ ॥श्लोक॥
योंऽतःसुखोंतरारामस्तथांऽतर्ज्योतिरेवयः॥ सयोगीब्रह्मनिर्वाणं
ब्रह्मभूतोऽधिगच्छति॥२४॥ ॥सम०॥ ॥ सुखीआंतरमे
आंतअंतर्ज्योतिचजोस्वयें॥जालाब्रह्मचितोयोगीब्रह्मनिर्वाणपा
वतो॥२४॥ ॥आर्या॥ ॥अंतःप्रकाशमयजोअंतःसुखयु
क्तअंतराराम॥तोब्रह्मयुक्तयोगीपावेनिर्वाणपांडवाब्रह्म॥२४॥
॥दोहरा॥ ॥जाकेहियेप्रकासहैअंतरसुखआराम॥वहेजोगी
परब्रह्मलहेब्रह्मकोंधाम॥२४॥ ॥ओवी॥ ॥ज्याचेंहृदयप्र
काशे॥अंतरसुखआरामभासे॥ तोवियोगीअसे॥ब्रह्मींनिर्वा
णपावतो॥२४॥ ॥अभंग॥ ॥अंतरसुखीअंतरिरमे॥उं
चप्रेमेंनिर्मळु॥१॥ अंतर्ज्योतींतजोस्वतां॥ निर्मुक्तताप्रपंचीं॥२॥ ॥११॥
योगीब्रह्मचितोजाला॥ सांगत्यालाउणीव॥३॥ पावेनिर्वाणपदा॥

गी० तुकयासदाहरिरूपें॥४॥२४॥ ॥श्लोक॥ ॥लभंतेब्रह्मनि अ०
र्वाणमृषयःक्षीणकल्मषाः॥ छिन्नद्वैधायतात्मानःसर्वभूतहितेर ॥५॥
ताः॥२५॥ ॥सम०॥ ॥पावतीब्रह्मनिर्वाणजेज्ञानीक्षीणपा
तक॥द्वैतनाशेंस्थिरमतीसर्वभूतहितींरत॥२५॥ ॥आर्या॥
निर्वाणब्रह्मातेंपावतिऋषिवर्यजाणनिष्पापा॥छिन्नद्वैतयतात्मे
करणारेसर्वभूतहितबापा॥२५॥ ॥दोहरा॥ ॥जेग्या
नीपापनजजतहोतब्रह्ममेंलीन॥बदनतिनकेजियमेंरहतसबुन
सोंदीन॥२५॥ ॥ओवी॥ ॥प्राणीपापरहित॥ब्रह्मींजे
लीनहोत॥ त्यांचेंसुखत्यांचेहृदयांत॥सर्वभूतहितरतअसे॥२५
॥अभंग॥ ॥लाभेब्रह्मरूपतादेहीं॥ निःसंदेहीआकल्प॥१॥
क्षीणपातकजेज्ञानी॥जगींवरूनीअलिप्त॥२॥ स्थिरमतिना
सेद्वैत॥ यातायातनोळखे॥३॥ सर्वभूतहितींरत॥ पाहातीसंत
तुकयासी॥४॥२५॥ ॥श्लोक॥ ॥कामक्रोधवियुक्ता

॥१२॥ नांयतीनांयतचेतसाम्॥ अभितोब्रह्मनिर्वाणंवर्ततेविदितात्मना
म्॥२६॥ ॥सम०॥ ॥जेकामक्रोधरहितप्रयत्नींवशचित्त
जें॥देहवांचोमरोतेतेंमुक्तकेवळआत्मवित्॥२६॥ **आर्या॥**
कामक्रोधत्यागीजेयतिवशचित्तसाधुजनमेत्र॥ निर्वाणब्रह्मत
याविदितात्म्यालाअसेचिसर्वत्र॥२६॥ **॥दोहरा॥** ॥का
मक्रोधसोंजोरहितबसकीन्होनिजचीत॥ग्यानवंततेहेसदाब्र
ह्मचहुदिसमीत॥२६॥ **॥ओवी॥** ॥कामक्रोधविरहित
आत्माजाणोनिवशकरित॥ तोविज्ञानवंतह्मणत॥ब्रह्मात्मवि
त्॥२६॥ **॥अभंग॥** ॥कामक्रोधाविरहित॥जालासंत
तोयेक॥१॥जेणेप्रयत्नकेलाबहु॥मनवाहुकवळिला॥२॥देह
मगमरोवांचो॥अथवासाचोसंपती॥३॥केवळमुक्तआत्मवि
द॥तुकयापदवंदितु॥४॥२६॥ **॥श्लोक॥** ॥स्पर्शान्कृ ॥१२॥
त्वाबहिर्बाह्यांश्चक्षुश्चैवांतरेभ्रुवोः॥ प्राणापानौसमौकृत्वाना

गी० साभ्यंतरचारिणौ॥२७॥ **॥सम०॥** ॥बाहेरबाह्यविषयां अ०
दृष्टितेंभोंवयांमधें॥नासिकींवाहतीप्राणापानांतेंकरुनीसम॥२७॥ ॥५॥
॥आर्या॥ ॥बाह्यस्पर्शत्यागेंभ्रूमध्यामाजिदृष्टिरोधोनी॥
नासांतरसचारीप्राणापानहिसमानसाधूनी॥२७॥ **दोहरा॥**
नजेबिखयसङ्सारकेदृष्टिभोवमेंराख॥प्राणअपानसमकरेना
सनमतअभिलाख॥२७॥ **॥ओवी॥** ॥बाह्यविषयसंसा
र॥त्यजोनिदृष्टिभोंवयांवर॥प्राणायामसमकर॥प्राणअपान
समकरूनियां॥२७॥ **॥अभंग॥** ॥पुढेंसाह्यावेंप्रसंगीं॥
सांगणेंआहेचयोगी॥यालागींतोसारंगी॥दृशयेथेंजाणवी॥
॥१॥आस्थालागावीअर्जुना॥ऐसीमनाचीवासना॥ह्मणोनिसां
ग्यतेंसज्जना॥यथाशक्तिसांगतु॥२॥बाहेरबाह्यविषया॥वीतरा
गेंदापुनियां॥दृष्टिदेउनिभोंवया॥मध्यभागींजचकाशी॥३॥
प्राणींवाहेनिजप्राणु॥तेंविचमेळवीअपानु॥तुकापदेदेतोमानु॥

॥११२॥ लोकामध्यें योगीया॥४॥२७॥ ॥श्लोक॥ ॥यतेंद्रियमनो
बुद्धिर्मुनिर्मोक्षपरायणः॥विगतेच्छाभयक्रोधोयः सदामुक्तए
वसः॥२८॥ ॥सम०॥ ॥बुद्धींद्रियमनस्थैर्यमुनिर्मोक्षप
रायण॥नाहींइच्छाभयक्रोधजालामुक्तचितोसदा॥२८॥ ॥
॥आर्या॥ ॥इंद्रियमनबुधीतेंदमुनीधरिमुक्तिचीमनींचोप॥
तोमुनिमुक्तह्मणावा नाहींज्यालाभयस्पृहाकोप॥२८॥ ॥
॥दोहरा॥ ॥जितविंद्रिबुद्धिमनमुगतहिमेंमनदेत॥इछाभ
यक्रोधजोतजेमुक्तिपदारथलेत॥२८॥ ॥ओवी॥ ॥
॥इंद्रियबुद्धिमनजिंकिलें॥मुक्तिसाठींमनघातलें॥इच्छाभय
क्रोधत्यजिलें॥मुक्तपदपावला॥२८॥ ॥अभंग॥ ॥बुद्धीं
द्रियेंहीआकारा॥मनधरणेंसाधनबारा॥मुनिमोक्षाच्यामंदि
रा॥येकसरांचालिले॥१॥चाडनधरीसिद्धिची॥तेंविचकामना ॥११३॥
मोक्षाची॥जालामुक्तसव्यसाची॥पुनःपुनाकितिसांगु॥२॥

गी० पेंगाजन्माचेंसार्थक॥मातेंभासेहेंचयेक॥जाणुनितुकयाचा अ०
विवेक॥पदरींघेतीज्ञानये॥३॥२८॥ ॥श्लोक॥ ॥भोक्ता ॥५॥
रंयज्ञतपसांसर्वलोकमहेश्वरम्॥सुहृदंसर्वभूतानांज्ञात्वामां
शांतिमृच्छति॥२९॥ ॥सम०॥ ॥भोक्तायज्ञतपांचामी
सर्वलोकमहेशमी॥सर्वांचामींसखामातेंजाणोनीशांतिपाव
तो॥२९॥ ॥आर्या॥ ॥भोक्तायज्ञतपाचालोकेश्वरमी
चवेदवेदांती॥भूतांचासुहृदहिमीमातेंजाणूनिपावतीअंतीं
॥२९॥ ॥दोहरा॥ ॥तपजग्यनकोभोगतासबलोकनकें
ईश॥शांतिलहेजोजानिकेंमोकोंप्रभुजगदीश॥२९॥ ओवी॥
जपतपयज्ञांचाभोक्ता॥सर्वलोकांतईशकर्ता॥शांतिपावेजा
णतां॥सर्वांचासखाजाणमी॥२९॥ ॥अभंग॥भोक्ता
यज्ञतपाचामी॥आहेऐश्वर्यभूमी॥सर्वलोकींमहेशमी॥स
खातेंविसर्वांचा॥१॥ऐसाप्रभुचाअन्वय॥जालातेथेंअहंक्ष

य ॥ मग शांतिव धुप्राय ॥ तोपावतो निर्मळ ॥ २ ॥ तुकाविनवीवा
 रंवार ॥ माझ्यामतींहर्षफार ॥ संतींनकराचा अव्हेर ॥ प्राकृतभा
षाह्मणोनि ॥ ३ ॥ २९ ॥ ॥ इतिश्रीमद्भगवद्गीतायांश्रीकृष्णा
र्जुनसंवादेकर्मसंन्यासयोगोनामपंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥ ॥
वामन ॥ ॥ इतिटीकासमश्लोकीअध्यायापंचमावरी ॥ श्री
पार्थसारथीकर्त्ताजोंवामनमनोरथी ॥ ५ ॥ ॥ इतिगीतार्थ
बोधिन्यांश्रीमद्भगवद्गीताटीकायांपंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥ ॥

 श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ वामन ॥ ॥ पूर्वाध्यायींअर्जुनाचाप्र
श्नकींश्रेयएकजें ॥ तेंसांगकर्मसंन्यासअथवाकर्मयोगचि ॥ १ ॥
श्रीकृष्णेंउत्तरदिल्हेंकींमाक्षार्थीतयासियां ॥ दोहींविणेंनव्हे सिद्
हेसापेक्षपरस्परें ॥ २ ॥ हेंघडेंसांख्ययोगासींकींत्यादोहींतयेकचि
अनुष्टितांसिधिपावेबोलिलींउभयत्रजे ॥ ३ ॥ सन्यासस्तुमहाबाहो
दुःखमाप्तुमयोगतः ॥ याश्लोकांतविनाकर्मबोलिलान्यासदुर्लभ
॥ ४ ॥ तयोस्तुकर्मसंन्यासात्कर्मयोगोविशिष्यते ॥ याश्लोकींकर्म
योगातेंश्रेष्ठदोहींतबोलिला ॥ ५ ॥ हेंतोंविरुध्दकींकर्मयोगाचीनी
चपायरी ॥ संन्यासज्ञानसिद्धीची सेवटीलीचपायरी ॥ ६ ॥ याचा
बोलुनियांभावविरोधपरिहारया ॥ अध्यायप्रथमारंभींकरीश्लो
कद्वयेंहरी ॥ ७ ॥ काम्यानांकर्मणांन्यासंसंन्यासंकवयोविदुः ॥ ऐ
सेंपुढेंबोलणारअध्यायींअठराविया ॥ संन्यासदोंपरीऐसाकीं
काम्यत्यागएकहा ॥ शिखासूत्रादिकत्यागन्यासआश्रमरूपतो ॥

॥९॥ निरग्नि आश्रमन्यासशुध्धचित्तास बोलिला ॥ कर्मयोगावि
णें जो कां पूर्वीं दुर्लभ वर्णिला ॥१०॥ टाकूनि कामसंकल्प कर्में कृ
ष्णार्पणें करी ॥ कर्मींच त्यास संन्यास साधे यास्तव थोर हा ॥११
अशुध्ध चित्त संन्यासी होतां भ्रष्टचि होइल ॥ निरग्नि मग तो कर्में
शुध्ध चित्त न हो शके ॥१२॥ तसाच जो क्रिया टाकी संन्यासपदवी
विना ॥ प्रत्यवायें बद्ध होतो उभय भ्रष्ट अक्रिय ॥१३॥ निरग्नि
हूनिही श्रेष्ठ कर्मयोग अशा गुणें ॥ अक्रिया हूनि हि श्रेष्ठ हें बोलेल
जगद्गुरु ॥१४॥ ॥**श्लोक**॥ ॥**श्रीभगवानुवाच**॥ ॥
अनाश्रितः कर्मफलं कार्यं कर्म करोति यः ॥ स संन्यासी च योगी च
न निरग्निर्न चाक्रियः ॥१॥ ॥**सम०**॥ ॥ कर्मीं फळासक्त न
व्हे करावें कर्म तें करी ॥ तो संन्यासी तोचि योगी न निरग्नि न अ
क्रिय ॥१॥ ॥**आर्या**॥ ॥ कर्मफळाचा आश्रय न करुनि जो
नर करीत निज धर्म ॥ तो संन्यासी योगी नेणें अग्नि क्रुअनग्नि तें व

र्म ॥१॥ ॥**दोहरा**॥ ॥ करम फल न चाहे नहि करम करे निःका
म ॥ जोगी संन्यासी वहहे पावत हे स्वधाम ॥१॥ ॥**ओवी**॥
कर्माचें फळ नापेक्षित कर्म करी ॥ तोचि संन्यासी योगी अवधारीं ॥
तो साग्नि कर्माचा अधिकारी ॥ तो कर्मयोगी न व्हे ॥१॥ ॥**अभंग**
पांडवासि विस्मय ॥ देव वदतां योगीराय ॥ आपणा ठावका अन्वय ॥
असावा हें वाटलें ॥१॥ मग पुसावें हा हेत ॥ कां कीं जेथें हरिप्रीत ॥ तें
च आपुलेंही हित ॥ हें तों कधीं टळेना ॥२॥ ऐसा भाव अंतरींचा ॥
जाणुनि सखा वदे वाचा ॥ ऐके पार्था संशयाचा ॥ मूळ ठावो फिटे
ल ॥३॥ आह्मी अंतरीं ठेविजे ॥ मग तें कोणासीं अर्पिजे ॥ ऐसें न भे
टेल दूजें ॥ पैं मायेचें आवडतें ॥४॥ अनन्यासींवंची जो कां ॥ होय
अधिकारी पातका ॥ असों कां ळजी स्फटका ॥ आजि जालें हें भा
ग्य ॥५॥ दाना योग्य तूं सत्पात्र ॥ जैसें कन्ये जोगें गोत्र ॥ अथवा
परमार्थीं श्रोत्र ॥ जैसा दीजे विरक्तीं ॥६॥ तरीं ऐके विचक्षणा ॥

गुजपेई अंतःकर्णा॥ अनश्रुत हे वासना॥ कर्मफळीं ज्या नाहीं॥
॥२॥ ॥७॥ करावें तें करीतो॥ तोच योगी संन्यासी तो॥ न निरग्नि ही जो हो
तो॥ अक्रिय तो नाहीं॥८॥ तुका वदे विचक्षणी॥ मांदुस गीतारत्न
खाणी॥ घ्यावें येके कनि वडुनि॥ वचनें शेषशायिचीं॥९॥१॥ ॥
॥श्लोक॥ ॥यं संन्यासमिति प्राहुर्योगं तं विद्धि पांडव॥ न ह्यस
न्यस्त संकल्पो योगी भवति कश्चन॥२॥ ॥सम०॥ ॥संन्या
स जो ह्मणावा तो कर्मयोगचि पांडवा॥ कीं काम्यत्याग सन्यास क
र्मयोग न त्याविण॥२॥ ॥आर्या॥ ॥ज्या संन्यास ह्मणावें पार्था
त्यालाच योग तूं जाण॥ संन्यास त्यागाविण कोणी योगी न व्हे तुझी
आंण॥२॥ ॥दोहरा॥ ॥ज्याको संन्यासी हि कहत हे वहे जो
ग तूं जान॥ बिन संन्यास हि जोग नहि यह साच तूं मान॥२॥ओवी
ज्यातें संन्यासी ह्मणती॥ तो योग जाणे निश्चिती॥ संकल्प न टाकिला ॥२॥
किरीटी॥ तो योगी न व्हे॥२॥ ॥अभंग॥ ॥ह्मणावा जो संन्या

गी० सतो॥ कर्मयोग सिद्ध होतो॥ दोहीं मार्गें जे साजातो॥ येकाक्षेत्रा वंदा अ०
या॥१॥ कीया काम्याचे त्यागें॥ जो संन्यास घेतूं अंगें॥ कर्मयोग ही प्रसं ॥६॥
गें॥ न व्हे कांहीं दुसरा॥२॥ तुका विनवी भावार्थी॥ लोक परिसो परमा
र्थी॥ ज्या सप्रीत योगपंथीं॥ अहर्निशीं अखंड॥३॥२॥ श्लोक॥
आरुरुक्षोर्मुनेर्योगं कर्म कारणमुच्यते॥ योगारूढस्य तस्यैव शमः
कारणमुच्यते॥३॥ ॥सम०॥ ॥योगारुरुक्षु जो ज्ञानी कर्म
त्यास हि कारण॥ तयाच योगारूढासीं ध्यानस्थिति स कारण॥३॥
॥आर्या॥ ॥योगारुरुक्षु मुनि जो पार्था कारण तयासि तें कर्म॥
योगारूढ मुनीला कारण शम तोचि दे महाशर्म॥३॥ ॥दोहरा॥
जो करम तें लहत हे ग्यानी चीत्त बिचार॥ जोग हि लहे शांति हि गये बि
खे बिंद्रियन मार॥३॥ ॥ओवी॥ ॥योगारूढ जो इच्छित॥ त
या कर्म हें निभ्रांत॥ योग पावल्या शांत॥ शम बुद्धि तोची॥३॥अभं०
योगारूढ जो कां ज्ञाता॥ जगीं व्हावया मान्यता॥ संपादित आमुची

वार्त्ता ॥ पैं गाजीवीं धरूनी ॥ १ ॥ कर्मत्यासही पांडवा ॥ कारण होय
॥३॥ यागोरवा ॥ जेसें तें लव लें दिवा ॥ प्रभादावी अनंत ॥ २ ॥ तयायो
गारूढा लागीं ॥ ध्यानस्थित कारण आंगीं ॥ पुढें उजळी हे सांगी ॥
तुकयाकारागीर तो ॥ ३ ॥ ३ ॥ ॥ **श्लोक** ॥ ॥ यदा हि नेंद्रिया
र्थेषु न कर्मस्वनुषज्जते ॥ सर्वसंकल्पसंन्यासी योगारूढस्तदो
च्यते ॥ ४ ॥ ॥ **सम॰** ॥ ॥ जेव्हां न विषयीं गुंते कर्मीं ही न रुते
मन ॥ भोगसंकल्प ही टाकी तेव्हां आरूढ बोलिजे ॥ ४ ॥ **आर्या** ॥
जेव्हां कुंतीतनया टाकुनि संकल्प जाळभा रूढ ॥ कर्मीं आणि कवि
षयीं उदास जो तो चियोग आरूढ ॥ ४ ॥ **दोहरा** ॥ ॥ बिखयन
सों और करमसों होय प्रीत जब दूर ॥ सब संकल्प न कों तजे जोगर
हेत बपूर ॥ ४ ॥ ॥ **ओवी** ॥ ॥ इंद्रियार्थी जाला हीन ॥ कर्मीनि
पजोरा हे आपण ॥ तयासी संन्यासी ह्मणो न ॥ योगारूढ बोलि ॥३॥
जे ॥ ४ ॥ ॥ **अभंग** ॥ ॥ जेव्हां न विषयीं करा ॥ गुंते देवी

गी॰ क संपदा ॥ तुज सांगतों प्रमदा ॥ लाघव जेसें शुकासी ॥ १ ॥ कर्मीं अ॰
हीन रुते मन ॥ जेसें श्रीपादास्वप्न ॥ जाला गज वाजी वाहन ॥ जागा ॥६॥
होतां तें मिथ्या ॥ २ ॥ टाकी भोगाचे संकल्प ॥ गेला जीवींचा विकल्प
तेव्हां आरूढ ज्ञानदीप ॥ बोलतो तुकया ऐसें ॥ ३ ॥ ४ ॥ ॥ **श्लोक**
उद्धरेदात्मनात्मानं नात्मानमवसादयेत् ॥ आत्मैव ह्यात्मनो बंधुरा
त्मैव रिपुरात्मनः ॥ ५ ॥ ॥ **सम॰** ॥ ॥ उद्धरावें स्वचित्ता लाप्र
पंचीं बुडऊं न ये ॥ मित्र हें आपुलें चित्त शत्रु ही चित्त आपुलें ॥ ५ ॥ ॥
॥ **आर्या** ॥ ॥ उद्धरिजे अपअपणा करिजे अपुला न घात आहो
तो ॥ मित्र हि अपुला आपण पार्था अपुला चि शत्रु ही होतो ॥ ५ ॥ ॥
॥ **दोहरा** ॥ ॥ निज आतमकूं उध्धरत अधोगमन करे हेत ॥ आ
तमा ही रिपु आपनकों आतमा ही सुख देत ॥ ५ ॥ ॥ **ओवी** ॥
निज आत्मा उध्धरत ॥ उद्योगावांचूनि मन ठेवित ॥ आपला शत्रु आ
पण जाणत ॥ मित्र आपुलें चित्त पें ॥ ५ ॥ ॥ **अभंग** ॥ ॥ अरे

विषयडोहांत ॥जेकांबुडालेंसंतत॥ तेंतंवउध्दरावें चित्त॥आत्मब
॥४॥ ळेंअभ्यासें॥१॥ नयेबुडऊं प्रपंचीं॥पुढेंजाणिवगेल्याचीं॥कोण
पुसेधनवंताची॥लाजजाय धनगेल्या॥२॥ मित्रहें आपुलें चित्त॥
साह्यजाल्या फळदेत॥ शत्रु हिहेंच होत॥ हाउध्दरूनि अनर्थ॥३॥
तुकाह्मणे सर्वाधिक॥साधनहें चि गमे येक॥ चित्तजाल्या प्रसन्नसु
ख॥ कायउणें लाभासीं॥४॥५॥ ॥श्लोक॥ ॥बंधुरात्मा
त्मनस्तस्य येनात्मैवात्मनाजित:॥ अनात्मनस्तु शत्रुत्वेवर्तेता
त्मैव शत्रुवत्॥६॥ ॥सम०॥ ॥मित्र त्याचेंच तें चित्तजें
स्वरूपें चि जिंकिलें॥अनात्मज्ञास शत्रुत्वें वर्त्ते चित्त चि शत्रु वत्॥६
॥आर्या॥ ॥जिंकी मनजो त्याचें मानस तें आत्मबंधु हित क
रतो॥ मानस अनात्मयाचें हातें अपुला रिपू हितो करतो॥६॥
॥दोहरा॥ ॥आपहि जित्ये आतमा सोई बंधु याहि॥ जिनजीं ॥४॥
त्यो नहिंऊ वहे अरहे बरततताहि॥६॥ ॥ओवी॥ बंधुरात्मा

गी० चित्त जिंतोनी॥ तें चित्त बंधू जाणोनी॥ स्वरूपीं वोळखी नाणी॥ चि अ०
त्त शत्रुवतू वर्ते॥६॥ ॥अभंग॥ ॥ मित्र चित्त तें ह्मणावें॥जें ॥६॥
कां स्वरूपीं विसावें॥ विश्वरूप अनुभवें॥ जिंकी स्वात्म मतीने॥१॥
हें कां अलभ्य साधन॥ विधि इंद्र चंद्रेशान॥ मानवती ऐसा मान॥ पें
भोगीतें निवाडे॥२॥ नाहीं तरी अज्ञानांत॥ मिथ्यां भवसिंधु दावीत॥
तुकांह्मणे र्जावभ्रांत॥ होय शत्रु हें झाल्यां॥३॥६॥ ॥श्लोक॥
जितात्मन: प्रशांतस्य परमात्मा समाहित:॥ शीतोष्णसुखदु:खे
षु तथा मानापमानयो:॥७॥ ॥सम०॥ ॥शांताचें जित चि
त्ताचें थोर चित्त वरें स्थिर॥ मानापमानीं शीतोष्णीं सुखदु:खांत
जें सम॥७॥ ॥आर्या॥ ॥निजमन शांतात्मा जो त्याचा
आत्मा भवार्णवांत तरे॥ शीतोष्णीं सुखदु:खीं मानामानीं अ
से समाहित रे॥७॥ ॥दोहरा॥ ॥जिन जित्यो है आतमा
शांति लहे बहु ग्यान॥ शीत उष्ण सुखदु:ख जरा और मान अप

मान ॥७॥ ॥ओवी॥ ॥ मन जिणोनि शांति पावे ॥ तथा पर
॥५॥ निष्ठा जाणावें ॥ ऐसी यासि सुखदुःख न पावे ॥ तेसेंच मानापमा
न ॥७॥ ॥अभंग॥ ॥ अरे शांताचें कुरुपती ॥ जितचित्ता
ची आयती ॥ थोरपण हे निगुती ॥ चित्त थोरे स्वरूपीं ॥१॥ त्या
चें चिन्ह हेची वीरा ॥ मान अपमान चारा ॥ झगटल्या या शरीरा
मेरु ऐसी धैर्यता ॥२॥ तेसेंच शीतउष्ण ॥ विषामृता जेसा कृष्ण
सुखदुःखीं तो सहिष्ण ॥ तुकयाच कोने दीजे ॥३॥७॥ ॥
॥श्लोक॥ ज्ञानविज्ञानतृप्तात्मा कूटस्थो विजितेंद्रियः ॥ यु
क्त इत्युच्यते योगी समलोष्टाश्मकांचनः ॥८॥ ॥सम०॥
ज्ञानें अनुभवें तृप्त जो कूटस्थ जितेंद्रिय ॥ तो योगारूढ कीं हेम
भेंडा धोंडा जया सम ॥८॥ ॥आर्या॥ ॥ जो कूटस्थ जि
तेंद्रिय विज्ञान ज्ञान तृप्तिनें धाला ॥ ढेंकुळ धोंडा सोनें ज्या सम ॥५॥
तो युक्त मान्य विबुधाला ॥८॥ ॥दोहरा॥ ॥ज्याने ग्या

न विग्यान जो और विंद्रि जित होय ॥ सो नो पाखान एक सम गने सो अ०
जोगी होय ॥८॥ ॥ओवी॥ ॥ ज्ञान विज्ञान तृप्त जाले ॥ अवि ॥६॥
नाश विषय गेले ॥ जयां सुवर्ण मृतिका हे न कळे ॥ ते योगी जाणतूं ॥
॥८॥ ॥अभंग॥ ॥ज्ञान भोज्य गुरू हातें ॥ धाला जेउनी तृ
प्तितें ॥ सुखें उद्गार अवचितें ॥ पैं गादे तूं सर्वदा ॥१॥ जितेंद्रिय ब्रह्म
चारी ॥ राहे कूटस्थ व्यापारीं ॥ भासे न भासे अंतरीं ॥ ज्याचा अंत
अढळे ना ॥२॥ तोच योगारूढ हेम ॥ भेंडा धोंडा जया सम ॥ तुका ह्म
णे सर्वोत्तम ॥ हे रोकडी प्रतिती ॥३॥८॥ ॥श्लोक॥ ॥ सुहृ
न्मित्रार्युदासीनमध्यस्थद्वेष्यबंधुषु ॥ साधुष्वपि च पापेषु सम
बुद्धिर्विशिष्यते ॥९॥ ॥सम०॥ ॥ मित्र शत्रु उदासीन म
ध्यस्थ असखे सुखे ॥ साधु पापीं अशां सर्वी समबुद्धि विशेषतो ॥
॥९॥ ॥आर्या॥ ॥ द्वेष्य उदासीन रिपू बंधू मध्यस्थ सुहृ
द आणि मित्र ॥ साधू पापी याला पाहे सम तो विशिष्ट सर्वत्र ॥९॥

॥दोहरा॥ ॥मित्रउदासीशत्रुपुनिऔरनिजबंधुसमान॥
॥६॥ साधुपापिचित्तमेंगनेएकउनमान॥९॥ ॥ओवी॥ सोयरे
बंधुमित्रजन॥वैरीसखाउदासीन॥यातेंमानीसमान॥तोस
मबुधी॥९॥ ॥अभंग॥ ॥कोणीकापिलीयामान॥
दुःखेंनपवेरुदन॥मित्रजोडेराजश्रुन॥गजचाहनींमीरवी॥
॥१॥ दोन्हीसारिखेजयासीं॥तैसेंचित्तसख्यापासीं॥घेतनि
त्यविसाव्यासीं॥असखाहितेविंच॥२॥ साधुबोधामिथ्या
बोली॥समबुद्धिपूजाकेली॥तुकाह्मणेज्ञानवल्ली॥त्याची
जालीसफळ॥३॥९॥ ॥श्लोक॥ ॥योगीयुंजीतसतत
मात्मानंरहसिस्थितः॥एकाकीयतचित्तात्मानिराशीरपरि
ग्रहः॥१०॥ ॥सम०॥ ॥कर्मयोगींचित्तयोजीसदाएकां
तसेउनी॥स्थिरचित्ततनूएकटाकीआशापरिग्रह॥१०॥ ॥ ॥६॥
॥आर्या॥ ॥जोसंयमचित्तात्मापार्थानिष्कामसंचयत्या

गी० गी॥येकांतींएकाकीब्रह्मींयोजीमनासजोयोगी॥१०॥ ॥दोहरा॥ अ०
बैठेकेसएकचित्तजोगीसाधेजोग॥एकाकीचाहेनकछुजोरेनहिस ॥६॥
खभोग॥१०॥ ॥ओवी॥ ॥योगीयेकांतींबैसोनी॥असावें
रहस्यध्यानीं॥चित्तआत्माजिंतोनी॥टाकीआशापरिग्रह॥१०
॥अभंग॥ ॥कर्मयोगींचित्तयोजीसदोदित॥जेसायोगीघेत
दिव्यरस॥१॥ येकांतसेवनआवडतेंमन॥पथ्यानेलोटुनशाहा
णाचागे॥२॥स्थिरचित्तेंचिंतींयेकजगत्पती॥सद्विद्यासप्रीतीअ
नुरागें॥३॥टाकीअशातेसापरिग्रहवीरेशा॥नाहींजीवदशातु
काह्मणे॥४॥१०॥ ॥श्लोक॥ ॥शुचौदेशेप्रतिष्ठाप्यंस्थिर
मासनमात्मनः॥नात्युच्छ्रितंनातिनीचंचैलाजिनकुशोत्तरम्॥
११॥ ॥सम०॥ ॥स्थांपूनियांशुध्यदेशींस्थिरआसनआ
पुलें॥नबहूउंचनानीचकुशचर्मावरीपट॥११॥ ॥आर्या॥
शुध्यस्थानींआपुलेंस्थिरआसनघालुनीसयोगरते॥अत्युच्च

नीचहि नजें वस्त्राजिनदर्भज्यांतउत्तरतें ॥ ११ ॥ ॥दोहरा॥ ॥
॥७॥ ठेरपुनित निहारकेंकरी आसन विस्तार ॥ नहीऊंचो निचो नहीप
टकुशाचर्मविथार ॥ ११ ॥ ॥ओवी॥ ॥ पवित्रशुधदेशींजा
ण ॥ स्थिरकरावें आसन ॥ उंचनीच नसावेंजाण ॥ कुशाचर्मआं
थरोनी ॥ ११ ॥ ॥अभंग॥ ॥ स्थापूनियां शुधदेशीयें प्रसि
ध ॥ प्रयागअंबुधसंतग्राम ॥ १ ॥ स्थिरहें आपुलें आसनजेणें
केलें ॥ बहुउंचलले ऐसेंनको ॥ २ ॥ नीचतरीं भूमीदोषलागेउर्मी
कुशमृगचर्मीपटदिव्य ॥ ३ ॥ तेथेंरू मुहुर्तेंबेसावें निरुतें ॥ अठ
वीगुरुतेंतुकाह्मणे ॥ ४ ॥ ११ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ तत्रैकाग्रंमनः
कृत्वा यतचित्तेंद्रियक्रियः ॥ उपविश्यासने युंज्याद्योगमात्मवि
शुधये ॥ १२ ॥ ॥सम०॥ ॥ करूनिमनएकाग्रस्थिरचित्तें
द्रियक्रिया ॥ चित्तशुध्यर्थयोजावा योगबेसोनिआसनीं ॥ १२ ॥ ॥७॥
॥आर्या॥ ॥ त्या आसनिंबेसोनी करुनी एकाग्रधीरचित्तमुनी

गी० आत्मविशुधीसाठीं योजावा योगइंद्रियेंदमुनी ॥ १२ ॥ दोहरा॥ अ०
करीबेठे मनकों थीर सबबिंद्रियनकोंजीत्त ॥ करिकेंआतमशुधकों ॥६॥
जोगकरे यारीत ॥ १२ ॥ ॥ओवी॥ ॥ मनइंद्रियेंचित्तनेमुनी॥
बेसावेंतयेआसनीं ॥ आत्मशुधीव्हावयालागोनी ॥ योगकरावा॥
॥ १२ ॥ ॥अभंग॥ ॥ करुनीमानसएकाग्रहव्यास ॥ नेदीबा
ह्यपेसमनाघेवो ॥ १ ॥ स्थिरचित्तहोयइंद्रियांसक्रिया ॥ चोळंगती
पायासदोदीत ॥ २ ॥ चित्तशुध्यर्थाचा योगपेंहटाचा ॥ जयोआसा
नाचातुकाह्मणे ॥ ३ ॥ १२ ॥ ॥श्लोक॥ ॥ समंकायशिरोग्री
वंधारयन्नचलंस्थिरः ॥ संप्रेक्ष्यनासिकाग्रंस्वंदिशश्चानवलो
कयन् ॥ १३ ॥ ॥सम०॥ ॥ माजपाठशिरग्रीवानीटहेंधरुनी
स्थिर ॥ ठेऊनिदृष्टिनासाग्रीं न पाहाव्यादिशा दश ॥ १३ ॥ आर्या
कायशिरग्रीवातें समअचळकरूनिनासाग्र ॥ पाहुनिदिशानपा
हुनि करुनीब्रह्मींमनासएकाग्र ॥ १३ ॥ ॥दोहरा॥ कायाशि

रओरग्रीवकोंराखेएकसमान॥दृष्टिधरेनिजनाशिकादेखनहि
दिशआन॥१३॥ ॥ओवी॥ ॥कायासमकरोनिकटीहनव
टी॥दृष्टिदीजेनासापुटीं॥स्थिरकीजेश्वासाचीपरिपाठी॥दिशाअ
वलोकननकरावें॥१३॥ ॥अभंग॥ ॥माजपाठशीरग्री
वानीटस्थीर॥धरुनीनि॑धीरस्थिरकीजे॥१॥उठतांउपाधीते
शादेहींआधी॥गिळीजेअंबुधिनदाजैसा॥२॥आवरोनिमना
धरीजोधारणा॥तुकाह्मणेजाणायोगियातो॥३॥१३॥
॥श्लोक॥ ॥प्रशांतात्माविगतभीर्ब्रह्मचारिव्रतेस्थितः॥मनः
संयम्यमच्चित्तोयुक्तआसीतमत्परः॥१४॥ ॥सम०॥ ॥
मननिर्भयजोशांतब्रह्मचारिव्रतस्थजो॥मद्रूपींलाउनीचित्तब
सेमत्परहोउनी॥१४॥ ॥आर्या॥ ॥मजवरिमनज्याचेंत्या
शांतात्म्याचेंसमूळभयपरतो॥सब्रह्मचर्यरतजोयुक्तअसो
मनदमूनिमत्परतो॥१४॥ ॥दोहरा॥ ॥शांतगहेभयकों

तजेब्रह्मचर्यव्रतलेत॥मोमेंराखेरोंकेमनलहेज्योगकोंभेद॥१४॥
॥ओवी॥ ॥निर्मळमनेकरूनी॥निर्भयमनींहोउनी॥ब्रह्मच
र्यआचरोनी॥मजसांनिध्यहोईजे॥१४॥ ॥अभंग॥ ॥
असेसर्वकाळचित्तासिनिरखळ॥योजुनीप्रबळनिर्भयजो॥१॥शां
तमतीकर्णेजीतीअंतःकर्णें॥व्रतनिर्मळपणेंआचरेहें॥२॥चित्ता
सिमद्रूपींलाउनिनिक्षेपी॥वसेस्वस्वरूपींमत्परजो॥३॥तुकाह्म
णेतेथेंसिध्दीस्वसामर्थ्यें॥येतांयोगीनाथेंनपाहणें॥४॥१४॥ ॥
॥श्लोक॥ ॥युंजन्नेवंसदात्मानंयोगीनियतमानसः॥शांतिं
निर्वाणपरमांमत्संस्थामधिगच्छति॥१५॥ ॥सम०॥ ॥
ऐसेंसदाचित्तयोजीयोगीआवरुनीमन॥मोक्षासिसाधनअसी
माझीतोशांतिपावतो॥१५॥ ॥आर्या॥ ॥नियमुनिचित्त
ब्रह्मींयोजीजैसासदैवजोयोगी॥मद्विषयाजेपरमातेहेनिर्वाण
शांतितोभोगी॥१५॥ ॥दोहरा॥ ॥इहबिधिकरेजोजोग

कों निजमन कों थिर राख॥ शांति लहें मो कों मिले रहे अभीर सचाख
॥९॥ ॥१५॥ ॥ओवी॥ ॥ चित्त ठेवी माझे ठाईं॥ मी निज स्वरूप पाहीं॥
समाधि होउं निराही॥ मज तत्पर अर्जुना॥१५॥ ॥अभंग॥ ॥
एवं चित्त ऐसें योजुनी विन्यासें॥ मन हातीं नेसें आकळावें॥१॥ मोक्षा
अधिकारी होय निर्विकारी॥ शांति देवावरी श्रीकृष्णाची॥२॥ तुकाह्म
णे येथें संशयी अनाथ॥ पडती त्या पंथ लावी देव॥३॥१५॥ श्लोक
नात्यश्नतस्तु योगोऽस्ति नचैकांतमनश्नतः॥ नचातिस्वप्नशीलस्य
जाग्रतो नैव चार्जुन॥१६॥ ॥सम०॥ ॥ न योग बहु खातांही
न एकाग्रत्व लंघनीं॥ न बहू निजतां नित्य जागतां ही न अर्जुना॥१६॥
॥आर्या॥ ॥ केवळ उपवासाला योग न कों आणि फार खात्याला
जागे फार निजे ही कों तेया योग पार खात्याला॥१६॥ ॥दोहरा॥
जोग लहे नहि बहु भके नहि बिन खाये मीत॥ सोवते हि सोवे न हिं अति ॥९॥
जागत नहिं नीत॥१६॥ ॥ओवी॥ ॥ सदा मनलक्षी असतां॥

गी० न ये बहु खातां॥ उपोषण न करितां॥ न जागतां अर्जुना॥१६॥ ॥ अ०
॥अभंग॥ ॥ नव्हे योग ऐसा खावें बहु तैसा॥ लंघनें भरवंसा जा ॥६॥
य सारा॥१॥ बहू झोंप घेणें योगाचीं लक्षणें॥ नव्हति कीं जागणें चिर
जेथें॥२॥ अर्जुना तूं जाण योगाचें प्रमाण॥ अंतरिंची खूण आह्मी
सांगों॥३॥ तुकाह्मणे देवो कृपाळू पाहावो॥ योगाचा बोलावे आतुव
डी॥४॥१६॥ ॥श्लोक॥ ॥ युक्ताहारविहारस्य युक्तचेष्टस्य क
र्मसु॥ युक्तस्वप्नावबोधस्य योगो भवति दुःखहा॥१७॥ ॥सम०॥
विहार आहार चेष्टा कर्मीं निद्रा प्रबोध ही॥ युक्त ज्याचीं तया साधे यो
ग जो दुःखनाशक॥१७॥ ॥आर्या॥ ॥ आहार विहार नियत
करितो कर्मीं हि नेमिल्या चेष्टा॥ फार न जागे न निजे योग तया सौख्य
दे कुरुश्रेष्ठा॥१७॥ ॥दोहरा॥ ॥ जुगत आहार बिहार जो क
रम जोग पुनि होय॥ जागत सोवत जुगत सों सो डारत दुख धोय॥
॥१७॥ ॥ओवी॥ ॥ अति आहार न साचा॥ कर्मीं बोध असा

या॥बुद्धिवंतेंसाधाया॥ योगदुःखनाशक॥१७॥ ॥अभंग॥ ॥
॥१०॥ युक्तिनेवागीजेसिण नआणीजे॥ आहार घेईजे स्वल्पु तैसा॥१॥
चेष्टा कर्मरत्नें युक्तिचीपचिवें॥ जाणीजे स्वतंत्रेंजाणतेनी॥२॥नि
द्राकिंवाजागायेथेंमहाभागा॥युक्तिभुस्थगंगापाहिजेग्ग॥३॥तया
सींहादुःखनासोनीदेरूरव॥तोयोगुपैंचोरवतुकयालाभे॥४॥१७
॥श्लोक॥ ॥यदाविनियतंचित्तमात्मन्येवावतिष्ठते॥निस्पृहः
सर्वकामेभ्योयुक्तइत्युच्यतेत्तदा॥१८॥ ॥सम०॥ ॥आत्म
स्वरूपींचचित्तराहेजेव्हांनियोजिलें॥सर्वकामस्पृहाशून्यह्मणा
वासिध्दतेंधवां॥१८॥ ॥आर्या॥ ॥जेव्हांब्रह्मींच्यवसेज्याचें
नियमितसदैवअंतरतो॥निस्पृहकामींतेव्हांयुक्तह्मणावारूरवा
नअंतरतो॥१८॥ ॥दोहरा॥ ॥जबनिजचित्तकोंरोकिकेंरा
खेआतममांह॥तजेसबेजोकामनासोजोगीनरनाह॥१८॥ ॥ ॥१०॥
॥ओवी॥ ॥युक्तआहारस्वल्प॥कर्मचेष्टाकरीअल्प॥रूषु

गी० प्तिअसेनेमस्त॥सिध्दतेव्हांखरा॥१८॥ ॥अभंग॥ ॥आत्मरूपीं अ०
चित्तरमेसदोदित॥निस्पृहसंतृप्तरूपाघन॥१॥कामहोयशून्यगति ॥६॥
तेअनन्य॥पाहतांअमान्यनहोआह्मी॥२॥सिध्दऐसेंत्यातेंह्मणावें
सर्वार्थी॥ऐसेंरमानाथेंवर्णियेलें॥३॥ध्यानकेसेंकीजेतेंश्रोत्रींघई
जे॥तुकाह्मणेमाझेंहीतऐका॥४॥१८॥ ॥श्लोक॥ ॥यथादीपो
निवातस्थोनेंगतेसोपमास्मृता॥योगिनोयतचित्तस्ययुंजतोयोगमा
त्मनः॥१९॥ ॥सम०॥ ॥निवातसदनींदीपनहालेउपमाअ
सी॥चित्तासयोगियाच्याजोस्वात्मयोगासियोजितो॥१९॥ ॥
॥आर्या॥ ॥जोआत्मयोगयोजीजितमनज्याचाहिकामरिपुमे
ला॥तोसद्योगीपावेरूस्थिरनिर्वातदीपउपमेलो॥१९॥दोहरा॥
जेसोदीपसमिरबिनरहेजोतटहराय॥जोगीनिश्चलचित्तसोंउप
माहेयाभाय॥१९॥ ॥ओवी॥ ॥चित्तनेमिलेअसे॥केवळ
आत्माचिदिसे॥निर्वाहतसदनींदीपअसे॥तेसीउपयोगीयासी॥१९॥

॥अभंग॥ ॥निर्वातसदनींदीपउपमेनी॥चंचळ आसनींहोऊंनये
॥१॥ योगियाचेंचित्तमिळेऐकाशांत॥नजळाहेमांतयेकविध॥२॥ किंवा
पतिव्रता आलिंगीतकांता॥वियोगाचीवार्त्तासहजराहे॥३॥ तुकाह्मणे
घनदृष्टिधरासन॥तेसेयोगीमनस्थिरावलें॥४॥१९॥श्लोक॥ ॥
यत्रोपरमतेचित्तंनिरुद्धंयोगसेवया॥यत्रचैवात्मनात्मानंपश्यन्ना
त्मनितुष्यति॥२०॥ ॥सम०॥ ॥जेथेंउपरमेचित्तयोगमार्गें
निरोधिलें॥जेथेंचित्तेंआत्मयातेंपाहेतोषेतयांतचि॥२०॥आर्या॥
जेथेंउपरमपावेयोगनिरुध मननिजसुखेंपुष्ट॥जेथेंआपणअप
णांपाहुनिअपुल्याचठाइंसंतुष्ट॥२०॥ ॥दोहरा॥ ॥जोगी
सेवतजोगकोंचित्तजहांठहराय॥निरखतआतमकोंतहारहतस
दांसुखताय॥२०॥ ॥ओवी॥ ॥चित्तनेमिलेंअसें॥आ
त्माकेवळदिसे॥जेथेंआत्मावसे॥संतोषपाहे॥२०॥अभंग॥
जेथेंउपरमेंचित्तयोगप्रेमें॥सहजदेहधर्मेंसांडवला॥१॥ योगाचि

यापंथेंनिरोधीसर्वार्थ॥उसंतपेंजेथेंविरामले॥२॥जेथेंआत्मा
मीळेचित्तानंदमेळें॥अखंडितखेळेनिरामयीं॥३॥ पाहातोषद
पदजेंचीअरविंद॥तुकाह्मणेनादमुरेठाईं॥४॥२०॥ ॥श्लोक॥
सुखमात्यंतिकंयत्तद्बुद्धिग्राह्यमतींद्रियम्॥वेत्तियत्रनचैवायंस्थित
श्चलतितत्त्वतः॥२१॥ ॥सम०॥ ॥तेथेंअनंतसुखजेंबुद्धिग्रा
ह्यअतींद्रिय॥जाणेत्यातेंमगनहातत्त्वापासूनियांचळे॥२१॥ ॥
॥आर्या॥ ॥बुद्धिग्राह्यअतींद्रियआत्यंतिकसौख्यजेंतयाजा
णे॥जेथेंसुस्थिरहोतांतत्त्वापासुन्नहोतसेंजाणें॥२१॥दोहरा॥
जोसुखबिंद्रियनतेंपरेंबहुत्तबुध्दिकरलेत॥वासुखकोंजानेसबें
तापछेहेनीत॥२१॥ ॥ओवी॥ ॥अतिसुखजेंअनुभवेंक
रूनी॥इंद्रियांअगोचरबुध्दिज्ञानेंजाणोनी॥जोस्थिरदृढआपुलें
मनीं॥तोनचळेकांहींनिश्चितं॥२१॥ ॥अभंग॥ ॥नसेअं
तत्यासअनंतह्मणावें॥सुखानेमिळावेंऐसेठाईं॥१॥बुद्धिदृढध

रीतेसींचइंद्रियें॥ दमीयोगराययोग्याचातो॥२॥जाणेत्यातेंमगतो
॥१२॥ ह्माकरितांकर्म॥ वृत्तीसजोधर्मचलोनेदी॥३॥ पाउलेंपांथिकजेसीं
उपेक्षीना॥तुकाह्मणेमनाधरुनीयागे॥४॥२१॥ ॥श्लोक॥ ॥
यंलब्ध्वाचापरंलाभंमन्यतेनाधिकंततः॥ यस्मिन्स्थितोनदुःखेन
नगुरुणाऽपिविचाल्यते॥२२॥ ॥सम०॥ ॥नमानीलाभ
अधिकत्यासुखाहुनिआणखी॥ नचळेथोरदुःखेंहीपावतांज्यासु
खींस्थिती॥२२॥ ॥आर्या॥ ॥ज्यालाभातेंपाउनिलाभन
मानीदुजाअधिकमगतो॥जेथेंस्थिरमनकरितांमोठ्यादुःखेंहि
तोनडगमगतो॥२२॥ ॥दोहरा॥ ॥जापायेलाभनअधि
कओरजानरेमीत॥थिरतागहिडोलेनहिबहुदुःखपायेचित्त॥
॥२२॥ ॥ओवी॥ ॥यापरताआणीकनाहीं॥त्याहूनअधि
कनमानीकांहीं॥ राहूनिसुखाचेंठाईं॥ अत्यंतदुःखेंनचळे॥२२ ॥१२॥
॥अभंग॥ ॥नमानीतोलाभआणखीत्याहूनी॥जीवासमा

गी० धानअखंडित॥१॥ज्यासुखाचीगतीहातासआलीया॥मगकष्टजा अ०
लियानेघेजीचीं॥२॥आधिव्याधिरोगराजक्षोभजाला॥तुकाह्मणे ॥६॥
त्यालाआठवेना॥३॥२२॥ ॥श्लोक॥ ॥तंविद्याद्दुःखसंयोग
वियोगंयोगसंज्ञितम्॥सनिश्चयेनयोक्तव्योयोगोऽनिर्विण्णचेतसा
॥२३॥ ॥सम०॥ ॥दुःखसंयोगवृत्तीचातद्वियोगांतआयता॥
चित्तात्मयोगतोयत्नेंसाधावादृढनिश्चयें॥२३॥ ॥आर्या॥ ॥
दुःखाचालेशनसेज्यांतहितोयोगपांडवाजाण॥सुविरक्तेंयोजावानिः
संशयहाचियोगनिर्वाण॥२३॥ ॥दोहरा॥ ॥दुःखहुकेसं
जोगकोंमानलेतवियोग॥निश्चयकरिकेंजोगकरेताकूंकहतजु
जोग॥२३॥ ॥ओवी॥ ॥जेथेंदुःखसंबंधनाहीं॥तोचियोग
जाणावानिश्चितपाहीं॥वैराग्ययुक्तअंतःकरणकरूनिराहीं॥यो
गाभ्यासीं॥२३॥ ॥अभंग॥ ॥दुःखसंयोगाचीधुळीआं
गानलगे॥नभजेसेंउबगेंवज्रघायें॥१॥ बुध्दियोगींकेसीपाण्यां

तमासोळी॥ मगतळमळी पार्थाकोण॥२॥ चित्तआत्मरूपीं राहे
॥१३॥ सर्वकाळ॥ ऐसाप्रेलेंबळ स्वीकारीतू॥३॥ निश्चयसदृढें ऐसाच
साधावा॥ तुकाह्मणेदावायमनकरी॥४॥२३॥ ॥श्लोक॥ ॥
संकल्पप्रभवान्कामांस्त्यक्त्वासर्वानशेषतः॥ मनसैवेंद्रियग्रामंवि
नियम्यसमंततः॥२४॥ ॥सम०॥ ॥ संकल्पकरितांजालेका
मतेसर्वटाकुनी॥ मनेंचिइंद्रियग्रामदंडुनिसकळांस्छळीं॥२४॥
॥आर्या॥ ॥ संकल्पेंजेउठतीपार्थातेंसर्वकामसांडावे॥ सर्वचइं
द्रियाचाचित्तेंगणदमुनियोगमांडावे॥२४॥ ॥दोहरा॥ संक
ल्पनजोकामनातिन्हेंतजेचित्तचाय॥ मनसोंरोकेंबिंद्रियनजोगकरे
याभाय॥२४॥ ॥ओवी॥ ॥ संकल्पमात्रेंचिजाले॥ कामतें
सर्वटाकिले॥ मनेंइंद्रियग्रामधरिले॥ दंडूनियांसर्वत्र॥२४॥ अभंग
संकल्पकरितांकामांतें त्यागुनी॥ श्रुतिअनुष्ठानीसर्वत्यागें॥१॥ ॥१३॥
मनस्वीखेळतोविषयद्वारींखळ॥ कर्णग्रामबळभंजीछंदें॥२॥ स

गी० वंठाईदंडमनाहातीदिल्हा॥ कील्हाचाबेसलारामजपीं॥३॥ तुका अ०
ह्मणेगोष्टीफुकटनसाधे॥ विरळाकोटिमध्येंयोगीरावो॥४॥२४॥ ॥६॥
॥श्लोक॥ ॥ शनैःशनैरुपरमेद्बुद्ध्याधृतिगृहीतया॥ आत्मसं
स्थंमनःकृत्वानकिंचिदपिचिंतयेत्॥२५॥ ॥सम०॥ ॥धा
रणायुक्तबुद्धीनेंव्हावेंस्थीरहळूहळू॥ योजूनिचित्तचिन्मात्रींकांहीं
चिंतूनयेमग॥२५॥ ॥आर्या॥ ॥ धैर्येंवळउनिमतिलाहळू
हळूउपरतीसजिंकावें॥ब्रह्मींस्थिरमनकरुनीकांहींमगपांडवान
चिंतावें॥२५॥ ॥दोहरा॥ ॥ धीरजधरीओरबुद्धिकरेरहेहरे
सबत्याग॥ कछुकरेनहिकामनाआतमसोंअनुराग॥२५॥ ॥
॥ओवी॥ ॥ बुध्दिकरूनिधारणेनें॥ हळुहळुस्थिरकरीमन॥ चि
न्मात्रींयोजीचित्तालागुन॥ मगकांहींचिंतूनये॥२५॥ अभंग॥
धारणायुक्तिगुरुमुखेंसाधी॥ सहजसमाधीप्राप्तहोय॥१॥ नव्हे
गाढमूढलोकरंजवणें॥ तठस्थतायेणेदेहावरी॥२॥ तारस्थ्यते

नाम समाधी बोलती ॥ उघड फजीती जनामध्यें ॥ ३ ॥ येथें स्वरूपांत
 प्रवेश हळु हाळु ॥ स्थिर मन मेळु चिन्मात्रींच ॥ ४ ॥ कांहीं न चिंतावें मग
पेठा जाल्या ॥ तुका ह्मणे आल्या तिन्ही लोक ॥ ५ ॥ २५ ॥ श्लोक ॥ ॥
यतो यतो निश्चरति मनश्चंचलमस्थिरम् ॥ ततस्ततो नियम्यैतदात्म
न्येव वशं नयेत् ॥ २६ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ ज्या ज्या पदार्थीं निघतें म
न चंचल अस्थिर ॥ तेथें तेथें चि आत्मा हा करावें वश त्यांत तें ॥ २६ ॥
॥ आर्या ॥ ॥ चंचळ मन अस्थिर हें ज्या ज्या विषयाकडे चि बाधां
वें ॥ त्या त्या पासुनि आणुनि सूज्ञें त्द्दईं हळूच बांधावें ॥ २६ ॥ ॥
॥ दोहरा ॥ ॥ मन चंचल जित्त जित्त चलें ताकों राखे रोक ॥ करिसं
जम नित आतमा साजे ताकों ठोक ॥ २६ ॥ ॥ ओंवी ॥ मन चंचल
नाहीं स्थिर ॥ धांवें सैराट न धरी धीर ॥ तया आवरोनि विचार ॥ राहे
आत्मतत्त्वीं ॥ २६ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ ज्या ज्या पे पदार्थी चित्ताचें च
ळण ॥ निघे तेथें ज्ञान शुध ठेवी ॥ १ ॥ मन हें अस्थिर चंचळ पांडवा ॥

 याचा नित्य दावा परमार्थी ॥ २ ॥ ह्मणोनि जें पाहे तेथें आत्मा लावी ॥ व
शा त्वें बळ घी मनोवृत्ती ॥ ३ ॥ त्यांतची असतां विसरलें पुरे ॥ करावें जागे
रे तुका ह्मणे ॥ ४ ॥ २६ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ प्रशांतमनसं ह्येनं योगिनं सुख
मुत्तमम् ॥ उपैति शांतरजसं ब्रह्मभूतमकल्मषम् ॥ २७ ॥ ॥ सम० ॥
ऐशा प्रशांत चित्तातें योग्यातें सुख उत्तम ॥ साधे रजतमातीत ब्रह्मरूप
अकर्मक ॥ २७ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ शांतात्मा निष्पाप ब्रह्मीं कांहीं असे न
अंतरज्या ॥ उत्तम सुख वरितें त्या जो हा योगी अखंड शांतरजा ॥ २७ ॥
दोहरा ॥ ॥ जाके मनमे शांति है पापरहित जो होय ॥ मगन जु ब्रह्मानं
द कों ता जोगी को होय ॥ २७ ॥ ॥ ओंवी ॥ ॥ अंतःकरण ज्याचें शां
त ॥ त्या योगियासुख अत्यंत ॥ रजोगुणे ब्रह्मभूत ॥ ऐशिया प्रशांती
॥ २७ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ ऐसे या चित्तातें प्रशांतदशेला ॥ योग्य भा
से मला सुख पार्था ॥ १ ॥ साधे रजतमा अतीत ब्रह्मता ॥ रूप अकर्मता
तुका ह्मणे ॥ २ ॥ २७ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ युंजन्नेवं सदात्मानं योगी

विगतकल्मषम् ॥ सुखेनब्रह्मसंस्पर्शमत्यंतंसुखमश्नुते ॥ २८ ॥
॥१५॥ ॥सम०॥ ॥ योजीऐसासदाचित्तयोगीज्यासनवासना ॥ ब्रह्मस्प
र्शेंअनायासेंअत्यंतसुखभोगितो ॥ २८ ॥ ॥आर्या॥ ॥ एवंसं
ततयोगीयोजीनिष्पापजोमनायास ॥ ब्रह्मस्पर्शसुखातेंपावेअत्यं
ततोअनायास ॥ २८ ॥ ॥दोहरा॥ ॥ जोजोगीइहविधिकरेजो
गपापकोंत्याग ॥ सहजब्रह्मकोंसुखलहेरहेआपअनुराग ॥ २८
॥ओवी॥ ॥ सदाआत्मचिंतनकरितां ॥ योगीकिल्बिषेंजिंतीतत
तां ॥ सुखेचिब्रह्मींसायुज्यता ॥ अनंतसुखपावतो ॥ २८ ॥ अभंग
चित्तसदायोजीजेसाकामींवधु ॥ किंचालक्षच्याधुधरीचनीं ॥ १ ॥ यो
गीतोपांडुयादुर्जानवासना ॥ मायेचीणतान्हासुखानेणे ॥ २ ॥ ब्रह्म
स्पर्शेंनिवेसायासेंवेंचला ॥ अत्यंतसुखालाभोक्तातोची ॥ ३ ॥ इत
रतींसोंगेंनव्हेसंपादणी ॥ तुकातेकाहाणीऐकचिना ॥ ४ ॥ २८ ॥ ॥ ॥१५॥
॥श्लोक॥ ॥ सर्वभूतस्थमात्मानंसर्वभूतानिचात्मनि ॥ ईक्षते

गी० योगयुक्तात्मासर्वत्रसमदर्शनः ॥ २९ ॥ ॥सम०॥ ॥ सर्वभू अ०
तांमधेंआत्माभूतेंतांआत्मयामधें ॥ नित्ययोगींचित्तअसेतोपाहेस ॥६॥
मदर्शनी ॥ २९ ॥ ॥आर्या॥ ॥ आत्म्यामाजींभूतेंपाहेभूतांतआ
त्मयासमहा ॥ दृढयोगयुक्तआत्माजाचातोंपाहणारजगसमहो ॥
॥ २९ ॥ ॥दोहरा॥ ॥ मोहीलखेसबठोरजोसबकोमोहिमांही ॥
मोकोंदेखतसोसदांसोहूंदेखततांहि ॥ २९ ॥ ॥ओवी॥ आत्मत्वें
सर्वभूतेदेखे ॥ सर्वात्माआपणकौतुकें ॥ योगयुक्तआत्मादेखे ॥ सर्व
त्रसमानतया ॥ २९ ॥ ॥अभंग॥ ॥ सर्वभूतांमध्येंआत्माअसे
येक ॥ भूतेंसकळिकआत्मयांत ॥ १ ॥ नित्ययोगीचित्तऐसाठेवीज
रीं ॥ सर्वनेत्रद्वारीसमदृशी ॥ २ ॥ योगनव्हेतरीऐसामार्गचाले ॥ ये
णेयोगेंफोलनव्हेसाधु ॥ ३ ॥ तुकाह्मणेरुष्णयेकनवलसांगे ॥ तो
श्लोकप्रसंगेंऐकीजेहो ॥ ४ ॥ २९ ॥ ॥श्लोक॥ ॥ योमांपश्य
तिसर्वत्रसर्वंचमयिपश्यति ॥ तस्याहंनप्रणश्यामिसचमेनप्रण

श्यति॥३०॥ ॥सम०॥ ॥मातेंसर्वत्रजोपाहेपाहेसर्वमद्‍तरीं॥
॥१६॥ मीत्याचात्याससोडीनातोमाझासोडिनामला॥३०॥ ॥आर्या॥
पाहेसर्वत्रमला माझ्याठाईंहि सर्वलोकांस॥माझात्यासींमजसींत्या
चानविनाशएकएकास॥३०॥ ॥दोहरा॥ ॥व्यापकहोसबजी
वमेंमोकोंसबकोय॥केसेंहूंकितहूंरहेताकोमामेजोय॥३०॥ओवी
मजसर्वांठायींचोखरे॥मीसर्वत्रत्यासदेखे॥माझेनिमिस्येंसुखें॥
मीत्याचातोमाझापें॥३०॥ ॥अभंग॥ ॥मातेंसर्वत्रांतजोपा
हेअर्जुना॥जगाचीभावनानदिसेजया॥१॥मजआंतविश्वघेतुहाअ
न्वयो॥व्यतीरेकेंसेव्योयोगचीतो॥२॥सोडिनामीमगत्याच्यात्या
सजाल्या॥सृष्टिप्रळयगेल्यारसातळीं॥३॥तोहिमजमगसोडिना
सहसा॥तुकाह्मणेकेसालाभमीहा॥४॥३०॥ ॥श्लोक॥ ॥
सर्वभूतस्थितंयोमांभजत्येकत्वमास्थितः॥सर्वथावर्तमानोऽपि ॥१६॥
सयोगीमयिवर्तते॥३१॥ ॥सम०॥ ॥सर्वभूतस्थत्यामा

 तेंभजेंधरुनियेकता॥मजमध्येंचतोयोगीप्रपंचींजरिसर्वथा॥३१॥
॥आर्या॥ ॥सर्वाभूतींमजजोएकत्वेंभजतपरमउद्योगा॥आ
सोनीविश्वांतहि माझाठाईंअसेचिसयोगी॥३१॥ ॥दोहरा॥
सबविखेंस्थितजोहोयइकलखेभजेजमोहि॥रहेकोनभांतिचह
मोंमेबरततजोई॥३१॥ ॥ओवी॥ ॥सर्वभूतींजोआत्मत्वेंभ
जत॥तोसर्वथासंसारींनाहींवर्तत॥मजचेगळेंनाहींहोइजेत॥तो
चिमीअसे॥३१॥ ॥अभंग॥ ॥सर्वभूतस्थात्यामातेंजाणो
नियां॥भजेयेकत्वींत्याभावधरी॥१॥मजमध्येंचितोयोगीयाजा
णपा॥तेजगर्भीआपावस्तीजेसी॥२॥जरींतोप्रपंचींसर्वथागुंत
ला॥तरींमुक्तत्यालाकाययाणूं॥३॥तुकाह्मणेब्रह्मलोकींचेरहिवा
सी॥आलेयाधरेसीसाकारत्वें॥४॥३१॥ ॥श्लोक॥ ॥आत्मौप
म्येनसर्वत्रसमंपश्यतियोऽर्जुन॥सुखंवायदिवादुःखंसयोगीपर
मोमतः॥३२॥ ॥सम०॥ ॥सर्वभूतींस्वदृष्टांतेंजोपाहेसमअ

र्जुना॥ सुखदुःखासहीयोगीतोथोरमजसंमत॥३२॥ ॥आर्या॥
॥१७॥ स्वानुभवेंसुखदुःखींज्याचीसर्वत्रदृष्टिसामान्य॥परमश्रेष्ठमहात्मा
पार्थायोगीनतोकसामान्य॥३२॥ ॥दोहरा॥ ॥सबकोंदेखे
आपसमसुखदुखएकेभाय॥सोजोगीसबतेंबडोमोमेरहेसमाय
॥३२॥ ॥ओवी॥आपलेंसुखदुःखसर्वत्र॥जेदेखतीजीवमात्र॥
तेयोगीपरमपवित्र॥तेथारममसंमत॥३२॥ ॥अभंग॥ ॥
समदृष्टींसर्वभूतें॥जोकापाहेमद्रूपातें॥१॥मजसमानजाणीजे॥
योगीअर्जुनावंदिजे॥२॥देहींसुखदुःखलागे॥त्याचानिखरनपा
वेगें॥३॥देवह्मणेंमाझ्याबोलें॥श्रेष्ठतुकयाकळलें॥४॥३२॥ ॥
॥श्लोक॥ ॥अर्जुनउवाच॥ ॥योऽयंयोगस्त्वयाप्रोक्तःसाम्ये
नमधुसूदन॥एतस्याहंनपश्यामिचंचलत्वास्थितिंस्थिराम्॥३३॥
॥सम०॥ ॥जोयोगहाबोलिलासीसाम्येंश्लोकचतुष्टयें॥त्या ॥१७॥
च्यास्थितीतेंस्थिरमीनदेखेंमधुसूदना॥ ३३॥आर्या॥जोयोगतु

गी० वांकथिलासाम्येंजेणेंघडेसदास्वरती॥ परित्याचंचलतेस्तवत्याची अ०
नदिसेमलास्थितीस्थिरती॥३३॥ ॥दोहरा॥ ॥जोगकह्योतुम ॥६॥
हमजमोकोंयेकसमान॥रहेनमोंचित्तचंचलहिजोतुमंकियोबखा
न॥३३॥ ॥ओवी॥ ॥पार्थह्मणेयोगसांगितला॥देवानाहींतो
म्यापाहिला॥चंचळमनयाला॥निग्रहकेंविघडे॥३३॥अभंग॥
करांजळीजोडोनियां॥अर्जुनपुसेकृष्णराया॥१॥आतांयोगबोलि
लासी॥साम्येंश्लोकचतुष्टयासी॥२॥स्थिरमीयाच्यास्थिती॥नदे
खेहेकोणगती॥३॥सांगमातेंमधुसूदना॥तुकाह्मणेजगजीवना॥
॥४॥३३॥ ॥श्लोक॥ ॥चंचलंहिमनःकृष्णप्रमाथिबलवद्दृ
ढम्॥तस्याहंनिग्रहंमन्येवायोरिवसुदुष्करम्॥३४॥सम०॥ ॥
कींकृष्णाचंचळमनइंद्रियेंजेंमथींबळी॥त्यांचानिग्रहवाऱ्याचीमो
टजेसीनबांधवे॥३४॥ ॥आर्या॥ ॥चंचलहेमनकृष्णप्र
माथिदृढसबळविषयशुष्करसें॥वंचीत्याचेंभासेधारणवायूसमा

नदुष्करसें॥३४॥ ॥दोहरा॥ ॥ मनहेंचंचलकृष्णजूबहुशो
कदृढजान॥ताकोंरोकेंपवनसमहे अतिकठिनसुजान॥३४॥ ॥
॥ओवी॥ ॥मनचंचलबहुकृष्ण॥इंद्रियांहूनिबळकरगहन॥वा
यूचेपरीजायघेवोन॥त्याचानिग्रहदुष्करअंसे॥३४॥अभंग॥
मनहेंचीकृष्णदेवा॥चंचळचागवीस्वभावा॥१॥इंद्रियांतबलोत्त
र॥ब्रह्महराअगोचर॥२॥याचानिग्रहवायूची॥मोटबांधुशक्ति
केंची॥३॥तुकायेतोकाकुळती॥येवढीचाराची फजीती॥४॥३४॥
॥श्लोक॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥ ॥असंशयंमहाबाहो म
नोदुर्निग्रहंचलम्॥अभ्यासेनतुकौंतेयवैराग्येणचगृह्यते॥३५
॥सम०॥ ॥खरेंचहेंमहाबाहोमनचंचलदुर्जय॥अभ्यासें
आणिवैराग्येंतऱ्हींतेंजिंकिजेतसें॥३५॥ ॥आर्या॥चंचल
धरवेनाजेंनिःसंशयमनबहूततापडतें॥पार्थाअभ्यासानेंवैरा
ग्यानेंपरंतुसांपडतें॥३५॥ ॥दोहरा॥ ॥अर्जुनउत्तमसा

चकहि मनचंचळनगहाय॥जोगकियोबेराग्यसोंनिकेपकरोजाय
॥३५॥ ॥ओवी॥ ॥खरेंचिसांगतों अर्जुना॥मनचंचळआ
वरेना॥अभ्यासवैराग्यें जाणा॥जिंकिलेंजातें॥३५॥अभंग॥
हास्यमुखेंदैत्यध्वंस॥वदेखरेंचप्रश्नास॥१॥तुवां केलेंधनुर्धरा॥
महाबाहोपार्थवीरा॥२॥मनचंचळदुर्जय॥आहेमजळाप्रत्यय॥
॥३॥तरींअभ्यासवैराग्यें॥मनवळिजे संतसंगें॥४॥जिंकिजेल
जेव्हांमन॥तुकातेव्हांसमाधान॥५॥ ३५॥ ॥श्लोक॥असं
यतात्मनोयोगोदुष्प्रापइतिमेमतिः॥वश्यात्मनातुयतताशक्यो
वाप्तुमुपायतः॥३६॥ ॥सम०॥ ॥माझीहे बुधिकींयोगन
व्हेजोमननावरे॥प्रयत्नशीळेंस्ववशेंतोपावोंसकिजेमनें॥३६॥
॥आर्या॥ ॥धारेममतिलाजोअजितात्मायासियोगदुष्प्रा
प॥वश्यात्मायत्नकरीपावायाशक्यत्यासिनिष्पाप॥३६॥ ॥
॥दोहरा॥ ॥जिनपकऱ्योनचित्तनीजतापेंजोगनहोय॥जि

अपनोमनवसकियोलहतजततन्न सोई॥३६॥ ॥ओंवी॥ ॥ज्याचें
॥१९॥ अंतःकरणस्थिर नाहीं॥ तोदुःखेंकरूनियोगासिनपवेकांहीं॥ज्यास
आत्मावश्य झाला पाही॥ तोउपाययोगासि पावेसत्य॥३६॥अभंग
॥हेचिबुद्धिकीरे॥ योगनोहे साकारे॥१॥ मननाटोपेजंवपुरी॥योग
सिध्दिनत्यावरी॥२॥ ह्मणोनिप्रयत्नशीळानें॥वश्यकीजेयासाध
नें॥३॥ यत्नशीळापूढेंकिती॥ मगयादुर्मनाचीख्याती॥४॥ स्था
भयइंद्रियांचें॥ तुकयाबाळावागुलाचें॥५॥३६॥ ॥श्लोक॥
॥अर्जुनउवाच॥ ॥अयतिःश्रध्दयोपेतोयोगाच्चलितमानसः
अप्राप्ययोगसंसिध्दिंकांगतिंकृष्णगच्छति॥३७॥ ॥सम०॥
निष्ठाअसोनिअवसीमनयोगातुनीचळे॥ नमोक्षपावतांकृष्णजा
यकोणेगतिप्रती॥३७॥ ॥आर्या॥ ॥शिथिलश्रध्दाअसतांज्या
चें योगातुनीहिमनचळतें॥ पाउनियोगासिध्दिसकोणगती त्यासहें ॥१९॥
नमजकळतें॥३७॥ ॥दोहरा॥ ॥अजतिऔरश्रध्दासहितजो ०

गी० गभ्रष्टतापाय॥लहेनसिध्दिजोगकीकोनगतहिकोंजाय॥३७॥ ॥ अ०
॥ओवी॥ ॥पार्थह्मणेकृष्णनाथा॥भक्तियुक्तहोवोनिप्रयत्नक ॥६॥
रितां॥योगीचळोनिसिध्दिनपावतां॥कोणगतिपावे॥३७॥ ॥
॥अभंग॥ ॥अर्जुनपुन्हाविनवीतो॥एकऐकेहाशब्दतो॥१॥
निष्ठाअसोनिअळसें॥नाहींकेलापूर्णाभ्यास॥२॥पुढेंसाधनींबै
सतां॥गेलेंआयुष्यअनंता॥३॥चळेमनदोहींपक्षीं॥नातोप्रपंच
कमळाक्षी॥४॥कृष्णात्यासिगतीकोण॥ सांगेतुकाह्मणेखुण॥५॥
॥३७॥ ॥श्लोक॥ ॥कच्चिन्नोभयविभ्रष्टश्छिन्नाभ्रमिवनश्य
ति॥अप्रतिष्ठोमहाबाहोविमूढोब्रह्मणःपथि॥३८॥ ॥सम०॥
तोकायउभयभ्रष्टमेघाचेंजेंविथीगळे॥ अपकपावलामोहब्रह्म
मार्गींमहाभुजा॥३८॥ ॥आर्या॥ ॥जेअप्रतिष्ठकृष्णाब्र
ह्मपथामाजिमूढनसमाय॥होउनिउभयभ्रष्टछिन्नाभ्रापरिवि
रेनकींकाय॥३८॥ ॥दोहरा॥ ॥कीधोदुहनवभ्रष्टहेबाद

रसों बिन सांय॥ ताकों कछु न आसरो रहे मूढके भाय॥ ३८॥ ॥
॥२०॥ ॥ओवी॥ ॥ मूढपणें न पावतां॥ उभयभ्रष्ट तो तत्वतां॥ याची
गती विचारितां॥ नासे जैसें अभ्र दिसें वितळे॥३८॥ ॥अभंग॥
तो काय उभयभ्रष्ट॥ मेघ थिगळ पैं नष्ट॥ १॥ अपकें मोह पावे॥ ब्र
ह्ममार्गी न त्या पावे॥ २॥ महाभुज देवराजा॥ मतें आमुचें या का·
जा॥ ३॥ तुका ह्मणे हेंच भय॥ वाटे साधका निश्चय॥ ४॥ ३८॥ ॥
॥श्लोक॥ ॥एतन्मे संशयं कृष्ण छेत्तुमर्हस्यशेषतः॥ त्वदन्य
संशयस्यास्य छेत्ता नह्युपपद्यते॥ ३९॥ ॥सम०॥ ॥निःशे
षया संशयातें कृष्णा छेदिसि एक तूं॥ या संशयाचा संहर्त्ता न दिसे
तुज वांचुनी॥ ३९॥ ॥आर्या॥ ॥ या माझ्या संदेहा कृष्णा तूं
ची समर्थ वाराया॥ तुजवीण संशयाचा छेत्ता कोणी न या दवाराया
॥३९॥ ॥दोहरा॥ ॥ मेरे या संदेहकों दूरी करो जगदीस॥ मेटे ॥२०॥
या संदेहकों कोन करे तव रीस॥ ३९॥ ॥ओवी॥ ॥पार्थ ह्मणे

गी० कृष्णा॥ हा संशय छेदेंना॥ ॥ तुजवांचूनि दीनजना॥ न दिसे संशयप अ०
रिहरिता॥ ३९॥ ॥अभंग॥ ॥ निःशेष या संशयासीं॥ उरो नेदी हे ॥६॥
विवसी॥ १॥ तूं येक छेदिशी श्रीकृष्णा॥ आहे भरवसा सहिष्णा॥ २॥
संहर्ता या संशयाचा॥ ऐसा प्रताप कोणाचा॥ ३॥ गुरु न दीसे तुजवीण
तुका वाहे आपुली आण॥ ४॥ ३९॥ ॥श्लोक॥ ॥ श्रीभगवानु०
पार्थ नैवेह नामुत्र विनाशस्तस्य विद्यते॥ न हि कल्याणकृत्कश्चिद्दुर्ग
तिं तात गच्छति॥ ४०॥ ॥सम०॥ ॥ पार्था न येथें न स्वर्गीं त्या
चा नाश घडे कधीं॥ कल्याणमार्गी या कोण्हीं वा पा जाय न दुर्गती॥ ४०
॥आर्या॥ ॥ इहलोकीं परलोकीं नाश तयाचा कधीं न से बापा॥
सकृता चारें कोणी दुर्गति न पवे तसा चि संतापा॥ ४०॥ दोहरा॥ ॥
अर्जुन दोउ लोकमें ताकों होय न नास॥ भले करम जो करत हे ताकों नहिं
अधबास॥ ४०॥ ॥ओवी॥ ॥ देव ह्मणे योगाभ्यासीं नाहीं॥ ऐ
से कवणासी घडलें नाहीं॥ मोक्षमार्गी चालतां कांहीं॥ दुर्गती न जाय॥ ४०

॥२१॥ ॥अभंग॥ ॥ हर्षें बोले भगवान॥ वायां न जाय साधन॥१॥ येथें अथवा स्वर्गांत॥ बाधा त्यासि अपिडित॥२॥ मार्ग कल्याणदायक॥ कोणी दीन न व्हे लोक॥३॥ बापा न जाय दुर्गती॥ तुका ह्मणे याचि गती॥४॥४०॥ ॥श्लोक॥ ॥ प्राप्य पुण्यकृतांल्लोकानुषित्वा शाश्वतीः समाः॥ शुचीनां श्रीमतां गेहे योगभ्रष्टोऽभिजायते॥ ॥४१॥ ॥सम०॥ ॥ पावोनि पुण्यलोकांतें वर्षें उमप राहुनी॥ शुची श्रीमंत सद्नीं तो योगभ्रष्ट जन्मतो॥४१॥ ॥आर्या॥ ॥ जे पुण्यवंत त्यांच्या लोकीं चिरकाळ भोगुनी इष्ट॥ श्रध्या श्रीमंताच्या सद्नीं घे जन्म योगविभ्रष्ट॥४१॥ ॥दोहरा॥ ॥पुण्यवंत लोक लहे रहे बहुत दिन जाय॥ जोगभ्रष्ट धनवंत शुचीतिन घरजनमे जाय॥४१॥ ॥ओवी॥ ॥पुण्यश्लोकस्वर्गपासी॥ वर्षें बहुत स्वर्गासी॥ शेवटीं श्रीमंताचे कुशीं॥ जन्म घेणे॥४१॥ ॥अभंग॥ ॥पुण्यलोकातें पावोनी॥ राहे अमृत सेउनी॥१॥ हर्षें भोग कल्प वरी॥ त्या ॥२१॥

गी० चीसत्ता रूरावरी॥२॥ मग इच्छा फिरलिया॥ पावे मृत्युलोकीं येया॥३॥ शुचि श्रीमंत घरांत॥ योगभ्रष्ट तुका रूत॥४॥४१॥ श्लोक अ०

अथवा योगिनामेव कुले भवति धीमताम्॥ एतद्धि दुर्लभतरं लोके जन्म यदीदृशम्॥४२॥ ॥सम०॥ ॥ योगियांचेंच अथवा कुळीं होतो भल्याचिया॥ हा जन्म दुर्लभ बहु या लोकीं जो असे रिती॥ ॥४२॥ ॥आर्या॥ ॥ अथवा मृतिमंताच्या योग्याच्या जन्म घे कुलोत्तंसीं॥ ऐसें अतिदुर्लभ हें या लोकीं जन्म जाण सद्दृशीं॥४२॥ ॥ ॥दोहरा॥ ॥बुद्धिवंत जोगी कुल न आन लेय अवतार॥ जनम लहत ऐसो धरु न दुर्लभ है निर्धार॥४२॥ ॥ओवी॥ योगियांचें कुळीं जन्मोन॥ आपुल्या पुण्यें करून॥ लोकीं दुर्लभ होऊन॥ या लोकीं हे रिती॥४२॥ ॥अभंग॥ ॥ किंवा योगी यांचे पोटीं॥ योगभ्रष्ट पावे हरी॥१॥ अथवा भले कुळीं लोक॥ तेथें होय प्रकाशक॥२॥ जन्म दुर्लभ ईशाना॥ ऐसा लोभ त्या सज्जना॥३॥ माता

॥२२॥ पिताउभयपक्षीं॥तुकाचदे देवसाक्षी॥ ४ ॥ ४२॥ ॥श्लोक॥ तत्रतं
बुद्धिसंयोगंलभते पौर्वदेहिकम्॥ यततेच ततोभूयः संसिद्धौकुरुनं
दन॥४३॥ ॥सम०॥ ॥त्यादेहीं पूर्वदेहींचाबुद्धिसंयोग पावतो
मोक्षींमगबहूयत्नकरितोकुरुनंदना॥ ४३॥ ॥आर्या॥ तेथें
जन्मांतरिंचापावे संयोगयोगबुद्धीचा॥ योगीतोकींतेयापुनरपि
करितोप्रयत्नसिद्धीचा॥४३॥ ॥दोहरा॥ ॥तीनहोपहि
लीदेहकोंलहतबुधिसंजोग॥ जतनकरतहे सिधकोंबहुबिधसं
जोग॥४३॥ ॥ओवी॥ ॥ तयाजन्मींपूर्वदेहबुध्दी॥ तोमोक्ष
प्रयत्नकरीबोधीं॥ ज्ञानाभ्यासबळेंसिध्दी॥ साधिहेकुरुनंदना॥
॥४३॥ ॥अभंग॥ ॥ यादेहींपूर्वाभ्यासा॥ निजमानसापा
वेल॥१॥ पावेबुधिचासंयोग॥ पुन्हा योग आरंभी॥ २॥ मगमोक्ष
बहुयत्नें॥ वेचिरत्नेमतीची॥ ३॥ कुरुनंदनासायास॥ तुकाबहुस ॥२२॥
स्वीकारी॥ ४॥४३॥ ॥श्लोक॥ ॥ पूर्वाभ्यासेनतेनैवह्रियं

गी० तेह्यवशोऽपिसः॥ जिज्ञासुरपियोगस्य शब्दब्रह्मातिवर्तते॥ ४४ अ०
॥सम०॥ ॥त्यालातत्पूर्वअभ्यासबळेंयोगींचयोजितो॥पूर्वी ॥६॥
तोयोगजिज्ञासुतन्हींवेदांअतिक्रमी॥ ४४॥ ॥आर्या॥ त्यापूर्वा
भ्यासबळेंपरवशतोयोगमागुतामांडी॥ जाणोइच्छीयोगचिशब्द
ब्रह्मासितोचिवोलांडी॥४४॥ ॥दोहरा॥ ॥ सोतोअपनेबस
नहिंहेपहिलोअभ्यास॥ तातेंउपजेजोगजोब्रह्मशब्दमेबास॥ ४४
॥ओवी॥ ॥ पूर्वीअभ्यासाचाधडा॥ ह्मणोनियोगस्मरलापुढां
योगाचाविचारगाढा॥ वेदातेंअतिक्रमी॥ ४४॥ ॥अभंग॥
अभ्यासतोत्यालापूर्व॥ बाळसर्वपावतो॥ १॥ बाळयोजीचित्तजो
डे॥ भ्रांतीउडेमायिक॥ २॥ जिज्ञासुवेदागमा॥ शब्दब्रह्माभिलाला
॥३॥ नपडेधनदारपालर्वा॥ तुकायाचवीलागल्या॥ ४ ॥४४॥
॥श्लोक॥ ॥ प्रयत्नाद्यतमानस्तुयोगीसंशुधकिल्बिषः॥अने
कजन्मसंसिध्दस्ततोयातिपरांगतिम्॥४५॥ ॥सम०॥ ॥

प्रयत्नें साधितां योगज्ञाते किल्बिषवासना ॥ अनेकजन्मींजो सिद्ध
॥२३॥ याजन्मींमुक्तिपावतो ॥ ४५ ॥ ॥आर्या ॥ ॥यत्नें योगकरीतां
होतोनिष्पापत्यांउपरमगती ॥ बहुजन्में सिद्धालायोग्यालाहोयजा
णपरमगती ॥४५॥ ॥दोहरा ॥ ॥ जोगीजोजतनकरेडारेंस
बअघधोय ॥ बहुजनमसिध्धिलहेताहिपरमगतिहोय ॥ ४५ ॥ ॥
॥ओवी ॥ ॥ ज्ञानप्रयत्नकरी ॥ पापदोषहोतीदुरी ॥ मगजन्मांत
रीं ॥ मुक्तिपावे ॥४५॥ ॥अभंग ॥ ॥ योगसाधितांप्रयत्नें ॥
अलभ्यरत्नेंहातिये ॥१॥ जयावासनापातकी ॥ कायानिकीप्रक्षाळी ॥
॥२॥ अनेकजन्मेंक्रियामाण ॥ मुक्तिराणावरीतो ॥ ३ ॥ तुकाह्मणंहि
तदिसे ॥ तरिअनयासेंऐकावें ॥ ४ ॥ ४५ ॥ ॥श्लोक ॥ ॥ तप
स्विभ्योऽधिकोयोगीज्ञानिभ्योऽपिमतोऽधिकः ॥ कर्मिभ्यश्चाधि
कोयोगीतस्माद्योगीभवार्जुन ॥ ४६ ॥ ॥सम० ॥ ॥तापसा ॥२३॥
हूनिहीथोरसंमतज्ञानियांहुनी ॥ कर्मयोग्यांहुनीतस्मात् योगीतूं हो

गी० यअर्जुना ॥ ४६ ॥ ॥आर्या ॥ ॥अधिकतपस्व्याहुनिहीयोगीज्ञा अ०
न्याहुनीमहाबाहो ॥ आणिअधिककर्मींहुनियास्तवहोयोगितूंमहा ॥६॥
बाहो ॥ ४६ ॥ ॥दोहरा ॥ ॥तापसीतेंजोगीअधिकग्यानीहुतेंमा
न ॥ करमनहुतेंअधिकजोगीजोगीव्हेतूंमान ॥ ४६ ॥ ॥ओवी ॥ ॥
तपस्वियाहूनिअधिक ॥ ज्ञानअसेएक ॥ ज्ञानाहूनिकर्मआइक ॥ यो
गीहोयतूं ॥ ४६ ॥ अभंग ॥ ॥तपाहुनीथोर ॥ योगेश्वरवंदिजे ॥१॥
माझ्यामतेंह्मणेहरी ॥ ज्ञान्याशिरींहादिसे ॥२॥ कर्मयोगाहुनीश्रेष्ठ ॥
होतन्निष्ठतस्मात्तूं ॥ ३ ॥ योगीहोयतूंअर्जुना ॥ मागेदानतुकया ॥ ४ ॥
॥ ४६ ॥ ॥श्लोक ॥ ॥ योगिनामपिसर्वेषांमद्गतेनांतरात्मना ॥
श्रद्धावान् भजतेयोमांसमेयुक्ततमोमतः ॥ ४७ ॥ ॥सम० ॥ ॥
स्वरूपनिष्टचित्तेंजोयांसर्वयोगियांमधें ॥ भक्तियोगेंभजेमातेंतो
योगीथोरसंमत ॥ ४७ ॥ ॥आर्या ॥ ॥ सर्वयोग्यामध्येंमातेंम
द्गतमनेंहरोनितम ॥ श्रद्धावंतभजेजोतोमजअतिमान्यजाणयुक्तत

म॥ ४७॥ ॥दोहरा॥ ॥जोगीरारवेमननहिंमोमेनिश्चळभा
॥२४॥ य॥श्रध्धावंतमोकोंभजेसोंसबतेंअधिकाय॥४७॥ ॥ओवी॥ ॥
योगेश्वरामाझारी॥अंतःकरणठेवीनिर्धारी॥तोभक्तअवधारी॥तो
योगीमजमानला॥४७॥ ॥अभंग॥ ॥स्वरूपींनिष्ठचित्तेंजो
को॥लोकलोकामाझारी॥१॥यासर्वयोगियांत॥मजमानततोसां
गूं॥२॥भक्तियोगेंमातेंभजे॥जोविराजेप्रेमळ॥३॥योगीथोरवंद्य
वातो॥तुकादेतोअभय॥४॥४७॥ ॥इतिश्रीमद्भगवद्गीता
यांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादेअभ्यासयोगोनामषष्ठोऽध्या
यः॥६॥ ॥श्लोकवामन॥ ॥इतिटीकासमश्लोकीषष्ठा
ध्यायात्मदीपिका॥श्रीपार्थसारथीकर्त्ताजोवामनमनोरथीं॥६॥
॥ ॥इतिगीतार्थबोधिन्यांश्रीमद्भगवद्गीताटीकायांषष्ठोध्यायः
॥६॥ ॥७॥ ॥७॥ ॥७॥ ॥२४॥

गी० श्रीगणेशायनमः॥ ॥वामन॥ ॥योगियांतहिसर्वांत अ०
ज्ञोभजेभक्तिनेमला॥तोथोरषष्ठाध्यायांतींभगवान्बोलिलास्व ॥७॥
यें॥१॥योगीहोऊनियांकेसाभक्तहेंअर्जुनाप्रति॥सांगतोंससमा
ध्यायींप्रसंगेंज्ञानभक्तिही॥२॥ ॥श्लोक॥ ॥श्रीभगवानु०
मय्यासक्तमनाःपार्थयोगंयुंजन्मदाश्रयः॥असंशयंसमग्रंमांय
थाज्ञास्यसितच्छृणु॥१॥ ॥सम०॥ ॥सप्रेममनमद्रूपींयो
गाभ्यासींमदाश्रित॥सर्वलेंजाणसीमातेंजसेंतेंस्पष्टआइक॥१
॥आर्या॥ ॥माझीआसक्तिमनींमदाश्रयेंयोगकरुनिनिर्वाण
निश्चितसमग्रमातेंजाणसितेंऐकसांगतोंजाण॥१॥दोहरा॥ ॥
मेरोहिकरआसरोमोहिसोंचित्तरारव॥जातेंनिःसंदेहसबमोतेंस्रु
नममभाक॥१॥ ॥ओवी॥ ॥अर्जुनाअवधारीं॥मनमाझें
ठायींठेवोनियोगकरी॥तुझेसंशयनासतीलजयापरी॥तेंसांगेन
आतां॥१॥ ॥अभंग॥ ॥द्वारकानाथबोले॥पार्थाऐकिलें

पाहिजे ॥ १ ॥ सप्रेम मन मद्रूपीं ॥ जो निक्षेपी भावालु ॥ २ ॥ मदाश्रित योगाभ्यासी ॥ अहर्निशी अखंड ॥ ३ ॥ सर्वज्ञ त्वें जाण मातें ॥ स्फुटऐकतो तुकया ॥ ४ ॥ १ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ ज्ञानं तेऽहं सविज्ञानमिदं वक्ष्याम्यशेषतः ॥ यज्ज्ञात्वा नेह भूयोऽन्यज्ज्ञातव्यमवशिष्यते ॥ २ ॥ समं ० ॥ ॥ विज्ञानेसि तुतें ज्ञान हें मी निःशेष सांगतों ॥ जें जाणोनि पुन्हा ये थें जाणणें तें उरे चिना ॥ २ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ विज्ञान ज्ञान तुला कथितों साकल्य वद तिजे शिष्ट ॥ ज्यातें जाणोनि पुन्हा जाणायाचें हि नुरवि अवशिष्ट ॥ २ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ ग्यान ओर बिज्ञान सों तोसों कहत बखान ॥ जाके जाने जानवो कछु नरहत हे जान ॥ २ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ ज्ञान विज्ञान सहित ॥ तुज सांगेन समस्त ॥ जें जाणितलिया निश्चित ॥ जाणणें नउरे ॥ ॥ २ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ विज्ञानेंसीं तुतें ज्ञान ॥ मी संपूर्ण सांगतों ॥ १ ॥ जें जाणोनि पुन्हा ये थें ॥ जाणणें तें नुरेची ॥ २ ॥ ऐसीं नव ॥ १ ॥

लीक बोली ॥ तुका चाली निवेदी ॥ ३ ॥ २ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ मनुष्याणां सहस्रेषु कश्चिद्यतति सिद्धये ॥ यततामपि सिद्धानां कश्चिन्मां वेत्ति तत्वतः ॥ ३ ॥ ॥ समं ० ॥ ॥ मनुष्यांच्या सहस्रांत मोक्षयत्नीं नर क्वचित् ॥ यत्नें हि सिद्ध जे त्यांत जाणे तत्त्व असा क्वचित् ॥ ३ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ मनुजांचा हि सहस्त्रीं विरच्या करि यत्न सिद्धिचा सत्वें ॥ यत्न हि कर्त्या सिद्धा माजी विरळा चि जाणतो तत्वें ॥ ३ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ जतन करत हे सिद्ध कों एक हजारन में मान ॥ तिनमों ऊकोउ लहे बहुत लखत महिमान ॥ ३ ॥ ॥ ओवी ॥ मनुष्यांचिया सहस्त्रां मधें ॥ सिद्धितें पावती येखादे ॥ ऐसिया सिद्ध सहस्त्रां मधें ॥ मज जाणे येखादा ॥ ३ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ मनुष्यांच्या सहस्त्रांत ॥ नर क्वचित प्रयत्नीं ॥ १ ॥ याही मोक्षयत्नीं जाण ॥ जाणे खुण तत्त्वाची ॥ २ ॥ तो विरळा मज वाटे ॥ तुकया भेटे सोयरे ॥ ३ ॥ ॥ ३ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ भूमिरापोऽनलो वायुः खं मनो बुद्धिरेव च

अहंकारइतीयंमेभिन्नाप्रकृतिरष्टधा॥४॥ ॥सम०॥ पंचभू
॥२॥ तेंबुध्दिमनअहंकारहिआठवा॥माझीप्रकृतिहेऐसीअष्टधाभेद
पावली॥४॥ ॥आर्या॥ ॥क्षितिजळतेजसमीरणआणिक
आकाशहीअविछिन्न॥मनबुध्दिअहंकारप्रकृतिअशीजाणअष्ट
धाभिन्न॥४॥ ॥दोहरा॥ ॥भूमिनीरपावकपवनअंबरमन
बुध्दिमान॥अहंकारयेआठहिमायाभेदनजान॥४॥ ॥ओवी॥
पंचभूतेंमनबुध्दिश्रेष्ट॥ऐसीहीअहंकारआठ॥ऐसीप्रकृतीजुनाट
॥असेवेगळाली॥४॥ ॥अभंग॥ ॥पंचभूतेंबुध्दीमन॥अ
हंआठचालागुन॥ वागवीतवपुस्यंदन॥कर्मज्यासारथी॥१॥
तेवोढिलतिकडेची॥चालीपडलीरथाची॥यारत्तवमीपणभोगा
ची॥तेवाजटक्षणीक॥२॥अष्टधाप्रकृतीभेदलीसे॥माझीमजची
सायासें॥जालीउत्पन्नकैसें॥चराचरव्हावेंहें॥३॥तुकाह्मणेके ॥२॥
लीदेवें॥तीसकवणेंवारावें॥वारिलीयालाभपावे॥किंवाहानिउ

गी० दंड॥४॥४॥ ॥श्लोक॥ ॥अपरेयमितस्त्वन्यांप्रकृतिं अ०
विध्दिमेपराम्॥जीवभूतांमहाबाहोययेदंधार्यतेजगत्॥५॥ ॥ ॥७॥
॥सम०॥ ॥अपराकार्यरूपाहेमूळप्रकृतितेपरा॥चिदंशें
जीवजेजालीजाणिजेतेंजिणेंजग॥५॥ ॥आर्या॥ ॥जीव
स्वरूपदुसरीप्रकृतिपरमजाणसांगतोंतुजगा॥तुंऐकमहाबाहो
धरितीजेयासदासनेमजगा॥५॥ ॥दोहरा॥ ॥मायामेरी
एकयहजिनजित्योसङ्सार॥साचिमनमेमानिलेजीवरूपनिर
धार॥५॥ ॥ओवी॥ ॥यांहीहुनीआणीकअसेप्रकृति॥
जीवभूतातेंमहाबाहोधरिती॥उत्पत्तिप्रलयस्थिती॥तयामाजि॥
॥५॥ ॥अभंग॥ ॥येथेंअपरकारण॥कार्यरूपाहेजोआ
पण॥मूळप्रकृतिसंपूर्ण॥महाज्ञानीबोलती॥१॥परावाचापरा
माया॥बुझेमानसींसखया॥परात्परआपणीया॥पैंह्मणतीतो
रुजाण॥२॥आतांजीवजेचिदंश॥जालेजयाच्याउद्देश॥जा

णिजेहेंजगदीश॥तुकाह्मणेबोलिला॥३॥५॥ ॥श्लोक॥ ॥
॥एतद्योनीनिभूतानिसर्वाणीत्युपधारय॥अहंकृत्स्नस्यजगतःप्र
भवःप्रलयस्तथा॥६॥ ॥सम०॥ ॥ईपासूनीचहीं भूतेंमूळ
चिन्ह्छक्तिजाणही॥उत्पत्तिप्रळयस्थानसर्वांचाजाणमीतसा॥६॥
॥आर्या॥ ॥प्रकृतीपासूनिभूतेंसर्वहिहोतातिहाचिनिर्धार॥
परिमीसकळजगाच्याउत्पत्तिस्थितिलयांसिआधार॥६॥ ॥
॥दोहरा॥ ॥मायातेउलहेसबजीवयहदाय॥होंउपजावंतजग
सबनासकरेचितचाय॥६॥ ॥ओवी॥ ॥सर्वभूतांचीयोनी
वर्तेतयाअधिष्ठुनी॥सतीजालीमजपासुनी॥सर्वांचेउत्पत्तिप्रळय
स्थानमीअसे॥६॥ ॥अभंग॥ ॥ईपासोनीहोतींभूतें॥मूळ
चिन्ह्छक्तीजाणते॥बहुजाणतीजाणते॥गोष्टीनसेझांकीली॥१॥आ
तांउत्पत्तीकींलय॥स्थाननिर्मळमीहोय॥आहेसर्वांचाप्रत्यय॥तुज ॥३॥
असेबहुमुखें॥२॥मीगातेसाचीजाणीजे॥वेदादिकाआस्तेपिजे॥

गी० तुकाह्मणेहेंघेईजे॥निजपदरींअर्थासीं॥२॥६॥ ॥श्लोक॥ अ०
मत्तःपरतरंनान्यत्किंचिदस्तिधनंजय॥मयिसर्वमिदंप्रोतंसूत्रेमणि ॥७॥
गणाइव॥७॥ ॥सम०॥ धनंजयानसेंकांहींमजहूनिपलीकडे॥
वोविलेंमजमध्येंहेंविश्वसूत्रींजसेमणी॥७॥ ॥आर्या॥ मजहुनि
अन्यनिराळेंनाहींदुसरेंधनंजयाकांहीं॥माझेठायींग्रथिलेंसर्वहिसू
त्रींमण्यापरीपांही॥७॥ ॥दोहरा॥ ॥अर्जुनमोतेंनापरेओरबा
तयहजान॥जोंमनिपोहोंसूतमेंमोमेंमोहोमान॥७॥ ॥ओवी॥
मजपरतेंकाहीं॥अर्जुनादुसरेंनाहीं॥मीचअवघेंठायीं॥जेसासू
त्रींमणिपरींतंतु॥७॥ ॥अभंग॥ ॥धनंजययाधरेचा॥घे
तूंधनंजयनामाचा॥त्यासींह्मणेयादवांचा॥राजाआपणहोयजे
॥१॥नसेकांहींमजहूनी॥पैलीकडेपाकशासनी॥मजमाझारीहोउ
नी॥हेंठेविलेंविश्वरे॥२॥सूत्रींमणीयेकहेम॥अळंकाराचेंहूनाम
पाणीकल्लोळहेंसम॥तुकावर्मनिवेदी॥२॥७॥ ॥श्लोक॥ ॥

रसो ऽ हमप्सु कौंतेय प्रभा ऽ स्मि शशिसूर्ययोः ॥ प्रणवः सर्ववेदेषु श
ब्दः खे पौरुषं नृषु ॥ ८ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ जळीं विभूति रस मी चंद्र
सूर्यांत मी प्रभा ॥ वेदीं प्रणव मी शब्द नभीं पौरुष मी नरीं ॥ ८ ॥ ॥
॥ आर्या ॥ ॥ रविचंद्रांत द्युति मी सर्वां वेदांत मीच ओंकार ॥ उद
कीं रस शब्द नभीं पुरुषांत हि मीच पौरुषाकार ॥ ८ ॥ ॥ दोहरा ॥
चंद्र सूरज कि किरण हूं जल रस मो कों मान ॥ बेदन मे मो हो प्रणव पौ
रुष शब्द बखान ॥ ८ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ सर्व रसाची गोडी ॥ चंद्र
सूर्य माझी प्रौढी ॥ पुरुषीं पुरुषत्वाची गाठी ॥ ॐकार तो वेदीं जाण मी
॥ ८ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ या पृथ्वीचा पुण्य गंधु ॥ तो मी ह्मणे दीनबं
धु ॥ जळीं विभूती प्रसिध ॥ रस मीच कौंतेया ॥ १ ॥ तेंवीं चंद्र आणि
रुर्यांत ॥ आहे माझी प्रभा दीप्त ॥ प्रणव शब्द मी वेदांत ॥ उघड घेईं अ
नुभवें ॥ २ ॥ नभीं विषय शब्दाचा ॥ तो मी केवारी दासाचा ॥ नरीं अ
र्थ पुरुषार्थाचा ॥ वीर्यमान मीच गा ॥ ३ ॥ ऐसा माझा प्रादुर्भाव ॥

पुढें सांगू अनुभवो ॥ पुण्य गंध पृथ्वीचा हो ॥ भूलवणी ह्मणे तुका ॥ ३ ॥
॥ ८ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ पुण्यो गंधः पृथिव्यां च तेजश्चास्मि वि
भावसौ ॥ जीवनं सर्वभूतेषु तपश्चास्मि तपस्विषु ॥ ९ ॥ सम० ॥
पृथ्वींत भी पुण्य गंध तेज तें मी हुताशनीं ॥ जीवन प्राणिमात्रांत तप मी
तापसां मधें ॥ ९ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ मी भूत पुण्य गंध हि मी ज्वलि
त विभावसूंत तेज असे ॥ तप मी तपस्वियांत हि जीवन भूतांत जाण
मीच असे ॥ ९ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ गंध जु हों हि भूम में हों पावक
मे तेजु ॥ जीवन कों जीव हों तपसी तप लखिजेजु ॥ ९ ॥ ॥ ओवी
भी पृथ्वीचा गंध विषय ॥ अग्नींत जठराग्नी मी होय ॥ जीवांचा जीव
नं ठाय ॥ तापसीयां तप मी ॥ ९ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ आतां पंच
पावकांत ॥ आहे ज्योत्स्ना मीच जोत ॥ जीवन जें प्राणियांत ॥ पैं गा मी
च नांदतों ॥ १ ॥ तप तापशा माझारीं ॥ आहे ह्मणतु कसारी ॥ तरीं
धाकचराचरीं ॥ पैं लागतो तयांचा ॥ २ ॥ नाहीं शस्त्र अस्त्र सेना ॥

नाहीं मेळविलें धना ॥ तरी धाक तपोधना ॥ देमुनि इंद्रा विधीसीं ॥
॥५॥ ॥३॥ तुका ह्मणे नामज्याचें ॥ ऐकिल्या यमकाळाचें ॥ हृदय फुटे
मग जीवाचें ॥ काय सांगू माहात्म्य ॥ ४ ॥ ९ ॥ ॥ श्लोक ॥
बीजं मां सर्वभूतानां विद्धि पार्थ सनातनम् ॥ बुद्धिर्बुद्धिमतामस्मि
तेजस्तेजस्विनामहम् ॥ १० ॥ ॥ सम० ॥ ॥ भूतें मिथ्यां
बु मी सूर्य असेत द्वीज नित्य मी ॥ बुद्धिमंतांत मी बुद्धी तेजस्तेज
स्वियांत मी ॥ १० ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ बुद्धिरूबुद्ध्यांत चि मी भू
ताचें बीज जें सनातन मी ॥ तेज हि तेजस्व्यांत मी हें जाणोनियां स
नातन मी ॥ १० ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ सब जीवनकों बीज हों मो
कों जा निज लेह ॥ बुद्धिवंत में बुद्धि हों सब तेजनको गेह ॥ १० ॥
॥ ओवी ॥ ॥ सर्व भूतांचें बीज मी होउन ॥ सर्व वर्तणुक मजपा
सून ॥ बुद्धिवंतांची बुद्धि आदिकरून ॥ तेजस्वियांचे तेज मी ॥ १० ॥ ॥५॥
॥ अभंग ॥ ॥ सर्व भूतां मध्यें बीज ॥ तो मी ह्मणे लक्ष्मीनीज ॥

गी० विधी पुरातन अज ॥ पार्था प्रगटी तुज पुढें ॥ १ ॥ भूतें मिथ्या मृग अ०
जळ ॥ मी दिनकर सर्वकाळ ॥ न व्हे ऐश्वर्य विकळ ॥ रति मात्र फा ॥७॥
लगुन ॥ २ ॥ असेत द्वीज नित्य मी ॥ बुद्धिमंतात बुद्धि मी ॥ तेजते
जस्वीयांत मी ॥ तुका ह्मणे हरि वदे ॥ ३ ॥ १० ॥ ॥ श्लोक ॥
बलं बलवतां चाहं कामरागविवर्जितम् ॥ धर्माविरुद्धो भूतेषु का
मोऽस्मि भरतर्षभ ॥ ११ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ बलवंतांत बल
मी कामरागविवर्जित ॥ न धर्मासीं जो विरुध काम हीतो विभूति
मी ॥ ११ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ बल ही बलवंताचें पार्था जे काम
राग — वर्जित मी ॥ धर्माविरुध कांहीं भूतीं मी जो न नेत अंधत मी
॥ ११ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ बलवंतनको बळ जु हों कामरागति
न नाहि ॥ कामरूप ये हि जु हो धरम बसे मो माहि ॥ ११ ॥ ॥
॥ ओवी ॥ ॥ बळवंतांचें जें बळ ॥ कामरागविवर्जित सकळ
धर्माविरुध भूतीं मी केवळ ॥ काम तो मीच जाण ॥ ११ ॥ अभंग

॥६॥ बळवंतामाजीबळ॥ तोमीबोलेमेघनीळ॥ कामरागहीनचळ॥ ना
तुडेतेंनित्यमी॥१॥ विरुध्दनधर्मासीं॥ कामतोमीगुणरासी॥ या
चिलागींपुण्यरासी॥ पैंवेचती असंख्य॥२॥ अरेपार्थाधनुर्धरा॥
चराचराचा पसारा॥ चागवीतों सदयोदरा॥ तुकाह्मणेअनुभवें
॥३॥११॥ ॥श्लोक॥ ॥ येचेवसात्विकाभावा राजसा
स्तामसाश्चये॥ मत्त एवेतितान्विधिनत्वहंतेषुतेमयि॥१२॥
॥सम०॥ ॥आतांसत्वादिजेभाव ते मिथ्यासर्पदोरमी॥
कीं मीरज्जुनत्यासर्पीमजरज्जुंतसर्पतो॥१२॥ ॥आर्या॥
सात्विकराजसतामस मजपासूनियांच भावहेसारे॥ त्यामा
जींमीनचसेमजमाजीअसतिभावहेसारे॥१२॥ दोहरा॥
सात्विक राजसतामसाकोंजेहेसगरेभाय॥ येसबमोमेंबसत
हैमोहिनसोंजुचाय॥१२॥ ॥ओवी॥ ॥सात्विकराजस ॥६॥
तामसभाव॥ मजपासूनिजालेसर्व॥ तेंमजआधीनआहेंतत्व ॥

गी० तयामाजीमीनाहीं॥१२॥ ॥अभंग॥ ॥आतांसत्वगुणीं शु अ०
ध्द॥रजोगुणींतो विरुध्द॥ तमकेवळनिषिध्द॥ भावअसेतयाचे॥१॥ ॥७॥
आहेमाझीसूत्रदोरी॥ तरींअक्षयत्तोरी॥ त्याचीआहेदानचारी॥
अप्रसिध्दांतआणवी॥२॥ ते मिथ्या सर्वदोर॥ रूपेंआहेनिर्विकार॥
कीं मी रज्जुनसेथार॥ मजरज्जुंतसर्पते॥३॥ तुकाह्मणेसत्यगोष्टी
आलीअनुभवासृष्टी॥ देवजाणेहेअदृष्टि॥ मायामोहेंनेणती॥४॥
॥१२॥ ॥श्लोक॥ ॥ त्रिभिर्गुणमयैर्भावैरेभिः सर्वमिदंजग
त्॥ मोहितंनाभिजानाति मामेभ्यः परमव्ययम्॥१३॥ सम०॥
यांतींगुणाचिया भावें मोहिलें विश्वहें मज॥ नेणेजोमीआत्मरज्जूगु
णसर्पापलीकडे॥१३॥ ॥आर्या॥ ॥ भावतिन्हीहे पावनजा
लेंजगहें इहींच मोहस॥ नेणेमातेंपार्थात्रिगुणपरासर्वकामदेहास॥
॥१३॥ ॥दोहरा॥ ॥तीनोगुणकेभायजेतिनमोह्योसङ्सार,
मोकोंकोउनहिलखतइनतेंपैलेपार॥१३॥ ॥ओवी॥ त्रिगुणम

जपासोनिजाले ॥ तेथुनिहें विश्वरचिलें ॥ तेणें भुलोनि मज चुकलें ॥ ने
 णतिपरम अव्यय ॥ १३ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ अरे त्रिगुण भावांत ॥
विश्वमोहलेंसंतत ॥ मातें नेणोनि यां मात ॥ मायेचीच ऐकती ॥ १ ॥ ने
णेजो मी आत्मा दोरु ॥ गुण सर्पपेल थोरु ॥ झाकीउघडी बाजारु ॥ तैसें
नव्हे गारुड ॥ २ ॥ उघडें येतें अनुभवा ॥ बाळतारुण्यप्रभावा ॥ स्वप्नप
णीही विसावा ॥ तुकाह्मणे विसरले ॥ ३ ॥ १३ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥
दैवी ह्येषा गुणमयी मम माया दुरत्यया ॥ मामेव ये प्रपद्यंते मायामेतां
तरंति ते ॥ १४ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ मी देव माझी त्रिगुणा हे माया तर
वे न जे ॥ मातें चि जे भजति ते मायेतें तरताति या ॥ १४ ॥ ॥ आर्या ॥
दैवी ही त्रिगुणमयी माझी माया जगांत दुस्तरती ॥ येती शरण मला
जे त्यांची माया समूळ निस्तरती ॥ १४ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ मेरी मा
या गुणमयी दुःसह तरे न जाय ॥ आवे कोइ जो मो शरन सो उतरत
सुरवभाय ॥ १४ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ माझी माया हे त्रिगुण ॥ त्य

 जावया अशक्य जाण ॥ जे करिती माझें भजन ॥ मम मायेतें ते तरती
॥ १४ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ मी देव माझी हे त्रिगुण वेणी हे ॥ नंदिनी सं
देहे असंभाव्य ॥ १ ॥ न तरवे कांहीं उपावची नाहीं ॥ मातें भजे तोही तरू श
के ॥ २ ॥ माझी यानामाची सांगड फुकाची ॥ मग या मायेची सत्ता राहे
॥ ३ ॥ तुकाह्मणे मातें बोलिला अनंत ॥ उतरले संत संख्या नसे ॥ ४ ॥ १४
॥ श्लोक ॥ ॥ न मां दुष्कृतिनो मूढाः प्रपद्यंते नराधमाः ॥ मायया ऽ
पहृतज्ञाना आसुरं भावमाश्रिताः ॥ १५ ॥ ॥ सम० ॥ मातें न
भजती पापी मूढ जे पुरुषाधम ॥ जे भ्रष्टबुद्धि मायेने पावले दैत्यभाव
जे ॥ १५ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ माया ज्यांचें ज्ञान मान सिजे धरिति दै
त्यभावातें ॥ दुष्कृति मूढ नराधम पावति मज न बळराम भावातें ॥ १५ ॥
॥ दोहरा ॥ ॥ पापी मूरख जे जगत सों नहि पावत मोह ॥ ग्यान जु
माया करी हन्यो असुर गुन न में जोय ॥ १५ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥
पापी मूर्ख जाण ॥ मज नेणती अधम जन ॥ मायेने हरपलें ज्ञान ॥ अ

॥८॥

रूरभावपावले ॥१५॥ ॥अभंग॥ ॥ मातेंन भजत्तीपापी
जेकुमती ॥ पुढेंमूरखोंत्पत्तीजालीज्यांची ॥१॥ अधमतेप्राणीभ्रष्टकु
व्यसनी ॥ बुद्धिजेमायेनीहीरतीली ॥२॥ पावलेथेभवादेंत्याच्याकु
भाचा ॥ कुहरांतदीचामालचला ॥३॥ तुकाह्मणेसंगीयमाचानिःसं
गी ॥ हारातीकुसंगीकल्पवरी ॥४॥ १५॥ ॥श्लोक॥ ॥ चतु
र्विधाभजंतेमांजनाःसुकृतिनोऽर्जुन ॥ आर्त्तोजिज्ञासुरर्थार्थीज्ञा
नीचभरतर्षभ ॥१६॥ ॥सम०॥ ॥ भजतीसुकृतीमातें
अर्जुनातेचतुर्विध ॥ आरोग्यकामजिज्ञासुअर्थार्थीआणिआ
त्मवित् ॥१६॥ ॥आर्या॥ ॥ भजतीभावेंमातेंनरस्त्रेंतेया
चतुर्विधप्रकृती ॥ अर्थार्थीजिज्ञासूआर्त्तज्ञानीअसेमहासुकृती ॥
॥१६॥ ॥दोहरा॥ ॥ पुण्यवंतजेचारबिधमोहीभजतचित्त
चेन ॥ ग्यानीरोगीकरमजीतजग्यासीसुखेन ॥१६॥ ओवी ॥
लोकचतुर्विधाभजतीमज ॥ जेनरआहेतिसुकृतांचेबीज ॥ तत्त्व ॥८॥

गी०

द्रष्ठितीसहज ॥ दुःखीअर्थकामीयेकज्ञानी ॥१६॥ ॥अभंग॥ अ०
भजतीपुण्याचेनयेथेंफुकाचे ॥ आसुच्याद्वाराचेअधीकारी ॥१॥ चतु ॥७॥
र्विधजाणाऐकावेंअर्जुना ॥ ठेवीगोष्टीमनापेलत्तरीं ॥२॥ आरोग्यका
मासदुसराजिज्ञास ॥ अर्थार्थीपरीसआत्मविद ॥३॥ ज्ञानीयांतयु
क्तसांगेलअच्युत ॥ तुकाह्मणेअंतनाहींसुखा ॥४॥ १६॥ श्लोक
तेषांज्ञानीनित्ययुक्तएकभक्तिर्विशिष्यते ॥ प्रियोहिज्ञानिनोत्य
र्थमहंसचममप्रियः ॥१७॥ ॥सम०॥ ॥ ज्ञानीत्यांतसदा
युक्तएकत्वींभक्तिथोरतो ॥ त्यासमीप्रियकींत्यात्मातोहीआत्मा
मजप्रिय ॥१७॥ ॥आर्या॥ ॥ त्यांतविशिष्टज्ञानीकरितोजोए
कभक्तिमुत्त्यर्थ ॥ तोज्ञानीहीप्रियमजत्याप्रियमीनित्ययुक्तइत्यर्थ
॥१७॥ ॥दोहरा॥ ॥ ग्यानीजोभगतीकरेसोसबतेअधिकाय
ग्यानीमोकोंभजतहोंग्यानिमोहिसुहाय ॥१७॥ ॥ओवी॥
त्यामध्येंनित्ययुक्तह्मणोनी ॥ ममतश्रेष्टज्ञानी ॥ ज्ञानियासि

आवडेह्मणोनी॥ ज्ञानीतो मजप्रिय॥१७॥ ॥अभंग॥ ॥
 युक्तज्ञानीदिसेज्यांत भक्तिवसे॥ येकत्वींविलसेभक्तिज्याची॥
॥१॥ तोथोरअर्जुनाआवडतोमना॥ त्याप्रियभावनाआत्माजेसा
॥२॥ तोहीआत्मामजप्रियहेंचिनिज॥ बोलेयदुराजतुकाह्मणे॥३
॥१७॥ ॥श्लोक॥ ॥उदाराः सर्वएवैतेज्ञानीत्वात्मैवमेमतम्
आस्थितःसहियुक्तात्मामामेवानुत्तमांगतिम्॥१८॥ ॥सम०
तेहीथोरपरिज्ञानी मी मदात्माचिमानितों॥ मातेंस्वसद्गतीतेंचिभ
जतोयुक्तचित्तजो॥१८॥ ॥आर्या॥ ॥सर्वहीउदारपार्थाज्ञानी
आत्माचिमाझियेमतिला॥ मान्यअसेयुक्तात्मापावेंआश्रितम
लाचसद्गतिला॥१८॥ ॥दोहरा॥ ॥मेरेमतयहसबबडेग्यानी
मोकोंजान॥उत्तमगतीजुपायतिनफलमलेतनहिमान॥१८॥ओवी
सर्वहेउदारअसती॥ त्यामाजीज्ञानीतेमाझाआत्माहोती॥ ह्मणूनि
आश्रयेअसती॥ माझियातेंसुखें॥१८॥ ॥अभंग॥ ॥तोहीथो

 रपरीज्ञानीयाशरीरीं॥ मीचवस्तीधारीमानीताती॥१॥ मातेंसर्वस्वा
नेंज्याचेनीभजने॥ सद्गतीतेमनेंवरीयेली॥२॥ भजेयुक्तचित्तेंप्राची
नसंचितें॥ योजीवंचीनातेकायामसी॥३॥ अनुरागयेणेघेतुवळ
दुणे॥सार्थककरणेमानीतुका॥४॥१८॥ ॥श्लोक॥ ॥बहूनां
जन्मनामंतेज्ञानवान्मांप्रपद्यते॥वासुदेवःसर्वमितिसमहात्मासु
दुर्लभः॥१९॥ ॥सम०॥ ॥बहूजन्माचियाअंतीज्ञानीमातेंभ
जेअसा॥कींवासुदेवहेंसर्वतोथोरअतिदुर्लभ॥१९॥ आर्या॥
बहुजन्माचेअंतींपावेतोज्ञानवंतभवशमना॥जगवासुदेवरूपीं
पावेतोदुर्लभप्रशस्तमना॥१९॥ ॥दोहरा॥ ॥बहुतजनमकों
लहेग्यानवंतरेमीत॥वासुदेवसबमेंलखेसोदुर्लभहेनीत॥१९॥
॥ओवी॥ ॥बहुतजन्मकष्टोनी॥ज्ञानपावेरुपेकरूनी॥वासु
देवसर्वजाणोनी॥तोमजऐसादुर्लभ॥१९॥ ॥अभंग॥ ॥
बहुतजन्माचियेअंतींऐसीसोय॥ लाभेनिधीहोयपायाळाच्या॥

॥१॥ ज्ञानी मातें भजे ऐसा चीजाणीजे ॥ तोयज्ञें चिवरसे कणगभीं
॥१०॥ ॥२॥ किंचावारूदेव दिसे भारससर्व ॥ जें विविस्तरे पर्वविधिमुगवें ॥
॥३॥ तोथोरदुर्लभ न अतीसुलभ ॥ तुकया अंगीकों भउमटला ॥४॥
॥१९॥ ॥श्लोक॥ ॥ कामैस्तैस्तैर्हृतज्ञानाः प्रपद्यंतेऽन्यदेवताः
तंतंनियममास्थाय प्रकृत्या नियताः स्वया ॥२०॥ ॥सम०॥
ज्याज्या कामीं ज्ञान नेलें त्यात्या कामीं सुरांतरां ॥ त्यात्या नेमें चि भ
जती वश्य स्वप्रकृतीस जे ॥२०॥ ॥आर्या॥ ॥ त्यात्या कामें
हरिलें ज्ञान ह्मणुनि अन्यदेवता यजिती ॥ त्यात्या नियमा धरुनी
प्रकृतिस वश हो उनीन त्यात्य जिती ॥२०॥ ॥दोहरा॥ ॥ग्या
नन हि तिन के हिये सेवत और आन देव ॥ आपने काम सु भावसें
बंधो जकचा हि भेव ॥२०॥ ॥ओवी॥ ॥ अभिलाषें ज्ञान गेलें
अन्यदेवता भजों लागले ॥ स्वप्रकृती वश जाले ॥ त्यात्या नेमें करू ॥१०॥
नियां ॥२०॥ ॥अभंग॥ ॥ ज्याज्या कामीं ज्ञान नेले सुरसा

गी० धन ॥ अंतरा आयन घ्यावें तेंहीं ॥१॥ त्यास मी प्रिय कीं आत्मा चनि अ०
त्यकीं ॥ तोही स्वात्मा बाकी काय उरे ॥२॥ मज प्रिय प्रिय नव्हे च अन ॥७॥
प्रिय ॥ तुका तो सुप्रिय कीं तीचा पूं ॥ ३ ॥२०॥ ॥श्लोक॥ यो यो
यां यां तनुं भक्तः श्रद्धयाऽर्चितुमिच्छति ॥ तस्य तस्याचलां श्रद्धां
तामेव विदधाम्यहम् ॥२१॥ ॥सम०॥ ॥ जोजो जेजी तनू भ
क्त श्रद्धेनें ह्मणतो भजों ॥ त्यात्यास अचळ श्रद्धा त्यात्या रूपींच दे
तसे ॥२१॥ ॥आर्या॥ ॥ जोजो ज्याज्या देवा इच्छी पूजावया
सि भक्तीनें ॥ तेथें त्याला देतों अचळ श्रद्धेस कपटयुक्तीनें ॥२१॥
॥दोहरा॥ ॥ श्रद्धा जीत जे पूजत हीज्या देव हि चित्त चाय ॥ ताकों
ता हि माहि हों श्रद्धा देवत्त बढाय ॥२१॥ ॥ओवी॥ ॥ जे ज्या दे
वातें भजती ॥ श्रद्धेने सिद्धी इच्छिती ॥ तयाची मनकामना तृप्ती ॥
त्या देवतेनें मी करी ॥२१॥ ॥अभंग॥ ॥ जोजो जीजी भक्ती तनु पु
रातनू ॥ श्रद्धेस नातनु ह्मणे भजों ॥१॥ त्यात्यास अचळा श्रद्धेचा

जिव्हाळा ॥ देतोंकुतीबाळात्यात्यारूपें ॥ २ ॥ आमुची आगत्य यनु
॥११॥ ळीसांप्रत ॥ नेसेंत्यासर्वच माझ्याठाईं ॥ ३ ॥ मानेच्याउदरींचमवीकु
मार ॥ मीतभारेथारतुकापदीं ॥ ४ ॥ २१ ॥ ॥ **श्लोक** ॥ ॥ सतया
श्रध्दयायुक्तस्तस्याराधनमीहते ॥ लभतेचततःकामान्मयैवविहि
तान्हितान् ॥ २२ ॥ ॥ **सम०** ॥ ॥ त्याश्रध्देनेंत्यांसपूजीत्यांतजो
अन्यसेवक ॥ त्यांपासूनिहिजेपावेकामतेम्याचनिर्मिले ॥ २२ ॥
॥ **आर्या** ॥ ॥ त्याश्रध्देचकरूनीतोत्याइतरांदेवतांसचिभजोन ॥
म्यांचदिल्हेंफळघेत्यादेवापासोनियाहिसमजोन ॥ २२ ॥ **दोहरा** ॥
जोवाहिश्रध्दासहितपूजतवाहिदेव ॥ दितऊहोहीकामनायहेजान
तनहिभेव ॥ २२ ॥ ॥ **ओवी** ॥ ॥ श्रध्देंकरूनिअन्यदेवतीं ॥ त्यां
चीअराधनाकरिती ॥ जेइष्टकामपावती ॥ तयाअन्वळश्रध्दामीच
असे ॥ २२ ॥ ॥ **अभंग** ॥ ॥ त्याश्रध्देनेत्यांसपुजीसावकाश ॥ ॥११॥
त्यांतजोअन्यासत्सेवाधारी ॥ १ ॥ त्यांपासूनिपावेकामसद्भावें ॥

गी० कामानेंस्वभावेंमीचनिर्मी ॥ २ ॥ सारांशजेवृत्तीसारोनीप्रवृत्ती ॥ अ०
देतुआत्मप्रीतीकृपाळुमी ॥ ३ ॥ तुकाह्मणेदेवनभभक्तभाव ॥ वायू ॥७॥
चाप्रभावकवळीत ॥ ४ ॥ २२ ॥ ॥ **श्लोक** ॥ ॥ अंतवत्तुफलंते
षांतद्भवत्यल्पमेधसाम् ॥ देवान्देवयजोयांतिमद्भक्तायांतिमामपि ॥
॥ २३ ॥ ॥ **सम०** ॥ ॥ अंतवंतफळेंत्यांचींअल्पबुध्दीसहोतिजीं ॥
मेव्यातेपावतीत्यांतें मद्भक्तहिमजप्रति ॥ २३ ॥ ॥ **आर्या** ॥ ॥ परि
त्याअल्पमतींचेंपार्थाफळनाशिवंततूंसमज ॥ देवार्चकदेवातेंपा
वतिमद्भक्तपावतातिमज ॥ २३ ॥ ॥ **दोहरा** ॥ ॥ फलथोडोपावत
जुहैबिनाग्यानहेमूढ ॥ देवभगतिदेवतलहेमेरोमोकोंगूढ ॥ २३ ॥
॥ **ओवी** ॥ हीनबुध्दिमागती ॥ तेनाशिवंतफळपावती ॥ जयाचेंभज
नतयातेचिगति ॥ मजभजतीतेपावतीमज ॥ २३ ॥ ॥ **अभंग** ॥
अल्पबुध्दीज्यालाफळेंप्राप्तत्याला ॥ होतीसकळांलाअंतवंत ॥ १ ॥ मे
लेतेतयांसपावतीबहुवस ॥ मद्भक्तांनिवासमाझ्याठायीं ॥ २ ॥ ह्मणु

नीयाज्ञानीअसेजोसाधनी॥ तेणे मी निदानींन येसांडूं ॥३॥ आपुलें
॥१२॥ माहात्म्यवर्णिजिलदश्याम॥ तुकाह्मणे प्रेम असो येथें॥४॥२३॥ ॥
॥श्लोक॥ ॥अव्यक्तंव्यक्तिमापन्नंमन्यंतेमामबुध्दयः॥ परंभाव
मजानंतोममाव्ययमनुत्तमम्॥२४॥ ॥सम०॥ ॥व्यक्तिमी
मानितों ऐसें अव्यक्ता मूढ मानिती॥ नेणतां परवस्तू तें जे अत्युत्तम
अव्यय॥२४॥ ॥आर्या॥ ॥अव्यक्ता मज आतां व्यक्तिस ऐसें
चिमानुनी भ्रमती॥उत्तम माझा अव्यय नेणुनियां परम भाव ते कुम
ती॥२४॥ ॥दोहरा॥ ॥ज्याकी थोरी बुध्दि है जानत प्रगट न मोय॥
अविनासी उत्तम अहों सब तें न्यारो जोय॥२४॥ ॥ओवी॥
मातें कोणी नेणती॥अव्यक्त व्यक्ति आलें ह्मणती॥ माझा उत्कृष्ट भाव
नेणती॥ मूढपणें॥२४॥ ॥अभंग॥ ॥ पार्था बा आपुलें वर्णितों
न वचे॥ भक्तें वश्य केलें भुलवणी॥१॥ व्यक्त मी मानीतों ऐसें च कल्पि ॥१२॥
तों॥अव्यक्तास होतो शब्द कैसा॥ २॥ अज्ञानपणानें विसरती मनें॥

गी० मूढ या भावनें येती केंवी॥३॥ प्रत्यक्षा प्रमाण लावीती दूषण॥अव्य अ०
क्त निर्गुण गूढ कल्पी॥४॥ नेणतां हे परवस्तु अगोचर॥अव्यय प्रका ॥७॥
र अत्युत्तम॥५॥ तुका ह्मणे दया हरिची असलीया॥ तरींच प्रत्यया
गोष्टि येती॥६॥२४॥ ॥श्लोक॥ ॥ नाहं प्रकाशः सर्वस्य योग
मायासमावृतः॥मूढोऽयंनाभिजानातिलोकोमामजव्ययम्॥२५
॥सम०॥ ॥ झांकलों योग मायेने सर्वां प्रकट मी न से॥ मातें नेणे
मूढ लोक जो अनादि अनंत मी॥२५॥ ॥आर्या॥ ॥मी न दिसे
सर्वांला मायेनें आस तों सदा गूढ॥ मज अव्यया मला तें ह्मणउनि
पार्था न जाणती मूढ॥२५॥ ॥दोहरा॥ ॥ढक्यो जु माया जाल
हो काहु कों न प्रकास॥ मूरुख मोहि न जानि है अजर अमर सुखवा
स॥२५॥ ॥ओवी॥ ॥मी सर्वांस प्रगट नाहीं॥योग मायेनें वे
ष्टिलें पाहीं॥अज अव्यय असो नहीं॥ मूढ नेणती॥ २५॥अभंग
झांकलों मी असे कोणासीं न दिसे॥ योग माया भासे मज वरी॥१॥

सर्वांसी प्रगट न दिसे मी अचार ॥ मूढ फळ कर काय जाणे ॥ २ ॥ जो
॥१३॥ कां मी अनादी अनंत परवादी ॥ मोन जे थें वेदीं घेत लेंसे ॥ ३ ॥ अगा
धमीच ही कांहीं जें स्वल्प ही ॥ तुका गर्जे ग्वाही मृत्यु लोकीं ॥ ४ ॥ २५
॥ **श्लोक** ॥ ॥ वेदाहं समतीतानि वर्त्तमानानि चार्जुन ॥ भवि
ष्याणि च भूतानि मां तु वेद न कश्चन ॥ २६ ॥ ॥ **सम०** ॥ ॥
जीं गेलीं त्यास मी जाणे होतीं त्यास हि अर्जुना ॥ भूतें होणार हीं
जाणे मातें कोण्हींच नेणती ॥ २६ ॥ ॥ **आर्या** ॥ ॥ भूतें आणि
भविष्यें जाणे मी वर्त्तमान हीं भूतें ॥ परि त्या माजी कोणी जाणे मा
तें कदापि न विभूतें ॥ २६ ॥ ॥ **दोहरा** ॥ ॥ ते बिते जानत न हि
बरतमान हे मीत ॥ होनहार सब कों लखे मो हि लखे न हि जंत ॥ २६
॥ **ओवी** ॥ ॥ पूर्वीं जीं जालीं भूतें ॥ आतां वर्तमान जीं वर्ततें ॥
भविष्य हि मज कळतें ॥ मला कोणी नोळखे कीं ॥ २६ ॥ **अभंग** ॥१३॥
जीं गेलीं त यांस जाणे मी वीरेशा ॥ होतीं त्यांची दशा पाहाता हे ॥ १

गी० भूतें भविष्या ने होणार जें पुढें ॥ आहे मज कडे जाणीव तें ॥ २ ॥ मातें ग अ०
कोणीच नेणती पांडवा ॥ ऐशा न चाला बा किती सांगूं ॥ ३ ॥ तुका ह्मणे ॥७॥
आत्मा जाण जेसा देह ॥ देहास संदेह आत्म रूपीं ॥ ४ ॥ २६ ॥ ॥
॥ **श्लोक** ॥ ॥ इच्छाद्वेषसमुत्थेन द्वंद्वमोहेन भारत ॥ सर्वभूता
नि संमोहं सर्गे यांति परंतप ॥ २७ ॥ ॥ **सम०** ॥ ॥ प्रियेच्छा
अप्रिय द्वेषें द्वंद्व मोहें करूनियां ॥ सर्व भूतें सृष्टिकाळीं मोह पूर्वी
ल पावती ॥ २७ ॥ ॥ **आर्या** ॥ ॥ इच्छाद्वेष भवाच्या पडोनि
यां द्वंद्व मोह जाळातें ॥ सर्व हि भूतें पार्था पावति मोहास सृष्टिका
ळातें ॥ २७ ॥ ॥ **दोहरा** ॥ ॥ राग द्वेख अग्यान तें सब जु मो
हित होय ॥ मान लेत हे आप कों हम हे स्रु रचन उदोय ॥ २७ ॥
॥ **ओवी** ॥ ॥ इच्छाद्वेषापासून ॥ द्वंद्व मोह उपजला तेथुन
तें भूत सृष्टिचें आदि जाण ॥ मोहातें पावती अर्जुना ॥ २७ ॥
॥ **अभंग** ॥ ॥ प्रिय इच्छा ते सा अप्रियांत द्वेष ॥ होत से

उत्कर्ष त्रिभुवनीं ॥ १ ॥ द्वंद्व मोह यासी असे मूळ बीज ॥ जाणसील
॥१४॥ सहज बोलों आह्मी ॥ २ ॥ सर्व भूतें सृष्टिकाळीं मोहालागी ॥ पावती
प्रसंगीं अनुभवें ॥ ३ ॥ पूर्वील मोह दोरा वोवी जीवमणी ॥ तुका
ह्मणे खाणी दुःखाची जे ॥ ४ ॥ २७ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ एषांत्वं
तगतं पापं जनानां पुण्य कर्मणाम् ॥ ते द्वंद्व मोह निर्मुक्ता भजंते
मां दृढव्रताः ॥ २८ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ ज्याच्या अंतरिचीं गेलीं
पापपुण्यें क्रियाबळें ॥ मातें भजति ते द्वंद्व मोहत्यागें दृढव्रत ॥
॥ २८ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ ज्यांचें पाप निमालें लोकीं जे फार
पुण्यवंत जन ॥ ते द्वंद्व मोह विरहित करिती माझें दृढव्रती भजन
॥ २८ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ पुण्य करे जे जगत में दुरी किये नि
ज पाप ॥ सो ऊछूटत मोह तें मो कों पावत आप ॥ २८ ॥ ओवी
ज्यांचें पाप गेलें ॥ ते द्वंद्व मोह निर्मुक्त झाले ॥ माझें भजनीं निघाले ॥१४॥
दृढबुध्दि करुनियां ॥ २८ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ क्रियाचोख

गी० ज्यांची तिची याबळानें ॥ कां पृथ्वी जळाने नीच पाहावी ॥ १ ॥ ज्यां अ०
च्या अंतरीचीं गेलीं पुण्य पापें ॥ आंगीं मारे सर्पे चंदनाच्या ॥ २ ॥ ॥७॥
मातें जो भजेल स्फुरेल निश्चयें ॥ त्यासी नाहीं भय दोघांचें या ॥ ३ ॥
दृढव्रत तेची घेणार मोक्षासी ॥ तुका ह्मणे ऐसी गोष्टी जाली ॥ ४ ॥
॥ २८ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ जरामरण मोक्षाय मामाश्रित्य यतं
ति ये ॥ ते ब्रह्म तद्विदुः कृत्स्नम ध्यात्मं कर्म चाखिलम् ॥ २९ ॥
॥ सम० ॥ ॥ नाशाचया जरामृत्यु यत्न ज्यांचे मदाश्रयें ॥ ते
ब्रह्म जाणती कीं ते सर्व अध्यात्म कर्म ही ॥ २९ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥
वारायाजन्मजरा योगी करिती प्रयत्न जे सकळ ॥ माझा आश्रय
करुनी अध्यात्म ब्रह्म कर्म त्या सकळ ॥ २९ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥
जरामरण के हानि कों जे कों उकरत उपाय ॥ जानत ते अध्यातम ब्र
ह्म करम के भाय ॥ २९ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ जरामरण नाशार्थी
॥ आश्रयें मम यत्न करिती ॥ ते ब्रह्म जाणती ॥ कर्म अध्यात्म अव

॥१५॥ घें ॥ २९ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ नासाव याजन्ममरणाचें मूळ ॥
जे कां यत्न शीळ मदाश्रय ॥ १ ॥ ते ब्रह्म जाणती काशगस्त वजन्हीं ॥
अध्यात्म कसारी कर्ममार्गु ॥ २ ॥ तेचि गात रले तारीती आणीका
॥ मार्गहा आसका विस्तारुनी ॥ ३ ॥ तुका ह्मणे आतां सेयटील श्लो
क ॥ तोजगन्नायक बोलेके सा ॥ ४ ॥ २९ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥
साधिभूताधिदैवं मां साधियज्ञं च ये विदुः ॥ प्रयाणकालेऽपि च मां
ते विदुर्युक्तचेतसः ॥ ३० ॥ ॥ समः ॥ ॥ अधिभूता अधीय
ज्ञासह जो अधिदेव मी ॥ त्या मातें जाणती प्राण प्रयाणीं ते चि जाणती
॥ ३० ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ मीसाधिदैव पार्था साधिमख हि साधि
भूत मीच असे ॥ जाणति मज जे अंतीं जाणति मज नित्य युक्त तेचि
असे ॥ ३० ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ अधिदैवत अधिभूत सों मोकों
जानत मीत ॥ मरन समे भूलत न हिं जोगी मोकों चित्त ॥ ३१ ॥ ॥१५॥
॥ ओवी ॥ ॥ अधिभूत अधिदैवत माझे ठाईं ॥ जाणती यज्ञचे

गी० ते यज्ञासही ॥ मरणकाळीं मज जाणितलें पांही ॥ ते योगयुक्त झा अ०
ले ॥ ३० ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ अधिभूता अधियज्ञासि रे पार्था ॥७॥
॥ सहित वीरनाथा अधिदेव ॥ १ ॥ मीच होय ऐसा भर्वसा मानुनी
भजती अनुदिनीं प्राणी जे कां ॥ २ ॥ प्रयाणीं ही तेची जाणती पांड
वा ॥ तुका ह्मणे जीवा केलें मुक्त ॥ ३ ॥ ३० ॥ ॥ इति श्रीमद्भगव
द्गीतायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे ज्ञानविज्ञानयोगो ना
म सप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥ ॥ वामन ॥ ॥ इति टीका सम
श्लोकी अध्याया सप्तमा वरी ॥ श्रीपार्थसारथी कर्त्ता जो वामन
मनोरथीं ॥ ७ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ ऐसे हे प्रसंग संपले पैं सा
त ॥ गीतादेवी भक्तवरदानी ॥ १ ॥ श्रवणें पठणें करी कार्यसिध्धी ॥
माई कउपाधी वारूनियां ॥ २ ॥ तुका विनवणी करी साधुजना ॥ श्र
वणीं भावना शुध्ध धरा ॥ ३ ॥ १ ॥ ॥ इति गीतार्थबोधिन्यां
श्रीमद्भगवद्गीताटीकायां सप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥ ॥ ९ ॥ ॥ ९ ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ **वामन** ॥ ॥ सप्तमाध्यायपर्यंतत
त्त्वमार्गजगद्गुरू ॥ बोलिला अर्जुनाला ते जाले सर्व परोक्षवत् ॥ १ ॥ पुस
वें अर्जुनें तत्त्व करावी करुणा मग ॥ या भावें सप्तमाध्यायांस सधा
यत्नेंय बोलिला ॥ २ ॥ कीं ब्रह्म अध्यात्म कर्म अधिभूतादि मी तयां ॥
मा तें जाणति पुण्यात्मे भजती मज लाविते ॥ ३ ॥ तद्विद्धि प्रणिपातेन
इत्यादि श्लोक दोन हे ॥ अध्यायांत चतुर्थांत बोलिला याचि आशयें
॥ ४ ॥ कीं जाई संतां शरण ते ज्ञान उपदेशिती ॥ आत कीं पे शरण तूं
मग सांगेन तत्त्व मी ॥ ५ ॥ परंतु कर्मसंन्यासें कर्मयोगें करूनियां ॥
श्रेय हा संशय मधें आड आला धनंजया ॥ ६ ॥ पंचमाध्याय आरंभीं
केला प्रश्न ह्मणूनियां ॥ संन्यास कर्मयोगाचें कृष्णें तत्त्व निरोपिलें ॥ ७ ॥
प्रसंगें आरुरुक्षाला कर्म कारण बोलतां ॥ आरूढ कैसा हे शंका हरा
या योग बोलिला ॥ ८ ॥ समाधि निर्गुणाकार षष्ठाध्यायांत बोलिला ॥
विश्वात्म योगही तेथें फळरूपें चि वर्णिला ॥ ९ ॥ तो विस्तारें सप्तमांत

विभूतिसहबोलिला ॥ वासदेवःसर्वमितिप्रसंगेंभक्तवर्णिला ॥१०॥
॥१॥ उत्तमश्लोकमुरिंचेहेंश्लोकांमृतसेवितां ॥ तत्त्वप्रश्नकरावाहेंनस्मरेपं
डुनंदना ॥ ११ ॥ कृपाजरीउपजलीतऱ्हींआपणहूनिजों ॥ नयेशरणजो
संतींतत्त्वसांगोंनयेतथा ॥ १२ ॥ ह्मणोनिपूर्वाध्यायांतींब्रह्मकर्मादिस
त्पधा ॥ ज्ञेयबोलोनिसंक्षेपेंप्रश्नाचेंबीजपेरिलें ॥ १३ ॥ कींब्रह्मजाणती
तेच्चितेंसर्वब्रह्मजाणति ॥ भावकींवेगळेंआधींजाणतांसर्वब्रह्मतें ॥
॥ १४ ॥ अक्षरंब्रह्मपरमंऐसेंउत्तरहीपुढें ॥ होणारकींजेंपरमशुक्षतेंब्र
ह्मअक्षर ॥ १५ ॥ भावकींक्षरहीब्रह्मबोलिजेअधिभूतजें ॥ अधिभू
तंक्षरोभावह्मणऊनिवदेलजें ॥ १६ ॥ जेंअक्षरक्षरहितेंजेंसोनेतेंच्चि
भूषण ॥ जेंकांकेवळतेंसोनेंह्मणावेंतेंच्चिभूषण ॥ १७ ॥ नविकाररक्त
वर्णालानअळंकारवेगळा ॥ निर्विकारक्षरत्वींहीनअन्यक्षरभागही
॥ १८ ॥ गूढार्थहानकळतांकरावाप्रश्नअर्जुनें ॥ करावामगतत्त्वाचाउप ॥१॥
देशअनुग्रह ॥ १९ ॥ याभावेंसप्तधाज्ञेयबोलोनीराहिलाउगा ॥ प्रश्न

गी० बीजांतहीतत्त्वगूढभावेंनिरोपिलें ॥ २० ॥ त्यामधेंब्रह्मजेंसर्वजाणावें अ०
कायकायतें ॥ तऱ्हींब्रह्मच्चिअध्यात्मह्मणिजेतेंच्चिआपण ॥ २१ ॥ आपु ॥८॥
लाभावअध्यात्मत्याचेंउत्तरहीअसें ॥ भावकींहास्वयेंब्रह्मजोजाणोइ
च्छितोतया ॥ २२ ॥ कर्मकींक्षरभागाचीउत्पत्तिकरिसृष्टिलें ॥ भूतांचा
आणिरवीनानाभावांचाजेथउद्भव ॥ २३ ॥ नभोवतांभोवतांहेमेदिनी
सृष्टिच्याभ्रमें ॥ ब्रह्मक्रियारूपदिसेअविद्यादृष्टिच्याभ्रमें ॥ २४ ॥ ए
वंकर्मब्रह्मआणिअधिभूतादिजेंत्रय ॥ तेंहिब्रह्मच्चिजाणावेंतिऱ्हीये
कांतएकजे ॥ २५ ॥ आकाशींकुंभसजळआकाशउदकींघटीं ॥ प्रति
बिंबेंनभजळींतिऱ्हीयेकांतयेकजें ॥ २६ ॥ ईश्वरामाजिहेदेहदेहींव्या
पकईश्वर ॥ जीवतत्प्रतिबिंबांशतिऱ्हीयेकांतयेकहें ॥ २७ ॥ त्यामधें
अधिदैवाख्यजीवात्माप्रतिबिंबतो ॥ उपाधिवांचुनीआणिबिंबावां
चुनिजोनसे ॥ २८ ॥ प्रतिबिंबदिसेव्योमजेंकाडळमळीजळीं ॥ बिंबा
काशाघटापाण्यावांचूनितेंअसेच्चिना ॥ २९ ॥ साधिभूताधिदैवंमांसा

धियज्ञंच ये विदुः ॥ ह्मणोनि देहींसहित अधिदैव निरोपिला ॥ ३०
 यालागीं देह क्षर जो ह्मणावा अधिभूत तो ॥ तयासहित जाणावा जी
वात्मा अधिदैवत तो ॥ ३१ ॥ अधियज्ञासहित कीं निज बिंबात्मया सह
जाणावा फळभोक्ता हा तो यज्ञादिफळप्रद ॥ ३२ ॥ प्रश्नोत्तर हि ऐसें चि
होणार अधिभूत जो ॥ क्षर तो आणि पुरुष अधिदैव ह्मणोनियां ॥
॥ ३३ ॥ अधियज्ञ हि यादेहीं मीच या उत्तरीं हरी ॥ बोलेल याचि अर्थातें
पहावें सज्जनीं बरें ॥ ३४ ॥ गूढार्थ हा नकळतां करील प्रश्न अर्जुन ॥
तेथूनियां समश्लोकी संगति श्लोक हे पृथक् ॥ ३५ ॥ **॥ श्लोक ॥**
॥ अर्जुन उवाच ॥ ॥ किं तद्ब्रह्म किमध्यात्मं किं कर्म पुरुषोत्तम
अधिभूतं च किं प्रोक्तमधिदैवं किमुच्यते ॥ १ ॥ **॥ सम० ॥** काय
तें ब्रह्म अध्यात्म कर्म ही पुरुषोत्तमा ॥ अधिभूत कसें केसें अधिदैव
हि बोलिजे ॥ १ ॥ **॥ आर्या ॥** ॥ पुरुषोत्तमा कवण तें अध्या
त्म ब्रह्म आणि तें कर्म ॥ अधिदैव हि अधिभूत हि वद त्याचें तें असेल

 वा वर्म ॥ १ ॥ **॥ दोहरा ॥** ॥ अध्यातम के ब्रह्म कों करम का ह
जगदीश ॥ अधिदैवत अधिभूत कों तुम जानत बिरंचिस ॥ १ ॥
॥ ओवी ॥ ॥ पार्थ ह्मणे पुरुषोत्तमा ॥ कैसा निवाडा कर्म ब्रह्मा ॥
अधिभूत अधिदैवत आह्मा ॥ निवडूनि सांगिजे ॥ १ ॥ **॥ अभंग ॥**
पूर्व प्रसंगांत परमहंस योग ॥ निवेदी श्रीरंग आत्मलाभे ॥ १ ॥ परीप्र
संगांतीं ऐकिले पार्थिवें ॥ अध्यात्म बरवें अधिभूत ॥ २ ॥ गूढ न सम
जे यास्तव आशंका ॥ घेउनी आशंका घेतूं झाडा ॥ ३ ॥ तेसस प्रश्न
येकामागें येक ॥ ऐका सकळीक भावीक हो ॥ ४ ॥ ऐका महाराज रा
जगुरु दांत ॥ जोडोनीयां हात विनवीतों ॥ ५ ॥ देवराया काय ब्रह्म
तें सांगावें ॥ तेसेंच बोलावें अध्यात्म ही ॥ ६ ॥ पुरुषोत्तमा कर्म क
शास ह्मणावें ॥ अधिभूत बरवें तेसें सांग ॥ ७ ॥ अधिदैवत त्या सं
स्कारुनी बोले ॥ चर्म न कळलें बोले तुका ॥ ८ ॥ १ ॥ **॥ श्लोक**
अधियज्ञः कथं कोऽत्र देहेऽस्मिन्मधुसूदन ॥ प्रयाणकाले च क

थंज्ञेयो ऽसिनियतात्मभिः ॥ २ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ अधिय
॥ ३ ॥ ज्ञकसाकोणयादेहींमधुसूदना ॥ जाणावासिकसाप्राणप्रयाणीं
सुज्ञजेतिहीं ॥ २ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ कोणकसायादेहीं अधि
यज्ञमनांतदेहिंबाणावे ॥ केसें प्रयाणसमयीं गृहीतच्चित्तींतुला
हिजाणावें ॥ २ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ अधिजग्यहिकासोंक
हतकैसेंतुमकोंजान ॥ केसेंतुमकोजानियेंप्राणकरतजबगोन ॥
॥ २ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ अधियज्ञकसाकोण ॥ देहांतवोळखा
याकवण ॥ अंतकाळींतूंमधुसूदन ॥ यत्तच्चित्तींकेवींजाणिजे ॥ २
॥ अभंग ॥ ॥ अधियज्ञकेसाकोणताह्मणावा ॥ देहींया
जाणावाकेसाआह्मी ॥ १ ॥ जाणावासिकेसाप्राणाच्याप्रयाणीं
प्रत्यक्षकाहाणीहस्तींलाभे ॥ २ ॥ सुज्ञजेतयानीविचारपंथाने ॥
याचेंमधुसूदनेबोलावेंहे ॥ ३ ॥ तुकाह्मणेप्रश्नसातअर्जुनाचे ॥ ॥ ३ ॥
हंससत्याब्धीचेहेलावेंहे ॥ ४ ॥ २ ॥ ॥ श्लोक ॥ श्रीभगवा०

गी० अक्षरंब्रह्मपरमंस्वभावो ऽध्यात्ममुच्यते ॥ भूतभावोद्भवकरो अ०
विसर्गःकर्मसंज्ञितः ॥ ३ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ अक्षरब्रह्मजें ॥ ८ ॥
शुध्दअध्यात्मस्वात्मभावजो ॥ भूतभौतिकउत्पत्तिकरिजेसृष्टिक
र्मतें ॥ ३ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ अक्षरपरमब्रह्मस्वभावअध्यात्म
वदतिमुनिवर्ग ॥ पंचमहाभूतांचाविकारतेंजाणकर्मतनुसर्ग ॥
॥ ३ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ अछरकोंब्रह्महिकहतअध्यातमजुसु
भाय ॥ जोउपजावतजगतकोंसोईकरमसुदाय ॥ ३ ॥ ओवी ॥
अक्षरतेंचिब्रह्म ॥ सद्भावतोचिअध्यात्म ॥ भूतभावाचेंविसर्गक
र्म ॥ तेंकर्मजाणिजे ॥ ३ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ हांसोनीबोलीला
कर्त्ताजोजगाचा ॥ आमुच्यालाभाचासंशयोहा ॥ १ ॥ शुध्दब्रह्म
जेंतेंह्मणावेंअक्षर ॥ अध्यात्मप्रकारभावेंबोलें ॥ २ ॥ भूतभौ
त्तिकाचीजेकांहींउत्पत्ती ॥ सृष्टीकरीजेतेंकर्मजेंपां ॥ ३ ॥ तुकाह्म
णेश्रोतींव्हावेंसावधान ॥ करावेंचिंतनभगवंताचें ॥ ४ ॥ ३ ॥ ॥

॥४॥ ॥श्लोक॥ ॥अधिभूतंक्षरोभावःपुरुषश्चाधिदैवतम्॥अ
धियज्ञोऽहमेवात्रदेहेदेहभृतांवर॥४॥ ॥सम०॥ ॥अधि
भूतक्षरतनूजीवात्माअधिदैवत॥बिंबत्याप्रतिबिंबाचादेहींच
अधियज्ञमी॥४॥ ॥आर्या॥ ॥अधिभूतक्षरतनुहेअक्षर
अधिदैवहोयअधिकारी॥अधियज्ञमीचदेहींजीवांचापाळणा
रउपकारी॥४॥ ॥दोहरा॥ ॥देहजूयहअधिभूतहेअधिदै
वतहैजीव॥सबदेहनकेदेहमोहोंअधिजग्यरूपीच॥४॥ओवी॥
अक्षरतेंअधिभूत॥जीवात्माअधिदैवत॥आदिअनंतसर्वांत
अधियज्ञदेहींमी॥४॥ ॥अभंग॥ ॥अधिभूताक्षरतनू
हाविकार॥जीवात्माप्रवरअधिदैव॥१॥बिंबत्याचप्रभेप्रतिबिं
बन्याये॥अधियज्ञहोययाचदेहीं॥२॥तुकाह्मणेआतांसांगेल
अंतर॥नधरूनीदूरसज्जनासीं॥३॥४॥ ॥श्लोक॥ ॥अं ॥४॥
तकालेचमामेवस्मरन्मुक्त्वाकलेवरम्॥यःप्रयातिसमद्भावंया

गी० तिनास्त्यत्रसंशयः॥५॥ ॥सम०॥ ॥मातेंचिअंतकाळीं अ०
हीस्मरतांदेहसोडुनी॥जोजायतोमत्स्वरूपापावेयेथेंनसंशय॥५॥ ॥८॥
॥आर्या॥ ॥जोमनुजअंतकाळींस्मरोनिमातेंत्यजीकलेवरतो॥
येथेंसंशयनाहींमाझ्याभावासितोवळेंवरतो॥५॥ ॥दोहरा॥
अंतसमेदेहतजतमोरूमरनजोहोय॥सोतवहिमोकोंमिलताहां
नसंशयकोय॥५॥ ॥ओवी॥ ॥अंतकाळींमजस्मरोनी
जोजायकलेवरटाकोनी॥तोपावेमजलागूनी॥येथेंनाहींसंशय
॥५॥ ॥अभंग॥ ॥मातेंचप्रयाणींजीवीं धरूनियां॥देहसो
डिलीयानामस्मरणें॥१॥जायप्राणनयामदूपावांचुनी॥विश्रांती
नयनींआढळेना॥२॥संशयकायसाकोंकणाआरसा॥पाहाणें
धारसालागलीया॥३॥तुकाह्मणेनामेजालागजमुक्त॥प्राणीते
अशक्तउद्धरेची॥४॥५॥ ॥श्लोक॥ ॥यंयंवाऽपिस्मरन्
भावंत्यजत्यंतेकलेवरम्॥तंतमेवैतिकौंतेयसदातद्भावभावितः

॥६॥ ॥सम०॥ ॥जें जें आणिक हीं रूप स्मरतां देह ज्यो त्यजी
॥५॥ ॥तें तें चि पावे स्मरणें रंगला ज्याचियां सदा॥६॥ ॥आर्या॥ ॥
लावी कलेवरानें जाजा भावासि पांडवा स्मरुनी॥ त्या त्या भावा पावे
चित्तीं तें भावना सदा धरुनी॥६॥ ॥दोहरा॥ ॥प्राणी जब दे
ह तजे स्मरे काज अनान॥ यामें संशय नाहिं न पावे सोयी आन॥६
॥ओवी॥ ॥ज्या ज्या भावें स्मरतां॥ होय देहत्यजिता॥ त्या तें पा
वे कुंतीसुता॥ सदा तद्भाव ह्मणोनियां॥६॥ ॥अभंग॥ जें जें
आणीक हीं ध्यान॥ अंतीं हृदईं धरून॥१॥ देहत्यागिला ज याने॥
जाय पाहे तो तीं स्थानें॥२॥ येक रंगलें अंतर॥ आत्मा तेथें धरी था
र॥३॥ तुका ह्मणे येह परी॥ वासनेच्या करीं दोरी॥४॥६॥ श्लोक
तस्मात्सर्वेषु कालेषु मामनुस्मर युध्य च॥ मय्यर्पितमनोबुद्धिर्मा
मेवैष्यस्यसंशयं॥७॥ ॥सम०॥ ॥तस्मात् तूं सर्वदा मातें ॥७॥
स्मर हें युद्धही करी॥ समर्पितां बुद्धि मन मज मातें चि पावसी॥७

गी० ॥आर्या॥ ॥यास्तव सर्वां काळीं स्मर मज परि तूं करी अधीं यु १२०
द्ध॥ पावसि निश्चित मातें मजला मन बुद्धि अर्पुनी शुद्ध॥७॥ ॥ ॥८॥
॥दोहरा॥ ॥मेरो स्मरन नित करे जुद्ध करे किन मीत॥ अरपे
मो में बुद्धि मन ह्वो आऊत ब चित्त॥७॥ ॥ओवी॥ ॥यास्तव म
ज सर्वां काळीं उच्चारी॥ मज स्मरोनिया युद्ध करी॥ माझे ठायीं मन बु
द्धि दृढ धरी॥ तेणें मज पावसी निश्चित॥७॥ ॥अभंग॥ तस्मात्
तूं सर्वदा पार्था॥ मातें स्मर भाव पंथा॥१॥ युद्ध निःशंक करावें॥ म
ज हृदईं साठवावें॥२॥ बुद्धि आल्या आमुचे ठाईं॥ मुक्त होसी संश
य काई॥३॥ निश्चयें पावसी मातें॥ तुका शरण अनन्यातें॥४॥७॥
॥श्लोक॥ ॥अभ्यासयोगयुक्तेन चेतसा नान्यगामिना॥ परमं
पुरुषं दिव्यं याति पार्थानुचिंतयन्॥८॥ ॥सम०॥ ॥अभ्यास
योगें अन्यत्र जायना ऐसिया मनें॥ दिव्य चिन्मात्र पुरुषा पावे सतत
चिंतिता॥८॥ ॥आर्या॥ ॥अभ्यासयोगनिरतें अनन्य चित्तें

सदैवचिंतून॥ दिव्यपरमपुरुषात्यापावेविषईंकदानगुंतोन॥८॥
॥६॥ ॥दोहरा॥ ॥जोगऔरअभ्यासमेंजाकोथिरचित्तहोय॥ मोचिं
तारारवेसदांपुरुखपावेसोय॥८॥ ॥ओवी॥ ॥अभ्यासयो
गेंकरून॥ चित्तअन्यत्रनकरीगमन॥ स्थिरचित्तजालियाजाण॥
पार्थातेपरमपुरुषातेंपावती॥८॥ ॥अभंग॥ ॥अगाअ
भ्यासाचायोग॥ दृढआसलीयाचांग॥१॥ मगअन्यत्रमार्गांत॥
पार्थानजातीमहंत॥२॥ मनेऐसियाकसवटी॥ दिव्यपुरुषींघाली
मिठी॥३॥ पावेसततचिन्मात्र॥ तुकींयेकचिंतनमात्र॥४॥८॥
॥श्लोक॥ ॥कविंपुराणमनुशासितारमणोरणीयांसमनुस्मरे
द्यः॥ सर्वस्यधातारमचिंत्यरूपमादित्यवर्णंतमसःपरस्तात्॥९॥
॥सम०॥ ॥पुराणसर्वज्ञफळप्रदाला स्मरेलजोसूक्ष्मअंतीद्रिया
ला॥ अतर्क्यरूपीधरिविश्वजाला सूर्यप्रकाशूनितमींनिराळा॥९॥ ॥६॥
॥आर्या॥ ॥तमसःपरिरवितेजा अचिंत्यधाताकविअणुहोनि

गी० अणू॥ शास्तापुराणमीमजचिंतुनिदेजोमनादुजेंनअणू॥९॥ ॥ अ०
॥दोहरा॥ ॥सबकरतासूछमअतिकविसुपुरातनजान॥ ॥८॥
रविसमानसबतेंपरेसुमरनताकोंमान॥९॥ ॥ओवी॥ ॥
कविआणिपुराण॥ लोकशिक्षाकरीजाण॥ सर्वउत्पत्तिकारण॥
सूक्ष्माहूनिसूक्ष्म॥९॥ ॥अभंग॥ ॥अरेपुराणसर्वज्ञ॥
प्रदायकफळाभिज्ञ॥१॥ स्मरेलजोसूक्ष्मदीपा॥ अतींद्रियआत्म
रूपा॥२॥ अतर्क्यत्वगुणेरूपीं॥ धरीविश्वजालालोपी॥३॥ भा
नुप्रकाशुनीतमीं॥ तुकाअव्यक्तचिव्योमीं॥४॥९॥ ॥श्लोक॥
प्रयाणकालेमनसाचलेन भक्त्यायुक्तोयोगबलेनचैव॥ भ्रुवोर्म
ध्येप्राणमावेश्यसम्यक्सतंपरंपुरुषमुपैतिदिव्यम्॥१०॥ ॥
॥सम०॥ ॥प्राणप्रयाणींमनआवरूनीभक्तिनेयोगबळें
करूनी॥ प्राणेंनिजभ्रूयुगचक्रभेदीपावेस्वदिव्यापुरुषाअना
दी॥१०॥ ॥आर्या॥ ॥दिव्यपरमपुरुषालाअचळमनें

योगभक्तिसाधूनी ॥ पावेप्रयाणकाळीं भ्रूमध्येंप्राणतोचिरोधू
॥७॥ नी ॥ १०॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ मरनसमेमनथिरकरे भगतिजो
गबलपाय ॥ भ्रुकुटीमध्यप्राणही धरेपरमपुरुखमेंजाय ॥ १०॥
॥ ओवी ॥ ॥ ऐसाजो अंतकाळीं ॥ मनन्चंचळकरीतेवेळीं ॥
भक्तियोगेंतोबळी ॥ प्राणें भ्रुकुटीभेदपरमपुरुषातेपावे ॥ १०॥
॥ अभंग ॥ ॥ प्राणप्रयाणींयामना ॥ आवरोनिरेअर्जुना ॥ १
मद्भक्तिच्यायोगबळें ॥ करुनीप्राणेंयेकमेळें ॥ २ ॥ निजभ्रुवचक्र
युग ॥ भेदीपावेज्योतिलिंग ॥ ३ ॥ दिव्यपुरुषाअनादी ॥ तुकासम
र्पिलापदीं ॥ ४ ॥ १० ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ यदक्षरंवेदविदोवदंति
विशंतियद्यतयोवीतरागाः ॥ यदिच्छंतोब्रह्मचर्यंचरंतितत्तेपदं
संग्रहेणप्रवक्ष्ये ॥ ११ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ जेबोलतीअक्षरवेद
संतयतीविरागीनिघतीजयांत ॥ इच्छूनिजेकांगुरुभक्तहोतीत ॥७॥
त्याप्तिसांगेननिरोधरीती ॥ ११ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ जेब्रह्मच

गी० र्यलभ्यहिजेथेंयतिरिघतिरागनिस्तारें ॥ अक्षरवेदज्ञह्मणति अ०
तेंपदतुजसांगतोंसविस्तारें ॥ ११ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ अछर ॥८॥
जासोंकहतहेबितरागतहोजात ॥ ब्रह्मचर्यकोंजोकरेतापदकी
योहात ॥ ११ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ ज्यासअविनाशपदज्ञानबोल
ती ॥ जेंइच्छूनिब्रह्मचर्यआचरती ॥ तयातेंसंन्यासीविरक्तहोवो
निपावती ॥ तेंसंक्षेपेंसांगेनमी ॥ ११ ॥ ॥ अभंग ॥ जेंकांअ
क्षरबोलती ॥ वेदसंतजयाप्रती ॥ १ ॥ यतीवीतरागीज्यांत ॥ निघ
तीधरुनीगुरुहात ॥ २ ॥ अहोइच्छूनीयांजगीं ॥ त्यागेंलागेलया
मार्गीं ॥ ३ ॥ त्याचीप्राप्तीसांगोतुजे ॥ तुकयानिरोधावेंबीज ॥ ४ ॥
॥ ११ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ सर्वद्वाराणिसंयम्यमनोहृदिनिरु
ध्यच ॥ मूर्ध्याधायात्मनः प्राणमास्थितोयोगधारणाम् ॥ १२ ॥
॥ सम० ॥ ॥ कोंडूनिसकळद्वारेंहृदयींमनकोंडुनी ॥ धरू
निमस्तकींप्राणअनुष्ठीयोगधारणा ॥ १२ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥

॥ रोधुनिसर्वद्वारेंहृदयामाजीमनासहीदमुनी ॥ ब्रह्मांडींप्राणअ
॥८॥ पुनिअधिष्टुनीयोगधारणेसमुनी ॥ १२ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥
सबद्वारनकोंबसकरेमनरोंकेहियमाय ॥ प्राणहिरावेसीसमेंर
हेधारणागाय ॥ १२ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ सर्वद्वारेंरोधुनी ॥ म
नहृदयींठेउनी ॥ प्राणमस्तकासिनेउनी ॥ अनुष्ठितीयोगीयोग
॥ १२ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ कोंडोनियांनवद्वारें ॥ नेमजिणेप्र
त्याहारे ॥ १ ॥ मनहृदयींकोंडोनी ॥ प्राणमस्तकींधरुनी ॥ २ ॥ यो
गधारणाअनुष्टी ॥ तुकानोहेकांहींकष्टी ॥ ३ ॥ १२ ॥ श्लोक ॥
ओमित्येकाक्षरंब्रह्मव्याहरन्मामनुस्मरन् ॥ यःप्रयातित्यज
न्देहंसयातिपरमांगतिम् ॥ १३ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ ॐहेंएका
क्षरब्रह्मजपेमातेंस्मरेअसा ॥ अर्चिरादिपथेंजायब्रह्म्यासहत
यागती ॥ १३ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ जोप्रणवासहिजपलोमा ॥८॥
तेंतैसाचनित्यजोस्मरतो ॥ मगअर्चिरादिमार्गेंजाउनिसहब्रह्म

गी० यागतीलभतो ॥ १३ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ प्रणवअछरकोंजपक अ०
रेस्मरेमोकोंनीत ॥ यहविधिजोदेहतजेलहेपरमगतिमीत ॥ १३ ॥ ॥८॥
॥ ओवी ॥ ॥ ॐमितिब्रह्मउच्चारितां ॥ माझेंस्मरणकरितां ॥
जोहोयदेहत्यजितां ॥ तोपावेपरमगतीस ॥ १३ ॥ अभंग ॥ ॥
हेंयेकाक्षरब्रह्म ॥ वेदशास्त्रांतउत्तम ॥ १ ॥ असाजपेमातेंस्मरे ॥
कायाचाचाअश्वाद्वारें ॥ २ ॥ जायअर्चिरादिमार्गीं ॥ यकदंदुजानसं
सर्गीं ॥ ३ ॥ तयाब्रह्मयासहगती ॥ तुकाह्मणेमुक्तहोती ॥ ४ ॥ १३ ॥
॥ श्लोक ॥ ॥ अनन्यचेताःसततंयोमांस्मरतिनित्यशः ॥ तस्या
हंसुलभःपार्थनित्ययुक्तस्ययोगिनः ॥ १४ ॥ ॥ सम० ॥ ॥
नव्हेइतरमीऐशाचित्तेंमातेंस्मरेसदा ॥ पार्थासुलभमीत्यालायो
गींजोनित्ययोजिला ॥ १४ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ मीअन्यनव्हेऐ
शाचित्तेंजोस्मरतसेसदामातें ॥ पार्थासुलभमित्यालायोगीं
जोनित्ययोजिलात्यातें ॥ १४ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ थिरचित्त

मोकोंजपेसदांनिरंतरहोय॥ ताजोगिकोंसुलभहोंऔरलहेनहिकोय
 ॥१४॥ ॥ओवी॥ ॥चित्तठेविजेमाझेठायीं जेमजध्यातीनि
त्यपाहीं॥ तयामीसुलभहोई॥ योगयुक्तह्मणूनिपार्था॥१४॥ ॥
॥अभंग॥ ॥नव्हेइतरासारिखा॥ ऐसाजाणुनीयासखा॥
॥१॥ चित्तींचींतीसदास्मरे॥ वत्सधेनूसींहुंबरे॥ २॥ पार्थासुलभ
मीत्याला॥ रक्षीअंतरबाह्याला॥ ३॥ नित्ययोजिलायोगींजो॥
तुकाह्मणेत्यासींभजों॥ ४॥ १४॥ ॥श्लोक॥ ॥मामुपेत्य
पुनर्जन्मदुःखालयमशाश्वतम्॥ नाप्नुवंतिमहात्मानःसंसिद्धिं
परमांगताः॥ १५॥ ॥सम०॥ ॥मातेंपावोनियांजन्मदुः
खाचेंघरनश्वर॥ नपावतीपुन्हासंत थोरजेगतिपावले॥ १५॥
॥आर्या॥ ॥मातेंपाउनिपुनरपिनश्वरजेंजन्मदुःखबीजकु
षीं॥ पावतितेनमहात्मेगेलेजेपरमसिध्दिलागिकृषी॥ १३॥
॥दोहरा॥ ॥महापुरुखसिध्दिलहेमोमेहोतजुलीन॥ दुखको

 घरयहजनमहेतामेहोतनदीन॥ १५॥ ॥ओवी॥ ॥योग
युक्तजेंपावलेमज॥ तयांसिपुनर्जन्मनाहींसहज॥ ऐसेंहेंआहेचो
ज॥ थोरगतीपावल्याचें॥ १५॥ ॥अभंग॥ ॥मजपावोनी
यांजन्मा॥ नफिरेचज्याचाप्रेमा॥ १॥ घरदुःखाचेंनश्वर॥ देहअप
वित्रचीथोर॥ २॥ नपावतीपुन्हासंत॥ पाहाव्याचोराचासंघात॥
॥३॥ थोरपावलेजेगती॥ तुकावर्णीपुढतपुढती॥ ४॥ १५॥ ॥
॥श्लोक॥ ॥आब्रह्मभुवनाल्लोकाःपुनरावर्तिनोऽर्जुन॥ मामु
पेत्यतुकौंतेयपुनर्जन्मनविद्यते॥ १६॥ ॥सम०॥ ॥अर्जु
नापुनरावृत्तिब्रह्मलोकादिकींहुनी॥ मातेंपावोनितोकोणहीपुन्हा
जन्मानयेकधीं॥ १६॥ ॥आर्या॥ ॥ब्रह्मभुवनपर्यंतप्रकट
सकळलोकरीपुनावर्ती॥ मातेंपाउनिकोणीनपडेतोमृत्युदुस्तरा
वर्तीं॥ १६॥ ॥दोहरा॥ ॥ब्रह्मलोकजोलोकहेतिनमेंफिरत
जुकोय॥ अर्जुनमोकोंपाइकेंजनमलहेनहिकोय॥ १६॥ ॥

॥१०॥ ॥ओवी॥ ॥जेब्रह्मलोकादिकरून॥तयांअसेमागुतींपतन॥
मजपावल्याअर्जुनाजाण॥जन्मानयेमागुतां॥१६॥ अभंग॥
अरेअर्जुनापुनरा॥ वृत्तीनेमचराचरा॥१॥ विधिलोकादीकीहूनी
उसळतींयेणींजाणीं॥२॥ परीमातेंपावलीया॥कोणफिरेलकोंते
या॥३॥पुन्हाजन्मानयेतुका॥कधींपाहाचयांलोका॥४॥१६॥
॥श्लोक॥ ॥सहस्रयुगपर्यंतमहर्यद्ब्रह्मणोविदुः॥रात्रिंयु
गसहस्रांतांतेहोरात्रविदोजनाः॥१७॥ ॥सम०॥ युगेंसह
स्रदिवसब्रह्म्याचीरात्रिहीतसी॥जाणतीतेथजेगेलेक्रममुक्त्य
र्थराहिले॥१७॥ ॥आर्या॥ ॥सहस्रयुगपर्यंतब्रह्म्याचा
दिवसबोलतीत्याला॥तोयुगसहस्ररात्रीविदितअहोरात्रकाळ
चेत्त्याला॥१७॥ ॥दोहरा॥ ॥सहस्रयुगकेअंतलोंब्रह्मकों
दिनजान॥रात्रिउतिनहोलहेग्यानीकरतबखान॥१७॥ओवी ॥१०॥
सहस्रयुगपर्यंत॥ब्रह्म्याचादिवसहोत॥तेराचरात्रिचासंकेत

गी० हीअहोरात्रिज्ञानीजाणती॥१७॥ ॥अभंग॥ ॥युगेंहजारयेकें अ०
दिवसें॥म्हणतीयेतसेसहजें॥१॥रात्रीतैसीचविधीची॥जेसृष्टिचीबु ॥८॥
डवण॥२॥गेलेजाणतीतेथेंजे॥सुखभोजेंभोगाया॥३॥ क्रममुक्त्यर्थ
राहिले॥तुकीनआलेतुकयाच्या॥४॥१७॥ ॥श्लोक॥ अव्यक्ता
द्व्यक्तयःसर्वाः प्रभवंत्यहरागमे॥ रात्र्यागमेप्रलीयंतेतत्रैवाव्यक्तसं
ज्ञके॥१८॥ ॥सम०॥ ॥ प्रकृतीपासूनीव्यक्तीहोतीब्रह्मदिनाग
मीं॥लीनाप्रकृतितत्त्वींत्याहोतीआरंभतांनिशा॥१८॥ ॥आर्या॥
होतीदिवसारंभींअव्यक्तांतूनिसर्वहीव्यक्ती॥रात्रीच्याआरंभींत्या
होतीलीनत्याचिअव्यक्तीं॥१८॥ ॥दोहरा॥ ॥ब्रह्माकोदीनहोत
हीप्रगटेयहसंसार॥निसिकेआयेजातहेमायामेंताबार॥१८॥
॥ओवी॥ ॥अव्यक्तजेअसती॥तेब्रह्मदिवसाव्यक्तहोती॥रा
त्रिजालियांप्रळयपावती॥अव्यक्ताचेंठाईं॥१८॥ अभंग॥ ॥
व्यक्तिप्रकृतिपासूनी॥तूंसज्ञानीजाणसी॥१॥ विधिदिनागमींहोती

आपुल्याचित्तींवोळखे ॥२॥ यातत्वीं प्रकृतीलीना ॥ कांहींवासनानठे
वी ॥३॥ निशाआरंभितांहोती ॥ तुकाप्रकृतिनिवेदी ॥४॥१८॥ श्लोक
भूतग्रामः सएवायं भूत्वाभूत्वाप्रलीयते ॥ रात्र्यागमेऽवशः पार्थप्रभ
वत्यहरागमे ॥१९॥ ॥सम०॥ ॥ तोचिहाग्राम भूतांचाहोतो
होउनिनासतो ॥ रात्रींअवशहालीन दिनारंभींचहोतसे ॥१९॥ ॥
॥आर्या॥ ॥ भूतांचासंघहिहा होउनिहोऊनिहीसदाहोतो ॥
रात्रींतलीन होतोदिवसाउत्पन्नपरवशेंहोतो ॥१९॥ दोहरा ॥ ॥
बारबारउपजतसबेजी वनसतरेमीत ॥ ब्रह्माकेदिनतेनसतवहे
जातहेनीत ॥१९॥ ॥ओवी॥ ॥ हीपंचभूतांचीसृष्टी ॥ उप
जेजायपुढती ॥ नाशपावेब्रह्मदिनांतीं ॥ पुन्हादिवसींउत्पत्तिहोय
अर्जुना ॥१९॥ ॥अभंग॥ ॥ तोचिहाग्राम भूतां ॥ ब्रह्मस
त्ताजालाजो ॥१॥ होतोहोउनीनासतो ॥ मी पाहातोंनित्यानी ॥२॥
लीन अवशहारात्रीं ॥ तृणपत्रीबीजेसीं ॥३॥ पुन्हादिनारंभींहोतो ॥११॥

व्यापारतोह्मणेतुका ॥४॥१९॥ ॥श्लोक॥ ॥ परस्तस्मात्तुभा
वोऽन्योव्यक्तोऽव्यक्तात्सनातनः ॥ यः ससर्वेषुभूतेषुनश्यत्सुन
विनश्यति ॥२०॥ ॥सम०॥ ॥ सत्तानिराकारतयाभूतांप्र
कृतिहीहुनी ॥ निराळीसर्वभूतींजेननाशेविश्वनासतां ॥२०॥
॥आर्या॥ ॥ अव्यक्तव्यक्ताहुनिभावअसेपरसनातनदुजा
तो ॥ भूतांच्यानाशींहीनकधींही पांडवालयाजातो ॥२०॥ ॥
॥दोहरा॥ ॥ ब्रह्मजुमायातेंपरेबिंद्रिनगह्योजाय ॥ सबजीव
नकेनसतहीसोकबहूंनजाय ॥२०॥ ॥ओवी॥ ॥ मायेपासू
निईश्वर ॥ अव्यक्तव्यक्तनित्यस्थिर ॥ सर्वभूतांतनिरंतर ॥ तोन
नाशेजगनासतां ॥२०॥ ॥अभंग॥ ॥ सत्तानिराकारतया
विकारतयानसेजी ॥१॥ भूताप्रकृतीहुनी ॥ सृष्टिभुवनींनादिसे
॥२॥ निराळीजेसर्वभूतीं ॥ आहेवस्तीआगम ॥३॥ विश्वनासतां
ननासे ॥ तुकावसेअव्यक्तीं ॥४॥२०॥ ॥श्लोक॥ ॥ अव्य

क्तो ऽ क्षरइत्युक्तस्तमाहुः परमांगतिम् ॥ यंप्राप्यननिवर्त्तंतेतद्धाम
॥१२॥ परमंमम ॥२१॥ ॥सम०॥ ॥ जोअक्षरनिराकारतोश्रेष्ठग
तिबोलिजे॥ नयेतिजेथजेगेलेमाझेंपरमधामतें॥२१॥ ॥
॥आर्या॥ ॥अव्यक्तअक्षरहिजोपरमागतिह्मणतित्यासि
अनघारे॥तेंमाझेंधामपरमज्यातेंपाउनिनयेतिमाघारे॥२१॥
॥दोहरा॥ ॥सोईअछरपरमगततताहिनदेखेकोय॥फिरेनत
कोंपाइकेंपरमधाममेजोय॥२१॥ ॥ओवी॥ ॥अव्यक्त
अक्षरऐसेंबोलती॥तीचमाझीपरमगती॥तेथेंपावलियांपुढ
ती॥तयांजन्मनाहीं॥२१॥ ॥अभंग॥ ॥निराकारजें
अक्षर॥नसेक्षरप्रळयांत॥१॥बोलिलीतीश्रेष्ठगती॥पुनावृत्ती
परिछिन्न॥२॥नयेतितेथेंजेगेले॥साधनगेलेसाधुनी॥३॥
माझेंधाम तेंचीतुका॥पाडीचीराचोन्ह्यायसी॥४॥२१॥ ॥ ॥१२॥
॥श्लोक॥ ॥पुरुषः सपरः पार्थभक्त्यालभ्यस्त्वनन्यया

गी० यस्यांतस्थानिभूतानियेनसर्वमिदंततम्॥२२॥ ॥सम०॥ तोतों अ०
अद्वैतभक्तीनें पार्थापुरुषपाविजे॥ज्याच्यास्वरूपींहीं भूतेंज्याणेंहेंव्या ॥८॥
पिलेंजग॥२२॥ ॥आर्या॥ ॥तोपरमपुरुषसखयालभ्यअ
सेजोअनन्यभक्तीनें॥भूतेंज्यांतजयानेंहें सर्वव्याप्तजाणयुक्तीनें॥
॥२२॥ ॥दोहरा॥ ॥भगतीकरेतेपाइयेंपरमपुरुखसोंजान॥
ज्यामेंसगरेजीवहेंजगबिस्तान्योआन॥२२॥ ॥ओवी॥ तोपर
मपुरुषजाणगापार्था॥तयाभक्तिपाविजेतत्वतां॥भूतींप्रपंचनिरु
ता॥ज्याणेंजगव्यापिलें॥२२॥ ॥अभंग॥ ॥तोतोअद्वैतभ
क्तीनें॥कींप्रीतीनेंहृदईच्या॥१॥पार्थापाविजेपुरुषें॥छंदोत्कर्षेंविवे
कें॥२॥हीं भूतेंजयास्वरूपीं॥लीनव्यापीलहरी॥३॥ज्याणेंव्यापि
लेंहेंजग॥निरुद्वेगआस्कनी॥४॥तुकाह्मणेमाहात्म्यअंतीं॥रमा
पतीबोलतो॥५॥२२॥ ॥श्लोक॥ ॥यत्रकालेत्वनावृत्तिमा
वृत्तिंचैवयोगिनः॥प्रयातायांतितंकालंवक्ष्यामिभरतर्षभ॥२३

॥समं०॥ ॥ज्याकाळींनपुन्हाजन्मयोगियांजन्महीजयीं॥तेंसां

गतोंदेवताहीमार्गींभेटतिज्याक्रमें॥२३॥ ॥आर्या॥ ॥पड
तांतनुज्याकाळींजैंपुनरावृत्तिअपुनरावृत्ती॥पावतियोगीकथितों
त्याकाळाऐकदेमनोवृत्ती॥२३॥ ॥दोहरा॥ ॥फिरआव
तजोकालमेंनहिंआवतज्यांकाळ॥अर्जुनतोसोंकहतहोंस्कनअ
नीशीरवरसाळ॥२३॥ ॥ओवी॥ ॥ज्याकाळींयोगीमरण
पावोनिजन्मानयेती॥आणिमरणजालियांपुनरावृत्तिहोती॥तें
सकळअर्जुनातुजप्रती॥सांगेनमी॥२३॥ ॥अभंग॥ ॥
ज्याकाळींनपुन्हाजन्म॥ऐसेंवर्मयेकआहे॥१॥योगीहोतांहीजन्म
तो॥तोसांगतोंअवधारी॥२॥देवताहीसांगुंक्रमें॥नेणोप्रेमेंवंचुगा
॥३॥मार्गींभेटतीभावेंची॥ऐकेतेंचिह्मणेतुका॥४॥२३॥ ॥
॥श्लोक॥ ॥अग्निर्ज्योतिरहःशुक्लःषण्मासाउत्तरायणम्॥त ॥१३॥
त्रप्रयातागच्छंतिब्रह्मब्रह्मविदोजनाः॥२४॥ ॥समं०॥ ॥

अग्निहीज्योतिहीदीनपक्षहीशुक्लमाससा॥उत्तरायणहामार्गवे
दज्ञाब्रह्मलोकिंचा॥२४॥ ॥आर्या॥ ॥षण्मासउत्तराय
णअग्नीदिनज्योतिशुक्लपक्षअसे॥तेथेंप्रयाणकर्तेब्रह्मब्रह्मज्ञपा
वतातिअसे॥२४॥ ॥दोहरा॥ ॥अगिनजोतिरहःशुक्ल
षट्उत्तरायणकोमास॥जातज्ञानीयासमेंलहतब्रह्मकोवास
॥२४॥ ॥ओवी॥ ॥दिवसआणिशुक्लपक्षदैवतअग्नी॥ष
ण्मासउत्तरायणीजाणोनी॥तेथेंजातीदेहत्यजुनी॥तेऐक्यहोती
ब्रह्मींजाण॥२४॥ ॥अभंग॥ ॥पावकज्योतहृदयांत॥
हेजाग्रतअसावे॥१॥दिनपक्षशुक्लमास॥षट्पूर्णसजेयेती॥
॥२॥उत्तरायणहामार्ग॥पाईस्वर्गजात्यासीं॥३॥तुकाह्मणेवे
दवेत्ते॥विधिलोकातेंपावती॥४॥२४॥ ॥श्लोक॥ ॥धूमो
रात्रिस्तथाकृष्णःषण्मासादक्षिणायनम्॥तत्रचांद्रमसंज्योति
र्योगीप्राप्यनिवर्त्तते॥२५॥ ॥समं०॥ ॥धूमरात्रिकृष्ण

पक्ष मासस दक्षिणायन ॥ चंद्रामृत अशा मार्गे योगी पावो निजन्म
॥१४॥ तो ॥ २५ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ षण्मास दक्षिणायन धूम निशा कृष्ण
पक्षसंयोगी ॥ तेथे चि फिरे कर्मद न्चांद्रमस ज्योति पाउनी योगी ॥ २५ ॥
॥ दोहरा ॥ ॥ धूम निसा दछन अयन कृष्ण पछ जो होय ॥ ससिमं
डल जोगी लहे फिरत आवत सोय ॥ २५ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ कृष्ण
पक्ष रात्री धूम्र जाण ॥ देवत येक दक्षिणायन ॥ योगी जे त्यजिती प्रा
ण ॥ त्यां पुनरावृत्तिहोय ॥ २५ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ धूमो राति
कृष्ण पक्ष ॥ मास सा क्षतें विच ॥ १ ॥ दक्षिणायन चंद्रामृत ॥ जाल्या
प्राप्त यद्यपी ॥ २ ॥ योगी पूर्ण तरी फीरे ॥ हें कांवी रें चुके ना ॥ ३ ॥ तुका
ह्मणे प्रसिद्ध हें ॥ मार्ग द्वय निर्मिलें ॥ ४ ॥ २५ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥
शुक्लकृष्णे गती ह्येते जगतः शाश्वते मते ॥ एकया यात्यनावृत्तिमन्य
यावर्त्तते पुनः ॥ २६ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ शुक्लकृष्णगती ऐशा वि ॥१४॥
श्वाच्या शाश्वता बऱ्या ॥ पहिलीनें न येजन्मा दुसरीनें फिरे पुन्हा ॥

गी० ॥ २६ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ ज्या शुक्लकृष्णगति त्या विश्वाच्या मा अ०
न्य जाण शाश्वत रे ॥ येकीने जन्मा ये दुसरीने मुक्त होउनी च तरे ॥ २६ ॥८॥
॥ दोहरा ॥ ॥ शुक्लकृष्ण यह्म गति कहि ते सद् सारे होत ॥ फिर आ
वत है एक गती एक लहत जक मुक्त ॥ २६ ॥ ॥ ओवी ॥ शुक्लकृ
ष्ण या दोन्ही गती ॥ ज्ञान अज्ञान यां सि ह्मणती ॥ येक गती पासूनि
होय मुक्ती ॥ येके करून जन्म धरी ॥ २६ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥
शुक्लकृष्णगती ऐश्या ॥ दोनी सांगितल्या जेश्या ॥ इश्वर नव्हति गा
तेशा ॥ पें बोलाया आधारु ॥ १ ॥ जेणें पंथ हा पाहाणें ॥ तरो न भरोसे
घेणे ॥ चोखरवती पें शाहाणे ॥ बऱ्या शाश्वत पार्थिवा ॥ २ ॥ अर्निला
पहिला पंथ ॥ तो लरीं न व्हे गा अनाथ ॥ कीर्ती ठेउनी सनाथ ॥ पणे सा
धु पें गेले ॥ ३ ॥ तेन येति घेऊं जन्म ॥ दुसरीं चे खोटें कर्म ॥ तुका ह्मणे
खरें काम ॥ तरीं ध्यावें पदरांत ॥ ४ ॥ २६ ॥ ॥ श्लोक ॥ नैते सृ
तीपार्थ जानन्योगी मुह्यति कश्चन ॥ तस्मात्सर्वेषु कालेषु योगयुक्तो

भवार्जुन॥२७॥ ॥सम०॥ ॥ जाणोनि मार्ग हे दोन्ही आत्मयो
गी न मोहती ॥ अर्जुना होय तूं तस्मात् योगयुक्त निरंतर सर्वदा॥ २७॥
॥आर्या॥ ॥ या दोहीं मार्गातें जाणुनि योगी न वश्य मोहास॥
यास्तव सर्वाकाळीं करि तूं योगास काम देहास ॥ २७ ॥ दोहरा॥
जो जाने दोउ गति न जोग हि मोह न होय ॥ जोगी हे अर्जुन तहुं सब
कालको जोय॥२७॥ ॥ओवी॥ ॥ दोन्हीं आहे तिस्रती॥ यां
स योगी जाणती॥ ते मोहा तें न पावती॥ यास्तव योगयुक्त होय अ
र्जुना॥२७॥ ॥अभंग॥ ॥जाणोनि माझ्या मतें॥ मार्ग दो
न्ही हे आइते॥ यो ब्रह्मीजे बुद्धिवंतें॥ गती किंवा अवगती॥१॥ परी
हे अज्ञाना प्रसंग॥ आत्मयोगी तो निःसंग॥ त्यासीं न पडे व्यासंग॥
उर्ध्व अधमीं ज्ञात्याला॥ २॥ यथा लागी बुडतां परी॥ आह्मी शिशिळें
उत्तरीं॥ अर्जुना तस्मात् तरीं॥ खुण अंतरीं धरुनी॥३॥ योगयुक्ति ने
साधी रे॥ मग जनन व्याधी रे॥ तुज सखया न बाधी रे॥ तुका वदला त्रि ॥१५॥

श्वय॥४॥२७॥ ॥श्लोक॥ ॥ वेदेषु यज्ञेषु तपःसु चैव दानेषु
यत्पुण्यफलं प्रदिष्टम्॥ अत्येति तत्सर्वमिदं विदित्वा योगी परं स्थानमु
पैति चाद्यम्॥२८॥ ॥सम०॥ ॥ वेदांमधें यज्ञतपामधें ही दा
नांत ही जें फळ पुण्य कांहीं॥ अतिक्रमी जाणुनि सर्व मातें योगीं च दे
आद्य परंपरा तें॥२८॥ ॥आर्या॥ ॥ तप यज्ञ वेद दानीं जें हें
फळ पुण्य त्यासि आक्रमुनी॥ हें जाणुनियां पावे आद्य परम पद सु
युक्त तो चि मुनी॥२८॥ ॥दोहरा॥ ॥ वेद जग्य तप दान कों फ
लऊ कहे हे मीत॥ जोगी ता फल कों लहे सब दिन लहे निचिंत॥२८॥
॥ओवी॥ ॥वेद यज्ञ तप दान॥ याचें जें बोलिजे पुण्य॥ ज्या अ
से शुक्ल कृष्ण गती चें ज्ञान॥ तो पुण्यवंत परम गती तें पावे॥२८॥
॥अभंग॥ ॥वेदामध्यें पाहातां ना॥ तैसें तप ही अर्जुना॥ अ
थवा विधियुक्त हें वना॥ करितां फळ जें जोडे॥१॥ दशदानें महादा
नें॥ भूमि कन्या शय्या दानें॥ सद्यवारक अवदानें॥ पुण्य जें कां अ

र्पिती ॥ २॥ अतिक्रमीजाणुनियां ॥ सर्वमातेंआणुनियां ॥ राहे अ
॥१६॥ लिप्तत्यावायां ॥ गेला ह्मणेल कोण गा ॥ ३॥ नाशीवंत सांडीसारे॥
योगीचढे साक्षात्कारें ॥ तें आद्य परंपररे॥तुकाम भज्यामाजी॥४॥
॥२८॥ ॥इतिश्रीमद्भगवद्गीतायां योगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसं
वादेअक्षर ब्रह्मयोगोनाम अष्टमोऽध्यायः ॥८॥ ॥ वाम०
॥ आठवादेवकीचाजो आठवा अवतारजो॥ आठवातत्कृताध्याय
आठवाहृदयींसदा ॥१॥ ॥इतिटीकासमश्लोकीअध्यायाअ
ष्टमावरी॥श्रीपार्थसारथीकर्त्ताजोवामनमनोरथीं॥८॥ ॥
अभंग॥ ऐसीअष्टम प्रसंगीं॥ गतिनेमितुंसारंगी॥ साधकासक
ळेआंगीं॥ रूख ऐसेंभोगाया॥१॥आहोयोगीश्रेष्ठत्यांत॥जोकांह
रिरूपीं संतत॥त्याचीवर्णीयेलीख्यात॥ यात्त अष्टम अध्याई॥२॥
पुढेंनवम ऐकावा॥ज्यांत देवो सांपडावा॥ तुकाह्मणेआह्मा वरचा॥ज्या ॥१६॥
वर्णनींआनंदु॥२९॥ ॥इतिगीतार्थबोधिन्यां अष्टमोऽध्यायः॥८॥

॥गी०॥ श्रीगणेशायनमः॥ ॥वामनकृत॥ ॥ देणेंअसेंअनंताचेंकीं अ०
अनंत न मागवे ॥पुसेलमार्गतत्त्वाचे कितीअर्जुनबापुडा॥१॥ आलें ॥९॥
कृपेचेंभरतें श्रीकृष्णकरुणालया ॥जेंगुह्याहूनिहीगुह्यतेंसांगेलअ
तःपर॥२॥ज्ञानाचें फळ हेंतोंकीं आत्मयांतचराचर॥देखेंचराचरीआ
त्मातेव्हांतोसिक्षबोलिजे॥३॥ पावेजोयाअनुभवायोगभ्रष्टनहोयतो
॥कण्वशाखायजुर्वेदीं बोलते स्पष्टहेश्रुति॥४॥ ॥अथश्रुतिः॥
यस्तुंसर्वाणिभूतानिआत्मन्येवानुपश्यति॥ आत्मानंसर्वभूतेषुनत
तोविजुगुप्स्यते॥५॥ ॥टीका॥ ॥अर्थकीं सर्वभूतातेंजोआ
त्म्यांतचिदेखतो॥आत्म्यांतसर्वभूतांतेंतोनव्हे निंद्यत्यावरी॥६॥अनु
ष्टुप्श्लोकरीतीहेदिसतेपरिहेश्रुति॥अर्थहींस्पष्टकींऐसाहोयतेव्हांन
निंद्यतो॥७॥योगाभ्यासींभ्रष्टहोयतेव्हांतोनिंद्यबोलिजे॥कींपदाप्र
तितोंथोराचेधतांचळलाअहो॥८॥जोयाअनुभवा पावेतोकधींभ्रष्ट
होइना॥यालागीश्रुतीबोलेकींतोनव्हेनिंद्यत्यावरी॥९॥षष्ठाध्यायां

॥१॥ तं हरीही श्लोका माजी तिसाविया ॥ बोलिला कीं असा योगी नेदी अंतरत्या
समी ॥ १० ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ यो मां पश्यति सर्वत्र सर्वं च मयि पश्य
ति ॥ तस्याहं न प्रणश्यामि स च मे न प्रणश्यति ॥ ११ ॥ ॥ टीका ॥ ॥
मातें सर्वत्र जो पाहे पाहे सर्व मदंतरीं ॥ मी त्याचा त्यास सोडीना तो माझा सो
डिना मला ॥ १२ ॥ षष्ठाध्याय श्लोक टीका सम श्लोकी हि ये रिती ॥ तस्मात्स
र्वात्मक ध्यानें योगज्ञ प्ट न व्हे कधीं ॥ १३ ॥ तद्विद्धि प्रणिपातेन इत्यादि श्लो
क दोनि हे ॥ चतुर्थाध्याय तेथेंही बोलिये ला जगद्गुरु ॥ १४ ॥ तद्विद्धि प्रणि
पातेन या श्लोकीं ज्ञान ये रिती ॥ गुरूपदेश ही घे तूं ह्मणोनि हरि बोलिला
॥ १५ ॥ या पुढें दुसऱ्या श्लोकीं उत्तम श्लोक बोलिला ॥ कीं तूं अशेषही भू
तें आपणा माजि देखसी ॥ १६ ॥ ते धवां मज सीं ऐक्य कीं अखंड असे रि
ती ॥ भूतें मज मधें तूंही ज्ञान ये रिति देखसी ॥ १७ ॥ तस्माद्गुरूपदेशाचें
फळ कीं आपणा मधें ॥ दिसती सर्वही भूतें तंतु माजी जसा पट ॥ १८ ॥ आ ॥१॥
तां गुरु स्वयें जाला पूर्वाध्याई जगद्गुरु ॥ ब्रह्म अध्यात्म कर्मादि ब्रह्म त्वें उ

गी० पदेशिलें ॥ १९ ॥ क्षर भाग हि तें ठाईं ब्रह्म त्वें उपदेशिला ॥ परंतु सातवा प्रश्न अ०
वर्णितां ग्रंथ वाढला ॥ २० ॥ क्षर भाग कसा ब्रह्म हें कळे स्पष्ट जें धवां ॥ सर्व ॥९॥
भूतें आत्म यांत आत्मा भूतीं दिसेत ईं ॥ २१ ॥ दोरा मध्यें सर्प जैसा ब्रह्मीं जेसें
चराचर ॥ ब्रह्म दोर दिसे ते व्हां दिसे सर्प चराचर ॥ २२ ॥ तें ज्ञान सांगेल येथें अ
ध्यायीं नवमीं हरी ॥ कीं सूर्य किरणीं पाणी मज मध्यें तसें जग ॥ २३ ॥
मूढाची उदकीं दृष्टी जीव दृष्टी जडा जगीं ॥ सूर्याची किरणीं दृष्टी देखो नि
हि मृषा जळ ॥ २४ ॥ स्व स्वरूपीं सदा दृष्टी सगुणाचीत यांतची ॥ भासे च
राचर मृषा जाणे सर्वज्ञ त्या सही ॥ २५ ॥ अर्जुनाची जीव दृष्टी विश्व सत्य
दिसे तया ॥ त्या दृष्टीने मज मधीं सर्व भूतें ह्मणे हरी ॥ २६ ॥ मूढ दृष्टी दिसे
पाणी सूर्य अंगीकरूनि तें ॥ ह्मणे मज मधें पाणी आहे कीं तुज दीसते ॥
॥ २७ ॥ ह्मणेल मागुती कृष्ण कीं मी भूतां मधें न से ॥ मूढातें बोलतो सू
र्य कीं मी पाण्यांत त्या न से ॥ २८ ॥ आतां जसें जीव दृष्टी आपणांत चरा
चर ॥ अंगीं केलें तसें त्यांत मीही आहे ह्मणे जरी ॥ २९ ॥ माझें दृष्टीस हें

॥२॥ विश्व नाहीं च मज अंतरीं ॥ माझ्या यथार्थ दृष्टीनें मी त्यांत ह्मणतां नये ॥२॥
॥३०॥ ह्मणोनि कृष्ण बोलेल कीं भूतेंही विचारितां ॥ मज मध्यें न स
ति ऱ्हीं मी तयांत नयास्तव ॥३१॥ करोनियां असा बोध सांगेल तदुपा
सना ॥ कीं हीं जसीं मज मधें पाहे तूं आपणां तही ॥३२॥ आतां तुझी जी
व दृष्टी जालें ज्ञानजरीं तुज ॥ स्वरूपीं पाहतां विश्व दृष्टि तारांगणें जसी
॥३३॥ जाईल जिकडे दृष्टी दिसती तिकडे चित्तीं ॥ प्रमाणें थोर नक्षत्रें
अल्पें दुरुनि दीसती ॥ ३४ ॥ तसें तूं आपणा मध्यें ध्यातां सर्व चराचर
यथास्थित समयत्वें न देखशिल जे धवां ॥३५॥ गुरूक्त हा अनुभव न व्हे
ह्मणुनि तेधवां ॥ मानिसी ह्मणियाभावें श्लोक बोलेल हा हरी ॥३६॥ यथा
काशस्थितो नित्यं वायुः सर्वत्रगो महान् ॥ तथा सर्वाणि भूतानी मत्स्था
नीत्युपधारय ॥३७॥ अर्थ हा कीं नभीं वायु द्विधा व्यापक चंचळ ॥ येचं
चळ प्रतीतीस न प्रतीतीस ये दुजा ॥ ३८ ॥ पवनीं न तरी भेद न अन्य ॥२॥
त्र नभीं हुनी ॥ ध्यानीं स्मरे न स्मरे हि तऱ्हीं तुज मधें जग ॥३९॥ नाडा पस

॥गी०॥ रला थोर दिसे सर्प तदाश्रयें ॥ परी जों दृष्टि तों सर्प पाहे ब्रह्मीं असें ज अ०
ग ॥ ४० ॥ न पावतां दृष्टि नाडा उरला सर्प ते स्थळीं ॥ न भासे आणि कां ॥९॥
भासे तऱ्हीं नाड्यांत त्यांत ची ॥ ४१ ॥ याला गियां अनुभवा न येतो वायु
हि नभीं ॥ तेसी मज मधें भूतें ह्मणोनि अवधारितूं ॥ ४२ ॥ भूतें मज म
धें भूतीं मी न से मज माजिही ॥ भूतें न सति ऐसें तो या अध्यायीं निरोपि
ल ॥ ४३ ॥ हें बोलोनि यथाकाश वायुः सर्वत्रगो महान् ॥ हा श्लोक कृष्ण
बोलेल कीं असी तदुपासना ॥ ४४ ॥ कोण्ही पूर्वोक्त दृष्टांतीं श्लोक वाखा
णिती परी ॥ दृष्टांतीं श्लोक योजेना पाहवें सज्जनीं बरें ॥ ४५ ॥ भूतें मज
मधें भूतिं मी न से मज माजितीं ॥ न भूतें साम्य हें कैसें गगनीं पवनीं घडे
॥४६॥ न दृष्टांतीं सर्व साम्य एकदेशी ह्मणोनियां ॥ घ्यावा यथापि न घडे
दृष्टांतास विरुद्ध जो ॥ ४७ ॥ भूतें मज मधें भूतीं मी असें ह्मणतां जरीं ॥
दृष्टांत एकदेशीही ये स्थळीं सजतो तऱ्हीं ॥ ४८ ॥ आकाशीं वायु परि
त्या वाऱ्यांत न असे नभ ॥ न तो वायु हि आकाशीं हें घडे तरि तें घडे ॥४९

भूतांसवायु दृष्टांतन भ्रदृष्टांत आपणा ॥ बोलतांतरि दृष्टांत सजता
॥३॥ एकदेशिही ॥५०॥ भूतेंत्यां ननतो भूतींतींभूनें हीन त्यामधें ॥ ह्याअ
र्थीयेथदृष्टांतनरसाधेयांतएकही ॥५१॥ भूतें मजमधें भूतीं नसेमीयां
सहीनसे ॥ नभूतेंही मजमधेंनयेदृष्टांतयेथही ॥५२॥ सिंहदृष्टांनभूं
रासींएकदेशिहीसाजनो ॥ याम सिंहास हीधाकेतो सिंह ह्मणवेकसा
॥५३॥ आतां अर्थचिलागेनात्याहीं भलनसीगती ॥ कळायासुख्य
हाअर्थसांगतांगौणकांपरी ॥५४॥ गीताकारस्वयें झालाटीकाकार
ह्मणोनियां ॥ मुख्यार्थहे सापडतीनत्कृपा फळरूपजे ॥५५॥ स्थळ
स्थळीं आणि कहीटीकाकारांतरांचिया ॥ बोलण्यांतं विरुद्धार्थयेणे
रितीचपाहतां ॥५६॥ भूतें मजमधें भूतीं मीनसे मजमाजीतीं ॥ भूनें
हीनसतीऐसेंयेथें बोलेलमाधव ॥५७॥ एथें दृष्टांतविविध टीकाकार
निरूपिती ॥ परंतुयेक्यादृष्टांतें तिन्हीं गोष्टीनसाधती ॥५८॥ भूनें मज ॥३॥
मधेंसर्वपरीभूतांतमीनसे ॥ ज्यादृष्टांतीं साधिती हें पुदिल्यासिविरु

गी० धतो ॥५९॥ कीं भूतेंही मजमधेंनसतीमागुती ह्मणे ॥ पाण्यापासुनि अ०
यांफेसपरीफेशींनसेजळ ॥६०॥ हें साधिलें परिपुढेंनसाधे बोलती स ॥९॥
रा ॥ नभूतेंही मजमधें ह्मणतां फेसहीजळीं ॥६१॥ नसे ऐसेंजइ पुढें साधे
हाअर्थनधवां ॥ जळाबाहेरजोफेसनसेफेसहि त्याजळीं ॥६२॥ ऐसेंही
ह्मणताभूते मजमाजीन हेंयडें ॥ आरोपजो अधिष्ठानीं अधिष्ठानन
त्यामधें ॥६३॥ ज्याचा आरोपतेंहीत्या अधिष्ठानामधेंनसे ॥ अधिष्ठा
न विवर्ताचा दृष्टांता वींण आणिखी ॥६४॥ दृष्टांत घेतियेठायींसाधेना
अर्थत्यांसहा ॥ तथापिनेसंतथोर मत्त हस्तीजयापथें ॥६५॥ जाती
त्यांचिपथें जातीथोरदेखुनियांपथ ॥ भगवद्भावर्णायुषवाळुवंटात
सांडलें ॥६६॥ हस्तीनलाधतींतें हीमज मुंगीसलाधलें ॥ नेत्रांसन दि
सेतेंही उपनेत्रासदीसतें ॥६७॥ तथापि नेत्रावांचोनी उपनेत्र वृथाचि
तें ॥ तैसें जरीं सूक्ष्मदृष्टीं मज हे अर्थसाधले ॥६८॥ तेत्यांचीच कृपा
ज्यांचा श्रीवत्सांकित अंकिन ॥ गुंजारत्नांसमचदेतीं रत्नें जोरवितांत

ई॥६९॥ त्यानें मोलन ते पावे मीही संतां तए रिती॥ आतां हे बोलही बो
॥४॥ ले विश्वात्मा भगवान् स्वयें॥७०॥ स्वविद्या शक्तिची दावी अमानि
त्वादि लक्षणें॥ वस्तुतां ग्रंथकर्ता जो स्वयें अर्जुन सारथी॥७१॥ ज्या
मंदिरीं प्रगटला तें हें मंदिर शोधितों॥ राजविद्या राजगुह्य आतां बो
लेल येथुनी॥ तेथूनियां सम श्लोकीं संगति श्लोक हे पृथक्॥७२॥ ॥
॥श्लोक॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥ ॥इदं तु ते गुह्यतमं प्रवक्ष्या
म्यनसूयवे॥ ज्ञानं विज्ञानसहितं यज्ज्ञात्वा मोक्ष्यसेऽशुभात्॥१॥
॥सम०॥ ॥हें तों गुह्याहुनी गुह्य सांगतों तुज सज्जना॥ विज्ञा
ना सहित ज्ञान ज्या ज्ञानें मोक्ष पावसी॥१॥ ॥आर्या॥ ॥विज्ञा
न ज्ञान सहित कथितों तुज गुह्य ऐकुनी बाधा॥ ईर्षाविरहित ज्यातें
जाणुनि न पवसि कदा अशुभबाधा॥१॥ ॥दोहरा॥ अर्जुन
तोसों कहत हों एक गुप्त सब बात॥ सो सुगत न्यान विग्यान कों लहे ॥४॥
सुगत की जात॥१॥ ॥ओवी॥ ॥अर्जुनासी ह्मणे कृष्ण॥ हें गु

गी० ह्य असे परम पावन॥ तूं भक्त माझा ह्मणोन सांगेन॥ ज्ञान विज्ञान अ०
सहित॥१॥ ॥अभंग॥ ॥पूर्वप्रसंगीं बोलिला॥ अर्जुनासी ॥९॥
देव भला॥ अक्षरें प्रथम निरोपिला॥ परब्रह्म योग जो॥१॥ आतां
राजविद्या येथें॥ राजगुह्य तेणें पंथें॥ ऐकिजे लजी समर्थे॥ कायके
सें माहात्म्य॥२॥ हें तों गुह्याहुनी गुह्य॥ आह्मी तूतें सांगूं पाहे॥ तूं स
ज्जन परिसका हे॥ हें तरीं कांपा वंचना॥३॥ विज्ञानेसिं तुज ज्ञान॥
ययाज्ञानें येक साधन॥ आहे मोक्ष अनुसंधान॥ तुका ज्यांन उक्षरें॥
॥४॥१॥ ॥श्लोक॥ ॥राजविद्या राजगुह्यं पवित्रमिदमुत्तमम्
॥प्रत्यक्षावगमं धर्म्यं सुसुखं कर्तुमव्ययम्॥२॥ ॥सम०॥
विद्यागुह्यांत हे राजा धर्म्य पावन उत्तम॥ प्रत्यक्षीं येअनुभवा नि
त्य जें सुख साध्य जें॥२॥ ॥आर्या॥ ॥उत्तम साक्षात्कारी
धर्म्य हि अणि पूत राजविद्येचें॥ जें राजगुह्य उत्तम शक्य करा या
रिपू अविद्येचें॥२॥ ॥दोहरा॥ ॥उत्तम विद्या राज है अतिप

विद्युतूंजान ॥ फ़ंलताकोअतितिछनहेकरबेकोंसिखमान ॥ २॥ ॥
॥५॥ ॥ओवी॥ ॥गुह्य राजविद्याजाण ॥उत्तमतेंपवित्रपण ॥ हेप्रत्य
क्ष धर्मजाण ॥ सुखदेतसेनाशरहित ॥ २॥ ॥अभंग॥ ॥
विद्यागुह्यांतजो राजा ॥ धर्मउत्तमसहजा ॥पावन ह्याचयासां भजा
नित्यसेवीश्रधेनें ॥ १॥ नव्हे शाब्दिकहें ज्ञान ॥ कांहीं धरिसीअनु
मान ॥ देतोंप्रत्यक्षनिवडुन ॥ येईलपाहें अनुभवा ॥ २॥ नित्यजेंसु
खरूकाळ ॥ साध्यहोतें सर्वहीकाळ ॥ तेंचकरूंहस्तामळ ॥ तुक
यालागींआवडे ॥ ३॥ २॥ ॥श्लोक॥ ॥अश्रद्दधानाः पुरु
षा धर्मस्यास्य परंतप ॥ अप्राप्य मां निवर्तंते मृत्यु संसार वर्त्मनि
॥ ३॥ ॥सम०॥ ॥ज्ञानीरिघोनिहीश्रधाया धर्माचीनव्यांन
रां ॥ मातेंनपावतांमार्गीं निघाले जन्म मृत्युच्या ॥ ३॥ ॥आर्या॥
पुरुषश्रधाविरहितनभजतिजे धर्ममार्गकंसारी ॥ जो मी यामज ॥५॥
नपउनिफिरतीते मृत्युवर्त्मसंसारीं ॥ ३॥ ॥दोहरा॥ करबे

गी० कोया धरमकोंजाकोसरधानहि ॥ सो मोकों पावतनहिंडोलतहै अ०
भ्रमहि ॥ ३॥ ॥ओवी॥ ॥ याधर्मीश्रधानाहीं ॥ तोमजन ॥९॥
पवेकांहीं ॥जन्मसंसारींवर्तेपाहीं ॥जीवरूपें ॥ ३॥ अभंग॥ ॥
होईनमीब्रह्मज्ञानी ॥ ऐश्याछंदान्च्याआस्छानीं ॥ पाहतीग्रंथसंम
तमुनी ॥ कैसेंअनुभवबोलिले ॥ १॥ मुनीबोलिलेमजसाठीं ॥ नाना
तर्कहरचरी ॥तेचिपाहूनिफुंदेहोटीं ॥ परीआह्मानेणेची ॥ २॥ शाब्द
माझाउपेक्षिला ॥ गीताधर्मउच्छेदिला ॥ तोमजमिचद्रोहीजाला
यमपुराला मीचोपी ॥ ३॥ मगतेथेंलागेदंड ॥जन्मनर्कांचेउदंड ॥
जन्मलियामृत्युभंड ॥ तुकाह्मणेचुकेना ॥ ४॥ ३॥ ॥श्लोक॥ ॥
मयाततमिदं सर्वं जगदव्यक्तमूर्तिना ॥ मत्स्थानि सर्वभूतानि न
चाहं तेष्ववस्थितः ॥ ४॥ ॥सम०॥ ॥हा विश्वसर्पम्यांदोरें
व्यापिलास्वअमूर्तिनें ॥ सर्वभूतेंमजमधें त्यासर्पींदोरमीनसे ॥
॥ ४॥ ॥आर्या॥ ॥अव्यक्तमूर्त्तिनेंम्यांव्यापियलेंनित्यजाण

सर्वजगा ॥ भूतें माझ्या ठाईं भूतां माजी नतूं म्हामजगा ॥४॥ दोहरा
॥६॥ ॥ बिस्तारो सब जगत में मो हि न देखे कोय ॥ सबे जीव मों मे बसे मो हि
नता मे जाय ॥४॥ ॥ ओवी ॥ ॥ मी सर्वजगाचें ठाईं ॥ व्यापक
सर्व भूतीं पाहीं ॥ सर्व भूतें माझे ठायीं ॥ मज आश्रयो न से ॥४॥ ॥
॥ अभंग ॥ ॥ हाचि विश्व सर्प दोरें ॥ मीया धारण निर्विकारें ॥
पार्थाकरा वांचुनि सारे ॥ सूत्र याचें चाळितों ॥१॥ नयना वांचुनी
पाहतों ॥ केसा भ्रांत जीव भीतों ॥ मोक्षालय सांडोनि यांतो ॥ वनीं
पळतो विषयांच्या ॥२॥ कोणी दडे कोणी पडे ॥ आइत्या हर्षें नाचे
उडे ॥ हृदया वांचुनि मन वेडें ॥ माझें होतें हांसतां ॥३॥ शेवट श
ब्दाचा सांगतों ॥ भूत भास मज मधीं तो ॥ त्यास पर्तिन मी दोरतो ॥
नसे हाचन वलाहो ॥४॥ मिथ्या सर्प सत्य जाले ॥ रज्जु सर्प भ्रांति
मुळें ॥ सद्गुरु कृपें निरसलें ॥ तुकया भ्रांति रज्जु तें ॥५॥ ४॥ ॥ ॥६॥
॥ श्लोक ॥ ॥ न च मत्स्थानि भूतानि पश्य मे योगमैश्वरम् ॥ भू

गी० त भृन्न च भूतस्थो ममात्मा भूतभावनः ॥५॥ ॥ सम० ॥ तीं ही अ०
न मज रज्जूं न पाहे हे युक्ति ऐश्वरी ॥ भूतीं न सो निधरितों कीं माझी ॥९॥
बुध्दि कल्पितो ॥५॥ ॥ आर्या ॥ ॥ मज मा जिन भूतें ही माझा
ऐश्वर्य योग बापा हा ॥ भूतकर भूत भावन माझा आत्मा जगीं न बाप
हा ॥५॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ मो मे कोउ नहि बसे नहि ईश्वरता देख ॥
उपजावत पालन जहो नहि तिन में अरेख ॥५॥ ॥ ओवी ॥ ॥
माझें ठाईं न राहती भूतें ॥ माझें ऐश्वर्य तें निरुतें ॥ भूतां ते मी धरि आ
रुतें ॥ भूतां वेगळा असोनी ॥५॥ ॥ अभंग ॥ ॥ तेही सृष्टि
सर्पचीरा ॥ दुर्लभ त्वें मी दूर दोरा ॥ वायु मोडी तरुवरा ॥ पृथ्वी संगे अ
लिप्त ॥१॥ पाहे युक्ति केसी मोज ॥ ऐश्वर्य योग सांगू तुज ॥ येन्हवीं
हें स्व स्वरूप बीज ॥ हातीं येणें अप्राप्त ॥२॥ भूतीं न सोनी अर्जुना
धरितों हे कें कल्पना ॥ किंवा कल्पा बुध्दि नाना ॥ माझी ऐसी तुका ह्मणे
॥३॥५॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ यथाकाशस्थितो नित्यं वायुः सर्वच

गोमहान् ॥ तथा सर्वाणि भूतानि मत्स्थानीत्युपधारय ॥ ६ ॥ ॥
॥७॥ ॥ सम० ॥ ॥ नभींच सर्वत्र वायू कळे मोठा नभींच तो ॥ आत्म
यांत तसें सर्व मानी तूं स्मृत अस्मृत ॥ ६ ॥ ॥ आर्या ॥ जेसा स
र्वग वायू गगना धारें असे जगत्प्राण ॥ तेसें माझे ठाई सर्व हि भूतें
असें बरें जाण ॥ ६ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ जैसो पावन आकास मों
फिरत रहे सब बार ॥ तेव मो में सब जीव यह फिरत जान निरधार ॥ ६
॥ ओवी ॥ ॥ वायू सर्वांचे ठायीं ॥ अव्यक्तमूर्ती पाहीं ॥ भूतें सर्व
माझे ठायीं ॥ वायूचे परी ॥ ६ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ नभीं वायु हा दृ
ष्टांत ॥ देतां सत्यभामाकांत ॥ सर्वत्र चि सदोदित ॥ मित्र अथवा रि
पू हो ॥ १ ॥ कळे मोठा नभींच तो ॥ अवकाशीं वावरतो ॥ आत्मा यांत
त्यापरी तो ॥ तूंच सर्व मानरे ॥ २ ॥ स्मृत अस्मृत प्रमाण ॥ अवघा
आत्मा बुझे खुण ॥ येथें जीजी ह्मणो निच्चरण ॥ वंदी पार्थ ह्मणे तुका ॥७॥
॥ ३ ॥ ६ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ सर्वभूतानि कौंतेय प्रकृतिं यांति मामि

गी० काम् ॥ कल्पक्षये पुनस्तानि कल्पादौ विसृज्याम्यहम् ॥ ७ ॥ ॥ अ०
॥ सम० ॥ ॥ द्रष्टा रज्जूचि मी माया माझी दृष्टी निजे लयीं ॥ तींत ली ॥९॥
न जगत्सर्प मी कल्पादीस जो सृजी ॥ ७ ॥ ॥ आर्या ॥ कल्पारंभीं
भूतें करितों निर्माण मीच निष्पापा ॥ कल्पक्षयीं पुन्हा तीं येतीं प्रकृ
तींत माझिया बापा ॥ ७ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ मेरी माया मे रहे प्रळो
भये सब जंत ॥ कल्प आदि शिरज्यो तिन्हें मो में तिन कोंतंत ॥ ७ ॥ ॥
॥ ओवी ॥ ॥ सर्व भूतें अर्जुना ॥ प्रकृतीतें पावती जाणा ॥ कल्पां
तीं सांठऊन ॥ कल्पादीं सृजी मी ॥ ७ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ द्रष्टा रज्जु
च मी माया ॥ माझी दृष्टी निजालया ॥ तींत लीन जग काया ॥ सर्व मी
च हे मानी ॥ १ ॥ कल्पादि सृजा ॥ जो मी प्रभू या भूतां जा ॥ जाणे ज्ञा
न योग माझा ॥ शिव मातें भासतो ॥ २ ॥ ह्मणोनि तो मायातीत ॥
स्वरूपीं रतला संतत ॥ तुका चरणीं शरणागत ॥ कृपा माझी त्या
वरी ॥ ३ ॥ ७ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ प्रकृतिं स्वामवष्टभ्य विसृजा

मिपुनः पुनः ॥ भूतग्राममिमं कृत्स्नमवशं प्रकृतेर्वशात् ॥ ८ ॥ ॥
॥८॥ ॥ सम० ॥ ॥ पुनः पुन्हा विश्व सर्व माया दृष्टि अधिष्ठुनी ॥ नि
र्मितों स्वात्मदोरीं कीं भूतग्राम तिला वश ॥ ८ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥
बाकुरु कुळाचतें सा आधीं प्रकृतीस आपुल्या वरितों ॥ परवश भूत
समूह प्रकृतिवशें मग पुनः पुन्हा करितों ॥ ८ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥
आपनी माया तें लहो सृजत्तु बार हि बार ॥ माया हि कें बस परो रहे
सदा सङ्सार ॥ ८ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ प्रकृतीचें बळें करोनी ॥
सृजीं मागुते मागुतेनी ॥ हा सर्व भूतग्राम आदि करोनी ॥ प्रकृती
चे आधीन असती ॥ ८ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ पुनः पुन्हा पार्था ॥
विश्व हें सर्वथा ॥ माया प्रति पंथा ॥ अधिष्ठित्तु ॥ १ ॥ त्तिची दृष्टी मो
हरे जीवोत्पत्ती द्वारें ॥ माझिया विष्करे रूपावरी ॥ २ ॥ निर्मि
तों मीच जाण ॥ स्वात्मबुद्धिचें कारण ॥ दोरिकीं तें स्वप्न ॥ जंबु ॥८॥
कांचें ॥ ३ ॥ भूतग्राम तीला ॥ स्वइंच निर्मियेला ॥ वरवा भासला

गी० तुकया सीं ॥ ४ ॥ ८ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ नच मां तानि कर्माणि नि अ०
बध्नंति धनंजय ॥ उदासीनवदासीनमसक्तं तेषु कर्मसु ॥ ९ ॥ ॥ ॥९॥
सम० ॥ ॥ मा तें सृष्ट्यादि कर्में तीं न बाधति धनंजया ॥ कीं मी
उदासीन जसा असें कर्मीं निर्लंपट ॥ ९ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ परि तीं
कर्में मातें बाधुनि नेती कदा न बंधत मीं ॥ त्या कर्मीं ही असतों औदा
सिन्यें असक्त संततमी ॥ ९ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ अर्जुन मो कों कर
मही इक वहु बाधत नाहि ॥ सदा उदासी रहत हों असक्त नाहि ना
माहि ॥ ९ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ ह्मणोनि कर्मतयांचियां ॥ मज्ञान
बाधे धनंजया ॥ उदास होऊनियां ॥ आसक्त तथें नव्हे ॥ ९ ॥ ॥
॥ अभंग ॥ ॥ मातें सृष्ट्यादिकें ह्यासीची करटकें ॥ अथवाल
टिके स्वप्न धर्म ॥ १ ॥ न बाधती वीरा धनंजय पुरा ॥ पाहे सारासार
धुंडाळूनी ॥ २ ॥ कीं मी उदासीन कैसा तो सांगेन ॥ कर्मासी व्यापू
न अंतर्बाह्य ॥ ३ ॥ परि नालंपटु पाहाता स्वरपटु ॥ चांगलें चोखटु

नेणतुका ॥४॥९॥ ॥श्लोक॥ ॥ मयाऽध्यक्षेणप्रकृतिः सूयं
॥९॥ तेसचराचरम् ॥ हेतुनाऽनेनकौंतेयजगद्विपरिवर्त्तते ॥१०॥ ॥
॥सम०॥ ॥ मीद्रष्टादृष्टिनें माझ्याविते मायाचराचर ॥ याहेतु
नें विश्वसर्प मजदोरींचहोतसे ॥१०॥ ॥आर्या॥ ॥ मीअ
ध्यक्षह्मणोनी प्रकृतीही निर्मितोंचराचरती ॥ याहेतूनें विश्वें संसा
रामाजि नित्यसंचरतीं ॥१०॥ ॥दोहरा॥ ॥ होंप्रेरतमा
याजबेउपजतसबसङ्सार ॥ पारथयेहिहेततें फिरतरूचारहिबार॥
॥१०॥ ॥ओवी॥ ॥ प्रकृतिमाझ्याअधिष्ठानेंकरून ॥ चरा
चरातेंप्रसवेजाण ॥ या कारणें अर्जुना ॥ जगासजन्ममरणहोत
सें ॥१०॥ ॥अभंग॥ ॥ मीद्रष्टादेखणासर्वकर्मखुणा ॥ जे
साकांपाहुण्याचो दिसांचा ॥१॥ दृष्टिनेहें माझेंचाले सृष्टिबळें ॥ अ
ग्नि संगेंकुटिजेलोहोजेंवी ॥ २॥ मायाचराचरजाणेमी अक्षर ॥ ओ ॥९॥
डाळांतनीरवेगळेंची ॥ ३ ॥ याहेतुने विश्व सर्पमहागर्व ॥ होतो आ

 विर्भावमजदोरीं ॥ ४ ॥ रवी मृगजळनेणे तरिपुष्फळ ॥ तुका ह्मणेखे
ळअचाटहा ॥५॥१०॥ ॥श्लोक॥ ॥ अवजानंति मामू
ढा मानुषीतनुमाश्रितम् ॥ परंभावमजानंतो ममभूतमहेश्वरम्
॥११॥ ॥सम०॥ ॥ तोमी महाईशत्यातें हे मूढ अवमानिती ॥
मनुष्यतनुदेखोनि मीपरंज्योतिनेणति ॥११॥ ॥आर्या॥ जोमी
भूतमहेश्वरत्या माझाभावपरमजोगूढ ॥ नेणुनिमनुष्यमातें मानुनि
अवमानिती महामूढ ॥११॥ ॥दोहरा॥ ॥ मोकोंमानसजा
निकेआदरकरतनकोय ॥ मूरखयहजानतनहिंयहजगईश्वरहोय
॥११॥ ॥ओवी॥ ॥ मजमनुष्यमूढलोकह्मणती ॥ मनुष्यांची
अज्ञानगती ॥ मीईशऐसें नोळखती ॥ तेमूर्खजाणपें ॥११॥ ॥
॥अभंग॥ ॥ तोमहाईशजगाजगदीश ॥ परहामहेशनेणेभा
वा ॥१॥ तेथें मूढमतीमातें अवमानीती ॥ कोणावळें तरतीफळेनाहे ॥
॥२॥ मानवदेहांतदेखोनीकर्मांत ॥ ह्मणतीअनंतआह्माऐसा ॥ ३॥

परंज्योती प्रभू नेणुनी स्वयंभू ॥ नेणतां हा श्वो भू जाला तुका या ॥ ४ ॥
॥१०॥ ॥११॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ मोघाशा मोघकर्माणो मोघज्ञाना विचे
तसः ॥ राक्षसीमासुरींचैव प्रकृतिं मोहिनीं श्रिताः ॥ १२ ॥ सम० ॥
वृथा आशा वृथा कर्मे वृथा ज्ञानें कुबुद्धिचीं ॥ राक्षसी आसुरी मूढ प्र
कृतीज्यां तदाश्रित ॥ १२ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ आशा कर्म ज्ञान हि
वृथा जयांचें सकाम मंदमती ॥ जे दैत्य राक्षसांची मोहकरी प्रकृति
होउनी भ्रमती ॥ १२ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ उनकी आस रु फळ
न हिं ग्यान करमता भाय ॥ प्रकृति आसुरी राछसी तामे बुडे जु धा
य ॥ १२ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ यां पुरुषांची आशा निर्फळ ॥ तैसेंच
कर्म आणि ज्ञान चंचळ ॥ त्यांची गती न निर्मळ ॥ राक्षसी आसुरी
मोहिनी योनी पावती ॥ १२ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ वृथा आशा
स्वर्गवस्ती ज्या नेसर्ग ॥ पिशाच्या कुळवर्ग लग्नीं जैसा ॥ १ ॥ वृथा क ॥१०॥
र्मे तैंवी मृत्युलोकीं गोवी ॥ लांव मोहे वरवी कायवाळा ॥ २ ॥ ऐसेंही

 जाणता धरी जो ममता ॥ ज्ञानी ह्मणतां नाहीं सूये तें ॥ ३ ॥ राक्षसी
आसुरी मूढ प्रकृती खरी ॥ आश्रित भिकारी तुका चेंची ॥ ४ ॥ १२ ॥
॥ श्लोक ॥ ॥ महात्मानस्तु मां पार्थ दैवीं प्रकृतिमाश्रिताः ॥ भजं
त्यनन्यमनसो ज्ञात्वा भूतादिमव्ययम् ॥ १३ ॥ ॥ सम० ॥ ॥
महाराबुद्धि ते पार्था दैवी प्रकृति नेमला ॥ अद्वैतें भजती आधीं अंतीं
जाणोनि एक मी ॥ १३ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ एकाग्र मन महात्मे त्या
दैवी प्रकृतिचे अधिष्ठाते ॥ अव्यय मी भूतादि हि मज जाणुनि भजति
धरुनि निष्ठा ते ॥ १३ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ दैवप्रकृति जो मिले काम
क्रोधकों त्याग ॥ सो जानत मोकों सबे सदां जिन्हे अनुराग ॥ १३ ॥ ॥
॥ ओवी ॥ ॥ महाराबुद्धि निगुती ॥ अर्जुना ते सदाश्रित होती ॥
मनोभावें तत्पर असती ॥ अंतीं येक ह्मणोनियां ॥ १३ ॥ अभंग
महारुबुद्धि तो पार्था मी सांगतों ॥ नाव घेतां येतो डोलूं वगा ॥ १ ॥
दैवी प्रकृतीनें आदरी मत्पूजनें ॥ जैसी पद्मवनें मानसांत ॥ २ ॥ परी

तेगा भक्तीअद्वैतींच प्रीती॥ कीं मी आदि अंतीं जाणूनीयां॥३॥ ये
॥११॥ कापारसी भाव दुजा तेथें चाव॥ पतिव्रतानां वलु काह्मणे॥४॥१३॥
॥श्लोक॥ ॥ सततं कीर्त्तयंतो मां यतंतश्च दृढव्रताः॥ नमस्यंत
श्च मां भक्त्या नित्ययुक्ताउपासते॥१४॥ ॥सम०॥ मत्कीर्त्तनीं
नित्यरतं प्रयत्नीजे दृढव्रत॥ वंदितीआत्म भक्तीनें स्वरूपीं नित्ययु
क्तजे॥१४॥ ॥आर्या॥ ॥ संततकीर्त्तीमातें दृढव्रतीयत्नशीळ
अनुरक्त॥ नमुनी मज भक्तीनें उपासिती नित्ययुक्त मद्भक्त॥१४॥
॥दोहरा॥ ॥कीर्त्तन मेरो जो करे तिन मे जु व्रत राख॥ भगतीस
हित मोकों नमत मेरो यह भाख॥१४॥ ॥ओवी॥ ॥माझें की
र्त्तन सदां करी॥ हेंच व्रत मनीं दृढ धरी॥ आणि भक्ति उपासना करी
मन तत्पर होवोनी॥१४॥ ॥अभंग॥ ॥ माझी कथा वार्त्ता
ऐके द्रव चित्ता॥ नित्य रत ममता माझी ऐसी॥१॥ जेणें देव जोडे त्या ॥११॥
यत्नीं वावडे॥ अभंग पवाडे दृढव्रत॥२॥ वंदिती भक्तीने निजात्म

गी० प्रीतीनें॥ स्वरूप रीतीने नित्य मुक्त॥३॥ जगा ययापरी त्याच्या द्वारीं अ०
करीं॥ काठी धरू हारी ह्मणे तुका॥४॥१४॥ ॥श्लोक॥ ज्ञानयज्ञे ॥९॥
न चाप्यन्ये यजंतो मामुपासते॥ एकत्वेन पृथक्त्वेन बहुधा विश्वतोमु
खम्॥१५॥ ॥सम०॥ ॥ वृत्ति होमें चि ऐक्यें चा कीं ध्याती विश्व
तोमुखा॥ पृथक्त्वें ऐक्य जिज्ञासू बहुधा देव याजक॥१५॥ ॥आर्या॥
कोणी उपासिती ते ज्ञानमखानें सदा मला यजुनी॥ एकत्वें पृथक
त्वें बहुधा मज विश्वतोमुखा भजुनी॥१५॥ ॥दोहरा॥ ॥
ज्ञान जग्य कों उजजत हे मोकों सेवत मीत॥ कोउ मानत ये करी को
उ रहत मुनीत॥१५॥ ॥ओवी॥ कितीएक ज्ञानयज्ञें करून॥
माझी उपासना करिती जाण॥ पृथकत्वें येक जाणून॥ मी असे वि
श्वतोमुखी॥१५॥ ॥अभंग॥ ॥ वृत्ति होमीच कीं भावना
ते येकी॥ सतीपें पावकीं माया त्यागें॥१॥ किंवा मज वाटे ध्याता तो तो
गोमटें॥ कर्म हव्य वाट विश्वतोमुख॥२॥ एकत्वेंच ऐसा विश्वरू

पींपीसा ॥ एकची जिज्ञासा परी गमे ॥ ३ ॥ बहु धा आस ती देवा येज
१२ ॥ गतीं ॥ या जक ह्मणती तुकाराम ॥ ४ ॥ १५ ॥ ॥ श्लोक ॥ अहंक्र
तु रहंयज्ञः स्वधाऽहमहमौषधम् ॥ मंत्रोऽहमहमेवाज्यमहमग्नि
रहंहुतम् ॥ १६ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ विश्वतोमुख ऐसा कीं क्रतु य
ज्ञ पितृव्रतें ॥ मीच मी द्रव्य मंत्राज्य अग्नि मी हुत होम मी ॥ १६ ॥
॥ आर्या ॥ ॥ कीं विश्वमुखी ह्मणउनि यज्ञक्रतु अग्निहोमि तीं
रूप ॥ मी औषध स्वधा मी पार्था मी सर्व मंत्र गुण रूप ॥ १६ ॥ ॥
॥ दोहरा ॥ हों ही क्रतु जग्य हों स्वधा वो रव धी जान ॥ हों पावक होम
हुं मंत्र हुं मो कों मान ॥ १६ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ मीच याग आणि
यज्ञ करणें ॥ मीच स्वधाकार औषधी जाण ॥ मंत्र आज्य अग्नि आ
दिकरून ॥ हुत मीचि असे ॥ १६ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ विश्वतो
मुख पूर्ण त्याची हे गा खूण ॥ बुझे अंतःकर्ण ऐसाच कीं ॥ १ ॥ मुख य ॥१२॥
ज्ञ पुरे पितृव्रत सारें ॥ मीच मी द्रव्य रे मंत्र आज्य ॥ २ ॥ तेथें मुख्य अ

गी० ग्नी तो मी ऐके कानीं ॥ हुत ही निदानी मीच होम ॥ ३ ॥ तुका ह्मणे ना अ०
हीं आत्त्या वीण कांहीं ॥ सांगे वर्म पाहीं गुरु शिष्या ॥ ४ ॥ १६ ॥ ॥९॥
॥ श्लोक ॥ ॥ पिताऽहमस्य जगतो माता धाता पितामहः
वेद्यं पवित्र मोंकार ऋक्साम यजुरेव च ॥ १७ ॥ ॥ सम० ॥ ॥
बाप मी माय मी आजा जगाचा धरणार मी ॥ यज्ञ मी शुध ओं
कार ऋग्यजुर्वेद साम मी ॥ १७ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ विश्वा
चा मी धाता पिता पित्तामह हि मीच साकार ॥ माता वेद्य पवित्र
हि ऋक् साम यजुः श्रुती हि ओंकार ॥ १७ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥
माता पिता या जगत्त कों हों ही हों करतार ॥ ऋग्जजु साम पवित्र
हों और बेद ओंकार ॥ १७ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ मी जगाचा मा
ता पिता ॥ मी पवित्र ओंकार असे तत्वतां ॥ चहूं वेदांचा वक्ता ॥ तो
मीच असे ॥ १७ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ बाप मी माय मी जग ध
रणार मी ॥ ज्ञेय तें शुध मी जाणीव गा ॥ १ ॥ अकार उकार तीस

राम कार ॥ अर्धमात्रावर ओंकार मी ॥२॥ ऋग्वेद मी यजुर्वेद महा
राजु ॥ सामवेद तेजु गायन मी ॥३॥ गती पाळक मी साक्षी आगम नि
गमीं ॥ तुकाह्मणे स्वामी पुढे बोले ॥४॥१७॥ ॥श्लोक॥ ॥
गतिर्भर्ता प्रभुः साक्षी निवासः शरणं सुहृत् ॥ प्रभवः प्रलयः स्था
नं निधानं बीजमव्ययम् ॥१८॥ ॥सम०॥ ॥ गति पाळक
मी साक्षी वासस्थान सखा प्रभू ॥ मी सृष्टिस्थिति संहार निधि
मी बीज नित्य मी ॥१८॥ ॥आर्या॥ ॥ गति मी जगपाळ
क मी साक्षी आश्रय निवास मी स्वामी ॥ उत्पत्ति स्थिति पाळन नि
निधान मी भिन्न बीज विश्वांमी ॥१८॥ ॥दोहरा॥ ॥ गति
निवास भरता सरन सागछि प्रभु और बंध ॥ प्रळयस्थान नि
धान और बीज प्रभाव प्रबंध ॥१८॥ ॥ओवी॥ ॥ मी गती
साक्षी पोषक ॥ समस्तां स्थान येक ॥ अधिष्ठान रक्षक ॥ द्रव्य
बीज हें जाणणें ॥१८॥ ॥अभंग॥ ॥ वासस्थान पार्था ॥१३॥

मीच पैं सर्वथा ॥ नव्हेच अन्यथा वचन हें ॥१॥ शरणागता मा
न्य सखा मी सौजन्य ॥ इच्छितीज धन्य पडे चिना ॥२॥ मी सृ
ष्टि उत्पत्ती वाढे माझ्या हातीं ॥ मोडे सहज रीती क्रोधाची ये ॥३
विधि मी बीज मी सतत नित्य मी ॥ तुकाह्मणे स्वामी काय बोले
॥४॥१८॥ ॥श्लोक॥ ॥ तपाम्यहमहं वर्षं निगृण्हाम्युत्सृ
जामिच ॥ अमृतं चैव मृत्युश्च सदसच्चाहमर्जुन ॥१९॥ सम०॥
तपतों वर्षतों वृष्टी वोढितों मीच सोडितों ॥ मोक्ष मी मृत्यु मी मी
च जड चैतन्य अर्जुना ॥१९॥ ॥आर्या॥ रविरूपें तपतों मी
रस आकर्षोनि वृष्टि वोपितसें ॥ अमृत हि मी मृत्यु हि मी धरितों
मी स्थूळ सूक्ष्म रूप तसें ॥१९॥ ॥दोहरा॥ ॥ तपत गही
छोडत हों बरखा मोही जान ॥ अमर तपत कारण करण हों ही अ
र्जुन मान ॥१९॥ ॥ओवी॥ ॥ उत्पत्ति प्रलय स्थान ॥ मी
च असें सर्वांचें कारण ॥ मोक्षकाळ मी जाण ॥ सदसत् मीच असें

॥अभंग॥ ॥तपतों तो ताप वर्षतों ते वृष्टी॥ वोदितों मी सृष्टि
 सोडीतों मी॥१॥ मोक्ष मी पांडवा मरण माझें नीच॥जडही गा साच मज साठीं॥२॥ चैतन्य चंचळ निश्चळ माझेनी॥ अर्जुना तूं
मानीगोष्टि खरी॥३॥ तुकाह्मणे भाग्य आधिला हा पार्थ॥देवपूर्ण अर्थ सांगे जया॥४॥१९॥ ॥श्लोक॥ ॥त्रैविद्या मां सोमपाः पूतपापा यज्ञैरिष्ट्वा स्वर्गतिं प्रार्थयंते॥ ते पुण्यमासाद्य सुरेंद्रलोकमश्नंति दिव्यान्दिवि देवभोगान्॥२०॥ ॥सम०॥
इंद्रादिरूपें बहुधा यजूनी मातें चिहीवेदि तिसोमपानी॥ पवित्र तें पार्थुनि इंद्रलोकीं निमग्न होती सुरभोगपंकीं॥२०॥ आर्या॥
वैदिक सोमप अनघ स्वर्गति इच्छिति यजोनि यागातें॥ इंद्रभुवनिं त्या पुण्यें भोगिति ते दिव्य देवभोगातें॥२०॥ दोहरा॥ ॥
जग्य हि करत पापन दहत चाहत स्वर्गको वास॥ इंद्रलोक लहि भोगवे दिव्य भोग बिलास॥२१॥ ॥ओवी॥ ॥ते ज्ञाते सो

 मपान करिती॥ स्वर्गलोक पावावया इच्छिती॥ तेणें पुण्यें इंद्रलोकीं पावती॥ दिव्य देवभोग॥२०॥ ॥अभंग॥ ॥इंद्रादि
करूपें यजूनी बहुधा॥ केला पुण्य बांधा अक्षयत्वें॥१॥ मातें चपें वेदीं तीहीं सोमपानी॥ मग ते निदानीं घेती सुरवा॥२॥ इंद्रासनारूढ होती अमरहट॥ घेती सुरचाड उर्वशीच्या॥३॥ दिविचर फेरे घेती वीमानांत॥ तुकाह्मणे भूत भविष्य केलें॥ ॥४॥२०॥ ॥श्लोक॥ ॥ते तं भुक्त्वा स्वर्गलोकं विशालं क्षीणे पुण्ये मर्त्यलोकं विशंति॥ एवं त्रयीधर्ममनुप्रपन्ना गतागतं कामकामा लभंते॥२१॥ ॥सम०॥ ॥ते भोगुनी स्वर्गसुखासि अंतीं या मृत्युलोका परतोनि येती॥ प्रपन्न जे ये रिति वेदधर्मीं गतागती पावति कामकामी॥२१॥ ॥
॥आर्या॥ ॥स्वर्ग बहु दिन भोगुनि येती पुण्यक्षयीं क्षिती लाते॥ एवं श्रुतिधर्मानें सकाम पावति गतागत फळातें॥२१॥

॥ दोहरा ॥ ॥ फिरआवतभोलोकमें छिनपुन्यजबहोय ॥
॥१५॥ आवागमनजककरतहेकामबंतयहलोय ॥२१॥ ओवी ॥
तेस्वर्गींवासकरिती ॥ क्षीणपुण्ये मृत्युलोकायेती ॥ माईकध
र्मआचरती ॥ कामींकाम ॥२१॥ ॥ अभंग ॥ ॥ ऐसेभो
गभोगीजंववरीरुकृत ॥ सरल्यापतीततोचीहोय ॥१॥ हांक
फोडीधर्मदूतमहागजरें ॥ तळींयाठोरारेउन्मत्तासी ॥२॥ प
डेदंडशीरींतेव्हांअंतराळीं ॥ विमानडळमळीअधोमुख ॥३॥
तेजेंभरेनभपाहातीभूलोक ॥ ह्मणतीपुण्यश्लोकढासळला
॥४॥ कौतुककरीतीनेणतीआपुलें ॥ पापजेंकांकेलेंछळीत
से ॥५॥ असोहेनिपुणवेदिकांचींकर्मे ॥ निरोपीतोकर्मेगता
गती ॥ ६ ॥ पावतीसखयाऐसेकामकामी ॥ तुकाह्मणेआह्मी
बरेअसों ॥७॥२१॥ श्लोक ॥ ॥ अनन्याश्चिंतयंतोमांये ॥१५॥
जनाः पर्युपासते ॥ तेषांनित्याभियुक्तानां योगक्षेमंवहाम्य

गी० हम् ॥ २२ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ अनन्यराकूनिमातेंचिचिंतिती अ०
भजतीजन ॥ जेनित्ययुक्तत्यांचातोमीयोगक्षेमवाहतों ॥२२॥ ॥९॥
॥ आर्या ॥ ॥ चिंतुनिअनन्यमातेंसेवितिजननित्ययुक्तते
जाण ॥ योगक्षेमतयांचापार्थामीवाहातोंतुझीआण ॥२२॥
॥ दोहरा ॥ ॥ भगतीकरेजोअनन्यमोहिमेंचित्तराख ॥ जोग
छेमतिनकेकरोनिजजनकोंअभिलाख ॥ २२ ॥ ॥ ओवी ॥
अन्यठाईमननघालिती ॥ ममउपासनाजेकरीती ॥ त्यांचायो
गक्षेमनिश्चिती ॥ करणेंमजपडे ॥ २२ ॥ ॥ अभंग ॥ अन्य
त्यागेंमातेंभजेगर्भवंत ॥ व्यापारानेणतयेकध्यानें ॥१॥ चिंती
तीभजतीजनजेपार्थिवा ॥ अभियुक्तसेवानित्यमार्गी ॥ २ ॥ त्या
चायोगक्षेमराहेआनंदांत ॥ वाहतोंमनातचिंताऐसी ॥ ३ ॥ मज
चिंतानाहींआपुलेतनूची ॥ काळजीभक्तांचीह्मणेतुका ॥ ४ ॥ २२
॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ येऽप्यन्यदेवताभक्त्यायजंतेश्रद्ध

यान्विताः ॥ तेऽपि मामेव कौंतेय यजंत्यविधिपूर्वकम् ॥ २३ ॥ ॥
॥१६॥ ॥ सम० ॥ ॥ अन्यभक्त हि जे देवां अन्या भजति भक्तिनें ॥ मा
झीच पूजा परि ते होते अविधिपूर्वक ॥ २३ ॥ ॥ आर्या ॥ श्रद्धेनें
अन्य यजुनि करिती ते अन्य देवता भजन ॥ ते ही मलाच भजती ने
णुनियां विधि समाच मूर्ख जन ॥ २३ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ और दे
व के भगत जे सेवत श्रद्धावंत ॥ विधि छोडे मो कों भजत लहत न मे
रो अंत ॥ २३ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ पूजन अन्य देवता ठाईं ॥ तें ही मा
झेंच घडे पांही ॥ विधिपूर्वक सोई ॥ नाहीं त यांची कीं ॥ २३ ॥ ॥
॥ अभंग ॥ ॥ येन्हवी कौंतेया अन्य नही देवा ॥ भावें करी सेवा
कोणी प्राणी ॥ १ ॥ अन्य भक्ति भजे अन्य उपासनें ॥ येती भरंवसेनें
अमुच्या घरीं ॥ २ ॥ परंतु अविधिपूर्वक संचय ॥ जेणे योगें क्षय स
र्वस्वाचा ॥ ३ ॥ तैसें न कोणी रास्पष्ट मी सांगतों ॥ युंती न करी तूं तुका ॥१६॥
ह्मणे ॥ ४ ॥ २३ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ अहं हि सर्वयज्ञानां भोक्ताच

गी० प्रभुरेवच ॥ नतु मामभिजानंति तत्त्वेनातश्च्यवंति ते ॥ २४ ॥ ॥ अ०
॥ सम० ॥ ॥ मी स्वामि भोक्ता त्या सर्वयज्ञांचाच पती तरीं ॥ कीं मा ॥९॥
तें नेणती तत्त्वें जो ईशोपाधि बिंब मी ॥ २४ ॥ ॥ आर्या ॥ मी सर्वां
यज्ञांचा भोक्ता प्रभु मज न जाणुनी तत्त्वें ॥ ह्मणुनी याच्यवती ते के
से भजती लते मला सरवें ॥ २४ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ सब जग्यन कों
भोगता और सबन कों ईश ॥ जे मम तत्त्व जानत न ही डारत तिन के
धीस ॥ २४ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ मी सर्वयज्ञांचा भोक्ता ॥ स्वामी
सर्वांचा अधिष्ठानकर्ता ॥ तत्त्व न नेणती तत्त्वतां ॥ मज न पावतां .
च्यवतील ॥ २४ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ मीच स्वामी भोक्ता प्रभू
आहूतीचा ॥ आणीक मंत्राचा असो कोणी ॥ १ ॥ अग्नीमम मुखें
गोकुळीं गीळील ॥ यज्ञद्रव्य त्याला उत्पत्ती मी ॥ २ ॥ कीं मातें नेण
ती पाहती तत्त्व झाडा ॥ तेथें तो उघडा ईश मीच ॥ ३ ॥ उपाधी कबी
ज तेंही मी अर्जुना ॥ ठावं कें सज्जना तुका ह्मणे ॥ ४ ॥ २४ ॥ ॥

॥ श्लोक ॥ ॥ यांति देवव्रता देवान्पितॄन्यांति पितृव्रताः॥ भूता
॥१७॥ नियांति भूतेज्या यांति मद्याजिनोऽपि माम् ॥२५॥ सम०॥
देवांस देवता भक्त पितरांस पितृव्रत ॥ भूतेंयजिति ते भूतां मातें
मद्भक्त पावती ॥२६॥ ॥ आर्या ॥ ॥ देवव्रती सुरातें पितृव्र
ति पावताति पितरातें ॥ भूतार्चक भूतातें पावति मद्भक्त मजन इत
रातें ॥२५॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ देव भगत देवन लहे पितृ पूजे पि
तृधान ॥ भूतजजे भूत हिलहे मों पूजे भगवान ॥२५॥ ओवी॥
देव पितृ आराधना करिती ॥ भूतें देवतांतें भजती ॥ ज्यां भजे त्यां
लोकां जाती ॥ मज भजती मज पावती ते ॥२५॥ ॥ अभंग ॥
भजनाचीं फळें आसती बहुत ॥ आह्मी सांगों त्यांत मुख्य चार॥
॥१॥ देवतो पासनी देवांस पावतो ॥ पदवी भोगीतो ऐश्वर्याची ॥
॥२॥ पितराउद्देशें श्राद्ध पक्ष दर्श ॥ तेणे ध्यावे हर्ष पितृलोकीं ॥३ ॥१७॥
भूतांचें यजन साधन स्मशानीं ॥ अंतीं तेच स्थानीं अधीकारी॥

गी० ॥४॥ आतां माझी भक्ती मातेंच पावेल ॥ आनंदें गाईल तुका जेसा अ०
॥५॥२५॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ पत्रं पुष्पं फलं तोयं यो मे भक्त्या प्रय ॥९॥
च्छति ॥ तदहं भक्त्युपहृतमश्नामि प्रयतात्मनः॥२६॥ ॥
॥ सम०॥ ॥ पत्रें पुष्पें फळें पाणी जो जें अर्पील भक्तिनें ॥ तें भक्षि
तों जें निःकामें भक्तीनें मज अर्पिलें ॥२६॥ ॥ आर्या ॥ फलफू
लदळजलेंही जो मातें करुनि भक्ति अर्पितसे ॥ भक्तीनें आणियलें
तें मी अमृत चिह्न णोनि वर्पित्तसें ॥२६॥ ॥ दोहरा ॥ पानफू
ल नीर कों जो आर्चे करी प्रीत्त ॥ लेउ दियो हों भगत कों करे प्रेम के
मीत्त ॥२६॥ ॥ ओवी ॥ ॥ पत्र पुष्प फल उदक ॥ जे मज देती
भक्तिपूर्वक ॥ तें मी अंगिकारी आईक ॥ भक्तिभावें करूनियां॥
॥२६॥ ॥ अभंग ॥ ॥ संकट तें नाहीं वैष्णवा पूजेचें ॥ स्वल्प
हत वरीचें वर्म सांगूं ॥१॥ पत्र होरक्षाचें तुलसीचें बेलाचें ॥ फ
ल हीफुकाचें सांपडे जें ॥२॥ वन फळ भिल्लुटिचे परी आसो ॥ च

वीनगवसोजयामाजी॥३॥नातरींपाण्याचेंसंकटपडेना॥वो
तोमीहीवेंनाभक्तीतापें॥४॥भक्षीपसरूनीसुखलाडेंकोडें॥
निष्कामआवडेह्मणेतुका॥५॥२६॥ ॥श्लोक॥ यत्करोषि
यदश्नासियज्जुहोषिददासियत्॥ यत्तपस्यसिकौंतेयतत्कुरु
ष्वमदर्पणम्॥२७॥ ॥सम०॥ ॥करिसीजेंभक्षिसीजें
जेंदेसीहोमिसीलजें॥तपहीकरिसीपार्थाजेंतेंकरिमदर्पण॥
॥२७॥ ॥आर्या॥ ॥जेंकरिशीजेंखाशीजेंहोमिशितपि
शिआणिजेंदेशी॥तेंमजकरिअर्पणतूंहामीश्रीकृष्णतुजवि
उपदेशी॥२७॥ ॥दोहरा॥ ॥ जोकछुकरतखातहैजो
होमतजोदेत॥अर्जुनजोतूंतपकरेमोहिदेतकरिहेत॥२७॥
॥ओवी॥ ॥जेंकरणेंआणिभक्षणें॥जेंअग्नीसिहोमकर
णें॥जेंतपींतपसाधणें॥तेंमजअर्पणकरी॥२७॥अभंग॥ ॥१८॥
तूंह्मणसीआह्मीभक्तिकेसीकीजे॥श्लोकार्थसांगीजेयाचला

गी० गीं॥१॥करिसीकर्महातेंमुखेंजेंभक्षीसी॥अथवादानेंदेसीया अ०
चकाला॥२॥होमिसीयद्यपिराजसूहयमेधीं॥नेमेंतपकधीं ॥९॥
आचरसी॥३॥पार्थाजेंतेंकरीमदर्पण सर्व॥येकगेल्यागर्वतु
काहोतो॥४॥२७॥ ॥श्लोक॥ ॥शुभाशुभफलैरेवंमोक्ष्य
सेकर्मबंधनैः॥संन्यासयोगयुक्तात्माविमुक्तोमामुपेष्यसि
॥२८॥ ॥सम०॥ ॥फळांबऱ्यांवाइटांहींपासूनीसूटसी
असा॥यासंन्यासेंयुक्तचित्तमुक्ततूंमजपावसी॥२८॥आर्या
तेणेंत्यजिसीपार्थाशुभाशुभफलाख्यकर्मबंधमला॥संन्यास
योगयुक्तहिपावसिहोऊनिमुक्ततूंअमला॥२८॥ ॥दोहरा॥
भलेंबुरेंजोकरमहैंतिनतेंछूटतमीत॥जगतजोगसंन्यासकरी
मोमिलहोनिहचित॥२८॥ ॥ओवी॥ ॥शुभाशुभफळ॥
कर्मबंधसुटेसकळ॥संन्यासयोगयुक्तहोउनिकेवळ॥तूंमज
पावसी॥२८॥ ॥अभंग॥ ॥घेउनीसूक्ष्मतह्मपासीदेसी

काय ।। गोष्टीरूख मायतेच ऐक ।। १ ।। फलाबन्याचा ईराचातूं वि
।।१९।। भागी ।। पासोनियां उगी वृत्तीमुक्त ।। २ ।। असा यासंन्यासें युक्त चि
तेत्वरा ।। पावसी सत्वरा मजमुक्त ।। ३ ।। तुकादास सुगुरु किंकर पा
वन ।। जाला तेणें जन उद्धरीलें ।। ४ ।। २८ ।। ।। श्लोक ।। समोऽहं
सर्वभूतेषु न मे द्वेष्योऽस्ति न प्रियः ।। ये भजंति तु मां भक्त्या मयि
ते तेषु चाप्यहम् ।। २९ ।। ।। सम० ।। ।। सममी सकळां भूतीं
न द्वेषी मज न प्रिय ।। परि जे भजती प्रेमें मी त्यांत मज माजि ते ।। २९ ।।
।। आर्या ।। ।। मी सम सर्वां भूतीं न प्रिय न द्वेष्य हि मज रमाजी ।।
मज भजती जे प्रेमें मी त्या माजी हि ते हि मज माजी ।। २९ ।। दोहरा ।।
हों सब गेर समान हों मेरे प्रीत न दोह ।। मोकों सेवे भगत जो तिन में
मेरो मोह ।। २९ ।। ।। ओवी ।। ।। सर्व भूतांचे ठाईं ।। मी सम
बुधी असे पाहीं ।। मज वैरी मित्र द्रोही ।। सम चि असे ।। २९ ।। ।। ।।१९।।
।। अभंग ।। ।। भूताकृती भिन्नाछंद यांचे भिन्न ।। साधू सर्वां

गी॰ भिन्न एक मोहो ।। १ ।। द्वेषु नाउ मरे जे प्रीय तें तैसें ।। धरत्रीचे असेशी अ॰
ळ जेवीं ।। २ ।। वडील धाकुरा सहुरु न जाणे ।। ऐसी ममता जेणें साधी ।।९।।
जेगा ।। ३ ।। माझे ठाईं तो ची त्याचे ठाईं मी ची ।। दर्पणबिंबाची तुका
कळा ।। ४ ।। २९ ।। ।। श्लोक ।। ।। अपि चेत्सुदुराचारो भजते मा
मनन्यभाक् ।। साधुरेव स मंतव्यः सम्यग्व्यवसितो हि सः ।। ३०
।। सम० ।। ।। जरीं असे दुराचारी भजे मज न आणिकां ।। तो तूं सा
धूचि मानावा कीं त्यांचा दिव्य निश्चय ।। ३० ।। ।। आर्या ।। असुनि
दुराचारी ही मजला होउनि अनन्य जो भजतो ।। साधु चि तो मानावा
निश्चय त्याचा बरा ग मे मजतो ।। ३० ।। ।। दोहरा ।। ।। दुराचा
र मोकों भजे करी अनन के भाय ।। ताको तुम साधु गिनो शुभ नि
श्चय के दाय ।। ३० ।। ।। ओवी ।। ।। असे दुष्ट दुराचारी ।। मा
तें भजे अनन्य भक्तिने जरीं ।। तरीं तुवां तो साधूच मानावा परी ।।
कीं त्याचा दिव्य निश्चय ।। ३० ।। ।। अभंग ।। जरीं असे दुराचा

री ॥ वाल्हा कोळी याचे सरी ॥ १ ॥ भजे मज न आणिका ॥ शोच जैसा
कीं त्र्यंबका ॥ २ ॥ तो तो साधुच मानाचा ॥ जे थें देव सांपडाचा ॥ ३ ॥
ते थें निश्चय चि देव ॥ तुकया नेणे हव्य कव्य ॥ ४ ॥ ३० ॥ श्लोक ॥
क्षिप्रं भवति धर्मात्मा शश्वच्छांतिं निगच्छति ॥ कौंतेय प्रतिजानी
हि न मे भक्तः प्रणश्यति ॥ ३१ ॥ ॥ सम ० ॥ ॥ तो होतो शी
घ्र धर्मात्मा पावे तो शांति शाश्वति ॥ पार्थ मद्भक्त नासे ना हे जगीं
पैज घालि तूं ॥ ३१ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ सत्वर होतो सकृती पावे
स्थिर शांति नेमि तिजा ज्ञाते ॥ मद्भक्तां नाश नसे करि कौंतेया अ
शा प्रतिज्ञे तें ॥ ३१ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ शीघ्र होय धरमातमा
शांत लहे बहु भाय ॥ अर्जुन निहचय जांन तूं नहि मों भगत नसा
य ॥ ३१ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ ते तत्काळ धर्मी होउन ॥ निरंतर शां ॥२०॥
ति ते असती पाउन ॥ माझिया भक्तांसि जाणं ॥ नाश नाहीं अ

र्जुना ॥ ३१ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ तो गा होतो शीघ्र गती ॥ धर्मात्मा
हे जाण स्थिती ॥ १ ॥ शांती शाश्वत पावतो ॥ कीं मारुती मज भास अ०
तो ॥ २ ॥ पार्था नासे ना मद्भक्त ॥ ध्रुव तें वीरा हे स्वस्थ ॥ ३ ॥ पैज घा ॥९॥
ली तूं हे जगीं ॥ तुका लीन पांडुरंगीं ॥ ४ ॥ ३१ ॥ ॥ श्लोक ॥ मां हि
पार्थ व्यपाश्रित्य येऽपि स्युः पापयोनयः ॥ स्त्रियो वैश्यास्तथा
शूद्रास्तेऽपि यांति परां गतिम् ॥ ३२ ॥ ॥ सम ० ॥ चांडाळादि
क जातीनें पापी ते हि महागति ॥ पावती भजतां मातें स्त्रिया वैश्य
हि शूद्र ही ॥ ३२ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ माझा आश्रय करुनी जे को
णी पापयोनिच्या देहीं ॥ स्त्री शूद्र वैश्य ते से जाती परमगति न प
उनि संदेहीं ॥ ३२ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ अर्जुन सेवत मोहि जो पा
पन जोनहु होय ॥ त्रिया सूद्र और बैस पुनि लहे परम गति सोय ॥
॥ ३२ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ स्त्री वैश्य शूद्र आदि करून ॥ पापयो
नि असोन ॥ माझी भक्ति केलियानें ॥ तयां सी जाण परमगती ॥

॥३२॥ ॥अभंग॥ ॥ चांडाळादिकजातीनें॥ आश्रय
॥२१॥ घ्यावा संगतीनें॥१॥ पापीतेही महागतीने॥ येथें गर्जतां पुराणें
॥२॥ मातेंपावती भजनां॥ येथें नोहे द्वैत वार्त्ता॥३॥ स्त्रिया वै
श्यशूद्रही॥ तुका ह्मणे पार नाहीं॥४॥३२॥ ॥श्लोक॥ ॥
किंपुनर्ब्राह्मणाः पुण्या भक्ता राजर्षयस्तथा॥ अनित्यमसुखं
लोकमिमं प्राप्य भजस्व माम्॥३३॥ ॥सम०॥ पुण्यब्राह्म
ण राजर्षी यांचें नवल कायसें॥ या दुःखा मृत्यु लोकीं तूं राजर्षी
भज गा मज॥३३॥ ॥आर्या॥ मग तो भक्त ब्राह्मण राजर्षी
पुण्य पावतील निका॥ मज तूं भज हा पाउनि नेश्वर नरलोक थो
र दुःखनिका॥३३॥ ॥दोहरा॥ ॥ द्विज पुनीत ओर भक्त ब
र राजऋखी सुखभाय॥ सुख अनित्य या लोक कों मोकों भ
ज चित्त चाय॥३३॥ ॥ओवी॥ ॥ यापरी द्विज भक्त पुण्य ॥२१॥
वंत॥ राजऋषी पावती समस्त॥ अनित्य सुख लोक पाउनी खे

गी० रित॥ मज भजे तूं॥३३॥ ॥अभंग॥ ॥पुण्य ब्राह्मण रा अ०
जर्षी॥ गाधिजामदग्न्यऋषी॥१॥ त्याचें कायसें नवल॥ आ ॥९॥
हे मोक्ष चवरडोल॥२॥ अनित्य दुःख मृत्यु लोकीं॥ फळ हेंच गा
अवलोकीं॥३॥ मातें पार्थिवा भजावें॥ तुकया ऐसें उद्धरावें॥
॥४॥३३॥ ॥श्लोक॥ ॥ मन्मना भव मद्भक्तो मद्याजी मां
नमस्कुरु॥ मामेवैष्यसि युक्त्वैवमात्मानं मत्परायणः॥३४॥
॥सम०॥ ॥ मद्रूपीं मन मद्भक्त माझें यजन वंदन॥ मदाश्रि
त असें चित्त योजितां मज पावसी॥३४॥ ॥आर्या॥ मद्रूपीं
मन ठेवी मद्भक्ती करि मला नमी यजरि॥ या परि मनासि योजुनि
मदाश्रयें पावशी मला गजरें॥३४॥ ॥दोहरा॥ मोकों भजे
निचिंत ह्वै मोहि मोतें मन राख॥ यह जुगत मोहि मिले त्यों मनसो
अभिलाख॥३४॥ ॥ओवी॥ ॥ माझे ठायीं अंतःकरण
भक्तिरूप मज अर्पण॥ मज उद्देशें योग करून॥ योजितां मज

पावसी ॥ ३४ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ आंतां प्रसंगांतीं गोष्ट ॥ तु
सीं येक बोलूं स्पष्ट ॥ १ ॥ मन ज्याचें माझ्यारूपीं ॥ भक्ति माझ्या जे
श्या गोपी ॥ २ ॥ माझें यजन वंदन ॥ राधाप्रिय नंदसून ॥ ३ ॥ म
दाश्रित चित्त असे ॥ मज पावे तुका केसें ॥ ४ ॥ ३४ ॥ ॥ इतिश्री
मद्भगवद्गीतायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे राजविद्याराजगुह्य
योगो नाम नवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥ ॥ वामन ॥ ॥ इति टीका
समश्लोकी अध्याया नवमावरी ॥ श्रीपार्थसारथी कर्त्ता जो वा
मन मनोरथी ॥ ९ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ ऐसा मधाजीचा अर्थ ॥ न
वमीं ऐके भला पार्थ ॥ १ ॥ प्रसंग संपला येथुनी ॥ भाव जाणावा
सज्जनीं ॥ २ ॥ राजविद्या राजगुह्य ॥ योग वर्णिला से पाहे ॥ ३ ॥
श्रवण पठणें संशय ॥ तुका ह्मणे लया जाय ॥ ४ ॥ ९ ॥ ॥
॥ ॥ इति गीतार्थबोधिन्यां श्रीमद्भगवद्गीताटीकायां नवमो
ध्यायः ॥ ९ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ ॥ वामनकृत ॥ ॥ विभूति सप्तमाध्यायीं बोलिला दश
मांत या ॥ त्याचा बोलेल विस्तार करितां प्रश्न अर्जुन ॥ १ ॥ आरंभीं निज भक्ती
ची अन्य भक्तीपरी सजो ॥ उत्कर्ष पूर्व अध्यायीं बोलिला तो विवर्णितो ॥ २ ॥ ॥
॥ श्लो० ॥ श्रीभग० ॥ ॥ भूय एव महाबाहो शृणु मे परमं वचः ॥ यत्तेहं प्रीय
माणाय वक्ष्यामि हितकाम्यया ॥ १ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ पुन्हा आईक हा
माझा बोल उत्तम जो तुझ्या ॥ हितार्थ बोलतों कीं तूं श्रवणें प्रीति पावसी
॥ १ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ पुनरपि हि महाबाहो कथितों मी परम वचन बाप
रिस ॥ तुज मी हितगुज वदतों तूं परम प्रिय मला हि बापरिस ॥ १ ॥ ॥
॥ दोहरा ॥ ॥ फेर बात तो सों कहत सुन अर्जुन चितलाय ॥ हों प्रसन्न
तो सों कहत तरे हित के भाय ॥ १ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ कृष्ण ह्मणे अर्जु
ना ॥ ऐक माझें परम वचना ॥ तूं सखा ह्मणून ॥ हितोपदेशितों तुझिया
हितालागीं ॥ १ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ अहो ऐका विद्वज्जना ॥ संत चतुर स
ज्जना ॥ १ ॥ माझी दुर्बलाची मती ॥ मान करा ठेउ निप्रीती ॥ २ ॥ जेणें रंजे

तुमचें चित्त ॥ नसे माहित्याचा हात ॥ ३॥ बहू पंडितापुढारी ॥ ठाजे अ
॥१॥ र्षिकापेरवरी ॥ ४॥ आतां लागलेजेकासे ॥ नयेसांडूं त्या प्रकाशे ॥ ५॥ बा
ळ मित्र रंक गोष्टी ॥ देवें ऐकिल्या गोमटी ॥ ६॥ येथें वादे शाळजोडी ॥ ने
थें के तुळीघोंगडी ॥ ७॥ तुमचें केणें काउराचें ॥ माझें तेणें कापुसाचें॥
॥८॥ जेथें खवळलेरणशूर ॥ त्यांत गारयाचा बडिवार ॥ ९॥ परीईश्व
राकरितां ॥ मजसांपडली गीता ॥ १०॥ तिच्यासंगे अंगीकार ॥ केलात
रीयाचा थार ॥ ११॥ आतां देवाचाही देव ॥ बोले दशमींवा सुदेव ॥ १२॥
कीं किरीटीपुन्हा ऐक ॥ बोल माझा हा रसीक ॥ १३ ॥ तुझ्या हिता लागी
वदे ॥ नात्या मीसें अंतरिं नांदे ॥ १४॥ हितज्ञयाचें जाणीव ॥ प्रीती मानि
सी स्वभावें ॥ १५॥ तुकाह्मणे भावार्थिया ॥ देवबोलला कौंतेया ॥ १६॥ १॥
॥ श्लोक ॥ ॥ नमे विदुः सुरगणाः प्रभवं नमहर्षयः ॥ अहमादिर्हि
देवानां महर्षिणां च सर्वशः ॥ २॥ ॥ सम० ॥ ॥ महर्षीदेवही माझ्या प्रा ॥१॥
दुर्भावा स नेणती ॥ कीं मी महर्षीदेवांचा सर्वांचा आदिकारण ॥ २॥ ॥

गी० ॥ आर्या ॥ ॥ सुरगण आणि महर्षी नेणति माझा कुणीच संभवतो अ०
मी आदिचराचरांच्या मजपासुनि होय सर्व संभवतो ॥ २॥ ॥ दोहरा ॥ ॥१०॥
देवरुखी जाने नहिं मो उतपत रे मीत ॥ देवरुखी नके आदि हों नित रहत पु
नीत ॥ २॥ ॥ ओवी ॥ ॥ माझी उत्पत्ति नेणती सुरवर ॥ आणि ऋषी
ही समग्र ॥ हे नेणती याचें उत्तर ॥ यांची उत्पत्ती मजपासुनी ॥ २॥ ॥
॥ अभंग ॥ ॥ पार्थ देव इंद्रादिक ॥ अथवा ऋषीचे नायक ॥ १॥ आ
मचा प्रादुर्भाव याचें ॥ न समजला निगम मतें ॥ २॥ कीं मी देवा महर्षी
चा ॥ आदिकारण सर्वांचा ॥ ३॥ तुकाह्मणे बीजास्तव ॥ जालात रुनेणे
देव ॥ ४॥ २॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ यो मामजमनादिं च वेत्ति लोकमहेश्व
रम् ॥ असंमूढः स मर्त्येषु सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ ३॥ ॥ सम० ॥ ॥
जाणे अज अनादि त्वें मुख्या सर्वेश्वरा मला ॥ सुज्ञ तो चि मनुष्यांत
बंधापासूनि सूटतो ॥ ३॥ ॥ आर्या ॥ ॥ जो मी लोकमहेश्वर अना
दि जो मी असें मज समजला ॥ तो निष्पाप शिरोमणि तो चि असंमूढ

जाणता मजला ॥ २॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ अज अनादि जगदीस पुनी
 मोकों लखत जु कोय ॥ सब में ग्यानी वो हि वह पापन डारत धोय ॥ ३
॥ ओवी ॥ ॥ मज अनादित्वें मातें ॥ जाणे मज सर्वेश्वरातें ॥ तो वि
सूज्ञ मनुष्यांत ॥ बंधापासूनियां सुटे ॥ ३॥ ॥ अभंग ॥ ॥ सुज्ञ
त्यास आह्मी ह्मणूं ॥ माझें माहात्म्य लागे वर्णु ॥ १॥ अज अनादित्वें ई
श ॥ मुख्य सर्वा जो सर्वेश ॥ २॥ मनुष्यांत बंधा तुनी ॥ तो सुटला तूं हे
मानी ॥ ३॥ तोंड देखलीच गोष्ट ॥ न व्हे तुकया नेडु कष्ट ॥ ४॥ ३॥ ॥
॥ श्लोक ॥ ॥ बुद्धिर्ज्ञानमसंमोहः क्षमा सत्यं दमः शमः ॥ सुखं
दुःखं भवोऽभावो भयं चाभयमेव च ॥ ४॥ ॥ सम० ॥ ॥ बुद्धि ज्ञान
क्षमा सत्य शांति इंद्रियनिग्रह ॥ मोहनाश सुखें दुःखें जन्म मृत्यु भ
याभय ॥ ४॥ ॥ आर्या ॥ ॥ ज्ञान असंमोह सख्या शम दम पार्था
तशीच जाणमती ॥ सुखदुःख भयाभय ही अभाव सत्य क्षमा हि उ
त्तमती ॥ ४॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ बुद्धि ग्यान यम दम छमा अव्याकुळ

 नाहोय ॥ सुख दुःख भाव अभाव यह और अभेद जु होय ॥ ४॥ ॥ ओवी ॥
बुद्धि ज्ञान मोह नाहीं ॥ क्षमा सत्य दम शम ही ॥ सुख दुःख उत्पत्ति नाश ना
हीं ॥ भूतांचे भाव हे पृथक् ॥ ४॥ ॥ अभंग ॥ ॥ आतां सत्पुरुष केसा ॥
जगीं मान्य सांगूं तेसा ॥ १॥ बुद्धि ज्ञान क्षमा सत्य ॥ निज शांतीची अगत्य
॥ २॥ करी इंद्रिय निग्रहो ॥ चंद्रकळे या सु निराहो ॥ ३॥ मोहनाश सुख
दुःखें ॥ जन्म मृत्यु भयें हरिखें ॥ ४॥ तुका करी तोची नंती ॥ कृष्ण सांगे
कमळापती ॥ ५॥ ४॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ अहिंसा समता तुष्टिस्तपो दा
नं यशोऽयशः ॥ भवंति भावा भूतानां मत्त एव पृथग्विधाः ॥ ५॥ ॥
॥ सम० ॥ ॥ तप दान दया साम्य तृप्ति कीर्ति अकीर्ति ही ॥ होती मज
चि पासूनी भूतांचे भाव हे पृथक् ॥ ५॥ ॥ आर्या ॥ ॥ संतोष दान
समता यश अपयश तप तशी अहिंसा रे ॥ भूतांचे बहुविध हे मज पा
सुनि होति भाव हे सारे ॥ ५॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ संतोख अहिंसा दान
तप सम अपेस जो जान ॥ जीवन कों सब भाव यह मोतें होतत आम ॥
॥ ५॥

॥ओवी॥ ॥अहिंसा समता संतोष॥ तप दान यश अपेश॥ सर्वभा
॥२॥ व उपजती जीवास॥ ते वेगळे मजपासूनी॥५॥ ॥अभंग॥ तप दा
न दया साम्य॥ तुष्टी कीर्ती अकीर्ती गम्य॥१॥ होती मजचीपासूनी॥ क्र
तु जे सन भस्छांनीं॥२॥ भूतांचे हा पृथक्भाव॥ लहरी प्रती सिंधु गव
॥३॥ ऐसें खेळणें या याचें॥ अंती आसुच्या तुकयाचें॥४॥५॥ ॥
॥श्लोक॥ ॥महर्षयः सप्त पूर्वे चत्वारो मनवस्तथा॥ मद्भावा मान
सा जाता येषां लोक इमाः प्रजाः॥६॥ ॥सम०॥ ॥सप्त रूषी मनू
चौघे संनकादिक मानस॥ पूर्वी मद्भक्त हे जाले लोकीं या ज्यांचिया प्रजा॥६
॥आर्या॥ ॥सप्तर्षि चार पूर्वज मनु हे मानस समग्र मद्भाव॥ जाले
लोकीं त्यांच्या प्रजा हि ज्यांचा महान् हि अनुभाव॥६॥ ॥दोहरा॥
सप्त रुखी चारो मनू मो मन तें जु उदेत॥ सब लोकन में है भरो होइ नहीं
कोगोन॥६॥ ॥ओवी॥ ॥ऋषी आणि च्यारी मनू॥ हे सर्व मज ॥३॥
पासून॥ सृष्टि जाली त्यापासून॥ ह्मणोन हे लोक माझी प्रजा॥६॥

गी० ॥अभंग॥ ॥कौशिक भारद्वाजादिक॥ सप्तऋषी वैकर्णिक॥ चौघे अ०
मनु मिळुनी येक॥ अकरा जाले संख्येनें॥१॥ सनक सनंदन थोर॥ बु ॥१०॥
धसूर्य सनत्कुमार॥ मानसपुत्र हे साचार॥ पैं धात्याचे वोळखे॥२॥
पूर्वी जाले हे मकृत्य॥ त्याग सर्वांचा विरक्त॥ परी पाहातां जांची शक्त
प्रजा ज्यांच्या लोकीं या॥३॥ तुका ह्मणे आणिक येक॥ श्लोक ब्रह्मांडना
यक॥ बोलेल तो पुण्यश्लोक॥ सावधान ऐकिजे॥४॥६॥ ॥श्लोक॥
एतां विभूतिं योगं च मम यो वेत्ति तत्त्वतः॥ सोऽविकंपेन योगेन युज्यते
नात्र संशयः॥७॥ ॥सम०॥ ॥जो ही विभूति हा योग माझा जा
णे ळ तत्त्वतां॥ तो मातें अचळें योगें योजे येथें न संशय॥७॥ ॥आर्या॥
माझे विभूति ला ही जाणे योगासि तत्त्वतां योगी॥ किमपि हि संदेह न
से अतिदृढ योगासि हो यसंयोगी॥७॥ ॥दोहरा॥ ॥मेरो जोग
विभूति कों ततवग्यान जो लेत॥ निश्चळ जोग हि सो लहत तरह तज्ञ
या ही हेत॥७॥ ॥ओवी॥ ॥ऐसा मजपासूनि विस्तार॥ मज जोजा

॥४॥ णे नर॥ तो हद योग पावे निर्धार॥ येथें नाहीं संशयो॥ ७॥ अभंग॥
एवं विभूती योगांस॥ कीं मी आत्मा यांस सर्वांस॥ व्यापुनि वेगळा पणास॥ जो जाणे ला जाणता॥ १॥ तो चको णे येके वेळें॥ येउनियां स्वरूपीं मिळे॥ हें हीन को हृदय शाळे॥ राक मुद्रा तयाची॥ २॥ म्हणउनी अचला अन्वयें॥ मातें योजुनी संशय॥ तुका म्हणे रूपा होय॥ तो शुक ऐसा अनुभवी॥ ३॥ ७॥ ॥श्लोक॥ ॥ अहं सर्वस्य प्रभवो मत्तः सर्वं प्रवर्त्तते॥ इति मत्वा भजंते मां बुधा भावसमन्विताः॥ ८॥ ॥सम०॥ ॥ मी उद्भव समस्तांचा मज पासूनि सर्वही॥ ऐसें जाणोनि भजती अभिज्ञ मज भक्तिनें॥ ८॥ ॥आर्या॥ ॥ उद्भव मी सर्वांचा प्रवर्तनें मज हि पासूनी सारें॥ हें जाणुनि मज भजती बुध ते होती न लिप्त संसारें॥ ८॥ ॥दोहरा॥ ॥ हों हीं ईश्वर जगत कों मो हि ते सब होय॥ ग्यानवंत यह जानिकें मोही सेवत जोय॥ ८॥ ॥ओवी॥ ॥ मी सर्वांसि उत्पत्तिस्थान॥ प्रवृत्ति सर्व मज पासून॥ ऐसें जाणोनि सर्व माझें करिती ॥४॥

गी० भजन॥ ज्ञानी भावयुक्त होवोनियां॥ ८॥ ॥अभंग॥ ॥ नाहीं मजवीण कांहीं॥ उदकावीण रस नाहीं॥ बरे विचारुनियां पाहीं॥ मी उद्भव सर्वांचा॥ १॥ मज पासूनी सर्वही॥ भार भूतांच व्योमहीं॥ शेष केला कूर्म तोही॥ आहे वराह आधारें॥ २॥ त्यासही धर्म मूळ लिंग॥ त्तं भक्त्याचा आहे संग॥ पुढें न रक्षे जग॥ म्हणती आधार अच्युत॥ ३॥ ऐसें जाणोनि भजती॥ अभिज्ञाची अति प्रीती॥ तुका विनवी तां चित्तीं॥ संशय उडे परिवारें॥ ४॥ ८॥ ॥श्लोक॥ ॥ मच्चित्ता मद्गत प्राणा बोधयंतः परस्परम्॥ कथयंतश्च मां नित्यं तुष्यंति च रमंति च॥ ९॥ ॥सम०॥ मां झ्या ठायीं प्राण चित्त बोधिती जे परस्परें॥ वर्णिती सर्वदा मातें संतोषें गाति नाचती॥ ९॥ ॥आर्या॥ ॥ वर्णिति संतत मातें परस्परें बोधिती स्रुधीरमती॥ मज वरि चित्त प्राण हि ठेविति संतोषती स्रुधीरमती॥ ९॥ ॥दोहरा॥ ॥ प्रान चित्त मे मोकों धरत बुझि परस्पर देत॥ मेरो चरित कहत नील मानतो रवस्र ॥१०॥ अ०

खलेत ॥ ९ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ माझे ठायीं चित्त ठेउनी ॥ माझीगा
॥५॥ थाकरूनी ॥ राहे संतोषीहोऊनी ॥ गाननाचत ॥ ९ ॥ अभंग ॥ ॥
सर्व साधनांच्याकळा ॥ प्राण चित्त हे चपळा ॥ स्थिरावल्या येकपळा
॥ मगउणें ते काय ॥ १ ॥ यास माझा बोध दाची ॥ वळेतरीं युक्त बरवी ॥
नातरीं आस्था सोडावी ॥ स्फुरवें च्यावीं मन्नामें ॥ २ ॥ मग मी काळ्चीं
काळाच्या ॥ यास करीन रखवाळ्याचा ॥ परीआत्मिकस्छळाच्या ॥ नेदीप
डोअंतर ॥ ३ ॥ मगवर्णिती सर्वदा ॥ गाती मन्नामसंपदा ॥ कोणीना
चे संवादा ॥ अैकोनी तुकयाच्या ॥ ४ ॥ ९ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ तेषां स
ततयुक्तानां भजतां प्रीतिपूर्वकम् ॥ ददामि बुद्धियोगं तं येन मामुप
यांतिते ॥ १० ॥ ॥ सम० ॥ ॥ तयां ऐशा सदा युक्तां भजतां प्रीतिपूर्व
क ॥ देतों तो मी बुद्धियोग ज्याणें ते मज पावती ॥ १० ॥ ॥ आर्या ॥ ॥
ते नित्य युक्त मातें प्रीतीनें भजति त्यास कामातें ॥ तो बुद्धियोग देतों पा ॥५॥
वति जेणें धनंजया मातें ॥ १० ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ सेवत मोकों जे सदा

गी० भगतीजोग के भाय ॥ भलीबुद्धि वे लत हे रहत ज्क मो मे आय ॥ १० ॥ ॥ अ०
॥ ओवी ॥ ॥ ऐसें निरंतर भक्तियुक्त ॥ ते प्रीति करोनि मज भजती अ ॥१०॥
त्यंत ॥ तयांसि योगज्ञान देईन बहुत ॥ जेणें ते मज पावती ॥ १० ॥ ॥
॥ अभंग ॥ ॥ तयां ऐसा सदा युक्त ॥ जेचीं कौरवीं देवभक्त ॥ प्रपंचीं
असोनी विरक्त ॥ श्रेष्ठ माथा चंदिती ॥ १ ॥ प्रीतीपूर्वक भजनासीं ॥ के
ल्या ह्मणसी काय देसी ॥ तरीं बुद्धियोगा कैसी ॥ दृक्षिकरितों हें नवल
॥ २ ॥ मज जेणें कां पावती ॥ अैसी अनचळ करितो मती ॥ तुकयां आंगीं
प्रळय गती ॥ लागे नाच सर्वथा ॥ ३ ॥ १० ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ तेषामेवा
नुकंपार्थमहमज्ञानजं तमः ॥ नाशयाम्यात्मभावस्थो ज्ञानदीपेन
भास्वता ॥ ११ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ ज्ञानदीपें रुपेनें मी त्यांचें चित्तम
नाशितों ॥ अज्ञानें जे जड भ्रांती ज्ञाना कें तीस नाशितों ॥ ११ ॥ ॥
॥ आर्या ॥ ॥ मी त्द्दयस्थ तयांच्या करुणेनें ज्ञानदीप लावोनी ॥
देतों आत्मस्फुरवातें अज्ञानातें लयाशि नवोनी ॥ ११ ॥ दोहरा ॥ ॥

तमःअग्यानदूरिकरीद्यावंतवेहोत॥ करऊनमकेहियमेंग्यानदी
॥६॥ पउदोत॥११॥ ॥ओवी॥ ॥तयांउपजलियांअज्ञानअंधकार॥
त्यावरिमीकृपाकरीकरुणाकर॥ ज्ञानदीपहासोज्वळनिरंतर॥अ
ज्ञाननाशीतयांचें॥११॥ ॥अभंग॥ ॥योगरूपेंचारवडतर॥
नासततमाचाअंधार॥ज्ञानदिवाशुद्धआकार॥स्फुरेंहातींचागवी
१॥जेंअज्ञानजडद्वाड॥भ्रांतिलाचीतेंकवाड॥मगनदिसेमहागाढ
मध्यरात्रीअमावासी॥२॥मगज्ञानार्कझळकतां॥तमांपळवीदिगं
ता॥तैंगासौख्याचामागता॥तुकाजालाहोताकीं॥३॥११॥श्लोक
॥अर्जुनउवाच॥ ॥परंब्रह्मपरंधामपवित्रंपरमंभवान्॥पु
रुषंशाश्वतंदिव्यमादिदेवमजंविभुम्॥१२॥ ॥सम०॥परब्र
ह्मअधिष्ठानतूंतोंअत्यंतपावन॥आत्माशाश्वतजोदिव्यआदिदे
वअजप्रभु॥१२॥ ॥आर्या॥ ॥तूंचिपरब्रह्मविभूपुरुषपरं ॥६॥
धामदिव्यशाश्वततूं॥अजआदिअव्ययतूंपरमपविन्नहीजगत

 रींततूं॥१२॥ ॥दोहरा॥ ॥परब्रह्मपवित्रतमपरमानंदकोंधाम
॥अविनाशीअजपुरुखहेआदिदेवतनाम॥१२॥ ॥ओवी॥अर्जु ॥१०॥
नह्मणेअगापरब्रह्मा॥पवित्रतूंपरंधामा॥सत्यपुरुषशाश्वतनामा॥
आदिदेवतूंनित्यप्रभू॥१२॥ ॥अभंग॥ ॥अर्जुनबोलेविनयेंभा
वें॥कांहींवाक्यआईकावें॥येकअपराधस्वभावें॥आमुचाआह्मा
वाटतो॥१॥तोचिबोलूनदाखऊं॥राखोकायसाआपाउ॥जेणेंघेत
लासेजीउ॥तोकाळज्वरटाळावा॥२॥परब्रह्मअधिष्ठान॥तुझेंअ
त्यंतपावन॥आत्माशाश्वतनिधान॥आलेंयेथेंकळोनी॥३॥आदि
देहींदिव्यमूर्ति॥अजप्रभुवराकीर्ती॥मातेंसमजलीधृती॥तुकया
वेश्यासारखी॥४॥१२॥ ॥श्लोक॥ ॥आहुस्त्वामृषयःसर्वेदेव
र्षिर्नारदस्तथा॥असितोदेवलोव्यासःस्वयंचैवब्रवीषिमे॥१३॥ ॥
॥सम०॥ ॥येरितीह्मणतीतूतेंऋषिदेवर्षिनारद॥देवलव्यासअ
सितस्वयेंहीसांगसीमज॥१३॥ ॥आर्या॥ ॥यापरिसांगसितं

हीवदतिसकळऋषिहितूजदिव्यास॥ देवऋषीनारदतो देवलअसित
॥७॥ हितसामुनीव्यास॥१३॥ ॥दोहरा॥ ॥सबरुरिषयेह बिधकहतना
रददेवलहिजान॥ व्यासअसिततुमहीकहेता तेंसाचोमान॥१३॥ ॥
॥ओवी॥ ॥हेंमजसांगितलें ऋषीश्वरीं सर्व॥ देवर्षिनारदादिकदेव॥
असितदेवल व्यासादिकदेव॥तेंच स्वयें तूं सांगसी॥१३॥ ॥अभंग
या रिती ह्मणतीतुतें॥ घेउनी श्रुतीचीं संमतें॥ ऋषीराजर्षिसहीतें॥
नारदादिदेवऋषी॥१॥ देवलव्यासअसित॥ स्वयें येउनी सांगत॥उम
जलेंजयाहीत॥ संजया ऐसें आमुचें ॥२॥ परीकाळसर्पडसें॥ तनूव्या
पिलीसारीशें॥ नयेसमजउद्देशें॥ आतां तुका गहिंवरे॥३॥१३॥ ॥
॥श्लोक॥ ॥सर्वमेतदृतंमन्ये यन्मांवदसि केशव॥नहितेभगवन्
व्यक्तिंविदुर्देवानदानवाः॥१४॥ ॥सम०॥ ॥हें सर्वसत्यवाटेंजें
केशवामजसांगसी॥ भगवंता तुझी व्यक्ती नेणती देवदानव॥१४॥ ॥७॥
॥आर्या॥ ॥जें वदसि केशवा मज तें मी अवघें हि मानितों साच॥व्य

गी० क्तिस्फुरास्फुरतूझी नेणति भगवंत असमि ऐसाच॥१४॥ ॥दोहरा अ०
जो कछुतममोसों कह्यो मानतहों सत्त भाय॥ दानवदेवनजानहीतुमभ ॥१०॥
गटकेदाय॥१४॥ ॥ओवी॥ ॥सर्वहीतुवां मज सांगितलें॥ तितुकें
मज साचित मानिलें॥ भगवंता ज्ञान उपजलें॥ देवदानवां न कळे कीं॥
॥१४॥ ॥अभंग॥ ॥हें अर्जीच वाटे सत्य॥ पहिली नाधरूं अगत्य
गाणें ऐकों उपांगीत॥ नारीं जीव ठेउनी॥१॥ तुह्मापरी भाव कैसा॥जी
वलगूरूहृदजैसा॥ आजउमटला ठसा॥ परब्रह्मांतव सुखें॥२॥हे
भगवन्तुझी व्यक्ती॥ दैत्यदानवनेणती॥ तेथें आमुचा पाड कीती॥
तुका तरी मनुष्य॥३॥१४॥ ॥श्लोक॥ ॥स्वयमेवात्मनात्मानंवे
त्थत्वंपुरुषोत्तम॥ भूतभावनभूतेशदेवदेवजगत्पते॥१५॥ ॥
॥सम०॥ ॥प्रकाशें स्वस्वरूपा तूं जाणसी पुरुषोत्तमा॥ भूतपा
ळक भूतेशा देवदेवा जगत्पती॥१५॥ ॥आर्या॥ ॥आपण चि आ
पणां तूं जाणसि बापा स्वयें स्फुराधीशा॥ भूतोद्भवकर देवा भूतेशा दे

वदेवजगदीशा॥१५॥ ॥दोहरा॥ ॥आपनको आपनलखो तुम
॥८॥ पुरुखोतमदेव॥जानतउपजावेत रहत पालतदेवनदेव॥१५॥ ॥
॥ओवी॥ ॥तूं आप आपणानें आत्मा॥जाणशी तूं पुरुषोत्तमा॥भू
तभावनहे महिमा॥देवाधिदेवा आहे तुझी॥१५॥ ॥अभंग॥ ॥
स्वप्रकाशाचें रूप॥आंगें होसी स्वयंरूप॥सर्वजाणत यांचा भूप॥पु
रुषोत्तमपुरुषीं॥१॥ भूतपाळक भूतेशा॥देवदेवजगपरेशा॥आ
सुचीपुर विजे आशा॥ हेचइच्छा तवमनीं॥२॥ वक्रदेवबंदिस्तव॥
निवटिला दैत्यराव॥मजवाटे थोरदेव॥जाला मज करीतां॥३॥ मो
हबंदीं पडिलों होतों॥तवरूपें मुक्त जालों तों॥ तुकावरदे तरला तो॥
गुरुदास हें वाणु॥४॥१५॥ ॥श्लोक॥ ॥वक्तुमर्हस्यशेषेण दि
व्याह्यात्मविभूतयः॥ याभिर्विभूतिभिर्लोकानिमांस्त्वं व्याप्य तिष्ठ
सि॥१६॥ ॥सम०॥ ॥विभूती ज्या तुझ्या दिव्या अशेषें सांगत्या ॥८॥
मला॥हे लोक ज्या विभूतीनें व्यापूनि असतो सि तूं॥१६॥ आर्या॥

गी० दिव्यविभूती आपुल्या सांगाव्या मज हित्या विभूतीनीं॥ यदुकुळचकोरचं अ०
द्रा व्यापिसि हे लोक तूं विभूतीनीं॥१६॥ ॥दोहरा॥ ॥निजविभूतमें ॥१०॥
सों कहो प्रभुजी चित्त के चाय॥जो विभूती श्रीकृष्णज्रू रही जगत में छाय॥
॥ओवी॥ ॥समस्त दिव्य तुझिया विभूती॥ तूं सांगगा मज प्रती॥जि
हीं विभूतीं श्रीपती॥ त्रिभुवन व्यापूनि आहेसि॥१६॥ ॥अभंग॥ ॥
तुझ्या विभूती ज्या दिव्य ह्मणती॥ पांगली सेकी तीं मही पृष्टीं॥१॥ अशे
ष आद्यवीमातें निरोपावी॥ यश तूं गोसावी संपादी हें॥२॥ विभूतीनें
लोक व्यापूनी हे देख॥ असतोसी व्यापक सदोदित॥३॥ तुका या आ
नंद सांगतां संवाद॥ कीं प्राप्ती वरद तो ही रखी॥४॥१६॥ श्लोक॥
कथं विद्यामहं योगिंस्त्वां सदा परिचिंतयन्॥ केषु केषु च भावेषु चिंत्यो
सि भगवन्मया॥१७॥ ॥सम०॥ ॥योगेश्वरा कसें तूं तें जाणों निचिं
तितों सदा॥ आहेसि चिंतना योग्य तूं नू पीं कोण कोण त्या॥१८॥ ॥
॥आर्या॥ ॥चिंतुनि तुज ला कैसें जाणावें म्यां मनांत यदुवंशा॥ को

ण्याकोण्याभावीं चिंतूं कैसा तुझ्या विशिष्टांशा॥१७॥ ॥दोहरा॥
॥१॥ ध्यानतुह्मारो करत प्रभु कैसें ज्ञानो तो हि॥ कोन पदारथमें लखो सो सं
मजावो मोहि॥१७॥ ॥ओवी॥ ॥योगेश्वरा तुझें चिंतन करितां॥
तुज कैसे या रितिजाणणें अनंता॥ तुझें ध्यान कोणे स्थळीं आतां॥ तें
भगवंता सांगे मज॥१७॥ ॥अभंग॥ ॥कैसें योगेश्वरा तुतें या अं
तरा॥ चिंतुनी संसारा मुक्त होणें॥१॥ सदा मी चिंतीतों तुज ठावा आहे तो
॥आहेसी सांग तूं कोणत्या रूपें॥२॥ योग्यया चिंतनीं जेणें मोक्षदानीं॥ तें
तें स्थूल ध्यानीं प्रगटी देवा॥३॥ शेषासीं न कळे तुकी अगम्य लीळे॥ अंथुर
णी वेळे याच्या लाजा॥४॥१७॥ ॥श्लोक॥ ॥विस्तरेणात्मनो योगं वि
भूतिं च जनार्दन॥ भूयः कथय तृप्तिर्हि शृण्वतो नास्ति मेऽमृतम्॥१८॥ ॥
सम०॥ ॥विस्तारें आपुला योग विभूती हि जनार्दना॥ मागुती सांग मी
तृप्त न व्हे या श्रवणामृतें॥१८॥ ॥आर्या॥ ॥आपुलि पुन्हा सविस्तर ॥१॥
विभूति आणि योग सांग बहुधा तो॥ तुझिया वचन नसुधे च्या श्रवणें माझा

गी० हि जीव बहुधा तो॥१८॥ ॥दोहरा॥ ॥ज्या विभूती आपनी कहियह जु अ०
मो सों देव॥ मो कों तृपत न होत है सुनत अभिरस भेव॥१८॥ ओवी॥ ॥ ॥१०५॥
तुझ्या विभूती आत्मयोग विस्तारें करून॥ येळोवेळां ऐकतां होय अमृत
पान॥ हें मज प्रसन्न होवून॥ सांगस्वामी जनार्दना॥१८॥ ॥अभंग॥
विस्तारें आपुला योग हा संचिला॥ ह्मणसी नाहीं दिल्हा कोणा पुढें॥१॥ प
री मी अनन्य जाणुनी अमान्य॥ केल्या हें ज घन्यबाधी तुज॥२॥ जनार्दना
विभुती वदाव्या मागुती॥ कां जे न व्हे तृप्ती श्रवणामृतें॥३॥ अमृत अमरक
री गणती पर॥ तुझी अगोचर कृपा सुधा॥४॥ आतां अर्जुनाची आशंका
जीवींची॥ फेडी ती कृष्णाची पूर्ण दया॥५॥ तोची शब्द ऐका सावध करी तुका
व्यापार लटीका सोडा ह्मणे॥६॥१८॥ ॥श्लोक॥ श्रीभगवानुवाच॥
हंत ते कथयिष्यामि दिव्या ह्यात्मविभूतयः॥ प्राधान्यतः कुरुश्रेष्ठ नास्त्यंतो
विस्तरस्य मे॥१९॥ ॥सम०॥ ॥हर्षे कृष्ण ह्मणे दिव्या विभूती आपु
ल्या तुतें॥ सांगेन परि मुख्य त्वें अंत ज्या विस्तारा नसे॥१९॥ ॥आर्या॥

त्या मुख्य आपुल्या ही दिव्य विभूती द्या अकूपार॥ मी संक्षेपें कथितों
॥१०॥ विस्तारा माझिया नसे पार॥१९॥ ॥दोहरा॥ ॥अर्जुनको सोंहों कहत
निजविभून विस्तार॥ मूरख जितें ते हि कहो हियके दीन नहार॥१९॥ ॥
॥ओवी॥ ॥कृष्ण ह्मणे अर्जुनाप्रती॥ माझ्या दिव्य विभूती बहुत अस
ती॥ त्या माजी सांगेन श्रेष्ठ तुजप्रती॥ येरा पाहतां अंत नसे॥१९॥ अभंग
हर्षें कृष्ण ह्मणें दिव्या ह्या जाणणें॥ विभूती स्वमनें प्रकाशीतों॥१॥ तुतें या
आपुल्या ऐशा सांगीन त्या॥ होतील ऐकी त्या नाहीं ऐशा॥२॥ प्रत्यक्ष
पाहासी साक्षात्कार घेसी॥ परी नसे त्यांसी आदी अंत॥३॥ सांगेन मुख्य
तें परिसे निज सखें॥ तुका या धन्य तें नांवा र्जुनी॥४॥१९॥ श्लोक॥
अहमात्मा गुडाकेश सर्वभूताशय स्थितः॥ अहमादिश्च मध्यं च भूता
नामंत एव च॥२०॥ ॥सम०॥ ॥विभूति मुख्य मी आत्मा सर्वांच्या
आंशयीं स्फुरे॥ जडाच्या आदि मध्यांत घटाला मृत्तिका जसी॥२०॥ ॥ ॥१०॥
॥आर्या॥ सकळा भूतांचा मी हृदयीं आत्मा असे गुडाकेशा॥ मी आ

॥गी०॥ दि मध्य अंन हि भूतांचा जाण मज त्वर्षी केशा॥२०॥ ॥दोहरा॥ ॥सबजी अ०
वके हियमे मोही आतम जान॥ आदि अंत ओर मध्य हों मोही सब में मान॥ ॥१०॥
॥ओवी॥ ॥पार्था गा अवधारी॥ मी आत्मा सर्व भूतांचे शरीरीं॥ मी आ
दि मध्य निर्धारी॥ मीच अंत सर्व भूतांचा॥२०॥ ॥अभंग॥ ॥विभूती
मुख्य मी आत्मा नरस्वामी॥ नीळी मातेच्यो मी व्यापें जेसी॥१॥ सर्वांच्या
आशयीं स्फुरे सर्व ठाईं॥ रिक्तपण नाहीं अणु भर॥२॥ आदि जडाच्या
मध्यांत युक्तीच्या॥ वेष्णव शक्तीच्या आधारें त्या॥३॥ घटाला मृत्तिका
जेवीं व्यार्था ऐका॥ तेसा आत्मा तुका येक बोध॥४॥२०॥ ॥श्लोक॥
आदित्यानामहं विष्णुर्ज्योतिषां रविरंशुमान्॥ मरीचिर्मरुतामस्मि न
क्षत्राणामहं शशी॥२१॥ ॥सम०॥ ॥विष्णू अदितिपुत्रांत दृश्य
ज्योतींत सूर्य मी॥ मरीचि नाम मरुतीं नक्षत्रां माजि चंद्र मी॥२१॥ ॥
॥आर्या॥ ॥अदितिसुतीं मी विष्णू पार्था ज्योतिर्गणांत मीच रवी॥
मरुतां माजि मरीची भगणा माजी शशी न तु वरवी॥२१॥ दोहरा॥

आदितन मों विष्णु हों ज्योतिन में रबिदेव ॥ बायन माझ मरीची होंतपन

में ससिदेव ॥ २१॥ ॥ ओवी ॥ ॥ अदितिपुत्रांत मी विष्णू ॥ तेजांत
मी असे भानू ॥ मरुद्गणा माजि मरीचि होउन ॥ नक्षत्रांत शशी मी ॥ २१॥
॥ अभंग ॥ ॥ अदिती आदित्य प्रसवली सत्य ॥ बाराचा सांप्रत अहं वि
ष्णु ॥ १ ॥ दृश्य ज्योती यांत सूर्य मी साक्षात ॥ तरी प्रकाशीत पृथ्वी परा ॥
॥ २ ॥ मरीची मरुत चंद्र ताराकांत ॥ औषधी पोशीत रश्मि स्पर्शें ॥ ३ ॥
क्षयकलंका नी गेला जरी व्यापुनी ॥ सदाशीव मुर्धी विराजला ॥ ४ ॥ २१
॥ श्लोक ॥ ॥ वेदानां सामवेदोऽस्मि देवानामस्मि वासवः ॥ इंद्रिया
णां मनश्चास्मि भूतानामस्मि चेतना ॥ २२ ॥ ॥ सम० ॥ सर्व वेदीं
सामवेद इंद्र देवांत मी असे ॥ इंद्रियां माजि मन मी भूतां माजि प्रतीत मी
॥ २२ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ इंद्रियां माजि मन मी पार्था वेदांत जाण सामातें
॥ भूतांत चेतना मी स्फुरांत मीं इंद्र जाणया मातें ॥ २२ ॥ ॥ दोहरा ॥

सामवेद हों बेद में बिंद्र अमरगण मांह ॥ जीवन मों हों चेतना मन बिंद्रि

न कों नाह ॥ २२ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ वेदां मध्यें सामवेद ॥ देवांत इंद्र मी
प्रसिद्ध ॥ इंद्रियांत मन संबंध ॥ जीवांचें चैतन्य मी ॥ २२ ॥ अभंग ॥
सर्व वेदां माजी साम वेद आजी ॥ प्रगटला तेजीं माझ्या रूपीं ॥ १ ॥ इंद्र
जो देवांचा व्यापार भुवनांचा ॥ शास्ता दानवांचा वज्री तो मी ॥ २ ॥ मी
शें इंद्रिय ग्रामींचा वरे मन स्वामी ॥ अनिवार नामीं असें माझ्या ॥ ३ ॥

आतां भूताकृती या माजी प्रतीती ॥ बोले गोपी पती तुका म्हणे ॥ ४ ॥ २२
॥ श्लोक ॥ ॥ रुद्राणां शंकरश्चास्मि वित्तेशो यक्षरक्षसाम् ॥ वसूनां
पावकश्चास्मि मेरुः शिखरिणामहम् ॥ २३ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ रुद्रां
त शंकर असे यक्षादि किं कुबेर मी ॥ वसू मध्यें पावक मी शिखराद्रींत
मेरु मी ॥ २३ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ पावक वसू मधें मी राक्षस यक्षांत
मीच वैश्रवण ॥ मी पर्वतांत मेरू शंकर रुद्रांत मी करी श्रवण ॥ २३ ॥
॥ दोहरा ॥ ॥ रुद्रन में शंकर हों यच्छन माज धनेश ॥ पावक हों
सब वसुन में शैलन में मेरु देख ॥ २३ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ रुद्रां मध्यें

मी शंकर ॥ यक्षामाजि धनेश्वर ॥ वसू मध्यें वैश्वानर ॥ पर्वतांत मे
॥१२॥ रू मी ॥ २३ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ रुद्रांत शंकर यक्षांत कुबेर ॥ वसूम
ध्यें थोर पावक मी ॥ १ ॥ शिखरि माजी मेरू बोले जगद्गुरू ॥ आहे
जाचा भार पृथ्वीमानी ॥ २ ॥ उतरें उत्तरे रूर भारें न ठरे ॥ दक्षणा हि
द्यारे क्षेत्रा सह ॥ ३ ॥ मग आगस्ति सी स्थापिलें वेगेसीं ॥ तुकया ध
रेसीं धीर जाला ॥ ४ ॥ २३ ॥ ॥ श्लोक ॥ पुरोधसांच मुख्यं मां विद्धि
पार्थ बृहस्पतिम् ॥ सेनानीनामहं स्कंदः सरसामस्मि सागरः ॥ २४
॥ सम० ॥ ॥ पुरोहितांत जो मुख्य तो मी जाण बृहस्पति ॥ सेनापतींत
मी स्कंद मी समुद्र सरोवरीं ॥ २४ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ मी च उपाध्यायां
त हि बृहस्पती मुख्य ज्यास इंद्र नमी ॥ सागर सरोवरीं मी सेनापाळांत
तो षडानन मी ॥ २४ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ देवपुरोहित मुख्य हों मोहि
बृहस्पती जान ॥ खट्मुख सेनापतिन में सरवर में सागर मान ॥ २४ ॥ ॥१२॥
॥ ओवी ॥ ॥ पुरोहित बृहस्पती ॥ सेनापतींत स्वामी कार्तिक म्हण

गी० ती ॥ सरितांत सागर पती ॥ सर्व मीच जाण ॥ २४ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ अ०
पुरुहूतीं श्रेष्ठ पुरोहित वरिष्ट ॥ देवगुरु ज्येष्ठ अंश माझा ॥ १ ॥ तरी तेतीस ॥१०॥
कोटी घालूनि पदिं मोठी ॥ नीज हीत गोष्टी वीचारीती ॥ २ ॥ आतां पार्थ
स्वामी कार्तिक अनग्य मी ॥ सेनापतींत मी म्हणवीतों ॥ ३ ॥ सरोवरीं सिं
धु म्हणवी दीनबंधु ॥ जेणें दीला वेधु तुकयासी ॥ ४ ॥ २४ ॥ श्लोक ॥
महर्षीणां भृगुरहं गिरामस्म्येकमक्षरम् ॥ यज्ञानां जपयज्ञोऽस्मि
स्थावराणां हिमालयः ॥ २५ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ महर्षींत भृगु वेदवाणीं
त प्रणवाक्षर ॥ जपयज्ञ मि यज्ञांत अचलांत हिमाचल ॥ २५ ॥ ॥
॥ आर्या ॥ ॥ प्रणवाक्षर वाणींत मि जाण भृगू मी महर्षि रुज्ञांत ॥
मी स्थावरीं हिमालय मी जपयज्ञ प्रशस्त यज्ञांत ॥ २५ ॥ दोहरा ॥ ॥
महा रुखिन मों भृगु जु हों बानिन मों ओंकार ॥ जग्यन में जप जग्य
हों स्थावर में हिमधार ॥ २५ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ ऋषि माजि भृगु ऋषे
श्वर ॥ वाचा माजीं येकाक्षर ॥ यज्ञांत जपयज्ञेश्वर ॥ स्थावरीं मी हिमा

लय॥ २५॥ ॥अभंग॥ ॥ महर्षींत भृगूदेवलणे सांगूं॥ ज्याच्या
क्रोधीं वागूं शांतिरूपें॥१॥ वाणींत प्रणव अक्षरस्वभाव॥ बोलेवासु
देव ऐक्यरूपें॥२॥ यज्ञींजपयज्ञ जाण मीरूयज्ञ॥ पावती अभिज्ञ वां
छितमी॥३॥ अचळीं हिमालय मीच स्वयें होय॥ तुकया सांठायसां पड
ला॥४॥२५॥ ॥श्लोक॥ ॥अश्वत्थः सर्ववृक्षाणां देवर्षीणांच
नारदः॥ गंधर्वाणां चित्ररथः सिद्धानां कपिलो मुनिः॥२६॥ **सम०**॥
अश्वत्थ सर्ववृक्षांत देवर्षींमाजि नारद॥ गंधर्वीं मी चित्ररथ सिद्धीं क
पिल जो मुनी॥२६॥ ॥आर्या॥ ॥वृक्षीं अश्वत्थ हि मी देवर्षींमाजि
जाण नारद मी॥ गंधर्व चित्ररथ मी सिद्ध कपिल रत सदा शमदमीं मी॥
॥२६॥ ॥दोहरा॥ ॥वृच्छन मों पिंपरज्ञ होंऋ रिखन में नारद देव॥ गं
धर्वन में चीत्ररथ सिद्ध में कपिल सों सेव॥२६॥ ॥ओवी॥ ॥वृक्षां
त अश्वत्थ प्रसिद्ध॥ देवर्षीमाजि नारद॥ गंधर्वीं चित्ररथ॥ सिद्धांत
कपिल महामुनी मी॥२६॥ ॥अभंग॥ ॥सर्वही वृक्षांत राया पिंप ॥१३॥

ळ थोर॥ माझाच आकार मूर्तिमय॥१॥ देवर्षींत मीच जालों गां नारद
कीर्तनाचा छंद वाढावया॥२॥ कलह लाऊनी पाहातों कवतुक॥ क्रोध
त्रिपुरांतक ज्याचा न ये॥३॥ देवदैत्यां सममान्य गुरु जैसा॥ कंस
कृष्ण तैसा राखों जाणे॥४॥ आतां चित्ररथ मीच गंधर्वांत॥ कपील सि
द्धांत तुका आला॥५॥२६॥ ॥श्लोक॥ ॥उच्चैःश्रवसमश्वानां वि
द्धि माममृतोद्भवम्॥ ऐरावतं गजेंद्राणां नराणांच नराधिपम्॥२७॥
॥सम०॥ ॥अश्वांत उच्चैःश्रवा मी जो जाला क्षीरसागरीं॥ ऐरावत ग
जेंद्रांत नरांत नरराज मी॥२७॥ ॥आर्या॥ ॥ऐरावत द्विपांत हि
जाण नरामाजि तो नराधिप मी॥ उच्चैःश्रव अश्वांत हि जाण रसामाजि
तें चि अमृत मी॥२७॥ ॥दोहरा॥ ॥अश्वन में उच्चैःश्रवा गज में
ऐरावत जान॥ नरमाझ नरपती हों पोखत सब के जान॥२७॥ ॥
॥ओवी॥ ॥अश्वामाजि उच्चैःश्रवा वारु॥ गजांत ऐरावत कुंजरु॥
मनुष्यांत राजा नरु॥ मीच असें॥२७॥ ॥अभंग॥ ॥उच्चैःश्रवा

अश्वीं जालाक्षीराब्धींत॥ गजीं ऐरावतमीच होय॥१॥ नरांत भूपाळ
॥१४॥ मी होय अर्जुना॥ अकर्मशासनानें व्याथिकीं॥२॥ राज निंदा केलीने
मातें लागते॥ मच्छाप बाधते प्राणी पावे॥३॥ तुका ह्मणे राज्य आह्मा
त्रिभुवनीचें॥ सहज निंदकाचें तोंड काळें॥४॥२७॥ ॥श्लोक॥ ॥
आयुधानामहं वज्रं धेनूनामस्मि कामधुक्॥ प्रजनश्चास्मि कंदर्पः
सर्पाणामस्मि वासुकिः॥२८॥ ॥सम०॥ ॥आयुधामाजि मी व
ज्र गोधनीं कामधेनु मी॥ संतानहेतु मी काम मी सर्पामाजि वासुकी॥
॥२८॥ ॥आर्या॥ ॥ मी आयुधांत वज्र हि मी संतानांत योगि कंदर्प
धेनूंत कामधेनू मी सर्पामाजि वासुकी सर्प॥२८॥ ॥दोहरा॥ हति
यारमों वज्र हों कामधेनु हों गाय॥ कामप्रजा करनार हों वासुकि सर्पन
राय॥२८॥ ॥ओवी॥ ॥शस्त्रांत मी वज्र॥ धेनूमध्यें कामधेनू प
रिकर॥ संतानहेतु कामनिरधार॥ सर्पांत मी वासुकी॥२८॥ अभंग ॥१४॥
आयुधीं मी वज्र करी गिरी चूर॥ तेजें ज्या थरार धरा कांपे॥१॥ अंगवा

गी० तधाके शेष जिव्हा कादी॥ चंद्र दैत्य मठीं जीता होय॥२॥ एव दाप्रताप द अ०
धीची ऋषीचा॥ त्याची या हाडाचा दंभोलि हा॥३॥ धेनु काम धेनू संताना ॥१०॥
तकाम॥ सर्पीं तु कानाम वासूकी तो॥४॥२८॥ ॥श्लोक॥ ॥अनंत
श्चास्मि नागानां वरुणो यादसामहम्॥ पितॄणामर्यमा चास्मि यमः
संयमतामहम्॥२९॥ ॥सम०॥ ॥जलजतूंत वरुण नागजातींत
शेष मी॥ यम निग्रह कर्त्यांत अर्यमा पितरांत मी॥२९॥ ॥आर्या॥
पितरांत अर्यमा मी शिक्षाकर्त्यांत जाण मीच यम॥ मी जलचरांत वरु
ण हि अनंत नागांत मीच हा नेम॥२९॥ ॥दोहरा॥ ॥ नागन माझ
अनंत हों वरुण हों जलजंत॥ पित्रुन हों अर्जमा जम हों संजमवंत॥२९॥
॥ओवी॥ ॥ नागामाजि अनंत॥ वरुण मी जळचरांत॥ अर्यमा
पितृगणांत॥ संयमांत यम मी॥२९॥ ॥अभंग॥ ॥जळजंतुमा
जी ह्मणवी तो वरुण॥ शेष मी आपण नागजातीं॥१॥ ह्मणूनी अव
तारीं रक्षितों पाठीसीं॥ मज हूनि गुणे सीं आगळा जो॥२॥ पितृगणां

माजी अर्यमा म्हण विनों ॥ भाग सर्व देतों पितरांसी ॥ ३ ॥ निग्रह करत्यां
॥१५॥ त यम म्हणवीतों ॥ ज्यासीं लोक भीतो तुका म्हणे ॥ ४ ॥ २९ ॥ श्लोक ॥
प्रल्हादश्चास्मि दैत्यानां कालः कलयतामहम् ॥ मृगाणां च मृगेंद्रोऽहं वै
नतेयश्च पक्षिणाम् ॥ ३० ॥ ॥ सम० ॥ ॥ प्रल्हाद दैत्यांत असे चाल
णारांत काळ मी ॥ श्वापदां माजि मी सिंह पक्ष्यांत विनता सुत ॥ ३० ॥
॥ आर्या ॥ ॥ पक्ष्यामाजि गरुड मी असुरीं प्रल्हाद मी सगुण बाळ ॥
मी केसरी मृगांत हि आकळणारांत मी असे काळ ॥ ३० ॥ दोहरा ॥ ॥
दैत्यन मों प्रहराद हों प्रेरन हारो काल ॥ सिंह जु हों सब मृगन में पछिन
में रिपुब्याल ॥ ३० ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ प्रल्हाद मी दैत्यांत ॥ काळ मी म
हाकाळांत ॥ सिंह मी श्वापदांत ॥ पक्ष्यांत मी गरुड जाण ॥ ३० ॥ ॥
॥ अभंग ॥ ॥ दैत्यांत प्रल्हाद मी चरश पाळ ॥ चाळणारा काळ मीच
जालों ॥ १ ॥ श्वापदांत सिंह तैसा च खगेंद्र ॥ पक्ष्यांत पक्षींद्र रूप माझें ॥ ॥१५॥
॥ २ ॥ शेषाही अधीक भक्ती गरुडाची ॥ तैसीच आमुची तुका म्हणे ॥ ३ ॥

गी० ॥ ३० ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ पवनः पवतामस्मि रामः शस्त्रभृतामहम् अ०
झषाणां मकरश्चास्मि स्रोतसामस्मि जान्हवी ॥ ३१ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ ॥१०॥
उडती त्यांत मी वायू शस्त्र धर्त्यांत राम मी ॥ मत्स्यामधें मकर मी जान्ह
वी मी नद्यांमधें ॥ ३१ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ मी धांवत्यांत पवन हि मत्स्यामा
जी असे महामकर ॥ सरित्तांत जान्हवी मी शस्त्र धरां माजि राम सौख्य
कर ॥ ३१ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ उताविल में पवन हों शस्त्र धरन में राम ॥
जलजंतन में मगर हों नदी गंगा अभिराम ॥ ३१ ॥ ॥ ओवी ॥ चाळकां
माजि पवन ॥ शस्त्र धरांत मी दशरथ नंदन ॥ झषामाजि मगर होउन ॥
सरितां माजि जान्हवी ॥ ३१ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ उडतीं त्यांत वायू शस्त्र
पाणियांत ॥ जानकीचा कांत राम तो मी ॥ १ ॥ मत्स्यांत मगर नद्यांत जा
न्हवी ॥ रूपें बोळखावीं माझ्या ठाई ॥ २ ॥ तरीच मस्तकीं घेउनी स्वर्धुनी
शिव आनंद वनीं विराजला ॥ ३ ॥ कलियुगीं नाम तारक हरीचें ॥ तैसें
भागीरथीचें जीवन तुका ॥ ४ ॥ ३१ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ सर्गाणामा

द्रिरंतश्चमध्यंचैवाहमर्जुन ॥ अध्यात्मविद्याविद्यानांवादः प्रवदतामह
म् ॥ ३२॥ ॥सम०॥ ॥ आद्यंततत्वसृष्टीचातेव्हांमध्येंहिमीचकीं ॥
अध्यात्मविद्याविद्यांततत्त्ववाक्यांततत्वमी ॥३२॥ आर्या॥ ॥ वादांतत
त्ववादहिपरिमीआद्यंतमध्यसृष्टींत ॥ विद्येंतआत्मविद्यावरवेंहेंजा
णआत्मसृष्टींत॥ ३२॥ ॥दोहरा॥ ॥अध्यातमविद्यातिन्हेवादवा
दनमोहि ॥ आदिअंतमध्यहोंसबेसृष्टिकोंमाहि॥ ३२॥ ओवी॥ ॥
सृष्टिचेंआदिअंतमध्यस्थान ॥ विद्यांतअध्यात्मविद्याजाण॥ वादांतत
त्वकथन॥ सर्वजाणमीचअसे ॥ ३२॥ ॥अभंग॥ ॥आद्यं
ततयातत्त्वसृष्टीचापांडवा॥ मध्यहीमीतेव्हांप्रकाशांत ॥१॥ ऐसेंजा
णेंखुणेंविद्यातेंअध्यात्म॥ ह्मणविपुरुषोत्तमविद्येमाजी ॥२॥ तत्त्ववे
त्त्यामाजीतत्त्वह्मणवीतों ॥ज्यामाजींविरतोतुकास्वयें ॥३॥ ३२॥ ॥
॥श्लोक॥ ॥ अक्षराणामकारोऽस्मि द्वंद्वः सामासिकस्यच ॥ अहमे ॥१६॥
वाक्षयःकालोधाताऽहंविश्वतोमुखः ॥ ३३॥ ॥सम०॥ ॥अका

गी० रमी.अक्षरांतसमासींद्वंद्वनाममी ॥ मीस्वयेंनित्यजोकाळमीसर्वाधार अ०
सर्वमी ॥ ३३॥ ॥आर्या॥ ॥ मीअक्षरींअकारद्वंद्वसमासांतहेंवि ॥१०॥
दितसूज्ञां ॥ मीअक्षयकाळअसेधातामीसर्वसन्मुखप्रज्ञा॥ ३३॥ ॥
॥दोहरा॥ अखरमाजिअकारहोंद्वंद्वसमास निजजान ॥ होंइअछइकाळ
होंधातामोंकोंमान॥ ३३॥ ॥ओवी॥ ॥ अक्षरामाजिअकारदेख॥
समासींद्वंद्वसमासक॥ मीअक्षयीकाळदेख॥ ब्रह्माविष्णूमीचअसे
॥३३॥ ॥अभंग॥ ॥अक्षरींअकारमीचधनंजया॥ समासींसख
याद्वंद्वनामी ॥१॥ नित्यजोंकांकाळमीस्वयेंगोपाळ॥ आधारसबळस
र्वांचामी ॥२॥ सर्वांसर्वसुखींतृप्तअन्नदाता ॥जीवावांचवीतामीच
तुका ॥३॥ ३३॥ ॥श्लोक॥ ॥ मृत्युः सर्वहरश्चाहमुद्भवश्चभविष्य
ताम् ॥ कीर्तिः श्रीर्वाक्चनारीणांस्मृतिर्मेधा धृतिः क्षमा॥ ३४॥ सम०॥
मृत्युमीसर्वजोनाशीजन्मतीत्यांतजन्ममी॥ नारींतकीर्तिश्रीवाणीस्मृ
तिप्रज्ञाधृतिक्षमा॥ ३४॥ ॥आर्या॥ मीमृत्युसर्वहर्त्ताजन्मतिजे

यांतजन्ममीपाहे॥ नारींतस्मृतिधृतिमतिवाणीकीर्त्तिक्षमादया पाहे
॥१७॥ ॥३४॥ ॥दोहरा॥ ॥जोसबकोंसंहाररहोंअरुउपाजावनहार॥श्रु
तिकीरतरुछमाहोंहीबुद्धिसंभार॥३४॥ ॥ओवी॥ ॥सर्वहर
माजिमरण॥जन्मकाळींजनन॥कीर्तिश्रीवाणीनारींतजाण॥
स्मृतिप्रज्ञाधृतिक्षमामी॥३४॥ ॥अभंग॥ ॥मरणमीजीवासं
हर्ताजयाची॥जेथेंजाणीवेचीकळालोपे॥१॥जन्ममीह्मणूनीहोतोंपु
न्होत्सव॥रंकहोकांरावरुखसम॥२॥नारींतस्त्रीलिंगींकीर्तिजेश्रीवा
णीजेणेंगुणेंप्राणीमहत्वाये॥३॥स्मृतिप्रज्ञाधृतिक्षमातुकाराम॥पा
वलाआरामींनिरंतर॥४॥३४॥ ॥श्लोक॥ बृहत्सामतथासाम्नां
गायत्रीछंदसामहम्॥ मासानांमार्गशीर्षोऽहमृतूनांकुसुमाकरः॥
॥३५॥ ॥सम०॥ ॥सामवेदींबृहत्सामछंदींगायत्रिनाममी॥मा
सांमध्येंमार्गशीर्षऋतूंमाजीवसंतमी॥३५॥ ॥आर्या॥ ॥सामां ॥१७॥
तबृहत्सामहिगायत्रीमीचअवघियांछंदीं॥ मासांतमार्गशीर्षहीकोंते

या मीवसंतऋतुवृंदीं॥३५॥ ॥दोहरा॥ ॥महासामहोंसाममेंगाय अ०
त्रीहोंछंद॥ मार्गशीर्षहोंमासमेंरुतुबसंतसुखकंद॥३५॥ओवी॥ ॥१०॥
बृहत्साम सामवेदांत॥आणिछंदतों गायत्रींत॥मार्गशीर्षमीमासांत॥
ऋतुमध्येंवसंतमी॥३५॥ ॥अभंग॥ ॥सामवेदींजाणबृहत्सा
मसूत्र॥विचारानें पावतेहीं मीच॥१॥ छंदींगायत्रीजेनाममीपांडवा॥
मासांतजाणावा मार्गशीर्ष॥२॥ ऋतूंतवसंतवर्णीज्यासीव्यास॥तु
काह्मणेत्रासकळीकाळा॥३॥३५॥ ॥श्लोक॥ ॥द्यूतंछलयता
मस्मितेजस्तेजस्विनामहम्॥जयोऽस्मिव्यवसायोऽस्मिसत्वंसत्ववं
तामहम्॥३६॥ ॥सम०॥ ॥द्यूतमीकपरामाजीतेजस्व्यांमाजिते
जमी॥जयनिश्चयदोन्हीमी सत्ववंतांत सत्वमी॥३६॥आर्या॥ ॥
तेजस्व्यांततेजहिद्यूतचिमीजाणकपटकर्त्यांत॥जयमीआणिकनि
श्चयमीसत्वहिसत्ववंततेजांत॥३६॥ ॥दोहरा॥ ॥द्यूतजुहोंसब
छलनमोंतेजस्विनमेतेजु॥जेओरउद्यमसत्वहोंसततसंतवनकेजु॥

॥३६॥ ॥ओवी॥ ॥छलकामाजिद्यूत॥तेजस्वियांत तेजदीस॥
व्यवसायामाजीजयोसमस्त॥सत्ववंतांमध्येंसत्वगुण मी॥३६॥ ॥
अभंग॥ ॥कपट्यांमाजीद्यूत तेंमीच साक्षांत॥चोरीबाजारांत नवा
रचे॥१॥ तेजस्वीपुरुषांत तेज तें माझेंची॥ कांजेसमर्थांची सत्ता नाहीं॥
॥२॥आतांजयोतेंची निश्चयही मीच॥ दिवसंदिवसउंच कळाचढे॥३
सत्ववंतीं सत्व माझेंच पांडवा॥जगानीजाचा वा स्वस्थ तुका॥४॥३६
॥श्लोक॥ ॥वृष्णीनांवासुदेवोऽस्मिपांडवानां धनंजयः॥ मुनीना
मप्यहंव्यासः कवीनामुशनाकविः॥३७॥ ॥सम०॥ ॥वृष्णिवं
शींवासुदेव पांडवांत धनंजय॥मुनीमध्येंहिमीव्यास कवींत कविशुक्र
मी॥३७॥ ॥आर्या॥ ॥वृष्णींतवासुदेव हिकौंतेया मीमुनीमधें
व्यास॥मीपांडवांत अर्जुन कविमाजी कविसजाण शुक्रास॥३७॥ ॥
॥दोहरा॥ ॥वृष्णिनमेवासुदेव पांडवमें अर्जुनराय॥ मुनिनमेंव्या ॥१९॥
सहोंकविनमोंउसनाराय॥३७॥ ॥ओवी॥ ॥यादवामाजिवा

सुदेव॥ पांडवामाजि धनंजय॥मुनिमध्येंहि मीं व्यासदेव॥ कविमाजिशु
क्रमी॥३७॥ ॥अभंग॥ ॥ कृष्णिवंशींवासुदेव॥ तो मी ह्मणे देवरा
व॥१॥ज्याचेअचाटपवाडे॥वर्णनींशुकव्यासवेडे॥२॥ विधिशक्राअगो
चर॥ नंदगोष्ठांगणींईश्वर॥३॥ असोपाच पांडवांत॥ धनंजयतूंसाक्षात
॥४॥ तापसचेशेंबहिणनेली॥ आमुचीमर्जीनपोकळली॥५॥ कांजेदो
घांचें येकत्व॥ मुनींत व्यासतेंचीतत्व॥६॥ कविमाजिशुक्रजोकां॥ तो
हीमीचमानीतुका॥७॥३७॥ ॥श्लोक॥ ॥दंडोदमयतामस्मिनी
तिरस्मिजिगीषताम्॥ मौनंचैवास्मिगुह्यानांज्ञानंज्ञानवतामहम्॥
॥३८॥ ॥सम०॥ ॥दंड मी दंडकर्त्यांत जिंकणारांत नीति मी॥ परेंचें
मौन गुह्यांत ज्ञान मी ज्ञानियांमधें॥३८॥ ॥आर्या॥ ॥मी नीति
जगींत्यांत हि दंड हि कर्त्यांत जाण मी दंड॥ गुह्यांत मौन मी हें ज्ञान्याचें
ज्ञानजाणऊदंड॥३८॥ ॥दोहरा॥ ॥ दंडवंतमें दंड हों नीतवंतमें नी
त॥ ग्याननमें सबग्यान हों मौन दुरावंत मेरीत॥३८॥ ॥ओवी॥॥

दंडकर्त्यांतमीदंड॥जयांतजयवंत निवाड॥ज्ञानवंतांतज्ञानमुंड॥ गु
 ह्यामाजि मोनमी॥ ३८॥ ॥अभंग॥ ॥दंडकर्त्यांमधेंदंड॥तोमी
ह्मणोनी प्रचंड॥१॥ जिंकीं न्याय मार्गीं नीती॥ तेही मच्छक्ती नीरुती॥
॥२॥ परेचें जें गुह्य मोन॥ मीच नजाणे ई शान॥३॥ आतां ज्ञान जें ज्ञा
नीयां॥ज्ञानेश्वरु वंद्य गयां॥तुका ह्मणे ऐसेरीति॥ सांगूनियां भगवं
ति॥५॥३८॥ ॥श्लोक॥ ॥ यच्चापि सर्वभूतानां बीजं तदहमर्जुन॥
नतदस्ति विनायत्स्यान्मया भूतं चराचरम्॥ ३९॥ ॥सम॰॥ ॥
जें नित्य सर्व भूतांचें बीज तें मीच अर्जुना॥ न घडे कीं मज विणें कांहीं होय
चराचर॥३९॥ ॥आर्या॥ ॥ जें सर्वां भूतांचें बीज असें अर्जुना हि
तें हें मी॥ मज विण भूत चराचर न येक हीजें विहोयन गहेमी॥ ३९॥ ॥
॥ दोहरा॥ ॥ औरवदमें सब अन्नमें कांचन धातुन माह॥ सर्वसमें ज्यों
द्रव्यत्यों मे विभूति नरनाह॥३९॥ ॥ ओवी॥ ॥सर्व भूतांचें बीज ॥१९॥
असें मी जाण॥ मज वेगळें नाहीं स्थान॥ चराचरीं जालें जाण॥ ऐसें जाण

 अर्जुना॥३९॥ ॥अभंग॥ ॥जें नित्य सर्वही भूतां॥ बीज ते मी पांडु
सुता॥१॥ न घडे कीं मज वीण॥ चराचराचें कारण॥२॥ मा तें मूढ न बोळ
खे॥ पैं मी सर्वांसी पारिखे॥३॥ तुकीं उनरे आमुचे॥ येक मानस तुकया
चें॥४॥३९॥ ॥श्लोक॥ ॥ नांतोस्ति मम दिव्यानां विभूतीनां परंत
प॥ एष तूद्देशतः प्रोक्तो विभूतेर्विस्तरो मया॥ ४०॥ ॥सम॰॥माझ्या
दिव्या विभूतीला अंत नाहीं परंतपा॥ हा तों विभूति विस्तार म्यां संक्षेपें
विवर्णिला॥४०॥ ॥आर्या॥ ॥ नाहीं कदापि माझ्या दिव्य विभूती
स अंत निष्पापा॥ उद्देशें कथिला तुज म्यां हा विस्तार विभुतिचा बापा
॥४०॥ ॥दोहरा॥ ॥ मेरी दिव्य विभूति कों अंत न जानें जाय॥ यह
तो थोरो सो कह्यो मों विभूत कों भाय॥४०॥ ॥ओवी॥ माझ्या दिव्य
विभूती अर्जुना॥ अंत नाहीं यांसि जाण॥ ही सांगितली खुण॥ सं
क्षेपें तुला॥४०॥ ॥अभंग॥ ॥जाल्या मजची पारुनी॥ दिव्य
ह्मणो त्याला गुनी॥१॥ माझ्या विभूतीचा अंत॥ परंतपा जाणे मात॥
॥२॥

हा तो विभूती विस्तार॥ पाहों न शके दिनकर॥ ३॥ म्यां वर्णिला संक्षेपें
॥२०॥ येक तुकया आक्षेपें॥४॥४०॥ ॥श्लोक॥ ॥यद्यद्विभूतिमत्सत्वं
श्रीमदूर्जितमेव वा॥ तत्तदेवावगच्छ त्वं मम तेजोंऽशसंभवम्॥४१॥ ॥
॥सम०॥ ॥आतां जो कां भाग्यवंत प्राणी श्रीमंत उर्जित॥ तो तो तूं जाण
कीं माझ्या तेजांशाचा चि संभव॥४१॥ ॥आर्या॥ ॥जो जो प्राणी श्री
नें विभूतिने युक्त ऊर्जितें रमतो॥ तो तो माझ्या अंशें संभवला जाण जो स्फुरे
रमतो॥४१॥ ॥दोहरा॥ ॥जो कछु या सङ्सार मों का हु गुन अधिका
य॥ सो सब मेरे तेज है दिन्हो तो हि बताय॥४१॥ ॥ओवी॥ ॥जे ऐश्व
र्यवंत सत्ववंत देखसी॥ लक्ष्मी आहे जयापासी॥ अथवा जय अ सेज्यांपा
सीं॥ ते जाण अंश माझे॥४१॥ ॥अभंग॥ ॥आतां जे कां भाग्यवं
त॥ प्राणी होत श्रीमंत॥१॥ ऐसा देवाचा प्रगटे॥ स्फुरव सिंधु चि विश्वीं
दाटे॥२॥ तो तो प्राणी कीर्तिमान॥ जाणे मीच भगवान॥३॥ आहे तेजों ॥२०॥
श संभव॥ तन्हीं तुकयाचा भाव॥४॥४१॥ ॥श्लोक॥ अथवा बहु

गी० नैतेन किं ज्ञातेन तवार्जुन॥ विष्टभ्याहमिदं कृत्स्नमेकांशेन स्थितो जग अ०
त्॥४२॥ ॥सम०॥ ॥आतां या बहु हि ज्ञानें जाणसी कि ति अर्जुना॥ ॥१०॥
जें अधिष्ठूनि उरलों एकांशीं हीन हें जग॥४२॥ ॥आर्या॥ ॥अथवा
बहुतां ज्ञानें काय तुला अर्जुना स्फुधी राहे॥ जग सकळ हि मी वापए क्या
अंशें चि व्यापुनी राहे॥४२॥ ॥दोहरा॥ ॥बहुत ना सों कह्यो अर्जुन
वात बनाय॥ जब जग अपनें अंस सों मेरा ख्यो ठहराय॥४२॥ ओवी
अर्जुना ऐक ज्ञान॥ बहु सांगितलियां काय कारण॥ विश्व जालें मज पा
सून॥ एक अंशें जाण पा तुज॥४२॥ ॥अभंग॥ ॥आतां बहुता
या ज्ञानें॥ फां रा भरिजेल मनें॥१॥ किती अर्जुना जाणसी॥ श्रम नंदी उ
तरसी॥२॥ जे कां उरलें अधिष्ठुनी॥ येक अंशें हें जग मानी॥३॥ तुका
वदला किंचित॥ जाला विस्तार बहुत॥४॥ ४२॥ ॥इति श्रीमद्भग
वद्गीतायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे विभूतियोगो नाम दशमोऽ
ध्यायः॥१०॥ ॥वामन॥ ॥इति टीका समश्लोकी अध्याय द

श मावरी ॥ श्रीपार्थसारथीकर्त्ताजो वामनमनोरथी ॥१७॥ ॥ ॥
 ॥अभंग॥ ॥जालाप्रसंगसमाप्त॥ कृष्णअर्जुनासंमत॥१॥ यो
गशास्त्रखरेंदिसे॥ मायाभंजनशस्त्रअसे॥२॥ येथेंविभूतीवर्णील्या
॥अर्जुनाआंगींविस्तारल्या॥३॥ आतांपुढेंचमत्कारें॥ तुकाबोलेल
आदरें॥४॥ १०॥ ॥इतिगीतार्थबोधिन्यांश्रीमद्भगवद्गीताटी
कायांदशमोध्यायः॥१०॥ ॥७॥ ॥७॥ ॥७॥

 श्रीगणेशायनमः॥ ॥वामन॥ ॥ बोलिलानवमाध्यायींपरमेयो
गमेश्वरं॥ कींपाहेमजईशाचीविश्वनिर्माणयुक्तिहे॥१॥ दोरींसर्पतसेंवि
श्वमद्रूपींपरिदोरमी॥ विश्वसर्पीनसेंअंनींसर्पदोरांतहीनसे॥२॥ मातींतघ
टतोमिथ्याघटींमातीनयास्तव॥ मातीमध्येंनघटहीकींतोवस्तुदुजीनसे॥३
मातींतमातीचअसेघटभासेनसोनियां॥ तरींपार्थाकरीं ऐशीविश्वात्मत्व
उपासना॥४॥ आतांतूंजीवतुजलाजालेंज्ञानअसेजरीं॥ यथास्थितसम
ग्रत्वेंनयेअनुभवाजग॥५॥ निर्धर्मआत्मामाझाहीतुझाही एकतोपरी॥
उपाधिसर्वज्ञमाझाअविद्यायुक्ततोतुझा॥६॥ माझ्याप्रसादेंतूंज्ञाताहो
शीसर्वज्ञहीपरी॥ जाण गीतत्त्वमात्रातेंनप्रपंचींविचित्रता॥७॥ मणिए
कस्वर्णाचाकळतांसर्वभूषणीं॥ स्वर्णतत्त्वकळलेंपरिनेणेचिकूसरी॥
॥८॥ कसाकायअळंकारकेव्हडाकायकूसरी॥ हेंकळेनातसेंविश्वनयेअ
नुभवावरें॥९॥ तरींदृष्टीस्वर्णांतदेतांसर्वस्वर्णतें॥ कांहींदिसेदिसे
नाजेंतेंहीतेंचिनसंशय॥१०॥ याभावेंगगनींवायूद्विधात्यामाजिचंच

ळ ॥ कळेन येअनुभवा स्थिरतोहीनभींचकीं ॥ ११ ॥ स्वरूपीं ऐरिती विश्व
॥१॥ भावी तूं ह्मणूनियां ॥ बोलिलानवमाध्यायीं भगवान् अर्जुनाप्रती ॥ १२ ॥
परंतु येथें तोन्यायचा टला अर्जुनासकीं ॥ पाकक्रियाशिकवितो कल्पवृक्ष
क्रूधातुरा ॥ १३ ॥ हा दोष मागणाराचाकल्पिलें कल्पवृक्षदे ॥ तरीं याचेंन
पाहों कां विश्वरूपयथास्थित ॥ १४ ॥ प्रार्थीन कल्पतरुहाजगद्गुरुअसेरि-
ती ॥ कीं दाखवीं विश्वरूप तरीं दा— वील निश्चित ॥ १५ ॥ संकल्प नवमा
ध्यायीं अर्जुनाचेमनीं असा ॥ परी एकापुढें एकप्रसंगें शब्द चालिले ॥ १६
आईकूनि विभूती तें पूर्वाध्यायांत शेवटीं ॥ माझ्यान एक्याअंश ही विश्व
हें बोलिला असें ॥ १७ ॥ तरी हें येव्हढें विश्व जें अतर्क्य मनासही ॥ तें अनंत
स्वरूपांत पाहों कोणे रितीअसें ॥ १८ ॥ प्रार्थना हे करूं पाहे परंतु अधिकार
हीं ॥ पाहिजे तरि तो जाला श्रवणें हरिचा मुखें ॥ १९ ॥ मी मारणार भीष्मादि
मरणार असा भ्रम ॥ होता सर्व हि तो गेला कृपेनें श्रीहरी तुझ्या ॥ २० ॥ आ ॥१॥
तां तुझें विश्वरूप दाखवीं ह्मणऊनियां ॥ प्रार्थितों उत्तमश्लोक समश्लोकी

गी० अतःपर ॥ २१ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ नवमाध्यायीं बोलिला ॥ पश्य मे यो अ०
गमैश्वर बोला ॥ १ ॥ कीं पाहे रे ममईशाची ॥ विश्वनिर्माणयुक्तिची ॥ २ ॥ ॥११॥
मज माजीं विश्व नसे ॥ विश्वामाजीं मी ना दिसे ॥ ३ ॥ विश्वपरब्रह्म दोरा ॥
ह्या ही जाणवी विचारा ॥ ४ ॥ येथें संशयो चाटला ॥ विश्वरूपा न भेटला ॥
॥ ५ ॥ तरिं हा होय कल्पतरु ॥ मागतां च देइल वरू ॥ ६ ॥ मग काळजी ते
वा यां ॥ ऐसा निश्चय करूनीयां ॥ ७ ॥ पुढें येका मागें येक ॥ श्लोक विभू
ती कौतुक ॥ ८ ॥ ऐकता नापैंशेवटीं ॥ अपूर्व ता कृष्णागोठी ॥ ९ ॥ एकां
शेन स्थितो जगत् ॥ पार्थ जाला अशंकित ॥ १० ॥ तें च प्रत्यक्ष पाहावें ॥
येकादश तेण भावें ॥ ११ ॥ तुका येक देशें आला ॥ येकदेशीं चा बोजा-
ला ॥ १२ ॥ ॥ श्लोक ॥ अर्जुन उवाच ॥ ॥ मदनुग्रहाय परमं
गुह्यमध्यात्मसंज्ञितम् ॥ यत्त्वयोक्तं वचस्तेन मोहोयं विगतो मम
॥ १ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ अनुग्रहार्थ जें माझ्या गुह्य अध्यात्म केवळ ॥
तुवां बोलियलें तेणें माझा हा मोह नासला ॥ १ ॥ ॥ आर्या ॥ अध्या

त्मगुह्यउत्तमजेंवचनअनुग्रहार्थमजकाथिलें॥ तेणेंमोहनिमालाज्ञानामृत
॥२॥ हें त्वयेंवित्वांकथिलें॥१॥ ॥दोहरा॥ ॥मोहुपरकिन्हींदयाअध्यातमप्रक
टाय॥बचनतुह्मारेसुनतहीमोहगयोनसाय॥१॥ ॥ओवी॥अर्जुनह्म
णेचक्रपाणी॥अध्यात्मनिरोपिलेंकृपेकरुनी॥जेंबोलिलेतितुह्मी आपुल्या
वचनीं॥तेणेमोहगेलामाझा॥१॥ ॥अभंग॥ ॥घालुनियालोटां
गण॥करीआपणविनंती॥१॥माझ्याअनुग्रहास्तव॥वासुदेवकृपा
ळु॥२॥केवळगुह्यजेंअध्यात्म॥कृषीउत्तमनेणती॥३॥तुवांबोधि
लेंतेणेचि॥व्यामोहाचीबोळवण॥४॥जालोंपूर्णपरियेका॥शब्दांतु
काबुझतो॥५॥१॥ ॥श्लोक॥ ॥भवाप्ययौहिभूतानांश्रुतौवि
स्तरशोमया॥त्वत्तःकमलपत्राक्षमाहात्म्यमपिचाव्ययम्॥२॥ ॥
॥सम०॥ ॥सृष्टिसंहारभूतांचेविस्तारतुजपासुनी॥ ऐकिलेपद्म
पत्राक्ष दिव्यमाहात्म्यहेंतुझें॥२॥ ॥आर्या॥ ॥उद्भवलयभूतांचे ॥२॥
अव्ययमाहात्म्यहीसुराध्यक्षा॥हेदोनीऐकियलेंतुजपासुनिविस्त

गी० रेंचकमळाक्षा॥२॥ ॥दोहरा॥ ॥जीवनकीउतपतसुनीओरप्रळ अ०
यकीरीत॥कहिजोतुमबिस्तारसोंआतमकीसबनीत॥२॥ओवी॥ ॥११॥
भूतांचीउत्पत्तीप्रलयो॥तोतुह्मांपासोनिऐकिलाअनुभवो॥तूंकमळ
पत्राक्षदेवो॥माहात्म्यआइकलेंतुझें॥२॥ ॥अभंग॥ ॥सृष्टिसं
हारभूतांचे॥निश्चयसाचेतुजपून॥१॥तुजपासुनीविस्तार॥चराचर
आघवें॥२॥पद्मदळाक्षमाहात्म॥मनोरमहेंतुझें॥३॥दिव्यऐकिलेंतुक
यानें॥भरंवशानेंसुटला॥४॥२॥ ॥श्लोक॥ ॥एवमेतद्यथात्थत्व
मात्मानंपरमेश्वर॥द्रष्टुमिच्छामितेरूपमैश्वरंपुरुषोत्तम॥३॥ ॥
सम०॥ ॥बोलसीआपणातेंहें असेंचपरमेश्वरा॥ विश्वरूपतुझेंपाहों
इच्छितोंपुरुषोत्तमा॥३॥ ॥आर्या॥ ॥यापरिबोलसिजैसेंइच्छि
तसें पाहयासिरूपतसें॥पाहोंइच्छितसें मीतुझेंदर्शनिंस्वरूपअद्भुत
सें॥३॥ ॥दोहरा॥ ॥योहिजोहोकहतहोंहरिजूअपनेंभेव॥देखों
चाहतहोंअबेंरूपतिहारोदेव॥३॥ ॥ओवी॥ ॥परमऐश्वर्यसांगि

त्त्रें ॥ तेंउत्तमम्यां आइकलें ॥ आत्तां मनीं उपजलें ॥ जें पाहावें रूप तु
॥३॥ झें ॥ ३ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ आपणातें हें बोलसी ॥ आशंकेसी परिहा
रू ॥ १ ॥ परमेश्वरा गा ऐसेंची ॥ करी कृपेची स्फदृष्टि ॥ २ ॥ विश्वरूप तुझें
पाहों ॥ तेणें चिहों निःशंक ॥ ३ ॥ इच्छितों मी पुरुषोत्तमा ॥ जिंका क्षमा
तुकयाची ॥ ४ ॥ ३ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ मन्यसे यदि तच्छक्यं मया द्रष्टु
मिति प्रभो ॥ योगेश्वर ततो मे त्वं दर्शयात्मानमव्ययम् ॥ ४ ॥ सम० ॥
पाहावें म्यां जरि असें समर्था मानिसी तरीं ॥ अव्यया आपणातें तूं दावी
योगेश्वरा मज ॥ ४ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ योग्य असें कीं तुज मी पाहावया
लामनांत भावावें ॥ मज योगेशा मजला अव्यय ईशास्वरूप दावावें ॥
॥ ४ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ देखत जोग मोहि जो जानत है जदुराय ॥ अबि
नाशी निजरूप वो दिंजो मोहि बताय ॥ ४ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ जरीं मज दा
खउं येइल ॥ पहावें ऐसें असेल ॥ तरीं तें अपूर्व नवल ॥ दाखवी अव्यय ॥३॥
रूप तुझें ॥ ४ ॥ ॥ अभंग ॥ - ॥ जरीं असे पाहों ये मी ॥ दिसे कर्मी

गी० अधिकारू ॥ १ ॥ समर्था मानिसी तरीं ॥ कृपा करी महाराजा ॥ २ ॥ आ अ०
पणातें तूं अव्यया ॥ योग निलया दाखवी ॥ ३ ॥ अधिकारू तुझ्या मुखें ॥११॥
तुकया स्फुरेंजालासी ॥ ४ ॥ ४ ॥ ॥ श्लोक ॥ श्रीभगवानुवाच ॥
पश्य मे पार्थ रूपाणि शतशोऽथ सहस्रशः ॥ नानाविधानि दिव्यानि ना
नावर्णाकृतीनि च ॥ ५ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ पाहें माझीं शतशतें रूपें पार्था
सहस्रशा ॥ नाना प्रकारचीं दिव्यें जीं नानावर्ण आकृती ॥ ५ ॥ आर्या ॥
माझीं रूपें पाहा कौंतेया तूं सहस्रशा शतशा ॥ नानावर्ण जयांत हि प्र
कार नाना हि आकृती हि तशा ॥ ५ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ अर्जुन अब तूं दे
खिले शत सहस्र मम रूप ॥ बहुत भाति है दिव्य जो नाना बरन अरू
प ॥ ५ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ देव ह्मणे पार्था रूप पाहें ॥ शतसहस्र अनूपम
हें ॥ नाना वर्णाची सोय ॥ नानाकृती आसती ॥ ५ ॥ ॥ अभंग ॥
हरि खे पार्थाची ये स्तूती ॥ तो श्रीपती साहे ना ॥ १ ॥ ह्मणे उदार वाक्या
नें ॥ शत शतानें पश्य मे ॥ २ ॥ सहस्रशें रूपें पार्था ॥ त्यांत रथा नाको

णी ॥ ३ ॥ दिव्य नाना प्रकारचीं ॥ आकृतिचीं भिन्नत्वें ॥ ४ ॥ जें कां वेध
कतुकयाचें ॥ मी पणाचें मुख नाशी ॥ ५ ॥ ५ ॥ ॥ **श्लोक** ॥ ॥ पश्या
दित्यान्वसून्रुद्रानश्विनौमरुतस्तथा ॥ बहून्यदृष्टपूर्वाणि पश्याश्च
र्याणिभारत ॥ ६ ॥ ॥ **सम०** ॥ ॥ पाहे देव वसू रुद्र मरुत् अश्विनि पु
त्रही ॥ पाहें नाहीं देखिलीं तीं नवलें बहु भारता ॥ ६ ॥ ॥ **आर्या** ॥ ॥
माझें रूपीं पाहा तूं वसु रुद्रा मरुद्गणा सत्य ॥ पूर्वीं न देखिलीं जीं आश्च
र्यें भारता महा सत्य ॥ ६ ॥ ॥ **दोहरा** ॥ ॥ देखे रुद्र आदित्य वसू अ
श्विनी सकल मो माहि ॥ ओर अचरज रूप जें पहिलें देखे ना हि ॥ ६ ॥
॥ **ओवी** ॥ ॥ आदित्य रुद्र वसू पाहे ॥ अश्विनी देव मरुद्गण ते हे ॥ हें पू
र्वीं देखिलें नोहे ॥ आश्चर्यरूप ॥ ६ ॥ ॥ **अभंग** ॥ ॥ वसू रुद्र देव पा
हे ॥ आणि पुत्र हे अश्विनी ॥ १ ॥ देखिलें तें नाहीं पाहे ॥ मग तूं लाहो घे
सिल ॥ २ ॥ भारता हें बहु नवल ॥ पूर्वीं बोले अदृष्ट ॥ ३ ॥ तुकयाचा भा ॥४॥
व जैसा ॥ हरि तैसा बोलिला ॥ ४ ॥ ६ ॥ ॥ **श्लोक** ॥ ॥ इहैकस्थं जग

त्कृत्स्नं पश्याद्य सचराचरम् ॥ मम देहे गुडाकेश यच्चान्यद्द्रष्टुमिच्छसि ॥ ७
॥ **सम०** ॥ ॥ एकत्र माझ्या या देहीं पाहें आजि चराचर ॥ विश्व सर्व गुडा ॥११॥
केशा जें पाहों अन्य इच्छिसी ॥ ७ ॥ ॥ **आर्या** ॥ ॥ माझ्या एका वय
वीं जग सारें तूं पाहा चराचर तें ॥ आणिक पाहों इच्छिसि जें तूं तेंही इथें चि
संचरतें ॥ ७ ॥ ॥ **दोहरा** ॥ ॥ येक ठोर मो हि देह मो थिर चर रहे समाय
देखो चाहत जो कछु सो उ देत दिखाय ॥ ७ ॥ ॥ **ओवी** ॥ ॥ जग अ
वघें येका ठायीं ॥ चराचर व्यापोन ही ॥ याहूनि आणीक इच्छिसी कां
हीं ॥ तें माझें देहीं पाहें पार्था ॥ ७ ॥ ॥ **अभंग** ॥ ॥ देहीं माझ्या याये
कत्र ॥ भरीं व पात्र न्याहाळीं ॥ १ ॥ चराचर पाहे आजी ॥ कोठें न दुजी
कल्पना ॥ २ ॥ गुडाकेशा सर्व विश्वा ॥ मी वि सांवा अक्षयी ॥ ३ ॥ जें येक
दां पाहिलिया ॥ इच्छा तुकयाची गेली ॥ ४ ॥ ७ ॥ ॥ **श्लोक** ॥ नतु
मां शक्यसे द्रष्टुमनेनैव स्वचक्षुषा ॥ दिव्यं ददामि ते चक्षुः पश्य मे
योगमैश्वरम् ॥ ८ ॥ ॥ **सम०** ॥ ॥ परि या च स्वदृष्टीनें पाहों न शक

॥५॥

रीमज॥दिव्यदृष्टीतुतेंदेतोंपाहेंईश्वरयोगहा॥८॥ ॥आर्या॥पार्था
यादृष्टिनिंमलापाहायासमर्थतूंनाहीं॥देतोंतुजलाचक्षूदिव्यतयानेंहि
रूपहेंपाही॥८॥ ॥दोहरा॥ इननयननहिदेखियेंदिव्यदेउदृगतोय॥
ईश्वरजोगसहजतूंजैसेंदेखेमोय॥८॥ ॥ओवी॥ ॥याचर्मचक्षूनें
नदेखवेमज॥ज्ञानचक्षूदेतोंतुज॥मगईश्वरयोगसहज॥पाहासील
तूं॥८॥ ॥अभंग॥ ॥परियाचस्वदृष्टीनें॥अदेखणेंहोईल॥१॥मज
पाहोंनाशकसी॥हेंमानसींउमजलों॥२॥तुतेंदेतोंदिव्यदृष्टि॥जेणेंकष्टी
नाहोसी॥३॥पाहेंईश्वरीहायोग॥निरुद्वेगतुकयाचा॥४॥८॥ श्लोक
॥संजयउवाच॥ ॥एवमुक्त्वाततोराजन्महायोगेश्वरोहरिः॥दर्शया
मासपार्थायपरमंरूपमैश्वरम्॥९॥ ॥सम०॥ ॥ऐसेंबोलोनियां
रायामहायोगेशजोहरि॥पार्थासिदाविताजालारूपजेंपरमेश्वर॥९॥
॥आर्या॥ ॥श्रीपतियोगेश्वरतोबोलुनिऐसेंपृथातनूजाला॥आपु ॥५॥
लेंईश्वररूपप्रेमेंमगत्यासिदाविताजाला॥९॥ ॥दोहरा॥ ॥

गी० जोगेश्वरश्रीकृष्णजूकह्योवचनयाभाय॥परमरूपईश्वरजूहोसोदि अ०
नोप्रगटाय॥९॥ ॥ओवी॥ ॥संजयह्मणेराया॥ऐसेंवासुदेवबो ॥११॥
लोनियां॥आपलेंईश्वरत्वधनंजया॥निजविश्वरूपदाखविताजाला
॥९॥ ॥अभंग॥ ॥उल्हासलासंजयबोले॥हेंऐकिलेंकींनाहीं॥
॥१॥रायाऐसेंबोलोनियां॥पार्थप्रीयाश्रीकृष्ण॥२॥महायोगेशजो
हरी॥दावीसारीस्वकळा॥३॥रूपश्रेष्ठपरमेश्वर॥करीगोचरतुक
यासीं॥४॥९॥ ॥श्लोक॥ ॥अनेकवक्त्रनयनमनेकाद्भुतदर्शन
म्॥अनेकदिव्याभरणंदिव्यानेकोद्यतायुधम्॥१०॥सम०॥ ॥
नानानेत्रमुखेंज्यांतनानाअद्भुतदर्शनें॥नानाआभरणेंदिव्येंनानाध
रिलिआयुधें॥१०॥ ॥आर्या॥ ॥नानाज्यांतमुखनयनबहुअद्भुत
दर्शनेंहिजेंयुक्त॥नानादिव्याभरणेंनानादिव्यायुधेंहिउद्युक्त॥१०॥
॥दोहरा॥ ॥बहुआननलोचनबहुतदेखतअचरजहोत॥भोगित
नानाभुखनशस्त्रअनेकउदोत॥१०॥ ॥ओवी॥अनेकनयनमुखें

अनेक अद्भुत रूपें देखें ॥ दिव्याभरणें अनेकें ॥ दीप्तिवंत आयुधें जया
॥६॥ माजीं ॥१०॥ ॥अभंग॥ ॥नाना नेत्र मुखें ज्यांत ॥ जें विक्रांत सो
म्य ही ॥१॥ नाना दर्शनें अद्भुत ॥ पाहतां मुक्त पातका ॥२॥ दिव्य नाना
आभरणें ॥ दिशा जेणें समजेना ॥३॥ आयुधें नाना तीक्ष्ण करीं ॥ तु
क्या शिरीं चंदितु ॥४॥१०॥ ॥श्लोक॥ ॥दिव्यमाल्यांबरधरं दि
व्यगंधानुलेपनं ॥ सर्वाश्चर्यमयं देवमनंतं विश्वतोमुखम् ॥११॥ ॥
॥सम०॥ ॥दिव्य पुष्पें दिव्य वस्त्रें दिव्य गंधें विभूषित ॥ दिव्य सर्वा
श्चर्यमय अनंत जगदात्मकं ॥११॥ ॥आर्या॥ ॥धरि दिव्य लेप
द्योतक जें धरिती दिव्य ज्यांत पुष्पवट ॥ जें सर्वाश्चर्यमय हि जें विश्वो
न्मुख अनंत निष्कपट ॥११॥ ॥दोहरा॥ ॥दिव्य हार देख्यो बसन
दिव्य सुगंध लगाय ॥ आपरूप सुख हु तिते सो भक्त नाना भाय ॥११॥
॥ओवी॥ ॥दिव्य माळा आणि पीतांबर धारण ॥ दिव्य गंधाचें ले ॥६॥
पन ॥ सर्व अपूर्वरूप पाहातां गहन ॥ दशदिशा मध्यें सन्मुख ॥११॥ ॥

गी० ॥अभग॥ ॥दिव्य पुष्पीं वस्त्रीं दिव्य ॥ मूर्ति भव्य रूपाच्या ॥१॥ दि अ०
व्य गंधा विभूषिता ॥ वारू चाता दिवे ॥२॥ दिव्य सर्वाश्चर्यमय ॥ जाला ॥११॥
कौंतेय विस्मितु ॥३॥ जगदात्मक जो अनंतु ॥ तुका संत ज्या साठीं ॥४॥
॥११॥ ॥श्लोक॥ ॥दिवि सूर्यसहस्रस्य भवेद्युगपदुत्थिता ॥ यदि
भाः सदृशी सा स्याद्भासस्तस्य महात्मनः ॥१२॥ ॥सम०॥ नभीं
सूर्य सहस्रांचें तेज एक सरें उठे ॥ महात्मयाचा तेजाची तरि ते न करी स
री ॥१२॥ ॥आर्या॥ ॥जेव्हां गगना माजीं येकसरें उगवती सहस्र
रवी ॥ तेव्हां महात्मयाच्या कांतीची सरि न कांति ते मिरवी ॥१२॥ ॥
॥दोहरा॥ ॥सहस्र किरन आकास में पुरी रह्यो सोय ॥ दीपतता
प्रभु की लखे नेकु न समता होय ॥१२॥ ॥ओवी॥ ॥सहस्र सूर्य
प्रभा आकाशीं ॥ उगवोनि दीप्त होय येकसरसी ॥ तरींच साम्यता घडे
कांहीं त्यासीं ॥ ऐसें तेज परम याचें ॥१२॥ ॥अभंग॥ नभ उजळ
लें तेजें ॥ नेणो सहस्र या पेजें ॥१॥ रवी कारूनी दिनकर राजे ॥ प्रभा

पार्थादावीती ॥ १॥ तेजन व्हेतोवंबाळ ॥जीच पतंगा कचळ॥ ऐसे येका
कीकल्लोळ ॥ येकसरें उठीला ॥२॥ माहात्म्य पूर्वीजें ऐ कीलें ॥तें एकाकी
रूपा आलें ॥ माहात्म्याचें नवलजालें ॥ संगीसांगा यानुरे ॥३॥ अ
सो बोलणें बोलतां ॥ रवीहुनउपमीतां ॥ तुका ह्मणे दशांशता ॥उपमान
से श्रुतीची ॥४॥१२॥ ॥श्लोक॥ ॥तत्रैकस्थंजगत्कृत्स्नं प्रविभ
विभक्तमनेकधा ॥ अपश्यद्देवदेवस्य शरीरे पांडवस्तदा ॥१३॥सम०
एकीं अनेकधा तेथें विश्वसर्व पृथक्पृथक् ॥शरीरीं देवदेवाच्या देखे पां
डव ते धवां ॥१३॥ ॥आर्या॥ ॥ त्यादेवाच्यादेहीं एकावयवीं अने
कधा भिन्न ॥ पाहे पांडव तेव्हां हें सारें विश्वही परिछिन्न ॥१३॥दोहरा॥
भिन्न भेद जे जगत नें सो देखे येक ठोर ॥देवदेवकी देह मों अर्जुन देखे
ओर ॥१३॥ ॥ओवी॥तेथें सर्व येके ठायीं पाहिलें ॥जग सर्व त्रहीवे
गळालें ॥देवाचे देहीं देखिलें॥ पांडुपुत्रें ॥१३॥ ॥अभंग॥ ॥कामधे
नूपास्कनिपात्र ॥ होय येकाचे संहस्त्र ॥तेसा येक होतां उग्र ॥ मूर्तिम

य मग जाला ॥ १॥ न कळे पाहिली मागीली॥ चडिल कोणती धाकली
पृथक्पृथक्विस्तारली ॥सृष्टि वेळ या परि ॥२॥देवदेवाच्या शरीरीं॥
देखे तेव्हां कोरवारी ॥तुका ह्मणे लोभनगरी॥ प्रवेशला भयभीतु ॥३
॥१३॥ ॥श्लोक॥ ॥ ततः सविस्मयाविष्टो हृष्टरोमा धनंजय
प्रणम्य शिरसा देवं कृतांजलिरभाषत ॥१४॥ ॥सम०॥ ॥आश्चि
र्यें उठिले कांटे देहीं तो मग अर्जुन ॥वंदूनि मस्तकीं देवा बोलिये लाकृतां
जळी ॥१४॥ ॥आर्या॥ ॥ मग तो विस्मित जाला उठले रोमांच त्यासन
र देवा ॥करुनी साष्टांग नमन बोले जोडोनि हस्त नरदेवा ॥ १४॥ दोहरा॥
ताकों तब अचरज भयो रोम हरखके दाय ॥ ता देखे प्रणाम करी बोल्यो चि
त्तके चाय ॥१४॥ ॥ओवी॥ ॥त्यानंतर आश्चर्य वारले ॥अर्जुनारो
मांच दाटले॥ मग दोन्ही कर जोडिले ॥केला नमस्कार ॥ १४॥अभंग॥
लाहानसी मूर्त्ती होती ॥गुप्तपणें गेली केउती ॥ घेउन आली ऐशा व्यक्ती॥
होत्या कोण्या संदुकींत ॥१॥हेंच आश्चर्याचें मूळ ॥कांटे उठले सोज्वळ ॥

नेणों विनोदें सकळ ॥ आमुचें हीना सीळ ॥ २ ॥ ईश देखिला हीजरीं ॥ मां थि
॥८॥ क मोहनवचे दुरीं ॥ बाप देहाचीहे थोरी ॥ मरे होयनळाजे ॥ ३ ॥ असे अर्जु
न कंपित ॥ देवां मस्तकीं वंदित ॥ तेसें कुतांजळीहात ॥ तुका ह्मणे बोळतो
॥ ४ ॥ १४ ॥ ॥ श्लोक ॥ अर्जुनउवाच ॥ ॥ पश्यामि देवांस्तव देवदे
हे सर्वांस्तथा भूतविशेषसंघान् ॥ ब्रह्माणमीशं कमलासनस्थमृषींश्च
सर्वानुरगांश्च दिव्यान् ॥ १५ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ देहींतुझ्या मीसुर देख
ताहें समस्त भूतें सचराचरें हें ॥ पद्मासनी जो विधि आणि सर्व भुजंग जे
दिव्य मुनींद्र सर्व ॥ १५ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ तुझिया देहीं पाहे सुर भूतवि
शेष सर्व संघ जग ॥ कमलासनस्था विधि हर देव ऋषी दिव्य सर्व ते भुजग
॥ १५ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ देखत हों तव देहमों सब सुर थीर चर सीद्द ॥ प
द्मासन रुखी पुनी सब नाग सबे ऋच्छ ॥ १५ ॥ ॥ ओवी ॥ तुझें देहीं स
र्व देखिलें ॥ ब्रह्मदेव नाभीं बैसलें ॥ ऋषि आदि नागकुळा तें पाहिलें ॥ तु ॥८॥
झ्या देहीं ॥ १५ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ देहीं तुझ्या विश्वंभरा ॥ देखे सुर

गी० भर संभारा ॥ देखेव हनीसाळंकारा ॥ हर्ता हती येराउद्दीत ॥ १ ॥ आणिक अ०
येकुन वलावो ॥ पंचभूतां तुझा ठावो ॥ त्याचें दिसनें यथोजावो ॥ पैं आधारें ॥११॥
तुमच्या ॥ २ ॥ चराचरत्याच परी ॥ ब्रह्मा पद्मस्थानांनरीं ॥ आहो पाहातां
त्रिपुरारी ॥ जटाजूट गंगेसी ॥ ३ ॥ मुनी दिव्य तेजोमय ॥ नागकुळ समुदा
य ॥ ऐसा पाहिला प्रत्यय ॥ तुका साधुज्या साठीं ॥ ४ ॥ १५ ॥ श्लोक ॥ ॥
अनेकबाहूदरवक्त्रनेत्रं पश्यामि त्वां सर्वतोऽनंतरूपं ॥ नांतं न मध्यं न पुन
स्तवादिं पश्यामि विश्वेश्वर विश्वरूपं ॥ १६ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ अनेक बा
हू मुख नेत्र पोटें त्वद्रूप सर्वत्र अनंत मोटें ॥ न आदि मध्यांत हि तूज पाहे
विश्वेश्वरा विश्व शरीर तूं हें ॥ १६ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ बहु कर उदर नयन
मुख अनंत रूपा चहूंकडे दिससी ॥ आद्यंत मध्य न तुला विश्वेशा विश्व
रूप तूं अससी ॥ १६ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ बहु बाहू उदरो बहुत मैं देखव
हुसीस ॥ आदि अंत मध्य नहीं ऐसें नुम जगदीस ॥ १६ ॥ ओवी ॥
अनंत बाहू उदरें नेत्रें मुखें ॥ अनंता परीचीं देखें ॥ आदि अंत नोळखे

विश्वेश्वराऐसेंविश्वरूप॥१६॥ ॥अभंग॥ ॥नानाप्रकारीजेदंड
॥९॥ ॥सुरेखंकराळवितंड॥नेत्रवैश्वानरकुंड॥पोटेंनेसींभ्यास्फुरें॥१॥त्वद्रू
पसर्वत्रअनंत॥मोरेंपाहातांनलगेअंत॥आनीदितूंविश्वतात॥मध्य
अंतहीतूंची॥२॥तुजपाहेविश्वेश्वरा॥विश्वरूपाच्याअंतरा॥तुकाह्म
णेकमळावरा॥भलीरेआसपुरविली॥३॥१६॥ ॥श्लोक॥किरी
टिनंगदिनंचक्रिणंचतेजोराशिंसर्वतोदीप्तिमंतम्॥पश्यामित्वांदुर्नि
रीक्ष्यंसमंताद्दीप्तानलार्कद्युतिमप्रमेयम्॥१७॥ ॥सम०॥करींगदा
चक्रहिजोकिरीटीतेजोब्धिसर्वत्रहिदीप्तिमोटी॥सर्वत्रदेखेतुजउग्ररूपा
दावाग्निसूर्यद्युतिजोअमुप॥१७॥ ॥आर्या॥ ॥चक्रकिरीटगदा
धरदिससीसर्वत्रचहूंकडेदीस॥सप्रभअशक्यपाह्याअचिंत्यदीप्तार्क
वन्हिसमआस॥१७॥ ॥दोहरा॥ ॥मुकुटसीसकरचक्रगदारूप
रागभगवान॥द्रिगनचौधिचिलहेहेरविअनलसमान॥१७॥ ॥
॥ओवी॥ ॥मस्तकींमुगुटगदाचक्रकरीं॥सर्वतेजोमयदीप्तिअव

गी० धारीं॥तैसेंतेजदेखिलेंशरीरीं॥दावाग्निसारिखें॥१७॥अभंग॥ ॥ अ०
गदाधरिलीउजवी॥चक्रझळफळीततेवीं॥माथामुगुटाचीठेवी॥अनु ॥११॥
पमाचारनें॥१॥आजतेजसिंधुलहरी॥धालीटाळआह्मावरी॥सर्वत्र
हिदिशांतरीं॥दीप्तिमोठीफाकते॥२॥सर्वत्रहेंतूसेंरूप॥परिगाउग्र
त्वाचेंसेप॥येथेंदावाग्नीतोदीप॥नेणोकोण्याझोंपडी॥३॥रविकर्पे
ऐसीआग॥किंवाबापाआलाराग॥तुकारखावासन्मार्ग॥युगायु
गींवाढाया॥४॥१७॥ ॥श्लोक॥ ॥त्वमक्षरंपरमंवेदितव्यंत्वमस्य
विश्वस्यपरंनिधानं॥त्वमव्ययःशाश्वतधर्मगोप्तासनातनस्त्वंपुरु
षोमतोमे॥१८॥ ॥सम०॥ ॥तूंशुद्धतेंअक्षरजेंकळावें॥आत्माज
गाचानिधिजोस्वभावें॥तोवाटसीशाश्वतधर्मपाळ॥जोनित्यतूंअव्यय
सर्वकाळ॥१८॥ ॥आर्या॥ ॥अक्षरतूंवेद्यपरमअव्ययआश्रयज
गानसामान्य॥शाश्वतधर्मेआतांजनाटपुरुषतूंमलाअसामान्य॥१८॥
॥दोहरा॥ ॥अछरहोतुमप्रगटहोसबजगतनिधान॥अविनाशीरछ

कसबु नमेंउनसहोउनमान।।१८।। ।।ओवी।। ।।तूंपरमअक्षरआणि
।।१०।। ज्ञेय।। याविश्वाचेंतूंनिधानमूळमय।।तूंशाश्वतधर्मरक्षकअक्षय।।आ
दिपुरुषमजमानला।।१८।। ।।अभंग।। ।।तूंमहाराजसमजलासी।।
शक्षअक्षरविलासी।।ऐसेंकळावेंजीवासी।।मायापाशमुक्तत्वा।।१।।आ
त्माजगाच्यागोविंदा।।निधीस्वभावेंतूंसदा।।नोतूंघाटलायेकदां।।शाश्व
तधर्मपाळजो।।२।।जोकांनित्यतूंअव्यय।।सर्वकाळअप्रमेय।।तुकावं
दितसेपाय।।याचभयेंवाटतें।।३।।१८।। ।।श्लोक।। ।।अनादिमध्यां
तमनंतवीर्यमनंतबाहुंशशिसूर्यनेत्रम्।।पश्यामित्वांदीप्तहुताशवक्रंस्व
तेजसाविश्वमिदंतपंतम्।।१९।। ।।सम०।। ।।आद्यंतनामध्यअनं
तवीर्यभुजाअनंतातवनेत्रसूर्य।।शशीमनोनेत्रमुखींहुताशपाहेत
याजोत्रिजत्प्रकाश।।१९।। ।।आर्या।। ।।दीप्ताभिमुखहिबहुकरर
विशशिनयनबहुवीर्ययानूतें।।आद्यंतमध्यहिनापाहेमीस्वप्रकाशहें ।।१०।।
तूतें।।१९।। ।।दोहरा।। ।।आदिअंतमध्यरहिततुमरविशशिहैंने

गी० न।।तेरोमुखदीपतअगिनसबहिकोंतपऐन।।१९।। ।।ओवी।।अनंतवी अ०.
र्यानकळेआदिमध्यअंत।।अनंतभूजाशशिसूर्यनेत्र।।प्रजलितअग्नि ।।११।।
जैसातेजरेखित।।त्रिजगत्प्रकाशा।।१९।। ।।अभंग।। ।।आदिनाहीं
मध्यनाहीं।।तेथेंक्षयआलाकांहीं।।अनंतवीर्यातुजतेहीं।।कायसांगूंकि
तीबोलूं।।१।।भुजाअनंतआकृती।।मगभासेतोशचीपती।।नेत्रसूर्य
हागभस्ती।।तवसत्तेनाउडेल।।२।।चंद्रमनम्हणवीतें।।नेत्रींतेजदाख
वितें।।मुखींअग्निअनादीतें।।रचनाआजीपाहिली।।३।।पाहेतयाचा
प्रकाश।।जोतूंदिनासीदिनेश।।त्रिभुवनेसींआकाश।।तुकयाठाईंदि
सेना।।४।।१९।। ।।श्लोक।। ।।द्यावापृथिव्योरिदमंतरंहिव्याप्तंत्वयैके
नदिशश्चसर्वाः।।दृष्ट्वाद्भुतंरूपमुग्रंतवेदंलोकत्रयंप्रव्यथितंमहात्म
न्।।२०।। ।।सम०।। ।।दिशादहाआणिखअंतरिक्षा।।तूंएकलाव्यापि
सिअंबुजाक्षा।।देखोनिहेंअद्भुतरूपउग्र।।महात्मयालोकभिनीसमग्र।।
।।२०।। ।।आर्या।। ।।भूस्वर्गाचेंअंतरदिशाहिएक्याचिलांअसेंव्या

त॥उग्रस्वरूपअद्भुतपाहुनितूझें त्रिजगसंतप्त॥२०॥ ॥दोहरा॥गग
॥११॥ नभूसमदिसव्यापेतमएकहेजक॥अद्भुतरूपजऊउग्रलखेप्रबथितलोकस
बेजक॥२०॥ ॥ओवी॥ ॥तुझेनियेकेस्वरूपतेजें॥ पृथ्वीनभव्यापिलें
सहजें॥दशदिशांतदाटलेंउग्ररूपअद्भुतजें॥ तेंदेखोनि१व्यालेंलोकभयं
॥२०॥ ॥अभंग॥ ॥दिशाविदिशापाहातां॥अंतरिक्षधांडोळितां
तुंयेकदिससीव्यापिता॥हेकमलाक्षाकमलेशा॥१॥देखोनिहेंरूपउ
ग्र॥अद्भुतअद्भुताअत्युग्र॥लोकभीतीगासमग्र॥हेंमाहात्म्यनवला
चें॥२॥तुकयानियाविनंती॥प्रगटेपुरवाच्यारवंती॥तंचसृष्टीच्जळ
ती॥असतांयुष्यगोपाळा॥३॥२०॥ ॥श्लोक॥ ॥अमीहित्वांसुरसं
घाविशंतिकेचिद्भीताःप्रांजलयोगृणंति॥स्वस्तीत्युक्तामहर्षिसिद्धसं
घास्तुवंतित्वांस्तुतिभिःपुष्कलाभिः॥२१॥ ॥सम०॥ ॥प्रवेशतीहे
सुरवृंददेहीं॥कृतांजळीवर्णितिभीततेही॥होस्वस्तिऐसेंऋषिसिद्धमा ॥११॥
त्र॥ह्मणोनितूतेंस्तवितीविचित्र॥२१॥ ॥आर्या॥येतीसुरशरणतु

लाकोणीकरजोडोनिभयेंगाती॥स्वस्थअसेंवंदुनिमुनिसिद्धहिकरिती
स्तुतीअसेगाती॥२१॥ ॥दोहरा॥ ॥पेठततोमेदेवसबेस्तुतीकरता
भिमान॥रुखिओरसिधमहातमनवक़तोकोंजानं॥२१॥ ॥ओवी॥
तुझेठायींदेवप्रवेशती॥कितीकभयेंकरूनिस्तुतिकरिती॥देवऋषीस्त
विती॥देवातुजकारणें॥२१॥ ॥अभंग॥ ॥प्रवेशतीहेसुरवृंद॥ज
ळींजळजासींआनंद॥देहींतुमचियाखेद॥हेपावतीहेनवल॥१॥कृ
तांजळीकृपाळुवा॥तेहीवाणितीतुजदेवा॥होकांस्वस्ति ऐशा भावा॥
महाऋषीबोलती॥२॥सिद्धमात्रहीजीतुका॥ह्मणुनतूतें स्तवीअस
का॥विचित्रहाभासेतुका॥पाहोनिजालाविस्मीत॥३॥२१॥ ॥
॥श्लोक॥ ॥रुद्रादित्यावसवोयेचसाध्याविश्वेऽश्विनौमरुतश्चोष्मपा
श्च॥गंधर्वयक्षासुरसिद्धसंघावीक्षंतेत्वांविस्मिताश्चैवसर्वे॥२२॥ ॥
॥सम०॥ ॥आदित्यरुद्राष्टवसूनदादि॥प्रसिद्धआणीखहिदेववेंदी
गंधर्वयक्षादिकचासुरदेवा॥हेपाहतीविस्मिततूजदेवा॥२२॥आर्या॥

वसू रुद्रादित्य मरुत् विश्वेदेवोष्मपाश्विनीकुमर ॥ गंधर्वयक्षसाध्यहि पाहतिवि
स्मीत सिध्धवर अमर ॥ २२ ॥ ॥दोहरा॥ ॥ रुद्र साधु आदित्य वसू अश्विनी
सुत औरभाय ॥ सिध्ध मुनि गंधर्व सबे देखत अचरज पाय ॥ २२ ॥ ॥ओवी॥ ॥
रुद्रादित्य वसू ॥ ऋषी विश्वेदेव मरुत्गण आणि जे सु ॥ यक्ष आणि राक्षसू ॥ देख
तां आश्चर्य पावले ॥ २२ ॥ ॥अभंग॥ ॥ आदित्य रुद्रादि वसू जे तदादि ॥ अ
नवेद विधीं प्रसिध्ध जें ॥ १ ॥ गंधर्वांचा मेळ यक्षगण पाळ ॥ पाहाती सकळ वासु
देवा ॥ २ ॥ विस्मया पावती नेणो आला शांति ॥ भय धाग वीती ययास्तव ॥ ३॥
मज न बळ वारे होता सी तूं कोठें ॥ येका येकीं भेटे तुक्या केसा ॥ ४ ॥ २२ ॥ ॥
॥श्लोक॥ ॥ रूपं महत्ते बहुवक्त्रनेत्रं महाबाहो बहुबाहूरुपादम् ॥ बहूदरं ब
हुदंष्ट्राकरालं दृष्ट्वा लोकाः प्रव्यथितास्तथाऽहम् ॥ २३ ॥ ॥सम०॥ त्वद्रूप
मोठें बहु नेत्र तोंडें ॥ भुजांघ्रि मांडया उदरें उदंडें ॥ दंष्ट्राकराला बहु जांत कांहीं
देखोनि भ्याले जग आणि मीहीं ॥ २३ ॥ ॥आर्या॥ ॥ त्यामाजी बहु दा ॥१२॥
ढा मांड्या दंर मुख नयन पद करते ॥ विक्राळ घोर तूझें रूप जगा सह मला व्य

गी० थाकरतें ॥ २३ ॥ ॥दोहरा॥ ॥ रूप बडो बहु मुख नयन भुज पद बाहु उरो अ०
य ॥ देख भयानक दाढ बहु व्यथिलोक बहु होय ॥ २३ ॥ ॥ओवी॥ रूप आ ॥११॥
हे बहु मुखें नेत्र ॥ महाबाहो उरु पदादि विचित्र ॥ बहुत उदरें विक्राळ दाढांचें
चरित्र ॥ तेणें लोकांसहित माझें मन भय पावलें ॥ २३ ॥ अभंग ॥ जीजी
त्वद्रूप हें मोटें सें बहु हें ॥ नेत्रें तोंडें पाहें भयानक ॥ १ ॥ भुजांघ्री या बहु मांड्या
उदर बहु ॥ कराळा त्या बहु दंष्ट्रा तुझ्या ॥ २ ॥ बहु जांत कांहीं देखोनी हें देहीं ॥
भ्यालें जग हें ही मी ही तैसा ॥ ३ ॥ सूखा अवर्षणा पडिलें नारायणा ॥ तु
का ठेवी प्राणा कोणा ठाईं ॥ ४ ॥ २३ ॥ ॥श्लोक॥ ॥ नभःस्पृशं दीप्तम
नेकवर्णं व्यात्ताननं दीप्तविशालनेत्रम् ॥ दृष्ट्वा हि त्वां प्रव्यथितान्तरात्मा धृ
तिं न विंदामि शमं च विष्णो ॥ २४ ॥ ॥सम०॥ ॥ अत्युच्च तेजोमय व
र्ण चित्र ॥ प्रचंड ज्याचें मुख दीप्त नेत्र ॥ ऐशा तुतें देखुनि अंतरात्मा ॥ दुः
खी न जाणें सुख धैर्य वर्त्मा ॥ २४ ॥ ॥आर्या॥ ॥ बहु वर्णन भस्प
र्शी विस्तृत मुख दीप्त विपुल नेत्रांस ॥ तेज सख्या तुज पाहुनि गेलें मम धै

॥१३॥ येंपावलेंचास॥२४॥ ॥दोहरा॥ ॥पादभूमिआकाशशिरदृगदीरघ
सुखभाय॥एसेतुमकोंदेखिकेंधीरजगयोपराय॥२४॥ ॥ओवी॥ ॥
अत्युत्कटविचित्र॥प्रचंडदीसनेत्र॥ऐशादेखोनिसर्वत्र॥धैर्यआणिशानिन
पवे॥२४॥ ॥अभंग॥ ॥अत्युच्चह्मणावेंउंचीनागणावें॥प्रळयाब्धिहे
ळावेंतेजोमय॥१॥दिव्यरूपसत्यनव्हेजेंअसत्य॥आमुचीअगत्यऐसी
नव्हती॥२॥चंडमुखज्याचेंत्यादीसचक्षूचें॥भयेंआत्मयाचेंधैर्यगेलें॥३
पाहतांऐसेंदुःखसोडुनगेलेंसूख॥व्यापकाबोळखतुकयाची॥४॥२४॥ ॥
॥श्लोक॥ ॥दंष्ट्राकरालानिचतेमुखानिदृष्ट्वैवकालानलसंनिभानि॥
दिशोनजानेनलभेचशर्मप्रसीददेवेशजगन्निवास॥२४॥सम०॥ ॥
दंष्ट्राकराळाविकराळतोंडें॥देखोनिकालाग्निसमेंउदंडें॥नेणेंदिशाहीसू
खहीसुरेशा॥प्रसन्नतूंहोयजगन्निवासा॥२५॥ ॥आर्या॥ दंष्ट्राक
रालवदनेंतूझींकाळाग्नितुल्यदेवेशा॥पाहुनिदिशाहिभुललोंनसूख ॥१३॥
हिमजहोप्रसन्नजगदीशा॥२५॥ ॥दोहरा॥ ॥कालअगिनसब

गी० दाढततुबिनदेखेभयभीत॥दिसभुलीसुखहुंगनेंअबकीजेप्रभुप्रीत अ०
॥२५॥ ॥ओवी॥ ॥दाढाविक्राळमुखांभीतरीं॥जैसाअग्निप्रगटला ॥११॥
प्रळयअवसरीं॥तेणेतेजेंदिशानकळतीमुरारी॥सुखनपवेंजगन्निवास
॥२५॥ ॥अभंग॥ ॥दंष्ट्राकराळत्यानृसिंहाचीलीळा॥तुह्मीकांगो
पाळाधरीलीसे॥१॥हिरण्यकश्यपुनोहेयेथेंपार्थआहे॥कृपाकरीमोहें
पूर्ववत॥२॥विक्राळतोंडेंकाळाग्नीचीकुंडें॥देखिल्याचपडेपाहाणारु
॥३॥दिशानेणेदेवासूखवासूदेवा॥प्रसीदात्मभावातुकयाचा॥४॥
॥२५॥ ॥श्लोक॥ ॥अमीचत्वांधृतराष्ट्रस्यपुत्राःसर्वेसहैवावनि
पालसंघैः॥भीष्मोद्रोणःसूतपुत्रस्तथासौसहास्मदीयैरपियोधमु
ख्यैः॥२६॥ ॥सम०॥ ॥हेसर्वहीजेधृतराष्ट्रपुत्र॥त्यांचेसहायक्षि
तिपाळमात्र॥भीष्मस्तयेंद्रोणहिकर्णहाही॥जेआमचेवीरसमस्तकां
हीं॥२६॥ ॥आर्या॥ ॥हेधार्तराष्ट्रसारेआणिकहीभूमिपाळतव
पक्षीं॥भीष्मद्रोणहिकर्णहितेसेजेवीरआमुच्यापक्षीं॥२६॥ ॥

।।१४।। ।। दोहरा ।। ।। पूतसबे धतराष्ट्रके सबनृपतिनकेसंग ।। करणद्रोण
भीखमजितेंजोधा हैं तवअंग ।।२६।। ।।ओवी।। ।।दुर्योधनादि
सर्व।।जयांचे समुदाव।।भीष्मद्रोणादिदेव।।सुखींप्रवेशती ।।२६।। ।।
।।अभंग।। ।।हे सर्वहीजेजे धतराष्ट्रवीर्यजे।।त्यांचे सहायजेआवांत
र।।१।।अवनीचेपाळयेथेंभीष्मकाळ।।द्रोणअतुळबळकर्णतैसा।।२
आतांआमुचे हीविश्वाचेजेदेही।।त्यांचेनवलतेंहीतुकाबोले।।३।।२६।।
।।श्लोक।। ।।वक्त्राणितेत्वरमाणाविशंतिदंष्ट्राकरालानिभयानकानि।।
केचिद्विलग्नादशनांतरेषुसंदृश्यंतेचूर्णितैरुत्तमांगैः ।।२७।। सम०।।
मुखेंतुझीं सत्वरत्यांतजाती।।भयानकेंजींविकराळदांतीं।।दांतांतहीचर्वित
वीरकाया।।ज्यांचींशिरेंच्याविसिदेवराया।।२७।। ।।आर्या।।दंष्ट्राकराळ
भ्यारकरजींवदनेंरिघतित्यांतसंपूर्ण।।दांतांतलागलेंजेकोणीत्यांचींशिरें
दिसतिचूर्ण।।२७।। ।।दोहरा।। ।।बहुततिहारेबदनमोंसबेपरतहे ।।१४।।
आय।।कोउदाढनतलेंकोउरहेलपटाय।।२७।। ।।ओवी।। ऐश्याभ

गी० यानकमुखांभीतरीं।। येकरिघतांअडकलेदाढेमाझारी।।येकचूर्णमुखां अ०
तरीं।।शिरेंअडकलींमजदीसताति।।२७।। ।।अभंग।। ।।मुखेंतूझींजे ।।११।।
थेंसत्वरजातितेथें।।भयानकपंथेंदंताचीये।।१।।विकराळदंतीदांतांतश्री
पती।।चर्वीतुवीरकांतीज्यांचीं शीरें।।२।।अहोदेवरायाच्याविसीहेवायां।।अ
ह्माचीळसीयातुकयाअंगीं।।३।।२७।। ।।श्लोक।। ।।यथानदीनांबहवोऽबुवे
गाः समुद्रमेवाभिमुखाद्रवंति।।तथातवामीनरलोकवीराविशंतिवक्त्राण्य
भिविज्वलंति।।२८।। ।।सम०।। ।।नदीजळेंजेंविंबळेवाहाती।।वेगींसमुद्रा
भिमुखेंचियेती।।ज्वाळामुखींयातुझियाअनेकीं।।प्रवेशतीवीरहिजेनृलोकीं
।।२८।। ।।आर्या।। ।।सागरसन्मुखजातीवेगनद्यांचेरुजेहिनीराचे।।ते
वितुझ्यादीप्तमुखींसमूहरिघतीनृलोकवीरांचे।।२८।। ।।दोहरा।।जोसरि
ताबररवारुवुपरतसिंधुमेआय।।त्योंनृपतेरेबदनमेंसबेपरतहैआय।।२८।।
।।ओवी।। ।।जैसींसरिताउदकेंवाहती।।तींअवघींसागरींमिळती।।तैसे
नरलोकभूपती।।तवबदनींप्रवेशले।।२८।। ।।अभंग।। ।।नदीजळेंजे

सीं या हे स्वबळेसीं ॥ वेगें सिंधु पासीं मिळोंये तां ॥ १॥ तोही आत्मसुखीं प्रघा
हातें शोखी ॥ तेसीं ज्वाळामुखीं येथे दीसे ॥ २॥ अनेक आननें ज्वाळामय र
सने ॥ घेसी तूं स्वादानें स्रूचीदेवा ॥ ३॥ परंतु आश्चर्यवाटे लोक वर्या ॥ प्रवेश
ती धैर्यातु काल्मणे ॥ ४॥ २८॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ यथाप्रदीप्तंज्वलनं पतंगा
विशंतिनाशायसमृद्धवेगाः ॥ नथैवनाशायविशंतिलोकास्तवापिवक्त्रा
णिसमृद्धवेगाः ॥ २९॥ ॥ सम० ॥ ॥ कीं पेटल्या अग्निमधें पतंग ॥ ये
ती मराया सकरून वेग ॥ तेसे मराया निघतातिलोक ॥ वेगें तुझ्याही वदनीं
अनेक ॥ २९॥ ॥ आर्या ॥ ॥ जेसें दीप्ताग्निमधें वेगें चि पडोनि पतंग मर
ताती ॥ तेसे वदनीं तुझिया मराव या लोक शीघ्र शिरताती ॥ २९॥ ॥ दोहरा ॥
दीपअगन पतंगलखी परतजीवकोंखोय ॥ त्यौंन वमुखमें लोकये हआप
नासजो होय ॥ २९॥ ॥ ओवी ॥ ॥ जाज्वल्यदीपावरी ॥ जेसा पतंग रिघे
अवधारी ॥ तेसे नाशावया मुखाभीतरीं ॥ प्रवेशती लोक ॥ २९॥ अभंग ॥
किंवा पेटलीया अग्नीमाजि काया ॥ पतंग मराया येक वरे ॥ १॥ तेसे लोक मेळ

मराया सकळ ॥ निपती केवळ तुझ्या मुखीं ॥ २॥ वेगें शस्त्र अस्त्रें रथ साळंका
रें ॥ गज उष्ट्र वाजी रें वाहाने सीं ॥ ३॥ अपारांचीं येणीं अपार तू झिरवाणीं ॥ सां
डूं ने पें कणी रत्त तुका ॥ ४॥ २९॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ लेलिह्यसे ग्रसमानः स
मंताल्लोकान्समग्रान्वदनैर्ज्वलद्भिः ॥ तेजोभिरापूर्यजगत्समग्रंभासस्तवो
ग्राः प्रतपंति विष्णो ॥ ३०॥ ॥ सम० ॥ ॥ या सर्व लोकां गिळितो सिजेव्हां ॥ ज्वा
ळामुखींचा दिसि त्यासि तेव्हां ॥ प्रभा तुझ्यां तीव्र जगा समग्रा ॥ व्यापूनि देवा त
पताति उग्रा ॥ ३०॥ ॥ आर्या ॥ ॥ सर्वत्र दीसवदनें लोकांचा करिसि भक्ष
नि ग्रास ॥ कांती अत्युग्र तुझ्या नापविती यां जनां समग्रांस ॥ ३०॥ दोहरा ॥
जो धासबकों झलेत रसन सों लिपटाय ॥ कांति रावरीजगतकों देत ताहों पग
य ॥ ३०॥ ॥ ओवी ॥ ॥ तुझी मुखज्वाळाच जिव्हेचें ललन ॥ तेणें होतसे
सर्वलोक ग्रासन ॥ त्या ज्वाळें भरलें त्रिभुवन ॥ ऐसें विष्णु उग्ररूप तुझें ॥ ३०॥
॥ अभंग ॥ ॥ यां सर्व लोकां सजेव्हां गिळीतोस ॥ ज्वाळामुखें त्यांस चा
टीसी तूं ॥ १॥ तेव्हां प्रभा तीव्रा तुझ्या दर्शनाग्र ॥ मज गमे उग्र सौदामिनी ॥

॥२॥ जगकर्पेज्यांतव्यापुनीतयांत॥ देवातसतात अतिउग्रा॥३॥नेणोकें
॥१६॥ सीभूकलागलीअचुक॥ सोडीलीवोळखतुकयाची॥४॥३०॥ श्लोक॥
आख्याहिमेकोभवानुग्ररूपोनमोऽस्तुतेदेववरप्रसीद॥ विज्ञातुमिच्छा
मिभवंतमाद्यंनहिप्रजानामितवप्रवृत्तिम्॥३१॥ ॥सम०॥ तूंकोणपां
उग्रतनूवदेहें॥ प्रसन्नहोईतुजवंदिताहें॥जाणोंतुतेंइच्छितसेंप्रवृत्ती॥ने
णेतुझीदेववराद्यमूर्ती॥३१॥ ॥आर्या॥ ॥तूंकोणउग्ररूपीवंदतुजन
मितोंप्रसन्नहोआद्या॥ तुजजाणोंइच्छितसेप्रवृत्तिनेणेतुझीस्वसंवेद्या॥
॥३१॥ ॥दोहरा॥ ॥उग्ररूपतुमकोनहोंमोसोंकहियेदेव॥जानोंचा
हतहोंतुमकोंतवरूपनकोंभेव॥३१॥ ॥ओवी॥ ॥तूंउग्ररूपमजसां
गकवण॥तुलानमनहोयप्रसन्न॥ पहिलेंरूपपाहोंइच्छीमन॥ तुझीप्रवृ
त्तिनकळेस्वामी॥३१॥ ॥अभंग॥ ॥तुंकोणयाउग्रतनूबोलेशीघ्र॥
देईकृपापात्रहितांचेंहें॥१॥प्रसन्नतूंहोईतुजवंदनपाईं॥करितोंहेंपाहीदे ॥१६॥
वराया॥२॥जाणोतूंतेंइच्छीप्रवृत्तीनिरईछी॥ नेणेतुझीकेसीआद्यमूर्ती

गी० ॥३॥ कधीनादेखीलाऐसानायकीला॥ तोतूंभगरलातुकयाआंगें॥४॥३१ अ०
॥श्लोक॥श्रीभगवानुवाच॥ ॥कालोऽस्मिलोकक्षयकृत्प्रवृद्धोलोका ॥११॥
न्समाहर्तुमिहप्रवृत्तः॥ऋतेऽपित्वांनभविष्यंतिसर्वेयेऽवस्थिताःप्रत्य
नीकेषुयोधाः॥३२॥ ॥सम०॥ ॥जनारलोकांतककाळमीतो॥लो
कांसयायेथहरूं पहातो॥नमारिसीतूंतरिनासतीहे॥सेनेंतयाजेनरवी
रपाहे॥३२॥ ॥आर्या॥ ॥मीलोकसंहरायाजालोंकाळप्रवृद्धऐसारे
योधेरणींउभेजेतुजवांचुनिउतरतीलहेसारे॥३२॥ ॥दोहरा॥ ॥
काळरूपहेंहोंबडोसबकोंमारनहार॥तोबीसबजोधानकोंआरिवजेहुंनिरधा
र॥३२॥ ॥ओवी॥ ॥देवजालाबोलता॥ह्मणेमीकाळलोकांचासंहर्ता॥
तुजवेगळेंकरोनिपार्था॥ हेयुद्धींसर्वसंहारपावती॥ ३२॥अभंग॥ ॥
देवबोलेंआतांमहाबाहोपार्था॥ऐकेरेअन्यथानमानीतूं॥१॥जनारलोकां
तकाळमीप्रत्यक्ष॥ मारूंपाहतोंसाक्षपाहेमाझी॥२॥लोकांसयायेथेंहा
रूंपाहातसे॥नमारिसीकेसेवांचतील॥३॥ नरवीरसेनेंमाजीतेअसवी

जाली यांचीशांती धनुर्धरा ।। ४ ।। तुज मायायेते तेमीसोडीलीसे ।। आतांका
यकैसेंजाणोतुका ।। ५ ।। ३२ ।। ।।श्लोक।। ।।तस्मात्त्वमुत्तिष्ठ यशोलभ
स्व जित्वा शत्रून् भुंक्ष्वराज्यंसमृद्धम् ।। मयेवैते निहताः पूर्वमेव निमित्तमा
त्रंभवसव्यसाचिन् ।। ३३ ।। ।।सम०।। ।। ह्मणूनितूं घेयशऊठवेगीं ।।
जिंकूनिहें राज्यसमृद्ध भोगी ।। म्या शांतिकेलीपहिलीच यांची ।। निमित्त
मात्रीं निघसव्यसाची ।। ३३ ।। ।।आर्या।। ।। यास्तवउठतूं यश घेम्या
तोंचधिलेअर्धीच सर्वअजी ।। करियुद्धराज्य आपुलें जिंकीतूं हो निमित्तमा
त्रअजी ।। ३३ ।। ।।दोहरा।। ।। तातेंउठ रणजीत्तलेकीरत औरराज ।। मे
हनराख्योजनरपति यहसबतेरेकाज ।। ३३ ।। ।।ओवी।। ।। याकारणें
ऊठतूं यश घेईं ।। वैरीजिंतोनि राज्यवाहीं ।। म्या मारिलेसर्वही ।। युद्धीं निमि
त्तधारीहोअर्जुना ।। ३३ ।। ।।अभंग।। ।। ह्मणोनि घेतूं हें ऊठ यश वेगीं ।।
जिंकूनिया भोगीराज्यलक्ष्मी ।। १ ।। सिद्धिचीसमृद्धि आहे तव निढळीं ।। निवटी
मंडळीराजयांची ।। २ ।। म्यातों केलीशांती पहीलीच यांची ।। निघें सव्यसाची ।।१७।।

निमित्याला ।। ३ ।। तुकयासींतुसीं भेदना अणुभरें ।। ही माझीं उत्तरें हृदईं
लिही ।। ४ ।। ३३ ।। ।।श्लोक।। ।। द्रोणंच भीष्मंच जयद्रथंच कर्णंतथाऽ ।।११।।
न्यानपियोधवीरान् ।। मयाहतांस्त्वंजहिमाव्यथिष्ठा युध्यस्वजेतासिरणे
सपत्नान् ।। ३४ ।। ।।सम०।। ।। द्रोणास भीष्मासजयद्रथास ।। कर्णास
आणीकहि वीरत्यांस ।। म्यांमारिलें मारितुझ्या अदृष्टीं ।। आहे जयश्री
ह्मणि होसिकष्टी ।। ३४ ।। ।।आर्या।। ।। भीष्मद्रोणजयद्रथकर्णतसेअ
न्यवीरही प्रथित ।। म्यांवधिल्यां सवधीतूं जिंकिसि रिपुयुद्ध कर नहो व्य
थित ।। ३४ ।। ।।दोहरा।। ।। भीखमद्रोणजयद्रथकरणआदिजेओर ।।
भयतजअर्जुनजुद्धकर अरिमारयाठोर ।। ३४ ।। ।।ओवी।। भीष्मद्रो
णजयद्रथकर्ण ।। वीर सर्व मारिलेजाण ।। आतांऊठतूं अर्जुना ।। शत्रूमारीं
।। ३४ ।। ।।अभंग।। ।। अरेहेद्रोण भीष्म आणिहाजयद्रथ ।। कर्णमहार
थीआणिशूर ।। १ ।। त्यांस म्यामारिलें तूं मारी साक्षीला ।। अदृष्टिराज्या
लाह्मणूनिया ।। २ ।। ह्मणिदृष्टिहोसीतूं याकर्मीं पार्था ।। जयश्री सर्वथाव

रीतुज॥३॥निमित्ताकारणेघेतूं धनू शर॥तुकयाचेंअंतरऐसेंआहे॥४॥
॥१८॥ ॥३४॥ ॥श्लोक॥ ॥संजयउवाच॥ ॥एतच्छ्रुत्वावचनंकेशवस्य
कृतांजलिर्वेपमानःकिरीटी॥नमस्कृत्वाभूयएवाहकृष्णंसगद्गदंभीत
भीतःप्रणम्य॥३५॥ ॥सम०॥ ॥ऐकोनिहीकेशवशब्दधारी॥कृ
तांजळीकांपतसेकिरीटी॥पुनःपुन्हावंदुनिकृष्णजीतें॥बोलेगळागद्गद
भीतभीतें॥३५॥ ॥आर्या॥ ॥कांपेभ्याल्याहुनिभीकरजोडुनिकृ
ष्णवचनपांडवतें॥ऐकुनिपुनरपिसद्गदबोलेघडिघडिकरोनिदंडवतें॥
॥३५॥ ॥दोहरा॥ ॥बचनरूनेश्रीकिसनकेकापीअर्जुनदेह॥प्रभुके
पाइलागिकेंबोलेबचनसनेह॥३५॥ ॥ओवी॥ ॥संजयह्मणेऐसेंव
चनऐकोनिकृष्णाचें॥कंठसद्गदितेंअर्जुनाचें॥मगअंजळीजोडोनितया
चे॥मागुतीभीतभीतस्तवितसे॥३५॥ ॥अभंग॥ ॥कळलेंअंतर
पीडेभवरोगें॥थुंकुनीतोतोंडेंअन्नटाकी॥१॥देवांचेइतरसेविचीपंक्तिसी ॥१८॥
॥तैसातोरायासींबोलतसे॥२॥ऐकोनीकेशववाक्यासींअर्जुन॥वपुनिज

गी० मनेघेईजेंकां॥३॥कृतांजलीकिरीटीबोलतोभयभीत॥वंदुनीअनंतपुनः अ०
पुन्हा॥४॥गद्गदयागिरातेजेंजोअर्दिला॥जीवस्वरूपालातुकानये॥५॥३५ ॥११॥
॥श्लोक॥अर्जुनउवाच॥ ॥स्थानेहृषीकेशतवप्रकीर्त्याजगत्प्रहृष्य
त्यनुरज्यतेच॥रक्षांसिभीतानिदिशोद्रवंतिसर्वेनमस्यंतिचसिद्धसंघाः॥
॥३६॥ ॥सम०॥ ॥ऐसेंहृषीकेशतुझ्यास्तुतींत॥हेंविश्वहर्षेंअनुराग
युक्त॥दिशांप्रतीराक्षसजातिधाकें॥समस्तहीवंदितिसिद्धलोक॥३६॥ ॥
॥आर्या॥ ॥जगसर्वहृषीकेशायशेंतुझ्याहृष्टआणिअनुरक्त॥राक्षस
पळतिभयानेंनमितीतुजसिद्धसंघहेयुक्त॥३६॥ ॥दोहरा॥सबजगत
कोंजगतहेतुमरहतअनुराग॥सिद्धनमततोकोंसदाराछसजातभगाय
॥३६॥ ॥ओवी॥ ॥अर्जुनह्मणेनारायणा॥तुमचेनिकीर्तिसंतोष
झालोंजाणा॥भयेंदशदिशापळतातिराक्षसगण॥नमस्कारकरिती
सिद्धादिक॥३६॥ ॥अभंग॥ ॥ऐसेंहृषीकेशतुझियास्तुतीतें॥
पाहूनिहर्षलेंत्रिभुवन॥१॥अनुरागयुक्तजालेंहेंपावन॥पापीयासीस्वा

नगंगेजेसें ॥२॥ येथेंजेराक्षसदिशांतलंघीती ॥ भयासपाळीतीह्मणोनि
॥१९॥ यां ॥३॥ वंदितीसद्भावेंसिध्दलोकतुज ॥ तुकाह्मणेमोजसंतांचीहे ॥४॥
॥३६॥ ॥श्लोक॥ ॥कस्माच्चतेननमेरन्महात्मन्गरीयसेब्रह्मणो
प्यादिकर्त्रे ॥ अनंतदेवेशजगन्निवासत्वमक्षरंसदसत्तत्परंयत् ॥३७
॥सम०॥ ॥नवंदितीकांतुजलासमर्था ॥ जोथोरधात्यासहिआदिक
र्ता ॥ अनंतजोविश्वपरांततंतूंतूंसत्‌असत्‌अक्षरशुध्दहीतूं ॥३७॥ ॥
॥आर्या॥ ॥तुजजननकांनमतितेब्रह्म्यालाथोरआद्यतूंकर्ता ॥ अव्य
क्ताहुनिपरतूअक्षरतूंहीअनंततूंभर्ता ॥३७॥ ॥दोहरा॥ क्योंनन
मोतुमकोंजहोंब्रह्माकेकरतार ॥ जंगतईसअछरअनंततुमसतहोपार
॥३७॥ ॥ओवी॥ ॥तूंश्रेष्ठह्मणोनिनमस्कारकरिती ॥ ब्रह्मात्मीतूंउत्प
त्ती ॥ ऐसीदेवास्थिती ॥ सत्‌तूंचि ॥३७॥ ॥ ॥अभंग॥ नवंदितीकांहे
समर्थातुजला ॥ जोथोरविधीलाआदिकर्ता ॥१॥ अनंतजोविश्वपरामा ॥१४॥
जींतंतू ॥ तूंसत‌असतूअक्षरतूं ॥२॥ शुध्दब्रह्मखरेंउत्तरेंदेवाच्या ॥ हृदई

गी० तुकयाच्यातूंचीदेवा ॥३॥३७॥ ॥श्लोक॥ ॥त्वमादिदेवःपुरुषः अ०
पुराणस्त्वमस्यविश्वस्यपरंनिधानम् ॥ वेत्तासिवेद्यंचपरंचधामत्वया ॥११॥
ततंविश्वमनंतरूपं ॥३८॥ ॥समः॥ ॥विश्वादितूंसर्वपुरींपुराण ॥
तूंभूमियाविश्वघरींनिधान ॥ ज्ञाताहितूंज्ञेयहिचित्स्वरूपा ॥ हेंव्यापि
लेंविश्वअनंतरूपा ॥३८॥ ॥आर्या॥ ॥पुरुषपरंधामपरमविश्वम
यआदिदेवतमभेत्ता ॥ विश्वाच्यासतुवांहेंपुरातनानंतवेदतूंवेत्ता ॥३८॥
॥दोहरा॥ ॥पुरुषपुरातनआदिहोतुमहोजगतनिधान ॥ तुमयह
जगाबिस्तान्योजानतहुमहीग्यान ॥३८॥ ॥ओवी॥ ॥तूंआदिदेव
पुरुषपुरातन ॥ तूंविश्वाचेंपरमनिधान ॥ तूंउत्कृष्टज्ञानयज्ञ ॥ तूंअनंता
व्यापिलेंविश्वरूपें ॥३८॥ ॥अभंग॥ ॥विश्वादितूंसर्वतूंपरीपुराण
तूंभूमीयापूर्णजीवाठागीं ॥१॥ विश्वघरहोयत्यापर्त्तानिधान ॥ ज्ञाताही
तूंज्ञानमययज्ञ ॥२॥ त्वांचविश्वरूपेंव्यापिलेंसकळां ॥ अनंतरूपाला
विश्वंभरू ॥३॥ आजतूंकारूपेंमजउमजसी ॥ विश्रांतमनासीआलीरव

री॥४॥३८॥ ॥श्लोक॥ ॥वायुर्यमोऽग्निर्वरुणःशशांकःप्रजापति
॥२०॥ स्त्वंप्रपितामहश्च॥नमोनमस्तेऽस्तुसहस्रकृत्वःपुनश्चभूयोऽपिनमो
नमस्ते॥३९॥ ॥सम०॥ ॥तूंवायुअग्नींदुयमादिदेव॥पितामहा
चाहिपितात्वमेव॥नमोनमोतूजसहस्रवेळ॥नमोनमोमागुतिसर्वका
ळ॥३९॥ ॥आर्या॥ ॥प्रपितामहप्रजापतितूंशशिवरुणाग्निवायु
तोशमन॥नमितोंसहस्रदांमीमागुतिकरितोंपुनःपुन्हानमन॥३९॥ ॥
॥दोहरा॥ ॥वायप्रजापतिअगिनजमबरुणचंदरतेरोरूप॥बारबा
रसेंनमतप्रणबतुह्लेंअनूप॥३९॥ ॥ओवी॥ ॥वायुअग्नीवरुणयम
॥प्रजापतिआणिसोम॥प्रपितामहतूंमहात्म॥सहस्रनमनेंपुनःपुन्हा॥
॥३९॥ ॥अभंग॥ ॥तूंचवायूयमवन्हीहीचंद्रमा॥देवाच्चाहीआत्मा
तूंचदेवा॥१॥पितामहाचातूंपिताहेंकळलें॥तुजसहस्रवेळेंनमोनमों॥
॥२॥नमोनमोसर्वकाळतुजमागुती॥ऐकीजेहेमतीतुकयाची॥२॥३९ ॥२०॥
॥श्लोक॥ ॥नमःपुरस्तादथपृष्ठतस्तेनमोऽस्तुतेसर्वतएवसर्व॥अनं

गी० तवीर्यामितविक्रमस्त्वंसर्वसमाप्नोषिततोऽसिसर्वः॥४०॥ ॥सम०॥ अ०
मागेंपुढेंवंदनतूजपायीं॥तूंसर्ववंदूंतुजसर्वठायीं॥अनंतसामर्थ्यपराक्र ॥११॥
मीतूं॥सर्वांपरींजाणसिसर्वतंतू॥४०॥ ॥आर्या॥ ॥सर्वत्रतूजसर्वा
नमितोंदेवापुढेंहिआणिमागें॥अतिविक्रमतूंव्यापिसितुजनमितीसर्व
लोकयामागें॥४०॥ ॥दोहरा॥ ॥आगेंतोकोंनवतपाछेंजोअनंत
सर्वदिसतुमतेंनवतप्रबलअमितभगवंत॥४०॥ ॥ओवी॥अगणित
पराक्रमतुझेंवीर्यअसेजाण॥पूर्वपश्चिमेंतुजनमन॥तूंसर्वांसिपावतो
सह्मणउन॥तूंसर्वहोसी॥४०॥ ॥अभंग॥ ॥देचापाठीपोटींआहेहें
कळेना॥आहेसनमनाकरूंतेसें॥१॥मागेंपूढेंवंदूंतवपदालागी॥सर्वतूं
यालागीसर्ववंदूं॥२॥अनंतसामर्थ्यपराक्रमीतूंची॥परींविश्वयाच्या
तंतूंतूंगा॥३॥केलेंनमनतरींनिश्चळराहवेना॥नेणोंकरिलवदनामाजी
कवळू॥४॥मागेंजोहारलाकींकोरवानीकेळें॥हेंदुसरेंआलेंतुकाह्मणे
॥५॥४०॥ ॥श्लोक॥ ॥सखेतिमत्वाप्रसभंयदुक्तंहेकृष्णहेयादव

॥२१॥

हेसखेति॥अजानता महिमानंतवेदं मयाप्रमादात्प्रणयेनवाऽपि॥ ४१॥
॥सम०॥जेंबोलिलों मीसलगीकरूनीरेयादवाकृष्णसख्याह्मणूनी॥न
जाणतांयामहेमेसदेवा॥चुकोनियाप्रीतिकरूनियाचा॥४१॥आर्या॥॥
॥स्नेहेंआणिप्रमदेंनेंपुनिमहिमासखाह्मणुनिसदया॥वदलोंहेंचिनुला
मीहेकृष्णहेयदुत्तमासखया॥४१॥ ॥दोहरा॥ ॥मित्रजानजोमेकहि
सोछमाकरीदेव॥जानेकहांऊबापरोतवमहिमाकोभेव॥४१॥ओवी॥
हेयादवाह्मणोनिबोलिलों॥कृष्णासखयावदलों॥प्रीतीनेंजेंबोलिलों॥
तेंक्षमाकीजे॥४१॥ ॥अभंग॥ ॥जेंबोलिलोंमीसलगीकरोनी॥रेया
दवाह्मणुनीकृष्णसख्या॥१॥नजाणतांमहिमादेवापुरुषोत्तमा॥चुक
लोंयाकर्माप्रीतीचीया॥२॥शय्यासनींपंक्तिचालतांमार्गात॥केलाजो
हास्यार्थक्षमाअसो॥३॥अपमानकांहींनकळतांजाहाला॥तुकयाजीवा
लाशोधनेघे॥४॥४१॥ ॥श्लोक॥ ॥यच्चावहासार्थमसत्कृतोऽसिवि ॥२१॥
हारशय्यासनभोजनेषु॥एकोथवाऽप्यच्युततत्समक्षंतत्क्षामयेत्वाम

गी०

हमप्रमेयम्॥४२॥ ॥सम०॥ ॥शय्यासनींभोजनिचालतांहींहास्या अ०
र्थकेलाअपमानकांहीं॥मागेंपुढेंहोमजदेवराया॥क्षमाकरीअच्युतअप्र ॥११४
मेया॥४२॥ ॥आर्या॥ ॥हास्येंकरितांजालोंक्रीडासनिआसनींशय
निंनमी॥येकांतींलोकांतींकरीक्षमामीक्षमापनार्थनमी॥४२॥ दोहरा
भोजनशयनबिहारमेंकियाअनादरभाय॥तेऊछमासबकीजियेंप्रभुउ
मकेशवराय॥४२॥ ॥ओवी॥ ॥बिहारआसनभोजनशयन॥अस
त्कारिलालीलाविनोदाकारण॥अच्युताथोरअपराधजालाह्मणोन॥
क्षमाकरवितोंस्वामिया॥४२॥ ॥अभंग॥ ॥मागेंपुढेंहीजेमजदेवरा
या॥क्षमाअप्रमेयाकरीसख्या॥१॥अच्युताअहयानेणोनियांगर्वें॥रु
सोंफुगोअघवेंक्षमाअसो॥२॥चांगतेंचमागोंउराउरीदेवा॥सारथीत्व
भावातूजकेलें॥३॥कौरवांचेसभेधाडिलेंशिष्टाई॥पाहातांअन्यायी
कोरितुका॥४॥४२॥ ॥श्लोक॥ ॥पिताऽसिलोकस्यचराचरस्यत्व
मस्यपूज्यश्चगुरुर्गरीयान्॥नत्वत्समोऽस्त्यभ्यधिकःकुतोऽन्योलोक

त्रयेऽप्यप्रतिमप्रभाव: ॥४३॥ ॥सम०॥ ॥ पिता जगाचा सचराचराचा ॥
 तूं पूज्य सर्वां गुरुवर्य साचा ॥ न तुल्य कोण्ही तुज थोर देवा ॥ कैंचा त्रिलोकीं
अतुलप्रभावा ॥४३॥ ॥आर्या॥ ॥स्थिरचरलोकांचा तूं बाप गुरू श्रेष्ठ
आणि पूज्य महा ॥ न तुज समान अधिक कुणी त्रिजगीं तुझा प्रभाव अनुपम
हा ॥४३॥ ॥दोहरा॥ ॥पिता जक्त तुमं सड्सार के तुम हि जक गुरु ईश ॥ तु
म सर को उन करे कौन करे तबरीस ॥४३॥ ॥ओवी॥ ॥ तूं पिता चराचर
लोकांशी ॥ आणि गुरु पूज्य होशी ॥ आणीक अधिक नाहीं तुज ऐशी ॥ त्रैलो
क्यामाजी ॥४३॥ ॥अभंग॥ ॥ पिता होसि तूं जगाचा ॥ चराचर जड
जीवाचा ॥१॥ तूं पूज्य सर्वां गुरु ॥ सर्वीं सर्वात्मा साचारु ॥२॥ तुल्य नाहीं
कोणी तुज ॥ देवा थोर दीसे मज ॥३॥ अतुल प्रभाव त्रैलोका ॥ कोठें येवो ने
णे तुका ॥४॥४४॥ ॥श्लोक॥ ॥ तस्मात्प्रणम्य प्रणिधाय कायं प्रसा
दये त्वामहमीशमीड्यम् ॥ पितेव पुत्रस्य सखेव सख्यु: प्रिय: प्रियायार्ह
सि देव सोढुम् ॥४४॥ ॥सम०॥ ॥ ह्मणूनि वंदी पसरूनि काया ॥ प्रस

 न्न व्हावें मज देवराया ॥ क्षमा करीजें वि पिता सुताला ॥ सखा सख्याला प्रि
यही प्रियाला ॥४४॥ ॥आर्या॥ ॥ यास्तव साष्टांग नमी प्रसन्न होमज
करी क्षमा ऐशी ॥ जैशी करि बाप सुता मित्र सख्या कीं प्रिय प्रिया तैसी ॥४४
॥दोहरा॥ ॥ तो हीन वत प्रसंन होउ माद्रोख जे मोहि ॥ जो पित्ता सुत कों प
ती प्रिय ही मित्र मित्र कों जोयी ॥४४॥ ॥ओवी॥ ॥ यां कारणें तुला न
मस्कारितों ॥ जसा सखा सख्यासि नों ॥ पुत्रासि पिता क्षमा करितो ॥ तैसी
कृपा करी नारायणा ॥४४॥ ॥अभंग॥ ॥ ह्मणुन वंदि देवराया ॥ पस
रोनि स्वात्म काया ॥१॥ देवदेवा हो प्रसन्न ॥ आलीं तरीं श्रीसंपन्न ॥२॥ पि
ता सुता क्षमा करी ॥ जें वि सख्या सख्यां न री ॥३॥ प्रिय प्रियाला सद्भावें ॥
तुका क्षमा मागे जीवें ॥४॥४४॥ ॥श्लोक॥ ॥ अदृष्टपूर्वं हृषितोऽस्मि
दृष्ट्वा भयेन च प्रव्यथितं मनो मे ॥ तदेव मे दर्शय देव रूपं प्रसीद देवेश जग
न्निवास ॥४५॥ ॥सम०॥ ॥ अपूर्व हें देखुनि तुष्ट जालों ॥ परंतु चित्तीं
बहु फार भ्यालों ॥ पूर्वीं जसा दाख विदेह तैसा ॥ प्रसन्न होऊनि जगन्निवासा

॥४५॥ ॥आर्या॥ ॥ पूर्वीं न देखियेलें उठले रोमांच यास पाहूनी ॥ भय
भीत मना मज तें दावी रूप प्रसन्न होऊनी ॥४५॥ ॥दोहरा॥ रूप पहिलें है
रावरो मो हि हरख भय होय ॥ पहिले रूप दिखाइयें हों जीवत या ज्ञोय ॥४५॥
॥ओवी॥ ॥कधीं नाहीं देखिलें तें देखुन ॥ हर्ष आणि भय पावलें माझें मन
॥आतां पहिलेंच रूप दाखवी प्रसन्न होउन ॥ देवा जगन्निवासा ॥४५॥ ॥
॥अभंग॥ ॥हृष्ट जालों हें अपूर्व ॥ रूप देखुनीयां सर्व ॥१॥ परंतु या चि
त्ता माजी ॥ भयें कांपत से आजी ॥२॥ आतां पूर्वीचा होतास ॥ देह दाखवी
आह्मांस ॥३॥ जरीं प्रसन्न व्यापका ॥ तरीं संबोखा बालुका ॥४॥४५॥ ॥
॥श्लोक॥ ॥किरीटिनं गदिनं चक्रहस्तमिच्छामि त्वां द्रष्टुमहं तथैव ॥
तेनैव रूपेण चतुर्भुजेन सहस्रबाहो भव विश्वमूर्त्ते ॥४६॥ सम०॥ ॥
करीं गदा चक्र किरीट माथां तें इच्छितों दर्शन कृष्णनाथा ॥ जें चौभुजांचें त
व रूप सोपें तें दाविं हें ज्ञाकुनि उग्ररूप ॥४६॥ ॥आर्या॥ चक्र किरीट ग ॥२३॥
दा तें धरि पहिलें रूप तूं चतुर्बाहो ॥ अमित करा विश्वतनू त्या रूपें इच्छि

तों तुला पाहों ॥४६॥ ॥दोहरा॥ ॥मुगुट बिराजत सीस पर शंख
चक्र तब हात ॥ इह बिधि मोहि दिखायें प्रभु होतु मज गन्नाथ ॥४६॥ ॥
॥ओवी॥ ॥माथा मुगुट गदा चक्र करीं ॥ पहावया इच्छितों अंतरीं ॥ तें रूप
तुझें ऐसें चतुर्भुज मुरारी ॥ प्रगट करी आतां ॥४६॥ ॥अभंग॥ करीं गदा
रू दर्शन ॥ किरीट मस्तक पावन ॥१॥ कृष्णनाथा अनाथाच्या ॥ भेटी यां
चि तों तुमच्या ॥२॥ सोपी चतुर्भुज मूर्ती ॥ जे कचराळे आह्मा हाती ॥३॥ ती
दाखउनी हें झांका ॥ जेथें उमजने घेतु का ॥४॥४६॥ ॥श्लोक॥ ॥
श्रीभगवानुवाच ॥ ॥मया प्रसन्नेन तवार्जुनेदं रूपं परं दर्शितमात्म
योगात् ॥ तेजोमयं विश्वमनंतमाद्यं यन्मे त्वदन्येन न दृष्टपूर्वम् ॥४७॥
॥सम०॥ ॥ हें अर्जुना तुज कृपानुरागें ॥ म्या दाविलें रूप निजात्मयोगें
॥अनंत तेजोमय विश्व खाणीं ॥ जें देखिलें तूज विणें न कोणी ॥४७॥ ॥
॥आर्या॥ ॥ म्या रूप आत्मयोगें तोषुनि तुज परम दाविलें तेजें ॥ तु
ज विण अन्य न पाहे विश्व अनंताद्य युक्त जें तेजें ॥४७॥ ॥दोहरा॥

तो हि दिखायो रूप मैं अतिप्रसन्न चित्त होय ॥ आदि अंत जो नैं जमै देख
सके न हि कोय ॥४७॥ ॥ओवी॥ ॥ अर्जुना योगें करून ॥ रूप दाविलें
होउनि प्रसन्न ॥ हें तुजवांचून ॥ देखिलें नाहीं कोणी ॥ ४७ ॥ ॥ अभंग ॥
बोले देव तो सांधूचा ॥ महामेघ गंभिर वाचा ॥१॥ पार्था कृपेनें दावीलें ॥ वि
श्वरूप म्यां आपुलें ॥ २॥ आत्मरूप तेजोमय ॥ अनंत कीं विश्वालय ॥३॥ ने
णे कोणी तूजवीण ॥ तुका ह्मणे माझी खुण ॥४॥४७॥ ॥श्लोक॥ ॥
न वेद यज्ञाध्ययनैर्न दानैर्न च क्रियाभिर्न तपोभिरुग्रैः ॥ एवंरूपः शक्य अहं
नृलोके द्रष्टुं त्वदन्येन कुरुप्रवीर ॥४८॥ ॥सम०॥ ॥ यागीं न वेदाध्ययनीं
न दानीं ॥ कर्मीं न वा उग्र तपें करूनी ॥ न सर्वथा शक्य जगीं पहाया ॥ मी आ
णि खां येरिति भक्तराया ॥४८॥ ॥आर्या॥ ॥ नरलोकीं उग्र तपें दान मखें
कर्म वेद अध्ययनें ॥ त्या रूपें मी तुजविण शक्य पहाया न अन्य या नयनें ॥४८
॥दोहरा॥ ॥ वेद जग्य तप दान उरु क्रियाध्ययन ते जो है ॥ मो रो रूप अस
क्य सो निरप दिखायो तोहे ॥४८॥ ॥ओवी॥ ॥ वेदें यज्ञें अध्ययनें दानें

विधिनें कर्माचरणें ॥ त्रैलोक्यामाजि कवणें ॥ माझें रूप तुजवेगळें देखिलें
नाहीं ॥४८॥ ॥अभंग॥ ॥ यागीं वेदाध्ययन स्थळीं ॥ दानीं सत्कर्म मंडळीं
॥१॥ उग्र न पाहीं पार्था ॥ जगीं शक्य न सर्वथा ॥२॥ पाहाया सरे आणी का ॥
मीइ नरा कुरुनायका ॥३॥ कांहीं नातुडे लोकांही ॥ अरे देखें तुका देहीं ॥४॥४८
॥श्लोक॥ ॥ मा ते व्यथा मा च विमूढभावो दृष्ट्वा रूपं घोरमीदृङ्ममेदम् ॥
व्यपेतभीः प्रीतमनाः पुनस्त्वं तदेव मे रूपमिदं प्रपश्य ॥४९॥ सम०॥ ॥
न हो व्यथेनें मन मूढ तूझें ॥ अत्युग्र हें देखुनि रूप माझें ॥ होउनियां निर्भय
मागुती हें ॥ तूं तेंच माझें निज रूप पाहें ॥४९॥ ॥आर्या॥ ॥ घोर स्वरू
प पाहुनि न हो व्यथा मूढभाव बा पाहा ॥ निर्भय संतुष्ट मनें माझें पूर्व स्वरूप
बा पाहा ॥४९॥ ॥दोहरा॥ ॥ रूप भंयानक देखि कें तव ही जी वडराय ॥
अब भय कों डार देप हिलो रूप तुं जोय ॥४९॥ ॥ओवी॥ ॥ माझें थोर
रूप देखोनि नयनीं ॥ तेणें भय व्यथा न धरी मनीं ॥ आतां भय टाकोनि प्रीति
धरोनि ॥ पहिलें पूर्वरूप पाहें माझें ॥४९॥ ॥अभंग॥ ॥ या व्यथेनें

मूढमन॥ नहोहोईसावधान॥१॥ माझें रूप भयंकर॥ देखुन भ्यालेरे अंत
॥२५॥ र॥२॥ आतांयेकदां मागुती॥निर्भय होई वीरपती॥३॥ रूप तेंच पाहे पुन्हा॥
जेथें तुका आलाध्याना॥४॥४९॥ ॥श्लोक॥ संजयउवाच ॥ इत्यर्जु
नंवासुदेवस्तथोक्त्वा स्वकं रूपं दर्शयामास भूयः॥आश्वासयामासचभी
तमेनं भूत्वा पुनः सौम्यवपुर्महात्मा॥५०॥ ॥सम०॥ ॥बोलुनियांये
रितिवासुदेव॥ तें अर्जुना दाखवि रूप देव॥ भ्याला बहू देखुनि जो प्रताप॥
आश्वासिला होउनि सौम्यरूप॥५०॥ ॥आर्या॥ ॥बोलुनि ऐसें पुनर
पि दावी निजरूप तो तयाश्वासी॥होउनि सौम्य श्रीहरि भ्याला जो पार्थ
त्यास आश्वासी॥५०॥ ॥दोहरा॥ ॥अर्जुनसों ऐसी कहि पहिलों रूप
बताय॥समाधान बहुविध कियो भयतें लियो बचाय॥५०॥ ॥ओवी॥
संजय ह्मणे देव ऐसें बोलोनी॥ आपुलें रूप दाखविलें मागुतेनी॥ आश्वासि
लासौम्यरूप होवोनी॥ भ्यालिया अर्जुनासी॥५०॥ ॥अभंग॥ संजय ॥२५॥
बोले कुरुवर्या॥ वासुदेव कृतकार्या॥१॥ ऐसें बोलिले अर्जुना॥ कृष्ण रूपें

गी॰ जालापुन्हा॥२॥ याहीकाऱ्याच आवडी॥ व्यापारी कउकली घडी॥३॥ ने अ॰
घेजाणुनठेविली॥ तुकाह्मणे शांति दिली॥४॥५०॥ ॥श्लोक॥ अर्जुन ॥११॥
उवाच॥ ॥दृष्ट्वेदं मानुषं रूपं तव सौम्यं जनार्दन॥इदानीमस्मि संवृत्तः
सचेताः प्रकृतिं गतः॥५१॥ ॥सम०॥ ॥नररूप तुझें सौम्य हें देखोनि ज
नार्दना॥आतां असें बऱ्या वृत्ती बुद्धि सींस्मृति पावलों॥५१॥ ॥आर्या॥
हें मानुषरूप तुझें पाहुनि सौम्य प्रसन्नचित्त असे॥ स्वस्थ प्रकृति हि जालीवा
टमी जन्मलों चि आजि असें॥५१॥ ॥दोहरा॥ ॥रूप अनूप तुम धन्यो
ता रूपें हों देख॥ प्रकृती लही मैं आपनीं भयासु चत विशेख॥५१॥ ॥
॥ओवी॥ ॥अर्जुन ह्मणे जनार्दना॥ मनुष्यरूपा तें देखोन॥ मोह गेला
पळोन॥ ज्ञान मज जाहलें॥५१॥ ॥अभंग॥ ॥ पार्थ आनंदें नीवाला॥
देवदेखतां सानुला॥१॥ स्वभापरी आदितेज॥ क्षणे मावळे सहज॥२॥ नि
शीं उदयांत तारा॥ तेंवी देखे सैन्य भारा॥३॥ आपण रथा खालीं उभा॥ वरी
देखे पद्मनाभा॥४॥ शंखचक्रादि हत्यारें॥ चतुर्पाणी रूप गोजीरें॥५॥ ग

णलक्षणेंनेटका॥ दिसेसौम्यटविटका॥६॥ हर्षेबोलेधनंजय॥ तुझेंदेखी
येल्यापाय॥७॥आतांबुद्धिस्मृतीआली॥ वृत्तिराहिलीचांगली॥८॥न
कोपालटघेऊंपुन्हा॥ तुकाह्मणेजनार्दना॥९॥५१॥ श्लोक॥ श्रीभगवा
नुवाच॥ ॥सुदुर्दर्शमिदंरूपंदृष्टवानसियन्मम॥देवाअप्यस्यरूप
स्यनित्यंदर्शनकांक्षिणः॥५२॥ ॥सम०॥ ॥हेंरूपदेखणेंकष्टमाझें
जेंदेखिलेंतुवां॥ यारूपाचेंदेवतेहीसदांदर्शनइच्छिती॥५२॥आर्या॥
जेंदेखिलेंतुवांरेअशक्यजेंरूपतेंपाहायास॥ पाहोंइच्छितिसुरहीमा
झ्यारूपासतेमहायास॥५२॥ ॥दोहरा॥ ॥देख्योप्रसन्नरूपयहजो
तुंदेख्योमीत॥तास्वरूपकोंदेवतादेख्योंचाहतनीत॥५२॥ओवी॥ ॥
माझेंहेंदुर्लभस्वरूप॥तुलादाखविलेंअनूप॥ पहावयांकरितीतप॥देवांस
दुर्लभजें॥५२॥ ॥अभंग॥ ॥भक्तनायकाचेशब्द॥ ऐकुनियेदजाला
स्तब्ध॥१॥चुकीआपणाकुनजाली॥जासिजाणिवकळोदील्ही॥२॥हा
तींआल्यामेरुराई॥सत्यबोलतोंअन्वयी॥३॥ मगह्मणेगावेडया॥काई

हांसोंधनंजया॥४॥अरेअभ्रेंवृथागगन॥ खरेंसांगतोंनिवडून॥५॥जया
पासूनिअपार॥ होतीजातिदशअवतार॥६॥कष्टभोगितीसुरगण॥
रूपपाहवयासंपूर्ण॥७॥जेंकांमाझेंदेखिलेंतुवां॥ नयसुकरीशीवजीवा॥
॥८॥तुकावदलाकिंचित्॥जालेंत्रिजगतींविख्यान॥९॥ ५२॥ श्लोक
नाहंवेदैर्नतपसानदानेननचेज्यया॥शक्यएवंविधोद्रष्टुंदृष्टवानसिमांय
था॥५३॥ ॥सम०॥ ॥मीवेदींनतपींदानींनपूजेहिकरूनियां॥ पाहा
याशक्ययेरीतीतुवांदेखियलेंजसें॥५३॥ ॥आर्या॥ ॥यापरि
चामीदानेंयज्ञेंवेदेंतपेंहिसायासें॥शक्यपाहायासनसेजैसेंत्वांदेखि
लेंअनायासें॥५३॥ ॥दोहरा॥ ॥दानजग्यतपबिधिकियेमोहिन
देखेकोय॥ बिनश्रमपारथतूंअबेमोकोंरख्योजुजोय॥५३॥ ॥
॥ओवी॥ ॥वेदयज्ञदानेंकरून॥ हेंरूपकोण्हानदिसेजाण॥तुवांपा
हूनझालेंरूपाचेंज्ञान॥आणीककोणीपाहावयाशक्यनोहे॥५३॥ ॥
॥अभंग॥ ॥दानींनपींवेदींनामीं॥पूजादिकाचेसंभ्रमीं॥१॥ श

॥२७॥ क्य पाहाया ये रीतीं ॥ तु बांदे खिळीजे मूर्ती ॥ २ ॥ बहू निदानीच्या ठेवा ॥ तु
वां पाहिला पार्थिवा ॥ ३ ॥ सनकादीक ज्यासाठीं ॥ तुका ह्मणे बहू कष्टी
॥ ४ ॥ ५३ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ भक्त्या त्वनन्यया शक्य अहमेवं विधोऽ
र्जुन ॥ ज्ञातुं द्रष्टुं च तत्वेन प्रवेष्टुं च परंतप ॥ ५४ ॥ ॥ सम० ॥ तो मी आ
त्मैक्य भक्तीनें ये रितीं शक्य अर्जुना ॥ जाणायास पांहायास प्रवेशाया
सत्त्वतां ॥ ५४ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ ऐसा मी परि एका भक्तिनें लभ्य हीप्र
वेशाया ॥ जाणाव या पाहाया तत्वें मी सुलभ सम जऐशाया ॥ ५४ ॥ ॥
॥ दोहरा ॥ ॥ भगत अनंत कोउ करे सो देखे या भाय ॥ निके जाने मो
हि सों मोरें रहे समाय ॥ ५४ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ मज पाहणें जाणणें दे
खणें ॥ तें सर्व भक्तिचें निगुणें ॥ ऐसें मज जें जाणणें ॥ तें मद्रूपीं प्रवेश
वी ॥ ५४ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ तो मी आत्मैक्य भक्तीने ॥ शाक्य पार्था येरी
तीने ॥ १ ॥ जाणायास पाहायास ॥ अंतीं गती प्रवेशास ॥ २ ॥ जरीं आव ॥२७॥
डी सगुणीं ॥ चित्त ठेवी रे निर्गुणीं ॥ ३ ॥ तेंच सार्थक तत्वतां ॥ तुका जा

गी० ला या जाणता ॥ ४ ॥ ५४ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ मत्कर्मकृन्मत्परमो म अ०
द्भक्तः संगवर्जितः ॥ निर्वैरः सर्वभूतेषु यः समामेति पांडव ॥ ५५ ॥ ॥ ॥११॥
॥ सम० ॥ ॥ मद्भक्त निःसंग ज्याला मी थोर करि मत्क्रिया ॥ निर्वैर स
र्वभूतीं जो तो पावे मज पांडवा ॥ ५५ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ मी पर मज याला
मदर्चक आणि नित्य मद्भक्त ॥ निर्वैर सर्व भूतीं पावे मातें असंगतो युक्त
॥ ५५ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ मो निमित्त करम करे सजे भगती तजे और
॥ बैर न काहुसें करे लहे सु मो में ठौर ॥ ५५ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ मद्भक्ती
ने जाण ॥ मी थोर करी हें कीर्तन ॥ सर्व भूतीं निर्वैर होणें ॥ तो मज माजी
समावे ॥ ५५ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ जाला निःसंग मद्भक्त ॥ मी थोर हा
धरि हेत ॥ १ ॥ करी मत्क्रियाचो खटी ॥ सर्व भूतीं द्वेषु तुटी ॥ २ ॥ तो गा पां
डवा पावतो ॥ माझा मज सामावतो ॥ ३ ॥ घंटे पासूनी यां वादु ॥ तुका
ह्मणे वीसंवादु ॥ ४ ॥ ५५ ॥ ॥ इति श्रीमद्भगवद्गीतायां योग
शास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे विश्वरूपदर्शन योगोनाम एकादशो॰

ध्यायः ॥११॥ ॥वामन॥ ॥इतिटीकासमश्लोकी अध्याया
अकरा विया ॥श्रीपार्थसारथी कर्त्ता जो वामन मनोरथी ॥११॥ ॥
॥तुकाराम॥ ॥संजय सांगे धृतराष्ट्रा ॥विश्वरूपीं जाली याज्ञा
॥१॥ एकादशाचे मंडळी ॥पार्थ देवता गोंधळी ॥२॥ जन्मेजया सांगे
कथा ॥पैं तो वैशंपायन गाथा ॥३॥ केला समाप्त अध्यायो ॥तुका उ
दोकार भावो ॥४॥१॥ ॥त्याचे पदाच्या पद्धती ॥चाले कवीसि स्वमती
॥१॥ तरीच अधिका उणीवा ॥देवो रिझा लाजाणावा ॥२॥ श्रीगुरु पांडु
रंगा पाईं ॥गुरुदास ठेवी डोई ॥३॥ येथें तुकया संगती ॥गीता सांपडली हो
ती ॥४॥ तेणें आशीर्वाद दिल्हा ॥नातो कर्णीं मंत्र आला ॥५॥ विश्वरूप पा
र्था दावी ॥मज निद्रिताचे चवी ॥६॥ गेला संशय उडोन ॥तुका तुष्टला भग
वान ॥७॥ ॥इति गीतार्थबोधिन्यां श्रीमद्भगवद्गीताटीकायां एकाद
शोऽध्यायः ॥११॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ ॥वामन॥ ॥श्रीकृष्णें पूर्व अध्यायीं विश्व
रूप धनंजया ॥दाऊनि बोलिला अंतीं तयाप्रति जगद्गुरु ॥१॥ कीं मीन
व्हे वेद तप दान पूजे करूनिही ॥ पाहाया योग्य ज्या रूपें मातें देखियलें
तुवां ॥२॥ तो मी अनन्य भक्तीनें एरिती शक्य अर्जुना ॥जाणावया पा
हायाला प्रवेशायास अंतरीं ॥३॥ अनन्य भक्ती म्हणिजे भजनीं द्वैत तेंन
से ॥अन्यत्वें भजणें वेद पशुतुल्य निषेधिती ॥४॥ अनन्य भक्ति अन्य
त्व उपास्योपासकामधें ॥नसो निजे करी भक्ति उपास्याची उपासका ॥
॥५॥ न अन्य देवला भक्ती न अन्य विषयीं रती ॥ऐसें भजो नि ही द्वैतें भज
तां भक्ति ते न व्हे ॥६॥ कीं ऐसी भक्ति देवाची किं निमित्त करी जरी ॥आत्मा
र्थ न रीं देवाही परी स प्रीति आपुली ॥७॥ स्वकल्याणार्थ नृपती सेविती श्री
पती तसा ॥विना प्रयोजन तरीं न करी भक्ति कोणिही ॥८॥ एकनां भक्ति
देवाची दुसरी त्या परी सही ॥स्व भक्ति आतां हे भक्ति अनन्या ते कसी व
दा ॥९॥ भक्तिचे दोष जे तीन्ही ते अन्यत्वींच आश्रित ॥तिचें चतीन्ही गु

णतें अनन्यत्वींच वर्तती ॥१०॥ निमित्तें व्यवधानतें व्यभिचारें करोनि
यां ॥ सनिमित्ता व्यवहिता व्यभि चारिणि भक्ति ते ॥११॥ निमित्तें भ
क्ति मुक्ती च्या सनिमित्ता चि भक्ति ते ॥ व्यवधान क्षणजन्हीं तन्हीं व्यव
हिता चि ते ॥१२॥ कल्याण नव्हतां शीघ्र क्षण एक हि नावडी ॥ उपजे ते व्य
वहिता व्यवधानें क्षणाचि यां ॥१३॥ रमे दो पुरुषीं नारी ते जशी व्यभि
चारिणी ॥ देवीं स्वजीवीं दोंठाईं भक्ति ही व्यभिचारिणी ॥१४॥ हे दोष
अन्य भक्तीचे आतां याचे विलक्षण ॥ अनन्य भक्तिचे तीन्ही गुण ते आइ
का असे ॥१५॥ सर्वप्रियें ज्या निमित्तें प्रिय जो निर्निमित्त चि ॥ तो स्वात्मा
होय विश्वात्मा या निमित्तात्म भक्ति नें ॥१६॥ उपासकांचा जो आत्मा तो उपा
स्य पणें स्फुरे ॥ तेव्हां च अव्यवहिता भक्ती कीं न विटे कधीं ॥१७॥ ज्या आ
त्म्यार्थ उपास्याची करी भक्ती उपासक ॥ त्यासीं स्व ऐक्य कळतां भक्ति अ
व्यभिचारिणी ॥१८॥ अनन्य भक्ति ते ऐसी या श्रीगीतें त वर्णिली ॥ नेणू नि ॥११॥
हा रहस्यार्थ यथा स्वमति बोलति ॥१९॥ भेदवाद्यांस अद्वैत बोलतां उड

तें मत ॥ आणि त्याला रहस्यार्थ न सूचति हि ये रिती ॥२०॥ मताभिमानी
ज्ञानी ही झाले आश्चर्य थोर हें ॥ निर्गुणोपासना मात्रीं बाहती अभिमान जे
॥२१॥ सगुणीं प्रीति मग कां आत्मा कळलिया वरी ॥ ह्मणती या स्तव असा भ
क्तिमार्ग न वर्णिति ॥२२॥ निर्गुणात्मत्व कळणें ज्ञानें तें ज्ञान बोलिजे ॥ त्या
ज्ञानें सगुण प्रेमें अद्वैतीं भक्ति बोलिजे ॥२३॥ ज्ञानावांचोनि भक्तीचें रहस्य
न कळे कधीं ॥ भक्ति वांचोनि यां कष्ट ज्ञानाची स्थिति बाणणें ॥२४॥ त्या ज्ञा
नें सगुणीं प्रेम अद्वैतें भक्ति बोलिजे ॥ अधिष्ठानीं दिसे विश्व तें साक्षी ईश
आपण ॥२५॥ कल्पूनि दाविहें ज्ञान भक्तिचें तत्त्व बोलिलें ॥ भक्तां चतुर्विधां
मध्यें जेसी आर्तादि लक्षणें ॥२६॥ ज्ञानी लक्षण चौथ्याचें भजना ज्ञान वे
गळें ॥ जो वासुदेव तत्तूतें ज्ञानें ज्ञान जगीं परी ॥२७॥ त्या तें पाहे भजन हें
भक्ती या लागि बोलिजे ॥ बहूनां जन्मनामंते ज्ञानवान्मां प्रपद्यते ॥२८॥
वासुदेवः सर्वमिति से वदी हे चि बोलणें ॥ तो वासुदेव तो आत्मा निर्निमि
त्त चि आवडे ॥२९॥ ते चि आवडि हे भक्ति अज्ञानें न घडे कधीं ॥ नेणोनि यां

रहस्यातें अज्ञत्वीं भक्ति वर्णिती ॥ ३० ॥ निर्गुणोपासना मात्र ज्ञात्या सिद्धप
॥२॥ तीपुरे ॥ गीनें ततों भक्ति थोर अद्वैत ज्ञानरूपिणी ॥ ३१ ॥ गीतार्थ जाणे तो
एक या खाणीं भक्ति जे असी ॥ श्रीकृष्ण हीहें चि बोले अध्याई अठरा विया ॥
॥ ३२ ॥ गीतार्थ वर्णन फळ ज्या श्लोकीं बोलिला स्वयें ॥ अष्टादशाध्याय श्लो
कयें रितीं बोलिला हरी ॥ ३३ ॥ श्लोक ॥ ॥ य इदं परमं गुह्यं मद्भक्तेष्वभिधा
स्यति ॥ भक्तिं मयि परां कृत्वा मामेवैष्यत्यसंशयं ॥ ६८ ॥ ॥ ऐसा अष्टा
दशाध्याय श्लोक श्लोकार्थ तो असा ॥ कीं जो हें गुह्य परम सांगे पावे च तो
मला ॥ ३४ ॥ कैसें या श्रोतयां मी जी सांगावें कवणे रिती ॥ वक्ता ह्मणेल त
रि तें या श्लोकीं कृष्ण बोलतो ॥ ३५ ॥ कीं माझे भक्तत्या मध्यें माझे ठाईं च
भक्ति जे ॥ करूनि थोर ते सांगे तो पावे मज निश्चित ॥ ३६ ॥ अर्थ आ
णी कहीं होतो कीं हे सांगेल गुह्य जो ॥ पावेल माझे ठाईं तो भक्ति थोर करू
निया ॥ ३७ ॥ परंतु हा अर्थ येथें बोलतां बाध लागतो ॥ कीं सांगण्याचें फ ॥२॥
ळ तों न व्हे जें त्यास पावणें ॥ ३८ ॥ करि भक्ति हि तो त्यां तें पावेल चि नसंश

गी० य ॥ ते व्हां भक्तांत गीतार्थ कथनाचें न हें फळ ॥ ३९ ॥ माझे ठाईं भक्ति ती अ०
तें जो थोर करुनी — वदे ॥ तो पावे मज हा अर्थ मुख्य आणि अबाधित ॥ ॥१२॥
॥ ४० ॥ तरि ज्ञानाची ण मुक्ती न घडे भक्ति साध्य ते ॥ मागती भक्तिनें मु
क्ती ह्मणाल तरि आइका ॥ ४१ ॥ मुक्ती श्रवण मात्रें चि परीक्षित् पावला प
री ॥ श्रवणें चित याल भ्य ज्ञान वैराग्य भक्ति ही ॥ ४२ ॥ तैसें गीतार्थ कथन
भक्ती थोर करूनि जो ॥ सांगेल तो ज्ञान हीन हें कदापि न बोलवे ॥ ४३ ॥ र
हस्य चि न जाणे जो आत्मैक्य तत्त्व भक्तिचें ॥ तो भक्ति थोर करुनी काय
भक्तांत वर्णिल ॥ ४४ ॥ तस्मात् आत्मज्ञ होत्सातां ज्ञान सिद्धीस पावला
तो गीतार्थ असा वर्णी स्थिति बाणे तयास ही ॥ ४५ ॥ मातें पावे ह्मणे कृष्ण
तें त्यांचें हे चि पावणें ॥ कीं भक्तियोगें जे सिद्धि ते चि गीतार्थ वर्णन ॥ ४६ ॥
परीक्षित् श्रवणें सिद्ध हें गीतार्थ निरोपण ॥ तस्मात् गीतार्थ तो मुख्य कीं
जें मुख्यत्व भक्तिचें ॥ ४७ ॥ द्वैत भक्ती न व्हे ते तों त्रिदोषा भक्ति यास्तव ॥
लक्षण च य अद्वैत युक्त ते भक्ति केवळ ॥ ४८ ॥ हे भक्ति थोर करुनी गी

तार्दीका निरोपण ॥ मुख्य हेंच रमाध्याय श्लोकीं या स्पष्ट साधिलें ॥ ४९
॥३॥ कोण्ही निर्गुण माझींच ज्ञानमार्ग उपासना ॥ करुनी सगुण प्रीती निषे
धिति ततः पर ॥ ५० ॥ बहु क्लेशें तया सिद्धि आणि आत्मज्ञ होउनी ॥ भ
जतां सगुणीं ऐक्य शीघ्र सिद्धीस पावती ॥ ५१ ॥ हें चि या द्वादशाध्यायीं बो
लेल भगवान् स्वयें ॥ प्रश्नोत्तरीं अर्जुनाच्या नरितो अर्थ मोडती ॥ ५२ ॥
कीं जया कळला आत्मा तेही सगुण सेविती ॥ हें सिद्ध होतें म्हणुनी अर्थ ही
मोडिती बळें ॥ ५३ ॥ म्हणती हे ज्ञानहीन सगुणोपासनापर ॥ तरीं ज्ञाना
हूनि थोर अज्ञ केसें वदे हरी ॥ ५४ ॥ भक्त जे सप्तमाध्यायीं चतुर्विध नि
रोपिले ॥ ज्ञान श्रेष्ठ चहूं माजीं तेथें हरिच बोलिला ॥ ५५ ॥ तेथें ज्ञानाहु
नी अज्ञ म्हणेल श्रेष्ठ जे धवां ॥ सर्वज्ञाची द्विधा वाणी परस्पर विरुद्ध कां
॥ ५६ ॥ यालागीं भक्त जे येथें युक्त आणीक संमत ॥ म्हणे श्रीकृष्ण ते ज्ञा
नी अज्ञानी हे म्हणों नये ॥ ५७ ॥ सगुणोपासक ज्ञानी ते युक्तमम संमत ॥३॥
॥ म्हणोनि मग सांगेल निर्गुणोपासनापर ॥ ५८ ॥ तेव्हां अयुक्त तें आ

गी० णि असमंत हि भाव हा ॥ न बोलोनि हि बोलेल कीं ते कष्टतिया स्तव ॥ अ०
॥ ५९ ॥ निर्गुणोपासना मात्र करिती त्यास बोल हा ॥ न सोसे म्हणुनी ये ॥१२॥
थें करिती क्लिष्ट कल्पना ॥ ६० ॥ म्हणती बोलिले हे जे निर्गुणोपासनाप
र ॥ ते तो देहाभिमानी जे आत्मज्ञा माजिते असे ॥ ६१ ॥ श्लोकांत पांच
व्या दुःखं देहवद्भिरवाप्यते ॥ म्हणोनि बोलिला कृष्ण याचा हा भाव
का दिती ॥ ६२ ॥ परंतु अर्जुन प्रश्न असतां येरिनी जरीं ॥ तरीं हा अर्थ
घडता अन्यथा कल्पना वृथा ॥ आणि श्लोकाचतुर्थांत त्याचीं जीं ल
क्षणें स्फुरें ॥ पाहातां साधनें त्यांचीं न साहे गोष्टि हे तयां ॥ ६४ ॥ जें इं
द्रियां तें दमिती सर्वत्र समबुद्धि जे ॥ ते कसे अभिमानी जे सर्वभूतहि
तीं रत ॥ ६५ ॥ श्लोकांत पांचव्या दुःखं देहवद्भिरवाप्यते ॥ म्हणोनि बो
लिला त्याचा अर्थ येथें अशा रिती ॥ ६६ ॥ कीं देहवंत ते देहीं जीव चित्
प्रतिबिंब जो ॥ ते बिंब निरुपाधित्वें अव्यक्तत्वें उपासिती ॥ ६७ ॥ त्या
देहवंतीं दुःखें हीं अव्यक्तगति पाविजे ॥ येथें देहाभिमानी जे म्हणावे

कोंअहोबळें ॥ ६८ ॥ यालागि देहाभिमानी ज्ञानी हे तों न बोलवे ॥ स
 गुणीं प्रियही अज्ञ बोलिला हें न बोलवे ॥ ६९ ॥ कोण्ही ह्मणति कीं येथें
अधिकार धनंजया ॥ देखोनि बोलिला श्रेष्ठ सगुणोपासना पर ॥ ७०
तरीं त्याची काय भीड कीं तया कारणें मृषा ॥ ज्ञानियाहूनि अज्ञान श्रे
ष्ठ खें एथ बोलिला ॥ ७१ ॥ आतां ह्मणाल कीं त्याला अधिकार नसोनि
ही ॥ भजे ह्मणीं निर्गुणीं तो या भावें बोलिला असें ॥ ७२ ॥ तरीं पायरि
या नाना या अध्यायीं न बोलतां ॥ कीं ध्यानीं चित्त थारे ना तरीं अभ्या
स तूं करी ॥ अभ्यास ही न व्हे तेव्हां माझीं कर्में च आचंर ॥ इत्यादिक्र
मजो बोले तो अज्ञ श्रेष्ट कां ह्मणे ॥ ७४ ॥ निर्गुणोपासना तूं जन ठाके ज
रि अर्जुना ॥ सगुणोपासना निष्ठ हो य हें कां न बोलवे ॥ ७५ ॥ श्रेयो हि
ज्ञानमभ्यासाज्ज्ञानाद्ध्यानं विशिष्यते ॥ याही श्लोकीं येक येकापरी
स श्रेष्ट बोलिला ॥ ७६ ॥ टाकूनियां स्वाधिकार ह्मणीं उंच पदाप्रती ॥ जा
तां होईल हा कष्टी असें कां होन शंकला ॥ ७७ ॥ आतां हें अर्जुनालागी

 सगुणोपासना जरीं ॥ बोलिला ह्मणतां तो ही आत्मज्ञ विन अज्ञ तो ॥ ७८ ॥
पूर्वाध्यायीं पहिलिया श्लोकीं अर्जुन बोलिला ॥ कीं माझा मोह या गुह्य अध्या
त्में सर्व नासला ॥ ७९ ॥ तस्मात् अर्जुन हा ज्ञानी ज्ञानी सगुण सेवक ॥ ते संम
त श्रीहरिला न अव्यक्त उपासक ॥ ८० ॥ सगुण प्रीति मग कां चिदात्मा कळ
ळ्यावरी ॥ ज्ञानी स्वमुख चंद्रीं हा स्वकलंक निरूपिती ॥ ८१ ॥ वत्साप हर
णीं ब्रह्मस्तुति भागवतामधें ॥ तिचीरीका त्रिचरणीं तेथें हा पक्ष खंडिला ॥
॥ ८२ ॥ चरणीं पहिल्या कांहीं कांहीं तिसरियांत ही ॥ हा पक्ष वामनमुखें
श्रीहरीने विखंडिला ॥ ८३ ॥ तेसेंच वामनमुखें हरिनामसुधेंत ही ॥ देश
भोषेंच करुनी पक्ष हा दूषिला असे ॥ ८४ ॥ तेसाच संस्कृत ग्रंथ श्रुतिसार
ह्मणूनियां ॥ हा शुष्कद्वैतवाद्यांचा पक्ष तेथें हि दूषिला ॥ ८५ ॥ आत्माच
कळला तेव्हां गुरुभक्ती हि कां असें ॥ पुसतां ते कृतघ्नत्व परिहारार्थ बोल
ती ॥ ८६ ॥ तुह्मी ब्रह्म तुह्मा लाहि कां कृतघ्नत्व पूसतां ॥ निमित्त मागती
कांहीं गुरुभक्त्यर्थ दाविती ॥ ८७ ॥ गुरुभक्ती निमित्तें जे त्या निमित्येंच

ईश्वरा॥ सगुणाला न भजती सर्वहि ज्ञान मानिता ॥८८॥ गुरूचीं आ
॥५॥ णि देवाचीं करितां भक्ति जे गुरु॥ बोलिला अर्थ तेयाला प्रकाशति म्हणे
श्रुति ॥८९॥ ॥श्रुतिः॥ ॥ यस्य देवे परा भक्तिर्यथा देवे तथा गुरौ॥ त
स्यैते कथिता ह्यर्थाः प्रकाशंते महात्मनः ॥ ॥ श्रुत्यर्थ कीं भक्ति ज्याची
उत्कंठे परमेश्वरीं॥ जसी देवीं तसी भक्ती गुरुची ही करी जरीं ॥९०॥ त्या
लाजे बोलिले अर्थ गुरुने शास्त्रसंमत॥ प्रकाशती ते तयातें तेंव्हां जेव्हां
भजे असा ॥९१॥ जा देवासारिखी भक्ती गुरुची श्रुति बोलते॥ त्या देवा
चीच हे भक्ती राकिती उडऊनियां ॥९२॥ तस्मात् गुरूचीं देवाचीं आत्मै
का भक्ति जो करी॥ त्याला गुरूक्त आत्म्याची स्थिति वापेन अन्यथा ॥९३
आत्मत्व श्रवणा तें जे साक्षात्कारत्व मानिती॥ त्यांची ही बोलणीं शास्त्रीं
पांडित्याच्या बळें असीं ॥९४॥ गुरु सेवा रुतमत्व परिहारार्थ जे धवां
॥ न ज्ञान परिपाकार्थ स्वमुखें बोलती असें ॥९५॥ ज्ञानाभिमान तो ॥५॥
हाची असो हे फोल बोलणें॥ ज्ञानी निरभिमानी ही कष्टती सगुणा

गी० विण ॥९६॥ अर्जुनाच्या प्रश्न मिसें हेंचि बोलेल माधव॥ अर्जुनें प्रश्न अ०
कांयेथें केला तो हेतु आइका॥९७॥ श्लोकद्वयें वास्कदेवें पूर्वाध्यायांत से ॥१२॥
वटीं॥ वर्णिला भक्त आत्मज्ञ तेथें अर्जुन शंकला॥९८॥ हें बरें कीं भज
ति जे निर्गुणातें चितें बरें॥ करूं हा प्रश्न सर्वज्ञा प्रति हें धरिलें मनीं॥९९
करील प्रश्न या भावें श्रीकृष्णाप्रति अर्जुन॥ तेथूनियां सम श्लोकीं सं
गति श्लोक हे पृथक् ॥१००॥ ॥**श्लोक**॥ **अर्जुन उवाच**॥ एवं स
ततयुक्ता ये भक्तास्त्वां पर्युपासते॥ ये चाप्यक्षरमव्यक्तं तेषां के योग
वित्तमाः ॥१॥ ॥**सम०**॥ ॥ एसें तत्वीं सदा युक्त भक्त जे भजती तु
तें॥ कोण्ही निर्गुण मात्रातें त्यांत उत्तम कोण ते॥१॥ ॥**आर्या**॥
संतत युक्त असे जे उपासिती भक्त तुज तुझ्या मतें॥ अक्षर अव्यक्त
भजती त्यांत हि ते कोण योगवित्तम ते॥१॥ ॥**दोहरा**॥ जे सेवत तु
मकों सदां करी करमनके साज॥ अछरब्रह्म जें भजत वहे कों नहीं रा
ज॥१॥ ॥**ओवी**॥ ॥ तूं विश्वरूप ह्मणून करिती भजन॥ येक

अक्षर अव्यक्त ऐसें जाणोन ॥ तरी दोहीं मध्यें श्रेष्ठ कोण ॥ तें सांग मज
॥६॥ प्रती ॥१॥ ॥अभंग॥ ॥जाणुनि श्रीपतीचें मन ॥ द्वादश प्रसं
गीं अर्जुन ॥१॥ जीवीं विचारी कींहीत ॥ हेंच असल्या संतन ॥२॥ म
ग आपण वंचूं नये ॥ देवा दिसे अंतराये ॥३॥ तरीं विश्वरूपाचिया ॥
प्रशंसी तो वाक्य मया ॥४॥ तरीं अव्यक्त चांगलें ॥ किंवा कृष्णरूप
भलें ॥५॥ बरें येक वेळां पुसों ॥ मग तें शास्छितीं वसो ॥६॥ ह्मणोनि
बोले हर्षमय ॥ अहो यादववंशराय ॥७॥ असें तत्वीं सदा युक्त ॥ भ
क्त तुज जे भजत ॥८॥ कोणी निर्गुण मात्रातें ॥ त्यांत उत्तम कोण तें ॥
॥९॥ सांगे महाराज भक्तांच्या ॥ प्रीति ठेवा तुकयाच्या ॥१०॥१॥ ॥
॥ **श्लोक** ॥ **श्रीभगवानुवाच** ॥ ॥ मय्यावेश्य मनो ये मां नि
त्ययुक्ता उपासते ॥ श्रद्धया परयोपेतास्ते मे युक्ततमा मताः ॥२॥ ॥
॥**सम०**॥ ॥ मन घालूनि मद्रूपीं स्वरूपीं नित्य योजले ॥ भजती आ ॥६॥
त्म भक्तीनें ते थोर मज संमत ॥२॥ ॥**आर्या**॥ ठेउनि मजवरि मन

गी० जे परम श्रद्धा धरोनि हे अन्य ॥ मातें उपासिती जे ते मजला युक्ततम मुहामा अ०
न्य ॥२॥ ॥**दोहरा**॥ ॥ जो मो में मन राखिकें सेवत सेवक भाय ॥ बहु ॥१२॥
श्रद्धा सों जगत सों सब ते अधिकाय ॥२॥ ॥**ओवी**॥ माझें ठायीं मन ने
मून ॥ श्रद्धापूर्वक करी भजन ॥ तो भक्त मज पावे जाण ॥ निश्चयें शीं ॥२॥
॥**अभंग**॥ ॥ बोले भगवान दासा ॥ निज मानसा मद्रूपीं ॥१॥ योजु
नियां स्वरूपीं मन ॥ हें साधन नित्याचें ॥२॥ आत्म भक्तिनें भजती ॥ ज
या चित्तीं ते थोर ॥३॥ मज संमत पांडवा ॥ तुका बरवा वाटतो ॥४॥२॥ ॥
॥**श्लोक**॥ ॥ येत्वक्षरमनिर्देश्यमव्यक्तं पर्युपासते ॥ सर्वत्रगमचिं
त्यंच कूटस्थमचलं ध्रुवम् ॥३॥ ॥**सम०**॥ ॥ क्षरेना बोलवेना त्या
अव्यक्ताच उपासिती ॥ अचिंत्य सर्वत्र लिप्त न जें अटळ शाश्वत ॥३॥ ॥
॥**आर्या**॥ ॥ अव्यक्त ध्रुव अक्षर सर्वग ज्या निर्गुणांत मन न चळ ॥
कूटस्थ अनिर्देशाहि उपासिती जे अचिंत्य आणि अचळ ॥३॥ **दोहरा**
जो जा धवत अछर हि जो न हि प्रगट सरूप ॥ व्याधी माया तें पुरे अ

जरअचिंत्यअरूप ॥ ३॥ ॥ओवी॥ ॥जेंअक्षरअनिर्वाच्य
॥७॥ अव्यक्तजाण ॥ तेंसर्वत्रव्यापकसंपूर्ण ॥अंतःकरणास नित्यअगो
चरजाणोन ॥त्याचीउपासनाकरिती ॥ ३॥ ॥अभंग॥नात्याबो
लवे क्षरेना ॥ उपासनाजरींत्याची ॥ १॥ अव्यक्तींलागे चित्त ॥ सर्वअ
लिप्तअचिंत्य ॥ २॥जेंअढळ शाश्वत ॥ श्रुतीसंमतजाणवी ॥ ३॥ तुका
तेथिचा रहिवासी ॥ गुरुदासिंपावला ॥ ४॥ ३॥ ॥श्लोक॥ संनिय
म्येंद्रिययामं सर्वत्र समबुद्धयः ॥तेप्राप्नुवंतिमामेव सर्वभूतहितेरता
॥ ४॥ ॥सम०॥आटोपूनिइंद्रियांतें सर्वत्र समबुध्दिजे॥ मातेंचिपा
वंतीतेही सर्वभूत हितींरत॥ ४॥ ॥आर्या॥ ॥ सर्वत्रतुल्यदृष्टीइंद्रिय
गति चेंकरोनियांदमन ॥ सर्वप्राणिहितींजेतत्परपावतिमलाचतेअम
न ॥ ४॥ ॥दोहरा॥ ॥ सबबिंद्रियनकोंरोकिकेंसबकोंलखतस
मान ॥ सबजीवनकोंहितकरतमोहिलखेयहिग्यान ॥ ४॥ ॥ओवी॥ ॥७॥
इंद्रियसमूहनेमून ॥ सर्वांठायींबुध्दीसमानधरून ॥ सर्वहितींतत्पर न

गी० होउन ॥ तेमजपावतीगाअर्जुना ॥ ४॥ ॥अभंग॥ ॥इंद्रियातें अ०
आटोपुन ॥ स्वात्मज्ञानींचोखजो ॥ १॥ समबुध्दिनेसर्वत्र ॥ नेणेक्षुद्रउ ॥१२॥
त्तम ॥ २॥जेहोमातेंचपावती ॥ क्रियाशक्तीसहित ॥ ३॥ तुकाजेंसास
र्वभूतीं ॥ रतहितीं निर्मळ ॥ ४॥ ४॥ ॥श्लोक॥ ॥क्लेशोधिकतरस्ते
षामव्यक्तासक्तचेतसाम ॥ अव्यक्ताहिगतिर्दुःखंदेहवद्भिरवाप्यते ॥ ५॥
सम०॥ ॥ कष्टीअधिकतेहोतीअव्यक्तींचित्तयोजितां ॥ अव्यक्तग
तितेंदेहींदुःखेंपावतियास्तव ॥ ५॥ ॥आर्या॥ ॥ अव्यक्तसक्तमन
जेंहोतातिक्लेशत्याचियादेहीं ॥ अव्यक्तगतीतेंबाबहुताक्लेशेंचिपावती
देहीं ॥ ५॥ ॥दोहरा॥ ॥ तिन्हेंकष्टबहुहोतहैब्रह्मींलगावेचित ॥ रू
परेखाज्याकोंनहींदुःखकोंलहियतमीत ॥ ५॥ ॥ओवी॥ कष्टेंकरू
नअव्यक्तींमननेमिती ॥ त्यासिक्लेशचिहोती ॥ अव्यक्ताचीगतीदुःखें
पावती ॥ देहवंतहे ॥ ५॥ ॥अभंग॥ ॥कष्टीहोतितेआधिक ॥ ते
मीऐकसांगतों ॥ १॥ चित्तयोजितांअव्यक्तीं ॥ देहासक्तीसुकला ॥ २॥

देहींगतीतेंअव्यक्त॥ मनायुर्निबुजत॥३॥ तुकापावेनानादुःखें॥ या
 स्तवतीखें पावती॥४॥५॥ ॥**श्लोक**॥ येतुसर्वाणिकर्माणिमयि
सन्यस्यमत्पराः॥अनन्येनैवयोगेनमांध्यायंतउपासते॥६॥ **सम०**
मातेंचिमाजुनीथोरकर्मेंसर्वसमर्पिती॥तरींअद्वैतयोगें चीमातेंध्या
तीउपासिती॥६॥ ॥**आर्या**॥ ॥माझ्याठाईंसर्वहिकर्मेंजेअर्पुनीहि
मत्परते॥ध्यातीउपासितीमजअनन्यत्याचानयोगतोपरते॥६॥ ॥
॥**दोहरा**॥ ॥जोसबकरमनकरतहैंअरपनमोकोंजान॥ध्यावतकेव
लभगतिसोंबहुउपासनग्यान॥६॥ ॥**ओवी**॥ ॥ सर्वकर्मेंमाझ्या
ठायीं॥अर्पितीजाणोनिमाझीसोई॥ मजध्यातीअहर्निशीपाहीं॥मा
झेंध्यानसर्वदां॥६॥ ॥**अभंग**॥ ॥मातेंमाजुनीयांथोर॥सोडी
घोरअन्यत्र॥१॥समर्पितीसर्वकर्मे॥विधीवर्मेंरूचक॥२॥तऱ्हींअ
द्वैतयोगेंचा॥बुद्धित्यांचीसोडीना॥३॥उपासितीध्यातीमातें॥तुक ॥८॥
याचित्तेंसमतोल॥४॥६॥ ॥**श्लोक**॥ ॥तेषामहंसमुद्धर्तामृ

 त्युसंसारसागरात्॥भवामिनचिरात्पार्थमय्यावेशितचेतसाम्॥७॥
॥**सम०**॥ ॥ऐसींचित्तेंमजमधें त्यांचामीभवसागरीं॥पार्थनलावि
तांवेळहोतोंकेवळतारक॥७॥ ॥**आर्या**॥ ॥कुंतीतनयात्यांचादुः
खप्रदमृत्युयुक्तभवसिंधू॥अठऊनिउधरीमीनेटेंत्यालागिदीनजन
बंधू॥७॥ ॥**दोहरा**॥ ॥मृत्युसहितभवउदधीताकोंकरतउधार
॥मोमेंचित्तराख्योउननबहुभायनिरधार॥७॥ ॥**ओवी**॥ मीउद्ध
रीतयांसी॥भवसागरींपरियेसी॥चित्तमाझेंठायींनेमिसी॥तारक
त्यातेंहोतसे॥७॥ ॥**अभंग**॥ ॥मजमधेंऐसेचित्तें॥झेपावतेजे
जाले॥१॥भवसागरींत्यांचामी॥अंतर्यामीतारकु॥१॥वेळनलावि
तांपार्था॥ऊर्ध्वपंथापाठवी॥२॥तारकहोतोंतुकयासम॥प्राचिनश्र
महारूनी॥४॥७॥ ॥**श्लोक**॥ ॥मय्येवमनआधत्स्वमयिबुद्धिं
निवेशय॥निवशिष्यसिमय्येवअतऊर्ध्वंनसंशयः॥८॥ **सम०**॥
यालागींमनमद्रूपींस्वरूपींबुद्धिघालुनी॥मजमाजीचमगतूंप्रवेशासिन

संशय ॥८॥ ॥आर्या॥ ॥ठेवीमजवरि मन तें पार्था बुधी सहीनदेप
॥९॥ रतूं ॥ निःसंशय मज माजी प्रवेशसी पांडवा अतःपरतूं ॥८॥ दोहरा
ताते अर्जुन बुधि मन मोहि में तूं राख ॥ यउ आगें मो देह मों बस हे तु अ
भिलाख ॥८॥ ॥ओवी॥ ॥ योगबळें करूनी ॥ मनबुधि माझे ठायीं
अर्पूनी ॥ एकवी होसी उमन मिळणी ॥ यांत संशय न सेकीं ॥ ८॥ अभंग
मन मद्रूपीं यालागीं ॥ असलागी असावें ॥१॥ मला बुधीत तूं घाली ॥ ह्या
ता खालीं अक्षर ॥२॥ मग तूं मज माजी च रे ॥ चराचरें विरही तू ॥३॥
प्रवेशसी ना संशय ॥ गवसे सोय तुकयाची ॥४॥८॥ ॥श्लोक॥ ॥
॥अथ चित्तं समाधातुं न शक्नोषि मयि स्थिरम् ॥ अभ्यासयोगेन ततो
मामिच्छाप्तुं धनंजय ॥९॥ ॥सम०॥ ॥आतां चित्त स्थिर करूं
शकेना सि मदंतरीं ॥ अभ्यासें प्राप्तिची माझ्या इच्छा करि धनंजया ॥९॥
॥आर्या॥ ॥जरि शक्य नहीय तुला मज माजी अचळ मन समाधा ॥९॥
नें ॥ तरि तूं मज पावाया इच्छी अभ्यासयोगसंधानें ॥९॥ दोहरा॥ ॥

गी० जो तूं मो में नहि सके चित्त अपनो ह्राय ॥ करी अभ्यास मो मिलनकों मोंहि अ०
निरंतर ध्याय ॥९॥ ॥ओवी॥ ॥ तुझिया चित्ता न ये स्थिरपण ॥ अभ्या ॥१२॥
स करी आपण ॥ योगाभ्यासें करून ॥ पावसी धनंजया ॥९॥ अभंग ॥
स्थीर करूं चित्त आतां ॥ आभ्यासितां येईना ॥१॥ मदंतरीं ना प्रवेश ॥ त
दोद्देशें सांगतों ॥२॥ अभ्यास मत्प्राप्तीची ॥ सव्यसाची करि इच्छा ॥३॥
धनंजया सहजें मग ॥ लागे लाग तुकयाचा ॥४॥९॥ ॥श्लोक॥ ॥
अभ्यासेऽप्यसमर्थोऽसि मत्कर्मपरमो भव ॥ मदर्थमपि कर्माणि कुर्वन्
सिद्धिमवाप्स्यसि ॥१०॥ ॥सम०॥ ॥अभ्यास हीन करवे करीं
कर्म मदर्पण ॥ मत्कर्में करितां ज्ञानी तूं त्या स्थितिस पावसी ॥१०॥ ॥
॥आर्या॥ ॥अभ्यास न होय जरीं तरि मत्प्रीत्यर्थ विहित कर्म करी
॥करितां मदर्थ कर्में पावसि तूं सिद्धि आत्मसौख्य करी ॥१०॥ ॥
॥दोहरा॥ ॥जो अभ्यास न हि करु सके करम समर्पण सो हि ॥मे
रे करम न करत है सिद्ध होय गीतो धि ॥१०॥ ॥ओवी॥ ॥

॥अभ्यासहीजरीं नकरवे॥ तरींकर्ममजसमर्पावें॥ कर्मकरितांभा
॥१०॥ वें॥ इच्छिलीसिध्दिपावसी॥१०॥ ॥अभंग॥ ॥नकरवेअभ्या
सही॥ ऐसिकांहींअडचण॥१॥ मदर्पणकरीकर्में॥ होकावमेंभलते
सीं॥२॥ ज्ञानीमत्कर्मेंकरीत॥ प्राक्संचिताजाळीत॥३॥ तूंयास्थि
तीसीपावसी॥ जेतुक्यासीफळभगती॥४॥१०॥ ॥श्लोक॥ ॥
॥अथैतदप्यशक्तोऽसिकर्त्तुंमद्योगमाश्रितः॥ सर्वकर्मफलत्यागंत
तःकुरुयतात्मवान्॥११॥ ॥सम०॥ ॥हेंहींनव्हेतरिमनजिंकीहो
यमदाश्रित॥ सर्वकर्मफळें टांकीफळशब्दें रुरवस्पृहा॥११॥ ॥आर्या
॥हेंहीजरिंतुजनोहेतरिकरिमाझाचिआश्रयस्वच्छ॥ जिंकुनिमनहें
पार्थाटाकावेंसर्वकर्मफळतुच्छ॥११॥ ॥दोहरा॥ ॥यहजूंतूंन
हीकरिसकेमोसरनअनुराग॥ सबकेकरमकेफलनकोंअर्जुनदेतूं
त्याग॥११॥ ॥ओवी॥ ॥कर्महीजरींनकरवे॥ तरींमाझेपाठीं ॥१०॥
रिघावें॥ कर्मफळटाकावें॥ रुरवस्पृहा॥११॥ ॥अभंग॥ देहींन

गी० व्हेमनतरीं॥ स्वाधिनकरीपुरतें॥१॥ मदाश्रितसख्याहोरे॥ मग अ०
मोहरेगतलाभु॥२॥ त्यागींफळेंसर्वकर्मी॥ नित्यधर्मीवासना॥३॥ ॥१२॥
फळशब्दें रुरवस्पृहा॥ करीतुकाआपुला॥४॥११॥ ॥श्लोक॥
॥श्रेयोहिज्ञानमभ्यासाज्ज्ञानाद्ध्यानंविशिष्यते॥ ध्यानात्कर्मफलत्या
गस्त्यागाच्छांतिरनंतरम्॥१२॥ ॥सम०॥ ॥अभ्यासाहूनिविश्व
त्माज्ञानतें ध्यानत्याहुनी॥ श्रेयकर्मफळत्यागममुक्तिजितांमग॥
॥१२॥ ॥आर्या॥ ॥ज्ञानहिअभ्यासाहुनिशुभकरतें ध्यानत्याहु
नीहिपर॥ त्याहुनिकर्मफळाचात्यागत्यागेंचिशांतियाउपर॥१२॥
॥दोहरा॥ ॥ग्यानभलोअभ्यासतेंतासोंध्यानविशेख॥ फलत्या
गतातेंभलोतातेंशांतिहिलेख॥१२॥ ॥ओवी॥ ॥अभ्यासाहू
निज्ञानश्रेष्ठ॥ ज्ञानाहूनिध्यानवरिष्ठ॥ ध्यानाहूनित्यागवरिष्ठ॥ तो
जीवन्मुक्तकीं॥१२॥ ॥अभंग॥ ॥अभ्यासाहूनिविश्वात्मा॥
सच्चिदात्माबोलसे॥१॥ तैंगाज्ञानध्यानत्याला॥ विशेषालासृजीतें॥

॥२॥ श्रेयकर्म सुखें त्याग ॥ पावे लाग आमुचा ॥ ३॥ तुका ह्मणे जी
वन्मुक्त ॥ हरिभक्त चांगले ॥४॥१२॥ ॥श्लोक॥ अद्वेष्टा सर्वभू
तानां मैत्रः करुण एव च ॥ निर्ममो निरहंकारः समदुःखसुखः क्षमी
॥१३॥ ॥सम०॥ ॥ नकरी सर्वभूतांचा द्वेष मैत्र दयालु जो ॥ मी मा
झें न जया दुःखसुख तुल्य क्षमा जया ॥१३॥ ॥आर्या॥ मैत्र क्षमी
सदयही सर्वभूतीं सदैव अद्वेष्टा ॥ निर्मम निरहंकारी ज्याची दुःखीं
सुखीं हि समचेष्टा ॥१३॥ ॥दोहरा॥ ॥ द्वेस न काहु सो करे मित्र भा
व करी जान ॥ अहंकार ममता तजे सुखदुःख जाहि समान ॥१३॥
॥ओवी॥ सर्वभूतीं द्वेष नाहीं ॥ मैत्री दयालु पाहीं ॥ सुखदुःख तेंही ॥
समसमान मानी तसे ॥१३॥ ॥अभंग॥ ॥ सूत्रचाळ कूपरेभू
॥ जाणे सर्वात्मा विशेषु ॥ त्याचिला गा तुटी द्वेषु ॥ पैं गातो चि निर्वैर ॥१
जीवन रंगाचसारिखें ॥ होय तें वीजो हरी खे ॥ करुणा मैत्र तेवीं देखे ॥
भूत भावी दयेला ॥२॥ मी पण गेलें गा जयाचें ॥ तेथें माझें ऐसें वाचे ॥

ना सिवे तो दुःखाचें ॥ खत कधीं उकलीना ॥ ३॥ तुका वंदी सदा ज्याला
॥ क्षमा धरे सत्य त्याला ॥ कष्टी देखे जो सुखाला ॥ अनुपम्य साधु तो ॥
॥४॥१३॥ ॥श्लोक॥ ॥ संतुष्टः सततं योगी यतात्मा दृढनिश्च
यः ॥ मय्यर्पितमनोबुद्धिर्यो मद्भक्तः स मे प्रियः ॥१४॥ सम०॥ ॥
संतुष्ट सर्वदा योगी स्थिरचित्त दृढव्रत ॥ मज माजि मनोबुद्धि असा म
द्भक्त मत्प्रिय ॥१४॥ ॥आर्या॥ ॥ संतत योग करी जो मनो जयानें
सदैव संतुष्ट ॥ अर्पी मनबुद्धि मला दृढ निश्चय भक्त जो मला इष्ट ॥१४॥
॥दोहरा॥ ॥ सदा रहे संतोख सों मन राखें निज हात ॥ प्राण बुद्धि मो
मे धरे बहु प्यारो मो सात ॥१४॥ ॥ओवी॥ ॥ योगी तृस सुखे सी ॥
स्थिर करूनि मनासीं ॥ मज माजि मनबुद्धि अर्पीने मेसी ॥ तो चि भक्त
मम प्रिय ॥१४॥ ॥अभंग॥ ॥ धालें मन तो चि तृप्त ॥ योगमार्गी
तचालत ॥ सर्वदाही अखंडित ॥ जना हित निवेदी ॥१॥ नायकतां तो
क्षोभेना ॥ उपरोधें दुःख विना ॥ स्थिरचित्ताची वासना ॥ दृढव्रत या

नाव ॥२॥ मनबुद्धि सकालची ॥ दोर्यांबांधुन पालची ॥ जोकां आला
॥१२॥ आमुच्येगांवीं ॥ विडापांउडवाहाया ॥३॥ तुका विनवितोतया ॥ माझा
दासह्मणोनियां ॥ प्रियत्यागेंत्यासकप्रिया ॥ मीगाप्रेमें आलिंगी ॥४
॥१४॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ यस्मान्नोद्विजते लोको लोकान्नोद्विजते चयः
हर्षामर्षभयोद्वेगैर्मुक्तो यः सचमे प्रियः ॥१५॥ ॥ सम० ॥ नज्या
स्तवभितीलोक लोकांपासूनि जो नभी ॥ हर्षक्रोधत्रासचिंतानसेतो
हीमज प्रिय ॥१५॥ ॥ आर्या ॥ ॥ भीतीलोकनज्यालालोकाभी
तोनजोमलाभजतो ॥ हर्षक्रोधभयउणीउद्वेगेंमुक्तआवडेमजतो ॥
॥१५॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ भयेकाहुतेंनउरे भयकाहुतेंनहिदेत ॥ हरख
क्रोधदोउतजेसोमोकोंहरिलेत ॥१५॥ ॥ ओवी ॥ ॥ ज्यापासूनिलो
कनव्हतिदुःखी ॥ लोकांपासावआपणअसेसुखी ॥ हर्षक्रोधभयउ
द्वेगनघेविशेषी ॥ तोचिभक्तमजप्रिय ॥१५॥ ॥ अभंग ॥ बुबुळें ज्य ॥१२॥
मतांचशाळी ॥ वातेंअंदोळुकमळी ॥ नक्षोभचीभूतावळी ॥ ऐसेंज्या

गी० चेंवागणें ॥१॥ तोहीलोकापासूनियां ॥ त्रासनेघेगुरुराया ॥ जीवजेवीं अ०
पाळीकाया ॥ ऐसासदासंरक्षी ॥२॥ हर्षक्रोधदोन्हीनाहीं ॥ त्रासन ॥१२॥
घेतपदेंही ॥ रूपलक्षणुऐसामही ॥ वरीमाझाआवडना ॥३॥ तुकावं
दीत्याचेंपद ॥ उणेंवर्णीज्यागोविंद ॥ जनामाजीत्याआनंद ॥ विजनीं
हीत्याहोनी ॥४॥१५॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ अनपेक्षः शुचिर्दक्ष उदासीनोग
तव्यथः ॥ सर्वारंभपरित्यागी यो मद्भक्तः समे प्रियः ॥१६॥ सम० ॥ ॥
निस्पृहीशुद्धजोदक्षउदासीनमनींव्यथा ॥ आरंभसर्वहीटाकीआणिम
द्भक्ततोप्रिय ॥१६॥ ॥ आर्या ॥ ॥ जोशुचिदक्षगतव्यथनिस्पृहजो
पूर्णसगुणराशीन ॥ सर्वोद्योगत्यागीतोप्रियमजभक्तअतिउदासीन
॥१६॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ चाहकाहुकीनकरेरहेपुनीतउदास ॥ सबआ
रंभकोंतजेरहेसोमेरेपास ॥१६॥ ॥ ओवी ॥ ॥ जयाअपेक्षानसे
कांहीं ॥ सदांशुचीदक्षपांही ॥ कर्मारंभटाकूनही ॥ असेतोमद्भक्तप्रिय
॥१६॥ ॥ अभंग ॥ ॥ लोकपूजनींनागुंते ॥ शुद्धवासनाच्याहितें

शा हणावागवी लोकातें ॥ हे दक्षनाचो रवटू ॥१॥ गृहदारा सुत सुता
॥उदासीनु भाग्य येतां ॥ व्यथा न मानीजो चित्ता ॥ भागवतींक दर्यु॥
॥२॥ करीन काम फळ पावों ॥ ऐसा न धरी चलाहो ॥ आरंभा स सारी
पावो ॥ जान्ह विचा कापडी ॥३॥ असा मद्भक्त तो प्रीय ॥ नाहीं या वि
षयीं संशय ॥ तुका निजानंदें गाय ॥ तेथें कान मी देतों ॥४॥१६॥ ॥
॥श्लोक॥ ॥ योन हृष्यति न द्वेष्टि न शोचति न कांक्षति ॥ शुभाशु
भ परित्यागी भक्तिमान्यः स मे प्रियः ॥१७॥ ॥सम०॥ न हर्षे न क
री द्वेष वांच्छा शोक न जो करी ॥ टाकी शुभाशुभें आणी भक्त मत्प्रिय
तो नर ॥१७॥ ॥आर्या॥ ॥ हर्ष द्वेष न से ज्या न करी शोक स्पृहा म
हा घोर ॥ टाकी शुभाशुभा जो प्रिय मज ला भक्तियुक्त तो थोर ॥१७॥
॥दोहरा॥ ॥पियपाये आनंद नही अप्रिय लहे न देख ॥ सोंच काछ
काहु की न करत नहि शुभ अशुभा बिशेरव ॥१७॥ ॥ओवी॥ ॥
नाहीं हर्ष ना द्वेष शोक ॥ न करी कांक्षेचें सुख ॥ शुभ अशुभ त्यागी दे

ख ॥ तो भक्त मज प्रिय ॥१७॥ ॥अभंग॥ ॥ हर्ष द्वेषा विरहीन ॥
वांच्छा शोक ना धरीत ॥ टाकी पाउले शुभांत ॥ अशुभांत त्या तुल्य ॥१
आणि मद्भक्त मज ला ॥ प्रिय ऐशा गुणीं जाला ॥ येकुलतां येक आवड
ला ॥ वृद्ध बंधें बाळकु ॥२॥ कामना स्तव भक्ति बारे ॥ को स्याव धी कर
णारे ॥ तुका निष्काम सखारे ॥ जन्मो जन्मीं दुर्लभ ॥३॥१७॥ ॥
॥श्लोक॥ ॥समः शत्रौ च मित्रे च तथा मानापमानयोः ॥ शीतो
ष्ण सुख दुःखेषु समः संगविवर्जितः ॥१८॥ ॥सम०॥ शत्रु मि
त्रीं सम नरा सन्मानीं अपमानि ही ॥ शीतीं उष्णीं सुखीं दुःखीं सम
धीर असंग जो ॥१८॥ ॥आर्या॥ ॥ सम शत्रु मित्र ज्याला समान
ते साचि मान अपमानीं ॥ त्यागी जो संगातें शीतोष्णीं सौख्य दुःख स
म मानी ॥१८॥ ॥दोहरा॥ ॥शत्रु मित्र न कों सम लखे स बे मान
अपमान ॥ सीत उष्ण सुख दुःख तजे संग करे नहि आन ॥१८॥ ॥
॥ओवी॥ ॥जया शत्रु मित्र समान जाण ॥ नाहीं मान आणि अ

पमान॥शीतउष्णसुखदुःखसमान॥जयाअसक्तता नाहीं॥१८॥
॥१४॥ ॥अभंग॥ ॥गाईचां गव्याघ्र खोटा॥नदीनेणे याबो भाटा॥शत्रु
मित्राने साहोंटा॥तळींशब्दुनालवे॥१॥बाळपीडलें पूजिलें॥कल्प
नेणेनेसेंजालें॥शीतउष्णउबगलें॥स्थळंझाडनसोडी॥२॥तेवी
सुखदुःखांनरीं॥भजेसमानश्रीहरी॥समयींधीरपरउपकारी॥
तुकाजैसा निःसंग॥३॥१८॥ ॥श्लोक॥ ॥तुल्यनिंदास्तुतिर्मौ
नीसंतुष्टोयेनकेनचित्॥अनिकेतस्थिरमतिर्भक्तिमान्मे प्रियोनरः
॥१९॥ ॥सम०॥ ॥मानी निंदास्तुतीतुल्यतुष्टलाभेंजशातशा॥
निराश्रयस्थिरमतीआणिमद्भक्ततोप्रिय॥१९॥ ॥आर्या॥ निंदा
स्तुतितुल्यजयागेहत्यागोनिभक्तिलासजला॥संतुष्टयथालाभेंमौ
नीस्थिरबुध्दितोरुचेमजला॥१९॥ ॥दोहरा॥ ॥स्तुतीनिंदाएक
सीगनेगहेमानसंतोख॥जोनरथिरमतीरहेवहेमोभगंताबिशेख ॥१४॥
॥१९॥ ॥ओवी॥ ॥स्तुतिनिंदासमानी॥आत्मलाभसंतोषदो

गी० न्हीं॥निराश्रयस्थिरहोउनी॥जोराहेतोमाझा भक्त॥१९॥अभंग॥ अ०
मौनीअर्वाचीकनेणें॥स्तुतीनिंदाकेलीकोणें॥तुष्टलाभेंतोषघेणें॥जे ॥१२॥
सातेसासंतत॥१॥निराश्रयभगवंतीं॥ज्ञानेंकेलीशुध्दमती॥मा
झीभक्तिआचरती॥मार्गइतरांकळावया॥२॥तोमत्प्रीयकीर्तीवा
णु॥लटिकेंनव्हेतूंझीआणु॥तुकाह्मणेथोरपणु॥देवसांडीआपुलें
॥३॥१९॥ ॥श्लोक॥ ॥येतुधर्म्यामृतमिदंयथोक्तंपर्युपास
ते॥श्रद्दधानामत्परमाभक्तास्तेऽतीवमेप्रियाः॥२०॥सम०॥ ॥
बोलिल्याचपरीजेहें धर्म्यामृतउपासिती॥श्रध्दालुथोरमीज्यांला
भक्ततेबहुमत्प्रिय॥२०॥ ॥आर्या॥ ॥पार्थाहे धर्म्यामृतय
थोक्तसद्भक्तयासजेभजती॥विश्वासूमत्परतेप्रीतितयांचीअ
सेंचमजबहुती॥२०॥ ॥दोहरा॥ ॥धरमअमृतजु कह्योता
कोंसुसेवेकोय॥श्रध्दाजक्तमेरोभगतमोहिसोंप्यारोहोय॥२०॥
॥ओवी॥ ॥हें धर्मामृत॥याचीउपासनाकरित॥तोजाणजी

वन्मुक्त॥माझाभक्तपैं॥२०॥ ॥अभंग॥ ॥बोलिल्याच परी
जे हें॥धर्मामृत जाणुन हें॥उपासिती सर्वदा हे॥आत्म भक्तीचो
खटी॥१॥श्रधाळु माझ्या मार्गी॥मीच थोर ऐश्यालागीं॥भक्तिवां
टीया विभागी॥भक्त जे कां मम प्रिय॥२॥ते हीप्रीति कीर्ति सांगूं॥आ
तां आंसुवा जिव लगूं॥त्याची कीर्ति वर्णीचांगूं॥त्यास हि मी बोल
तों॥३॥नाहीं तरीं गीता शास्त्र॥पदें जयाचें वगत्र॥अथवा ऐकती
लश्रोत्र॥काया वाचा मनो ज्ञें॥४॥ते मी प्रीतिच्या पडिभरें॥सुगुटीं
वाईजे आदरें॥जे सातुकास्याधिकारें॥ते सामातें तो प्रीय॥५॥२०
॥ ॥इति श्रीमद्भगवद्गीतायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे
भक्तियोगो नाम द्वादशोऽध्यायः॥१२॥ ॥वामन॥ ॥इति
टीका समश्लोकी अध्याया द्वादशावरी॥श्रीपार्थसारथी कर्त्ता जो
वामन मनोरथी॥१२॥ ॥अभंग॥ ॥ऐसें बोलिलें अनंतें ॥१५५॥
॥सांगे संजय नृपातें॥ते साजन्मेजयातें॥वैशंपायन बोधितु॥१॥

गीता भीष्मपर्वा आदीं॥कीं हे मुक्तिची गवादी॥किंवा लडेवाखा
रवांदी॥वा हे समर्थी लोकीकी॥२॥येथें अर्जुनाचा प्रश्न॥सगुण नि
र्गुण उपासन॥त्यासीं बोलिला भगवान॥भक्तियोग निर्मळ॥३॥
आतां त्रयोदश पुढें॥देवो वर्णिल सद्दढें॥जेथें पार्थ प्रश्न गाढें॥
जडमूढा तारक॥४॥तुकया सद्गुरु संसर्गे॥द्वादश अध्याय या
मार्गें॥आला समासी सआंगें॥ऐकिला च ऐकाचा॥५॥१२॥
॥ ॥इति गीतार्थबोधिन्यां श्रीमद्भगवद्गीताटीकायां द्वादशो
ध्यायः॥१२॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥

 श्रीगणेशायनमः॥ सकलक्षेत्रक्षेत्रज्ञतत्वायपरमपुरुषाय श्री
वासुदेवायनमः॥ ॥वामन॥ ॥पूर्वाध्यायींवासुदेवेंसगुणो
पासनापर॥वर्णिलिकींअनन्येचियोगेंनेभजतीमज॥१॥संसार
सागरींत्यांचाहोतोंउधारणारमी॥अतिसत्वरकींमाझात्यांसवि
श्वासयेरिती॥२॥अव्यक्तोपासकांमाझानसेविश्वासयास्तव॥त
कष्टतीभावऐसानसेवैषम्यईश्वरीं॥३॥कल्पवृक्षासिजोजेसेंमा
गेतैसेंचितोतया॥फळदेत्यांतवैषम्यनसेयेरितिईश्वरीं॥४॥अन
न्ययोगेंचनरींजोमीसगुणत्यामला॥भजतूंहीह्मणुनियायाभा
वेंहरिबोलिला॥५॥कींमद्रूपींमनधरीमनसंकल्परूपतें॥रूपें
चरित्रेंहीमाझीमनेंकरुनिआठवी॥६॥आणिमाझ्यास्वरूपींतूं
निजबुद्धिप्रवेशावी॥बुद्धिशब्देंचित्तघ्यावेंकींस्वरूपींहिजेंनिघे॥
॥७॥माझेंचिठाईंमनतूंधरीबुद्धिप्रवेशवी॥याअर्थाचाभावऐसा

कीं भजे दोपरीमज ॥ ८ ॥ सगुणाचें भजन तूं करिसीपरि निर्गुणीं ॥ नथा
॥१॥ रे चित्त तरि तूं अभ्यास करि निर्गुणीं ॥ ९ ॥ अभ्यासंही न करवे तरि नि
ष्काम होइ तूं ॥ मदर्पण करीतें ही न ठाके तुज जे धवां ॥ १० ॥ सर्व कर्म
फळत्याग करीतूं चित्तनिग्रहें ॥ ह्मणिजे याकि तूं कर्मे आणि कर्मफळा
सही ॥ ११ ॥ भाव कीं सर्व ही धर्म राको निरूख निस्पृह ॥ होउनि यां
भज मंज जगदात्मत्वदृष्टिनें ॥ १२ ॥ कर्मसाध्य सुखें तोंच कर्माची
बोलिजे फळें ॥ तस्मात्कर्मफळत्यागें वासनात्याग सूचिला ॥ १३
स्वर्गादिक फळत्याग ह्मणावा तरि कर्मचि ॥ न करी यासतीं कें चीफ
ळें कीं त्याग हा करी ॥ १४ ॥ कर्मे करोनि कर्मांचा फळत्यागोपदेश हा ॥
ह्मणावा तरि हा अर्थ पूर्वश्लोकींच बोलिला ॥ १५ ॥ कीं अभ्यासन व्हे
ते व्हां मत्कर्मपर होय तूं ॥ मत्कर्म ह्मणिजें जे व्हां निष्काम त्वें मदर्पित ॥ ॥१॥
॥ १६ ॥ या श्लोकीं बोल तो कीं तें न राके जरि अर्जुना ॥ सर्व कर्मफळत्याग

गी० करी होउनि आश्रित ॥ १७ ॥ याला गी त्याग कर्मांचा येथें बोलुनि ही पुन्हा अ०
॥ फळाचा त्याग बोलोनी वासनात्याग सूचिला ॥ १८ ॥ कर्मेंच दाकी ॥१३॥
ह्मणतां फळत्याग वदेल कां ॥ तस्मात्फळत्यागशब्दें वासनात्याग सूचि
ला ॥ १९ ॥ सर्वधर्मान्परित्यज्य मामेकं शरणं व्रज ॥ बोलेल ऐसें अंतीं
ही अध्यायीं अठराविया ॥ २० ॥ येथें त्यागीं फळत्यागें वासनात्याग
सूचिला ॥ कीं जो हा वासना चक्ष तो वरी विधिकिंकर ॥ २१ ॥ नित्यकर्म
न ये राकूं जो बाह्य सुख वासना ॥ कर्मत्याग फळत्याग दोन्ही यास्तव
बोलिला ॥ २२ ॥ फळशब्दें जरि सुख सुखत्याग न बोलिला ॥ ह्मणावें त
रि राकाचें सर्व भोग सुखप्रद ॥ २३ ॥ ते व्हां प्रारब्ध कर्मांचा क्षय भोगा
विणें न से ॥ न बोलवे त्यागत्तो ही वासनात्याग मात्र हा ॥ २४ ॥ न प्रार्थि
तां जसीं दुःखें सुखें ही प्राप्त येति ती ॥ मानूनि भोग इच्छी ना वासना
त्याग ये रितीं ॥ २५ ॥ तस्मात्कर्मफलत्याग ह्मणिजे कर्म आणिखी ॥
कर्माचें फळ जें बाह्य सुख तद्वासना त्यजी ॥ २६ ॥ आतां मत्कर्म ह्मणि

॥२॥ जें एकादश्यादिकें व्रतें ॥ तेंहीं न शकिती जे व्हां नित्य कर्मेंचि तूं करी ॥२७
या भावें बोलतो कृष्ण कीं तें कर्म करोनियां ॥ सर्व कर्म फलत्याग करी
श्लोकार्थ हा हरि ॥ २८ ॥ तव्हां मत्कर्म ह्मणतां स्वधर्मत्याग बोलिला ॥
तदभावीं पुन्हा त्याला स्वधर्म करुं सांगतो ॥ २९ ॥ तरिं तें काय कठिण
हें सोपें काय त्याहुनी ॥ कीं तें न करवे तेव्हां हें करूं सांगतो हरी ॥ ३० ॥ आ
णि मत्कर्म ह्मणतां नित्याचा त्याग बोलिला ॥ ह्मणावीत रिजी नित्यें त्या
चीच नव्हती कशीं ॥ ३१ ॥ येमेमंतमिदं नित्यमनुतिष्ठंति मानवाः ॥
ऐसें तृतीय अध्यायीं बोलिला श्रीहरीच हा ॥ ३२ ॥ विष्णुव्रतें चि कर
णें तें माझें मत आणि रवी ॥ नित्य कर्म न तें माझें मत हें तो न बोलिला ॥
३३ ॥ तेव्हां मत्कर्म ह्मणि जे निष्कामें ईश्वरार्पित ॥ या मध्यें आटलीं
सर्व कर्में विष्णुव्रतां सही ॥ ३४ ॥ आतां जीं लौकिकें कर्में तत्फलत्या
ग बोलिला ॥ ह्मणाउ तरि मत्कर्म ह्मणतां सर्वत्याग हे ॥ ३५ ॥ यज्ञा ॥२॥
र्थात्कर्मणोन्यत्र लोकोयं कर्मबंधनः ॥ ऐसें तृतीय अध्यायीं केला

गी० निर्णय माधवें ॥ ३६ ॥ कीं यज्ञ मी विष्णु माझें कर्म यज्ञार्थ कर्म तें ॥ त्या अ०
वेगळीं सर्व कर्में बद्धकें ह्मणऊनियां ॥ ३७ ॥ तेव्हां मत्कर्म परम होय तूं ॥१३॥
ह्मणऊनि जें ॥ बोलिला त्यांत ही सर्व कर्में लौकिक आटलीं ॥ ३८ ॥ मत्क
र्म ह्मणि जें कर्में मदर्पण करी असा ॥ भाव कीं तेंचि अर्पीना तरीं मत्कर्म
तें नव्हे ॥ ३९ ॥ त्यांत ही लौकिकें कर्में ठेवोनि वदला जरीं ॥ कांहीं बद्धक ठे
ऊनी बोलिला न घडे असें ॥ ४० ॥ उगा नो त्याग न घडे ईश्वरीं अर्पिल्या
विणें ॥ विष भक्षूनि मरण त्यागी तरिं मरेचि तो ॥ ४१ ॥ वेद्याचि याक
रि दिल्हा बचनाग करी रस ॥ ईश्वरीं अर्पिलीं कर्में होतीं मोक्षास कारण ॥
॥ ४२ ॥ याला गि मत्कर्मपर होय तूं बोलिला हरी ॥ लौकिकें वेदिकें विष्णुव्र
तें त्यांत चि आटलीं ॥ ४३ ॥ आतां तें ही न करवे मत्कर्म तरि अर्जुना ॥ स
र्व कर्मफलत्याग करी तूं ह्मणतो हरि ॥ ४४ ॥ कीं कर्में सर्व हि टाकी आणि
कर्मफळें रूरवें ॥ ह्मणि जे कर्म साध्याची रुरवाची टाकि वासना ॥ ४५
तरीं कर्मांचि या त्यागें प्रत्यवायाख्य बंधनें ॥ ज्यास तो वासना त्याग

॥३॥ करीहीतरितोवृथा ॥४६॥ ऐसें ह्मणालतरिहें आत्मज्ञाननसेनया
अज्ञजनाचीवार्ताही याप्रसंगानना टळे ॥ ४७॥ आत्मज्ञासहिजो
कांहींवासनाशेषतोंवरी॥ कर्मत्यागेंप्रत्यवायवासनात्यागयास्त
व ॥४८ ॥ मागेंतृतीयअध्यायीं कर्मांचात्यागनिंदिलां ॥ तेथेंअसं
गजोज्ञानी तोकर्मातीतबोलिला ॥४९॥ यस्त्वात्मरतिरेवस्यादात्म
तृप्तश्चमानवः ॥ आत्मन्येवचसंतुष्टस्तस्यकार्यंनविद्यते ॥५०॥
आत्मत्वींचजया प्रीती तृप्तिसंतोषत्यांतची ॥ अनन्यत्रअसाज्ञा
नीत्यालाकर्तव्यतानसे॥ ५१॥ सर्वधर्मान्परित्यज्य मामेकंशरणं
व्रज ॥ ह्मणोनिअंतींगीतेच्या बोलेलश्रीहरीअसें ॥ ५२॥ तोहीजे
वासनात्यागीज्ञानी त्यालाचितोविधी॥जोंवरीवासनायुक्तज्ञानी
हीविधिकिंकर॥ ५३॥ अहंत्वा सर्वपापेभ्योमोक्षयिष्यामि मा शु
चः ॥ यावाक्येंतोनव्हे ज्ञानी ह्मणालतरिआइका॥ ५४॥ पापापा ॥३॥
सूनिमीतूतें सोडवीनह्मणोनिजें ॥ बोलिला पापशब्दें त्यासंचित

गी० क्षयसूचिला ॥ ५५॥ पूर्वीलनासतीपापेंपुढिल्यालिसहोइना॥ अ०
ज्ञानजाल्यावरी ऐसेंब्रह्मसूत्रींअसेस्फुट॥ ५६॥ ब्रह्मसूत्र॥॥ ॥१३॥
तदधिगमेउत्तरपूर्वाघयोरश्लेषविनाशौ ॥पुण्यही पापही लोहशृं
खला हेमशृंखला ॥५७॥ दोन्हीहीं बंधकेंतस्मात्पुण्यहीपापभा
वहा॥ यालागीअर्जुनज्ञानीकर्मत्यागह्मणूनियां ॥५८॥ सेवटीं
त्यासबोलेलयेथेंहीबोलतोअसा ॥५८॥ ह्मणालत्यागकर्मांचा
बोलिलाजरिअर्जुना॥युद्धींकांमागुताकृष्णेंयोजिला तरिंआइ
का॥ ५९॥ स्वभावजेनकौंतेय निबद्धःस्वेन कर्मणा॥ याश्लोकींयुद्ध
राज्यादी त्याचें प्रारब्धसूचिलें ॥ ६०॥ प्रारब्धकर्मजें त्याचा क्षयभो
गेंच बोलिला ॥ यालागीं अर्जुनें युद्ध करोनी राज्यभोगिलें ॥६१॥
आतांआत्मज्ञहाजेव्हां यालाहीपाइऱ्याअशा ॥उंचनीचवदे कांहे
ह्मणालतरिआइका॥ ६२॥ आत्मत्वकळणें मात्र नव्हे स्थितिसका
रण॥ तेंदेवगुरुसेवेनेंपूर्वाध्यायीं निरूपिलें ॥ ६३॥ आत्मैक्यभक्ति

नें देवा भजे आणीक निर्गुणीं ॥ मन योजी असा योगी शीघ्र सिद्धी स
॥४॥ पावतो ॥ ६४ ॥ बोलिला तेंच भगवान् कीं भजे सगुणा मज ॥ आणि
योगें अनन्येंचि निर्गुणत्वें भजे मज ॥ ६५ ॥ निर्गुणीं चित्त थारे नाल
रीं अभ्यास तूं करी ॥ नव्हे अभ्यास तरि तूं कर्मयोगचि आचर ॥ ६६
तेंही न व्हे तरी त्यागी कर्म आणीक वासना ॥ परी आश्रित हो त्सा तां क
र्मांचा त्याग तूं करी ॥ ६७ ॥ भाव कीं सत्य चैतन्य त्याचा धरुनि आश्र
य ॥ टाकूनी वासना तेव्हां कर्मांचा त्याग तूं करी ॥ ६८ ॥ म्हणसी नि
र्गुणात्मत्वीं न थारे चित्त जें धवां ॥ होऊं कसा आश्रित मी तो वरी त्याग
हीं दृथा ॥ ६९ ॥ तरीं मीं नवमाध्यायीं बोलिलों तुज लागि कीं ॥ प्रत्यक्षा
वगमं धर्म्यं सुसुखं कर्तुमव्ययम् ॥ ७० ॥ कीं प्रत्यक्षी अनुभवाये
आणि सुखसाध्य हीं ॥ तें तूं विश्वात्मक ध्यान करी माझें धनंजया
॥ ७१ ॥ परीं तंतू घटीं माती जडीं चैतन्य ये रिति ॥ तया सलक्षणें ज्ञान ॥४॥
तें अभ्यासाहुनी बरें ॥ ७२ ॥ समजोनि असें त्याचें ध्यान तें
त्याहुनी बरें ॥ तेव्हां हा त्याग कर्मांचा म्हणुनी बोलिला हरी ॥

गी० ॥ ७३ ॥ श्रेयो हि ज्ञानमभ्यासात् ज्ञानाद्ध्यानं विशिष्यते ॥ ध्यानात् अ०
कर्मफलत्यागस्त्यागाच्छांतिरनंतरं ॥ ७४ ॥ अभ्यासाहूनि विश्वात्म ॥१२॥
ज्ञान तें ध्यान त्याहुनी ॥ श्रेय कर्मफलत्याग समसुक्ति जितां गम ॥ ७५
या श्लोकाची सम श्लोकी टीका ही येच रीतिची ॥ पूर्वाध्यायीं बोलिये
लीपरि भावार्थ ए रिती ॥ ७६ ॥ कीं बोलिलों जो अभ्यास त्याहूनी ज्ञा
न हें बरें ॥ वृत्तीनिरोधणें कष्ट त्याहुनी सुखसाध्य हें ॥ ७७ ॥ ज्ञान श
ब्दें जड त्यागें सर्व चैतन्य जाणणें ॥ त्यांचें ध्यान घडे तेव्हां कर्मत्यागा
सि योग्यता ॥ ७८ ॥ आत्मा समजणें हें चि ज्ञान ऐसें प्रसिद्ध हें ॥ हा अ
र्थ तेधवां होता कीं अभ्यास न बोलता ॥ ७९ ॥ आत्मा आधीं समजला
तेव्हां अभ्यास मांडिला ॥ त्याहूनि आत्मा कळणें श्रेय हें बोलणें न
व्हे ॥ ८० ॥ ज्ञानशब्दें तरिं जड जग चैतन्य पाहणें ॥ हा अर्थ कशा वरु
नी म्हणाल तरि आइका ॥ ८१ ॥ मागें चतुर्थाध्यायांत बोलिला अर्जु
ना प्रति ॥ तद्विद्धि प्रणिपातेन इत्यादि श्लोक दोन हे ॥ ८२ ॥ बोलिला

पहिलें श्लोकीं गुरूपसदनक्रमें ॥ कीं ते गुरु तुतें पार्था हें ज्ञान उपदेशि
 ती ॥८३॥ तें ज्ञान कैसें ह्मणशी तरी मी सांगतों खुण ॥ कीं त्या ज्ञानें आ
पणांत भूतें निःशेष देखसी ॥८४॥ ऐसें दुसरिया श्लोकीं बोलिला या
च कारणें ॥ ज्ञान कीं तें आत्मयांत जडा भूतांसि पाहणें ॥८५॥ अना
दि परिभाषा ही कीं जें निर्गुण केवळ ॥ तेथें निरोधवृत्तीचा योग त्याला
गि बोलिजे ॥८६॥ जड चैतन्य एकत्वें हेमाळंकार ऐक्यवत् ॥ ऐसें जें
पाहणें त्यास महर्षी ज्ञान बोलती ॥८७॥ दो श्लोकीं योगवासिष्टीं व
सिष्ट हि असे रिती ॥ बोलिला ज्ञान शब्दाचा तेथेंही अर्थ ये रिती ॥८८
॥ योगवासिष्ठश्लोक ॥ ॥ द्वौ क्रमौ चित्तनाशाय योगो ज्ञानं च राघव
॥ योगो वृत्तिनिरोधो हि ज्ञानं सम्यगवेक्षणं ॥८९॥ असाध्यः कस्य
चिद्योगो ज्ञानं कस्यचिदेव च ॥ प्रकारौ द्वौ ततः साक्षाज्जगाद परमः
शिवः ॥९०॥ ॥ प्रसिद्ध योगवासिष्टीं हे दोन्ही श्लोक अर्थही ॥ हरि
येथेंच बोलेल पाहावें सज्जनीं बरा ॥९१॥ हे दोनी चित्तनाशा या यो

 गकीं ज्ञान राघवा ॥ निरोधवृत्तिचा योग ज्ञान सम्यक् निरीक्षण ॥
॥९२॥ असाध्य योग कोण्हासीं ज्ञान कोण्हांसि दुर्घट ॥ ह्मणोनि दो
नि प्रकार बोलिला हे सदाशिव ॥९३॥ अर्थ भावार्थ ही ह्याची त्यांत स
म्यक् निरीक्षण ॥ ह्मणिजे तंतु दृष्टीनें बरें अंबर पाहणें ॥९४॥ दिसे पट
असे माती ऐसें सम्यक् निरीक्षण ॥ दिसे विश्व असे ब्रह्म हे दृष्टी ज्ञान
संज्ञित ॥९५॥ ये रिती रघुनाथासीं वसिष्ठ गुरु बोलिला ॥ कृष्ण ही अ
र्जुनालागी बोलतो ये चरीतिनें ॥९६॥ कीं वृत्तिच्या निरोधाचा जरिं
योग असाध्य हा ॥ अभ्यासापरि सज्ज्ञान बरें सम्यक् निरीक्षण ॥
॥९७॥ धरोनि स्मृति मातीची जें घटादिक पाहणें ॥ चैतन्य स्मृतिनें
विश्व पाहणें सम्यगीक्षण ॥९८॥ तंतु विस्मरणें विश्व ह्मणीं मागुति
पाहासी ॥ यालागि हें ध्यान करीं ध्यान ज्ञानाहुनी बरें ॥९९॥ पटीं तंतु
तसा आत्मा ध्यायी तूं सचराचरीं ॥ ते व्हां हा उचित त्याग कर्मांचा ह्म
णऊनियां ॥१००॥ ध्यानात्कर्मफलत्याग या भावार्थें चि बोलिला ॥

॥६॥

या त्यागा वरिजे शांती तोजीवन्मुक्त बोलिला ॥ १०१ ॥ या भावें बोलि
ला कृष्ण त्यागाच्छांतिरनंतरं ॥ कीं या ध्यानें असा त्यागजीवन्मुक्त
सर्वें चितो ॥ १०२ ॥ बोलिला गूढ भावें जें हें चि स्पष्ट च योदशीं ॥ बोले
लयेथें भगवान् क्षेत्र क्षेत्रज्ञतत्वहीं ॥ १०३ ॥ क्षेत्र क्षेत्रज्ञयोर्ज्ञानं यत्त
ज्ज्ञानं मतं मम ॥ या श्लोकीं स्पष्ट बोलेल तत्त्व जें जगदात्मक ॥ १०४
क्षेत्र हें जड हा देह क्षेत्रज्ञ क्षेत्र जाणता ॥ दोहींत जें ज्ञान त्याचें ज्ञान
तें मज संमत ॥ १०५ ॥ ऐसें बोलेल यामाजी क्षेत्रज्ञीं ज्ञान दीसते ॥
क्षेत्रीं जडीं ज्ञान कैंचें ह्मणूनि भ्रमती जन ॥ १०६ ॥ अर्थ याचा न क
ळतां यारवाणि तियथा रुचि ॥ परी तंतू वीण पट न से ऐसें न पाहती
॥ १०७ ॥ घटीं माती दिसे तैसें चैतन्य दिसतें जगीं ॥ ही कृपेची किल्ली
ज्याला ठाउकी ते चि जाणती ॥ १०८ ॥ एवं या दुसऱ्या श्लोकीं पूर्वाध्या ॥६॥
यांत जें हरी ॥ विश्वात्मता ज्ञानशब्दें बोलिला तें चि वर्णिल ॥ १०९ ॥ पू
र्वाध्यायीं निर्गुणीं जो योगाभ्यास तया हुनी ॥ श्रेय विश्वात्मक ज्ञान

गी०

त्याहूनि ध्यान बोलिला ॥ ११० ॥ तरी आत्मा च कळला मग विश्व तदा | अ०
त्मक ॥ कळलें चिदु जें त्याचें कळणें ज्ञान तें कसें ॥ १११ ॥ ह्मणोनि ऐसी अ | ॥१३॥
र्जुनाला शंका हो य ह्मणूनियां ॥ एक ब्रह्म द्विधा ज्ञेय या अध्यायीं नि
रूपिलें ॥ ११२ ॥ ह्मणेल सांगतों ज्ञेय ज्या ज्ञानें मुक्ति पावसी ॥ ऐसें
बारा विया श्लोकीं बोलोनि ज्ञेय वर्णिलें ॥ ११३ ॥ त्यांत बारा विया श्लो
कीं उत्तरार्धें करूनियां ॥ व्यतिरेकें तत्व शुध सांगेल ज्ञेय केवळ ॥ ११४
अनादिमत्परं ब्रह्म न सत्तन्नासदुच्यते ॥ या अर्धें करुनी तत्त्व व्यतिरे
कें च वर्णिल ॥ ११५ ॥ दाऊनि वेगळी माती मग सर्व घटांत तें ॥ दाविजे
ए रिती ब्रह्म दावील सचराचरीं ॥ ११६ ॥ सर्वतः पाणिपादं तत् इत्या
दि मग अन्वयें ॥ श्लोकीं चयोदशींत च सांगेल जगदात्मक ॥ ११७ ॥
तेराविया च अध्यायीं श्लोका तेराविया मधें ॥ बोलेल अन्वय कृष्ण
ज्ञेय तें बहु दुर्लभ ॥ ११८ ॥ ज्ञाता ही सप्तमाध्यायीं बोलियेला अल
भ्य कीं ॥ वासुदेवः सर्वमिति स महात्मा सुदुर्लभः ॥ ११९ ॥ जडाच्या

व्यतिरेकें जें शुद्ध तें बहु जाणती ॥ न से सत् न असत् ऐसें ज्ञेय जें येथ
वर्णिलें ॥ १२१ ॥ कीं विवर्तपणें विश्व असे ब्रह्म ह्मणूनियां ॥ दृष्टांत बो
ती याचा तत्त्वानुभव नेणती ॥ १२२ ॥ परंतु अन्वयें सर्व पाहाणें ब्रह्म
दुर्लभ ॥ सर्वतः पाणिपादं तत् ऐसें जें येथ वर्णिलें ॥ १२३ ॥ कीं रज्जु दृ
ष्टिस दिसे आधीं सर्प दिसे मग ॥ माती आधीं दिसे दृष्टीं तेव्हां केंचा मृ
षा घट ॥ १२४ ॥ जया अनुभवें सर्व वासुदेव चि पाहाती ॥ ते भागव
त ते ज्ञानी ते जीवन्मुक्त दुर्लभ ॥ १२५ ॥ आधीं दृष्टी दिसे सोनें पाहतां
मग भूषण ॥ तें चि सोनें दिसे जैसा विश्वद्रष्टा हरीच तो ॥ १२६ ॥ दिसो
नि हार पैं विश्व ब्रह्मीं हे मींज साजग ॥ ऐसा अनुभवी लोकीं दुर्लभा हो
नि दुर्लभ ॥ १२७ ॥ याची किल्ली गुरुमुखें कळली पाहिजे पृथक् ॥ ज्ञे
य द्विविध यालागीं या अध्यायीं निरूपिलें ॥ १२८ ॥ श्रेयो हि ज्ञानम
भ्यासात् ह्मणोनि वदला हरी ॥ पूर्वाध्यायीं याचि भावें कीं ही ज्ञान
कळा पृथक् ॥ १२९ ॥ ज्ञान होउनि हो कोण्ही विश्वाधिष्ठान विस्मृती ॥ ॥७॥

गी०

करुनी पाहती विश्व तंतु विस्मरणें पट ॥ १३० ॥ यालागीं पूर्व अध्यायीं अ०
ज्ञानाद्ध्यानं विशिष्यते ॥ ह्मणोनि बोलिला कृष्ण कीं ध्यान श्रेय त्या ॥१३॥
हुनी ॥ १३१ ॥ ध्यान तें हें चि कीं पाहे वासुदेवीं चराचर ॥ चराचरीं वा-
सुदेव आत्मा आपण ये रिति ॥ १३२ ॥ ऐसें ध्यान जया साधे तो योग
भ्रष्ट होय ना ॥ मुक्ती त्याला याच जन्मीं याच देहीं न संशय ॥ १३३ ॥
आरंभीं नवमाध्यायीं संगति श्लोक त्यामधें ॥ प्रसंगें या प्रसंगातें
श्रुतिस्मृत्युक्त वर्णिलें ॥ १३४ ॥ तस्माद्विश्वात्मक ध्यान जीवन्मुक्ति
स कारण ॥ परंतु आधीं विश्वात्मज्ञान होइल तेधवां ॥ १३५ ॥ श्रेयो
हि ज्ञानमभ्यासा ह्मणोनी बोलिला हरी ॥ पूर्वाध्यायीं द्विधा ज्ञेय या
अध्यायांत यास्तव ॥ १३६ ॥ आणीक स्पष्ट बोलेल पूर्वाध्यायोक्त
या स्थळीं ॥ कीं जेसें कार्य तें रीती करावें ध्यान वस्तुचें ॥ १३७ ॥
पूर्वाध्यायीं बोलिला कीं मय्येव बुद्धिं निवेशय ॥ ध्यानेनात्मनि पश्यं
ति ऐसें तें येथ वर्णिलें ॥ १३८ ॥ मदर्थ कर्म केल्याही ज्ञानस्थिति स्वपा

चसी ॥ ह्मणूनि बोलिला पूर्वीं तें हि येथें निरूपिलें ॥ १३९ ॥ येथें बो
लेल हरि कीं कर्मयोगेन चापरे ॥ ह्मणि जें कर्मयोगें ही पाहातां आत्म
वस्तु कें ॥ १४० ॥ विश्वात्म ध्यान जें पूर्वीं ज्ञानोत्तर निरूपिलें ॥ अ
न्ये सांख्येन योगेन ह्मणूनी येथ वर्णिलें ॥ १४१ ॥ वेदोक्त सांख्य तें
हें कीं तत्वसंख्या करोनियां ॥ चैतन्य जड तत्वांत पाहे तं तू परीं जस
॥ १४२ ॥ नेणूनियां या प्रकारें अध्याय द्वय संगती ॥ अर्जुन प्रश्न आ
रंभीं कोण्ही कल्पित वाचिती ॥ १४३ ॥ सांतां शतां वेगळा तो श्लोक
अध्याय तेथुनी ॥ इदं शरीरं कौंतेय येथून भगवानुवदे ॥ १४४ ॥ ते
थूनि च सम श्लोकीं टीका ही करिलो हरी ॥ आतां मागील जे श्लोक
संगति श्लोक हे पृथक् ॥ १४५ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ पूर्वप्रसंगीं ऐकि
लें ॥ भक्ति साकल्य वर्णिलें ॥ नेणें आशंका घेतले ॥ ह्मणोनि प्रश्न हे
सा हा ॥ १ ॥ देहा माजि लिंगाडें ॥ निवारुनियां नीवाडें ॥ उघड शुध
तां सांपडे ॥ ऐसें कांहीं कल्पी तूं ॥ २ ॥ अहो तो दाडुगा पार्थिव ॥ दांडा

इत त्याची ठेव ॥ यास्तव पुसवा स्फद्व ॥ वशा जाला जाणुन ॥ ३ ॥ नेथें तु
कयाचे संगती ॥ कांहीं प्रसाद पंगती ॥ लाभे ऐसी केली युक्ती ॥ न काघे
ऊं कंटाळा ॥ ४ ॥ ॥ श्लोक ॥ अर्जुन उवाच ॥ ॥ प्रकृतिं पुरुषं चैव क्षे
त्रं क्षेत्रज्ञमेव च ॥ एतद्वेदितुमिच्छामि ज्ञानं ज्ञेयं च केशव ॥ ॥ दोह
रा ॥ ॥ प्रकृति और पुरुषकों छेत्र छेत्रज्ञ कहाय ॥ यह ज्ञान कीला
लसा ग्यान जग्य पुनि काज ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ अर्जुन ह्मणे देवा ॥ ।
प्रकृति पुरुषां चिया भावा ॥ क्षेत्र क्षेत्रज्ञ निवडावा ॥ ज्ञान ज्ञेय इ
च्छितों ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ देव शिरोरत्ना योगियाचि द्रत्ना ॥ ऐका
वें जी प्रश्ना दुर्बळाच्या ॥ १ ॥ ययादेहा माजी ठाणेदार राजी ॥ बसले
ते आजी चाळ वित्ती ॥ २ ॥ ऐसें कांहीं भासे तरीं बोला कैसें ॥ प्रकृति
विलासे आणी पुरुष ॥ ३ ॥ क्षेत्र क्षेत्रज्ञातें कळों हें इच्छितें ॥ ज्ञान ही
ज्ञेय तें तुका ह्मणे ॥ ४ ॥ ॥ श्लोक ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥
॥ इदं शरीरं कौंतेय क्षेत्रमित्यभिधीयते ॥ एतद्यो वेत्ति तं प्राहुः क्षेत्र

ज्ञइतितद्विदः॥१॥ ॥सम०॥ ॥ देह हा क्षेत्र ह्मणुनी कौंतेया ह्म
॥९॥ णिजेतसें॥ क्षेत्रज्ञ जो यासि जाणे तद्वेत्ते बोलती असे॥१॥ ॥आर्या
॥ हें तव शरीर पार्था वर्णियलें क्षेत्र तत्त्ववेत्यानी॥ त्यातें जाणे ज्ञाजो
तो चि क्षेत्रज्ञ बोलिला त्यानी॥१॥ ॥दोहरा॥ ॥छेत्र कहत
या देह को अर्जुन ग्यानी लेत॥ जानत है या देह कों सो छेत्रज्ञ कहो
य॥१॥ ॥ओवी॥ ॥ श्रीकृष्ण ह्मणे पार्था परियेसी॥ हे देह
क्षेत्र जाणावें यासी॥ हें जाणें जो नेमेसी॥ तो क्षेत्रज्ञ ह्मणावा॥१
॥अभंग॥ ॥षड्गुणालंकृत भगवान बोलत॥ लावी बापा
चित्त सांगतों गा॥१॥ शब्दाच्या आशंका अल्पा भेऊं नका॥ पू
तना सविखा जिवींली म्यां॥२॥ देह हें च क्षेत्र ह्मणुनी पवित्र॥ ह्म
णिजें तें विचित्र कुंतीपुत्रा॥३॥ यास जो जाणेल क्षेत्रज्ञ होईल॥
तद्वेत्त्याचा बोल ऐसा तुकीं॥४॥१॥ ॥श्लोक॥ क्षेत्रज्ञं चापि मां ॥९॥
विद्धि सर्वक्षेत्रेषु भारत॥ क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोर्ज्ञानं यत्तज्ज्ञानं मतं मम॥२॥

गी० ॥सम०॥ ॥क्षेत्रज्ञ सर्वक्षेत्रीं जो तो ही मी जाण भारता॥ दोहींत अ०
जें ज्ञान त्याचें ज्ञान तें मज संमत॥२॥ ॥आर्या॥ क्षेत्रज्ञ सर्वभू ॥१३॥
तीं जो तो मी जाण न करि अनुमान॥ क्षेत्र क्षेत्रज्ञाचें ज्ञान चि जें होय
तें मला मान॥२॥ ॥दोहरा॥ ॥ सो मस रूप ज्ञ आतमां बस
त सबन के देह॥ यह ग्यान कों जानिबो मेरे मत है येह॥२॥ ॥
॥ओवी॥ ॥क्षेत्र क्षेत्रज्ञ दोन्हीं॥ दोहिंचा जाणता ह्मणोनी॥
तो चि ह्मणिजे ज्ञानी॥ तो मज मानला॥२॥ ॥अभंग॥ क्षेत्र
ज्ञ सर्वांचें जो तो निश्चयाचें॥ मीच ऐसा वाचें सांगतों गा॥१॥ भा
रता तूं जाण न धरी अनुमान॥ दोहींत जें ज्ञान ज्याचें असे॥२॥ तें
ज्ञान माझें ची गोष्टी संमताची॥ तुका ह्मणे तें ची बोलेल कीं॥३॥
॥२॥ ॥श्लोक॥ ॥तत्क्षेत्रं यच्च यादृक्च यद्विकारि यतश्च यत्
॥स च यो यत्प्रभावश्च तत्समासेन मे शृणु॥३॥ ॥सम०॥ ॥
तें क्षेत्र जें जसें जाणें विकारी जें ज्यारत्तव॥ क्षेत्रज्ञ जो ज्या प्रकारें सं

क्षेपें तें हि आइक ॥ ३॥ ॥ आर्या ॥ ॥ तें क्षेत्र होय जेथु निज या
विकारें जसें हि संक्षेपें ॥ तूं ऐक ज्या प्रभावें युक्त क्षेत्रज्ञ हें हि संक्षेपें
॥३॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ छेत्रज्ञ हा तें है भ योजो हैं जेसें भाय ॥ यह बि
कार या माज है कहो संछेप रुनाय ॥ ३॥ ॥ ओवी ॥ तें क्षेत्र कैसें
जाणिजे ॥ आणि क्षेत्रज्ञ कासया ह्मणिजे ॥ या दोहींचा निवाडा वो
जे ॥ संक्षेपें आइक ॥ ३॥ ॥ अभंग ॥ ॥ तें क्षेत्र जें जे सें ज्या नें क
ल्पीलें सें ॥ विकारी जें जैसें ज यास्तव ॥ १ ॥ क्षेत्रज्ञ नो जाण प्रकारें च
खूण ॥ संक्षेप लक्षण सांगू ऐक ॥ २॥ तुका ह्मणे हीत सांगे भगवंत
॥ मार्थीक साद्यंत तोडावया ॥ ३ ॥ ३ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ ऋषिभि
र्बहुधा गीतं छंदोभिर्विविधैः पृथक् ॥ ब्रह्मसूत्र पदैश्चैव हेतुमद्भि
र्विनिश्चितैः ॥ ४॥ ॥ सम० ॥ ॥ ऋषीश्वरीं बहुविधीं वेदीं करु
नि वर्णिलें ॥ युक्त सिध्दांत वचनीं ब्रह्मसूत्रीं करूनियां ॥ ४॥ ॥
॥ आर्या ॥ ॥ बहुधा वर्णित ऋषिनीं रुछानीं ही अनेक विध श्रु

तिंत ॥ तें ब्रह्मसूत्र पादें सहेतुकें निश्चयात्मकें गीत ॥ ४ ॥ दोहरा ॥
रुखिन कह्यो बहु भाति जो ओर बेदन हि भाख ॥ यह बेद नें निश्च
य करी कह्यो उपनिखद साख ॥ ४ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ ऋषी हीं बहु
तीं सांगितलें ॥ वेद विधीं बोलिलें वेगळालें ॥ उपनिषदीं निश्चित
केलें ॥ हें सत्य जाण ॥ ४ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ ऋषेश्वरीं बहु विध
स्वानुभवु ॥ वेदीक समुदुच र्णीले सें ॥ १ ॥ नाना युक्ती त्यांच्या भा
षा गीर्वाणीच्या ॥ सिध्दांत गर्भीच्या ठेच प्याज्या ॥ २ ॥ वाक्या
चे प्रबंध ब्रह्मसूत्र बोध ॥ करूनी विविध आपादिलें ॥ ३ ॥ तुका
ह्मणे वाणी प्राकृत शिराणी ॥ जाली हे काहाणीन काह्मणु ॥ ४ ॥
॥ ४ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ महाभूतान्यहंकारो बुध्दिरव्यक्तमेव च ॥
इंद्रियाणि दशैकं च पंच चेंद्रियगोचराः ॥ ५ ॥ सम० ॥ ॥
महाभूतें अहंकार बुध्दि अव्यक्त आठ हे ॥ दशेंद्रियें एक मन श
ब्द स्पर्शादि पंचक ॥ ५ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ पंच महाभूतें ही बुद्धी

अव्यक्तअणिअहंकार॥ एकादशेंद्रियेंतेपंन्चविषयकरिति
।।११।। जेबहुविकार॥५॥ ॥दोहरा॥ ॥महाभूतअहंकारबुद्धि
ओैरमायाहीजान॥ एकादशाविंद्रियबिखेंपंचअगोन्चरमान
॥५॥ ॥ओवी॥ ॥महाभूतेंआणिअहंकार॥बुध्दिअव्यक्त
असेथोर॥ दशेंद्रियांन्चाविस्तार॥ पांन्चइंद्रियविषयजाण॥
॥५॥ ॥अभंग॥ ॥महाभूतेंपांन्चअहंकारसान्च॥जाणपां
ऐसान्चबुद्धिभेद॥१॥अव्यक्तआठवेंहेंतर्केंचीघ्यावें॥इंद्रिय
मेळावेंविपंन्चक॥२॥मनत्याअगळेंशब्दस्पर्शकळे॥पंन्चक
प्रबळेंविषयीक॥३॥तुकाह्मणेऐसेंचोवीसयामिसें॥मीच
जीवभासेंवाचाद्वारें॥४॥५॥ ॥श्लोक॥ ॥इच्छाद्वेषःसु
खंदुःखंसंघातश्चेतनाधृतिः॥ एतत्क्षेत्रंसमासेनसविकार
मुदाहृतम्॥६॥ ॥सम०॥ ॥संघातयाचोविसांन्चाक्षेत्र ।।११।।
इन्च्छासुखासुख॥द्वेषप्रतीतिवृत्तीन्चीधारणातद्विकारहे॥६॥

गी० ॥आर्या॥ ॥संघातचेतनाधृतिवैरेन्च्छादुःखसौख्यहिवि अ०
कारी॥क्षेत्रतुलासंक्षेपेंकथिलेंहेंतूंअहेसिअधिकारी॥६॥ ॥ ।।१३।।
॥दोहरा॥ ॥इन्च्छासुखदुःखचेतनादेहसधीरताहोय॥ यहजु
कह्योसंछेपसोंछेत्रग्यानतूंलेय॥६॥ ॥ओवी॥ ॥इन्च्छाद्वे
षसुखदुःख॥देहचेतनाधृतिदेख॥इतुकीयातेंक्षेत्रह्मणती
आइक॥बुध्दिवंतपें॥६॥ ॥अभंग॥ ॥द्विदाशऐसीमि
ळणीसंघातासीं॥क्षेत्रइन्च्छातेसीसुखासुखें॥१॥द्वेषप्रती
तीहेवृत्तीन्चीसत्यहे॥धारणाजाणहेतद्विकारू॥२॥तुकाह्मणे
ऐसेंखटलेंसान्चलेसें॥तेथेंचालेकैसेंशाहाणीव॥३॥६॥ ॥
॥श्लोक॥ ॥अमानित्वमदंभित्वमहिंसाक्षांतिरार्जवम्॥आ
न्चार्योपासनंशौचंस्थैर्यमात्मविनिग्रहः॥७॥सम०॥ ॥
श्लाघेन्चादंभहिंसेन्चात्यागक्षांतिअवक्रता॥भक्तिश्रीगुरुन्ची
शौचस्थिरताचित्तनिग्रह॥७॥ ॥आर्या॥मानत्यागअदं

भक्षांतिसरळतातशौचअहिंसा॥ स्थैर्यमनोजयशुचिता गुरु
 सेवा करितिता पूजे हिंसा॥७॥ ॥दोहरा॥ छमासरळनाजो
दंभता हिंसामद अभिमान॥ गुरुसेवासंजमकरनथिरताशौच
प्रधान॥७॥ ॥ओवी॥ ॥अहंकारनादंभादि धरी॥ हिंसा
नकरी शांतिआर्जवकरी॥ गुरुचें भजन अंतरीं॥ पवित्रपणेंअं
तःकरणनिरोधी॥७॥ ॥अभंग॥ ॥श्लाघेचा आधार
दंभही साचार॥ त्यागशांतिसारअवक्रता॥१॥ भक्ति श्री गुरू
चीस्वामीण गुणाची॥ कीं ज्ञान मार्गीची दिवटिजे॥२॥ शौचस्थि
रत्वगा चित्तनिग्रहोगा॥ आणी वीतरागा विषयांच्या॥३॥ वैरा
ग्य आसावें निरहंकार भावें॥ तरि रुख भोगावें तुकयाचें॥४॥
॥७॥ ॥श्लोक॥ ॥इंद्रियार्थेषु वैराग्यमनहंकार एवच॥
जन्ममृत्युजराव्याधिदुःखदोषानुदर्शनम्॥८॥ ॥सम०॥ ॥
विषयामाजि वैराग्य निरहंकार सर्वदा॥ जन्ममृत्युजरारोगदुः

 खहे दोष पाहणें॥८॥ ॥आर्या॥ ॥त्याग अहंकाराचा अणि
वर्जन इंद्रियार्थतोषाचें॥ दर्शन घडी घडी ही जन्मजराव्याधिदुःख
दोषांचें॥८॥ ॥दोहरा॥ ॥बिखयनसोंबैराग्य धरीतजेरहेअ
हंकार॥ जनममरनस्रुखदुःखजराव्याधिदोखनिरधार॥८॥
॥ओवी॥ ॥विषय वैराग्यरुखदुःख॥ अहंकार हाही देख॥
जन्ममरणव्याधिदुःख॥ यांचें ठायीं दोषदर्शन॥८॥ अभंग॥
जन्म हा ओखटा अहेतीं वसोटा॥ जाला बारा वाटा उधळीजो॥१॥
मळमूत्रीं सीणला योनिद्वारें आला॥ पुढें गंधीयाला योनीचीगा॥
॥२॥ लाचावला हाटी सोडीना पिनकूटी॥ मागेंपुढें दाटी तीचीकरी
॥३॥ ऐसें जन्म जाणे तेणें न्यायें मरणें॥ जरा रोग घेणें नित्य दुःख॥
॥४॥ हा दोष पाहातो तो हा ज्ञानी होतो॥ मुक्त लीळें जातो तुक्या ऐ
सा॥५॥८॥ ॥श्लोक॥ ॥असक्तिरनभिष्वंगः पुत्रदारगृहा
दिषु॥ नित्यंच समचित्तत्वमिष्टानिष्टोपपत्तिषु॥९॥ सम०॥ ॥

असक्त लिप्त ना होणें पुत्रदारा गृहादिकीं ॥ अनिष्ट इष्टही होतां स
॥१३॥ मचित्तत्व सर्वदा ॥९॥ ॥आर्या॥ ॥सक्त न होतां असणें अलि
प्त सर्व पुत्र दारस्कत्त गेहीं ॥ समचित्त नित्य होणें इष्टानिष्टोपपति यो
गेंहीं ॥९॥ ॥दोहरा॥ ॥नेह न पुत्र कलत्र सों ता दुख दुखि न हो
य ॥ चित्त में धरि समानता भले बुरे कों खोय ॥९॥ ॥ओवी॥ ॥
॥स्त्री पुत्र गृहाचें ठायीं संग रहित ॥ विषयीं नाहीं आसक्त ॥ इष्ट
अनिष्टांचें ठायीं चित्त ॥ समचि असे ॥९॥ ॥अभंग॥ ॥असक्त
जालिया लिंपेन कुरुराया ॥ पुत्र किंवा जाया पडे दृष्टी ॥१॥ चांगलें
सदन सामुग्री साधन ॥ इष्टत्वादिक रुन अनिष्टादी ॥२॥ इष्ट जा
ल्यावरी फुगारा न धरी ॥ समान ची बरी वृत्ति राखे ॥३॥ सखया
रू मित्रा पार्था क्षत्रपुत्रा ॥ सर्वदा या पत्रा वाची तुका ॥४॥९॥ ॥
॥श्लोक॥ ॥मयि चानन्ययोगेन भक्तिरव्यभिचारिणी ॥ वि ॥१३॥
विक्तदेशसेवित्वमरतिर्जनसंसदि ॥१०॥ ॥सम०॥ अद्वैत

गी० योगें मद्रूपीं भक्ति अव्यभिचारिणी ॥ कंटाळणें लोकसभे एकांतीं अ०
बसणें सदां ॥१०॥ ॥आर्या॥ ॥पार्था अनन्य योगें अव्यभिचारी ॥१३॥
मतीस मम भजनीं ॥ तेसी या जनसंगीं अप्रीती प्रीति पांडवा विजनीं
॥१०॥ दोहरा ॥ ॥अटल भक्ति मो में धरे सब कों आतमज्ञान ॥
रहे सदां येकांत में जे से सभा सद मान ॥१०॥ ॥ओवी॥ ॥असाधा
रण योगें करुनी ॥ दृढ भक्ति धरूनी ॥ येकांत स्थळीं बैसोनी ॥ प्री
ति नाहीं लोकां ठायीं ॥१०॥ ॥अभंग॥ ॥अद्वैत योगाचें भज
न जयाचें ॥ माझी या रूपाचें लागे वेड ॥१॥ भक्तीची सिराणी परी
अव्यभिचारिणी ॥ कांता पुण्य खाणी नाथ सेवे ॥२॥ एकांताची
प्रीती जनपदीं खंती ॥ कंटाळा ज्या चित्तीं राजसभे ॥३॥ तुकाह्म
णे जीणें धन्य जालेपणें ॥ लोहें पालटणें परीसें नी ॥४॥१०॥ ॥
॥श्लोक॥ ॥अध्यात्मज्ञाननित्यत्वं तत्त्वज्ञानार्थदर्शनम् ॥ ए
तज्ज्ञानमिति प्रोक्तमज्ञानं यदतोऽन्यथा ॥११॥ ॥सम०॥ अध्या

त्म बोधीं नित्यत्वजडीं ज्ञानार्थ पाहणें ॥ हें ज्ञान साधनें यांचीं उल
॥१४॥ टीं अज्ञ लक्षणें ॥११॥ ॥आर्या॥ ॥अध्यात्मज्ञान रती त
त्वज्ञानार्थदृष्टि हें ज्ञान ॥ कथिलें तुज म्या पार्था जे यां व्यतिरिक्त
तें चि अज्ञान ॥११॥ ॥दोहरा॥ ॥अध्यातम ग्यान धरे तत्व
ग्यान को देख ॥ यह सब जो मे कछु कहे यह ग्यान अबरेख ॥११
॥ओवी॥ ॥अध्यात्मीं तत्पर होणें ॥ तत्वज्ञानें विषयातें नेम
णें ॥ जाणवेचें जें जाणणें ॥ उलटीं अज्ञान लक्षणें ॥११॥ अभंग
अध्यात्म विचारें बोधा जाणें खरें ॥ परि तें प्रखरें नित्यत्व गा ॥
॥१॥ जडीं अजड हें निवडी संदेहें ॥ हा चि अर्थ पाहे निजज्ञानी ॥
॥२॥ पार्था हीं लक्षणें शुध्दज्ञानी होणें ॥ आमुचें राहाणें तया ग
र्भीं ॥३॥ हाची उलटा योग अज्ञान प्रयोग ॥ तुका ह्मणे सोंगवा
यां जाये ॥४॥११॥ ॥श्लोक॥ ॥ज्ञेयं यत्तत्प्रवक्ष्यामि य ॥१४॥
ज्ज्ञात्वाऽमृतमश्नुते ॥ अनादिमत्परं ब्रह्म न सत्तन्नासदुच्यते ॥

अ० ॥१२॥ ॥सम०॥ ॥आतां सांगेन जें ज्ञेय मुक्ति ज्ञानें जया चि अ०
या ॥ न आदि अंत जें शुध्द ब्रह्म तें सत् न तें असत् ॥१२॥ आर्या ॥ ॥१३॥
कथितों जें ज्ञेय तुला जाणुनि यां अमृत पावती सत्य ॥ तें ब्रह्म
अनादि परम न स्थूल ना सूक्ष्म तें असें नित्य ॥१२॥ दोहरा ॥ ॥
कह्यो अमृत समजो निके जातें मुगती ज्क होय ॥ कारन कारज तें
परो आदि ब्रह्म को जाय ॥१२॥ ॥ओवी॥ ॥आतां सांगतों ज्ञे
य ॥ भक्ति ज्ञानें होय जय ॥ आदि अंत शुध्द होय ॥ ब्रह्म सत् असत् न
से ॥१२॥ ॥अभंग॥ ॥आतां तूं ह्मणशी ज्ञेय वार्त्ता केसी ॥ ते तू
झ्या कर्णासीं लावीतसों ॥१॥ जया ज्ञानें मोक्ष आतुडे प्रत्यक्ष ॥ न उरे
त्या लक्ष चौऱ्यांसीं गा ॥२॥ अनादी जनंत शुध्दा शुध्दि देत ॥ जेथें मुरे
चित्त चांचल्यता ॥३॥ न सत् ना सत् उचित संवाद ॥ तुका ह्मणे
भेद नि मे जेथें ॥४॥१२॥ ॥श्लोक॥ ॥सर्वतः पाणिपादं तत्स
र्वतोऽक्षिशिरोमुखम् ॥ सर्वतः श्रुतिमल्लोके सर्वमावृत्य तिष्ठति ॥१३॥

॥सम०॥ ॥तें रज्जू हें सर्प हात पाय नेत्र शिरें मुखें॥ सर्वत्र तें
॥१५॥ श्रोत्रयुक्त सर्व व्यापूनि तें असे॥१३॥ ॥आर्या॥ ॥सर्वत्र पाद
करजें तैसें सर्वत्र होउदारा हे॥ सर्वत्र नयन शिर मुख सर्व व्यापूनि
जें सदा राहे॥१३॥ ॥दोहरा॥ ॥सबही करण शिरत्यों ही मुख
द्रिग कान॥ व्याप रह्यो सब जेगत मों मो हिद सो दिस जान॥१३॥॥
॥ओवी॥ ॥सर्वत्र हात पाय दिसती॥ शिरें मुखें तया आसती॥
नेत्र कर्ण सर्वत्र भासती॥ दश दिशा व्यापूनि असे॥१३॥ अभंग
तें दोर अही या देहा चि याठायां॥ पाय नेत्र तया शिरें मुखें॥१॥ सर्व
त्र तें श्रोत्र युक्त चि पवित्र॥ व्यापूनि सर्वत्र असें तें जें॥२॥ वेष्णवां
च्या राया ऐके शब्दा यया॥ श्रुतीसंमतीया मिळे स्मृती॥३॥ आतां
याच बोलें होइल रूप केलें॥ द्वयलोकीं भलें मानी तुका॥४॥१३॥॥
॥श्लोक॥ ॥सर्वेंद्रियगुणाभासं सर्वेंद्रियविवर्जितम्॥ असक्तं सर्वभृच्चैव निर्गुणं गुणभोक्तृच॥१४॥ ॥सम०॥ सर्वेंद्रियां ॥१५॥

गी० विरहित विषयेंद्रियभासक॥ जीवत्वीं गुणभोक्ते तें जें सर्वाधार अ०
निर्गुण॥१४॥ ॥आर्या॥ ॥जें सर्वेंद्रियवर्जित करि सर्वेंद्रिय ॥१३॥
गुणप्रकाशातें॥ सर्वाधार असक्त हि निर्गुण परि भोगितों गुणां
शातें॥१४॥ ॥दोहरा॥ ॥सब विरवयन तें रहित सबताकों
अभ्यास॥ संग विनो सबकों धरें निरगुन के परकास॥१४॥ ॥
॥ओवी॥ ॥सर्वेंद्रियगुण भासती॥ परि इंद्रियें तयाठायीं
नसती॥ असक्त असोनी सर्वा भूतीं॥ निर्गुण होवो निगुण भोगी
॥१४॥ ॥अभंग॥ ॥इंद्रियें ज्यासत्तें विषयास घेती॥ किंवा
वोळखती खोटें चांग॥१॥ विषय इंद्रियें भासक जालें जें॥ परी ना
विरजे जया माजी॥२॥ जीविती किंवा रे गुण भोगा ठायीं॥ दीपवत
पाही साक्षी सदा॥३॥ जेकां राया ऐसें निर्गुण ह्मणावें॥ तुक्याने
जाणावें सर्वाधार॥४॥१४॥ ॥श्लोक॥ ॥बहिरंतश्च भूतानामचरंचरमेवच॥ सूक्ष्मत्वात्तदविज्ञेयं दूरस्थं चांतिके च तत्॥

॥१५॥ ॥सम०॥ ॥ बाह्यांतरंग भूतांचें तेंचि स्थावरजंगम
॥१६॥ अतींद्रियत्वें अकळ दूरि तें तेंचि संनिध॥१५॥ ॥आर्या॥ ॥
भूतीं अंतर्बाह्य व्यापक जें चरहि आणि तें अचर॥ नकळे सूक्ष्म
ह्मणोनी संनिधवर्त्ती तसें हि दूरतर॥१५॥ ॥दोहरा॥ जततितें
चरहु अचर अंतर्बहिर सोई॥ सब तें दूरि सोंनिकर हे सूछम ल
खेन कोई॥१५॥ ॥ओवी॥ ॥ भूतीं असे अंतर्बाह्य॥ चर आ
णि अचर ही होय॥ सूक्ष्म ह्मणोनि जाणावया शक्य॥ दूरि असोनि
जवळ तें॥१५॥ ॥अभंग॥ ॥ब्रह्म अंतरंग सर्व भूतांलागीं
वायु नभ आंगीं व्यापकत्वें॥१॥ स्थावरजंगम तेणें न्यायें वागे॥
शून्य तरीं जागे सर्वकाळ॥२॥ अतींद्रियपणें आकळे योगींद्रा॥
दूरी जे कां इंद्रा संनिध तें॥३॥ तेथें तो घेणारा निवडीना तुका॥ जो
कां जाला असका निकामुका॥४॥१५॥ ॥श्लोक॥ अविभ ॥१६॥
क्तं च भूतेषु विभक्तमिव च स्थितम्॥ भूतभर्तृ च तज्ज्ञेयं ग्रसि

गी० ष्णु प्रभविष्णु च॥१६॥ ॥सम०॥ ॥नसोनि वेगळें भूतीं वेगळें अ०
सें चि जें असे॥ गिळी उगळी ही भूतें धरी ही ज्ञेय जाणतें॥१६॥ ॥ ॥१३॥
॥आर्या॥ ॥भिन्न हि नसोनि भूतीं भिन्ना परि राहतें समग्रासी॥
तें ज्ञेय हि भूतांचें पोषक अणि निर्मुनी जग ग्रासी॥१६॥दोहरा॥ ॥
ता में भेद कछु नहि सब तें रहत बिभाग॥ उपजावत नासत सब न पा
वत करि अनुराग॥१६॥ ॥ओवी॥ ॥ भूतांचे ठायीं अविभक्त
असे॥ परि विभक्तपणें दिसे॥ गिळी उगळीं अनायासें॥ धरी जाणो
नी॥१६॥ ॥अभंग॥ ॥नसोनी वेगळें भूतमात्रा ठायीं॥ वागे हे
नवाई असंभाव॥१॥ ऐसा जें सेवी तो वेगळेंचीपणें॥ त्याचें काय को
णे कीजे लगा॥२॥ गिळी तो उगळी सर्व भूतां तोची॥ परी नाघे त्याची
वोळखण॥३॥ तोची ज्ञेयरूप तुका ह्मणे पाहे॥ धरी ही मही हें ऐसें ब
ळ॥४॥१६॥ ॥श्लोक॥ ॥ज्योतिषामपि तज्ज्योतिस्तमसः प
रमुच्यते॥ ज्ञानं ज्ञेयं ज्ञानगम्यं हृदि सर्वस्य धिष्टितम्॥१७॥ ॥

सम०॥ ॥प्रकाशीअंधकारातेंअसोनिज्योतिवेगळी॥ज्ञानज्ञेय
॥१७॥ ज्ञानलभ्यसर्वचित्तींअधिष्टित॥१७॥ ॥आर्या॥ज्योतींतज्योति
असेंवर्णियलेंपांडवातमापरतें॥ज्ञानज्ञेयज्ञानप्राप्य हिसर्वांतरींन
यापरतें॥१७॥ ॥दोहरा॥ ॥जोतनहुकीजोतमेंअंधकारतेंपार
ग्यानजानीवोहियमेंसबहीकोंनिरधार॥१७॥ ॥ओवी॥ज्योतीं
तजेंज्योती॥अज्ञानाहूनिपरबोलती॥ज्ञानज्ञेयअसेंह्मणती॥स
र्वचित्तीअधिष्ठूनिअसे॥ १७॥ ॥अभंग॥ ॥जेंकांहीं प्रकाश
आत्मातोतयाचा॥कांजेंरंगत्याचापालटेना॥१॥अंधाराचेंकुंडें
काळोखेंनिजबीज॥असोनिनिस्तेजज्योतिर्मय॥२॥ज्ञानज्ञेयज्ञा
नलभ्यतेंअर्जुना॥सर्वहृद्भुवनासत्ताधार॥३॥अधिष्ठुनीऊरेज
गत्रयांतजें॥नलागेअंतजैंवस्तुतुका॥४॥१७॥ ॥श्लोक॥ ॥
इतिक्षेत्रंतथाज्ञानंज्ञेयंचोक्तंसमासतः॥मद्भक्तएतद्विज्ञायमद्भा ॥१७॥
वायोपपद्यते॥१८॥ ॥सम०॥ ॥संक्षेपेंक्षेत्रहीज्ञानज्ञेयही

गी० बोलिलोंक्रमें॥होमाझाभक्तजाणूनिमत्स्वरूपासपावतो॥१८॥ अ०
॥आर्या॥ ॥ऐसेंक्षेत्रज्ञानज्ञेयहिउपदेशिलेंचिसंक्षेपें॥मद्भ ॥१३॥
क्तजाणुनीहेंमद्भावापावतीअविक्षेपें॥१८॥ ॥दोहरा॥छेत्र
ग्यानओरगेयमेंताकोंदियोबताय॥इनकेजानेजोभगतलहेसो
मेरेभाय॥१८॥ ॥ओवी॥ ॥क्षेत्रआणिज्ञान॥ज्ञेयसांगीत
लेंसंक्षेपेंकरून॥जोमाझाभक्तजाणोन॥माझाप्रसादपावे॥
॥१८॥ ॥अभंग॥ ॥थोडक्यागोष्टींतनुजआह्मीवदों॥पा
ल्हाळेंविवादोंऐसेनसे॥१॥क्षेत्रसांगूनीयांज्ञानदर्शविलें॥अ
ज्ञानावर्णिलेंथोडक्यांत॥२॥ज्ञेयतरीहेंचक्रमानेंबोलीलों॥भ
क्तिनेभुललोंतुझ्यासख्या॥३॥मत्स्वरूपायांचेतोचीतुक्या
सम॥जोकांजाणेंवर्मयाचेंवीरा॥४॥१८॥ ॥श्लोक॥प्रकृ
तिंपुरुषंचैवविद्ध्यनादीउभावपि॥विकारांश्चगुणांश्चैवविद्धिप्र
कृतिसंभवान्॥१९॥ ॥सम०॥ ॥प्रकृतीआणिपुरुषजाण

दोघे अनादि हे ॥ गुणा विकारां उत्पत्ति जाण प्रकृति पासूनी ॥१९॥
॥१८॥ ॥आर्या॥ ॥ पुरुष प्रकृती दोनी जाण अनादी कधीं न उद्भवती ॥ गुण
आणि विकार हि ते प्रकृती पासाव जाण संभवती ॥१९॥ ॥दोहरा॥ ॥
माया पुरुख अनादि है अर्जुन दोऊ जान ॥ गुन बिकार सब जो भये माया
ही के मान ॥१९॥ ॥ओवी॥ ॥ प्रकृति पुरुषांची स्थिती ॥ उभयवर्ग
र्ग अनादि असती ॥ प्रकृती पासू निर्विकार होती ॥ ऐसें जाण तूं ॥१९॥
॥अभंग॥ ॥ प्रकृती आणिक पुरुष पैं द्वय ॥ ज्या भेदीं अद्वय विकार
लें ॥१॥ अनादीच पार्था यांची क्रीडा दीसे ॥ जेथुनी उमसे भूत लोकु ॥
॥२॥ आतां रज सत्व तमादि त्रिगुण ॥ विकार उत्पन्न जाला जी का ॥
॥३॥ तुका जीणें जालें प्रकृती पासूनी ॥ प्रकृती असूनी अक्षे न से ॥
॥४॥१९॥ ॥श्लोक॥ ॥ कार्यकारणकर्तृत्वे हेतुः प्रकृतिरुच्यते
पुरुषः सुखदुःखानां भोक्तृत्वे हेतुरुच्यते ॥२०॥ ॥सम०॥ ॥ १३८
कर्तेपणीं प्रकृति हे हेतु हे कार्य कारणीं ॥ भोक्तृत्वीं सुख दुःखाचा

गी० हेतु हा पुरुष स्वयें ॥२०॥ ॥आर्या॥ ॥ हे प्रकृति कार्य कारण क अ०
र्तृत्वीं मथियली समज हे तूं ॥ ते सासुख दुःखाचा भोक्तृत्वीं पुरुष बोलि ॥१३॥
ला हेतू ॥२०॥ ॥दोहरा॥ ॥ कारन कारज करत हों माया इनको हेत
दुःख और सुख कें भोग कों यह पुरुख गहि लेत ॥२०॥ ओवी ॥ कार्य
कारण कर्तृत्व ॥ तिहीचें प्रकृतीस कारणत्व ॥ सुखदुःख भोगीं पुरुषास
हेतुत्व ॥ ऐसें बोलिजे ॥२०॥ ॥अभंग॥ ॥ आगाळीक दीसे इचे
कर्तेपणीं ॥ पुरुषाकरणी चिन्नदाची ॥१॥ कार्य कीं कारण हेतु प्रकृती
चा ॥ श्रवणे जीचीं चावो धुपा हे ॥२॥ सुखां आणी दुःखाच्या भोक्तृ
त्वीं जो हेतु ॥ तुका ह्मणे हो तु पुरुष स्वयें ॥३॥२०॥ ॥श्लोक॥ ॥
पुरुषः प्रकृतिस्थो हि भुंक्ते प्रकृतिजान् गुणान् ॥ कारणं गुण संगो
स्य सदसद्योनिजन्मसु ॥२१॥ ॥सम०॥ ॥ गुण प्रकृतिचे भोगी
प्रति बिंबोनि तज्जळीं ॥ नाना योनि निमित्ता या पुरुषा भोग वासना
॥२१॥ ॥आर्या॥ ॥ प्रकृति स्थ पुरुष होउनि भोगी प्रकृति गुण

चिनेगुनीमाया ॥ अधमोत्तमंयोनितहीकारणगुणसंगयासज
न्माया ॥ २१॥ ॥दोहरा॥ ॥पुरुखप्रकृतिमेंबैटकेकरतबिखें
कोभोग ॥उंचेनिचेजनमकोंकारनगुनसंजोग ॥२१॥ ओवी ॥
पुरुषप्रकृतिमाजिअसोन ॥ भोगीप्रकृतिचेगुण ॥ ऐसेंगुणसंगें
करून ॥ नानायोनिजन्मतो ॥ २१॥ ॥अभंग॥ ॥भोगीप्रकृती
चेगुणासीपुरुष ॥ तज्जळींविशेषबिंबूनियां ॥ १॥ नानाविधयोनीनि
र्मीतयापार्था ॥ पुरुषासआर्था भोगीवास्त ॥ २॥ तुकाह्मणेभुलीसे
वीलीउत्तमें ॥ संगीतयाभ्रमेजाणताहा ॥ ३॥ २१॥ ॥श्लोक॥
उपद्रष्टाऽनुमंताचभर्त्ताभोक्तामहेश्वरः ॥ परमात्मेतिचाप्युक्तोदे
हेऽस्मिन्पुरुषःपरः ॥ २२॥ ॥राम०॥ ॥जोद्रष्टाजाणताभत्ता
परमात्मापरेशजो ॥ तोचिभोक्तादुजादेहींपुरुषप्रतिबिंबजो ॥ २२॥
॥आर्या॥ ॥द्रष्टाअनुमोदकहीपुरुषहिभोक्तांमहेशअणिभ
र्त्ता ॥ यापरिबोलियलातोयादेहाहुनिअसेपरअकर्त्ता ॥ २२॥ ॥

॥दोहरा॥ ॥परमातमकोंदेहतेंन्यारोजानतलोय ॥ साछिभरता
भोगताईश्वरनिरगुनहोय ॥ २२॥ ॥ओवी॥ ॥पाहताअनुमो
दनदेता ॥ ईश्वरपोषकआणिभोक्ता ॥ तोचिपरमात्माह्मणिजेतत्व
ता ॥ देहींपरमंपुरुषतो ॥ २२॥ ॥अभंग॥ ॥जोद्रष्टाजाणताभ
र्त्तापरमात्मा ॥ परेशचिदात्माअव्ययजो ॥ १॥ अर्जुनागातोचीदुज
देहींभोक्ता ॥ पुरुषअनुरक्ताप्रतिबिंबे ॥ २॥ मार्गदुर्लभतोजेथेंकांसं
पडे ॥ तुकयासवेडेंजेणेंकेलें ॥ ३॥ २२॥ ॥श्लोक॥ ॥यएवंवेत्ति
पुरुषंप्रकृतिंचगुणैःसह ॥ सर्वथावर्तमानोऽपिनसभूयोऽभिजायते
॥ २३॥ ॥राम०॥ ॥जाणेलजोयापुरुषागुणेसीप्रकृतीसही ॥ व
र्तेजरीप्रपंचींतोतरिजन्मानंयपुन्हा ॥ २३॥ ॥आर्या॥ यापरिपु
रुषप्रकृतीजाणेगुणसहितत्यांतनरकोण्ही ॥ असतांहितोप्रपंचीं
नपवेजन्मासिजाणपरतोनी ॥ २३॥ ॥दोहरा॥ जोकोउंऐसेल
खेपुरुखप्रकृतिगुणभाय ॥ सोक्योंहीजगतमेंरह्योबहुनिरउपजे

॥२०१॥ आय॥२३॥ ॥ओवी॥ ॥ प्रकृतीपुरुषआणिगुण॥ ऐसेंजयासी जालें ज्ञान॥तोसंसारींअसोन॥पुन्हाजन्मानये॥२३॥अभंग जाणेलकींजो यापुरुषासकोणीं॥प्रकृतीसीगूणी विकाराच्या॥१॥ प्रपंचींजन्हींकांवर्तलातोनर॥नबाधेशरीरदंदें त्याच्या॥२॥ज्या न्हवीतराकीं मेल्यामंगळजें॥ऐशास्छळीं विरजेआत्मातुका॥३॥ ॥२३॥ ॥श्लोक॥ ॥ध्यानेनात्मनिपश्यंतिकेचिदात्मानमात्मना अन्येसांख्येनयोगेनकर्मयोगेनचापरे॥२४॥ ॥सम०॥ पाहतीनिर्विशेषात्माध्यानेंकोणींकितेकत्ते॥सांख्येंविश्वात्मयोगेंहीकर्मींब्रह्मअसेकिती॥२४॥ ॥आर्या॥ ॥कोणींहृदयीं चिंतीध्यानेंआत्म्यासिपाहतीअपर॥कोणीसांख्येंयोगेंपाहतिकर्मेंहितो चियोगपर॥२४॥ ॥दोहरा॥ ॥देहमाझआतमलखेकोउकरकेध्यान॥सांख्यजोगअरुकरमकरे रखळवओरसग्यान॥२४॥ ॥२०१॥
॥ओवी॥ ॥ध्यानेंपाहती कोणीं॥कोणीं देखती आपणआपणे

गी० नी॥कोणीसांख्ययोगेंकरूनी॥कोणीकर्मयोगें॥२४॥ अभंग॥ ॥ अ०
पाहातीजे योगीनिर्विशेषआत्मा॥ ध्यानींसच्चिदात्मालक्षूनियां॥१॥ ॥१३॥
कोणीकितेकतेसांख्याचे विच्यारे॥ विश्वात्माहाबरें याहाळीती॥ ॥२॥योगेंहीकर्मेंहीब्रह्मऐसेकीनी॥ आपुलालेमतीसारीरवेगा॥ ॥३॥तुकाह्मणेपथृज्यासजोआवडे॥तेणंकेलेंउघडेंलोकांतेसें॥ ॥४॥२४॥ ॥श्लोक॥ ॥अन्यत्वेवमजानंतः श्रुत्वाऽन्येभ्य उपासते॥तेपिचातितरंत्येवमृत्युंश्रुतिपरायणाः॥२५॥ ॥ सम०॥ ॥आत्मानेणोनिहीकोणीआइकोनिउपासिती॥मृत्युसिंधूसितरतीतेहीश्रवणतत्पर॥२५॥ ॥आर्या॥ कोणीहृदईं ऐसेंगुरुवचनेंमात्रऐकुनीपुरती॥पार्थाउपासितीतेश्रवणींतत्परहिमृत्युतेंतरती॥२५॥ ॥दोहरा॥ ॥जोऐसेंजानतनहीसुनओर नयेजक॥मनउपासनाकरतहैभवभयमृत्युतरेजक॥२५॥ओवी आणिजेअज्ञानअसती॥गुरुपासावजाऊनिउपासनाकरिती॥ते

मृत्युसंसारींतरती॥श्रुतिपरायण॥२५॥ ॥अभंग॥ ॥आ
॥२१॥ त्मानेणोनीहीकोणी॥ऐकुनितेसेवाखाणी॥१॥अन्यउपासितीभ
वें॥मृत्युसिंधूसतरावें॥२॥तेहीतत्परश्रवणीं॥तुकाह्मणेज्ञानखा
णी॥३॥२५॥ ॥श्लोक॥ ॥यावत्संजायतेकिंचित्सत्त्वंस्थावर
जंगमम्॥क्षेत्रक्षेत्रज्ञसंयोगात्तद्विद्धिभरतर्षभ॥२६॥समं०॥
प्रतीतिउपजेजेजेजेव्हांजेव्हांचराचरीं॥क्षेत्रक्षेत्रज्ञसंयोगेंतेंजाणभ
रतर्षभा॥२६॥ ॥आर्या॥ ॥जितुकेंजेकांहोतेंपार्थास्थावरत
सेंचिजंगमतें॥क्षेत्रक्षेत्रज्ञाच्यायोगेंतेंजाणवेदशास्त्रमतें॥२६॥
॥दोहरा॥ ॥जीतेजीवयाजगतमेंथावरजंगमहोत॥छेत्रओर
छत्रग्यतेंतेसबलेतउदोत॥२६॥ ॥ओवी॥ ॥जेंआकारासी
आलें॥स्थावरजंगमबोलिलें॥क्षेत्रक्षेत्रज्ञापासूनिजालें॥तेंजाण
भरतर्षभा॥२६॥ ॥अभंग॥ ॥उपजेजेजेकांप्रतीत॥सृष्टिका ॥२१॥
रणसंभूत॥१॥चराचरींजेव्हांजेव्हां॥नस्फुरेचित्तअव्हासव्हा॥२॥

गी० क्षेत्रक्षेत्रज्ञसंयोगें॥हेंनविंध्येसंप्रयोगें॥३॥जाणभरतर्षभाते अ०
तू॥तुक्याहोयपारंगतु॥४॥२६॥ ॥श्लोक॥ ॥समंसर्वेषुभूतेषु ॥१३॥
तिष्ठंतंपरमेश्वरम्॥विनश्यत्स्वविनश्यंतंयःपश्यतिसपश्यति॥
॥२७॥ ॥समं०॥ ॥समानसर्वभूतींजोआहेत्यापरमेश्वरा॥
अनित्यांतहित्यानित्याजोपाहेतोचिडोळस॥२७॥ ॥आर्या॥ ॥
राहेभूतींजोसमभूतविनाशींननाशजाअसतो॥परमेश्वरासिया
परिपार्थाजोपाहणारडोळसतो॥२७॥ ॥दोहरा॥परमेसरस
बजगतमेंबैठेयेकसमान॥तिन्हेंनसततबिनसेनहिंजोजानिवोसो
जान॥२७॥ ॥ओवी॥ ॥सर्वभूतांतरीं॥ईश्वरआहेसर्वांतरीं॥
भूतेंनासूनआपणनाशनपावेनिर्धारीं॥हेंपाहेतोडोळस॥२७॥
॥अभंग॥ ॥सर्वभूतींजोसमान॥नसेउंचनीचस्थान॥१॥
परमेश्वरआहेतया॥त्याचीमानसअक्षया॥२॥अनित्यांतहिनि
त्या॥घेतूंप्रतीतीनेसत्या॥३॥तोचिडोळसजोपाहे॥तुकाव्यापी

अंतर्बाह्य॥४॥२७॥ ॥श्लोकं॥ ॥समंपश्यन्हिसर्वत्रसमवस्थि
॥२२॥ तमीश्वरम्॥नहिनस्त्यात्मनात्मानंततोयातिपरांगतिम्॥२८॥
सम०॥ ॥पदींतंतूअसेंपाहें सर्वत्रसमईश्वरा॥नएकतोआत्म
घातीजायमुक्तीसत्याचरी॥२८॥ ॥आर्या॥ ॥ईश्वरसमसर्व
त्रस्थितपाहेतोचियाउपरमगती॥आपणअपुल्याघातानक
रुनहींपावंतोच्निपरमगती॥२८॥ ॥दोहरा॥ ॥ईश्वरकोंसब
ठोरजोजानतसमताभाय॥आतमहीसोहोहीनहीरहेपरमगति
पाय॥२८॥ ॥ओवी॥ ॥परमात्मासमआहे॥असेंसमबु
द्धिपाहे॥तोआत्मघातीनहोय॥जोआपणांवोळखे॥२८॥ ॥
॥अभंग॥ ॥असापाहेपदींतंतू॥देउनदृष्टीलाएकांतु॥१॥स
मईश्वरासर्वत्र॥पाहेअदेखणेनेत्र॥२॥आत्मघातीनयेकतो॥
देहासहपावनहोतो॥३॥त्यावरिजायमुक्तीपदां॥तुकयानल ॥२३॥
गेआपदा॥४॥२८॥ ॥श्लोक॥ ॥प्रकृत्यैवचकर्माणिक्रि

गी० यमाणानिसर्वशः॥यःपश्यतितथात्मानमकर्तारंसपश्यति॥२९॥ अ०
॥सम०॥ ॥प्रकृतीनेंक्रियासर्वकरिजेतातिजोअसें॥पाहेतेव्हां ॥१३॥
आत्मयाचेंतोअकर्तृत्वपाहतो॥२९॥ ॥आर्या॥ ॥कुंतीतनया
कर्मेंकरितीतेंजाणसर्वहीप्रकृती॥आत्माकर्त्तानअसेपाहेजोतोचिपा
हतोसकृती॥२९॥ ॥दोहरा॥ ॥मायाजककरतकरमसबजीवअ
कारतेजोय॥ ॥जानतजोयहिभेदकोंलहतआनमसोय॥२९
॥ओवी॥ ॥कर्मेंआणिसत्क्रिया॥जाणप्रकृतीपासोनियां॥
असेंपाहेआपणयां॥अकर्तृत्त्वपाहातातो॥२९॥ ॥अभंग॥
सर्वक्रियाप्रकृतीनें॥करिजेताती़क्रमनें॥१॥असेंपाहेतोसर्वदा॥
नेघेपातकआपदा॥२॥पैंगातेव्हांआत्मयाचें॥तोपाहतोअकर्त्या
चे॥३॥अकर्तृत्त्वींकैंचादोष॥जेसातुकाचनिर्दोष॥४॥२९॥ ॥
॥श्लोक॥ ॥यदाभूतपृथग्भावमेकस्थमनुपश्यति॥ततएव
चविस्तारंब्रह्मसंपद्यतेतदा॥३०॥ ॥सम०॥ ॥देखेजडतरंगा

तेंएकाचैतन्यसागरीं॥त्यापासूनिचविस्तारतेधवांब्रह्मपावतो॥
॥२३॥ ॥३०॥ ॥आर्या॥ ॥भूतांचेंनानात्वहिएक्याब्रह्मींच आणि
विस्तार॥ब्रह्मापासूनिपाहेपावेब्रह्मप्रपंचविस्तार॥३०॥दोहरा॥
॥एकआतममेस्थितसबप्राणिनकोंभाय॥आतमहितेंविस्त
रेलखेसोब्रह्मरूपाय॥३०॥ ॥ओवी॥ ॥ह्मणूनिवेगळालीं
सर्वाभूतीं॥आत्मयातेंएकलेंदेखनी॥जेबोलिलीविस्तारस्थिती
तेब्रह्मपावतीनिश्चयेसीं॥३०॥ ॥अभंग॥ ॥तरंगातेंदेखेज
ड॥परीबुद्धिचानीवाड॥१॥येकाचैतन्यसागरीं॥बाबुळविकल्प
लहरी॥२॥विस्तारतोत्यापासून॥गंधीव्यापितीसुमन॥३॥तुका
ह्मणेसांडीमावा॥ब्रह्मपावतोनेधवां॥४॥३०॥ ॥श्लोक॥अना
दित्वान्निर्गुणत्वात्परमात्मायमव्ययः॥शरीरस्थोऽपिकौंतेयनक
रोतिनलिप्यते॥३१॥ ॥समः॥ ॥अनादित्वेंनिर्गुणत्वेंचिदा ॥२३॥
त्माअविनाशिहा॥असोनिसर्वदेहींहीअकर्त्ताबद्धजोनव्हे॥३१॥

गी० ॥आर्या॥ ॥निर्गुणअनादिह्मणुनीअविनाशीजाणसत्यपर अ०
मात्मा॥देहींअसूनिअकर्त्तानित्यअसेंजाणहेंचिमहात्मा॥३१॥ ॥१३॥
॥दोहरा॥ ॥आदिअंतसोंरहहोनिरगुनआतमहोय॥देहमांज
गबिरहेकारनलिहीनहोय॥३१॥ ॥ओवी॥ ॥तोनिर्गुणआ
त्मात्याआदिनाहीं॥असापरमात्माअव्ययपाहीं॥संसारींअ
सोनिकांहीं॥अकर्त्तालिप्तनव्हे॥३१॥ ॥अभंग॥ अनादित्वें
जोकांअसे॥निर्गुणत्वेंतोविलसे॥१॥चिदात्माचह्मणतीत्यास॥
॥अजपाहतांअविनाश॥२॥असोनीहीसर्वशरीरीं॥अकर्त्ता
चनिर्विकारी॥३॥नव्हेलिप्तहेंनवल॥तुकयाप्रेमेंदेतोडोल॥४॥
॥३१॥ ॥श्लोक॥ ॥यथासर्वगतंसौक्ष्म्यादाकाशंनोपलिप्य
ते॥सर्वत्रावस्थितोदेहेतथात्मानोपलिप्यते॥३२॥समः॥नलिं
पेंजेंविआकाशसूक्ष्मत्वेंसर्वहीस्थळीं॥सर्वत्रसर्वादेहींहीतसा
आत्मानलिंपतो॥३२॥ ॥आर्या॥ ॥जैसासूक्ष्मत्वास्तव

सर्वगतासीनलेपहिनभास॥तैसासर्वव्यापकदेहींआत्माअलि
॥२४॥ प्तअवभास॥३२॥ ॥दोहरा॥ ॥जोअकसस्रुछमबसेसबमें
परसतनाह॥त्यौंहिहियहपरमातमालिप्तनदेहनमाह॥३२॥ ॥
॥ओवी॥ ॥जेसाआकाशघरींसूक्ष्महोउन॥असेघटानलिंपे
जाण॥तैसाआत्मादेहींअसोन॥अलिप्तपैं॥३२॥ अभंग॥न
भ लिंपेनाकौंतेया॥वसउनीछिन्नठायां॥१॥सर्वस्छजांतसूक्ष्म
जें॥स्छत्वदोषनाआपजे॥२॥सर्वांदेहांतसर्वत्र॥तेविंव्याप्यव्या
पीसूत्र॥३॥आत्मालिप्ततेव्हांहोये॥तुकापीडेकलिभयें॥४॥३२
॥श्लोक॥ ॥यथाप्रकाशयत्येकःकृत्स्नंलोकमिमंरविः॥क्षेत्रं
क्षेत्रीतथाकृत्स्नंप्रकाशयतिभारत॥३३॥ ॥सम०॥जसाप्र
काशितोलोकसर्वहीयेकभास्कर॥क्षेत्रज्ञसर्वक्षेत्रांतेंप्रकाशीए
कभारता॥३३॥ ॥आर्या॥ ॥सकलहिलोकांजेसाकरिकौंते ॥२५॥
याप्रकाशहाचरवी॥क्षेत्रक्षेत्रज्ञहितोतैसाकरुनीप्रकाशसंचरवी

गी० ॥३३॥ ॥दोहरा॥ ॥जोप्रकासयेकेकरेसबजगसूरजदेव॥ अ०
त्योंसबहीकेदेहमोंपरमातमकोभेव॥३३॥ ॥ओवी॥जेसासू ॥१३॥
र्ययेक॥सर्वजनाप्रकाशक॥तेसासर्वदेहींजीवप्रकाशभासक॥भा
रतायेरिती॥३३॥ ॥अभंग॥ ॥एकजेसाप्रकाशितो॥सर्व
हीजगभास्करतो॥१॥सर्वक्षेत्रांतेंक्षेत्रज्ञ॥प्रकाशितयेककृज्ञ॥
॥२॥ऐकभरतवंशोत्पजा॥भारतीतूंभक्तराजा॥३॥भक्तराजतु
काकेसा॥धनलोभ्याजेसापेसा॥४॥३३॥ ॥श्लोक॥क्षेत्रक्षे
त्रज्ञयोरेवमंतरंज्ञानचक्षुषा॥भूतप्रकृतिमोक्षंचयेविदुर्यांतिते
परम्॥३४॥ ॥सम०॥ ॥हाक्षेत्रज्ञक्षेत्रभेदक्षेत्रीहीज्ञानदृ
ष्टिनें॥जडत्वभूतसंस्कारसोडूंजाणतिमुक्तते॥३४॥आर्या॥
तेंज्ञानचक्षुयोगेंक्षेत्रक्षेत्रांतउभयअंतरतें॥मोक्षहीजनप्रकृ
तिचाजाणतिपदपरमत्यानअंतरतें॥३४॥ ॥दोहरा॥छेत्र
औरछत्रग्यकेभेदलखेजकोय॥जीवप्रकृतिमोंछकोंजानेमुग

तिजोहोय॥ ३४॥ ॥ओवी॥ ॥ऐसा क्षेत्रक्षेत्रज्ञाचा भेद॥
॥२५॥ जो देखे ज्ञानचक्षु करोनि शुद्ध॥ पंचभूतें आणि प्रकृति मोक्षजा
णोनि निर्बंध॥ तो पावे परमगती॥३४॥ ॥अभंग॥ हा क्षेत्रज्ञ
क्षेत्रभेद॥ तुज दर्शऊं प्रसाद॥१॥ ज्ञानदृष्टिने क्षेत्रही॥ दाखविलें
येथें पाही॥२॥ भूत संसार जडत्व॥ जाणें सोडोनि त्या मुक्तत्व॥३॥ तु
का विनविती संतां॥ ऐका मागील संमता॥४॥३४॥ ॥इतिश्री
मद्भगवद्गीतायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे क्षेत्रक्षेत्रज्ञयो
गो नाम त्रयोदशोऽध्यायः॥१३॥ ॥वामन॥ ॥इति टीका
समश्लोकी अध्यायीं या त्रयोदशीं॥ श्रीपार्थसारथी कर्त्ता जो वा
मन मनोरथी॥१३॥ ॥अभंग॥ ॥जाले प्रसंग पैं तेरा॥
जनार्दन मुख्य गिरा॥१॥ येथें ज्ञान आणि जड॥ क्षेत्रक्षेत्रज्ञ नी
वाड॥२॥ केला पुढें चौदाव्यांस॥ ऐका डेऊनी मनास॥३॥ वदे सं ॥२५
जया कुरुपती॥ श्रोत्या तुकया संगती॥४॥३५॥ सेवटीचे अध्ये

गी० साहा॥ ज्ञानकांड असे पाहा॥१॥ स्फुरे पापताप बोध॥ पदप्रा अ०
सित्वे अमोघ॥२॥ शिष्य शिष्याचा सेवक॥ प्रार्थी तुकया चार ॥१३॥
क॥३॥३६॥ ॥इति गीतार्थबोधिन्यां श्रीमद्भगवद्गीताटी
कायां त्रयोदशोऽध्यायः॥१३॥ ॥छ॥ ॥छ॥

॥२६॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥वामनकृत॥ ॥ बोलिलाप्रकृतिक्षेत्रआ
त्मक्षेत्रज्ञपूरुष॥ याअध्यायींप्रकृतिच्यागुणाचे भागबोलतो ॥१॥
॥अभंग॥ ॥गुणउकलऐकावा॥ ऐसेंजीवावारलें ॥१॥ज्याचेंवे
चाडअंतर॥ दावीफेर भ्रांतीचा ॥२॥ऐसेंअर्जुनाचेंमनीं॥ मोक्ष
दानीउमजे॥३ ॥पुसूंतेंचवांछीजोकां॥ बोलेतुकावरदानी ॥४॥ ॥
॥श्लोक॥श्रीभगवानुवाच॥ ॥परंभूयःप्रवक्ष्यामिज्ञानानां
ज्ञानमुत्तमम्॥यज्ज्ञात्वामुनयःसर्वेपरांसिद्धिमितोगताः॥१॥ ॥
॥सम०॥ ॥ज्ञानांतउत्तमज्ञान थोरसांगेनतेंपुन्हा॥जेंजाणोनि
मुनीसर्वसिद्धिकैवल्यपावले॥१॥ ॥आर्या॥ ॥पुनरपिपरम
ज्ञान ज्ञानोत्तमजेंहरीकुचुश्रीतें॥कथितोंज्यातेंजाणुनिगेलेमुनिव
र्यपरमसिद्धीतें॥१॥ ॥दोहरा॥ ॥परमजऊउत्तमग्यानसोंतो
कोंदेतबताय॥ज्याहीजानिकेमुनिसबेरहेसुगतिकेपाय॥१॥ ॥
॥ओवी॥ ॥मारुतीसांगेनपरम॥ज्ञानाचेंज्ञानउत्तम॥कृपी

जेंब्रह्मजाणोन ॥ येथून सिद्धी पावले ॥ १ ॥ ॥ अभंग ॥ ज्ञानीं उत्त
म तें ज्ञान ॥ जें स्वभान निर्मळ ॥ १ ॥ पुन्हा सांगेन तें थोर ॥ फोडी घोर
भवांध ॥ २ ॥ मुनी सर्व जें जाणुनी ॥ अनुदिनीं तत्पर ॥ ३ ॥ सिद्धी पाव
ले कैवल्य ॥ जिणें साकल्य तुकयाचें ॥ ४ ॥ १ ॥ ॥ श्लोक ॥ इदं ज्ञा
नमुपाश्रित्य मम साधर्म्यमागताः ॥ सर्गेऽपि नोपजायंते प्रलये न
व्यथंति च ॥ २ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ या विज्ञानाश्रयें माझें सारूप्या
दिक पावले ॥ होतांही सृष्टि नव्हती न पावति लयीं व्यथा ॥ २ ॥ आर्या
या विज्ञानाधारें ठेले मद्रूप होउनी स्वमती ॥ जन्मति सृष्टींत न ते प्रळ
यींपार्थ कधीं न ते भ्रमती ॥ २ ॥ ॥ दोहरा ॥ या हि ग्यानें सेवकोंमे
रो लह्यो सरूप ॥ प्रलय व्यथा तिन कोंन हि परे न ते भवरूप ॥ २ ॥
॥ ओवी ॥ ॥ हें ज्ञान जिहीं आश्रइलें ॥ माझें समानत्व पावले ॥
भवसागरीं ते न आले ॥ नाश काळीं त्या नाश नसे ॥ २ ॥ अभंग ॥ ॥ १ ॥
माझें या च ज्ञानाश्रयें ॥ महदाश्रयें त्या गुनी ॥ १ ॥ पावले सारूप्य

सिद्धी ॥ दिजे समाधी शुकाची ॥ २ ॥ सृष्टि नव्हति होतांही ॥ स्थिती दे
हीं विराली ॥ ३ ॥ लयीं व्यथा न पावती ॥ त्यागा मूर्ती तुकयाच्या ॥ ४ ॥
॥ २ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ मम योनिर्महद्ब्रह्म तस्मिन्गर्भं दधाम्यह
म् ॥ संभवः सर्वभूतानां ततो भवति भारत ॥ ३ ॥ ॥ सम० ॥ ॥
महतत्वात्मक ब्रह्म जीवत्वीं मज हेतु ते ॥ चिदंश ठेवितों त्यांत मी ते व्हां
विश्व होतसे ॥ ३ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ माझी गर्भाधान स्थान प्रकृती
असे चित्ती माजी ॥ गर्भाधान करीतो भूतांची होति ते धुनी राजी ॥ ३ ॥
॥ दोहरा ॥ ॥ ब्रह्म प्रकृति मो जोर हे ता मे गरभ ठराय ॥ उपजावत स
ब सृष्टि हों अर्जुन चित्त मे लाय ॥ ३ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ प्रकृति माझें ग
र्भाधानस्थान ॥ तेथें मी करी बीजारोपण ॥ ते व्हां सर्वभूतांचें जनन ॥ हो
तसे गा भारता ॥ ३ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ महतत्वात्मक ब्रह्म ॥ तुज
स्वगम सांगतों ॥ १ ॥ मज हेतु तें जीवत्वीं ॥ मूळ तत्वींचा झाडा ॥ २ ॥ त्यां
त ठेवितां चिदंश ॥ उरे अंश मुळ भूत ॥ ३ ॥ विश्व होतसें मी ते व्हां ॥ तुका

जे व्हां येजन्मा ॥४॥३॥ ॥श्लोक॥ ॥सर्वयोनिषु कौंतेय
मूर्तयः संभवंति याः ॥ तासांब्रह्ममहद्योनिरहंबीजप्रदः पिता॥
॥४॥ ॥सम०॥ ॥होती देह पिता त्यांचा मी देतोंजीव वीर्य
जें ॥ ब्रह्मा महत्तत्व माता त्याच्या भूतांश शोणितें ॥४॥ ॥
॥आर्या॥ ॥सर्वहियोनी माजी जेजे होताति पांडवा देह॥
त्याची माय प्रकृती बीजप्रद मी पिता न संदेह ॥४॥ ॥दो
हरा॥ ॥जे जे मूरत होत है सब जोनिन में आय ॥ तिन कों
हो हीजीव हों मै हि पीता और माय ॥४॥ ॥ओवी॥ ॥
॥सर्वांचे ठायीं कुंतीसुता ॥ ज्याज्या व्यक्ति होती त्यांची माता॥
प्रकृती आणि असे पिता ॥ बीजनिक्षेप कर्त्ता मी ॥४॥ ॥
॥अभंग॥ ॥होती देहोत्पत्ती त्यांच्या ॥ अधिकाराचा
मी बाप ॥१॥ जीववीर्य मी देतो जो ॥ उपजो निपजो रचितवेळे ॥२॥ ब्र

ह्मा महत्तत्व माता ॥ कुंतीसुता ऐके रे ॥३॥ त्याचा भूतांश शोणितें ॥ करी
तु क्या तें उत्पन्न ॥४॥४॥ ॥श्लोक॥ ॥सत्वं रजस्तम इति गुणाः प्र
कृति संभवाः ॥ निबध्नंति महाबाहो देहे देहिनमव्ययम ॥५॥ सम०
प्रकृतीचे च गुण हे सत्व आणी रज स्तम ॥ देहीं बाधति हे जीवा या गुणा
तीत अव्यया ॥५॥ ॥आर्या॥ ॥सत्व रज स्तम हे गुण प्रकृती पासो
नि होति या देहीं ॥ बाधिति अव्यय जीवा जेणें अपणासि मोनितो दे
ही ॥५॥ ॥दोहरा॥ ॥सत्व रज तम गुन भये मोहि तें तूं मान ॥ दे
ह मांझ या जीव कों ये ही बाधत आन ॥५॥ ॥ओवी॥ सत्व रज त
म हे गुण ॥ जाले प्रकृती पासोन ॥ देहा सवें देऊन ॥ मी गुणातीत अ
व्यय ॥५॥ ॥अभंग॥ ॥गुण भवें प्रकृतीचे ॥ उत्पत्तीचें कार
ण ॥१॥ सत्व आणि रज तम ॥ पुरुषोत्तम सांगतु ॥२॥ देहीं बाधती
हे जीवा ॥ वन वोल्हाया पाण्यानें ॥३॥ गुणातीत अव्यय जो ॥ अंतीं
उमजो तु कया ॥४॥५॥ ॥श्लोक॥ ॥तत्र सत्वं निर्मलत्वात्प्र

काशकमनामयम् ॥ सुखसंगेन बध्नाति ज्ञानसंगेन चानघ ॥ ६ ॥
॥३॥ ॥सम०॥ ॥ त्यांत जें सत्व निर्दोष निर्मलत्वें प्रकाशक ॥ सुखेच्छा वि
षयज्ञान यासंगें यास बाधतें ॥ ६ ॥ ॥आर्या॥ ॥ सत्व अनामय
तेथें निर्मळ ह्मणुनी असे प्रकाशकर ॥ ज्ञानसुखाच्या संगीं बांधि तिजी
वाकरोनियानिकर ॥ ६ ॥ ॥दोहरा॥ ॥ निर्मळ और प्रकाशक सत्व
गुण शांति सुभाय ॥ ग्यान संग सुखसंग सों बाधत जीव हि आय ॥ ६ ॥ ॥
॥ओवी॥ ॥ सत्वगुण हा निर्मळ ॥ धर्म प्रकाशशीळ ॥ सुखसंगीं बां
धे प्रबळ ॥ ज्ञानसंगीं अनघ ॥ ६ ॥ ॥अभंग॥ ॥ त्यांत निर्दोष स
त्व जें ॥ मम तेजें विराजित ॥ १ ॥ प्रकाशक निर्मळत्वें ॥ न कर्तृत्वें अहंका
रें ॥ २ ॥ सुखेच्छा विषयज्ञान ॥ सावधान या विषयीं ॥ ३ ॥ यासी बाध
तें यासंगें ॥ तुका नलगे मग संगीं ॥ ४ ॥ ६ ॥ ॥श्लोक॥ रजो रागात्म
कं विद्धि तृष्णासंगसमुद्भवम् ॥ तन्निबध्नाति कौंतेय कर्मसंगेन देहिन
म् ॥ ७ ॥ ॥सम०॥ ॥ रज तें विषयप्रीति तृष्णासंगा समुद्भवें ॥ बाधे ॥३॥

याला करउनी कर्में विषयसाधनें ॥ ७ ॥ ॥आर्या॥ करि अनुराग
हि तृष्णासंगापासोनि होति सत्व रजें ॥ कर्माच्या संगीं हा जीव असे
बद्धं जाण त्या विरजें ॥ ७ ॥ ॥दोहरा॥ ॥ रजोगुन राज सरूप है
तृष्णासंग को हेत ॥ करमसंग करि जीव कों एके बंधन देत ॥ ७ ॥ ॥
॥ओवी॥ ॥ इच्छात्मक जाण रजोगुण ॥ होय तृष्णासंगें करून ॥
तो बाधे कर्मसंगें करून ॥ पुरुषातें गा अर्जुना ॥ ७ ॥ अभंग ॥ ॥
विषयप्रीती तो विरज ॥ धरी काज कामाचें ॥ १ ॥ तृष्णासंगसमुद्भवें ॥
मग भयावें मनेच्छा ॥ २ ॥ करउनी बाधे याला ॥ कष्टि केला जीवात्मा
॥ ३ ॥ कर्में विषयसाधनें ॥ तुका मनें विटला ॥ ४ ॥ ७ ॥ ॥श्लोक॥
तमस्त्वज्ञानजं विद्धि मोहनं सर्वदेहिनाम् ॥ प्रमादालस्यनिद्राभिस्त
न्निबध्नाति भारत ॥ ८ ॥ ॥सम०॥ ॥ तम आलस्य अज्ञानें करी मो
ह जड भ्रम ॥ असावधानता निद्रा आलस्यें तम बाधते ॥ ८ ॥ आर्या
मोहक सर्वहि जीवा अज्ञानें होय पांडवा तम तें ॥ अलस प्रमाद नि

माजीजीवासबांधुनीतमतें॥८॥ ॥दोहरा॥ ॥होतजऊतमअ
ग्याननतेंमोहतसबकोजीव॥अलसनिद्राविव्हलनाइनसोबांधनहे
व॥८॥ ॥ओवी॥ ॥अज्ञानीझालातमोगुण॥सर्वांमोहकरी
जाण॥विस्मरणअलसनिद्रेनें॥तमबाधितसे॥८॥अभंग॥
तमआत्मत्वेंअज्ञानें॥गूढमनेंसंकल्पू॥१॥करीमोहोजडभ्रम॥चु
केधर्मज्यासाठीं॥२॥निद्राअसावधपणीं॥होयहाणीआयुष्या॥
॥३॥तमबाधतेंआळसें॥तुकानसेजयांत॥४॥८॥श्लोक॥ ॥
सत्त्वंसुखेसंजयतिरजः कर्मणिभारत॥ज्ञानमावृत्यतुतमः प्रमा
देसंजयत्युत॥९॥ ॥सम०॥ सुखांतप्रबळेंसत्वकर्मांतप्रबळेंर
ज॥असावधत्वींज्ञानासवेष्टूनीप्रबळेंतम॥९॥ ॥आर्या॥करि
तेंरजकर्मातेंसत्त्वकरीपांडवाप्रसादातें॥ज्ञानातेंआवरुनीकरितेंपा
र्थातमप्रमादानें॥९॥ ॥दोहरा॥ ॥सत्वगुणसत्वमेंबढतहे ॥४॥
करमरजगुनहोय॥अलसमेंयहगुनबढेहरतग्यानसबखोय॥९॥

॥ओवी॥ ॥सुखेशींयोगकरीसत्वगुण॥कर्मकरीरजोगुण॥
ज्ञानलपवीतमोगुण॥प्रबळतमेवेष्टूनी॥९॥ ॥अभंग॥सत्व
प्रबळेसुखांत॥येसुखांतरुचिजेंवी॥१॥कर्मांतप्रबळेरज॥जेंवि
खाजकर्मठा॥२॥असावधानीयाज्ञाने॥तेणेंमानेतेतमी॥३॥
तुकानसेरेजयांत॥जरींस्वयातरूसली॥४॥९॥श्लोक॥रजस्त
मश्चाभिभूयसत्वंभवतिभारत॥रजःसत्त्वंतमश्चैवतमःसत्त्वंरज
स्तथा॥१०॥ ॥सम०॥ ॥मोडूनियारजतमाप्रबळेंसत्वभार
ता॥रजसत्वतमामोडीतमसत्वरजासतें॥१०॥ ॥आर्या॥मोडु
निरजतमहोतोसत्वगुणोत्कर्षहेंमलागमतें॥सत्वतमामोडुनिरज
रजसत्वाहोयमोडुनीतमतें॥१०॥ ॥दोहरा॥ ॥रजगुनतमगुन
मेलिकेरहतसत्वगुनपूरी॥रजसत्वकोंपेलेजऊतमरजतेंसत्वतमदू
री॥१०॥ ॥ओवी॥ ॥रजतमातेंपराभवून॥सत्वगुणहोयअर्जु
ना॥रजहोयसत्वतममोडोन॥सत्वरजेसिंतमहोय॥१०॥ ॥

॥५॥ ॥अभंग॥ ॥रजतमास मोडोनी॥ येवाढुनी सत्वांशक॥१॥तममो
डीरजसत्वा॥स्वकर्तृत्वादर्शवी॥२॥तमसत्वनुरेजेव्हां॥रजतेव्हां
विस्तारे॥३॥येकाउंचीदोनीरवांचे॥हेंतुकयाचेस्कशब्दीं॥४॥१०॥
॥श्लोक॥ ॥सर्वद्वारेषुदेहेऽस्मिन्प्रकाशउपजायते॥ज्ञानंयदात
दाविंद्याद्विवृद्धंसत्वमित्युत॥११॥ ॥सम०॥ ॥सर्वेंद्रियांतदे
हींयाप्रतीतीबरवीजयीं॥आणिजेव्हांज्ञानतेव्हांजाणावेंसत्ववाढलें
॥११॥ ॥आर्या॥ ॥ज्ञानप्रकाशहिकरीकरिसर्वेंद्रियगणींप्रका
शातें॥तेव्हांतेंसत्वपहाजाणावेंवाढलेंअकाशातें॥११॥दोहरा॥
॥सबद्वारनमेंदेहकेजोवप्रकासकग्यान॥तबहीवढ्योसत्वगुनअ
र्जुनइहतूंजान॥११॥ ॥ओवी॥ ॥सर्वेंद्रियींशरीरीं॥प्रकाश
ज्ञानहोयजरीं॥सत्वगुणवाढेतरीं॥असेंहोतसे॥११॥अभंग॥
सर्वदेहींहीइंद्रियीं॥रवीजयीप्रतिबिंबे॥१॥आणिजेव्हांज्ञानतेव्हां ॥५॥
जाणेंसत्वा वाहाड॥२॥तुकाह्मणेदेवमन॥तेंआधीनसत्वाच्या॥३

गी० ॥११॥ ॥श्लोक॥ ॥लोभःप्रवृत्तिरारंभःकर्मणामशमःस्पृहा॥ अ०
रजस्येतानिजायंतेविवृद्धेभरतर्षभ॥१२॥ ॥सम०॥प्रवृत्तिकर्मी ॥१४॥
आरंभलोभआणिअशांतता॥आणीस्पृहाहेविकारविलासरजवाढ
तां॥१२॥ ॥आर्या॥ ॥करवींकर्मसदांजेअशांतिलोभप्रवृत्तिसीं
भजलें॥इच्छाहीकरिनबहूवृद्धिंगतजाणिजेतदारजतें॥१२॥ ॥
॥दोहरा॥ ॥बढतरजोगुनहेजबेनसरीरमेंआय॥लोभकरमउ
दीमअसनइनतेंजप्रगटाय॥१२॥ ॥ओवी॥ ॥विषयींलोभप्रवृ
त्ती॥कर्मारंभआणिअशांती॥इच्छाभरतश्रेष्ठाहोती॥विलासरजो
गुणाचा॥१२॥ ॥अभंग॥ ॥आरंभप्रवृत्तीकर्मीं॥धरीउर्मी
चित्ताची॥१॥अशांतताआणिलोभ॥देतक्षोभत्रिलोकीं॥२॥वि
कारआणिस्पृहा॥करितीमहाकुचेष्टा॥३॥रजवाढतांविलासे॥
तुकींपीसेंसीरेना॥४॥१२॥ ॥श्लोक॥ ॥अप्रकाशोऽप्रवृ
त्तिश्चप्रमादोमोहएवच॥तमस्येतानिजायंतेविवृद्धेकुरुनंदन॥१३॥

॥ सम० ॥ ॥ कांहींस्फुरेनावर्तेनादेह आणि असावध ॥ बरेंवाईट
॥६॥ न कळे वाढतें तम जे धवां ॥१३॥ ॥आर्या॥ ॥अज्ञान अप्रवृत्ती प्रमा
द आणि मोह जे धवां वाढे ॥ तेव्हां जाण सख्या तूं तम तें वृद्धीस पावलें गा
ढें ॥१३॥ ॥दोहरा॥ ॥ अर्जुन तब ही करत है तम गुन आय परका
स ॥ आलस मोह अग्यान तें तब मन में करत विलास ॥१३॥ ओवी
॥ अस्फूर्ति आळस विसर ॥ असावध मोह फार ॥ तमोगुणाचा व्यापा
र ॥ कुरुनंदना ॥१३॥ ॥अभंग॥ ॥ कांहीं वर्तेना न स्फुरे ॥ घर भु
लीचें कारण ॥१॥ देह आणि असावध ॥ परि क्रोधा जागलो ॥२॥ न क
ळे बरें कीं वाईट ॥ पडे कीट आधणी ॥३॥ तम जे धवां वाढतें ॥ गुण तुका
ते निरूपी ॥४॥१३॥ ॥श्लोक॥ ॥ यदा सत्त्वे प्रवृद्धे तु प्रलयं यांति
देहभृत् ॥ तदोत्तमविदां लोकानमलान्प्रतिपद्यते ॥१४॥ सम०
वाढलें सत्त्व असतां देहधारी मरे जरीं ॥ ज्ञाते उत्तमज्या लोकीं जाती ॥६॥
तो जाय त्यां प्रती ॥१४॥ ॥आर्या॥ ॥ सत्त्वोत्कर्षामाजी देही पावे

गी० जरीं तनू प्रळया ॥ तेव्हां पार्था अमल ब्रह्मविदांच्या चि पावतो निलया ॥ अ०
॥१४॥ ॥दोहरा॥ ॥ जो सत्त्वगुन की प्रथम में तजे जीव निज देह ॥ तेग्या ॥१४॥
नि के लोक में जाय करे सो गेह ॥१४॥ ॥ओवी॥ ॥ जेव्हां उदया तें पावे स
त्त्व ॥ तेव्हां मृत्यु पावे जीव ॥ तयां स्वर्गादि ठाव ॥ राहवया प्राप्त होय ॥१४॥
॥अभंग॥ ॥ जन्म भक्ति योगें रंगे ॥ पडती तीर्थें व्रतें सांग ॥ सत्त्वगुण
उत्साहागे ॥ जरी वाढे अर्जुना ॥१॥ त्याच भावें अंतकाळीं ॥ सावधान
हस्तकमळीं ॥ स्मरो निर्याण माळी ॥ देह जरीं सोडील ॥२॥ तरीं श्रेष्ठ ज्ञाते
लोक ॥ जे कां पावती कौतुक ॥ तेथें पावे हा सात्त्विक ॥ जेवीं बाळक पित्यापें
॥३॥ तया प्राप्ति पदा भोगी ॥ कोणी उपद्रव विना स्वर्गीं ॥ जरीं स्वेच्छा भूमी
लागीं ॥ आला तरीं तुका तो ॥४॥१४॥ ॥श्लोक॥ ॥ रजसि प्रलयं ग
त्वा कर्मसंगिषु जायते ॥ तथा प्रलीनस्तमसि मूढयोनिषु जायते ॥१५॥
॥सम०॥ ॥ रजोवृद्धींत जो मेला कर्मसंगांमाजि जन्मतो ॥ तमोवृद्धींत
मेला तो मूढयोनींत जन्मतो ॥१५॥ ॥आर्या॥ ॥ घे जन्म कर्मठाईं

॥७॥ प्राणी कुंतीसुता विद्यधरजें ॥ तमवृक्षींत मरे जो तिर्यग्योनीं त जन्म घेनर
जें ॥१५॥ ॥दोहरा॥ ॥रजोगुनमें तजी प्रानकों करमबाधनग्रहजा
य ॥ तमगुनमें जो मरत है पसून माझ प्रगटाय ॥१५॥ ॥ओवी॥ रजो
गुणांत मरिजे ॥ तरी मनुष्यामाजि जन्मिजे ॥ तमोगुणीं देह सांडिजे ॥ त
रीं होइजे वृक्षादिक ॥१५॥ ॥अभंग॥ ॥ सोस केला जन्मवरी ॥ रजु
पोसिला शरीरीं ॥ सेवटीं तो देहधारी ॥ मरे जरी वासने ॥१॥ त्यास पुन्हा
तो चिहांट ॥ जे थें वसती कर्मठ ॥ तेथें उपजोनी धोपट ॥ मार्ग साधी माधि
क ॥२॥ आलांपर पिडा पर निंदा ॥ परघातीं जीव सदां ॥ तमोवृक्षीं तमा
नदा ॥ जरीं मेला प्राणी या ॥३॥ तन्हीं जन्मे मूढ योनीं ॥ स्थावर पाथर
काननीं ॥ मग तुकया नयनीं ॥ तथा न दिसे कल्पांतीं ॥४॥१५॥ श्लोक
कर्मणः सुकृतस्याहुः सात्विकं निर्मलं फलम् ॥ रजसस्तु फलं दुःखमज्ञा
नं तमसः फलम् ॥१६॥ ॥सम०॥ ॥ वेदोक्त पुण्यकर्माचें फळ निर्मळ ॥७॥
सात्विक ॥ रजाचें फळ तो दुःख तमाचें फळ अज्ञता ॥१६॥ आर्या॥

गी० फल उत्तम कर्माचें निर्मळ सात्विक सुखासि जें फळतें ॥ फळ अज्ञान तमाचें अ०
दुःख रजाचें हि बोलती फळतें ॥१६॥ ॥दोहरा॥ ॥सुकृत करमतें हो ॥१४॥
त है सात्विक फल अति स्वछ ॥ रजोगुनकों फल दुःख है तम अग्यान फल
तुछ ॥१६॥ ॥ओवी॥ ॥कर्म करी सांग सकळ ॥ सात्विक शुध त्या
चें फळ ॥ रजोगुणांत दुःख केवळ ॥ अज्ञान तमापासूनी ॥१६॥ अभंग
पेंगा निवातक वन्चरिपु ॥ नग शत्रु जासू धावपु ॥ हीही गुणी कुलदीपु ॥ मज
सात्विक आवडे ॥१॥ फळ निर्मळ सत्वाला ॥ वेद जें कांहीं बोलिला ॥ पुण्य
मार्ग उजळीला ॥ दुजा भातु होउनी ॥२॥ रजाचें फळ तें दुःख ॥ जरीं रुची
ने घे सुख ॥ इंद्रिय विषयीं असुख ॥ आठउनी मग रडे ॥३॥ उघडे तमा
चें खापर ॥ अज्ञानाचा शिरोभार ॥ तें चि फळ ज्या अपार ॥ बोधी तुका ना
यके ॥४॥१६॥ ॥श्लोक॥ ॥ सत्वात्संजायते ज्ञानं रजसो लोभ एव च
॥ प्रमादमोहौ तमसो भवतोऽज्ञानमेव च ॥१७॥ ॥सम०॥ होतें सत्वा
स्तव ज्ञान होतो लोभ रजास्तव ॥ असावधत्व अज्ञान अविवेक तमास्तव ॥
॥१७॥

॥८॥ ॥आर्या॥ ॥ लोभरजापासूनितो सत्त्वापासोनिहोनसें ज्ञान॥ प्रसवे
हितमोगुणतोपार्था मोहप्रमादअज्ञान ॥१७॥ ॥दोहरा॥ लोभर
जोगुनतें भयोसत्वगुनतें हों ग्यान॥ तमगुनतें बिकलतामोह और अ
ग्यान॥१७॥ ॥ओवी॥ ॥ सत्वगुणें होयज्ञान॥ लोभरजोगुणेंकरू
न॥ विस्मरणमोहअज्ञान॥ हें होयतमोगुणास्तव॥१७॥ अभंग॥
सत्वगुणें ज्ञानवाढे॥ वेदशास्त्रकळेसुढें॥ बुध्दिमोहेनासदढें॥ जरीमू
ढें वेष्टीला॥१॥ रजोगुण वृध्दिअंत॥ पैं गाइंद्रियें आघात॥ पाठीं वाजतां
धांवत॥ अविवेकतरुच्छायें॥२॥ आतां तमाचें सार्थक॥ मूळ असा
वाधावक॥ पुढें अज्ञानपाक॥ पाहुनचालेत्यापाठीं॥३॥ मूर्खपणाचें
वेतन॥ प्राणसांडीतें घेउन॥ सहजतुकयासमान॥ करूंह्मणतां नश्वले
॥४॥१७॥ ॥श्लोक॥ ॥ ऊर्ध्वंगच्छंतिसत्वस्थामध्येतिष्ठंतिराजसाः
॥ जघन्यगुणवृत्तिस्थाअधोगच्छंतितामसाः॥१८॥ सम०॥ सत्वेंउर्ध्व ॥८॥
गतीजाती मध्येंराहतिराजस॥ जेनिंद्यगुणवृत्तींततामसांत्यांअधोगती
॥१८॥

॥गी० ॥आर्या॥ ॥ उत्तमलोकाजातोसत्वगुणीकरुनिदोषनिःपात॥ मध्येंरा अ० १४॥
जसअसतीजेतमवृत्तिस्थत्यांअधःपात॥१८॥ ॥दोहरा॥ सात्विक ॥१४॥
ऊंचोजातहैराजसमध्यमलोक॥ तामसजातअधोगतीपावतबहुबिध
सोक॥१८॥ ॥ओवी॥ ॥ सत्वीं राहिलेजातीस्वर्गास॥ मनुष्यलोकीं
राहेराजस॥ अधःपतनपावतीतामस॥ नीचगुणींजेराहिले॥१८॥ ॥
॥अभंग॥ ॥ सत्वगुणें नरवेंदुर्या॥ उर्ध्वगतीसाधुवर्या॥ जासमा
र्गदेतोसूर्या॥ मगयमतोकीती॥१॥ आतांयेथें भूलोकांत॥ देहधरणें
अंतवंत॥ येथेंउपडेपडेजीवित॥ मेघातळींरजाचें॥२॥ आतांतिसरा
जोतमु॥ किंवास्मशानीचाधूमु॥ ज्याच्याक्रोधवाहेयमु॥ नीचवृत्तीपा
हुनी॥३॥ तामसलिंगाअधोगती॥ कधींनपवेसुगती॥ नयेतुकयासंग
ती॥ फिरेजन्हींचोन्याशीं॥४॥१८॥ ॥श्लोक॥ ॥ नान्यंगुणेभ्यः क
र्तारंयदाद्रष्टाऽनुपश्यति॥ गुणेभ्यश्चपरंवेत्तिमद्भावंसोऽधिगच्छति॥
॥१९॥ ॥सम०॥ ॥कर्त्तागुणावीणनसेद्रष्टापाहेअसेंजयीं॥ स्वात्मा

गुणातीत पाहे तो पावे मत्स्वरूपता ॥ १९ ॥ ॥ आर्या ॥ कर्त्ता गुणाहुनि
॥ ९ ॥ दुजा नाहीं हें पाहणार जो पाहे ॥ निर्गुण आत्मा जाणुनि पावे मद्भावचजाण
बा पाहे ॥ १९ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ गुण हि को करतार हो जाने ग्यानी कोय ॥
मो हि लखे गुनके परे मो मे लिन ज्ञ होय ॥ १९ ॥ ॥ ओवी ॥ गुणाहूनि आ
णीक नाहीं कर्त्ता ॥ असें पाहे जो तत्वता ॥ तो पावे मत्स्वरूपता ॥ द्रष्टा अ
सोनी ॥ १९ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ कर्त्ता कार्य कारणाचा ॥ गुणाबीण गवत्या
चा ॥ नसे ऐसी माझी वाचा ॥ सत्य मानी अर्जुना ॥ १ ॥ दृश्य दर्शनात द्र
ष्टा ॥ आहे त्रिपुटीं प्रतिष्ठा ॥ पाहे ऐसे जरी श्रेष्ठा ॥ न लगे कांहीं पुसणें ॥ २ ॥
स्वात्मा गुणातीत पाहे ॥ तोच पावे मद्रूप हें ॥ येथें तुका निःसंदेह ॥ गुणाती
त लेखावा ॥ ३ ॥ १९ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ गुणानेतानतीत्य त्रीन्देही देह
समुद्भवान् ॥ जन्म मृत्यु जरा दुःखै र्विमुक्तो ऽमृतमश्नुते ॥ २० ॥ सम०
लंघूनि गुण हे आणी संस्कार तनु संभव ॥ जन्म मृत्यु जरा दुःखा वेगळा ॥ १ ॥
मुक्ति भोगितो ॥ २० ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ देहोद्भव त्रिगुण हे लंघोनी जा

गी० यजो सख्या देही ॥ जन्म जरा मृति दुःखें मुक्त ब्रह्म त्रिस्थिती न नादेही ॥ २० ॥ अ०
॥ दोहरा ॥ ॥ देह करत है तीन गुन तिंनकों देइ जो त्याग ॥ जनम मरन दुःख ॥ १४ ॥
सों रहे सुगतिको पाग ॥ २० ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ देहीं जे जाले तीन गुण ॥ त्या
देहीं अतिक्रमून ॥ जन्म मृत्यु जरा दुःखापासून ॥ स्कदोन मोक्षातें भोगिती
॥ २० ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ उल्लंघुनी गुणवाय ॥ स्थिती अन्यत्र स्क भय ॥ संस्का
र तनू पय ॥ माजि रंग जो दिसे ॥ १ ॥ जन्म मृत्यु जरा दुःखा ॥ जो वेगळा स्वात्म
स्कखा ॥ भोगी मुक्तिचीया स्कखा ॥ चिरंतन एकाग्र ॥ ॥ २ ॥ ऐसा देव वदे वा
णी ॥ येरें परिस्कनी श्रवणीं ॥ उल्हास लागें डिचपाणी ॥ पुसे अवडी धरुनी
या ॥ ३ ॥ सत्य स्कख गुणपर ॥ काय तयाचें अंतर ॥ तुका वदला सादर ॥ श्रो
तीं चित्त ठेवावें ॥ ४ ॥ २० ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ अर्जुन उवाच ॥ ॥ कैर्लिं
गै स्त्रीन् गुणानेतानतीतो भवति प्रभो ॥ किमाचारः कथं चैतांस्त्रीन् गु
णानतिवर्तते ॥ २१ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ कोण्हा चिन्हीं तीं गुणातें हा अति
क्रमितो हरी ॥ कसा आचार तो केसा वर्ततो यां सलंघुनी ॥ २१ ॥ आर्या ॥

उल्लंघुनीगुणातेंमाधवरायामुनीकसाअसतो ॥ त्याचा आचारकसाकोण्यानिन्हें करोनिनोवसतो॥२१॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ जिनलाहोतिनगुन ॥१०॥
ताकोंलछनकोंन ॥ कैसोंताकोंआचरनतुमतैसोंऊकहोन॥२१॥ ॥
॥ ओवी॥ ॥अर्जुनह्मणेश्रीकृष्णा॥कवणेंलक्षणींत्रिगुणा॥उल्लंघि
लेसेंजाणिजेयाजना॥कायत्याचाआचारवर्ततसे॥२१॥ अभंग॥
वदेअर्जुनगोकुळपाळा॥ ऐकवरूदेवाच्याबाळा॥कोठेंयाचिन्हाचा मे
ळा॥जोबोतलासंतत॥१॥ त्रिगुणासउल्लंघुन॥तेव्हांतेंकमीसाधन॥
बोलेहरीसावधान॥ असाआचारतोकेसा॥२॥ यासीलंघुनीवर्तता॥
स्थितिकोणत्यानांदतो॥ तुकाप्रपंचींवागतो॥ कैसावदसीनिराळा॥
॥३॥२१॥ ॥श्लोक॥श्रीभगवानुवाच॥ ॥प्रकाशंच प्रवृत्तिंच
मोहमेवचपांडव॥नद्वेष्टिसंप्रवृत्तानिननिवृत्तानिकांक्षति॥२२॥ ॥
॥सम०॥ ॥जाणेंप्रकाशप्रवृत्तिमोहसत्वादिलक्षणें॥ प्रवृत्तिकर्में ॥१०॥
नद्वेषीनिवृत्तेंजोअपेक्षिना॥२२॥ ॥आर्या॥ ॥पार्थप्रकाशआ

गी० णिप्रवृत्तिमोहप्रवृत्तहेंअसतां॥नद्वेषिलतोयोगीइच्छीनाहीप्रवृत्तहेन अ०
सतां॥२२॥ ॥दोहरा॥ ॥मोहग्यानऔरकरमकोंजोजानतहिय ॥१४॥
माह॥ बिनपाहेचाहेनहिलेहिदुखपावेनाह॥२२॥ ॥ओवी॥ ॥
प्रकाशप्रवृत्तिजाणें॥ सत्वादिमोहलक्षणें॥ प्रवृत्तिकर्माचे निगुणें॥ क
र्मींद्वेषनसेजया॥२२॥ ॥अभंग॥ ॥ बोलेमेघवर्णकांती॥ मेघगं
भीरगीरेप्रती॥ ऐकेमेघवाहनमूर्ती॥ श्रोत्रमेघचातक॥१॥जेणेंप्रकाशे
प्रवृत्ति॥ मोहसत्वादिकास्थिती॥जींलक्षणेंधरीमती॥ प्रवृत्तिकर्मींन
द्वेष॥२॥ निवृतिंते अपेक्षिना॥ऐसीनिश्चळकल्पना॥ तुकाह्मणेम
गअर्जुना॥पुन्हाबोलेगोविंदु॥३॥२२॥ ॥श्लोक॥ ॥उदासीन
वदासीनोगुणैर्योनविचाल्यते॥गुणावर्ततइत्येवंयोऽवतिष्ठतिनेंगते
॥२३॥ ॥सम०॥ ॥ असेउदासीनअसानव्हेचंचळजोगुणीं॥गुण
वर्ततिहेऐसेपाहेकांहींनजोकरी॥२३॥ ॥आर्या॥ ॥वसतउदा
सीनजसाहोयगुणेंकरुनियांनचंचळतो॥ गुणवर्ततिहेऐसेजाणुनि

राहेकधीनजोचळतो॥ २३॥ ॥ दोहरा॥ ॥ उदासीनबेगेरहे सुख ॥११॥
दुखचपलनहोय॥गुनसबकारजकरतहैजोजानेसोलोय॥२३॥ ॥
॥ओवी॥ ॥उदासिनापरीजोराहत॥कर्मींचंचळनहोत॥असेहेगु
णवर्तत॥कांहींकाजनकरी॥२३॥ ॥अभंग॥ ॥त्रिभुवनवैभवास
॥घेउनिशंकरगृहास॥अपूर्वआला तरींत्रास॥तोउदासयानावें॥१॥
त्रितापांकितपीडे॥ऋतुदेतांनभाकडे॥नयेचांचल्यत्यापडे॥जोकां
जालानिश्चळू॥२॥गुणवर्तती हेऐसे॥हेकेंनधरीमानसे॥स्वतांकर्त्त
व्यतानसे॥कांहींनकरीयालागीं॥३॥कडकडाटेंगेलावारा॥रुखनव
चेंसांडुनिथारा॥किंवामेरुपांडुकुमरा॥कायलेखीतोतुका॥४॥२३॥
॥श्लोक॥ ॥समदुःखसुखःस्वस्थःसमलोष्टाश्मकांचनः॥तुल्य
प्रियाप्रियोधीरस्तुल्यनिंदात्मसंस्तुतिः॥२४॥ ॥सम०॥ ॥प्रिया
प्रियसुखेदुःखेंस्वनिंदास्तुतिहीसम॥आत्मनिष्ठजयातुल्यभेंडा ॥११॥
धोंडासुवर्णही॥२४॥ ॥आर्या॥ ॥ढेंकुळधोंडासोनेंसमजानिं

गी० दास्तुतीहिज्यासमवी॥प्रियअप्रियसुखदुःखहिसमज्याजोस्वस्थधीर अ०
सरसमती॥२४॥ ॥दोहरा॥ ॥ सुखदुःखकोंसमगमेंकांचनमा ॥१४॥
ठीभाय॥प्रियअप्रीयकोंतुल्यगिनेंस्तुतिनिंदाएकभाय॥२४॥ओवी॥
स्तुतिनिंदामानापमान॥समानआत्मनिष्ठता ध्यान॥ज्यासुवर्णमृत्तिका
समान॥भासतसेज्ञानियां॥२४॥ ॥अभंग॥ ॥नप्रियआलीया
संतोषें॥अप्रियांतनयेरोषे॥सुखदुःखादिविशेषें॥येकसुखेंजोसेवी॥
॥१॥कोणीनिंदिलावंदीला॥प्रारब्धऐकेनातयाला॥कोठेंरुसलाफुगला
ऐसेगुणजोनेघे॥२॥स्वात्मनिष्ठेतेंनसोडी॥ध्रुवतपात्रिदशकोडि॥छ
ळितांभक्तिनतोसोडी॥मधुवनींमनोहर॥३॥भेंडाधोंडाकींसुवर्ण॥प
रिसुनेणेवर्णावर्ण॥तोराजाराजरींअवर्ण॥तुकातरींमप्रिय॥४॥२४॥
॥श्लोक॥ ॥मानापमानयोस्तुल्यस्तुल्योमित्रारिपक्षयोः॥सर्वारं
भपरित्यागीगुणातीतःसउच्यते॥२५॥ ॥सम०॥ ॥मानापमा
नींशत्रूंच्यामित्रांचापक्षहीसम॥आरंभसर्वहीटाकीतोगुणातीतबोलि

जे॥२५॥ ॥आर्या॥ ॥सर्वारंभत्यागीज्यालारिपुमित्रपक्षहीसमा
॥१२॥ न॥ ह्मणतिगुणातीततयाज्यास असेतुल्यमानअपमान॥२५॥ ॥
॥दोहरा॥ ॥तुल्यमानअपमानओरमित्रशत्रुसमाजाय॥सबआरं
भकोंतजेगुणातीतकहेताय॥२५॥ ॥ओवी॥ ॥तुल्यमानापमान
॥मित्रारिपक्षींसमान॥आरंभसर्वटाकून॥गुणातीत असे॥२५॥ ॥
॥अभंग॥ ॥मानअपमानींशत्रुसंन्निधानीं॥ मित्राच्याभूवनींसा
रीखाजो॥१॥द्वयपक्षींसमतपेंभानुतम॥तैसानविषमजालाकोणा
॥२॥आरंभसर्वहीयकीतोनपाही॥मननिःसंदेहीएकविध॥३॥पा
र्थागुणातीततोविबोलिजेत॥ऐसीजेथेंख्याततुक्यासम॥४॥२५॥
॥श्लोक॥ ॥मांचयोऽव्यभिचारेणभक्तियोगेनसेवते॥सगुणान्स
मतीत्यैतान्ब्रह्मभूयायकल्पते॥२६॥ ॥सम०॥ ॥मातेंअव्यभि
चारेंजोभक्तियोगेंउपासितो॥तोचिहेगुणलंघूनीब्रह्मत्वायोग्यहोतसे ॥१२॥
॥२६॥ ॥आर्या॥ ॥सेवीमातेंपार्थाअव्यभिचारीधरोनिभावातें॥

गी० त्रिगुणातेंउल्लंघुनिपावेतोब्रह्मरूपभावातें॥२६॥ ॥दोहरा॥मोकोंजो अ०
दृढभगतिसोंसेवतचित्तकेचाय॥सोतीनोगुनकोंलहेरहेब्रह्मकोपाय॥ ॥१४॥
॥२६॥ ॥ओवी॥ ॥अव्यभिचारीभक्तिकरून॥भक्तियोगेंउपासून॥
तिन्हींगुणातेंलंघून॥ब्रह्मींजातसे॥२६॥ ॥अभंग॥ ॥मातेंअव्य
भिचारेंसेवीजोआदरें॥पतिव्रतासरेपतीसवें॥१॥भक्तीयोगेंपूर्णउपा
सीतोखुण॥सांगतोतुजगुणउल्लंघितो॥२॥ब्रह्मत्वासयोग्यज्ञालामह
द्भाग्य॥होईलआरोग्यशनैःशनै॥३॥हेहींनकोज्यालाररसरूपेंवोत
ला॥वेद्युतोगांजलातुकाराम॥४॥२६॥ ॥श्लोक॥ ॥ब्रह्मणोहिप्र
तिष्ठाहममृतस्याव्ययस्यच॥शाश्वतस्यचधर्मस्यसुखस्यैकांतिक
स्यच॥२७॥ ॥सम०॥ ॥वेदाचीनित्यमोक्षाचीधर्मशाश्वतयाचिही॥
एकांतसुखयाचीहीप्रतिष्ठामीचकेवळ॥२७॥ ॥आर्या॥अविनाशीमो
क्षहिशाश्वतजोधर्मआणिजोनिगम॥निश्चितसुखजेंत्याचाआश्रयमीभ
क्तिनेंचमीसुगम॥२७॥दोहरा॥अर्जुनहोंहीब्रह्महोंसुगतिजुमेरोरूप

होअविनाशी धरम होंआनंद परम अमूप ॥२७॥ ओवी ॥ वेदांचें आणि मोक्षां
 चे ॥ शाश्वत धर्माचें ॥ एकांत सुखाचें ॥ प्रतिष्ठा सोहळा मुक्तेश्वर ॥२७॥ अभं०
ऐके सव्यसाची नित्य जें वेदाची ॥ साक्षी नेमो क्षाची संपदा गा ॥१॥ धर्म जो आ
पुलाच हूं वर्णी आला ॥ याची या पावला शाश्वतासी ॥२॥ येकांत सुखास मी
जगन्निवास ॥ प्रतिष्ठा तयास केवळ गा ॥३॥ मीच होय ऐसें धरावें मानसें ॥ तुका
अनयासें उद्धरला ॥४॥२७॥ ॥इतिश्रीमद्भगवद्गीता० गुणत्रयविभागयो
गोनाम चतुर्दशोऽध्यायः ॥१४॥ ॥वामन॥ ॥इति टीका समश्लोकी अध्या
यीं या चतुर्दशीं ॥ श्रीपार्थसारथी कर्ता जो वामन मनोरथी ॥१४॥ अभंग ॥
ऐसी हे रुगीता साधकाची माता ॥ मज वाटे दुहिता श्रीहरीची ॥१॥ सुभद्रे हो
नियां अधिका मानया ॥ कां जे व्यापूनी यां उरली असे ॥२॥ तिचा अभिमन्यु
रुचा बोध मन्यु ॥ पतन जघन्यु मानी हरी ॥३॥ भाग्यांचा सपूर पांडुजा चतुर
निवेदी असुर कुळ काळ ॥४॥ जाले अध्येच वदा गुणातीत वादा ॥ सांगूनी सं
वादा ने मी तुका ॥५॥१४॥ इति गीतार्थबोधिन्यां चतुर्दशोऽध्यायः ॥१४॥

 ॥श्रीगणेशाय नमः॥ ॥वामनकृत॥ ॥विभाग तीही गुणांचे पूर्वा
ध्यायीं निरूपिलें ॥ ते तों जडत्व येंत्याला त्याचा भोग न बोलवे ॥१॥ ह्मणा
चा भोग चैतन्यात रितें ब्रह्म केवळ ॥ उपाधिनें तेंच ईश त्याला भोग न बोल
वे ॥२॥ तेव्हां या त्रिगुणीं त्याचा प्रतिबिंबांश बीज जो ॥ मम योनिर्महद्ब्रह्म
या दों श्लोकीं निरूपिलें ॥३॥ तो भोक्ता आणि बिंबात्मा अभोक्ता दोघ ही
जगीं ॥ येका वृक्षाहूनि पक्षी देहमात्री असे रिति ॥४॥ प्रपंचाश्वत्थ हा वे
दीं वर्णिला यामिसें हरी ॥ वर्णिला मूळ शाखादि भेदें वेदोक्त पिंपळ ॥५॥
अश्वत्थ अविनाशी हा ह्मणती ह्मणऊनियां ॥ बोलेल प्रथम श्लोकीं त्या
चा भावार्थ तो असा ॥६॥ कीं द्रष्टा जो वरी पाहे सर्प रज्जू न तो दिसे ॥ मळ्यीं
निज तो द्रष्टा नसे यास्तव नेधवां ॥७॥ पाहतो जे धवां द्रष्टा सर्प आहे चि ते ध
वां ॥ ऐसा प्रपंच ह्मणुनी ह्मणती यास अव्यय ॥८॥ ऊर्ध्व शब्दें ब्रह्म येथें
अधः शब्दें तदंश जो ॥ जीव कीं ऊर्ध्व जे त्यांचें प्रतिबिंब अलीकडे ॥९॥ मू
ळ तें मूळमाया च शाखा देहींच अन्य हि ॥ मूळ तें तो लिंगदेह इत्यादिक म

येथुनि ॥१०॥ याअध्यायांत भगवान् आतां बोलेल येथुनि ॥ टीकात्या
॥१॥ चींसम श्लोकीसंगति श्लोक हे पृथक् ॥११॥ ॥अभंग॥ ॥नमुनी
साष्टांगीं कुळदेवी अष्टांगी ॥लोभूतेकष्टांगी करूं रिघे ॥१॥ पंधरावे प्रसं
गीं पार्थजीवसंगी ॥आशंकाप्रसंगीं उद्भवली ॥२॥ प्रपंचु हे नीरवें दिसेकां
वरुखें ॥ चोरकीस वीरवें यासील हें ॥३॥ जापूनी कल्पना नरवी अर्जु
ना ॥वृक्षाची भावना निवेदिती ॥४॥ पुढें क्षराक्षर उत्तम संचारू ॥ सांगे
ज्ञानेश्वर रखुमाईचा ॥५॥ ॥श्लोक॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥
ऊर्ध्वमूलमधःशाखमश्वत्थं प्राहुरव्ययम् ॥ छंदांसि यस्य पर्णानि य
स्तं वेद स वेदवित् ॥१॥ ॥सम०॥ ॥ऊर्ध्वमूल ब्रह्म मायाशाखा देह अधो
जिवीं ॥ विश्वाश्वत्थ श्रुती पाने जाणे जो तो चि वेदवित् ॥१॥ ॥आर्या॥ ॥
पर्णें छंदें ज्याला शाखा खालीं हि ऊर्ध्व ज्या मूळ ॥ अव्यय अश्वत्थ वदति
जाणे जो त्या कळे श्रुतीमूळ ॥१॥ ॥दोहरा॥ ॥अधर जड शाखा नस्व
रअविनाशी अश्वत्थ ॥ वेद पत्र जो जानई सो जाने सब अर्थ ॥१॥ ओवी ॥१॥

गी० ऊर्ध्वमूळ वृक्षाचें ॥ अधःशाखा विस्तार त्याचे ॥ सत्य वेद पर्णें त्याचें ॥ जाणे अ०
तो अर्थवक्ता ॥१॥ ॥अभंग॥ ॥ दिती ज अंजनु कुरीला गंजनु ॥ बो ॥१५॥
ले निरंजनु योगेश्वर ॥१॥ ऊर्ध्व मूळ ब्रह्मी मायाशाखा क्रमी ॥ देहो अधो
ऊर्मी जीवी ताची ॥२॥ विश्वाश्वत्थु ह्मणे अश्वत्थ देखणे ॥ श्रुती पत्रें जा
णे ऐसा कोणी ॥३॥ तो चि वेदवित् गा भारे जीव लगा ॥ येथें पावे लगातु
कास्वयें ॥४॥१॥ ॥श्लोक॥ ॥अधश्चोर्ध्वं प्रसृतास्तस्य शाखा गुणप्र
वृद्धा विषयप्रवालाः ॥ अधश्च मूलान्यनुसंततानि कर्मानुबंधीनि मनुष्यलो
के ॥२॥ ॥सम०॥ ॥जीवेश्वरीं आश्रित देह शाखा गुणीं प्रवृद्धा विषयो
पशाखा ॥ मूळें पृथक् लिंगतनू जिवांही ॥ कर्में जयाबद्ध मनुष्य देहीं ॥२॥
॥आर्या॥ ॥गुणवृद्ध विषयपल्लव शाखा अध ऊर्ध्व जास विस्तरती ॥ क
र्मानुबद्ध मूळें विश्वीं अध ऊर्ध्व करिनि विस्तरती ॥२॥ ॥दोहरा॥ गुन
साची शाखा बडी विखया पलया भाय ॥ जड फेली करम बंधतें मनुजलो
कमें आय ॥२॥ ॥ओवी॥ ॥अधऊर्ध्व विस्तारल्या शाखा ॥ गुण

फांदियापसरिल्यादेखा॥कर्मेंमूळेंअधोगेलीआइका॥मनुष्यलोकीं॥
॥२॥ ॥२॥ ॥अभंग॥ ॥जीवेंश्वरीहेनदेहगाआश्रित॥त्रिगुणेंप्रवृधांत
नेहीऐका॥१॥उपशाखाबळेंअल्पअंतराळें॥पृथक्तनूमूळेंलिंगदेहीं॥
॥२॥जीवींहीकर्मांचेंजयाबंधत्याचे॥मनुष्यदेहाचेबेचाडगा॥३॥हा
चीब्रह्मरज्जुजगसर्पतेजु॥सांगेभक्तराजुतुकयाचा॥४॥२॥श्लोक
॥नरूपमस्येहतथोपलभ्यतेनांतोनचादिर्नचसंप्रतिष्ठा॥अश्वत्थमेनं
सुविरूढमूलमसंगशस्त्रेणदृढेनछित्वा॥३॥ ॥सम०॥ हाब्रह्मर
ज्जुजगसर्पआतांआद्यंतनावस्तुहिजोपहातां॥मूळेंजयाचींप्रबळेंवि
चित्रें॥छेदूनिहावृक्षअसंगशस्त्रें॥३॥ ॥आर्या॥ ॥नकळेत्याचेंरू
पहिआद्यंतस्थितिहिधुडितांशास्त्रें॥अश्वत्थरूढमूळेंछेदोनीयांअ
संगदृढशस्त्रें॥३॥ ॥दोहरा॥ ॥आदिअंतनहिजानियेथानरूप
नहिजाय॥दृढअसंगहथियारलेदुःसहमूळतरुठाय॥३॥ओवी ॥२॥
॥तयाचेंस्वरूपनकळेकेसें॥आदिअंतप्रतिष्ठानदिसे॥तोदृढमूळअ

गी० श्वत्थअसे॥असंगशस्त्रेंतोडावा॥३॥ ॥अभंग॥ ॥आतांआदि अ०
अंतनसेज्यानिश्चित॥ह्मणावाशाश्वततेहींनाहीं॥१॥पाहतांजयाची ॥१५॥
मूळादितत्वाचीं॥वाचास्वयंभूचीखुंटलीगा॥२॥प्रबळेंविचित्रदिसे
दीर्घसूत्र॥विषयीं अन्यत्रपोसलाजो॥३॥ह्मणीभयेंचिंताधरिसी
पांडुसुता॥उत्सेदनआतांसांगोतुज॥४॥निःकामजोदांडनिःसंगा
चेखांड॥गुरुसेवाअखंडधैर्यवंतु॥५॥तोयाभववृक्षानिवटीहेसा
हेना॥वदेदेवोदक्षाहंतामित्रु॥६॥तुकाह्मणेकेलीपायवाटभली॥ज
डमूढेंतरलींकासेलागीं॥७॥३॥ ॥श्लोक॥ ॥ततःपदंतत्परिमा
र्गितव्यंयस्मिन्गतानननिवर्तंतिभूयः॥तमेवचाद्यंपुरुषंप्रपद्येयतः
प्रवृत्तिःप्रसृतापुराणी॥४॥ ॥सम०॥ ॥नंत्याचिमध्येंपदधुंडणें
कींज्यामाजिगेल्यापरतेनलोकीं॥कींपावणेंत्यापुरुषाचिआद्या॥प्रवृ
त्तिजेथूनिचहेअनाद्या॥४॥ ॥आर्या॥ ॥मगतेंपदधुंडावेंज्यातेंपा
उनिनमागुतेंफिरती॥आदिपुरुषभजेतोप्रवृत्तितेथुनिजनाटजेस्फुर

ती ॥४॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ चाहकरेताठोरकी फिरैं न ताकों पाय
॥३॥ सृष्टिभयतापुरखकीताकोंसरन तूंजाय ॥ ४ ॥ ॥ ओवी ॥ ।
त्याचें त्यामध्यें धुंडणें ॥ परतोनपैनयेणें ॥ आदिपुरुषीं पावणें ॥
जाणेहें सत्य ॥४॥ अभंग ॥ तें तों त्याच माझी पद धुंडी आजी ॥ कीं गे
त्याज्यामाजीपरतेना ॥१॥ लोकीं कीं पावनपुरुषासनातन ॥ आद्यजें कां
स्थान अव्ययाचें ॥२॥ प्रवृत्तीजेथूनी निघनचीहोउनी ॥ विस्तार पाउनी
रूढलीगा ॥३॥ अनाद्यातें हें चीजाणसत्यसाची ॥ तुका वैराग्याची से
लठेवी ॥४॥४॥ ॥श्लोक॥ ॥ निर्मानमोहाजितसंगदोषाअध्यात्म
नित्याविनिवृत्तकामाः ॥ द्वंद्वैर्विमुक्ताः सुखदुःखसंज्ञैर्गच्छंत्यमूढाःप
दमव्ययंतत् ॥५॥ ॥सम०॥ ॥ नश्लाघ्यतामोहनसंगदोषनिःकाम
जे स्वात्मविचारशेष ॥ द्वंद्वेनज्यांला सुखदुःखसंज्ञे तेजाति त्या नित्य पदा
अभिज्ञ ॥५॥ ॥आर्या॥ ॥ मानेच्छा मोहरहितअध्यात्म ज्ञान योग ॥३॥
आरूढ ॥ सुखदुःखद्वंद्वनज्या अव्ययपद पावतीच आरूढ ॥ ५ ॥ ॥

 ॥दोहरा॥ ॥ कामसंगऔरमोहतजे अध्यातमरतहोय ॥ सुखदुखत
जेताकोंलहे अविनासिजोकोय ॥५॥ ॥ओवी॥ ॥ गेलामानमोहतया
चा ॥ विषयसंगत्यजूनि आरंभ अध्यात्माचा ॥ कामनासंबंधतोडी सु
खदुःखाचा ॥ तेज्ञातेपरमपद पावती ॥५॥ ॥अभंग॥ ॥ नाहीं श्लाघ्य
काम मोहना संगम ॥ दोषाचा आगमपंथ राकी ॥१॥ निष्काम जो स्वात्म
विचार संभ्रम ॥ शेषउरे नाम रूप नाहीं ॥२॥ द्वंद्वासी सुटला सुखदुःख
संज्ञेला ॥ तेयानित्यदा लाजाणतीगा ॥३॥ अभिज्ञ अक्षय म्हणावें त
यास ॥ तुका म्हणे यास अधिकारू ॥४॥५॥ ॥श्लोक॥ नतद्भासयते
सूर्योनशशांकोनपावकः ॥ यद्गत्वाननिवर्तंतेतद्धाम परमं मम ॥६॥ ॥
॥सम०॥ ॥ त्यापदा सूर्यचंद्राग्नी हे कोणी नप्रकाशिती ॥ जें पावल्यान
संसारमाझें परम धाम तें ॥६॥ ॥आर्या॥ ॥ नरवीन्दा अग्नि शशी
भासविती ज्यास बातुझी आण ॥ ज्यातें पाउनि नफिरति तें माझें परम धा
म तूं जाण ॥६॥ ॥दोहरा॥ ॥ पावकरविचंद्रमाताहां करें न परकास ॥

॥४॥

फिरेनताकोंपाइकेंऐसेंहैमेरोयास॥६॥ ॥ओवी॥ ॥सूर्यतेजआ
णिचंद्रप्रभा॥अग्निदीप्तिनाहींशाश्वतनभा॥माझेंतेजधामअनादि
शोभा॥नाशरहितसर्वकाळअसे॥६॥ ॥अभंग॥ घ्यापदाशशांक
सूर्यहुताशन॥प्रकाशितीहाननव्हेकोणी॥१॥येकदांगेलीयाखुंटेयेर
झार॥पुन्हानसंसारदृष्टीपडे॥२॥माझेंतेंसदनपावनपरम॥तुकया
चेंधामतेंचीखरें॥३॥६॥ ॥श्लोक॥ ॥ममैवांशोजीवलोकेजीवभूतः
सनातनः॥मनःषष्ठानींद्रियाणिप्रकृतिस्थानिकर्षति॥७॥समं०॥
माझाचप्रतिबिंबांशजालाजीवजगींजडां॥मनापंचेंद्रियांअन्याप्रकृति
स्थांहिचाळितो॥७॥ ॥आर्या॥ ॥प्राचीनजीवलोकींमदंशजीवस्व
रूपभोगार्थ॥प्रकृतिस्थितिमनषष्ठाआकर्षीइंद्रियांसिहाअर्थ॥७॥
॥दोहरा॥ ॥जीवलोकमेंजीवजोअबिनासीमोंरूप॥मनहीआदिबिं
द्रियनकोंओरप्रकृतिकोंभूप॥७॥ ॥ओवी॥ ॥सर्वभूतींममांशजा ॥४॥
ण॥असेंमीसर्वव्यापून॥साहींइंद्रियेंमनआदिकरून॥प्रकृतिमीच

गी०

चालवी॥७॥ ॥अभंग॥ ॥माझाप्रतिबिंबअंशजाणपार्था॥ अ०
खरीतूजकथानिवेदितों॥१॥जालोंजीवजगींजडाचेतनाजे॥होयआ ॥१५॥
णीगाजेअहंकार॥२॥मनापंचेंद्रियाअन्यासींपाहतां॥प्रकृतीचाळी
ताजालोंमीच॥३॥तुकयाचेंमनींअनुभवजोकां॥तोचीसांगूंनीका
कानूदेई॥४॥७॥ ॥श्लोक॥ ॥शरीरंयदवाप्नोतियच्चाप्युत्क्रा
मतीश्वरः॥गृहीत्वैतानिसंयातिवायुर्गंधानिवाशयात्॥८॥समं०
यासवेंघेशरीरातेंनिघेईश्वरजेधवां॥यातेंघेउनियांजातोवारागंधास
जेरिती॥८॥ ॥आर्या॥ ॥तनुच्यात्यागींग्रहणींदेहाचाईशजीव
हींसाहा॥घेउनियांजायतसाऱ्मनाचागंधवायुजेसाहा॥८॥ ॥
॥दोहरा॥ ॥जोशरीरपावततथाउत्क्रामतयहजीव॥लेसब
हनकोजातहैंवायुगंधकेनीव॥८॥ ॥ओवी॥ ॥जेंशरी
रातेंधरिती॥वागवीघेऊनिजाती॥वायोपरिमळयेती॥वारागंधनेत
से॥८॥ ॥अभंग॥ ॥ययासवेंघेतांशरीरातेंआत्मा॥निघेपर

मा त्मा ईशजेव्हां ॥१॥ त्यातें घेवोनी यांजातो केशा रीती ॥ पवन गंधाप्र
॥५॥ तीतैसा हाही ॥२॥ तुका ह्मणे खेळ खेळु मी चेंगळा ॥ अगम्य तें कव्हाजा
णेकोण ॥३॥८॥ ॥श्लोक॥ ॥श्रोत्रंचक्षुः स्पर्शनंच रसनंघ्रा
णमेवच ॥ अधिष्ठाय मनश्चायं विषयानुपसेवते ॥९॥ सम० ॥ ॥
श्रोत्रचक्षुत्वचा जिव्हाघ्राण यां पंचइंद्रियां ॥ अधिष्ठूनि मना तेंही से
वितो विषयां सहा ॥९॥ ॥आर्या॥ ॥चक्षुश्रोत्रघ्राणत्वकुजिव्हा
चित्त ही अधिष्ठून ॥ पांडुसुता हा पाही सेवी विषयांत नूंत निष्ठून ॥९॥
॥दोहरा॥ ॥श्रवण नयन नासिका त्वक ओर रसना ज्ञान ॥ इन
कों गहि संग लेहलेत जीच बखान ॥९॥ ॥ओवी॥ श्रोत्र चक्षु त्व
चा जिव्हा घ्राण ॥ यां समनचि अधिष्ठान ॥ सकळ विषयांचें सेवन ॥
येणेंचि होय ॥९॥ ॥अभंग॥ ॥श्रोत्र डोळे कांती जीभ नाक पां
च ॥ ज्ञानदृष्टि पंचइंद्रियें ही ॥१॥ अधिष्ठूनि मना तेही येकवट ॥ सेवि ॥५॥
तां सकट विषय हा ॥२॥ भोक्ता तरीं असे असोनी दिसेना ॥ आश्चर्य

गी० हें मना तुकयांच्या ॥३॥९॥ ॥श्लोक॥ ॥उत्क्रामंतंस्थितंवा अ०
पिभुंजानंवागुणान्वितम् ॥ विमूढानानुपश्यंति पश्यंतिज्ञानचक्षुषः ॥ ॥१५॥
॥१०॥ ॥सम०॥ ॥ निघे कैसा असे कैसा भोगी कैसा गुणी कसा
॥ हें न पाहती जे मूढ पाहती ज्ञानडोळस ॥१०॥ ॥आर्या॥ देहत्या
गी कैसा गुणयुक्त कसा तनूं मधें गूढ ॥ भोगी विषयासक्त साज्ञानी हे जा
णती न ते मूढ ॥१०॥ ॥दोहरा॥ ॥ विंद्रिजीत निकसत करत बिख
यनको भोग ॥ मूंढ जीव कोउन लखेल खे रक्त ग्यानी लोक ॥१०॥ ओवी
असणें अथवा जाणें ॥ गुणकर्म भोगणें ॥ हें ज्ञानियाला गेदेखणें ॥ मू
र्ख येक न देखती ॥१०॥ ॥अभंग॥ ॥ निघे कैसा पाहे असे कैसा
हें हो ॥ लक्षीता संदेहा गमे वीरा ॥१॥ कैसा भोग भोगी कैसा गुणी वागे ॥
अज्ञाना वाउगें वाटें सारें ॥२॥ ज्ञानदृष्टि ज्याची डोळस तो जनीं ॥ पाहे
जो हरोनी मायादृश्य ॥३॥ तुकया संगीचा चिरव्याल क्षांत ॥ असे लजा
णत्त ईश्वराशीं ॥४॥१०॥ ॥श्लोक॥ ॥ यतंतो योगिनश्चैनं प

श्यंत्यात्मन्यवस्थितम्॥ यतंतोऽप्यकृतात्मानो नैनं पश्यंत्यचेतसः॥
॥६॥ ॥११॥ ॥सम०॥ ॥ प्रयत्नी आणि जे योगी देखती यास अंतरीं॥
अशुध चित्त यत्नेंही न देखति अबुद्धि जे॥११॥ ॥आर्या॥ योगी हृद
यस्छायायत्नें पाहोनियां स्थधीरमती॥ यत्न हि करितां अकुशलया
सि न ते पाहती अधीरमती॥११॥ ॥दोहरा॥ ॥जोगेश्वर जतन
किये देखत है हियमाहि॥ मूरख जन जतन करतहुं जीव हि देखत ना
हि॥११॥ ॥ओवी॥ ॥ योगीं आपले ठायीं॥ निज स्वरूपा लें पाही॥
आत्माज्या आधीन नाहीं॥ ते अबुधि न देखती॥११॥ ॥अभंग॥ प्रय
त्नशीळ कीं योगियें चांगला॥ देखती ये याला अभ्यंतरीं॥१॥ अशुध
जे देहीं कर्मीं अमंगळ॥ यत्नीं ही वीटाळ ज्या नरा॥२॥ स्वतां न से ज्ञान
सांगीतले न घे॥ अबुध अवघे स्वैर वागे॥३॥ न देखती ऐसे ईश्वरीं गो
रव॥ भोगीती रवरव तुका ह्मणे॥४॥११॥ ॥श्लोक॥ यदादित्य ॥६॥
गतं तेजो जगद्भासयतेऽखिलम्॥ यच्चंद्रमसि यच्चाग्नौ तत्तेजो विद्धि

गी० मामकम्॥१२॥ ॥सम०॥ ॥ तेज जें सूर्यचंद्राग्नी तेजीं ही जे ज अ०
गासह॥ प्रकाशी विषयांस र्वां माझें तों तेज जाणनें॥१२॥ ॥आर्या॥ ॥१५॥
॥ जें तेज या रवींत प्रकाशवी या समग्र विश्वास॥ जें अग्नींत शशीत हि
माझें तें तेज मानि विश्वास॥१२॥ ॥दोहरा॥ ॥ तेजक आदित में
भासत है भासत ते सब संसार॥ चंद्रमा और अगिन में सो मेरो रू
प निरधार॥१२॥ ॥ओवी॥ ॥ जें सूर्य तेज जगीं भासे॥ जें चंद्रीं
आणि अग्नीचे ठायीं असे॥ तें तेज माझें निप्रकाशे॥ तेज नें माझें जाण
तूं॥१२॥ ॥अभंग॥ ॥ जेणें तपे भानू प्रकाशी त्रिजग॥ शीतळ
त्वें चांग चंद्रमाही॥१॥ दोन्ही न सलीयां पडे जे अंधारु॥ ते व्हां दे आधारु
पावकजो॥२॥ ययावीण जनीं जो गुप्त प्रकाश॥ हृदयांचे कोश उजळी
ता॥३॥ विषया उजळी माझी तेज जो तु॥ जेथें मीळे अंतु तुका साधु॥४॥
॥१२॥ ॥श्लोक॥ ॥ गामाविश्य च भूतानि धारयाम्यहमोजसा
पुष्णामि चौषधीः सर्वाः सोमो भूत्वा रसात्मकः॥१३॥ सम०॥ ॥

धरितों शक्तिनें भूतें मी पृथ्वींत प्रवेशूनी॥ पोषितों औषधी चंद्र मी होऊ
॥७॥ निरसात्मक॥१३॥ ॥आर्या॥ ॥तेजें पृथ्वींत रिघुनि भूतांचा भार
मीच सोशीतों॥ रसमय चंद्र हि होउनि मी सकळां औषधीस पोशीतों॥
॥१३॥ ॥दोहरा॥ ॥धारत हों सब जीवकों कर के भूमि परबेस॥
पोखत हों ही औखधी व्है रस में ससि भेस॥१३॥ ओवी॥ पृथ्वींत प्रवे
शोनी॥ आत्मबळें भूतें धरोनी॥ रसस्वरूप चंद्र होउनी॥ तेजें औषधी
पोशितों॥१३॥ ॥अभंग॥ ॥धरीतों शक्तीनें भूतें सपर्वत॥ वृ
क्षनदीपंथ सरोनद॥१॥ प्रवेशोनि धरे माजी मी सखया॥ मह्द्‌ळें शोषा
या आगळीक॥२॥ उष्णें करपती त्या औषधीचे भार॥ निशिनीशाका
र शांतवीतो॥३॥ रसात्मक मीच ह्मणूनी सखया॥ रोग जाय लया
व्याधिग्रस्तिं॥४॥ नाना धातु क्रिया दिव्य रसायन॥ साद्य घेती गूण
तुकाह्मणें॥५॥१३॥ ॥श्लोक॥ ॥अहं वैश्वानरो भूत्वा प्रा ॥७॥
णिनां देहमाश्रितः॥ प्राणापानसमायुक्तः पचाम्यन्नं चतुर्विधम्

 ॥१४॥ ॥सम०॥ ॥प्राणियांच्या शरीरांत मी वैश्वानर होउनी
॥प्राणापानीं पचवितों मीच अन्नें चतुर्विधें॥१४॥ ॥आर्या॥ ॥
प्राण्याचें देहींचा अग्नि असे जाण तूज रुचवीतों॥ प्राणापाना सह
मीच तुर्विधान्ना सि मीच पचवीतों॥१४॥ ॥दोहरा॥ ॥होंही ज
ठर अगिन हों सब देहन में आय॥ प्राण अपान सहाच सों बडारत अन्न
पचाय॥१४॥ ॥ओवी॥ ॥मी वैश्वानर होउनी॥ असे प्राणि
यांचे देहीं जठराग्नी॥ प्राणापान समान करूनी॥ मी पचवी अन्नें च
तुर्विधें॥१४॥ ॥अभंग॥ ॥प्राण्याचें शरीरीं मीच वैश्वानर
होउनी आहार पचवीतों॥१॥ प्राणापाना द्वय भातें लाऊनी यां॥ भ
स्म ची अन्ना या चतुर्विधा॥२॥ जठरीं अन्न पचे पाहे माझी लीळा॥
परी नलगे बाळा ढका तेथें॥३॥ गर्भीणि विकाळ जेवीं डोहळ्याचें
नचल देवाचें तुकाह्मणे॥४॥१४॥ ॥श्लोक॥ ॥सर्वस्य चाहं
हृदि संनिविष्टो मत्तः स्मृतिर्ज्ञानमपोहनं च॥ वेदैश्च सर्वैरहमेव वे

योवेदांतकृद्वेदविदेवचाहम्॥१५॥ ॥समः॥सर्वांचियांमीहृ
॥८१॥ दयींप्रविष्टदेतोंस्मृतीविस्मृतिबोधइष्ट॥मींज्ञेयसर्वश्रुतिगम्यसंतां
वेदांतकृव्यासमिवेदवेत्ता॥१५॥ ॥आर्या॥ ॥ज्ञानस्मृतिवि
स्मृतिहीमजपासोनीचमी अससेस्वस्थ॥सर्वश्रुतिचाहीमीवेद्य
हिसर्वेंद्रसर्वहृदयस्थ॥१५॥ ॥दोहरा॥ ॥सबकेहियमेंहोंरहों
सबहोंग्यानविचार॥बेदसबेमोकोंकहेंमैंतिनकोंकरतार॥१५॥ ॥
॥ओवी॥ ॥मीप्रविष्टअसेसर्वांचेहृदयीं॥मजपासोनिस्मृति
ज्ञानअज्ञानपाहीं॥उपनिषद्भागमींचकेलेतेहीं॥वेदहिमीचजा
णनार॥१५॥ ॥अभंग॥ ॥सर्वांचीयामीहृदयींप्रविष्ट॥अ
सेतरीस्पष्टजाणीवघे॥१॥देतोंश्रुतिस्मृतीबोधविस्मृतीला॥नि
ष्टमीज्ञेयालाश्रुतिगम्य॥२॥सर्वसंतांकळेवेदांतकृव्यास॥वेद
वेत्ताव्यासमानीविश्व॥३॥तुकयावरदेंकवीरस्मृतीवेळीं॥केसी ॥८॥
पाल्हावळीसंध्याकाळीं॥४॥१५॥ ॥श्लोक॥द्वाविमौपुरु

गी० षौलोकेक्षरश्चाक्षरएवच॥क्षरःसर्वाणिभूतानिकूटस्थोऽक्षरउ अ०
च्यते॥१६॥ ॥समः॥ ॥लोकींहेदोघपुरुषक्षरआणिकअ ॥१५॥
क्षर॥क्षरतोंसर्वहीभूतेंअंशकूटस्थअक्षर॥१६॥ ॥आर्या॥ ॥
पुरुषद्वययालोकींक्षरअक्षरयेकसांगतोंआतां॥क्षरतोंसर्वहिभू
तेंअक्षरकूटस्थबोलिजेताता॥१६॥ ॥दोहरा॥ ॥लोकमाझदेपु
रुषहेंछरअछरहेभाय॥छरशरीरकोंकहतहैंअछरजीवगनाय
॥१६॥ ॥ओवी॥ ॥लोकींपुरुषदोनजाण॥येकक्षरदुसराअ
क्षरजाण॥सर्वभूतींहेंक्षरप्रमाण॥अक्षरपरमात्मा॥१६॥ ॥
॥अभंग॥ ॥लोकींजैसेंरात्रंदिननभधरा॥तैसेंहेंअवधारादि
वेंपुरुष॥१॥क्षरआणीदुजाअक्षरम्हणुनी॥बोलरवेनिदानींजीव
शीव॥२॥क्षरतोसर्वहीभूतेंगाचतुरा॥कूटस्थअक्षराअंशवदे
॥३॥ययाहोनीभिन्नऐकावेंसुजाण॥तुकयाचरणालागतसे॥
॥४॥१६॥ ॥श्लोक॥ ॥उत्तमःपुरुषस्त्वन्यःपरमात्मेत्युद

॥९॥ हृतः॥ योलोकत्रयमाविश्य बिभर्त्यव्ययईश्वरः॥१७॥ सम०॥
॥पुरुषोत्तमतोअन्य सर्वात्मा बिंबबोलिला॥जीवत्वेंजोप्रवेशोनी
ईशत्वें विश्वजो धरी॥१७॥ ॥आर्या॥ ॥अन्यक्षरक्षराहूनिमी
उत्तमपुरुष ह्मणतिपरमात्मा॥लोकत्रयींप्रवेशुनिधरिअव्ययईश
जोजगमहात्मा॥१७॥ ॥दोहरा॥ ॥पुरुखोत्तमजोऔरहैपर
मातमकोभेस॥तीनलोकजोधरतहैकरिकेनिजपरवेस॥१७॥ ॥
॥ओवी॥ ॥पुरुषुंउत्तमतोआणिक॥परमात्माबोलिजेतोचिये
क॥व्यापकअसोनिधरीतीनलोक॥अव्ययईश्वरजो॥१७॥ ॥
॥अभंग॥ ॥तोअन्यपुरुषोत्तम॥पारनजाणेआगम॥१॥बिंब
सर्वात्माबोलीला॥पातंजलींनिश्चयकेला॥२॥प्रवेशूनीजोजीवत्वें॥
जीवासांभाळीईशत्वें॥३॥ऐसेंथोडक्यांतबुझे॥तुकाकेवळदिन
माझें॥४॥१७॥ ॥श्लोक॥ ॥यस्मात्क्षरमतीतोऽहमक्षरा ॥९॥
दपिचोत्तमः॥अतोऽस्मिलोकेवेदेचप्रथितःपुरुषोत्तमः॥१८॥ ॥

गी० सम०॥ ॥ज्यालागींमीक्षरातीतअक्षराहूनिउत्तम॥यालागिंलो अ०
कींवेदींहींख्यातमीपुरुषोतम॥१८॥ ॥आर्या॥ ॥क्षरभिन्नअ ॥१५॥
सेयास्तवउत्तममीअक्षराहुनीचअसे॥यास्तवलोकींवेदींपुरुषोत्त
ममीचबोलतातिअसें॥१८॥ ॥दोहरा॥ ॥छरअछरतेंपरेहों
सबतेअधिकाम॥जातेवेदऔरलोकमेंपुरुखोत्तममेरोनाम॥१८॥
॥ओवी॥ ॥याकारणेंक्षराहूनिमीअतीत॥अक्षराहूनिउत्तम
ह्मणिजेत॥मीवेदींआणिलोकांत॥पुरुषोत्तमनाममाझें॥१८॥ ॥
॥अभंग॥ ॥क्षरातीतमीयालागीं॥तुजकळावेंप्रसंगीं॥१॥
उत्तमगाअक्षराहून॥माझेंअगाधहेंज्ञान॥२॥लोकींवेदींहीया
स्तव॥आहेआमुचाविस्तव॥३॥पुरुषींउत्तमविख्यात॥जाणे
तुकयासंमत॥४॥१८॥ ॥श्लोक॥ ॥योमामेवमसंमूढो
जानातिपुरुषोत्तमम्॥ससर्वविद्भजतिमांसर्वभावेनभारत॥
॥१९॥ ॥सम०॥ ॥तोसर्वज्ञअसेंजाणेंजोमलापुरुषोत्तम॥

मीच क्षरा क्षरअशा सर्व भावें भजे मज ।। १९ ।। ।।आर्या ।।पुरु
।।१०।। षोत्तम मीच असें मनीं असंमूढ जाणतो मजतो ।। मग सर्व जाणतम
ज सर्व भावें हितो मला भजतो ।।१९।। ।।दोहरा ।। अर्जुन मोकों जे
भजत तेइ जान सुजान ।।जे कोउ मोकों नहि भजत ते मूरख मान ।।
।।१९ ।। ।।ओवी ।। ।।जे ज्ञानी होऊनि असती ।। आणि पुरुषो
तमा जाणती ।। ते सर्व जाणूनि समजती ।। सर्व भावें गा अर्जुना ।।१९
।।अभंग ।। ।।असें जाणें मला सूज्ञ ।। त्यासी ह्मणावें सर्वज्ञ ।।१।।
येर मूढ शिरवामणी ।। काय त्यांची करणी ।।२।।जो मला पुरुषोत्तमा
।। मीच क्षराक्षर नामा ।।३।। मज भजे सर्व भावें ।।जैसा तुका लागे
सेवे ।।४।।१९।। ।।श्लोक ।। ।। इति गुह्यतमं शास्त्र मिदमु
क्तं मयानघ ।। एतद्बुध्वा बुध्दिमान् स्यात्कृतकृत्यश्च भारत ।।२०
।। सम० ।। ।।ऐसें हें बोलिलें शास्त्र मी गुह्यतम सज्जना ।।जा ।।११।।
णेल जो बुध्दिमंत होय तो कृतकृत्य ही ।।२०।।आर्या ।। हें गुह्य

शास्त्र तुज म्यां कथिलें अनघा जनां सता राया ।। कृतकृत्य आणि सुम
ती हें जाणुनि होय भारता राया ।।२०।। ।।दोहरा ।।कहि बात ग्रंथ
न ज्ञ हे सो तोकों कहि दीन ।। पारथ जे जानत यह तेइ बुध्दि प्रवीन
।।२०।। ।।ओवी ।। ।।हें गुह्यतम शास्त्र ।। म्यां सांगीतलें अति
पवित्र ।। हें उत्तम जें यंत्र ।। त्वां स्वतंत्र होइजे ।।२०।। ।।अभंग ।।
ऐसें शास्त्र बांधीयलें ।। सख्या गुह्य सांगीतलें ।।१।।बुध्दीवंत जाणे
लजो ।। तोच येइल आह्मा भजो ।।२।। कृतकृत्य होय तो ।। तुकाह्म
णे यम भीतो ।।३।।२०।। ।।इति श्रीमद्भगवद्गीतायां योग
शास्त्रे श्रीकृष्णार्जुन संवादे पुरुषोत्तम योगो नाम पंचदशोऽध्या
यः ।।१५।। ।।वामन ।। ।।इति टीका समश्लोकी अ
ध्यायीं पंधरावियां ।। श्रीपार्थसारथी कर्त्ता जो वामन मनोरथी ।।
।।१५ ।। ।।अभंग ।। ।। जाले पंधरा अध्याय ।। बोध जेथें
चतुष्पाय ।।१।। पुढें षोडशीं संयुक्त ।। चंद्र मग टेल विरक्त ।।२।।नि

वती श्रोते वक्ते मनीं ॥ मोक्ष ठेविला नीदानीं ॥३॥ पाहोंतु कयाच्या
सर्वें ॥ कलेवर त्यक्त गर्वें ॥४॥ ॥ इति गीतार्थबोधिन्यां
श्रीमद्भगवद्गीताटीकायां पंचदशोऽध्यायः ॥१५॥ ५॥ ॥५॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ ॥ वामनकृत ॥ ॥ पूर्वाध्यायीं सर्वभावें म
द्रूक भजनी मज ॥ म्हणोनि बोलिलातें तो दैवीसंपत्तिचे नर ॥ १ ॥ मोक्ष
दैवीसंपदेनें बंध तें दैत्यसंपदा ॥ म्हणोनि संपदा दोन्ही या अध्यायीं नि
रोपितो ॥२॥ ॥ अभंग ॥ ॥ आली पंधराची यांत ॥ गीतापोथी हे स
मास ॥१॥ नाहीं संशय उरला ॥ पार्थ कृतकृत्य जाला ॥२॥ बोध उरला
न सतां ॥ मग सोळावा कां आतां ॥३॥ तरीं तर्क हरी पोटीं ॥ देहप्रारब्धक
सवटी ॥४॥ दे इळसाधका संपदा ॥ न येत्या गिल्या आपदा ॥५॥ तरीं
तीचे दोन मार्ग ॥ सांगु निउडवी विसर्ग ॥६॥ तेंची कारण सोळावें ॥
बद्धमुक्त त्याज्य नावें ॥७॥ शेव दिलशास्त्ररीती ॥ बुद्धा परिसीली संतीं ॥८॥ आतां भले हो अवधारा ॥ ठेउनि मायिक पसारा ॥९॥ श्रीगुरु
पांडुरंगदासा ॥ दिला तुकयानें भरवसा ॥१०॥ ॥ श्लोक ॥ श्रीभग
वानुवाच ॥ ॥ अभयं सत्त्वसंशुद्धिर्ज्ञानयोगव्यवस्थितिः ॥ दानं
दमश्च यज्ञश्च स्वाध्यायस्तप आर्जवम् ॥१॥ ॥ सम० ॥ सत्वशु

द्धिभयत्यागज्ञानयोगांतथारणें॥दानहीदमहीयज्ञतपशास्त्रअवक्र
ता॥१॥ ॥आर्या॥ ॥ज्ञानोपायीं निष्टाज्ञानस्वाध्यायचित्तशुद्धिम
हा॥निर्भयतातपयज्ञहि पार्थातैसी अवक्रतादमहा॥१॥ दोहरा॥
॥अभयसत्वकीशुध्धताग्यानजोगदृढहोय॥दानजग्यतमपाठपुनी
तपऔरसरजोय॥१॥ ॥ओवी॥ ॥श्रीकृष्णह्मणेज्ञानयोगाची
स्थिती॥दानयज्ञदमयज्ञह्मणिजेती॥स्वाध्यायआर्जवकरिती॥
सत्वें सर्वांसीं अभयदे॥१॥ ॥अभंग॥ ॥ऐकेंगुणवंता किरी
टी॥देवेंफळ दिल्याहाटी॥१॥गुणउत्तमधरिजे॥सत्वशुद्धिभय
त्यागीजे॥२॥ज्ञानयांत थोरपणें॥दानदमयागकर्णें॥३॥तपशा
स्त्रवांकुडा॥तो चितुकयासोंगडा॥४॥१॥ ॥श्लोक॥ अहिंसा
सत्यमक्रोधस्त्यागश्शांतिरपैशुनम्॥दयाभूतेष्वलोलुत्वं मार्दवंह्री
रचापलम्॥२॥ ॥सम०॥ ॥अहिंसासत्यअक्रोधत्यागशां ॥१॥
तिअपैशुन॥मनीं लज्जादयाभूतीं मृदुत्वस्छेर्यनिस्पृह॥२॥ ॥

गी० आर्या॥भूतदयाअक्रोधत्यागअपैशून्यआसणेंनित्य॥शांतिअ अ०
हिंसामृदुतालज्जास्थिरता अलोभअणिसत्य॥२॥ ॥दोहरा॥॥ ॥१६॥
अनहिंसाऔरसत्यमयरहेक्रोधबिननीत॥दानशांतिबहुबिधाच
रदोखनअनेचीत॥२॥ ॥ओवी॥ ॥चिंतानकरीक्रोधनकरी॥
सत्यशांतिअत्यागअसोनिदानकरी॥सर्वत्रमार्दवदयाधारी॥लज्जा
असोनिचपलतादाकी॥२॥ ॥अभंग॥ ॥सत्यरागनअहिंसा॥
त्यागशांतिचाभरवसा॥१॥ अपैशून्यमनीं लाज॥दयाभूतीं मृदु
काज॥२॥स्छेर्यनिस्पृहलक्षणें॥मीवोंवाळीपंचप्राणें॥३॥धन्य
माउलीतुकयाची॥कुसीरूफळपुण्याची॥४॥२॥ ॥श्लोक॥॥
तेजः क्षमाधृतिः शौचमद्रोहोनातिमानिता॥भवंतिसंपदंदैवीमं
भिजातस्यभारत॥३॥ ॥सम०॥ ॥परद्रोहनिजश्लाघ्यनसणे
धारणाक्षमा॥शुध्दतातेजहेंहोतीदैवीसंपत्तिच्यानरा॥३॥आर्या
अद्रोहअमाननशीशुचितातेजक्षमाधृतिअहोती॥षड्विंशतिगुण

पार्था दैवीसंपत्तिच्या नराहोती ॥ ३ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ तेज छमा शऊची
॥२॥ धीरज तजे द्रोह अभिमान ॥ देवसंपदा जिनलहे ता मेते गुन जान ॥ ३ ॥ ॥२॥
॥ ओवी ॥ ॥ सत्यक्षमा परम शुची ॥ द्रोह साभिमान नाहींची ॥ अ
शी बुद्धीजयाची ॥ तयादैवीसंपत्तीजाण ॥ ३ ॥ ॥ अभंग ॥ नजा
श्लाघ्य परद्रोहो ॥ नसणे धारणाउत्साहो ॥ १ ॥ क्षमा शुद्धता पैं तेज ॥
हें होती गा दैवें आज ॥ २ ॥ संपत्तिचा तो चीनर ॥ मिरवी भूषणी शरीर ॥
॥ ३ ॥ दैवी देवाची ह्मणाची ॥ वस्ती तुकयाचीगाची ॥ ४ ॥ ३ ॥ श्लोक ॥
दंभो दर्पोऽभिमानश्च क्रोधः पारुष्यमेव च ॥ अज्ञानं चाभिजातस्य
पार्थ संपदमासुरीम् ॥ ४ ॥ ॥ सम ० ॥ ॥ दंभगर्वस्वाभिमान क्रो
धक्रूरत्व अज्ञता ॥ आसुरी संपदेला र्गा पावल्याज्यासि होतिहीं ॥ ४ ॥
॥ आर्या ॥ ॥ अज्ञान आणि दंभ क्रोध क्रूरत्व दर्प अभिमानें ॥ त्या
चा ठायीं असती ज्याला संपत्ति आसुरी मानें ॥ ४ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ ॥२॥
दंभ दर्प अग्यान रीस और अभिमान कोठौर ॥ ज्यामें एते गुन रहे अ

गी० सुर संपदा घोर ॥ ४ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ दंभदर्प अभिमान ॥ क्रोध निं अ०
दा पारुष्य जाण ॥ हे अज्ञानाचे गुण ॥ ऐसा तो असुर संपदी पार्था ॥ ४ ॥ ॥१६॥
॥ अभंग ॥ ॥ आतां दंभ दर्प गुणें ॥ वसवी अहंते नेंठाणें ॥ १ ॥ क्रोध
क्रूर अवक्रता ॥ आसुरी संपदा अहिता ॥ २ ॥ ज्यास होती तो पावला ॥ कां
दाजेंची दुर्गंधी ला ॥ ३ ॥ त्यजी कस्तुरीचें आळें ॥ तुका ह्मणे मस्ती बळें
॥ ४ ॥ ४ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ दैवी संपद्विमोक्षाय निबंधायासुरी मता
मा शुचः संपदं दैवीमभिजातोऽसि पांडव ॥ ५ ॥ ॥ सम ० ॥ मोक्षार्थ
संपदा दैवी भवबंधार्थ आसुरी ॥ पांडवा शोक न करी दैवी संपत्तिचा च तूं
॥ ५ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ दैवीसंपत्ति सदा मुक्त करी आसुरी करी बद्ध ॥
न करी खेद आहेसी दैवी संपत्तिवंत तूं शुद्ध ॥ ५ ॥ ॥ दोहरा ॥ दैव सं
पदा तें मुगत बद्ध आसुर जोय ॥ सोचो जी न अर्जुन भयी दैव संपदा तूं
होय ॥ ५ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ दैवी संपत्तिनें मोक्ष होय ॥ आसुर संपत्तिने
बद्ध होय ॥ तूं दैवी संपत्तिचा होय ॥ ह्मणोनि शोका अयोग्य तूं ॥ ५ ॥ ॥

॥अभंग॥ ॥दैवासपदामोक्षार्थ॥ पहिला सांगीतला अर्थ॥ १॥भ
व बंधार्थ आसुरी॥जे हे वर्णितों दूसरी॥ २॥ शोक न करी पांडवा॥ वरूं
आली यास देवा॥ ३॥ तूं गा दैवी संपत्तिचा॥ भाव दर्पणा तुकयाचा॥ ४॥
॥ ५॥ ॥श्लोक॥ ॥द्वौ भूतसर्गौ लोकेऽस्मिन् दैव आसुर एव च॥
दैवो विस्तरशः प्रोक्त आसुरं पार्थ मे शृणु॥ ६॥ ॥सम०॥ द्विधा
उद्भव भूतांचा दैव आणि खि आसुर॥ विस्तारें बोलिलों दैव आतां आ
सुर आइक॥ ६॥ ॥आर्या॥ ॥भूतांचा उद्भव तो द्विविध असे दै
व आणि आसुर तो॥ कथिला विस्तृत दैव हि आसुर ऐका वया सिचि
त्तर तो॥ ६॥ ॥दोहरा॥ ॥भूतसरग दो लोक में दैव हि आसुर
कीन॥ दैव कथ्यो विस्तर दिये आसुर कहुं लेचीन॥ ६॥ ॥ओवी
या लोकीं भूत सृष्टी दोन्हीं॥ दैव आणि असुर योनी॥ दैवी सांगीतली
विस्तारोनी॥ आसुरी आतां आइक गा पार्था॥ ६॥ अभंग॥ द्विधा
उद्भव भूतांचा॥ दैव आणि आसुरांचा॥ १॥ विस्तारें वदलों दैव॥ सु ॥३॥

चिन्हाचा प्रादुर्भाव॥ २॥ आतां आसुरा आइक॥ मन देउनी नावेक॥ ३
जे थें दुश्चिन्हाचा मेळ॥ तुकया न मानी तो खेळ॥ ४॥ ६॥ श्लोक॥ ॥
प्रवृत्तिं च निवृत्तिं च जना न विदुरासुराः॥ न शौचं नापि चाचारो न सत्यं ते
षु विद्यते॥ ७॥ ॥सम०॥ ॥धर्मार्थकामप्रवृत्ति मोक्षमार्ग निवृ
त्तिही॥ नेणती शौच आचार सत्य त्यां असुरां नसे॥ ७॥ आर्या॥ ॥
नेणति प्रवृत्ति अणि ते निवृत्ति असुर स्वभावजे नरते॥ शौचीं सत्या
चारीं त्याचें मानस कदापि हीं न रते॥ ७॥ ॥दोहरा॥ अविधी औ
र जगत की असुर जानत नाही॥ सत सोच अचर सुभ नही हे गुन ति
न माहि॥ ७॥ ॥ओवी॥ ॥प्रवृत्ति आणि निवृत्ति॥ असुर ते नेण
ती॥ शौच आचार विसरती॥ आसुरी योगें॥ ७॥ ॥अभंग॥ ॥
कांम प्रवृत्ति धर्मार्थी॥ कीं मोक्षार्थी निष्काम॥ १॥ नेणती च द्वय मा
र्गा॥ विषय वर्गावर पडे॥ २॥ शौच आचार तो नाहीं॥ जैसे महीषी
ही रेडे॥ ३॥ असुरां त्यां नसे सत्य॥ तुकया गत्य मग कैंची॥ ४॥ ७॥

॥ श्लोक ॥ ॥ असत्यमप्रतिष्ठंतेजगदाहुरनीश्वरम् ॥ अपरस्प
॥४॥ रसंभूतंकिमन्यत्कामहेतुकम् ॥ ८ ॥ ॥सम ०॥ ॥निरीशह्मणती
विश्व मिथ्या कृत्रिम बोलती ॥ न विश्व चिद्‌चियोगें ह्मणती मैथुनोद्भ
वं ॥ ८ ॥ ॥आर्या ॥ ॥जग अप्रतिष्ठ आणिक अनीश्वर असत्य
हें त्रिजग मान्य ॥ स्त्रीपुरुषोद्भव बोलति कामाविण हेतु मानिती ना
न्य ॥ ८ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ बेदपुरानईश्वरही येंनाहि मानत मूढ ॥
मैथुनतें सङ्सारयह कामक्रोधयह गूढ ॥ ८ ॥ ॥ओवी ॥ त्रैलो
क्य असत्य अप्रतिष्ठ बोलती ॥ ईश्वर नाहीं ऐसें ह्मणती ॥ मैथुनें च प्र
जाप्रती ॥ मूढांचें ज्ञान हें ॥ ८ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ ईशावीण वर्णिता
ती ॥ विश्वोत्पत्ती कामानें ॥ १ ॥ देव ह्मणी जे कृत्रिम ॥ सर्व क्रम आपु
ला ॥ २ ॥ विश्वा कैसे निउद्योग ॥ हा संयोग स्त्रीनरा ॥ ३ ॥ अहो मै
थुनावांचून ॥ कें दिसून ये तुका ॥ ४ ॥ ८ ॥ ॥श्लोक ॥ एतां दृष्टिम ॥४॥
वष्टभ्य नष्टात्मानोऽल्पबुद्धयः ॥ प्रभवंत्युग्रकर्माणः क्षयाय जगतो

गी० हिताः ॥ ९ ॥ ॥सम ०॥ ॥ हे प्रत्यक्षींहृष्टि ज्यांची भ्रष्टधी अ अ०
ल्पबुद्धि जे ॥ क्रूर कर्मे लोकघाती दुष्टचार्वाक वर्तती ॥ ९ ॥ आर्या ॥१६॥
॥ नष्टात्मे अल्पमती अनीशजग हें चि दृष्टि धरणार ॥ विश्वक्षयार्थ उप
जति रिपु हे अत्युग्र कर्म करणार ॥ ९ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ अल्पबुधि
है नष्ट जे यह दृष्टि गहिलेत ॥ हिंसाकृत करम न करे रिपु जग छय के हे
त ॥ ९ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ ऐशा दृष्टीं स्वार्थी गुंतोनी ॥ अल्पबुद्धि अल
ज्ञानी होउनी ॥ उग्र कर्मे आचरोनी ॥ क्षया कारणें करिती जगीं ॥ ९ ॥
॥ अभंग ॥ ॥ दृष्टि जांची प्रत्यक्षी हे ॥ न जो पाहे सद्वाक्य ॥ १ ॥ अ
ल्पबुद्धि जो भ्रष्टधी ॥ कोणें कधीं उद्धरे ॥ २ ॥ लोकघाती क्रूर कर्मी ॥
पाहे उर्मी वळाची ॥ ३ ॥ दुष्ट चार्वाक वर्ततां ॥ नेणे संता तुका या ॥ ४ ॥
॥ ९ ॥ ॥श्लोक ॥ ॥ काममाश्रित्य दुष्पूरं दंभमानमदान्विताः
मोहाद्गृहीत्वासद्ग्राहान् प्रवर्तंतेऽशुचिव्रताः ॥ १० ॥ सम ०॥ दंभम्ल
घामदें मत्त बुडोनी कामसागरीं ॥ मोहें घेऊनि दुर्बुद्धी वर्तती अशुचिव्र

त॥१०॥ ॥आर्या॥ ॥दुःपूरकामसेउनिगार्थामदमानदंभत्यास
॥५॥ असे॥ मोहेंदुराग्रहीजेअशुचिव्रततेप्रवर्ततीचअसे॥१०॥ ॥दोहरा॥
जेमेपायोअबेलहे औरमनोरथनीत॥मोहतेंनतरेदुर्बुध्दीशुचीरहेपु
नीत॥१०॥ ॥ओवी॥ ॥दंभश्लाघामदेंकरूनी॥बुडोनिकामका
मनीं॥मोहेंदुर्बुध्दीकरोनी॥अशुचिव्रत॥१०॥ ॥अभंग॥दंभश्ला
घामदेंमस्त॥आंगेंकरूस्तबोकड॥१॥कामसिंधूतबुडाला॥जोउडा
लामर्यादे॥२॥मोहेंघेउनीदुर्बुध्दी॥हुंगीगंधीयोनीची॥३॥व्रतीअ
शुचीवर्तती॥तुकयाम्हतीदेवास्तू॥४॥१०॥ ॥श्लोक॥ चिंतामप
रिमेयांचप्रलयांतामुपाश्रिताः॥कामोपभोगपरमाएतावदितिनि
श्चिताः॥११॥ ॥सम०॥ ॥मृत्युचिंताआणिनानाचिंतातोमृ
त्युनोजया॥पुरुषार्थजयांभोगप्रत्यक्षींज्यासनिश्चय॥११॥ ॥
॥आर्या॥ ॥मरणावधिअतिशयजेंचिंतेच्या घेतिफारसालाहो॥ ॥५॥
अतिसक्तकामभोगीं निश्चितपुरुषार्थभोगज्यालाहो॥११॥ ॥

गी० ॥दोहरा॥ ॥जाकोंकछुप्रमाननहितेचतनामेलीन॥कामक्रोध अ०
अतिहैभलोनिछ्छयमानयलीन॥११॥ ॥ओंवी॥ ॥मृत्युचिंतेनें ॥१६॥
व्यापिले॥मृत्युचिंतनींमृत्युपावले॥पुरुषार्थभोगवेगळाले॥प्रत्यक्ष
निश्चयोजाला॥११॥ ॥अभंग॥ ॥मरणादिचिंतानाना॥आठवी
नारोगासीं॥१॥भयनधरीयमाचें॥तोरामाचेंकायलागे॥२॥भोगपु
रुषार्थभोगी॥देहभंगींआपण॥३॥प्रत्यक्षींचनिश्चयजया॥तोतुक
यानपाहे॥४॥११॥ ॥श्लोक॥ ॥आशापाशशतैर्बध्दाः काम
क्रोधपरायणाः॥ईहंतेकामभोगार्थमन्यायेनार्थसंचयान्॥१२॥
॥सम०॥ ॥आशापाशशतींबध्दकामक्रोधांतआश्रित॥जोडि
तीकामभोगार्थअन्यायेंधनसंग्रह॥१२॥ ॥आर्या॥ विषयांच्याभो
गास्तवअन्यायेक्रोधकामतत्परते॥इच्छितिहिअर्थसंचय आशाश
तपाशबध्दतेपुरते॥१२॥ ॥दोहरा॥ ॥आशापाशनतेबधेकाम
क्रोधचित्तचाह॥जोधनअन्यायकरेकामभोगनिवाह॥१२॥ ॥

॥६१॥ ॥ ओवी ॥ ॥ आशापाशें बांधले ॥ कामक्रोधें व्यापिले ॥ अभिलाष
आचरले ॥ अन्याय धनें ॥ १२ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ आशापाशतें निब
ध ॥ देवविरुध्द श्रीपादा ॥ १ ॥ कामक्रोधा संी आश्रित ॥ कीं मिश्रित लोभा
गीं ॥ २ ॥ यह लोकींचा भोगार्थी ॥ परमार्थीनायके ॥ ३ ॥ धन अन्याय
संग्रह ॥ तुकाग्रह रूपत्या ॥ ४ ॥ १२ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ इदमद्य मयाल
ब्धमिमंप्राप्स्ये मनोरथम् ॥ इदमस्तीदमपि मे भविष्यति पुनर्धनम्
॥ १३ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ हें आजि म्यां मेळविलें हा घेणार मनोरथ ॥
म्हणती मज हें आहे मिळेल हि पुन्हां धन ॥ १३ ॥ ॥ आर्या ॥ हें अद्य
प्राप्त मला मी या मनोरथासि साधीन ॥ हें मज आहे प्रस्तुत हें हि पुन्हां
धन करीन आधीन ॥ १३ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ मन वांछित मैं यह ल
ह्यो वि हिहों चाहत चाहि ॥ यह धन मेरे ज्रूर यो ज्रूर है आस उमाहि
॥ १३ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ लाभ जाला आजि मज ॥ मनोरथ पावलों ॥६॥
सहज ॥ आजि हें आलें मज ॥ पुन्हां आणीक धन होइल ॥ १३ ॥ ॥

गी० ॥ अभंग ॥ ॥ मेळविलें आजी म्यां हें ॥ हि शोब पाहे दफ्तरीं ॥ १ ॥ म अ०
नोरथ हा होणार ॥ कीं सोनार देडांक ॥ २ ॥ मज आहे हें बोलती ॥ पैं को ॥१६॥
लती पिशाची ॥ ३ ॥ पुन्हा धन देवें मीळे ॥ तुकया रवळें गां जावें ॥ ४ ॥ १३ ॥
॥ श्लोक ॥ ॥ असौ मया हतः शत्रुर्हनिष्ये चापरानपि ॥ ईश्वरोऽ
हमहं भोगी सिध्दोऽहं बलवान्सुखी ॥ १४ ॥ ॥ सम० ॥ हा आजि
मारिला वेरी आणि रवांसहि मारिन ॥ समर्थ मी मीच भोक्ता बळी सिध
सुखी हि मी ॥ १४ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ हा शत्रु वधियला म्यां इतर हि
मारीन चित्त तें चि असे ॥ ईश्वर मी भोगी मी बलवान् मी सिद्ध मी सुखी
हि असे ॥ १४ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ यह वैरी मैं हन्यो करूं औरको अंत ॥
ईश्वर ज्रू हों भोगी ज्रू हों सुखी सिध्द बलवंत ॥ १४ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥
॥ म्यां वेरी मारिले ॥ बहुतांचे प्राण घेतले ॥ समर्थ मी मज भोग जाले
मी सिध्द बळकट सुखी ॥ १४ ॥ ॥ अभंग ॥ आज वेरि हा मारि
ला ॥ आणि कां ला मारीन ॥ १ ॥ समर्थ तो मीच भोक्ता ॥ ऐसा यत्का अ

स्मादि ॥ २ ॥ बळेंमीच सिध्दमीच ॥ गर्वेंचिंचथांकली ॥ ३ ॥ तुकापा
हिला तुकुन ॥ मीसधनरूरवाचा ॥ ४ ॥ १४ ॥ ॥ श्लोक ॥ आढ्यो
भिजनवानस्मि कोऽन्योऽस्तिसदृशोमया ॥ यक्ष्येदास्यामिमोदिष्य
इत्यज्ञानविमोहिताः ॥ १५ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ मीसमृद्धमला भृत्य
कोण होमजसारिखा ॥ यजीनरूरवघेईनम्हणतीश्रोनदैत्यहे ॥ १५ ॥
॥ आर्या ॥ ॥ मीज्ञानयुक्त आढ्यहिमजऐसाअन्यकोणता आहे ॥
होमिनदेईनरूरवीहोइन मोहेंअशास्त्रमतिपाहे ॥ १५ ॥ दोहरा ॥
मैंहोंधनिनकुलिनहों औरनहिमोसमान ॥ जजोदेयदहिलहोंमोहत
जोअग्यान ॥ १५ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ लोकामाजीमीथोर ॥ कोणी
नराहेमजसमोर ॥ यज्ञदानकरूनहोईनरूरवतरं ॥ ऐसाअज्ञाने
झांकोव्ळला ॥ १५ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ मलादूतसमृद्धमी ॥ जगनमी
नपाहे ॥ १ ॥ मजसारिखाकोणहा ॥ अरीहोनहोडीचे ॥ २ ॥ मातेंभ ॥ ७ ॥
जेत्यासरूरवें ॥ मीअसंरव्यदेणारा ॥ ३ ॥ वदतीदैत्यहेश्रोतकीं ॥ कु

गी० बेरतुकींवुकेना ॥ ४ ॥ १५ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ अनेकचित्तविभ्रांता अ०
मोहजालसमावृताः ॥ प्रसक्ताः कामभोगेषुपतंतिनरकेऽशुचौ ॥ ॥ १६ ॥
॥ १६ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ चिंतीस्वर्गादिकांभ्रांतीमोहजाळेंचिवेष्टि
ले ॥ कामभोगींसक्तदेहीपडतीनरकामधें ॥ १६ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥
जेंमोहजाळबध्दभ्रमतिअनेकामनोरथींनरकीं ॥ आसक्तविषय
भोगीपडतीतेजाणघोरतरनरकीं ॥ १६ ॥ ॥ दोहरा ॥ उनकोमन
अतिभ्रमतहैंमोहमाइमपरमीत ॥ परतघोरअतिनरकमेंकामभोग
करीहेत ॥ १६ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ ऐसामोहजाळेंवेष्टूनी ॥ अनेकचि
त्तेंभ्रमोनी ॥ कामभोगातेंइछोनी ॥ नरकींपडतीतेजाणे ॥ १६ ॥
॥ अभंग ॥ ॥ चिंत्तींस्वर्गादिकाभ्रांती ॥ तेमहंतीकोरडी ॥ १ ॥ मो
हजाळेंचवेष्टिलें ॥ प्रतिष्टिलेस्त्रीवृंदीं ॥ २ ॥ नपुरेचकामदेहीं ॥ म
गविदेहीजेंहोती ॥ ३ ॥ तेव्हांपडतीनरकांत ॥ तुकयाभ्रांतलागेना
॥ ४ ॥ १६ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ आत्मसंभाविताःस्तब्धाधनमानम

दान्विताः॥ यजंतेनामयज्ञैस्ते दंभेनाविधिपूर्वकम्॥१७॥ सम०॥ ॥
धनमानमदें देहींगर्विष्ठतनुपोषिती॥ नावांचे यज्ञ यजितीदंभें अविधि
पूर्वक॥१७॥ ॥आर्या॥ ॥जेधनमानसदारतनमीअनमयथोर
ज्यासहें भाने॥ यज्ञाभासेंयजितीअविधीनेंयशनिमित्तदंभानें॥१७
॥दोहरा॥ ॥नीनवडइबहुकरतनघतन धनअभिमान॥ नाममात्र
जग्यजजनदंभिविनविधान॥१७॥ ॥ओवी॥ ॥सर्वस्मणे म्यांके
लें॥ ऐसेंस्तब्धधनें मातले॥ त्यांहींजरींसर्वयज्ञ केले॥ तरी तेनाममात्र
॥१७॥ ॥अभंग॥ ॥देहींधनेंमानेमदें॥ तंतु अल्हादें गर्विष्ट॥१॥
पोसलेजेसेरक॥ दिनावीकमांसानी॥२॥ यज्ञ यजतीनावांचे॥ कीं दं
भाचेडांगोरे॥३॥ विधिपुर्वकचुकले॥ तेमुकलेतुकयासीं॥४॥१७॥
॥श्लोक॥ ॥अहंकारंबलंदर्पंकामंक्रोधंचसंश्रिताः॥ मामात्मप
रदेहेषुप्रद्विषंतोऽभ्यसूयकाः॥१८॥ ॥सम०॥ ॥धनविद्यादिक ॥८॥
बळेंमाझाद्वेषघडेतयां॥ कीं आत्मज्ञानज्यांदेहीद्वेषें हेनिंदितीनयां॥१८

॥आर्या॥ ॥कामक्रोधअहंकृतिबलदर्पाचेंसदैवतेथोर॥ निज
परदेहींमातेंद्वेषितिदर्पाकरोनिहीथोर॥१८॥ ॥दोहरा॥ अहं
कारबलदर्पओरकामक्रोधगहिलेत॥ देखतनिजपरदेहमें मोकों
तुंदुखदेत॥१८॥ ॥ओवी॥ ॥अहंकारबळदर्पेंकरोनी॥ कामक्रो
धातेंआश्रयोनी॥ मीपरमात्माअसोनी॥ ज्यांहीं नदेखिला॥१८॥
॥अभंग॥ ॥शरीरीं अहंकारपेटे॥ यन्हीनपाहेवसोटे॥ बळेंशुक्रु
चन्हाझटे॥ गर्वदाचीतेजाचा॥१॥ कामकापुरमिळवणी॥ क्रोधगं
धकाचीखाणी॥ ज्ञालाश्रितघतकणीं॥ उरोनेदीचाटिलु॥२॥ म
मअंशेंजगजालें॥ ऐसेंज्यासउमजलें॥ इहींनयासभर्जीलें॥ ऐसा
गापुढां द्वेषिती॥३॥ ज्वाळानिंदेचीखडतर॥ पोळीसाधुचेजिव्हा
र॥ तेथेंतुकायाचाथार॥ आहेआहेनाहिनाहीं॥४॥१८॥ ॥
॥श्लोक॥ ॥तानहंद्विषतःक्रूरान्संसारेषुनराधमान्॥ क्षि
पाम्यजस्रमशुभानासुरीष्वेवयोनिषु॥१९॥ सम०॥ मद्भक्तां

द्वेषकरिती मीत्या क्रूरां नराधमां ॥ सदां आसुरियोनींत दुष्टजन्मींच
॥९॥ घालितों ॥१९॥ ॥आर्या॥ ॥ द्वेषी क्रूर नराधम जे अशुभ नत्या
सिनित्य संसारीं ॥ आसुरयोनीमाजीं टाकीतों जाण मीच कंसारी
॥१९॥ ॥दोहरा॥ ॥ मोद्रोही और क्रूर ते पापी अधम निहार ॥
जगत आसुरी जोन मे तिन्हें देत होंडार ॥१९॥ ॥ओवी॥ ज्याहीं
मज द्वेषिलें ॥ ते नर अधम बोलिले ॥ तेणें पापें जन्मले ॥ दुष्ट योनींत ॥१९॥
॥अभंग॥ ॥ परताप मत्सेवका ॥ पाहोन आकांत यालोका ॥
मेघ मी बोळे त्या पावका ॥ हस्तोदका चित्रे सीं ॥१॥ माझी क्रूरपणा
चीतीरव ॥ नभीं चमके लखलख ॥ ते व्हां पडे काळें मुख ॥ जें गुंडाळे
धुवारे ॥२॥ नराधमाची विभूती ॥ आसुरी पोटीं धुंधुवाती ॥ पडे
तेथें उद्धवती ॥ सदाकाळ कोळसे ॥३॥ दुष्ट योनी पुनःपुन्हा ॥ अ
न्य मार्गु नेणे सीन्हा ॥ कां जे तुकयाच्या तान्हा ॥ खळें आगळा गां ॥९॥
जीला ॥४॥१९॥ ॥श्लोक॥ ॥ आसुरीं योनिमापन्ना मूढा

गी० जन्मनि जन्मनि ॥ मामप्राप्यैव कौंतेय ततो यांत्यधमां गतिम् ॥२०॥ ॥ अ०
॥सम०॥ ॥ आसुरी योनि जे मूढ जन्मजन्मीं हि पावले ॥ न पावतां च ॥१६॥
ते मातें जाती थोर अधोगती ॥२०॥ ॥आर्या॥ ॥ आसुरयोनी पा
वति जन्मो जन्मीं हि मूढ अवनीत ॥ मज लान पाउनी ते जन्मति त्याहूनि ते
कुयोनींत ॥२०॥ ॥दोहरा॥ ॥ जनम जनम में मूढ ते होत जु असु
र आय ॥ मो कों ते पावत नहि परत अधम गति जाय ॥२०॥ ॥ओवी॥
ते आसुरी योनींत जन्मती ॥ जन्मोजन्मीं मज अंतरती ॥ तया होय अ
धोगती ॥ कौंतेया जाणपें ॥२०॥ ॥अभंग॥ आसुरी योनीं मूढ ॥
जन्मोजन्मीं पावे दृढ ॥ तेहीं न ठेवी मी गूढ ॥ येथें उघड सांगतों ॥१॥ भी
लका चळा कीं बोका ॥ कमठा ही सेरटोलका ॥ सुंगळा मातंग मंडुका ॥
कंटक रूख पाषाण ॥२॥ गीध व्याघ्र कोड पीसा ॥ योनी भोगुनी यां अ
शा ॥ मग यमदंडे चा सा ॥ पावे पडे रवरवीं ॥३॥ जेथें अंत न लगे रची
॥ चायु खुंटे त्या आथाची ॥ पडे विसर मग जीवीं ॥ आला पुरा तुकयाचा

॥८॥२०॥ ॥श्लोक॥ ॥ त्रिविधंनरकस्येदंद्वारंनाशनमात्मनः
कामःक्रोधस्तथालोभस्तस्मादेतत्त्रयंत्यजेत् ॥२१॥ सम०॥ नरकां
चेंतीनप्रकारेंद्वारेंहींआत्मघातक॥ कामक्रोधतसालोभतस्मात्हेंत्र
यत्यागकिजे॥२१॥ ॥आर्या॥ ॥ नरकद्वारेंत्रिविधस्वनाशकरिवश्यक
रुनियुक्तीन॥ यास्तवकामक्रोधहिहेशत्रूत्यागकिजेतकौंतीन॥ २१॥
॥दोहरा॥ ॥ नरकद्वारबिधितीनहेदेतआपकोनास॥ कामक्रोध
औरलोभपुनीइनछांडेस्करवबास॥२१॥ ॥ओवी॥ आत्मनासाव
याकारण॥ द्वारेंअसतींगातीन॥ कामक्रोधलोभजाण॥ तस्मात्
हेंत्रयत्यागकीं॥२१॥ ॥अभंग॥ ॥ जावयानरककूपीं॥ तीनद्वा
रेंहींसाक्षेपीं॥ हातींलागलीयापापीं॥ वळेंदेतीढकलुनी॥ १॥ आत्म
घातकयास्तव॥ आह्मीठेउंयांचेंनांव॥ कांकीनचलेउपाव॥ येथें
कोटिसाधनीं॥२॥ तरींकामक्रोधलोभ॥ तीनद्वारेंहींस्वयंभ॥ ज्या
च्याभुवनत्रयींक्षोभ॥ कांपेअवघाभूगोळ॥३॥ तस्मात् शाहाणा ॥८॥

तूंहोसी॥ तरींत्यागीयातीघांसी॥ मगशुद्धमार्गाजासी॥ जेसातुका
वैकुंठा॥४॥२१॥ ॥श्लोक॥ ॥एतैर्विमुक्तः कौंतेयतमोद्वारैस्त्रि
भिर्नरः॥ आचरत्यात्मनः श्रेयस्ततोयातिपरांगतिम्॥ २२॥ सम०॥
यातिहींनरकद्वारांपासूनिस्कुटलानर॥ आचरेआपलेंश्रेयजायथोर
गतीप्रती॥२२॥ ॥आर्या॥ ॥हींतीनतमद्वारेंयापासूनिमुक्तजो
सदापापा॥ साधुनिआत्मश्रेयहिअणिपावेमोक्षजाणनिष्पापा॥ २२
॥दोहरा॥ तीनद्वारजोनरकके तिनतेंछुटेनकोय॥ जतनकरेकल्या
णकोंतबहीपरमगतीहोय॥२२॥ ॥ओवी॥ ॥हींअज्ञानाचींती
नद्वारें॥ त्यजोनियाजोसत्कर्मआचरे॥ तोचिप्राणीपावेनिर्धारें॥ कौंते
यापरमगती॥२२॥ ॥अभंग॥ ॥ यांत्रिनरकद्वारा॥ पासूनि
यांधनुर्धरा॥ स्कुटलातोनरवरा॥ साधनाच्यापाउटीं॥ १॥ आत्मश्रे
यआचरोनी॥ राहेउंसजनींवनीं॥ सदासावधानमनीं॥ हीतचागेंआपु
लें॥२॥ त्याथोरासथोरगती॥ होयजनकादींसंगती॥ अथवातुका

पंगतीं ॥ प्रसादीक घेला भु ॥ ३ ॥ २२ ॥ ॥ **श्लोक** ॥ ॥ यः शास्त्रवि
 धिमुत्सृज्यवर्त्ततेकामकारतः ॥ नससिद्धिमवाप्नोतिनसुखंनपरांग
तिम् ॥ २३ ॥ ॥ **सम०** ॥ ॥ जोशास्त्रविधिसोडोनीवर्त्ततोकामत
त्पर ॥ नतोपावेलसिद्धीससुखनाउत्तमागती ॥ २३ ॥ **आर्या** ॥ ॥
जोशास्त्रविधानातेंटाकुनिपार्थायथेच्छआचरतो ॥ तोसिद्धीनेंनप
वेनसुखीमोक्षींहितोनसंचरतो ॥ २३ ॥ ॥ **दोहरा** ॥ ॥ शास्त्र
विधिछोडकेंकरतक्रियासबकाम ॥ सिध्धिलहेनहिपरमगतिनहिसु
खमेंविश्राम ॥ २३ ॥ ॥ **ओवी** ॥ ॥ शास्त्रविधिसोडूनी ॥ जोवर्त्ते
इच्छेकरूनी ॥ तयासुखनाहींह्मणोनी ॥ परमगतीनसे ॥ २३ ॥ ॥
॥ **अभंग** ॥ ॥ सत्यशास्त्रार्थविहीन ॥ विधियास विसर्जन ॥ श्रुति
पाठदेलाजुन ॥ ऐसाजोकांउन्मत्त ॥ १ ॥ वागणेंतें स्वेच्छाचार ॥ जेवीं
अकाळींजळधर ॥ कार्यनाशपरीउर ॥ फोडीदेउनीकिंकाळी ॥ २ ॥
सिद्धीवनस्पतीकेंची ॥ शुभाअशुभासखाची ॥ नव्हेगोष्टितेमु

खाची ॥ पडे धर्मदुष्काळु ॥ ३ ॥ उत्तमगतीत्याचीहेगा ॥ आपणम
रेपीडीजगा ॥ किंवाचोणघाआवघा ॥ तुकाह्मणेदेवासु ॥ ४ ॥ २३
॥ **श्लोक** ॥ ॥ तस्माच्छास्त्रंप्रमाणंतेकार्याकार्यव्यवस्थितौ ॥ ज्ञा
त्वाशास्त्रविधानोक्तंकर्मकर्तुमिहार्हसि ॥ २४ ॥ ॥ **सम०** ॥ तस्मा
त्प्रमाणसच्छास्त्रकार्याकार्यविचारितां ॥ शास्त्रविध्युक्तजाणोनीं
करायाकर्मयोग्यतूं ॥ २४ ॥ ॥ **आर्या** ॥ ॥ कार्याकार्यविचारीं
यास्तवशास्त्रप्रमाणतुजताता ॥ जाणुनिशास्त्रविधीतेंकर्मकराया
सियोग्यहोआतां ॥ २४ ॥ ॥ **दोहरा** ॥ ॥ तोकोंकाजअकाज
मेंतोकोंशास्त्रपरमान ॥ करमनकरतजानिकेंतिनकोविधिसुवि
धान ॥ २४ ॥ ॥ **ओवी** ॥ ॥ शास्त्रतेंकारणप्रमाणे ॥ कार्या
कार्यकरणें ॥ वेदोक्तजेंवर्तणें ॥ त्यासींयोग्यतूं ॥ २४ ॥ **अभंग** ॥
तस्मात्उत्तमसच्छास्त्र ॥ जैसेंसाळंकारीवस्त्र ॥ किंवाविष्णुनामेंव
स्त्र ॥ वेष्णवाचेरंगले ॥ १ ॥ विचारितांकार्याकार्य ॥ वंद्यहोयजनीं

आर्य ॥ किंवा शिष्य गुरुघर्य ॥ माया जेवीं नाव्हयां ॥ २ ॥ शास्त्रें विधि
 युक्त जाणोनीं ॥ वागे जैसा दूयपाणी ॥ कर्मयोग्य तूं अवनीं ॥ होसी
सखया ऐकरे ॥ ३ ॥ तुका जैसा कां निष्काम ॥ जाला जगास विश्राम
तेवींतु झागा आराम ॥ विश्वमनीं मानीला ॥ ४ ॥ २४ ॥ ६ ॥ ॥
इति श्रीमद्भगवद्गीतायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे दैवासुर
संपद्विभागयोगो नाम षोडशोऽध्यायः ॥ १६ ॥ ॥ वामन ० ॥ ॥
इति टीका समश्लोकी षोडशाध्याय निर्णयीं ॥ श्रीपार्थसारथी कर्ता
जो वामन मनोरथी ॥ १६ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ ऐसा बोध करी वि
ष्णु ॥ वासुदेव जो सहिष्णु ॥ जड जीव जगद्दिष्णु ॥ ऐके जिष्णु सावधा
न ॥ १ ॥ संपदेचा हा संशय ॥ वारूनियां यदुराय ॥ केला षोडशीं अ
न्वय ॥ ज्ञान नभीं आवडी ॥ २ ॥ परी त्याची जीवनकळा ॥ होती स्वा
धिन गोपाळा ॥ तेही नरा खेवेगळा ॥ अर्पण करी किरिटीसीं ॥ ३ ॥
तेंच सत्रावीचें पय ॥ प्राशिल जे थेंवरस न्याय ॥ तेथें तुकया प्रत्यय ॥

 वदे गुरुदासपें ॥ ४ ॥ १६ ॥ ॥ इति गीतार्थबोधिन्यां श्रीमद्भ
गवद्गीताटीकायां षोडशोऽध्यायः ॥ १६ ॥ ॥ ६ ॥ ॥ ६

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ वामनकृत ॥ ॥ पूर्वाध्यायींशास्त्र
मुख्यतेंजाणोंनिचवर्ततूं ॥ म्हणोनिबोलिलाकृष्णयेथें अर्जुन पूस
त ॥१॥ ॥अभंग ॥ ॥ कुळींसत्कुळींकुळाधी ॥ कुळदेव
तकुळमधी ॥ नवलदाविलें कुळसिधी ॥ जगआचयेंकुळरक्षी ॥
॥१॥ आतां सप्तदशापोटीं ॥ केसीनाऽककहतवरी ॥ भ्रष्यसाऽक
किरीटी ॥ पात्रीदेवबोगरी ॥२॥ तेथें त्रिगुणमक्षिका ॥ वारूनियां
स्वादनीका ॥ घेणेंपांडूच्याबाळका ॥ हरि माउलीच्याकरें ॥३॥ परि
सत्कचीपिपिली ॥ तारेभसा दालाधली ॥ आतांवृत्तिजेला धली ॥
तेनराहेनिवांत ॥ ४ ॥ तेंचयेक वेळपुन्हा ॥ विच्यारुनीजनार्दना ॥
घेतूं केवळसज्जना ॥ तुकयाठेवोनपाहे ॥ ५ ॥ ॥ श्लोक ॥ अ
र्जुनउवाच ॥ ॥ येशास्त्रविधिमुत्सृज्य यजंते श्रद्धयाऽन्विता
तेषांनिष्ठातुकाकृष्णसत्वमाहोरजस्तमः ॥ १ ॥ ॥ सम ० ॥
जेशास्त्रविधिसोडुनीश्रद्धेनें यजिती स्वयें ॥ त्यांचीनिष्ठाकोणंकृ

॥१॥ ष्णा सत्वकी रजकी तम ॥१॥ ॥आर्या॥ ॥शास्त्रविधीतें नेणुनि
लोकाचारें च भक्तिनें यजिती ॥ त्याची निष्ठा केसी सत्वातें कीं रजस्त
मा भजती ॥१॥ ॥दोहरा॥ श्रद्धा बिनजग्यही करत तजि बेदनकी
नीत ॥ सत्व रज तम में कथित कही कहियें तिनकी रीत ॥१॥ ॥ओवी॥
पार्थ ह्मणे कृष्णनाथा ॥ शास्त्रविधीचा कोनि योग करितां ॥ त्याची
निष्ठा कोण समर्था ॥ तें सांगिजे मज ॥१॥ ॥अभंग॥ महाराज
राजयांच्या ॥ सत्ताने मी श्रीमंताच्या ॥ ऐके प्रभू पंडितांच्या ॥ त्रिभु
वनाच्या चिज्ज्योती ॥१॥ नमस्कार विश्वालया ॥ ऐसें पार्थे स्तउनि
यां ॥ पुसता जाला त्या अन्वया ॥ बरी दृष्टी न्यासी जे ॥२॥ शास्त्रवि
धीजे सोडोनी ॥ यजन श्रद्धेच्या याजनी ॥ त्याची निष्ठा बोलान नी॥
सत्वरजीं कीं तम ॥३॥ कृष्ण गोपाळ गोवळा ॥ सावळी या गोव्रज खे
ळा ॥ गोपीरमण गोवत्सळा ॥ गोरसचोरा तुकयाच्या ॥४॥१॥ ॥१॥
॥श्लोक॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥ ॥त्रिविधा भवति श्रद्धा दे

हिनां सा स्वभावजा ॥ सात्विकी राजसी चैव तामसी चेति तां शृणु ॥
॥२॥ ॥सम०॥ ॥संस्कारापासूनि श्रद्धा होते जीवांस ते त्रिधा
॥सात्विकी राजसी आणी तामसी तीस आइक ॥२॥ ॥आर्या॥
लोकाचारीं सुक्ता वर्त्तति देहीं स्वभावजा भक्ती ॥ सात्विक राजस ता
मस त्रिविध घडते चि ऐक बायुक्ती ॥२॥ ॥दोहरा॥ ॥श्रद्धा नर
ककी तिन बिध होत जक सहज सुभाय ॥ सात्विक राजस तामसी सु
न यतिन के पाय ॥२॥ ॥ओवी॥ ॥देव ह्मणे गा अर्जुना ॥ श्रद्धा
त्रिविध असे जाणा ॥ सात्विक राजस तामस माना ॥ तें आतां आ
इके ॥२॥ ॥अभंग॥ ॥ बोले रुक्मिणीचा कांतु ॥ रुक्मवस्त्र
विराजितु ॥ रुक्मांगदी रुक्मवंतु ॥ रुक्मीयाचा मेहुणा ॥१॥ ऐके
कपींद्रकेतना ॥ खगेंद्रध्वज प्रिय अर्जुना ॥ सुरेंद्र देवाधिनंदना ॥
मज योगींद्राप्रिय तूं ॥२॥ श्रद्धा संस्कारापासूनी ॥ त्रिधा होतीजी
वामनीं ॥ सात्विक आणि राजसीनी ॥ तामसीजे तिसरी ॥३॥ ऐ

क ऐसी याचि घी धा ॥ वेणी माया शिरी मुग्धा ॥ वरीडा गिणे प्रसिद्धा ॥
॥२॥ तुका जडीजडीतें ॥४॥२॥ ॥श्लोक॥ ॥ सत्वानुरूपा सर्वस्य श्र
द्धा भवति भारत ॥ श्रद्धामयोऽयं पुरुषो यो यच्छ्रद्धः स एव सः ॥३॥
॥समः॥ ॥ जसें सत्व तसी श्रद्धा होतें सर्वांसि भारता ॥ ज्यांची
श्रद्धा तेंचि हो तो जीव श्रद्धामय स्वयें ॥३॥ ॥आर्या॥ सर्वांच्या स
त्वरज श्रद्धेची ही घडे तशी सोय ॥ श्रद्धामय हा पुरुष श्रद्धा जें ज्या सतो
चि तो होय ॥३॥ ॥दोहरा॥ ॥ परंपरा हि जानिकें श्रद्धा होत समान
॥ श्रद्धामय पुरुख है श्रद्धा ता हि समान ॥३॥ ॥ओवी॥ सत्वरू
प श्रद्धा सर्वांसी ॥ परी ज्याची भक्ती ते परियेसी ॥ तो पुरुष श्रद्धायुक्त
ज्या देवांसी ॥ तो तद्रूप होय ॥३॥ ॥अभंग॥ ॥ जैसें सत्व तैसी
श्रद्धा या जीवांसी ॥ कीं भक्ती देवांसी नेमीलीगा ॥१॥ हो नरे सर्वां या भा
रता च्या राया ॥ धरा आधीं पायां बळकरी ॥२॥ ज्याची श्रद्धा तोची हो ॥२॥
तो सव्यसाची ॥ कीळ कीं नळाची प्रतिष्ठा ते ॥३॥ जीव श्रद्धामय नेमु

गी० ची हा स्वयें ॥ तुका म्हणे मायमीच जेसा ॥४॥३॥ ॥श्लोक॥ ॥ अ०
यजंते सात्विका देवान्यक्षरक्षांसि राजसाः ॥ प्रेतान्भूतगणांश्चा ॥१७॥
न्ये यजंते तामसा जनाः ॥४॥ ॥समः॥ ॥ देवां यजिति सत्वा
ढ्य यक्षरक्षांस राजस ॥ तामस प्रेत भूतांच्या गणास यजितीजन ॥
॥४॥ ॥आर्या॥ ॥ सात्विक देवगणातें राजस ते यजिति यक्षर
क्षातें ॥ भूत प्रेतगणातें इतर हि तामस धरोनि लक्षातें ॥४॥ दोहरा
देव सेवे सात्विकीं राजस राछ्छस य ॥ भूत प्रेत गण तें जजन न रजू ताम
स पछ ॥४॥ ॥ओवी॥ ॥ सात्विक देवांतें यजिती ॥ राजस यक्ष
गणांतें पूजिती ॥ प्रेत भूतांतें यजिती ॥ ते तामस जाणावे ॥४॥ ॥
॥अभंग॥ ॥ सत्वाढ्य तो देवा भजे अर्पी भावा ॥ भूपार्थ सचीवा
सेवा जैसी ॥१॥ राजस ते यक्षा भजती गा रक्षा ॥ गोरस सापेक्षा कुर्वा
ळीगा ॥२॥ तामस भूत प्रेतीं आयुष्य वेंचीती ॥ सिंदीछाये प्रती मध
पीगा ॥३॥ तैसें आघोरी ते वेचुनी धनातें ॥ राजी तुका यातें न करीती

।।४।।४।। ।।श्लोक।। ।।अशास्त्रविहितंघोरंतप्यंतेयेतपो
।।३।। जनाः।।दंभाहंकारसंयुक्ताःकामरागबलान्विताः।।५।। सम०।।
शास्त्रींनाहींबोलिलेंतेंकरितीघोरजेंतप।।दंभेंकामेंअहंकारेंविष
यप्रीतिच्याबळें।।५।। ।।आर्या।। ।।करितीघोरतपातेंजन
जेकुंतीरकता अशास्त्रोक्त।।दंभाहंकारचित्तआणिकतेकामरागब
ळसक्त।।५।। ।।दोहरा।। ।।अशास्त्रताजेकरेनबेदमतजेहोय
भरेदंभअहंकारसोंकामरागसबगोय।।५।। ।।ओवी।। अशा
स्त्रविहितेंघोरें।।जोतपकरीअविचारें।।अहंदंभेंअपारें।।कामक्रो
धेंबांधला।।५।। ।।अभंग।। ।।शास्त्रजेंनसांगेंतेथेंरात्रींजागे।।
प्रेतावरीआंगेंपढेमंत्र।।१।।घोरतपकेसेंजोडीजीवहिंसे।।नेणेती
र्थींपीसेंपर्वकाळ।।२।।दंभेंकामेंकिंवाअहंकारव्हावा।।भल्यावरी
दावाचालऊनी।।३।।विशेषप्रीतीच्याबळेंहीमतीच्या।।चेष्टातुक ।।३।।
याच्याआरंभीती।।४।।५।। ।।श्लोक।। ।।कर्षयंतःशरीर

गी० स्थंभूतग्राममचेतसः।।मांचैवांतःशरीरस्थंतान्विद्ध्यासुरनिश्च अ०
यान्।।६।। ।।सम०।। ।।करितीक्षीणदेहातेंजीवात्माआंतमी ।।१७।।
तया।।मजहीपीडितीमूढत्यांचेआसुरनिश्चय।।६।। ।।आर्या।। ।।
शोषितिनिजपरदेहींभूतग्रामासजाणतूंसूज्ञा।।पीडितिहृदय
स्थामजत्याअसुरनिश्चयेंमहाअज्ञा।।६।। ।।दोहरा।।पंचभू
तजेदेहमेंतिनकोंबेठकदेत।।हियमोंमोकोंहनततेअसुरअचेत।।६।।
।।ओवी।। ।।शरीरींपंचभूतेंपीडिती।।मलादेहींकष्टहोती।।ऐसे
जेपुरुषअसती।।तेअसुरजाण।।६।। ।।अभंग।। ।।करितीदेह
क्षीणहाचीअवगुण।।नपाहलीसीणउभारिती।।१।।आंतमीजीवा
त्मापीडितांआक्रंदे।।नेणतीगामदेंमस्तीऐसी।।२।।देवोमींसर्वांस
मजदेतीत्रास।।कायत्यामूढांसहासूरडूं।।३।।असुरहेंचिन्ह नि
श्चयसांगून।।सांगेंआनअन्नतुकयासी।।४।।६।। ।।श्लोक।।आहा
रस्त्वपिसर्वस्यत्रिविधोभवतिप्रियः।।यज्ञस्तपस्तथादानंतेषांभे

दभिमशृणु ॥७॥ ॥सम०॥ ॥ आतां आहार हीसर्वांत्रिवि
धप्रियहोतसे॥ यज्ञहीतपहीदान त्याचेहेभेद आइक॥ ७॥ ॥
॥आर्या॥ ॥सर्वांचाआहार त्रिविधप्रियसत्य हें मनीं आण॥
तपआणियज्ञदानहियांच्याभेदास ऐकुनीजाण॥ ७॥ **दोहरा**॥
तीनभोतिआहारइहसबकोंरोचकहोय॥जग्यदानतपभेदयहमो
सोंरकुनतुसोय॥ ७॥ ॥**ओवी**॥ ॥ सर्वांजीवांचाआहार॥ त्रिवि
धआवडतीप्रकार॥ यज्ञतपदानसार॥ तेंतूं आइक॥ ७॥ **अभंग**
आतांसर्वांगोष्टीमाजीघेजेश्रेष्टी॥आहारपरमेष्टीनेमीतसे॥ १॥त्या
सारीखेंहोतंगुणदेहोत्पत॥ त्रिवीधभासतआहारजो॥ २॥ त्रिवर्गी
सीप्रीयसांगूयथान्याय॥ मगदाऊंप्रत्यययज्ञांचागा॥ ३॥ तपआ
णीदानभेदघेऐकून॥जरीतूंसज्ञानतुकयाऐसा॥ ४॥ ७॥ **श्लोक**
आयुःसत्वबलारोग्यसुखप्रीतिविवर्धनाः॥ रस्याःस्निग्धाःस्थि
राहृद्या आहाराःसात्विकप्रियाः॥ ८॥ ॥**सम०**॥ करितीबळआ

रोग्यसुखप्रीत्यादिवृध्धिजे॥ स्थिरस्निग्धरसेंयुक्त आहार प्रियसा
त्विकां॥ ८॥ ॥**आर्या**॥ ॥आयुष्यासहबळसुखहर्षप्रदकरिति
रोगसंहार॥ सस्नेहमनोज्ञसुरस आवडतीसात्विकांस आहार॥ ८॥
दोहरा॥ ॥सुंदरथीरअतिचीकनोसात्विकप्रीयआहार॥ आयुस
त्वअंगबलप्रीतवढावनहार॥ ८॥ ॥**ओवी**॥ ॥ सत्वआयुष्य
बलआहार॥ वाढवीसुखप्रीतिविस्तार॥ गोडआंबटतिखटप्रका
र॥ प्रकारतेहीसांगतों॥ ८॥ ॥**अभंग**॥ ॥आयुष्यासीवरें
सत्वआवतरे॥बळआणीबारेवैराग्यये॥ १॥ सुखप्रीतीलागीक्षुधेदेतूं
चांगी॥स्थिरस्निग्धआंगींरसेंयुक्त॥ २॥आहारहाप्रीयसात्वीकास
होय॥ गोरसकींप्रियशर्करादी॥ ३॥ गोधूमतांदूळसत्वींमूगदाळ॥
तुकींशाखाफळतुंबीऐसें॥ ४॥ ८ ॥**श्लोक**॥ कट्वम्ललवणात्युष्ण
तीक्ष्णरुक्षविदाहिनः॥आहारराजसस्येष्टादुःखशोकामयप्रदा॥ ९॥
॥**सम०**॥ ॥अत्युष्णक्षारकट्वम्लरुक्षतीखटदाहक॥ आहार

राजसांइष्टदुःखशोकव्यथाप्रद॥१॥ ॥आर्या॥ दाहकअम्लप्रक
टू क्षारतिखटरुक्षजी वघेणारे॥ आहारराजसांचे रोगप्रदुःखशोकदे
णारे॥१॥ ॥दोहरा॥ ॥दाहकरुखोउष्णकटु तिख्छनखाटखार
शोकरोगदुःखदेतहै राजसयह आहार॥१॥ ॥ओवी॥ कटुआंब
टखाररत्तीक्ष्ण॥तिखटकोरडे अतिउष्ण॥अन्नराजसांचेंजाण॥दुः
खशोकहोतीतयां॥१॥ ॥अभंग॥ ॥उष्णोंजीभपोळीक्षारसिं
धुउकळी॥कढूतेंउगळीउदरस्था॥१॥ आम्लेदंतूहालेशुष्कनिर्जिवजा
ले॥आणीवीनभालेतिखेंखाय॥२॥ खातांनाकींमुखीं धूरउठेकींदुः
खी॥ सर्वांगासशोखीचैननदी॥३॥ आहारराजससद्यफळत्यास॥
शोकभययासह्लणेतुका॥४॥१॥ ॥श्लोक॥ ॥ यातयामंगतर
सं पूतिपर्युषितंचयत्॥उच्छिष्टमपिचामेध्यंभोजनंतामसप्रियम्॥
॥१०॥ ॥सम०॥ ॥सिजोनिलोटलाकाळबाळलेंविटलेंशिळें॥ ॥५॥
उच्छिष्टेंअपवित्रेंतींभोजनेंतामसांप्रिय॥१०॥ आर्या॥उच्छिष्टअ

शुचिगतरसशीळेंनीळेंजयाशिअतिघाण॥आहारतामसालाआवड
तीपांडवाअसेंजाण॥१०॥ ॥दोहरा॥ ॥जाहीरंधेपहरगयो
वासोउद्वेगबसाय॥झूठेअपवित्रजुयेहिभोजनतामसखाय॥१०॥
॥ओवी॥ ॥अमंगळचवीहीन॥ शिळेंविटलेंतेंजाण॥उच्छिष्ट
अमंगळभोजन॥तामसांचें॥१०॥ ॥अभंग॥ सीजुनीलोटला
काळबहुगेला॥उठेपदार्थाला घाणीजेथें॥१॥ वाळलीकाचरीरस
नाअंतरीं॥ चिरलेंपरोपरीफेंसावलें॥२॥ सीळेंह्मणिजेमांसाव्याघ्र
सडवीजेसा॥ सदन्नाबुरसावाटेतेंवी॥३॥ विदारिलेंशुनेंवत्सेंबाळ
काने॥ अंतुराहेतेअन्नेराडीकरी॥४॥ अपवित्रआहारअपवित्रआ
चार॥तामसप्रकारतुकानिंदी॥५॥१०॥ ॥श्लोक॥अफला
कांक्षिभिर्यज्ञोविधिदृष्टोयइज्यते॥ यष्टव्यमेवेतिमनः समाधाय
ससात्विकः॥११॥ ॥सम०॥ ॥फळांचीदकुनीकांक्षायजि
तीविधिदृष्टिनें॥यजावेंचिअशायेकाभावेंतोयज्ञसात्विक॥११॥

॥आर्या॥ ॥ सात्विकयज्ञफळेच्छाविरहितएकाग्रचित्तसंयुक्त॥
॥६॥ वेदाज्ञाचियजावेंकरिजेतोह्मणूनिशास्त्रविध्युक्त॥११॥ दोहरा॥॥
विधिविधानसोंजोकिजियेंछांडफलनकीआस॥समाधानधरिहिय
मेंसात्विकजग्यबिलास॥११॥ ॥ओवी॥ ॥फळेच्छाटाकुनी॥
यज्ञकरीभक्तिकरूनी॥येकासयेकनिष्ठभजनी॥ऐसायज्ञसात्वि
कांचा॥११॥ ॥अभंग॥ ॥नाहींफळकांक्षावृत्तीनिरापेक्षा॥
तुळसीच्यावृक्षापरीसेवा॥१॥विधिडोळयानेंयजनींहवनें॥बापालेकी
मानेअलिसत्वें॥२॥यजावेंतेअशायेकाजगदीशा॥गुरुत्वेंहुताशा
प्रतीपाळी॥३॥सात्विकांचायज्ञहाचीभावरूज्ञ॥सांगीतलाप्राज्ञ
ह्मणेतुका॥४॥११॥ ॥श्लोक॥ ॥अभिसंधायतुफलंदंभार्थ
मपिचैवयत्॥इज्यतेभरतश्रेष्ठतंयज्ञंविधिराजसम्॥१२॥ सम०
फळांच्याअनुसंधानेंदंभार्थअथवायजी॥यज्ञतोभरतश्रेष्ठाजाण ॥६॥
केवळराजस॥१२॥ ॥आर्या॥ ॥इच्छाधरुनिफळाचीकरि

अ०
गी० जेतोत्यांतदंभहीअसतो॥भारतकुळावतंसाकौंतेयाजाणयज्ञराजसतो ॥१७॥
॥दोहरा॥ ॥करिकेफलकीकामनाओरदंभकेभाय॥ऐसेजोजग्य
हीकरेसोहेराजसदाय॥१२॥ ॥ओवी॥ ॥दंभेंकर्मजेंकरीमनें॥
फळइच्छातेणें॥भरतश्रेष्ठाऐसेंभजणें॥तेंकर्मराजसजाणावें॥१२॥ ॥
॥अभंग॥ ॥अभिळासफळींच्युतवृक्षामाळी॥पाळीतकर्दळीतें
वीयज्ञ॥१॥दंभार्थचोहरीदावीतुकोल्हाटी॥यज्ञींहादवरीतयामानें॥
॥२॥भरतश्रेष्ठायज्ञराजसाचेंचिन्ह॥घ्यावेंवोळखूनकेवळगा॥३॥तु
कयासीअर्थकळलाराजस्वार्थ॥प्रपंचपरमार्थचाळीतसे॥४॥१२॥ ॥
॥श्लोक॥ ॥विधिहीनमसृष्टान्नंमंत्रहीनमदक्षिणम्॥श्रद्धाविर
हितंयज्ञंतामसंपरिचक्षते॥१३॥ ॥सम०॥ ॥हीनजोविधिमं
त्रेंहीअन्नशांतिनदक्षिणा॥श्रद्धारहितजोयज्ञतोतोतामसबोलिजे
॥१३॥ ॥आर्या॥ ॥श्रधामंत्रविधीहिनज्यांतहिदक्षिणानसे
अन्न॥पार्थासर्वज्ञमुनीतामसहायज्ञबोलतीभिन्न॥१३॥दोहरा॥

बिनअन्नबिनदछ्छनाबिनामंत्रविधिहीन॥बिनश्रध्धाजग्यहिकरेसोता
मसहेलीन॥१३॥ ॥ओवी॥ ॥वेदशास्त्राविरहित॥श्रध्धानाहींआ
णिकरित॥मंत्रहीनदक्षिणारहित॥तोतामसयज्ञबोलिजे॥१३॥ ॥
॥अभंग॥ ॥नाहींविधीनाहींमंत्रुपुरापाही॥अन्नशांतीतेहीरू
नाटगा॥१॥दक्षिणातेकैसीदक्षिणादिसेसीं॥दावीआणितेसीयम
रूपा॥२॥श्रध्धाउदरींनसेउगेभलत्यामीसें॥लोकींसांगतसेसत्का
रूनी॥३॥तामसयजनजाणसीसज्ञान॥आतांसत्वचिन्हदावीतुका
॥४॥१३॥ ॥श्लोक॥ ॥देवद्विजगुरुप्राज्ञपूजनंशौचमार्ज
वम्॥ब्रह्मचर्यमहिंसाचशारीरंतपउच्यते॥१४॥सम०॥ ॥
देवद्विजगुरुज्ञानीपूजाशुध्दिअवक्रता॥ब्रह्मचर्यअहिंसाहेशारीरत
पबोलिजे॥१४॥ ॥आर्या॥ ॥देवप्राज्ञद्विजगुरुपूजनतेंब्रह्मच
र्यआहिंसा॥शौचार्जवसहह्मणतीशारीरतपेंनहोयनरहिंसा॥१४
॥दोहरा॥ ॥ग्यानीगुरुद्विजदेवकोंपूजनेंशुचिमृदुहोय॥ब्रह्मच

र्यहिंसातजेतपसीहेरुखीहोय॥१४॥ ॥ओवी॥ ॥देवगुरुब्रा
ह्मण॥तयांचेंभक्तिसहपूजन॥ब्रह्मचर्यअहिंसाजाण॥तेंतपशरी
राचें॥१४॥ ॥अभंग॥ ॥देवद्विजगुरुभजेयेकभावें॥भिन्न
त्यान्च्यानावेंनजालाजो॥१॥प्राज्ञपरीयसापूजनींधीवसा॥शुध्दिवं
तकेसाअवक्रतें॥२॥ब्रह्मचर्यखरेंस्त्रीकडेनामोहर॥अहिंसक
सारेंकर्मजाळ॥३॥हेंचीदेहतपजाणावेंअर्जुना॥वाचीकान्यागु
णावर्णीतुका॥४॥१४॥ ॥श्लोक॥ ॥अनुद्वेगकरंवाक्यंसत्यं
प्रियहितंचयत्॥स्वाध्यायाभ्यसनंचैववाङ्मयंतपउच्यते॥१५॥
॥सम०॥ ॥नेदीक्लेश असेंवाक्यसत्यहीप्रियहीहित॥वेदवेदा
र्थअभ्यासवाचेचेंतपबोलिजे॥१५॥ ॥आर्या॥अक्लेशकर
वचनजेंस्वाध्यायाचासदेवअभ्यास॥सत्यप्रियहितह्मणतीवा
ङ्मयतपहेंचिविदितअभ्यास॥१५॥ ॥दोहरा॥भयनकरेजो
प्रियवचनहितकारीसंतभाय॥करेवेदअभ्यासपुनीवाचकतप

याआय॥१५॥ ॥ओवी॥ ॥परापवादहीनबोले॥सत्यप्रिय
हितबोलिलें॥वेदपठणींमंत्रींअथिले॥तेंतपवाचिकगापार्था॥१५
॥अभंग॥ ॥नेदीकष्टश्रोत्याऐसेंजें बोलणें॥प्रेमपाल्हावणें
साधुवच्छी॥१॥परीतेंगासत्यप्रियपराहीत॥कींवेदवेदांतपाहाणें
गा॥२॥नित्यपाठकरीसिकावेंहव्यास॥जनह्मणतीव्यासअवत
रला॥३॥वाचेंचेंहेंतपजाणावेंविभक्त॥मनाचेंहीइछुतुकातुसे
॥४॥१५॥ ॥श्लोक॥ ॥मनःप्रसादःसौम्यत्वंमौनमात्मविनि
ग्रहः॥भावसंशुद्धिरित्येतत्तपोमानसमुच्यते॥१६॥ ॥सम०॥
मनप्रसन्नतामौनसौम्यत्वमननिग्रह॥चित्तींनिष्कामताऐसेंबोलि
जेतपमानस॥१६॥ ॥आर्या॥ ॥चित्तप्रसन्नमौनहिमननिग्रह
आणिभावसंशुद्धी॥सौम्यत्वहियापरिहेंमानसतपबोलतीमहाबु
धी॥१६॥ ॥दोहरा॥ ॥मनप्रसादअरुसौम्यतामृदुबिंद्रिनिग्र
हमौन॥भावशुध्ययोकहतहोंमानसतपसीतोन॥१६॥ओवी

मननिश्चळकरीशांत॥कांहींनबोलेअसत्य॥आत्मशुध्दनिश्चित॥
तपहेंमानसाचें॥१६॥ ॥अभंग॥ ॥मनप्रसन्नतामौनीध्यानीं
वागे॥सौम्यत्वेंनपांगेंचांचल्यतें॥१॥निग्रहमनाचाचित्तांतनिष्काम॥
सदास्मरेरामकृष्णाहरी॥२॥मानसहेंतपजाणावेंफाल्गुना॥आतां
सत्वगुणाऐकतुकीं॥३॥१६॥ ॥श्लोक॥ ॥श्रध्दयापरयातप्तंतप
स्तत्त्रिविधंनरैः॥अफलाकांक्षिभिर्युक्तैःसात्विकंपरिचक्षते॥१७
॥सम०॥ ॥केलेंजेंपरमश्रध्देंकरूनितपतेंत्रिधा॥विनाफळेच्छा
जेंयुक्ततपसात्विकबोलिजे॥१७॥ ॥आर्या॥ ॥परमश्रध्देंक
रुनीयात्रिविधतपेंमनोजयींनरजे॥त्यजुनिफळेच्छातपतीसात्वि
कतपजाणमिश्रितेंनरजें॥१७॥ ॥दोहरा॥ ॥श्रद्धासोंजोनरत
पकरेसोहैतीनोभात॥फलइच्छाछोडकरेसोहिसात्विकहोत॥१७
॥ओवी॥ ॥जेंकरणेंतेंश्रध्देंसहित॥नरतपत्रिविधकरीत॥तें
सात्विकह्मणत॥तपसात्विकांचेंजाणपां॥१७॥अभंग॥महाश्र

॥१॥ धें केलें जें कां आराधन ॥ त्रिधा तें करून तप लागीं ॥ १ ॥ फलेच्छा वां
चूनी निष्ठायुक्त वाल्हा ॥ जेवीं बैसवीला नारदानें ॥ २ ॥ अथवा वामदे
व कपिल दत्तात्रेय ॥ त्यांच्या पडे पाय निष्कामत्वें ॥ ३ ॥ सात्वीक हें तप
ऐका वें रेकृष्णा ॥ राजसाची तृष्णा वर्णीं तुका ॥ ४ ॥ १७ ॥ श्लोक ॥
सत्कारमानपूजार्थं तपो दंभेन चैव यत् ॥ क्रियते तदिह प्रोक्तं राजसं
चमलध्रुवम् ॥ १८ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ सन्मान पूजा श्लाघार्थ आ
णि दंभें करूनि ही ॥ करिती राजस तपें तें चंचळ अशाश्वत ॥ १८ ॥ ॥
॥ आर्या ॥ ॥ सत्कार मान पूजा यास्तव ज्यांचा असे समारंभ ॥
ह्मणती चंचल अध्रुव राजस तप हें जया मधें दंभ ॥ १८ ॥ दोहरा ॥
पूजा आदर मान सों और दंभ के काज ॥ सो तप राजस करे तहें चंचल
छनिक समाज ॥ १८ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ सन्मान पूजा करूनी ॥ दुर्भ
र्छना दंभें करूनी ॥ हे राजस गुण जाणोनी ॥ अशाश्वत चंचळ ॥ १८ ॥१॥
॥ अभंग ॥ ॥ सन्मान चाडा वा पूजा घेणें लोकीं ॥ मानी बुध्दी साकी

गी० उघडीना ॥ १ ॥ श्लाघ्यें धरी पड पआणी दंभ भारी ॥ राजस अघ धारी ॥ अ०
त पतें गा ॥ २ ॥ चित्रीं गंगाजळ जवळी कनित्य ॥ आदर्शीं असत्य ध ॥ १७ ॥
न जे सें ॥ ३ ॥ चंचळ अशाश्वत पार्थिवा जाणावें ॥ आतां तामा ध्यावें
तुका त्याज्य ॥ ४ ॥ १८ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ मूढग्राहेणात्मनो यत्पीड
या क्रियते तपः ॥ परस्योत्सादनार्थं वा तत्तामसमुदाहृतम् ॥ १९ ॥
॥ सम० ॥ ॥ मूढत्व आग्रहें स्वात्मपीडेनें करिती तप ॥ शत्रूच्छादन
कामें वा ह्मणावें त्यास तामस ॥ १९ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ मोहें दुराग्रहें
जें करिजे तें इच्छुनी च पर घात ॥ अपुल्या तें पीडीजे तामस तप ह्मण
ति दे अधः पात ॥ १९ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ देहकों दुःख दे मूढ हे हट सों
जो तप होय ॥ परकों कष्ट दिखाय हित्ता मस तप यहि जोय ॥ १९ ॥ ॥
॥ ओवी ॥ ॥ मूढत्व जाला अंगिकारी ॥ आणि पीडारूप तप करी
दुसरीया सिधिःकारी ॥ तामस तप जाण गा ॥ १९ ॥ अभंग ॥ ॥
किं मूढत्वें आग्रहें स्वात्मया पीडूनी ॥ स्वमांस रक्तानी देती बळी ॥ १ ॥

॥१०॥ चाउगेकरीमनस्वीउपास॥इंद्रियतापासचटचीतपें॥२॥तेशत्रुमारा
वेउच्चारणव्हावें॥कामपूरवावेइच्छेजोगे॥३॥तेंनामसगापार्थातप
खांजाणावें॥आतांसत्वाभावेंगायतुका॥४॥११॥ ॥श्लोक॥ ॥
दातव्यमितियद्दानंदीयतेऽनुपकारिणे॥देशेकालेचपात्रेचतद्दानं
सात्विकंस्मृतम्॥२०॥ ॥समश्लो०॥ ॥देणेंविहितयाभावेंदेविना
उपकारिंजो॥देशींकाळींहिपात्रींहीदानसात्विकबोलिजे॥२०॥ ॥
॥आर्या॥ ॥द्यावेंह्मणउनिदीजेप्रत्युपकारार्थहेंनकरीजेतें॥देशीं
काळींपात्रींसात्विकहेंदानह्मणतिमुनिजेते॥२०॥ दोहरा॥ दानदे
उपकारबिनपात्रबिप्रकूंदेख॥देसकालकोंजानिकेंसात्विकदान
बिसेख॥ ॥ओवी॥ ॥यथाशक्तिदानदेणें॥पात्रापात्रविचा
रकरणें॥उपकाराविणदेणें॥हेंसात्विकदानबोलिजे॥२०॥ ॥
॥अभंग॥ ॥देणेंविहीतकींययाभावेंपार्था॥नदावीसर्वथा
उपकारजो॥१॥अंगारसछेदचीझीजचीचंदन॥हरासलेपनजेसें ॥१०॥

गी० त्याचें॥२॥पडेपूर्णाहूतीमहायज्ञींजेसी॥पात्रकाळदेशींसत्वदान अ०
॥३॥तुकाह्मणेऐकारजोगुणकेसा॥चोरमानीजेसाधनाढ्यासीं॥ ॥१७॥
॥४॥२०॥ ॥श्लोक॥ ॥यत्तुप्रत्युपकारार्थंफलमुद्दिश्यवापुनः
॥दीयतेचपरिक्लिष्टंतद्राजसमुदाहृतम्॥२१॥ ॥सम०॥जेंकाप्र
त्युपकारार्थअथवाफळइच्छुनी॥अथवाकष्टमानूनीदेणेंतेंदानरा
जस॥२१॥ ॥आर्या॥ ॥प्रत्युपकारासाठींफळइच्छेनेंहिचि
त्तखेदानें॥जेंजाणदेइजेतेंराजसऐसेंचह्मणतितींदानें॥२१॥ ॥
॥दोहरा॥ ॥कीजेजोउपकारकोंफलकीआसामान॥दीजेजोअति
कष्टसोंराजसताहीमान॥२१॥ ॥ओवी॥ ॥सेवाकरऊनदानक
री॥फलइच्छूनिकर्मकरी॥कष्टमानूनियांअंतरीं॥देणेंदानराज
स॥२१॥ ॥अभंग॥ ॥प्रत्युपकारार्थजोकांसावधान॥पक्षा
सीप्रधानआमंत्रिजे॥१॥सोयन्याआग्रहआहेरीतेदृष्टी॥फळापे
क्षापोटींवाहेतैसी॥२॥देणेंघडेजरींयद्यपीनिष्काम॥तेव्हांवारेया

मस्तूटकेली ॥३॥ दानराजसाचें ऐसें निरोपीलें ॥ आतां तूकीं आलेंत
॥११॥ मांधगा ॥४॥२१॥ ॥श्लोक॥ ॥अदेशकाले यद्दानमपात्रेभ्यश्च
दीयते ॥ असत्कृतमवज्ञातं तत्तामसमुदाहृतम् ॥२२॥ सम०॥ ॥
कुश्चितादेशकाळींही दान देणें अपात्रिंही ॥ असन्मानें हेळनेनें ते तों
तामस बोलिजे ॥२२॥ ॥आर्या॥ ॥देशीं काळीं पात्रीं न देइजे
तेन जांत सत्कार ॥ तामस तें दान ह्मणति करिजे तें जें करोनि धिक्कार
॥२२॥ ॥दोहरा॥ ॥देशकाल जाने नही पात्र देख न हि देय ॥
बिना मान दुर्बच सों तामस दान जु होय ॥२२॥ ॥ओवी॥ अदेशीं
अकाळीं करी ॥ भलतियास भजे जरीं ॥ ज्ञानने णतां असत्कारी ॥ तें
दान गा तामस ॥२२॥ ॥अभंग॥ ॥दानधर्म तमीं नसे संस्का
रु ॥ घडे तरीं घोरु मार्ग ऐका ॥१॥ कुत्सिता त्या देशीं काळ अवकाळे
सी ॥ वांती भूमीं जैसी मिळू आली ॥२॥ आतां तें अपात्र कैसें तरीं ॥११॥
ऐक ॥ नित्याचें पाईक भारापरी ॥ ३ ॥ लाता बुक्या वरी जैसी बोळ

गी० वण ॥ तैसें दान पुण्य अमंगळ ॥४॥ तामस वर्णिला आतां श्रुतीपं अ०
थ ॥ ऐकावें समर्थ ह्मणे तुका ॥५॥२२॥ ॥श्लोक॥ ओंतत्सदि ॥१७॥
तिनिर्देशो ब्रह्मणस्त्रिविधः स्मृतः ॥ ब्राह्मणास्तेन वेदाश्च यज्ञाश्च विहि
ताः पुरा ॥२३॥ ॥सम०॥ ओंतत्स त्रिपदें ब्रह्म बोलिलें लक्षणत्र
य ॥ तेणें पूर्वीं विप्र वेद यज्ञादि विधि बोलिजे ॥२३॥ आर्या ॥ ओंत
त्स त्रिपदानीं ब्रह्माचें नांव बोलिजे त्रिविध ॥ तेणें पूर्वीं केले देव द्विजय
ज्ञ सर्व हे विविध ॥२३॥ ॥दोहरा॥ ॥ओंतत्सत् ब्रह्मके नाम
तिनके तीन प्रकार ॥ बिप्र वेद ओर जग्य तीन कीन्हे पहिले वार ॥२३
॥ओवी॥ ॥ओंतत्सदिति विचारणें ॥ यज्ञदानतपकरणें ॥ ही ब्र
ह्मवादियांची खुण ॥ जाणणें हेंची ॥२३॥ ॥अभंग॥ ओंतत्स
त् त्रिपदें ब्रह्म तें बोलिलें ॥ अवर्णासी केलें नामरूप ॥१॥ त्रिविध ल
क्षणें मानसीं वोळखे ॥ शशी पूर्ण देखे शारदीं जेंवी ॥२॥ तेणें गा पा
र्थिवा पूर्वीं विप्र वेद ॥ यज्ञादि विविध बोलियले ॥३॥ तुकयाच्या द

ये आसगुरुदासा ॥ पुरला धिंवसा तेणें त्याचा ॥ ४ ॥ २३ ॥ श्लोक ॥
॥१२ तस्मादोमित्युदाहृत्य यज्ञदानतपःक्रियाः ॥ प्रवर्त्तंते विधानोक्ताःस
ततंब्रह्मवादिनाम् ॥ २४ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ ह्मणोनि ओं ह्मणुनियां
यज्ञदानतपःक्रिया ॥ वेदवेत्त्यांच्या या नित्य विधिप्रोक्ता प्रवर्तती ॥
॥ २४ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ यास्तव ओमिति ऐसें उच्चारुनि जाण वेद
वेत्त्यांच्या ॥ वर्तति यथाविधीनें तपदान मख क्रिया सदा त्यांच्या ॥
॥ २४ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ क्रियाजग्य और दान तप कहि पहिले ओं
कार ॥ बेदवंत यह कहत बिधी बिधान बिस्तार ॥ २४ ॥ ओवी ॥
ओंतत्सदिति उच्चारण ॥ हें ब्रह्म याचें बोलणें ॥ येणें करी वेद यज्ञ ॥
ब्रह्मनिर्माण झालें पाहीं ॥ २४ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ ह्मणोनि ओंकार
यज्ञदान तप ॥ क्रियेचें स्वरूप बोलविती ॥ १ ॥ वेदवेत्याची यानि
त्याचीया विधी ॥ प्रोक्त यथासिद्धी प्रवर्त्तती ॥ २ ॥ मग जें साधनवि ॥१२॥
नियोगें चांग ॥ सौंदर्याचें अंग अलंकार ॥ ३ ॥ सुखीं ब्रह्मनामहा

गी० तीं सत्वकर्म ॥ विनियोगें वर्म दावी तुका ॥ ४ ॥ २४ ॥ ॥ श्लोक ॥ तदित्य अ०
नभिसंधाय फलं यज्ञतपःक्रियाः ॥ दानक्रियाश्च विविधाः क्रियंते ॥१७॥
मोक्षकांक्षिभिः ॥ २५ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ तो कुंभ ह्मणतां माती कर्म
हीं ब्रह्म तत्पदें ॥ मोक्षार्थ यज्ञदानादि निष्काम करिती असें ॥ २५ ॥ ॥
॥ आर्या ॥ ॥ तदिति उच्चारुनियां फलसंधान हि मनीं न लक्षूनी ॥
करिजेत हि सदा हें तपदान मख क्रिया मुमुक्षूनीं ॥ २५ ॥ दोहरा ॥
तब यह कहि येकरत हे क्रियाजग्य तप दान ॥ फल अभिलाख छांडिके
चाहसुगत निदान ॥ २५ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ मृतिका ह्मणतां कुंभ जा
ण ॥ कर्म ब्रह्म हें अनुमान ॥ मोक्षार्थी करिती यज्ञ तप दान ॥ निःका
म मनानें ॥ २५ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ तो घट ह्मणतां मृत्तिका जाणवे ॥
भूषणीं आघवें भांगारगा ॥ १ ॥ तत्पदीं ज्ञान जें होय कर्म ब्रह्म ॥ बुझे
गूढ वर्म चतुराब्धि ॥ २ ॥ यज्ञदानसारे मोक्षार्थीं च जाण ॥ निःकाम तें
पूर्ण किजे तिहीं ॥ ३ ॥ ऐसें जाणोनियां छेदी संशयास ॥ चधी कोरवां

सतुकाह्मणे॥४॥२५॥ ॥श्लोक॥ ॥सद्भावेसाधुभावेचसदि
॥१३॥ त्येतत्प्रयुज्यते॥प्रशस्तेकर्मणितथासच्छब्दःपार्थयुज्यते॥२६॥
॥सम०॥ ॥सत्यत्वीं आणिसाधुत्वींवर्तेसत्शब्दत्यामधें॥ निः
कामकर्मीसाधुत्वेंपार्थासच्छब्दयोजतो॥२६॥ ॥आर्या॥ ॥
सद्भावेसाधूंहीपार्थासदितिप्रयोगहाहोतो॥तेसामशस्तकर्मीस
च्छब्दवियोजिजेतआहोतो॥२६॥ ॥दोहरा॥ साधुभावसतभा
वसोंसतकोकरतउच्चार॥औरभलेपुनिकरममेंसतकोगावृतसा
र॥२६॥ ॥ओवी॥ ॥भक्तिआणिसद्भाव॥तेथेंसत्कर्मींतोचि
स्वभाव॥तोविविचारितांगाव॥सच्छब्दतोची॥२६॥ अभंग॥
सत्यपणींतेंचसाधूसाचपणीं॥गोप्याचीकरणीप्रगटली॥१॥स
च्छब्देंत्यांतहीवर्ते धनंजया॥कर्मकरूनीयांअलिप्तता॥२॥निःका
मजेंकर्मीसाधुत्वींभारता॥सच्छब्देंयोजितांयेथेंहोई॥३॥मगतू ॥१३॥
जबाधनलगेगोत्रहत्या॥तुकाह्मणेसत्यशास्त्रांचीये॥४॥२६॥

गी० ॥श्लोक॥ ॥यज्ञेतपसिदानेचस्थितिःसदितिचोच्यते॥कर्मचैवत अ०
दर्थीयंसदित्येवाभिधीयते॥२७॥ ॥सम०॥ ॥सच्छब्देंसाधुते ॥१७॥
हीजेयज्ञींदानींतपींस्थितीं॥सच्छब्दार्थेंब्रह्मरूपतेंसत्यात्मककर्म
सत्॥२७॥ ॥आर्या॥ ॥यज्ञींतपींहिदानींजेस्थितिसदिति
ह्मणतिबापाहा॥ब्रह्मार्थकर्महेंजेंवदतीसच्छब्दयासबापाहा॥
॥२७॥ ॥दोहरा॥ ॥जग्यदानतपकीजथीतताहिकहतहेना
म॥जाकेजेकरमहेताकोनिबिसराम॥२७॥ ॥ओवी॥ह्मणून
यज्ञदानतपस्थितीं॥तोसच्छब्दबोलती॥येणेंगुणेंजेकरिती॥स
त्यात्मकसत्यकर्म॥२७॥ ॥अभंग॥ ॥सत्याशब्देंसाधूते
हीजालेसिध्द॥नलगेकर्मबाधब्रह्मत्वांत॥१॥स्थितीत्याचीरूज्ञा
यज्ञींदानींतपीं॥तोतंवचिद्रूपींतच्छब्दार्थ॥२॥तच्छब्दार्थब्रह्म
सत्ऐसेबोलीजे॥कदानउरीजेमहामोन॥३॥मोनतेंहीगलेंअ
टलेंजीवपण॥शिवसाक्षरवूणह्मणेतुका॥४॥२७॥ श्लोक॥

अश्रद्धया हुतं दत्तं तपस्तप्तं कृतं च यत् ॥ असदित्युच्यते पार्थ न च तत्प्रे
॥१४॥ त्य नो इह ॥२८॥ ॥समः॥ ॥ अश्रद्धेनें होम दान तप ही आणि
जें घडे ॥ असत् असाधु बोलावें जितां मेल्यां निरर्थक ॥२८॥ ॥
॥आर्या॥ अश्रद्धेनें केलें तपि जे लें होमिलें दिल्हें लोकीं ॥ जें हें अस
द्दत्ति बाउप योगी तें न इह परलोकीं ॥२८॥ ॥दोहरा॥ श्रद्धावि
न होम ही जजन देत जक सबे अकाज ॥ अर्जुन सो इह असत है यह
लोक नहीं साज ॥२८॥ ॥ओवी॥ ॥ दान होम अश्रद्धेनें ॥
तप हवन कां करणें ॥ असत्साधु नेणें ॥ मेल्या जितां निरर्थक ॥२८
॥अभंग॥ ॥ परी केले होम संभ्रम दानांचा ॥ जरी कां श्रद्धेचा
लेश नाहीं ॥१॥ तपादी साधनें केलीं लोकेषणा ॥ व्यर्थ भूरें वेसीणा
आदरीलें ॥२॥ प्रेतास भूषणें लग्न नपुंसका ॥ विध्वंसनें रंका श्रृंग
रंगा ॥३॥ असत् तें असाधु जीत अथवा मेलें ॥ तुकया मुकलें य ॥१४॥
ह परी ॥४॥ ॥इति श्रीमद्भगवद्गीतासु योग शास्त्रे श्रीकृष्णार्जु

गी० नसंवादे श्रद्धात्रय विभाग योगो नाम सप्तदशोऽध्यायः ॥१७॥ अ०
॥वामनकृत॥ ॥इति टीका समश्लोकी अध्यायीं सतरावि ॥१७॥
ऱ्या ॥ श्रीपार्थसारथी कर्ता जो वामन मनोरथी ॥७॥ अभंग ॥
ऐसा गीता गर्भ सत्रावा प्रसंग ॥ जाला येथें सांग हरी रूपें ॥१॥
ज्यां त्रगुण भाग सेव रीं अध्यात्मा ॥ बोलीला भक्तात्मा पार्थीवासीं
॥२॥ आतां कळस अध्याय बोले परीणामी ॥ योगीया विश्रामीं घ
डे तुकीं ॥३॥ १७ ॥ ॥इति गीतार्थबोधिन्यां श्रीमद्भगव
द्गीताटीकायां सप्तदशोऽध्यायः ॥१७॥ ॥७॥ ॥७

॥ श्रीगणेशायनमः॥ ॥वामनकृत॥ ॥ओंतत्सत्‌यानिहिपदींब्रह्मि
चेंलक्षणत्रय॥बोलोनिपूर्वअध्यायींकर्मयोगींचयोजिलें॥१॥शंक
लापार्थएथेंकींश्रवणेंब्रह्मलक्षणें॥कळावेंश्रवणेंआधींश्रुतिसंन्या
सबोलती॥२॥यज्ञादितोगृहस्थासीबोलिलेंनयतीसहें॥गृहस्थासि
कसेतेव्हांकर्मीब्रह्मत्वआकळें॥ यालागिपंचमींषष्ठींअध्यायींकर्म
योगजो॥निःकामईश्वरोद्देशेंतोचिसंन्यासबोलिला॥४॥संन्यस्य
श्रवणंकुर्यात्‌म्हणुनिश्रुतिबोलते॥तेव्हांतोहाचिसंन्यासनव्हेआ
श्रमरूपतो॥जरींआश्रमसन्यासेंश्रवणालागियोग्यता॥तरींया
श्रवणायोग्यकसाजालोंगृहस्थमी॥६॥आतांजन्मांतरींहोतोंमी
संन्यासीह्मणोंजरीं॥संन्यस्यश्रवणंकुर्यात्‌याश्रुतीसविरुद्धतें॥
॥७॥द्विजत्वपाउनीवेदह्मणावेह्मणतिश्रुति॥द्विजत्वजन्मांतरीचें
नयेकल्पूंतयेस्थळीं॥८॥वैसोनिनिद्राकरवीयावाक्येंसमयांतरीं
॥होतांजरीबैसलाहाउभ्यानेचनिजोनये॥९॥संन्यस्ययाश्रुतिप

रेंसन्यासाश्रवणामधें॥काळाचेंव्यवधानत्वसर्वथांबोलतांनये॥
॥१०॥संन्यासंश्रवणंकुर्यात्अरसेंश्रुतिनबोलति॥सन्यासंश्रवणं
कुर्यात्ह्मणूनिह्मणतीजरीं॥११॥तरींसन्यस्तशब्दार्थेंपूर्वसन्या
सयोजता॥सन्यस्ययापदेंतोंहीकल्पनानाकधींघडे॥१२॥हाअ
र्थअर्जुनमनींविचारीआणिआपणा॥विनाआश्रमसन्यासजा
लेंश्रवणतोंखरे॥१३॥ऐसेंचियाज्ञवल्क्यादिगृहस्थजनकादिका
॥यालागिजोकर्मयोगतोचिसन्यासनिश्चित॥१४॥आतांमोक्ष
प्रधानांगएकत्यागह्मणेश्रुति॥त्यागेनैकेनह्मणुनीतरीतोत्याग
कोणता॥१५॥न्यासत्यागासिह्मणतीत्यागेसंन्यासबोलिजे॥त
रींसन्यासनसतांमुक्तहेजनकादिक॥१६॥आतांयात्यागशब्देंजो
कर्मयोगजगद्गुरु॥सन्यासत्वेंबोलतांहेतोचित्यागह्मणोंजरीं॥१७॥
नकर्मणानप्रजयाह्मणोनिश्रुतितेचिकीं॥बोलतेत्यागमात्रेंजेमोक्षा ॥१॥
तेंश्रुतिबोलते॥१८॥तरींसन्यासतोकेसाआणिखीत्यागतोकसा॥

गी० पुसोंयाआदिगुरुलांह्मणतांयेथशंकला॥१९॥कींसन्यासद्विविध अ०
हात्यागहीबहुतांपरी॥तरींयादोहिंचेंतत्त्वकायतेंचिपुसोंह्मणे॥२०॥ ॥१८॥
पुसेलअर्जुनअशेंबोलेलश्रीजगद्गुरु॥कर्मयोगींचदावीलसन्यासत्या
गदोनिही॥२१॥काम्यकर्मत्यागत्यांतसन्यासत्वेंनिरूपिल॥त्याग
निःकामकर्मेंजींत्यांचेंहीफळटाकणें॥२२॥नकर्मणाह्मणउनिश्रुति
काम्येंनिषेधुनी॥त्यागेंज्यामोक्षवदतेत्यागतोकर्मयोगचि॥२३॥तो
चिसन्यासपरिहाअर्थनेणोनिअर्जुन॥पुसतोह्मणुनीकृष्णअर्थहाचि
निरूपिल॥२४॥निःकामकर्मींहाबन्धपितृलोकवदेश्रुति॥यालागी
तोकर्मयोगकर्मेंजींईश्वरार्पित॥२५॥यालागीत्यागशब्दार्थईश्वरा
र्पितकर्मकीं॥नकरीबहुउगलात्यागजोत्यागतोनव्हे॥२६॥यालागी
काम्यकर्मांचात्यागसंन्यासवर्णुनी॥मागुतीसर्वकर्मांचाफलत्याग
हिवर्णिला॥२७॥अन्यथाकाम्यकर्माचात्यागबोलोनिमागुति॥सर्व
कर्मफलत्यागकांबोलेलजगद्गुरु॥२८॥साधकांकींनित्यकर्मस्वयेंनि

फळजे धवां ॥ आतांजीं लौकिकें कर्मेंतत्फलत्यागबोलिला ॥ २९ ॥ ह्मणा
वेंतरि नित्याचा त्यागतो बोलिला नसे ॥ काम्यत्यागें नित्यकर्मकरावें हे
चि बोलिलें ॥ ३० ॥ नित्यकर्मीं तरीं बद्ध पितृलोकवदे श्रुति ॥ बद्ध कें नित्य
कर्मेंही बद्ध कें लौकिकें जसीं ॥ ३१ ॥ बद्ध कें न व्हतीं कर्मे दोन्हीही ईश्वरार्पि
तें ॥ सर्वकर्मफलत्यागें दोहींचें फल टाकणें ॥ ३२ ॥ ह्मणतो याच भा
वेंकीं करावीं ईश्वरार्पितें ॥ करूनि नित्यकर्मेंही न करी ईश्वरार्पण ॥ ३३ ॥
बद्ध कें होतिल तिहीं न चुके वस्तुचा गुण ॥ न लगे मजला मृत्यु ह्मणे तरि
मरे विषें ॥ ३४ ॥ रक्षधान कळतां सेवीत रितो अजरामर ॥ तरि हे शक्ति
वैद्याची कीं वैद्यवचना गही ॥ ३५ ॥ करी रसायण तसा कर्म दे ज्ञान ईश्व
र ॥ यज्ञार्थात्कर्मणोन्यत्र लोकोयं कर्मबंधनाः ॥ ३६ ॥ अध्याया तीस
न्या माजी या श्लोकीं हाचि निर्णय ॥ ३६ ॥ सर्वकर्मफलत्याग ह्मणिजे
कर्म नित्य जें ॥ आणि लौकिक तें सर्व करावें ईश्वरार्पण ॥ ३७ ॥ एस्थळीं ॥२॥
या चि आवें हा सर्वशब्दप्रयोग हि ॥ उगा कर्मफलत्याग येन्हवीं एथ बोल

 ता ॥ ३८ ॥ जो ग्रंथ वामन सुखें कर्मतत्त्व ह्मणोनियां ॥ रचिला हरिनें तें थें हा
निर्णय असा पहा ॥ ३९ ॥ प्रश्न आतां अर्जुनाचा टीका बोलेल एथुनि ॥ ते
थूनियां सम श्लोकीं संगतिश्लोक हे पृथक् ॥ ४० ॥ ॥ अभंग ॥ ॥
अहो ऐकिये ले बोल ॥ आला पार्था आंगीं डोल ॥ १ ॥ आतां सेवटीं अठ
रावा ॥ जाणोनि पूसे वासुदेवा ॥ २ ॥ येथुनि गीता देवी पुजा ॥ जालीवा
चा वीद योजा ॥ ३ ॥ तुकयास महा आनंद ॥ सांगे श्रोतयां गोविंद ॥ ४
॥ श्लोक ॥ ॥ अर्जुन उवाच ॥ ॥ संन्यासस्य महाबाहो तत्त्वमिच्छा
मि वेदितुम् ॥ त्यागस्य च हृषीकेश पृथक्केशिनिषूदन ॥ १ ॥ सम० ॥
संन्यासाचें महाबाहो जाणों मी तत्व इच्छितों ॥ त्यागाचें ही हृषीकेशा
वेगळें केशिसूदना ॥ १ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ संन्यासाचें आणि त्यागा
चें तत्त्वही महाबाहो ॥ जाणों इच्छितसें मी सांग निराळें करोनि मज
बाहो ॥ १ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ त्याग न तत्त्व जानों चाहत न कहियें जु भगवा
न् ॥ तत्त्व और संन्यास कों न्यारो करो वखान ॥ १ ॥ ॥ ओवी ॥ अर्जु

नह्मणेनारायणा॥मीइच्छितोंतत्वलक्षणा॥त्यागआणिसंन्यासहि
कवणा॥वेगळेंकरोनिसांगमज॥१॥ ॥अभंग॥ विनविलाविन
यभावें॥प्राणगोपीचागोरवें॥१॥ ह्मणेअर्जुनसंन्यास॥महाबाहो
नेदीत्रास॥२॥अहोतत्वतेंस्मरतें॥जाणेअजअव्ययातें॥३॥त्यागा
चेहीहृषीकेशा॥केवींनबोलसीकेसा॥४॥माझ्यावरुनतुकयाचें॥
देहजंतुउद्धरायाचें॥५॥१॥ ॥श्लोक॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥
काम्यानांकर्मणांन्यासंसंन्यासंकवयोविदुः॥सर्वकर्मफलत्यागंप्रा
हुस्त्यागंविचक्षणाः॥२॥ ॥सम०॥ ॥ज्ञानीतोंकाम्यकर्माचात्या
गसंन्यासबोलती॥सर्वकर्मफलत्यागत्यागतोईश्वरार्पणें॥२॥ ॥
॥आर्या॥ ॥कर्मेसकामत्यांचात्यागचिसंन्यासजाणतीसूज्ञ॥
सर्वहिकर्मफळाचात्यागचितोबोलतीमहाप्राज्ञ॥२॥ ॥दोहरा॥
कामकरममुगतीनतजेताहिनामसंन्यास॥करमफलनकोत्याग ॥३॥
यहत्यागकहतरुखरास॥२॥ ॥ओवी॥ ॥अर्जुनाहींऐशी॥

कामनाफळेंत्यागशी॥तयाह्मणतीसंन्यासी॥त्यागईश्वरार्पण
॥२॥ ॥अभंग॥ ॥काम्यकर्माचाज्ञानीतो॥विनियोगमनींघे
तो॥१॥त्यागसंन्यासजाणती॥शुद्धआहेज्यांचीमती॥२॥फलत्या
गसर्वकर्म॥येकासांपडलेंवर्म॥३॥ईश्वरार्पणतोत्याग॥जाणेतुका
सारभाग॥४॥२॥ ॥श्लोक॥ ॥त्याज्यंदोषवदित्येकेकर्मप्राहुर्म
नीषिणः॥यज्ञदानतपःकर्मनत्याज्यमितिचापरे॥३॥ ॥सम०॥ ॥
दोषाचेंचपरीकर्मटाकावेंएकबोलती॥टाकूंनयेतेह्मणतीयज्ञदानतप
क्रिया॥३॥ ॥आर्या॥ ॥कोणीसदोषकर्मेंत्यागावींह्मणतिपांड
वाप्राज्ञ॥कोणीह्मणतीहेंनत्यागावेंदानकर्मतपयज्ञ॥३॥दोहरा
करमछांडियेदोखलेकोउकहेयारीत॥जग्यदानतपकरमजिततजे
औरयहनीत॥३॥ ॥ओवी॥ ॥एकदोषरूपह्मणोनिकर्मत्यजिती
॥एकह्मणतीनपयज्ञदानहेंचिकर्माचीगति॥एकऐसेंसांगती॥क
र्मत्यजूनये॥३॥ ॥अभंग॥ ॥परीकर्मजेंदोषाचें॥हृदयभेदी

जाणत्याचें॥१॥ येकबोलतीराकावें॥येणेंबंधनाअल्पुचे॥२॥नयेटा
॥४॥ कूंहीबोलती॥कोणीसमूळत्यागीती॥३॥तपक्रियायज्ञदान॥आहेतु
कयास्वाधीन॥४॥३॥ ॥श्लोक॥ ॥निश्चयंशृणुमेतत्रत्यागेभ
रतसत्तम॥त्यागोहिपुरुषव्याघ्रत्रिविधःसंप्रकीर्त्तितः॥४॥सम०॥
माझानिश्चयआईकत्यागीतूंभरतर्षभा॥त्यागहापुरुषव्याघ्राआहेत्रि
विधबोलिला॥४॥ ॥आर्या॥ ॥त्यागाविषयींनिश्चयऐकावाभार
तास्वचित्तीहीं॥त्रिविधत्यागह्मणोनीवर्णियलाजाणथोरजेतीहीं॥४
॥दोहरा॥ ॥याठौरहीपारथतूंमेरोनिश्चयजान॥तीनभातिकेत्याग
यहअर्जुनचितमेंआन॥४॥ ॥ओवी॥ ॥तोत्यागीनिश्चयेसिआ
इक॥अर्जुनाजाणहेंथोरकवतुक॥तोत्यागत्रिविधलोक॥आचरता
वीदेखतूं॥४॥ ॥अभंग॥ ॥माझानिश्चयआईक॥तुजनसांगूं
माईक॥१॥त्यागीतूंचभरतर्षभा॥वाक्यजाणुनप्रारंभा॥२॥पुरुष ॥४॥
व्याघ्राहात्याग॥जोमीजाणेयथासांग॥३॥बोलिलाहेजोत्रिविधु॥

गी० वर्णीतुकापूर्णबोधु॥४॥४॥ ॥श्लोक॥ ॥यज्ञदानतपःकर्मनत्या अ०
ज्यंकार्यमेवतत्॥यज्ञोदानंतपश्चैवपावनानिमनीषिणाम्॥५॥ ॥ ॥१८॥
॥सम०॥ ॥करावींचनटाकावींयज्ञदानेंक्रियातपें॥पावनेंबुद्धिमंतां
हीयज्ञदानक्रियातपें॥५॥ ॥आर्या॥ ॥दानतपयज्ञकर्महिनत्या
गावेंअवश्यहेंकार्य॥मखदानतपेंकरुनीहोतीपावनमनीषिजेआर्य
॥५॥ ॥दोहरा॥ ॥जग्यदानतपकरमयेहकीजेतजियेनाहि॥
जातेंपंडितजानइन्हेगनतपवित्रनमाहि॥५॥ ॥ओवी॥यज्ञदा
नतपकर्मनटाकावें॥कर्मनिरंतरअवश्यकरावें॥यज्ञदानतपस्व
भावें॥ज्ञानीतोपवित्र॥५॥ ॥अभंग॥ ॥नयेसांडूंतींकरावीं
जेकांकर्मेंमाझ्याजीवीं॥१॥यज्ञदानतपक्रिया॥हींतोंजडासताराया॥२॥पावनेंहीबुद्धिमंतीं॥मार्गुदावणेलोकांती॥३॥यज्ञदान
क्रियातपें॥गेलींतुकयाचींपापें॥४॥५॥ ॥श्लोक॥ ॥एतान्य
पितुकर्माणिसंगंत्यक्त्वाफलानिच॥कर्तव्यानीतिमेपार्थनिश्चितं

मतमुत्तमम्॥ ६॥ ॥सम०॥ ॥ हेंहीमीपणटाकूनीफलत्यागमदर्प
॥५॥ णें॥ करूनिकरणेंमाझेंमतनिश्चितउत्तम॥ ६॥ ॥आर्या॥ कर्मेंस
रव्याकराबीसंगत्यागोनियांफळासहित॥ ऐसेंनिश्चितपार्थासंम
तमाझेंअसेजनासहित॥ ६॥ ॥दोहरा॥ ॥फलछोडेसंगहीतजे
करमकरेचितचाह॥ अर्जुनयेहमेरोमतनिश्चयउत्तमदाय॥ ६॥
॥ओवी॥ ॥फलसंगत्यजोनी॥ नित्यकर्मआचरोनी॥ हेंजाणो
निमनीं॥ उत्तममजमानिलें॥ ६॥ ॥अभंग॥ ॥ हेंहीमीपणत्या
गोनी॥ प्रपंचासहीवंचूनी॥ १॥ फलत्यागमदर्पणें॥ रूरवमुक्तिचें
भोगणें॥ २॥ करोनिमाझेंकरणें॥ जयादासाचेंपाहाणें॥ ३॥ उत्तमम
तहेनिश्चयें॥ तुकाविविकधामियें॥ ४॥ ६॥ ॥श्लोक॥ नियतस्य
तुसन्यासःकर्मणोनोपपद्यते॥ मोहात्तस्यपरित्यागस्तामसःपरि
कीर्तितः॥ ७॥ ॥सम०॥ ॥स्वरूपेंनित्यकर्मांचात्यागशास्त्रें ॥५॥
घडेचिना॥ अविवेकेंकरीत्यागत्यागतामसबोलिला॥ ७॥ ॥

 ॥आर्या॥ ॥न्यासनियतकर्मांचापार्थाकोणासहीकधींनसतो॥
मोहानेंकेलाजरिकर्मांचाजाणत्यागतासमतो॥ ७॥ ॥दोहरा॥
अवसकरणोकरमतोकोंछाडिनदेय॥ जोछोडेअग्यानतेंसोतामस
सगतिलेय॥ ७॥ ॥ओवी॥ ॥नित्यकर्मकरावें॥ कर्मेंकरून
दुणवावें॥ अज्ञानेंत्यजीस्वभावें॥ तामसत्यागबोलिला॥ ७॥ ॥
॥अभंग॥ ॥नित्यकर्मांचास्वरूपें॥ जोकांअनित्यआरोपें॥ १॥
त्यागशास्त्रेंघडेचिना॥ पाहेअज्ञानकल्पना॥ २॥ अविवेकेंकरीत्या
ग॥ मूर्खसहजह्मणेजग॥ ३॥ बोलिजेतोत्यागयेथें॥ तमवुकया
यापंथें॥ ४॥ ७॥ ॥श्लोक॥ ॥दुःखमित्येवयत्कर्मकायक्लेशभ
यांत्त्यजेत्॥ सकृत्वाराजसंत्यागंनैवत्यागफलंलभेत्॥ ८॥ ॥सम०
कष्टेंमानूनजेंकर्मदेहक्लेशभयेंत्यजी॥ केल्यायाराजसत्यागापावे
त्यागफळानतो॥ ८॥ ॥आर्या॥ ॥दुःखह्मणुनिकर्मातेंकाय
क्लेशाचियाभयेंत्यागी॥ नपवेत्यागफळातेंपार्थातोजाणराजसत्या

गी॥८॥ ॥दोहरा॥ ॥येहजानकरमनतजेमतदेहीदुखहोय॥येह
॥६॥ तोराजसत्यागहेयामेंफलनहिकोय॥८॥ ॥ओवी॥दुःखरूप
आहेकर्मसंग॥शरीरकष्टेंभयेंकरीत्याग॥यासह्मणतीराजसजग
येणेंत्यागाचेंफळनाहीं॥८॥ ॥अभंग॥ ॥कष्टमानुनीहेंकर्म॥
नोहेलकींपाळीशर्म॥१॥देहक्लेशभयत्यजी॥जीवेंजीवितासयजी
॥२॥केल्याराजसयात्यागा॥कायफळलाभुअंगा॥३॥तुकाह्मणे
जीचतुरीं॥ध्यावेंसत्वासपदरीं॥४॥८॥ ॥श्लोक॥कार्यमित्येव
यत्कर्मनियतंक्रियतेऽर्जुन॥संगंत्यक्त्वाफलंचैवसत्यागःसात्विको
मतः॥९॥ ॥सम०॥विहितेंह्मणुनीनित्येंकरीमीपणटाकुनी॥म
दर्पणेंफलेंत्यागीत्यागसात्विकबोलिजे॥९॥ ॥आर्या॥कर्मअ
वश्यकरावेंजाणुनिऐसेंकरीनियतकर्म॥त्यागुनिफळअणिसंग
हिसात्विकतोजाणमान्यदेशर्म॥९॥ ॥दोहरा॥करनोकरमअ ॥६॥
वश्ययेहत्यागजुकीजेकरम॥संगओरफलकोंतजेसात्विकत्याग

गी० स्रुधरम॥९॥ ॥ओवी॥ ॥कर्मअवश्यनित्यकरी॥फळाची अ०
अपेक्षानधरी॥ऐसाजोत्यागकरी॥तोसात्विकबोलिजे॥९॥ ॥ ॥१८॥
॥अभंग॥ ॥नित्यविहितेंजाणोनी॥नसांडीतोपूर्णज्ञानी॥१॥क
रीटाकुनीमीपण॥परीनेणेंभागशीण॥२॥कृष्णार्पणयालागा
फळत्यागेंमहाभागा॥३॥त्यागसात्विकबोलणें॥तुकासांगेलाभ
घेणें॥४॥९॥ ॥श्लोक॥ ॥नद्वेष्ट्यकुशलंकर्मकुशलेनानुषज्जते
॥त्यागीसत्वसमाविष्टोमेधावीछिन्नसंशयः॥१०॥ ॥सम०॥ ॥
॥प्रवृत्तिकर्मनिंदीनानिवृत्तीसक्तहोयना॥त्यागीसत्वेंबरायुक्तस्रु
बुद्धीछिन्नसंशय॥१०॥ ॥आर्या॥ ॥कुशलींसक्तनसेजोअकु
शलनद्वेषिकर्ममेधावी॥गतसंशयसात्विकतोत्यागीनेणेंविमुक्ति
शोधावी॥१०॥ ॥दोहरा॥ ॥बुरेकरमनिंदेनहिभलेरहेनहिला
ग॥बुधिवंतसंदेहविनयेहहैसात्विकत्याग॥१०॥ ॥ओवी॥
असत्कर्माचाद्वेषनकरी॥सत्कर्मीआसक्तानधरी॥त्यागीसत्वनि

ष्टावरी॥बुद्धिछिन्नसंशयो॥१०॥ ॥अभंग॥ ॥निंदीनामवृत्ती
॥७॥ चें॥बंधूनमनीकर्माचें॥१॥नव्हेआसक्तनिवृत्तीं॥सदासावधानम
ती॥२॥बरायुक्तसत्वेंत्यागी॥बुध्दिरंगलीनिजरंगीं॥३॥छिन्नसंशय
चांगला॥सत्वगुणेंतुकाजाला॥४॥१०॥ ॥श्लोक॥नहिदेहभृता
शक्यंत्यक्तुंकर्माण्यशेषतः॥यस्तुकर्मफलत्यागीसत्यागीत्यभि
धीयते॥११॥ ॥सम०॥ ॥देहधारीनव्हेसक्तयाकायासर्वकर्म
ही॥ब्रह्मार्पणेंफळेंत्यागीत्यागीतोएकबोलिजे॥११॥आर्या॥ ॥
कोणादेहींकर्मेंसमूळटाकावयानसामर्थ्य॥जोकर्मफलत्यागीतो
योगीबोलिजेअसाअर्थ॥११॥ ॥दोहरा॥ ॥देहवंतजेकरमस
वेनाहिछांडेजाय॥करमफलकोंजोतजेसोहीत्यागीमाह॥११॥ ॥
॥ओवी॥ ॥पुरुषासकर्मेंकरणेंअवश्यक॥सर्वकर्मत्यागतोहीअ
योग्य॥कर्मफळाचात्याग॥तोत्यागीबोलिजे॥११॥अभंग॥ ॥ ॥७॥
ऐकेविचक्षणवंता॥देहधारिजीवजंता॥१॥कर्मत्यागहाघडेना॥

गी० घडल्यादारवीपतना॥२॥कर्मेंअर्पुनीयांब्रह्मीं॥आपणवागतोनि अ०
ष्कर्मी॥३॥त्यागीतोयेकबोलीजे॥मजभासेतुकासाजे॥४॥११॥ ॥१८॥
श्लोक॥ ॥अनिष्टमिष्टंमिश्रंचत्रिविधंकर्मणःफलम्॥भवत्यत्या
गिनांप्रेत्यंनतुसंन्यासिनांक्वचित्॥१२॥ ॥सम०॥ ॥संन्यासत्या
गपूर्वोक्तनज्यांसत्यांसहींफळें॥जींबरींवाइटेंमिश्रेंनत्यांसंन्यासि
यांक्वचित्॥१२॥आर्या॥ ॥अनिष्टइष्टहिमिश्रहित्याकर्माचेंफल
त्रिविधआहे॥परलोकींहेंपावेसकामसंन्यासियानसेवाहे॥१२॥
दोहरा॥ ॥सरगनरकभूमियेकरमत्रिविधमान॥करमवंतकोहो
तहेसंन्यासिनहिजान॥१२॥ ॥ओवी॥ ॥अनिष्टइष्टआणि
मिश्रित॥हेंत्रिविधकर्माचेंफलत्वरित॥त्यागनकरीपावेसत्य॥सं
न्यासीनपावती॥१२॥ ॥अभंग॥ ॥संन्यासत्यागपूर्वीं॥जोकां
बोलिलोंअपूर्वीं॥१॥नसेज्यासकीं धारणा॥फळेंतयासीसुजाणा
॥२॥बरेंवाइटकींमिश्रें॥कर्मफळहीअव्यग्रें॥३॥तुकाह्मणेकदा

त्वित॥नव्हेसन्यासीहालिस॥४॥१२॥ ॥श्लोक॥ ॥पंचैतानिमहा
बाहोकारणानिनिबोधमे॥सांख्येकृतांतेप्रोक्तानिसिद्धयेसर्वकर्मणा
म्॥१३॥ ॥सम०॥ ॥आतांनिःसंगताहेकींकर्मांचींपांचकारणें
बोलिलींसांख्यवेदांतींआत्मानिःसंगजाणमूं॥१३॥आर्या॥ ॥
हेंकारणपंचकबाउक्तसकळकर्मसिध्दिहोयास॥सांख्यअणिसि
ध्दांतींमजपासूनिजाणिजेअहोयास॥१३॥ ॥दोहरा॥अर्जुनमो
पेंसूनतूंकारनहैयहपांच॥कहेसांख्यसिध्दांतमेंकरमसिध्दको
साच॥१३॥ ॥ओवी॥ ॥याकारणेंमजपासूनी॥पार्थातूंआई
कसावधहोउनी॥सांख्यमतींबोलतील्हणूनी॥कर्मांचींपांचकार
णें॥१३॥ ॥अभंग॥ ॥आतांहेंचनिःसंगता॥तुजसांगूंपांडु
सूता॥१॥पांचकारणेंकर्मांचीं॥युक्तिबुझेसव्यसाची॥२॥सां
ख्यवेदांतींबोलिले॥बरेपाहिजेऐकिले॥३॥तूंआत्मानिःसंगजा
णुनी॥तुकाह्मणेधराध्यानी॥४॥१३॥ ॥श्लोक॥अधिष्ठानं ॥८॥

तथाकर्त्ताकरणंचपृथग्विधम्॥विविधाश्वपृथक्चेष्टादैवंचैवात्रपंचम
म्॥१४॥ ॥सम०॥ ॥अधिष्ठानक्षेत्रकर्त्ताअहंकारचिइंद्रियें॥वि
विधेंसाधनेंदैवतद्भोगप्रदपांचवें॥१४॥ ॥आर्या॥बहुविधअनेक
चेष्टाकर्त्ताअणिदैवहीअधिष्ठानें॥नानाविधकरणतसेंजाणावींपांच
योगनिष्ठानें॥१६॥ ॥दोहरा॥ ॥अधिष्ठानकरतारजुहेकारण
बहुतेभाय॥नानाबिधीव्यापकओरपंचमदेउगराय॥१४॥ ॥
॥ओवी॥ ॥अधिष्ठानतेंशरीर॥कर्त्तातोआत्मापरिकर॥करण
चेष्टाइंद्रियव्यापार॥पांचवेंअदृष्टपें॥१४॥ ॥अभंग॥अधिष्ठा
नक्षेत्रकर्त्ता॥जोयादेहेसंगापत्तां॥१॥सुख्यवागेअहंकार॥घेउनि
इंद्रियेंसत्वर॥२॥चेष्टाप्राणाचीयादैवें॥ऐसेच्यारहेजाणावे॥३॥
तद्भोगप्रदऐसे॥पांचतुकाजाणतसे॥४॥१४॥श्लोक॥शरीरवा
ङ्मनोभिर्यत्कर्मप्रारभतेनरः॥न्याय्यंवाविपरीतंवापंचैतेतस्य
हेतवः॥१५॥ ॥सम०॥ ॥कायावाचामनेंहीजेंकर्मआरंभि

तोनर॥ त्या बऱ्यावाईटा मिश्रां पांचही हींच कारणें ॥१५॥ आर्या॥
॥९॥ अन्यायें वा न्यायें कायावाचामनें हि निजकार्य॥ करिजे तें त्याला हे हेतु
सख्या पांच जाणती आर्य॥१५॥ ॥दोहरा॥ ॥मन और बचन
शरीर सों करम करत या साज॥ भलो बुरो कोउ करे इन बिन सरे न काज
॥१५॥ ॥ओवी॥ ॥शरीर वाचा मनाच्या युक्ती॥ प्राणी जे आच
रताती॥ बरें अथवा वाईट करिती॥ पांच कारणें त्या कर्माची ॥१५॥
अभंग॥ ॥कायावाचामनें हीजे॥ निज कर्में आरंभीजे॥१॥ तोन
र तया वाईट या॥ कर्मबंधन पांचीं तया॥२॥ हेंच कारण मुख्य त्वें॥ र
क्षी संत तही सत्वें॥३॥ तुका ह्मणे आन येक॥ बोलीयला यदुनायक
॥४॥१५॥ ॥श्लोक॥ ॥तत्रैवं सति कर्तारमात्मानं केवलं तु यः
पश्यत्यकृतबुद्धित्वान्न स पश्यति दुर्मतिः॥१६॥ ॥सम०॥ ऐसें
असोनिही कर्ता केवळा आत्मया सि जो॥ मानीन शोधितां बुध्दी अंध तो ॥९॥
शास्त्रदृष्टिही॥१६॥ ॥आर्या॥ ॥ऐसें असतां तेथें आत्मा केव

गी० ळ मला हि मूढपण॥ कर्ता ह्मणोनि पाहे दुर्मति तो अंधळा स्वयें अपण अ०
॥१६॥ ॥दोहरा॥ ॥जे नर और आतम कों मानत है करतार॥ देखे दे ॥१८॥
खत नहीं ते नर मूढ गव्हार॥१६॥ ॥ओवी॥ ॥ऐसें असतां केवळ जा
ण॥ कर्ता ह्मणून देखे बुध्दी करून॥ तो दुरात्मा मूर्ख जाण॥ शास्त्रद
ष्टि अंधही॥१६॥ ॥अभंग॥ ॥ऐसे असोनी हीही रे॥ कर्ता म
हाचमत्कारें॥१॥ आत्मया सजो केवळा॥ मनीं विचारना स्वच्छळा॥२॥
नसे बुध्दीचाही शोध॥ तेथें कैंचा शास्त्रबोध॥३॥ अंध ह्मणावें तया
सीं॥ नेणें जो का तुकयासीं॥४॥१६॥ ॥श्लोक॥ ॥यस्य नाहं
कृतो भावो बुद्धिर्यस्य न लिप्यते॥ हत्वाऽपि स इमाँल्लोकान्न हंति न निब
ध्यते॥१७॥ ॥सम०॥ ॥मी कर्ता हा नसे भाव बुद्दि लिप्त न व्हे फळीं
मारूनहे लोकही तो न मारी बद्धहीन व्हे॥१७॥ ॥आर्या॥ ज्याची
बुध्दि अलिप्त हि ज्याचे चित्तीं कधीं न आहंता॥ तो या त्रैलोक्या तें मारुनि
यां जाण बध्दहीन व्हता॥१७॥ ॥दोहरा॥ जाकी बुद्धि न लिप्त है

अहंकारनहिजाह॥ सोइनलोकनकोंहनतहनेनबंधनताह॥१७॥॥
॥१०॥ ॥ओवी॥ ॥जयाअहंभावनाहीं॥ मीकर्ताहीबुधीनलिंपेकांहीं॥
तोलोकासिमारीलजहीं॥तरीपातकासींनलिंपे॥१७॥अभंग॥
अहोमीचसर्वकर्त्ता॥नेणेवार्ताजन्मांत॥१॥ केल्याकर्मीघ्यावेंफळ॥
बुद्धिकेवळसीरेना॥२॥ मगत्याचनिःसंशया॥ हातेंलयाजगपावे॥३
कधींबद्धतानवचे॥ तुकयात्याचेंनबल॥४॥१७॥ ॥श्लोक॥ज्ञानं
ज्ञेयंपरिज्ञातात्रिविधाकर्मचोदना॥करणंकर्मकर्त्तेतित्रिविधःकर्मसंग्रहः
॥१८॥ ॥सम॰॥ ॥कर्मीसाधनसाध्याचासाधकांचाविधित्रिधा॥क
रणेंकर्मकर्त्ताहाकर्मसंग्रहहित्रिधा॥१८॥ ॥आर्या॥ ॥ज्ञानज्ञेयज्ञा
ताकर्माचाहाविधित्रिविधआहे॥कर्त्ताकर्मकरणहाकर्माचासंग्रहत्रिवि
धपाहे॥१८॥ ॥दोहरा॥ ॥प्रेरकतीनोकरमकेग्यानजग्यकरतार
कारणकरमकरतारकरमसंग्रहतीनप्रकार॥१८॥ओवी॥ज्ञानज्ञेय ॥१०५
आणिज्ञाता॥कर्मतिहींचीकर्त्तव्यता॥कर्मकरणआणिकर्त्ता॥हासं

गी॰ ग्रहकर्माचा॥१८॥ ॥अभंग॥ ॥साधुलागींसाधनतें॥कर्मानतें अ॰
करूनी॥१॥ परित्रिविधत्याभेदु॥तुजसंवादुजाणऊं॥२॥ कर्मकरण ॥१८॥
हाकर्त्ता॥ हेचवार्त्ताभेदाची॥३॥ कर्मसंग्रहोहित्रिधा॥तुकासिस्थानि
रोपी॥४॥१८॥ ॥श्लोक॥ ॥ज्ञानंकर्मचकर्त्ताचत्रिधैवगुणभेदतः
प्रोच्यतेगुणसंख्यानेयथावच्छृणुतान्यपि॥१९॥ सम॰॥ ज्ञानकर्म
हिकर्त्ताहीसत्वादित्रिगुणींत्रिधा॥ सांगेनसांख्यशास्त्रोक्ततेंयथास्थि
तआइक॥१९॥ ॥आर्या॥ ॥ज्ञानअणिकर्मकर्त्तात्रिविधअसे
त्रिगुणभेदयाहेतू॥सांख्यींहेसांगितलेऐकेपार्थायथार्थपाहेतूं॥१९
॥दोहरा॥ ॥त्रिविधहोतगुणभेदतेंग्यानकरमकरतार॥ गुणसां
ख्यातमेंकहेजैसेरुनयाबार॥१९॥ ॥ओवी॥ ॥ज्ञानकर्मआणि
कर्त्ता॥वेगळालेगुणभेददेखा॥ त्रिगुणाचीसंख्या॥यथार्थआइक
॥१९॥ ॥अभंग॥ ॥ज्ञानकर्मकर्त्ताहेगा॥आलेभोगाहेभेद॥१
सत्वरजतमतीन्हीं॥याप्रमाणींवोळखे॥२॥ सांख्यशास्त्रमतेंसांगूं॥

मगपांगून कोतूं ॥३॥ ऐकेयथाविधीराया ॥ तुका अह्याच्यासंगीं ॥४॥

॥११॥ ॥१९॥ ॥श्लोक॥ ॥ सर्वभूतेषु येनैकं भावमव्ययमीक्षते ॥ अवि
भक्तं विभक्तेषु तज्ज्ञानं विद्धि सात्त्विकम् ॥२०॥ ॥रम०॥ सर्वांजिडीं
ज्ञानसत्ताएकभिन्नीं अभिन्नजें ॥ अविनाशीनश्वरांतदेखे तें ज्ञानसा
त्विक ॥२०॥ ॥आर्या॥ ॥सर्वहि विभक्तभूतीं अव्यय अविभूत ए
कजोभाव ॥ पाहेज्याज्ञानानें सात्विक तें ज्ञान तूं मनीं भाव ॥२०॥ ॥
दोहरा॥ ॥जोकरदेखेजीवमें अविनाशीयकभाय ॥ न्यारोमेंन्यारो
नहि सात्विकग्यानबताय ॥२०॥ ॥ओवी॥ ॥सर्वभूतांचेंठायीं ॥
अव्ययदेखेपाहीं ॥ वेगळेपदार्थयेकेठायीं ॥ सात्विकज्ञानदेखे ॥२०॥
॥अभंग॥ ॥सर्वभूतींदेवोयेक ॥ हाविवेकजागृत्त ॥१॥ भावअव्य
यपाहाणें ॥ भिन्नपणेंचळेना ॥२॥ नाशिवंतींअविनाश ॥ नलगेपाशय
माचा ॥३॥ ऐसेंपाहेतेंसात्विक ॥ ज्ञानएकतुकयाचें ॥४॥२०॥ श्लोक ॥११॥
पृथक्त्वेन तु यज्ज्ञानं नानाभावान्पृथग्विधान् ॥ वेत्ति सर्वेषु भूतेषु तज्ज्ञा

गी० नं विद्धि राजसम् ॥२१॥ ॥रम०॥ ॥ भूतीं भिन्नत्व अन्योन्य भो अ०
तिकींजी वहेस्वयें ॥ अनादिनावेगळालें जाणे तें ज्ञान राजस ॥२१॥ ॥ ॥१८॥
॥आर्या॥ ॥ भेदज्ञानें भिन्नचि सर्वभूतीं अनेकभावातें ॥ पाहे हें तु
जवदतों राजसमीज्ञानधर्मभावातें ॥२१॥ ॥दोहरा॥ ॥नानाभा
वनमेलखेन्यारोन्यारोग्यान ॥ भिन्नलखेसबजीवनकों राजसग्यानसु
जान ॥२१॥ ॥ओवी॥ ॥ वेगळालेपदार्थ [illegible] ॥ नानाभावाची
वृत्तीदिसे ॥ भूतांचेठायींवृत्तिअसे ॥ तें ज्ञान राजस जाणावें ॥२१॥ ॥
अभंग॥ ॥ पृथक् भावें पाहेजगा ॥ द्विज मांगा निवडी ॥१॥ जीवभ
सेनेपेशीवा ॥ नावानावाक्षणीक ॥२॥ कोळें गोरें लोहो हेम ॥ हंसोत्तम
काव्या ॥३॥ देखे राजसज्ञानातें ॥ जें तुकया तें नेणे गा ॥४॥२१॥ ॥
॥श्लोक॥ ॥ यत्तु कृत्स्नवदेकस्मिन्कार्ये सक्तमहैतुकम् ॥ अतत्त्वार्थ
वदल्पं च तत्तामसमुदाहृतम् ॥२२॥ ॥रम०॥ ॥ सर्वजें कारणत
सेंएकतत्कार्यमानुनी ॥ सक्तत्यांतनजेंतत्त्वअयुक्तरूढतामस ॥२२॥

॥आर्या॥ ॥ सर्वहिकारणतेसें सक्तअतत्त्वार्थजें अहेतुकतें ॥अल्प
॥१२॥ हिजें कौंतेया तामस हें ज्ञान साधनामुकतें ॥२२॥ ॥दोहरा॥ पूरन
जानेएकमें बिनकारनरे मीत ॥तत्वअर्थबिनअल्प अतितामसग्या
नकीरीत ॥२२॥ ॥ओवी॥ ॥ नकरावेंतेचिकरी॥अभिमानबळ
चित्तींधरी॥अत्यंतबुधीभरी॥तेंतामसज्ञान होय ॥२२॥अभंग॥
सर्वकारणींतेगती॥अंधमती पाउली ॥१॥ स्वात्मकार्यावांचूनियां॥
नेणेजायाकींनर ॥२॥ नसेतत्वींअशाश्वतीं ॥जेपाहातीअयुक्त॥३
क्षुद्रज्ञानेंगर्वपोसे ॥तुकानसेतामसा॥४॥२२॥ ॥श्लोक॥ ॥
नियतंसंगरहितमरागद्वेषतःकृतम्॥अफलप्रेप्सुनाकर्मयत्तत्सात्वि
कमुच्यते ॥२३॥ ॥सम०॥ ॥ मीकर्ताहानसे संगरागद्वेषनसे
निहीं॥निःकामेंजें नित्यकर्मकेलें तें कर्मसात्विक ॥२३॥आर्या॥
रागद्वेषविवर्जितअफलेछेनें असंगकृत विहित ॥सात्विकतें कर्मस ॥१२॥
रव्यातेणें इहपरहिहोतसेंस्वहित ॥२३॥ दोहरा॥ संगरहितओर

गी० द्वेषविननीतकरमजोहोय॥तजेफलकीइच्छाजियेसांतकरमसु अ०
जोय॥२३॥ ॥ओवी॥ ॥फळरहितनित्यकर्मकरी॥रागद्वेषतोन ॥१८॥
धरी॥फलउद्देशेंकर्मनकरी॥तेंकर्मसात्विकबोलिजे ॥२३॥अभंग
नीतीपंथिचानिःसंग॥केलात्यागअहंते॥१॥ प्रियाप्रियनेणेजोकां॥
गुरुनायकाचिंतनीं ॥२॥ रोजकर्मांतिनिराशा॥प्रेमपाशासांपडला
॥३॥कर्मसत्वाचें तेंजालें॥ज्यांतडोलेतुकया॥४॥२३॥ श्लोक॥
यत्तुकामेप्सुनाकर्मसाहंकारेणवापुनः॥ क्रियतेबहुलायासंतद्राजस
मुदाहृतम् ॥२४॥ ॥सम०॥ ॥जेंमीकर्ताह्मणउनीकामइच्छेक
रूनियां॥आणिजेंबहुकष्टेंहीकरीतेंकर्मराजस॥२४॥ आर्या॥
विषयेच्छेनेंकेलेंआणिकज्यामाजिबहुअहंकार॥बहुआयासज
यांतहिकथिलेंतेंकर्मराजसाकार॥२४॥ ॥दोहरा॥जोकीजेक
रिकामनाकिधोकरिअहंकार॥जामेंश्रमहेअतिघनोसोराजस
निरधार॥२४॥ ॥ओवी॥ ॥सकामकर्मकरणें॥अहंकारदंभ

धरणें॥सायासेंआचारदारवचणें॥तेंकर्मबोलिजेराजस॥२४॥ ।॥
॥१३॥ ॥अभंग॥ ॥स्कंदीघेतलामीपणें॥आनशाहपेनलेखी॥१॥काम
आशापुरवाची॥हेचओवीधुंडाळी॥२॥अतिसायासेंविषयो॥कीं
प्रळयोज्यासंगीं॥३॥केलेंकर्मतेंराजस॥तुकाज्यासनपाहे॥४॥२४
॥श्लोक॥ ॥अनुबंधंक्षयंहिंसामनपेक्ष्यच पौरुषम्॥मोहादार
भ्यतेकर्मयत्तत्तामससुच्यते॥२५॥ ॥सम०॥मोहेतत्काळजेबा
धेपरहिंसाक्षयार्थजें॥आरंभीजेंनधर्मादिहेतुतेंकर्मतामस॥२५॥
॥आर्या॥ ॥परिणामक्षयहिंसापौरुषहीजेनपाहुनीकरणें॥मो
हेंकवणकरीजेपार्थातेंतामसक्रियाकरणें॥२५॥ ॥दोहरा॥ ॥
पौरुसहिंसाशुभाशुभदरवरवरचनविचार॥जोकीजियेअग्यान
तेंतामसकरमनिहार॥२५॥ ॥ओवी॥ ॥दुसरीयासीबंधनक
रणें॥हिंसामोहेंपोसणें॥आरंभूनिकर्मदांकणें॥तेंकर्मतामस॥ ॥१३॥
॥२५॥ ॥अभंग॥ ॥मायाबंधुजयामाजी॥कींघावजीपराचा॥

गी० ॥१॥लयपावेस्वात्मजीव॥ऐसीहावचोरवरी॥२॥करितोदंभुलोकीं॥ अ०
धर्मादिकीनांदना॥३॥छंदुतामसकर्मतें॥तुकयातेंमानेना॥४॥२५ ॥१८॥
श्लोक॥ ॥मुक्तसंगोऽनहंवादी धृत्युत्साहसमन्वितः॥ सिद्ध्यसि
द्ध्योर्निर्विकारः कर्त्तासात्विकउच्यते॥२६॥ ॥सम०॥फळेच्छा
नअहंकारज्यासउत्साहधारणा॥ सिद्धीअसिद्धींतसमकर्त्तासा
त्विकबोलिजे॥२६॥ ॥आर्या॥ ॥धैर्योत्साहसमन्वितपार्था
निःसंगनाअहंकारी॥होतांसिद्धिअसिद्धीकर्त्तासात्विकमनांतअ
विकारी॥२६॥ ॥दोहरा॥ ॥धरीधीरजऊत्साहकरीतजेसंगअ
हंकार॥निर्बिकारसिद्धिअसिद्धिसमतोसात्विककरतार॥२६॥
ओवी॥ ॥उत्साहेंकर्मकरी॥फलेच्छाअहंकारनधरी॥ सिद्धिअ
सिद्धीसरी॥तोसात्विकजाणगा॥२६॥ ॥अभंग॥फळाशान
अभिमान॥परीमानउत्सवीं॥१॥धृतीजयाचीतेनेटकी॥नाचेयकी
कल्पना॥२॥जालेंगेलेंनिःसंशय॥नसिरेपायचासने॥३॥कर्त्ता

सत्वगुणी खरा॥ येउत्तरातुकयाचा॥४॥२६॥ ॥श्लोक॥ रागी
॥१४॥ कर्मफलप्रेप्सुर्लुब्धो हिंसात्मको ऽशुचिः॥ हर्षशोकान्वितःकर्त्ता रा
जसः परिकीर्तितः॥२७॥ ॥सम०॥ ॥कार्मीकर्मफळींइच्छालो
भीअशुचिहिंसक॥हर्षशोकेंयुक्तहोयकर्त्ताराजसबोलिला॥२७
॥आर्या॥ ॥रागीलोभीहिंसकहर्षविषादींचयुक्तजोअशुची॥
कर्मफळेच्छूंजोत्याराजसकर्त्यासतुल्यतापशुची॥२७॥दोहरा
रागीचाहेकरमफललुब्धकहिंसकहोय॥हरंकशोकसंजूतअशु
चराजसकरतासोय॥२७॥ ॥ओवी॥ ॥कर्मकरूनिफळइच्छी
लुब्धकहिंसात्मकअशुची॥जोस्फरवसंतोषपावेसवेंचकीं॥ तोरा
जसजाणगा॥२७॥ ॥अभंग॥ ॥कर्मीफळाशागुंडाळा॥जो
कामाळापाळक॥१॥कृपणमळीनजेवृत्ति॥जीवघातीसर्वदा॥२
हरिखेंसवेंचशोससाहे॥क्षणुपाहेविचंबु॥३॥ ऐसाराजसकाक ॥१४॥
र्त्ता॥तुकापरतानिचेदी॥४॥२७॥ ॥श्लोक॥ ॥अयुक्तःप्राकृ

गी० तस्तब्धः शठोनैष्कृतिकोऽलसः॥ विषादीदीर्घसूत्रीचकर्त्तातामसउ अ०
च्यते॥२८॥ ॥सम०॥ ॥अयुक्तमूढगर्विष्टकपटीआळसीशठ॥वि ॥१८॥
षादीदीर्घसूत्रीजोकर्त्तातामसबोलिला॥२८॥ ॥आर्या॥प्राकृतअ
युक्तउत्धतअपकारीअळसयुक्तजोशठरे॥खेदकरदीर्घसूत्रीक
र्त्तातामसनसाधनासिठरे॥२८॥ ॥दोहरा॥ ॥शुचिबिनरहेबिबे
कबिनऔरअनुपकारीनीत॥सबहीकीनिंदाकरेओरबिरवादजुत
चीत्त॥२८॥ ॥ओवी॥ ॥अयुक्तदेहाभिमानी॥निश्चळटंकआळ
सीअज्ञानी॥रागिटअतिद्वेषजाणोमी॥कर्त्तातामसबोलिला॥२८॥
॥अभंग॥ ॥आतांयुक्तनसेजया॥पापीकायाकुटीळ॥१॥शठआ
ळसीकपटीया॥ह्मणोंतयातामस॥२॥द्वेषीदीर्घसूत्रीपूरा॥हाकर्त्तारा
तमर्चा॥३॥तुकाह्मणेसत्यवंत॥हरीसांगतउदारा॥४॥२८॥श्लोक
बुद्धेर्भेदंधृतेश्चैवगुणतस्त्रिविधंशृणु॥प्रोच्यमानमशेषेणपृथक्त्वेन
धनंजय॥२९॥ ॥सम०॥ ॥बुध्दिचेधारणेचेहीभेदत्रिगुणआइक

बोलिजे निअशेषें जे वेगळाले धनंजया॥२९॥ ॥आर्या॥ बुद्धीचाही
॥१४॥ धृतिचा भेद गुणें त्रिविध हा त्रिपरिसावा॥ साकल्यें कथितों तुज ऐकुनि
संशयसमूळ निरसावा॥२९॥ ॥दोहरा॥ ॥बुधभेद धीरज तीन
बिध होत जु गुनके भाय॥ पारथ अब कहहुं उस बेन्यारो न्यारो सुभाय
॥२९॥ ॥ओवी॥ ॥बुद्धि धृतीचे गुण॥ त्रिविध हा भेद सांगेन॥ ते वेग
ळाले करून॥ ऐक धनंजया तूं गा॥२९॥ ॥अभंग॥ ॥बुद्धि धारणे
चे पार्था॥ गुण सर्वथा ऐक रे॥१॥ भेद त्रिविध बोलीले॥ आह्मी ठेविले जे
पोटीं॥२॥ तें च तुज सर्व आज॥ सांगों गुज गोप्य ही॥३॥ पृथकाकारें ध
नंजया॥ जें तुक्या सांगेल॥४॥२९॥ ॥श्लोक॥ ॥प्रवृत्तिं च निवृत्तिं
च कार्याकार्ये भयाभये॥ बंधं मोक्षं च या वेत्ति बुद्धिः सा पार्थ सात्त्विकी॥
॥३०॥ ॥सम०॥ ॥प्रवृत्ति बंध ही देखे जडा कार्या भयां तजें॥ निवृ
त्ति मोक्ष आत्मत्वीं निर्भयीं बुद्धि सात्त्विकी॥३०॥ आर्या॥ कार्याकार्य ॥१५॥
भयाभय निवृत्ति सहित प्रवृत्तिही शुद्धी॥ जाणे हि बंध मोक्षा पार्था नी

गी० जाण सात्त्विकी बुद्धी॥३०॥ ॥दोहरा॥ ॥प्रवृत्ति निवृत्ति कारजाका अ०
रज भेव अभेव॥ बंध मोछ जो जानियत सो बुध सात्विक हेव॥३०॥ ॥३८॥
॥ओवी॥ ॥प्रवृत्ति निवृत्ति आणि कार्य॥ अकार्य भय अभय॥ जा
णे बंध मोक्षाचें स्थैर्य॥ बुद्धी ते सात्त्विक जाणिजे॥३०॥ अभंग॥ ॥
जाणे प्रवृत्ती निवृत्ती॥ चोखमती विचारू॥१॥ कार्याकार्य भयाभये
हा अन्वय घेतला॥२॥ बंध मोक्षाची वोळख॥ जालें रूख मग त्या॥३
निर्भय बुद्धि ते सात्त्विकी॥ तुक्या लोकीं पावन॥४॥३०॥ श्लोक॥
यया धर्ममधर्मं च कार्यं चाकार्यमेव च॥ अयथावत्प्रजानाति बु
द्धिः सा पार्थ राजसी॥३१॥ ॥सम०॥ ॥जाणे धर्म अधर्मां तें
कार्यां तें कारणासही॥ जाणावें न त्वतां तैसें नेणे ते बुद्धी राजसी॥
॥३१॥ ॥आर्या॥ ॥धर्माधर्म हि जाणे कार्याकार्य हि यथार्थ हो
नेणे॥ सखया कुरुकुळटिळका जाणावी बुद्धि राजसी येणें॥३१॥
॥दोहरा॥ ॥धरम अधरम को लखे काजाकारज जान॥ जेसे हुं ते

सेहिगनेबुधीराजसमान॥३१॥ ॥ओवी॥ ॥जोअधर्मधर्मध
॥१६॥ नंजया॥अकार्यकार्यजाणिया॥ऐसेजोयथाविधीनेणिया॥तेबु
धीराजसगा॥३१॥ ॥अभंग॥ ॥यथाधर्मअधर्मासि॥जेंमानस
जागृत॥१॥कार्याकार्यतयापरी॥निजांनरींबोळखे॥२॥जाणेसर्वने
णेयेक॥जोव्यापकचिदात्मा॥३॥राजसतेबुधिजाण॥नव्हेप्राणतु
कयाचा॥४॥३१॥ ॥श्लोक॥ ॥अधर्मंधर्ममितियामन्यतेतम
सावृता॥सर्वार्थान्विपरीतांश्चबुधिःसापार्थतामसी॥३२॥सम०
अधर्मातेंधर्ममानीविपरीतार्थहीकरी॥वेदींपुराणीतेबुधीअविद्या
वृततामसी॥३२॥ ॥आर्या॥ ॥अज्ञानावृतहोउनिधर्मह्मणुनि
मानितीअधर्मातें॥विपरीतसर्वअर्थापार्थातूंबुधिजाणतामसते
॥३२॥ ॥दोहरा॥ ॥जानेपापकूंपुन्यकरीदेभअग्यानहोय॥ल
खेअरथविपरीतसबेबुधितामसीजोय॥३२॥ ॥ओवी॥अधर्मा ॥१६॥
तेंधर्मजाणें॥सर्वअर्थासिविपरीतह्मणे॥अचारविपरीतअसाजेणें

अर्जुनातेबुधितामसीं॥३२॥ ॥अभंग॥ ॥अतांअधर्मातेंधर्म॥ने ३७०
गी० णेवर्मदुरात्मा॥१॥वागेविपरीतअर्थी॥तोपरमार्थीपाहेना॥२॥अविद्या ॥१८॥
व्यालीगुंडें॥विरवचढेगर्वाचें॥३॥वेदशास्त्रनिंदीज्यास॥तेतामसगाबु
द्धि॥४॥आतांऐकासत्वगुण॥उणखुणतुकयाची॥५॥३२॥श्लोक
धृत्यायया धारयतेमनःप्राणेंद्रियक्रियाः॥योगेनाव्यभिचारिण्याधृ
तिःसापार्थसात्विकी॥३३॥ ॥सम०॥ ॥जेधारणेनेधरिजेमन
प्राणेंद्रियक्रिया॥विश्वात्मयोगेंजडतानधरीधृतिसात्विकी॥३३॥
आर्या॥ ॥प्राणेंद्रियचित्तांचीकार्येंरोधीजिणेंनजेचुकती॥चिते
काग्र्यंजीधृतिअव्यभिचारीचजाणसात्विकती॥३३॥ ॥दोहरा॥
जोमनबिंद्रियरोकियेंबुधचित्तओरप्रान॥जोगजुगतनिश्चलसदा
धीरजसात्विकमान॥३३॥ ॥ओवी॥ ॥धर्यधरूनिमन॥आणि
प्राणेंद्रियजाण॥निश्चलयोगपूर्ण॥हेंधैर्यसात्विकाचें॥३३॥ ॥
॥अभंग॥ ॥आतांत्रिगुणतेधृती॥सांगोंस्पष्टतुजप्रती॥प्रथ

मसत्वाचीजेरीती॥श्रवणकरीभूमीपा॥१॥ज्याकां धरीजेधारणें॥ ॥१७॥
अव्यग्रतानिश्चळपणें॥मनप्राणेंद्रियाचरणें॥विश्वंभरीजेंमिळे॥२
तेथेंअविद्याराहिली॥जैसीमंथरादुर्बोली॥रामेंनाहींउध्दरीली॥ऐ
सीपरीअलिस॥३॥तुकाविनवीसाधुस॥सत्वधृतिहेदेवास॥आव
डलीअर्जुनास॥सांगेप्रेमआदरें॥४॥३३॥ ॥श्लोक॥ ययातुधर्म
कामार्थान्धृत्याधारयतेऽर्जुन॥प्रसंगेनफलाकांक्षीधृतिःसापार्थ
राजसी॥३४॥ ॥सम०॥ ॥जिणेंधर्मार्थकामातेंधरिजेतत्फळास
ही॥इच्छिजेवासनासंगेंधारणातेचिराजसी॥३४॥ ॥आर्या॥ ॥
धर्मार्थकामवर्गींजीच्यायोगेंसदांस्पृहाअसती॥जीच्यासंगेंफळही
इच्छीधृतिजाणतूंचिराजसती॥३४॥ ॥दोहरा॥ ॥धरमअरथ
औरकामकोंजोधारतहैआय॥चाहेफळप्रसंगतेंधीरजयहरूभाय
॥३४॥ ॥ओवी॥ ॥धर्मअर्थकामजाण॥अर्जुनाराहेधैर्येंकरून ॥१७॥
फळाचीआशाघेउन॥तेंधैर्यराजसाचें॥३४॥ ॥अभंग॥ येऊनि

गी० यांदेहगांवा॥स्वर्गसंसारदोसवां॥नांदेआनंदयाजीवा॥त्रिउपा अ०
येकरूनी॥१॥मनोरथाचीयाठायीं॥धर्मअर्थकामभावी॥तेणेंधैर्यब ॥१८॥
ळेपाहीं॥क्रियाकरीउदीम॥२॥वासनाजेइच्छूंजाय॥लाभचोगुणीं
तोहोय॥प्रसंगेनलाहे॥साह्यजालीयाधृती॥३॥कृष्णसांगतअर्जु
ना॥ऐकबापाविचक्षणा॥तुकाह्मणेजाणा॥हेधारणाराजसी॥४॥
॥३४॥ ॥श्लोक॥ ॥ययास्वप्नंभयंशोकंविषादंमदमेवच॥नवि
मुंचतिदुर्मेधाधृतिःसापार्थतामसी॥३५॥ ॥सम०॥जिणेंनिद्रा
शोकभयविषादमदयांसही॥पार्थानसोडीदुर्बुध्दीधारणातीचताम
सी॥३५॥ ॥आर्या॥ ॥दुर्मतिजिणेंनसोडीनिद्रामदहीविषादभ
यशोक॥तीतामसधृतिऐसेंकौंतेयाह्मणतिसूज्ञजेलोक॥३५॥ ॥
॥दोहरा॥ ॥जोभयसोंबिरथामदस्वप्नमाइठहरात॥दुष्टबुध्दिछोडे
नहींधीरजतामससमान॥३५॥ ॥ओवी॥ ॥निद्राशोकभयांतीं॥वि
षादआणिमदप्रीती॥दुर्बुध्दीनहोयपरती॥धारणातामस॥३५॥ ॥

॥अभंग॥ ॥जिणें निद्रा अखंडित॥स्वप्नबोधाचा पंडित॥ सदां भयानें
 दंडित॥तरीं न सोडी विषादु॥१॥ मदादिका सन त्यजी॥पार्थ मस्त तमा
माजी॥त्यास दुर्बुध्दी ने राजी॥ माळ घाली घातकी॥२॥ते गा धारणा ताम
सी॥सत्य सांगों तूज पासीं॥जे कांना वडे तु कथासी॥देह क्षेत्रा माझारीं॥
॥३॥३५॥ ॥श्लोक॥ ॥सुखं त्विदानीं त्रिविधं शृणु मे भरतर्षभ॥
अभ्यासाद्रमते यत्र दुःखांतं च निगच्छति॥३६॥सम०॥आतां जें सु
ख त्रिविध योगी जेथ रमे मन॥ अभ्यासें वृत्ति दुःखान्त्या त्या सुखें नाश पा
वती॥३६॥ ॥आर्या॥ ॥ऐकें भरतश्रेष्ठा जें कां सुख त्रिविध सांगतों
आतां॥अभ्यासानें जेथें रमतां दुःखांत पावतो ताता॥३६॥दोहरा॥
अब अर्जुन मोपें सुनो सुख के तीन प्रकार॥जाके अभ्यास किये दुःख
कों होय निवार॥३६॥ ॥ओवी॥ ॥आतां त्रिविध तें सुख॥भरतर्ष
भा तूं आइक॥दुःख जाउनि योगाभ्यासक॥तो उत्तम गती पावतो॥३६॥
॥अभंग॥ ॥आतां ह्याच्या वाटणीला॥आलें त्रिविध सुखाला॥ऐका

 विंकीं तूं दादुला॥ होसी विरक्ति च धूस॥१॥लागे योगियाचें चित्त॥य याभ्या
सें दुःखातीत॥वृत्ति होइल निभ्रांत॥पंचाक्षरी विवसी ये॥२॥नाश जाल्या
छ तक्लेशा॥सुख अक्षय नरेशा॥तुका ह्मणे जैसी दशा॥येतां नुरे दरिद्र
॥३॥३६॥श्लोक॥ ॥यत्तदग्रे विषमिव परिणामेऽमृतोपमम्॥तत्सुखं सा
त्विकं प्रोक्तमात्मबुद्धिप्रसादजम्॥३७॥ ॥सम०॥ ॥आरंभीं विष जें
वाटे शेवटीं अमृतोपम॥चित्तीं बुद्धीं प्रसादें हें उपजे सुख सात्विक॥३७॥
॥आर्या॥ बाआधीं विषवत् जें परिणामीं अमृततुल्य जें टिकतें॥स्वस्थ
पणें मन बुद्धी उपजे सुख बोलता तिसा त्विक तें॥३७॥ ॥दोहरा॥ ॥
पहिलें तो बिख से लगे बहुरी अमृत सो होय॥ सो सुख सात्विक है कहो बु
द्धि प्रसाद तें जोय॥३७॥ ॥ओवी॥ ॥आरंभीं विषाचे परी॥शेवटीं
अमृत होय अवधारी॥आत्मबुद्धीनें जें करी॥तें सुख सात्विक जाण॥
॥३७॥ ॥अभंग॥ ॥कटु प्रथम औषधी॥पुढें हरी महाव्याधी॥
किंवा कष्ट पाका मधीं॥देम गसुख तृप्तीचें॥१॥तैसें विख वत भासे॥से

रवीं अमृत होतसे ॥ चित्तबुधिच्या उल्हासें ॥ प्राणी पावे प्रसादु ॥ २ ॥ हें
॥१९॥ गा सात्विकाचें सुख ॥ आह्मी सांगों प्रसन्मुख ॥ आतां कांहीं तैसें ति
ख ॥ तुका वर्णी रजातें ॥ ३ ॥ ३७ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ विषयेंद्रियसंयोगा
द्यत्तदग्रेऽमृतोपमम् ॥ परिणामे विषमिव तत्सुखं राजसं स्मृतम् ॥ ३८ ॥
॥ सम० ॥ ॥ विषयेंद्रिययोगें जें आरंभीं अमृतोपम ॥ सेवटीं जें विषा
तुल्य सुख तें जाण राजस ॥ ३८ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ विषयेंद्रियसंयोगें
आरंभीं अमृततुल्य जें दिसतें ॥ परिणामीं विषवत जें जाणावें सुखस
दैव राजस तें ॥ ३८ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ बिंद्रिबिखें संजोग तें फल है अमृ
तसमान ॥ पाछें जो बिख सो लगे सो सुख राजस जान ॥ ३८ ॥ ओवी ॥
विषयेंद्रियसंयोगें ॥ भोग भोगी सुख संगें ॥ सेवटीं विषतुल्य सांगे ॥
तें राजस सुख जाण ॥ ३८ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ विषयइंद्रिया मीळणी
होती सुखा गोळगणी ॥ तेथें हरीखा लोळणी ॥ घालूं पादे सर्वदा ॥ १ ॥ ॥१९॥
मग कायतें अमृत ॥ सिळे ह्मणु निवीरे चित्त ॥ आतां सेवटीं अहित ॥

गी० मैथुन जेवीं शुनीचें ॥ २ ॥ कर्जावरील आरंभु ॥ व्याघ्र सोजन्याचा ला
भु ॥ पुढें विभ्राचा आरंभु ॥ धेनु पावे सेवटीं ॥ ३ ॥ धनधणी चोर होती ॥
परीरक्षका तोडिती ॥ तुकयाचे न लगे मती ॥ सुख तें गा राजस ॥ ४
॥ ४ ॥ ३८ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ यदग्रे चानुबंधे च सुखं मोहनमात्मनः ॥
निद्रालस्यप्रमादोत्थं तत्तामसमुदाहृतम् ॥ ३९ ॥ ॥ सम० ॥ आरं
भीं फळबंधीं ही जे कां बुध्धीस मोहक ॥ निद्रा विस्मृति आलस्यें सुख
तें सुख तामस ॥ ३९ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ आरंभीं परिणामीं मोहकरी
तें मनासि जें दुष्ट ॥ निद्राप्रमाद अळसें उपजे सुख ह्मणति तामसी स्पष्ट
॥ ३९ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ पहिले और पाछे सरव द मोहन करे जु देह ॥ आ
लस निद्रा तें उठे तामस सुख है येह ॥ ३९ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ आरंभ दाख
वी बंधमोक्षाचिये परी ॥ परिणामीं तो चपदार्थ विचारी ॥ निद्रा आळ
सऽज्ञान धरी ॥ तें सुख तामसाचें ॥ ३९ ॥ ॥ अभंग ॥ आरंभीं
चघाला पडे ॥ फळप्राप्ति वेळे रडे ॥ कोल्हा रियजा परवडे ॥ करितीउ

पजीविका ॥१॥ मारा भेणें परयहीं ॥ प्रमदारा हेडु रायही ॥ तेथें तेंचतें
॥२०॥ विदेहीं ॥ जेकांउठतीउमाळे ॥२॥ आतांमद्यप्राशिलीया ॥ घाणें मुख
स्मृतीलया ॥ जायतेथें निजलिया ॥ वारेंगेलास्वर्गासीं ॥३॥ अच्छसें
होयवपुजड ॥ स्करवतामस निवाड ॥ तुकाह्मणेज्याणेंद्वाड ॥ तेंसात्वि
कएकावें ॥४॥ ३९॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ नतदस्तिपृथिव्यांवादिविदेवेषु
वापुनः ॥ सत्त्वंप्रकृतिजैर्मुक्तंयदेभिःस्यात्त्रिभिर्गुणैः ॥४०॥ समं०
नतेंपृथ्वींतनस्वर्गीदेवामाजिहिसत्वतें ॥ जेंनातळेयात्रिगुणातेंमा
झेंसत्वकेवळ ॥४०॥ ॥ आर्या ॥ ॥ स्वर्गींस्वरलोकींहीपृथ्वीमाजी
हिपांडवाकोणी ॥ प्रकृतिच्यात्रिगुणानींसोडियलाजोअसानसेप्रा
णी ॥४०॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ सोउपमेंकछुनहिंस्वरमेओरअकास
सोतज्ञुनतिनोगुनबंधोजुमायाफास ॥४०॥ ॥ ओवी ॥ यापृथ्वी
वरीपाहीं ॥ स्वर्गींअथवादेवाचेठायीं ॥ त्रिगुणाविरहितस्वटकाना ॥२१॥
हीं ॥ तेंमाझेंतेजकेवळ ॥४०॥ ॥ अभंग ॥ ॥ नतेंपृथ्वीमाजीप

गी० हो ॥ स्वर्गींजयाचासंदेहो ॥ तेथेंसिद्धगणसमुहो ॥ सत्वाहीनबापुडें अ१ ॥१८॥
॥१॥ अमरगणींजेंमीळेना ॥ पाहातांइंद्रानेंस्वनयना ॥ मजभासतेंअ
र्जुना ॥ यात्रिगुणानातळे ॥२॥ माझाजीवतेंगासत्व ॥ तेथेंस्वखावला
शीव ॥ केलाखाणीचाउद्भव ॥ परिसत्वनटळे ॥३॥ तुकाह्मणेएकावचन
कायबोलिलाभगवान ॥ तेथेंदेउनियामन ॥ वर्णधर्मअवधारा ॥४॥ ४१
॥ श्लोक ॥ ॥ ब्राह्मणक्षत्रियविशांशूद्राणांचपरंतप ॥ कर्माणिप्रवि
भक्तानिस्वभावप्रभवैर्गुणैः ॥४१॥ ॥ समं० ॥ ॥ ब्राह्मणाक्ष
त्रियांवैश्यांशूद्रांच्याहीक्रियापृथक् ॥ अधिष्ठानस्वभावें जेजालेंत्रि
गुणत्यागुणीं ॥४१॥ ॥ आर्या ॥ ॥ विप्रक्षत्रियशूद्रहिवैश्यहि
जेअसतिनित्यनिजधर्मे ॥ स्वप्रकृतिगुणेंत्यांचींदिसतिनिराळींसदै
वसत्कर्में ॥४१॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ द्विजछत्रीओरवैसकेओरशूद्र
रकेकरम ॥ निजस्वभावगुनसोंभयेन्यारान्यारोधरम ॥४१॥
॥ ओवी ॥ ॥ ब्राह्मणक्षत्रियवैश्यशूद्रजाण ॥ च्यारीवर्णहेप्रमा

ण॥ त्यासींकर्मेंवेगळालींजाण॥ परीउपजतींत्रिगुणापासुनी॥४१
॥२१॥ ॥अभंग॥ ॥विप्रबाहुजावेश्याला॥शूद्रशुश्रुतमींज्याला॥क्रि
यापृथकयाला॥पूर्वीअसेस्थापिली॥१॥अधिष्ठानस्वभावेंजे
जालेत्रिगुणसहजे॥तयागुणींमुनीराजे॥व्याख्याबहुवाणिली
॥२॥तेंचयेथेंहीप्रसंगीं॥कथीअर्जुनासारंगी॥तुकासवेंजनाला
गी॥निर्मिलासेवदाया॥३॥४१॥ ॥श्लोक॥ ॥शमोदमस्त
पः शौचंक्षांतिरार्जवमेवच॥ज्ञानंविज्ञानमास्तिक्यंब्रह्मकर्मस्वभा
वजम्॥४२॥ ॥सम०॥ ॥तपक्षमाशमदमशौचास्तिक्य
अवक्रता॥ज्ञानविज्ञानयाजाल्याविप्रवर्णासहक्रिया॥४२॥ ॥
॥आर्या॥ ॥आस्तिक्यशौचआर्जवशमदमधारणतसेंचिशां
तीचें॥ विज्ञानज्ञानतपस्वाभाविककर्महेंद्विजातीचें॥४२॥दोहरा
शमदमतपसोंपुनीसरलताओरशांति॥आस्तिकग्यानविग्यान २१॥
यहब्रह्मकरमकीभाति॥४२॥ ॥ओवी॥ ॥शमदमतपआच

गी० र॥ शुचिशांतिआर्जवपर॥ज्ञानविज्ञानआस्तिक्यस्थिर॥हेंकर्म अ०
गाब्राह्मणाचें॥४२॥ ॥अभंग॥ ॥तपप्रथमविप्राचा॥गुणप्र ॥१८॥
दायकमोक्षाचा॥क्षमेविणनाशत्याचा॥होतांफळनालागे॥१॥
शमदमकाशगस्तव॥घ्यावाइंद्रियांचाजीव॥शौचतेंसाचस्वभा
व॥आस्तिकाचापाहिजे॥२॥नव्हेभूतांसीवांकुडा॥ज्ञानेंनव्हेवि
षईवेडा॥वक्ताविज्ञानपवाडा॥सांगेजगतारणी॥३॥क्रियाब्राह्म
णाप्रथम॥सांगेपार्थापुरुषोत्तम॥पुढेंक्षत्रियाचेनेम॥तुकावर्णी
स्वानंदें॥४॥४२॥ ॥श्लोक॥ ॥शौर्यंतेजोधृतिर्दाक्ष्यंयुद्धेचा
प्यपलायनम्॥दानमीश्वरभावश्चक्षात्रंकर्मस्वभावजम्॥४३॥
॥सम०॥ ॥शूरत्वतेजदक्षत्वधारणारणधीरता॥दातृत्वईशभ
क्तीयाजाल्याक्षत्रासहक्रिया॥४३॥ ॥आर्या॥ ॥युद्धींअपला
यनतेंधृतिर्ईश्वरभावदक्षतादान॥शौर्यहितेजहिकथिलेंस्वभावज
जक्षात्रकर्मवेदानें॥४३॥ ॥दोहरा॥ ॥शूरतेजधीरजचतुर

क्रधुमेंकोनपलाय॥ इहठकुराईसोंरहेछत्रिकरमरूभाय॥४३॥
॥२२॥ ॥ओवी॥ ॥शौर्यतेजधृतिदक्षपणें॥संग्रामींपाठनदेणें॥ दानस
मर्थपणें॥हेंकर्मक्षत्रियाचें॥४३॥ ॥अभंग॥ ॥शौर्यतरींर
णधीट॥तेजेंशस्त्राचीतीखट॥परीधारणाचोखट॥जाणेंन्याय
अन्याया॥१॥ दक्षजेसादक्षापरी॥युद्धींपळवणेंवैरी॥दाताजें
वीधरेवरी॥पुण्यश्लोकजगासीं॥२॥सेवामहंताचीजाणें॥तद्व
तमनदेवाअर्पणें॥हींगानव्हतीलक्षणें॥जगदोद्धारगुरूतो॥३॥
राज्याअंतींनरकतया॥बोलणारपावेक्षया॥स्करवसाम्राज्यआ
लेया॥आलेतुकींएकत्व॥४॥४३॥ ॥श्लोक॥ कृषिगोरक्ष्य
वाणिज्यंवैश्यकर्मस्वभावजम्॥परिचर्यात्मकंकर्मशूद्रस्यापि
स्वभावजम्॥४४॥ ॥सम०॥ ॥कृषिगोरक्षणेंद्रव्यविक
णेंवैश्यकर्महें॥सेवाशूद्रक्रियायाहीजाल्यावर्णासमागमें॥ ॥२३॥
॥४४॥ ॥आर्या॥ ॥गोपालनवाणिज्यस्वाभाविकवैश्यक

गी० र्मआणिकृषी॥परिचर्याशूद्राचेंस्वाभाविककर्मबोलतातिकृषी॥ अ०
॥४४॥ ॥दोहरा॥ ॥खेतीगोरछाबनिजवैसकरमयेहजान॥ ॥१८॥
सबहीकीसेवाकरेशूद्रकरमयेहमान॥४४॥ ॥ओवी॥कृषिगो
रक्षआणिवाणिज्य॥हेंवैश्यकर्मस्वभावज॥शूद्रासिसेवाकर्मस
हज॥जालेंवर्णासमागमें॥४४॥ ॥अभंग॥ ॥उदरार्थकुटुं
बार्थ॥करिकृषिवळीस्वार्थ॥परीतयांतपरमार्थ॥जेंरक्षणगाई
चें॥१॥द्रव्यव्यवसायोतेंवी॥वाणिज्यांतउठठेवी॥वैश्यकर्मतृप्ति
यभावी॥तूंबोलखेरुजाणा॥२॥आतांशूद्रजोकांअसे॥वर्णत्र
यसेवावसे॥त्याचेंजीवनजाणऐसें॥च्यारवर्णाह्याक्रिया॥३॥
सांगावयाहेंकारण॥क्षत्रियवंशींतूंनिर्माण॥जाल्याकरटेळकेंसे
रण॥तुकयाजेसासंसारू॥४॥४४॥ ॥श्लोक॥ ॥स्वेस्वेकर्म
ण्यभिरतःसंसिद्धिंलभतेनरः॥स्वकर्मनिरतःसिद्धिंयथाविंदति
तच्छृणु॥४५॥ ॥सम०॥ ॥स्वस्वकर्मीचरतजोसिद्धीतेंपाव

तोनर॥स्वकर्मीनिष्ठतोसिधीपावेनेरितिआइक॥४५॥आर्या॥
॥२३॥ रतअपुलाल्याकर्मीपावेसिद्धिसमनूजभक्तिरसें॥पावेस्वकर्मर
ततोसिधिजसीपांडवासरव्यापरिसे॥४५॥ ॥दोहरा॥अप
नेंअपनेंकरमतेंसिधिलहेसबकोई॥सोबिअबेमोमेरूनोकरम
सिधिजेहोय॥४५॥ ॥ओवी॥ ॥आपुलालेंकर्मीवर्तत॥ते
नरसिद्धितेंपावत॥आपुलेंकर्मीसिधीहोत॥केसीतेआइकपा॥४५
॥अभंग॥ ॥आपुलालेंकर्माचरे॥वर्णाश्रमयाआधारें॥जेंकां
स्वहितउपचारें॥आलेंअसेवांरणी॥१॥नकरितांप्रयत्नकांहीं॥सि
धिचोळेत्याच्यागेहीं॥नवलहोयलोकींतीहीं॥नरहाह्मणतीपुण्या
त्मा॥२॥स्पष्टसांगतोंवीरेशा॥आकर्णीतूंगुडाकेशा॥साहित्येसीं
प्रासदशा॥प्राण्याप्रगटेभूलोकीं॥३॥जरींसांडिलास्वधर्म॥मग
अवघेंवृथाकर्म॥नसांपडेसोरव्यवर्म॥तुकाजेपेंसांगिजे॥४॥४५॥ ॥२३॥
॥श्लोक॥ ॥यतःप्रवृत्तिर्भूतानांयेनसर्वमिदंततम्॥स्वकर्मणा

गी० तमभ्यर्च्यसिद्धिंविंदतिमानवः॥४६॥ ॥सम०॥ ॥जेथेंप्रवृत्ति अ०
भूतांचीज्याणेंहेंव्यापिलेंजग॥स्वकर्मेंत्यासपूजूनीपावतोसिधिमा ॥१८॥
नव॥४६॥ ॥आर्या॥ ॥भूतप्रवृत्तिजेथुनिज्याणेंहेंसर्वहीअसेव्या
प्त॥पूजुनित्यानिजकर्मेंहोतीमनुज्याससिधितेप्राप्त॥४६॥दोहरा॥
जातेंउपजतजीवसबेजिनकीन्हाविस्तार॥करमकरेताकोंजजेसि
धिलहेकरतार॥४६॥ ॥ओवी॥ ॥स्वकर्मेंजगाचीप्रवृत्ती॥ते
णेंसर्वबांधिलेंअसती॥ह्मणोनिस्वकर्मीआचरती॥तेसिधिपावे
तीदेरव॥४६॥ ॥अभंग॥ ॥भूतप्रवृत्तिजेथुनी॥होतीउत्पन्नमे
दिनी॥स्थितिपाळकनिदानीं॥प्रळयदाचीरूसल्या॥१॥जगाव्या
पिलेंसेंजेणें॥जोविश्वात्मायेणेंगुणें॥त्याससस्वधर्मआचरणें॥वो
षयावेंसंतत॥२॥त्याचेसोळाप्रकाराचें॥कर्मचिएवंविधवाचें॥पू
जनघडेमाधवाचें॥नित्यनूतनआवडी॥३॥त्याचासहजउतरायी
॥आशिर्वादयेतेठायीं॥मनोरथपूरेपायीं॥घालीतुकासुरकुंडी॥

॥४॥४६॥ ॥श्लोक॥ ॥श्रेयान्स्वधर्मो विगुणः परधर्मात्स्वनुष्ठि
॥२४॥ तात्॥ स्वभावनियतंकर्मकुर्वन्नाप्नोतिकिल्बिषम्॥४७॥ समः॥॥
स्वधर्मनीचही श्रेष्ठ परधर्माबऱ्याहुनी॥ स्ववर्णीनेमिलेंकर्म करितां
पातकीनव्हे॥४७॥ ॥आर्या॥ ॥विगुणस्वधर्महिबरा अनुष्ठिला
चांगलानपरधर्म॥ पावेदोषानकदां स्वभावनियमीनराकितांकर्म॥
॥४७॥ ॥दोहरा॥ ॥नीकेहू परधरमतें विगुनभलोजुधरम॥ क
छुपाप पावेनहिकरत अपनोधरम॥४७॥ ॥ओवी॥ ॥स्वधर्महीं
नपरितोकल्याण॥ परधर्मपिरिसउत्तमजाण॥ आपुलेंकर्म आचरणें
येणेंपापनहोयनिश्चित॥४७॥ ॥अभंग॥ ॥नीचनमानीस्वधर्म
आलेंभागप्रांतकर्म॥ ज्ञानजालेंतरीं श्रम॥ स्वयातिचानमानिजे॥१
बाळामायच पाहिजे॥ तेथेंउर्वशीनारुजे॥ मीनेंजळावीणमरिजे॥
मधुघराभीतरीं॥२॥ एवंनकरिवेदपत्र॥ यतिहातीं आलेंशस्त्र॥ व्य ॥२४॥
र्थतेविंशोभेवक्त्र॥ स्वात्मधर्मआचरणें॥३॥ बोलसीतूं गोत्रवधीं॥

गी॰ हत्याघडतेसमंधी॥ तवकर्मपापबधी॥ येसीश्रुतीतुकयाचे॥४॥४७ अ॰
॥श्लोक॥ ॥सहजंकर्मकौंतेयसदोषमपिनत्यजेत्॥ सर्वारंभाहि ॥१८॥
दोषेणधूमेनाग्निरिवावृताः॥४८॥ ॥समः॥ ॥जेंवर्णासहजालें
तें नयकावेंसदोषही॥ कींकर्मवेष्टिलेंदोषेंसर्व अग्निधुरेंजसा॥४८॥
॥आर्या॥ ॥कर्मादोषहिसहजक्षत्रियवर्यानसोडितांचितरे॥
धूमेंवन्हिजसातो दोषेंकर्मेंसमस्तआवृतरे॥४८॥ ॥दोहरा॥ ॥
दोखसहितनिजकरमकरे रहेनकोहुत्यागि॥ दोखभरे आरंभसबे
धूमसहजोआगि॥४८॥ ॥ओवी॥ ॥ह्मणोनिस्वकर्मगाअ
र्जुना॥ दोषरूपह्मणूननंद्यावेंराकुन॥ येऱ्हवींसर्वकर्मनाहींदोषा
विण॥ अग्नितेथेंधूम्रअसे॥४८॥ ॥अभंग॥ ॥वर्णविभागा
तरुरुतदुष्कृत॥ पुढेंजन्महोतत्याच्यालेशें॥१॥ तेथेंगुणीखरेअव
गुणीनिकरें॥ वेष्टिलासेधूरेंजैसाअग्नी॥२॥ यास्तववोखटेंमानि
जेगोमटें॥ चेचींकडुवटेंनिंबजेंची॥३॥ कुश्चळअंतरींमनठेवीनारी

पावेल संसारीं तुकाह्मणे ।।४।।४८।। ।।श्लोक।। ।।असक्तबुद्धिः
सर्वत्रजितात्माविगतस्पृहः।।नैष्कर्म्यसिद्धिंपरमांसंन्यासेनाधिगच्छ
ति।।४९।। सम०।।मुक्तितेंसिद्धिनैष्कर्म्यातोसंन्यासेंचिपावतो।।अलि
प्तबुद्धिजोकर्मीजितचित्तगतस्पृह।।४९।। आर्या।। ।।निस्पृहप्रा
णिजितात्माज्याचीसर्वत्रतेनसक्तमती।।संन्यासानंपावेतोचीनैष्क
र्म्यसिद्धिउत्तमती।।४९।। ।।दोहरा।। ।।लगनबुधिबहुनहिकरेजी
तेमनकीआस।।परमसिधिकरमकीपावेकरीसंन्यास।।४९।। ।।
।।ओवी।। ।।सर्वत्रबुधीअसक्तकरूनी।।निस्पृहवर्तेआत्माजिं
कोनी।।तयासीकर्माचीपरमसिधीदेवोनी।।तोसंन्यासेपावतसे।।
।।४९।। ।।अभंग।। ।।निष्कामजेंमनमुक्तिचेंभुवन।।त्याकरजो
डूनसिद्धिनमी।।१।।पावतोसंन्यासेंप्रपंचउदासें।।मानसउल्हासेंह
रिपदीं।।२।।कर्मीनव्हेलिप्तबुद्धिजितचित्त।।जालास्पृहागतआत्म ।।२५।।
बोधें।।३।।तुकाह्मणेजन्मसार्थकउत्तम।।तयामाजीप्रेमअनंताचें

।।४।।४९।। ।।श्लोक।। ।।सिद्धिंप्राप्तोयथाब्रह्मतथाप्नोतिनिबो
धमें।।समासेनैवकौंतेयनिष्ठाज्ञानस्ययापरा।।५०।। सम०।। ।।
गुरूपदेशेंसिद्धीतेंपावलाब्रह्मतोकसा।।पावतोज्ञाननिष्ठातेंतूंसं
क्षेपेंचिआइक।।५०।। ।।आर्या।। ।।नैष्कर्म्यसिधिनरतोब्रह्मक
सापावतोअविक्षेपें।।जेंपरमज्ञानाचीनिष्ठातेऐकतूंचिसंक्षेपें।।५०
।।दोहरा।। ।।सिद्धीपायेपरब्रह्मकोंजसेजुपावेसार।।कथोजुहोंसं
छेपसोंनिष्ठाग्यानअपार।।५०।। ।।ओवी।। ।।जेसेंब्रह्मतेंसें
सिधिपावती।।तेंआईकअर्जुनासांगेनयथास्थिती।।तयाज्ञानाची
प्रतीती।।संक्षेपेंकरितांहोय।।५०।। ।।अभंग।। ।।देवुगुरुकृपा
लाभजालासोपा।।पावलानिरोपासिधाचिया।।१।।कैसाब्रह्मपा
वेसिधीज्यासभावे।।बोबाळितीनावेंचिन्मयाचें।।२।। तेस्थितीनि
ष्ठायेसंक्षेपेंअन्वये।।ऐकेआणिहोयतूंहींतैसा।।३।।ज्ञान नेष्टा
वंतपरात्परींचित्त।।योगीयाअतीततुकाजाला।।४।।५०।।श्लोक

बुद्ध्याविशुद्धयायुक्तोधृत्यात्माननेंनियम्यच॥शब्दादीन्विषयांस्त्य
॥२६॥ त्क्वारागद्वेषौव्युदस्यच॥५१॥ ॥सम०॥ ॥निःकामचित्तआत्म
त्वींधारणेनेंधरूनियां॥शब्दादिभोगत्यागूनीद्वेषप्रीतिहित्यागु
नी॥५१॥ ॥आर्या॥ ॥शुधमतीनेंयुक्तहि धैर्येंकरूनीमना
सरोधून॥त्यागुनिशब्दादिविषयरागद्वेषासनित्यबांधून॥५१॥
॥दोहरा॥जोगरहेबुधिशुधसोंधीरजसोंमनधारी॥शब्दआदि
विखयनतजेरागद्वेखकोमारी॥५१॥ ॥ओवी॥आत्मत्वींनिःका
मचित्तीं॥बुधीकरूनियाधरिती॥शब्दादिविषयातेंत्यजिती॥प्रीत
द्वेषत्यागूनियां॥५१॥ ॥अभंग॥ ॥चित्तजेंनिष्कामभजेआत्मा
राम॥तोचीघालीनेमकर्णासीरे॥१॥धरूनीधारणेंयोगाच्याविं
दाणे॥जगींविचरणेंनिरंकुश॥२॥शब्दस्पर्शादिकविषयदश
क॥त्यागीनपुंसकजारीणते॥३॥प्राप्तीचाहरीखअप्राप्तीचेंती
ख॥तुकाशिवबीखप्राशीतजा॥४॥५१॥श्लोक॥विविक्तस ॥२६॥

गी० वीलघ्वाशीयतवाक्कायमानसः॥ध्यानयोगपरोनित्यंवैराग्यंसमुपाश्रि अ०
तः॥५२॥ ॥सम०॥ ॥एकांतलघुआहारमनोवाक्कायनिग्रह॥ध्या ॥१८॥
नयोगींसदानिष्टवैराग्यधरिजेदृढ॥५२॥ ॥आर्या॥ ॥एकांतनित्य
सेवीमितभोजीवाङ्मनासितोरोधी॥वैराग्ययोगयुक्तब्रह्मध्यानींसदै
वअवरोधी॥५२॥ ॥दोहरा॥ ॥रहेउन्योएकांतमेंलघुभोजनमन
जीत॥ध्यानजोगतत्परसदांगहवैराग्यकीनीत॥५२॥ ॥ओवी॥एकां
तीबैसोनियां॥लघुआहारआसोनियां॥मनोवाक्कायनिग्रहकरूनियां
॥योगध्यानवैराग्य॥५२॥ ॥अभंग॥ ॥नावडेलौकिकसंगप्रपं
चीक॥आहाररसीकभरेपोट॥१॥मनावाचेकायेनेमितनिग्रहें॥न
पीडीआग्रहेंशिष्यवर्गी॥२॥तिष्ठेसदामनयोगाचेंआसन॥सोडूंने
णेंध्यानईश्वराचें॥३॥धरीबळकटवितरागदारवंट॥तुकाह्मणेतो
टानफानेणें॥४॥५२॥ ॥श्लोक॥ ॥अहंकारंबलंदर्पंकामंक्रोधं
परिग्रहम्॥विमुच्यनिर्ममःशांतोब्रह्मभूयायकल्पते॥५३॥ ॥

सम०॥ ॥बलगर्वअहंकारकामक्रोधपरिग्रह॥ सोडूनिममताशांत
॥२७॥ ब्रह्मत्वायोग्यहोतसे॥५३॥ ॥आर्या॥ ॥कामक्रोधअहंकृतिबल
दर्पपरिग्रहाकरुनिशांत॥ममताविरहितहोउनिपावेमोक्षासिहान्हि
सिध्दांत॥५३॥ ॥दोहरा॥ क्रोधनिग्रहकामबलदर्पओरअहंकार
॥ममतातजेनिर्मलरहेशांतिब्रह्ममेंसार॥५३॥ ॥ओवी॥ काम
क्रोधबळदर्पक॥ अहंकारपरिग्रहादिक॥ सांडूनिहोइजेनिर्ममशांति
निःशंक॥ जेब्रह्मव्हावयाइच्छिति॥५३॥ ॥अभंग॥ ननुबळाने
णेगर्वासिराळणें॥ अहंचळवणेंठीकाणीचा॥१॥ कामाभंगीतसा
क्रोधकेलापीसा॥ धाडीदीशाबसापरिग्रहो॥२॥ मेलीजेथेंममता
अन्नअन्नकरितां॥ शांतीचीदुहिताघादवीली॥३॥ तेब्रह्मजीवायां
आवेंअर्पूनियां॥ जालाउतराधियातुकयाचा॥४॥५३॥ श्लोक॥
ब्रह्मभूतःप्रसन्नात्मानशोचतिनकांक्षति॥ समःसर्वेषुभूतेषुमद्भक्तिं ॥२७॥
लभतेपराम्॥५४॥ ॥सम०॥ ॥ब्रह्महोतांप्रसन्नात्माइच्छाशो

गी० कनतोकरी॥ सर्वभूतींभक्तिमाझीतोसर्वसमभागतो॥५४॥ आर्या अ०
सर्वभूतींपार्थास्वस्थमनब्रह्मभूतजोसमहा॥ज्यालानहर्षशोकहि ॥१८॥
लाभेमद्भक्तिलाभत्यासमहा॥५४॥ ॥दोहरा॥ ॥ब्रह्मभूयोजुप्र
सन्नमनसोंचकरेनहिंचाह॥ सबजीवनकोंसमलखेपावेभगतिप्रवा
ह॥५४॥ ॥ओवी॥ ॥आत्माप्रसन्नजालियांब्रह्महोती॥ शोकइच्छा
हीनकरिती॥ भक्तीमाझीसर्वभूतीं॥ तेसर्वपावतीसम॥५४॥ अभंग
रूपप्रसन्नआत्मात्याचावीरोत्तमा॥ जालाजेव्हांब्रह्मसंगमांत॥१॥ म
गत्यापरतीइच्छातेकेउती॥ शोकतरीहंतीधरीकेसा॥२॥ जेथेंतेथेंमा
झीभक्तिगंगेमाझी॥ सर्वभूतेंआजीशुध्दजालीं॥३॥ समानसर्वांत
शांतीहेलावत॥ तुकाह्मणेमातहरपली॥४॥५४॥ श्लोक॥ भक्त्या
मामभिजानातियावान्यश्चास्मितत्वतः॥ ततोमांतत्वतोज्ञात्वावि
शतेतदनंतरम्॥५५॥ ॥सम०॥ ॥अनंतेंब्रह्मपुढत्वेंजाणेस
र्वात्मभक्तिने॥ तत्त्वजाणोनिदेहांतींनिघोनिननिघेपुन्हां॥५४॥ ॥

॥आर्या॥ ॥भक्तीनेमजजाणेजितुकाजेसाहिमीअसेतत्वें॥मग
॥२८॥ जाणुनियांमातेंतदनंतरपावतोमलासत्वें॥५५॥ ॥दोहरा॥मोकों
जानेभगतिकरेजीतहोयजुभाय॥मोहिजानिकेतत्वसोंमेरोभगति
कराय॥५५॥ ॥ओवी॥ ॥भक्तिनेसमजाणती॥जसीआहेमा
झीस्थिती॥आत्मत्वेंतत्वजाणती॥प्रवेशतीतयांत॥५५॥अभंग
तेगासर्वात्मताभक्तिचाजाणता॥जालासप्रेमतादेहभावें॥१॥अनं
तब्रह्मांडेंअनंतींचघडे॥अनंतारोंगडेकेलेजीवा॥२॥तत्वींप्रवेश
लाप्रांताचेवेव्हेला॥जयालेशेंआलातेथेंगुरु॥३॥पुन्हामगनिघणें
प्राणांतींहीनेणे॥ऐसीस्थीतिचाणेतुकयास॥४॥५५॥श्लोक॥॥
सर्वकर्माण्यपिसदाकुर्वाणोमद्व्यपाश्रयः॥मत्प्रसादादवाप्नोतिशा
श्वतंपदमव्ययम्॥५६॥ ॥सम०॥ ॥प्रारब्धेंसर्वकर्मेंहीकरीज
रिमदाश्रयें॥माझ्याप्रसादेंतोपावेपदशाश्वतअव्यय॥५६॥आर्या ॥२७॥
सर्वहिकर्मेंकरिजोज्यालामाझासदैवअवलंब॥पावेममप्रसादेंअ

गी० व्ययशाश्वतपदासिंअवलंब॥५६॥ ॥दोहरा॥ ॥मोकरमको अ०
नितकरेमेरोआश्रयपाय॥सोप्रसादतेसोरहेअछयपदवीपाय॥५६ ॥१८॥
॥ओवी॥ ॥सर्वकर्मेंप्रारब्धेंहोतीं॥मदाश्रयेंजेकरिती॥माझ्याप्र
सादेंपावती॥जेंपदशाश्वतअव्यय॥५६॥ ॥अभंग॥कर्मघडतें
सारें संचीतआधारें॥जाणताविचारेंयथायोग॥१॥ मगतेंचकर्मा
मातेंवीरोत्तमा॥अर्पीतोसप्रेमामदाश्रित॥२॥ माझीयाप्रसादेंतो
पावेस्वानंदें॥अव्ययजेपदेंअतुच्छिष्टें॥३॥ शाश्वतपणाचीगतिने
णेवीरंची॥तेथेंतुकयाचेंयेणेंजालें॥४॥५६॥ ॥श्लोक॥चेतसा
सर्वकर्माणिमयिसंन्यस्यमत्परः॥बुद्धियोगमुपाश्रित्यमच्चितः
सततंभव॥५७॥ ॥सम०॥ ॥अर्पूनिसर्वहीकर्मेंचित्तेंमत्पररहो
उनी॥ज्ञानयोगाश्रयेंचित्तमद्रूपींलावितूंसदा॥५७॥ ॥आर्या॥
चित्तेंसर्वहिकर्मेंमाझेठायींसमर्पुनीआहो॥मतियोगाश्रितहोउनि
मत्परचित्तांततूंहिसंततहो॥५७॥ ॥दोहरा॥मनसोमेरोकरम

करमोतत्सरलताळेय॥बुधीजोगकोंसोंचकरेमोहीमेंचितदेय॥५७
 ओवी॥ ॥मनपूर्वकमाझेंठायीं॥सर्वकर्मअर्पीपाहीं॥स्कबुधीध
रूनिराही॥मजतत्पर होउनी॥५७॥ ॥अभंग॥सर्वकर्मेंपार्थाअ
र्पूनीसर्वथा॥ऐकेमाझीकथाअखंडित॥१॥मत्परमनानेकरीहरिध्या
नें॥डोलेस्वानंदानेंनिर्विकल्प॥२॥ज्ञानाचाअथवायोगाचापांडवा
आश्रयराखावामनपक्षी॥३॥तूंचऐसाहोयमद्रूपींसंशय॥ना
हींआपवाहेतुकाजेथें॥४॥५७॥ ॥श्लोक॥ ॥मच्चित्तः सर्वदुर्गा
णिमत्प्रसादात्तरिष्यसि॥अथचेत्त्वमहंकारान्नश्रोष्यसिविनंक्ष्य
सि॥५८॥ ॥सम०॥ ॥मच्चित्तमत्प्रसादेंतूंसर्वदुःखाब्धिलंघि
सी॥आतांजरिअहंकारेंनआइकसिनाशसी॥५८॥ ॥आर्या॥
सर्वहिदुर्गेंतरसीमच्चित्तेंमाझियाप्रसादानें॥पावसिविनाशतरितूं
नऐकूनिजरीअहंकृतिमदानें॥५८॥ ॥दोहरा॥मोप्रसादतेंदुर्ग
बलतरिजेहेअनयास॥अहंकारकेबसनेनहियहमानोऊपास॥

 ॥५८॥ ॥ओवी॥ ॥माझेठायींचित्तठेविसी॥तरींमाझ्याप्रसादेंस
र्वदुःखेंतरसी॥अहंकारधरोनिकरिसी॥तरींसर्वदुःखेंहोतींतुज॥
॥५८॥ ॥अभंग॥ ॥मच्चित्तेंकरुनभद्रार्थपाउन॥होयसमाधा
नमत्प्रसादें॥१॥दुःखगीरिजळेनचंचतापळे॥सर्वहीमावळेक्लेश
कांदा॥२॥आतांअहंकारेंजरींयानीतीरे॥नायकसीवारेघाततु
झा॥३॥महाक्येंतरलावहुलोकबुडाला॥जेंनाहींतुक्यालाकेलेंमा
न्य॥४॥५८॥ ॥श्लोक॥ ॥यदहंकारमाश्रित्यनयोत्स्यइतिम
न्यसे॥मिथ्यैषव्यवसायस्तेप्रकृतिस्त्वांनियोक्ष्यति॥५९॥ ॥
सम०॥ ॥अहंकारधरूनीयांभांडेनाह्मणतोसितूं॥हेंमिथ्यातु
जतूझीचयुद्धींप्रकृतियोजिल॥५९॥ ॥आर्या॥ ॥धरुनिअहंका
रातेंमानसिनकरिनमीकधींचरण॥मिथ्यानिश्चयतूझाकरील
प्रकृतितूजआचरण॥५९॥ ॥दोहरा॥लरोनहींतूंजोकहतअ
हंकारकोंमान॥यहतोसबअबझूटहेप्रकृतिलगावेआन॥५९॥

॥ओवी॥ ॥मनीं अहंकार धरोनी॥युध्द न करी ऐसें मनीं॥ तरीं या
॥३०॥ उद्योगाची होईल हानी॥प्रकृति युध्द करवील तुज॥५९॥अभंग॥
अहंपणें ह्मणसी न भांडे मी यासी॥ यास्तव हेळसी अमुचें मत्त॥१॥
कौरवा मारणें पापी व्हावें कोणें॥ दिसेला जिवीणें जीणें पूढें॥२॥ हें
मिथ्या कल्पित तनु स्वभावांत॥ सहज होईल घात कौरवांचा॥३॥
प्रकृती क्षेत्र्यांची अनीवार साची॥तुका ह्मणे अरिची पुर्वी पाठ
॥४॥५९॥ ॥श्लोक॥ ॥स्वभावजेन कौंतेय निबद्धः स्वेन कर्म
णा॥कर्तुं नेच्छसि यन्मोहात्करिष्यस्यवशोऽपि तत्॥६०॥ ॥
॥सम०॥ ॥संस्कारें कर्म जें जालें प्रारब्धें बध्द तूं तया॥ करूं न इ
च्छिसी मोहें करिसील अवश्य तूं॥६०॥ ॥आर्या॥ स्वाभाविक
कर्मानें बध्द तथा तूं दुराग्रहा धरसी॥ मोहें न करूं इच्छिसि होउनि
परवश परीच तें करिसी॥६०॥ ॥दोहरा॥ ॥अर्जुन अपने करम ॥३०॥
सोंयह तूं रारव्यो नाहि॥ परो न चाहत मोंह तें परसब करिहो साहि॥६०

गी० ओवी॥ ॥अर्जुना तूं स्वभावें बांधलासी॥ अज्ञानें करोनि युध्द न करी ह्म अ०
णतोसी॥ तरीं युध्द कर्म तूं अवश्य करिसी॥ यासि संदेह नाहीं॥६०॥ ॥ ॥१८॥
॥अभंग॥ ॥कर्म प्रादुर्भाव संस्कारत्यापरी॥ वागे धरे वरी भूतजात
॥१॥ प्रारब्धें बांधलें तें कैसें सुटेल॥जरीं कां दाटेल उरमोहें॥२॥ न इच्छि
सी स्नेहें अगत्य करिसी॥ तूं चीक्रोधी होसी काव्यासम॥३॥ तुका ह्मणे
देहस्वभाव कवणा॥ नावरे हें जाणा विधिलेख॥४॥ ६०॥ श्लोक॥ ॥
ईश्वरः सर्वभूतानां हृद्देशेऽर्जुन तिष्ठति॥ भ्रामयन्सर्वभूतानि यंत्रा
रूढानि मायया॥६१॥ ॥सम०॥ ॥अर्जुना सर्व भूतांच्या असे हृद
यीं ईश्वर॥ बुध्दिसूत्रें काळयंत्रीं आरूढें नाचवीतसे॥६१॥आर्या॥
सर्वां भूतांच्याही हृदईं ईश्वर वसोनि चाळवितो॥ सर्वां भूतां तें हा यं
त्रें जसि सूत्रधार चाळवितो॥६१॥ ॥दोहरा॥ ॥ ईश्वर सबके हीय
में अर्जुन रहत जु गूढ॥ जीव भ्रमावत है सदा करि के माया आरूढ॥६१॥
॥ओवी॥ ॥सर्वभूतीं असे ईश्वर॥ व्यापूनि जग निरंतर॥ खेळ खे

ळवीसाचार॥सूत्रधारीआपणअसे॥६१॥ ॥अभंग॥ सकळभू
॥३१॥ तांच्याहृदईंदेवआहे॥अनुभवेंपाहेवीरोत्तमा॥१॥त्यासमान्यजालें
तरेलतेंकर्म॥अमान्यअकर्मसहजची॥२॥जोकांबुधिसूत्रेंकळावे
ळयंत्रें॥नाचवीसर्वत्रेंबाहूलिया॥३॥येकासपव्हवीपाठीलावीयेका
हरपवीतुकापळमात्रें॥४॥६१॥ ॥श्लोक॥ ॥तमेवशरणंगच्छ
सर्वभावेनभारत॥तत्प्रसादात्परांशांतिंस्थानंप्राप्स्यसिशाश्वतम्
॥६२॥ ॥सम०॥ ॥त्यातेंचिजाईशरणयाभावेंकींसमस्ततो॥त
त्प्रसादेंथोरशांतीपदशाश्वतपावसी॥६२॥ ॥आर्या॥जाईशर
णतयातेंसर्वांभावेंनयामधींभ्रांती॥त्याच्याप्रसादयोगेंशाश्वतप
दथोरपावसीशांती॥६२॥ ॥दोहरा॥ ॥होयसदांवाकेंसरनअ
र्जुनतूंसबभाय॥अविनासीथिरशांतिपदताप्रसादतेंपाय॥६२॥
॥ओवी॥ ॥भारतासर्वभावेंकरूनी॥शरणहोयमजलागुनी॥मां ॥३१॥
झाप्रसादपाउनी॥पदशाश्वतपावसी॥६२॥अभंग॥त्यातेंशर

गी० णजावेंकायावाचामनें॥व्हावेंगाअनन्यअनन्यानी॥ १ ॥भावभ अ०
क्तिबोधराहेचिरंतन्॥ऐसेघेमागूनप्रसादास॥२॥त्याच्याआशी ॥१८॥
र्वादेंशांतिप्राप्तहोय॥जेंपदआलयशाश्वताचें॥३॥ऐसालाभजा
णनसोडीअर्जुना॥तुकाजेसामनासमर्पीत॥४॥६२॥श्लोक॥
इतितेज्ञानमाख्यातंगुह्याद्गुह्यतरंमया॥विमृश्यैतदशेषेणयथेच्छ
सितथाकुरु॥६३॥ ॥सम०॥ ॥ऐसेंगुह्याहुनीगुह्यज्ञानम्याउप
देशिलें॥विचारूनिअशेषेंहेंतुजमानेलतेंकरी॥६३॥आर्या॥ ॥
गुह्याहुनिगुह्यअसेंकथिलेंम्याज्ञानतूजनिष्पापा॥साकल्येंविच
रुनियाजेंइच्छिसितेंस्करवेंकरीबापा॥६३॥ ॥दोहरा॥ग्यानक
ह्योतोसोंजुमेंजोजगप्रगटेनाहि॥जोजानेसोइकरोयहिसंजोजय
माहि॥६३॥ ॥ओवी॥ ॥अंतरींचेंगुह्यांतर॥तुलाउपदेशिलेंसा
र॥मना येईलतोकरीविचार॥सांगणेंतेंसांगीतलें॥६३॥अभंग
ऐसेंहेंगुह्याचेंअंतरजेंगुप्त॥कधींप्रगटीतजालेंनव्हतें॥१॥ऐसाश्रो

ताकोणीनव्हतामीव्हाला॥जोप्रेमेंअथीलापरीपूर्ण॥२॥तुजज्ञान
श्रेष्ठउपदेशीलेंआह्मीं॥पाहेअंतर्यामीअशेषजें॥३॥यावरीमाने
लतेंकरीवीरेशा॥तुकयाचीआशापूर्णयेणें॥४॥६३॥श्लोक॥
सर्वगुह्यतमंभूयःशृणुमेपरमंवचः॥इष्टोऽसिमेदृढमतिस्ततोव
क्ष्यामितेहितम्॥६४॥ ॥सम०॥ ॥सर्वगुह्याहुनीगुह्यआतांहा
शब्दआइकें॥दृढबुद्धिइष्टतूंमाझाह्मणोनिवदतोंहित॥६४॥ ॥
॥आर्या॥ ॥सर्वांतगुह्यउत्तममाझें तूंवचनहेंपुन्हापरिस॥कथि
तोंहितुजयास्तवमजप्रियतूंबाअतिप्रियापरिस॥६४॥दोहरा
जोकछुहेसबेतेंऊन्योपरमबचनमोमान॥तूंदृढबुद्धिमीतजोतो
हिकरतबरवान॥६४॥ ॥ओवी॥ ॥सर्वगुह्यतमजाण॥हेंसांगतों
मित्रह्मणून॥तूंप्रीतीचासखामाझाजाणून॥तुझेंहितसांगतसे॥६४॥
॥अभंग॥ ॥सर्वागुह्यामाजीगुह्यहेंकिरीटी॥हेंनव्हेचावरीवाजा
रीगा॥१॥आतांऐकेंशब्दहाजोसेवटीचा॥कांकींसद्बुधीचापडीवं

तूं॥२॥मित्रमाझाआणीह्मणवीसीदास॥यास्तवहिताससांगतसों
॥३॥तुकाविनयत्वेंप्रार्थीसाधुजना॥कायत्याअर्जुनाबोलेदेव॥४॥
॥६४॥ ॥श्लोक॥ ॥मन्मनाभवमद्भक्तोमद्याजीमांनमस्कुरु॥
मामेवैष्यसिसत्यंतेप्रतिजानेप्रियोऽसिमे॥६५॥सम०॥मद्रूपीं
मनमद्भक्तयजीवंदीमलाचतूं॥मातेंचिपावसीसत्यप्रतिज्ञाकरितों
सख्या॥६५॥ ॥आर्या॥ ॥मद्भक्तमन्मनाहोवंदीपूजीमलाव
रिंसमज॥करितोखरीप्रतिज्ञाअसिप्रियमजहिपावसीलमज॥
॥६५॥ ॥दोहरा॥ ॥मोकोंजजतूंनम्रव्हैमनमोहीमेराख॥अं
तसमेंव्हैमाहिमेंप्यारोतूंयहसारव॥६५॥ ॥ओवी॥ ॥मनठे
वोनिमाझीभक्तीकरी॥मेजवंदोनयज्ञकरी॥मजपावसीनिर्धारी
॥प्रियसख्या॥६५॥ ॥अभंग॥मद्रूपींसततययामनालावीं॥
मद्भक्तीकरावीदृढव्रतें॥१॥यजनमाझेंचीवंदावेंमातेंची॥मगस्व
रूपाचीपडेग्रंथी॥२॥मीचतूंतूंमीचऐसेंहोयीलगा॥शिवांतरीं

जागाजेंवी विष्णु ॥३॥ विष्णुहृदयींपहुडे शिवपरमात्मा॥ प्रतिज्ञा
॥३३॥ प्रतिमातुकींयेतो ॥४॥६५॥ ॥श्लोक॥ ॥सर्वधर्मान्परित्यज्यमा
मेकंशरणंव्रज॥अहंत्वासर्वपापेभ्योमोक्षयिष्यामिमाशुचः॥६६
॥सम०॥ ॥एकामातेंशरणयेसर्वधर्मासटाकुनी॥संचितेंक्रिय
माणेंहीमीनाशीनभिऊंनको॥६६॥ ॥आर्या॥ ॥टाकुनिसर्वहि
धर्मायेक्यामातेंचिशरणजायुक्त॥नकरीखेदमनींतूंकरितोंमीसर्व
पापनिर्मुक्त॥६६॥ ॥दोहरा॥ ॥सबधरमनकोंत्यागिकेंमोसरन
तूंआय॥दूरीकरोसबपापहोंशोकतजोयाभाय॥६६॥ ओवी॥
सर्वधर्मातेंत्येजोनी॥मजएकासीशरणहोउनी॥संचितक्रियमाण
जाणोनी॥मीसर्वनाशीभिऊंनको॥६६॥ ॥अभंग॥ ॥सर्वध
र्माप्रतीत्यागूनीसखया॥शरणमाझेंगयांतुवांयावें॥१॥येकमी
प्रसन्नहोईनाजोंवरी॥धर्माचेंआदरतंवमानी॥२॥तेथेंधर्मीवागेमत्कृ ॥३३॥
पानाज्यास॥सहजपत्तनासअधिकारू॥३॥संचितेंक्रियमाणेंपापा

गी० सीहरीन॥ऐसायेत्यागुनतुकाह्मणे॥४॥६६॥ ॥श्लोक॥ इदंतेना अ०
तपस्कायनाभक्तायकदाचन॥नचाशुश्रूषवेवाच्यंनचमांयोऽभ्य ॥१८॥
सूयति॥६७॥ ॥सम०॥ ॥तपहीनानकोसांगूंअभक्तांतोंकदा
पिहें॥श्रवणेच्छाविहीनालादोषलावीमलातया॥६७॥ आर्या॥
सेवाहीनअभक्तालपहीनातेंहिरेनसांगावें॥ईर्षाकरिजोमाझीपा
र्थात्यालाकदानसांगावें॥६७॥ ॥दोहरा॥ ॥जाकेतपनाहिभ
गतिनहिओरसत्यरुबुधिनाहि॥तासोंतूइनयहकहेमोदेखीज
गमाहि॥६७॥ ॥ओवी॥ ॥ज्ञानतपअनुष्ठानहीन॥भक्तिवि
नाजेंश्रवण॥अभक्तातदेआण ॥तेदोषलावित्ती॥६७॥ ॥
॥अभंग॥ ॥अतपीपार्थजोत्यासअमुचीगोष्टी॥कदापीकिरी
टीनचावळी॥१॥अथवातपीजालामजनभजतां॥त्याप्रतीहेवार्ता
सांगूंनये॥२॥तपींभक्तिखरीश्रवणींनेदीमन॥मगत्यासांगूनफ
ळकाय॥३॥किंवामातेंदोषठेवीजोअर्जुना॥तुकाह्मणेजाणावें

पात्र॥६७॥ ॥श्लोक॥ ॥य इदं परमं गुह्यं मद्भक्तेष्वभिधास्यति
॥३४॥ भक्तिं मयि परां कृत्वा मामेवैष्यत्यसंशयः॥६८॥ ॥सम०॥माझ्या
भक्तांत जो माझी भक्ति थोर करूनियां॥ सांगेल हें महागुह्य पावेल म
ज निश्चित॥६८॥ ॥आर्या॥ ॥जें हें अतिगुह्य परम माझ्या
भक्तांस आदरें पढवी॥उत्तम भक्ति करोनी निश्चय माझ्या पदीं ध्व
जा चढवी॥६८॥ ॥दोहरा॥ ॥मो भक्तन जो कहत परम न्यो यह
ग्यान॥सो मेरी भगती लहे मो में रहे निदान॥६८॥ ॥ओवी॥ ॥
हें परम गुह्य पावन॥जो माझ्या भक्तांसि उपदेशी जाण॥माझी भक्ती
असे करून॥तो मज पावे निःसंदेह॥६८॥ ॥अभंग॥भक्त वृंदीं
भक्ती करूनियां मान्य॥जाला त्यास धन्य आह्मी ह्मणूं॥१॥तेथें गुह्य
श्रेष्ठ प्रगटूनी वाणील॥ते साची ऐकेल भावें कोणी॥२॥निश्चयें पाव
न माझ्या गांवीं येती॥तुका या संगती कीर्ति तेंची॥३॥६८॥श्लोक॥ ॥३४॥
न च तस्मान्मनुष्येषु कश्चिन्मे प्रियकृत्तमः॥भविता न च मे तस्माद

गी० न्यः प्रियतरो भुवि॥६९॥ सम०॥ ॥त्याहूनिही मनुष्यांत माझें प्रियक अ०
री असा॥ नहोणार न त्याहूनी कोणी मत्प्रिय या जगीं॥६९॥ आर्या॥ ॥१८॥
प्रियकर त्याहुनि माझा कोणी नाहीं न होय भूलोकीं॥मजही प्रियतम त्या
हुनि नाहीं दुसरा महीं न अवलोकीं॥६९॥ ॥दोहरा॥ ॥मो भगतनसों
प्यारो न हि हो प्यारो होयि॥वह मोहीं राखत हैं येहों राखत हिय माहि॥६९॥
॥ओवी॥ ॥मनुष्यांत सांगितलें करी॥तो माझा भक्त अवधारी॥
त्याहून मज पृथ्वीवरी॥कोण्ही प्रिय न से॥६९॥ ॥अभंग॥मानव
कोटींत विचारीतां नित्य॥त्या ऐसा सांप्रत नसे कोणी॥१॥त्याचा तो
प्रियकर येतूला ओळखे॥भानु चक्षीं देखे पडेचिना॥२॥पुढेंही हो
णार भविष्यें पाहिलें॥परी न पडलेला भा दृष्टी॥३॥त्या लोकीं मर्त्यी
य त्याहूनी दिसेना॥तुका विनवी दीना परीक्षीजे॥४॥६९॥श्लोक॥
॥अध्येष्यते च य इमं धर्म्यं संवादमावयोः॥ज्ञानयज्ञेन तेनाहमिष्ट
स्यामिति मे मतिः॥७०॥ ॥सम०॥ ॥गीता हा धर्म्य संवाद माझा

तूझाह्मणेल्जो ॥ ज्ञानयज्ञेंचिमीत्याणेंपूजिलोंमजवाटतें ॥७०॥ ॥
॥३५॥ ॥आर्या॥ ॥ हाधर्मरूपआमचासंवादपुढेंसदैवजोस्मरती ॥त्या
णेंज्ञानमखेंमीयजिलेंहोतीमलाअसीचमती ॥७०॥ दोहरा ॥ धरम
संवादयहमेंकह्योपठेजुकोइजान ॥ ग्याननतिनकुनजऱ्योयेहमेरोम
तमान ॥७०॥ ॥ओवी॥ ॥ धर्मकारणहासंवाद ॥ पठणकरीजो
सांडोनिभेद ॥ तोज्ञानयज्ञेंयजुनपावेपरमानंद ॥ माझीबुधीनिश्चित॥
॥७०॥ ॥अभंग॥ ॥ नित्यज्यालानेमउषःकाळींस्नान ॥ करुनीसं
ध्यापठणकरीपाठ ॥१॥ हाधर्मसंवादमजतूजशाब्दीं ॥अनुवादलोंना
दींलागोनीयां ॥२॥ तरींज्ञानयज्ञेंमजतेणेंयजिलें ॥ कींभासेपूजीलें॰
उपच्यारें ॥३॥ तुकाह्मणेदेवाआवडजेमोठी ॥ तेचीकसवटीभक्ता
माजी ॥४॥७०॥ ॥श्लोक॥ ॥ श्रधावाननसूयश्चशृणुयादपियोन
रः ॥ सोऽपिमुक्तःशुभाल्लोकान्प्राप्नुयात्पुण्यकर्मणाम् ॥७१॥ ॥ ॥३५॥
सम०॥ ॥ श्रधाळुयासनिंदीनाआइकेहीअसानर ॥ तोहिपापेपा

गी० पमुक्तलोकांपुण्यात्मिकांविपा ॥७१॥ ॥आर्या॥ धरुनीश्रधानरजो ऐके अ०
ईर्षात्यजोनिवीराहे ॥ तोपुण्यश्लोकाच्याशुभलोकींमुक्तहोउनीराहे ॥७१ ॥१८॥
॥दोहरा ॥ श्रधाहूतदेखेबिनायहस्रुनेजोकोई ॥ पुण्यवंतभगतनलहेसु
गतजकताकोंहाई ॥७१॥ ओवी॥ ॥भक्तियुक्तजोहोउनी ॥ आदरेंकरोनि
आइकेश्रवणीं ॥ तोउत्तमलोकातेंपावोनी ॥ मुक्तहोयसत्यजाण ॥७१॥॥
॥अभंग ॥ हृदयींजागेजाच्याश्रधा ॥ जोकांनिंदिनाविबुधा ॥१॥ ऐकेस
दाठेउनिभाव ॥ ऐशानराचाउपाव ॥२॥ माझेंपदपावेअंतीं ॥ निःपातकवा
सुनिश्चिती ॥३॥ जेथेंलोकपुण्यवान् ॥ तुकयातेथेंअधिष्ठान ॥४॥७१॥ ॥
श्लोक ॥ कच्चिदेतश्रुतंपार्थत्वयैकाग्रेणचेतसा ॥ कच्चिदज्ञानसंमोहःप्रण
ष्टस्तेधनंजय ॥७२॥ सम०॥ हेंऐकिलेंकींनाहींपार्थाएकाग्रमानसें ॥ अ
ज्ञानमोहगेलाकींनाहींसांगधनंजया ॥७२॥ आर्या॥ पार्थाआयकिलें
कींएकाग्रमनेंचिहेंमलासांग ॥ अज्ञानमोहतूझागेलाकींकायहेंम
लासांग ॥७२॥ ॥दोहरा ॥ ॥ चित्तएकाग्रव्हेस्रुनेअर्जुनयहतो

धरम॥ मीठमोहअज्ञानतबेंछुटेचितको भरम॥ ७२॥ ओवी॥
॥३६॥ अर्जुनाम्यांसांगीतलें॥तुवां एकाग्रमनें ऐकिलें॥ अज्ञानमोहआ
हेकींगेले॥ हेंसांगधनंजया॥७२॥ ॥अभंग॥ वरीऐकिलीकीं
गीता॥ किंवानमानीली चित्ता॥१॥पार्थमानसएकाग्र॥आहेयेथें
कींअव्यग्र॥२॥अज्ञानमोहखळ॥ गेलानाहींकीं प्रांजळ॥ ३॥सांग
मातें धनंजया॥ येकवेळहेंतुकया॥ ४॥ ७२॥ श्लोक॥ अर्जुनउ
वाच॥ ॥नष्टोमोहःस्मृतिर्लब्ध्वा त्वत्प्रसादान्मयाऽच्युत॥ स्थि
तोऽस्मिगतसंदेहः करिष्येवचनंतव॥ ७३॥ ॥सम०॥ स्मृतिआ
लीमोहगेला प्रसादें अच्युतातुझ्या॥ असेमीगतसंदेहतुझें वचनमा
निन॥७३॥ ॥आर्या॥ ॥गेलामोहस्मृतीही आलीदेवातवप्रसा
दानें॥ निःसंदेहआहेमीकरितोंहेंसमरतवप्रसादानें॥७३॥ ॥
॥दोहरा॥ ॥मोहनसतअबआईस्मरनहोंश्रीभगवान॥ प्र ॥३६॥
योदूरीसंदेहअबतत्वग्यानप्रधान॥७३॥ ॥ओवी॥ गेलामोह

गी० म्हणेपार्थ॥तुमचेंप्रसादें सावचित्त॥ संदेहफिरला निश्चित॥ साच अ०
करीनवचनतुझें॥७३॥ ॥अभंग॥ ॥ऐकेस्फुरप्रियकार्या॥ या
दवकुलकमलसूर्या॥१॥मोहगेलास्मृतीआली॥ चित्तवृत्तीआनंदली॥
॥२॥तुझ्याप्रसादें अच्युता॥ज्ञानमात्रेंचादेखता॥ ३॥जींजींजालों
येकवेळ॥गतसंदेहप्रांजळ॥४॥असेंनिश्चळआतांमी॥ तुझेंव
क्यमानिनस्वामी॥५॥ निवटिनकौरवाला॥ निश्चयरक्षिनतुझ
याला॥६॥७३॥ ॥श्लोक॥ संजयउवाच॥ ॥इत्यहंवासुदेव
स्यपार्थस्यचमहात्मनः॥ संवादमिममश्रौषमद्भुतंरोमहर्षणम्॥७४
॥सम०॥ ॥श्रीवासुदेवपार्थाचाहासंवादमहाद्भुत॥ रायाआइ
किलाअंगींकांटेअद्यापिमाझिया॥७४॥ ॥आर्या॥ संवादश्रेष्ठा
च्याश्रीकृष्णाचाअसाचपार्थाचा॥ अद्भुतरोमांचकरीआयकिला
म्यानिधीचअर्थाचा॥७४॥ ॥दोहरा॥ ॥हरीअर्जुनकीबातय
हस्रुनिजोमेयामाय॥ अचरजरूपअनूपअतिरोमहरखचित्तचाय॥

॥७४॥ ॥ओवी॥ ॥देवपार्थाचासंवाद॥ ऐकोनि अद्भुतपरमानंद॥
॥२७॥ रोमांचउभेस्वानंद॥तेंवाचेकायसांगों॥ ७४॥ ॥अभंग॥श्रीमद्भास
देवआणी॥धनुर्धरगांडिवपाणी॥१॥संवादलेंमहाद्भुत॥ऐसेकोणया
धरेत॥२॥ऐकिलेहोमहाभूपा॥दावीअद्यापिनुकंपा॥३॥रोमह
र्षणेंफुगतां॥तुकाघालीदंडवता॥४॥७४॥ ॥श्लोक॥व्यासप्रसा
दाच्छुतवानेतद्गुह्यमहंपरम्॥योगंयोगेश्वरात्कृष्णात्साक्षात्कथयतः
स्वयम्॥७५॥ ॥सम०॥ ॥हाम्यांआइकिलागुह्ययोगव्यासरू
पेस्तव॥योगेश्वराच्याकृष्णाच्यासाक्षात्श्रीमुखपंकजें॥७५॥ ॥
॥आर्या॥ ॥श्रीकृष्णेंयोगेशेंकथिलासाक्षात्स्वयेंचितोविजय॥
जोपरमगुह्ययोगव्यासरूपेंबोलिलोंमिहाविजय॥७५॥॥दोहरा॥
परमजऱ्योतत्वजूहेंसुन्योव्यासप्रसाद॥जोगसरश्रीकिसनेजूनि
जरुखकियोबिबाद॥७५॥ ॥ओवी॥ ॥वेदव्यासाचेंप्रसादें॥ ॥३०
परमगुह्यअनुवादें॥योगेश्वरश्रीकृष्णेंआनंदें॥स्वमुखेंसांगीतलें॥

गी० ॥७५॥ ॥अभंग॥ ॥रायाव्यासरूपेस्तव॥यायोगाचाअनुभव॥
॥१॥ऐकियलेंगुह्यज्ञान॥समचीतसमाधान॥२॥योगेश्वरजोकृ
ष्णाजी॥तेणेंश्रीमुखपंकजी॥३॥साक्षात्प्रीतिकारोत्तरें॥तुकारिझवि
लाआदरें॥४॥७५॥ ॥श्लोक॥ ॥राजन्संस्मृत्यसंस्मृत्यसंवाद
मिमद्भुतम्॥केशवार्जुनयोःपुण्यंहृष्यामिचमुहुर्मुहुः॥७६॥ ॥
॥सम०॥ ॥केशवाअर्जुनाचाहापुण्यसंवादअद्भुत॥पुनःपुन्हांआ
ठऊनीहर्षतोंमीपुनःपुनः॥७६॥ ॥आर्या॥ ॥आठउनीयारा
जाउठतेकांटेपुनःपुन्हादेहा॥श्रीकेशवार्जुनाचाअद्भुतसंवादपुण्य
जोदेहा॥७६॥ ॥दोहरा॥ ॥बारबारस्मरतहोंयहसंवादहिर
ज॥हरखहोतमोकोंमहाअतिपवित्रकेसाज॥७६॥ ॥ओवी॥
रायातोपुनःपुन्हाआठवत्त॥जोसंवादअतिअद्भुत॥केशवार्जुना
चापुण्यपवित्र॥तेणेंपुनःपुन्हाआनंदहोतसे॥७६॥अभंग॥
केशवार्जुनउभयांचा॥हाहोसंवादसुखाचा॥१॥पुण्यदातामहा

द्भुत॥तुंतेंवद्लोंसाघंत॥२॥पुनःपुन्हाआठउनी॥हर्षतोंमीआ
।।३८।। त्ममनी॥३॥देवासारिखेत्यापुसे॥तुकाविनवीऐकाकेसें॥४॥७६॥
॥श्लोक॥ ॥तच्चसंस्मृत्यसंस्मृत्यरूपमत्यद्भुतंहरेः॥विस्मयो
मेमहान्राजन्हृष्यामिचपुनःपुनः॥७७॥ ॥सम०॥स्मरो
निअत्यद्भुततेंविश्वरूपपुनःपुनः॥रायाआश्चर्यमानूनीहर्षतों
मीपुनःपुन्हा॥७७॥ ॥आर्या॥ ॥आठउनीश्रीहरिचें अत्यद्भु
तरूपत्तेंप्रमोदेहीं॥नवलबहुतमजरायाउठतीकांदेपुनःपुन्हादेहीं
॥७७॥ ॥दोहरा॥ ॥अद्भुतरूपश्रीकिसनकोंफिरफिरहो
ताहे॥हररवहोतमोकोंबहुतविस्मयकोंनिरचाह॥७७॥ओवी॥
तेंआठवेहरिचेंरूप॥विस्मयहोयअमुप॥सुखहोयअकस्मात॥
पुनःपुन्हाकायसांगे॥७७॥ ॥अभंग॥ ॥तेंहीस्मरोनीअद्भु
त॥जालीयेकादशींमात॥१॥पार्थाविश्वरूपदावी॥पुनःपुन्हामी ।।३८।।
आठवी॥२॥नृपामानुनीआश्चर्य॥वारंवारस्फुरेआर्य॥३॥सांग

गी० तुजलाहेंसुख॥आलेंकिंवामासदुःख॥४॥ययासंजयाच्याबोला॥ अ०
अंधूमनांततापला॥५॥मूर्खपोरगेंव्यासाचें॥भलतेंबडबडेजेंरुचे॥६॥ ।।१८।।
यासीबरेंदटाउनी॥आपलेंघ्यावेंविचारूनी॥७॥मगबोलिलात्याभा
वें॥जैसेंब्रह्म्यादशग्रीवें॥८॥शास्त्राध्ययनीरामास॥वारवाणिलांधडके
चास॥९॥तैसेंह्मणेप्रज्ञाचक्षू॥राहूदेहाकृष्णपक्ष॥१०॥खाऊंघालि
तीपांडव॥त्याचावत्सासीगोरेच॥११॥पुरेपुरेहेच्यावटी॥ज्यागापा
णिकक्षपूटी॥१२॥येकपुसतोंतेंसांग॥प्रस्तुतयुधाचाप्रसंग॥१३
येथेंमांडिलेंसमर॥यशश्रीचाकोणवर॥१४॥मजभासेमाझेंसुत॥
करितीपांडवाचाघात॥१५॥यावरितुझेंगाज्योतिष॥सांगऐकुंदे
विशेष॥१६॥आमुच्यामहामहाधूरा॥तिकडेअवघाचाराचुरा॥१७
धर्मेंमेळविलेंपीसें॥जेंविप्रेतापैंकोळसे॥१८॥ययाधृतराष्ट्रबोलां
चित्तींसंजयोपातला॥१९॥तुकाह्मणेत्याचरीती॥शिक्षिऐकावेंपं
डिती॥२०॥७७॥ ॥श्लोक॥ ॥यत्रयोगेश्वरःकृष्णोयत्रपा

थें धनुर्धरः ॥ तत्र श्रीर्विजयो भूतिर्ध्रुवा नीतिर्मतिर्मम ॥ ७८ ॥ सम० ॥ ॥
॥३९॥ जेथें श्रीकृष्ण योगेश जेथें पार्थ धनुर्धर ॥ माझ्या मतें तेथ जय भाग्य श्री नी
ति शाश्वती ॥ ७८ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ योगेश कृष्ण जिकडे जिकडे पार्थहि
धनुर्धर उचित ॥ तिकडे ऐश्वर्य विजय ध्रुव नीतीहि मन्मती खचित ॥ ७८ ॥
॥ दोहरा ॥ ॥ जोगेश्वर श्रीकृष्ण जू अर्जुन है या ठोर ॥ तहां बिजय ओर
जीत है अछय संपदा ओर ॥ ७८ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ जेथें श्रीकृष्ण यो
गेश्वर ॥ दुसरा पार्थ धनुर्धर ॥ श्री आणि विजय परिवार ॥ दोन्ही अच
ळ तेथ राया ॥ ७८ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ बरें ऐकियलें राया ॥ जेसें स्वी
या बोलसी ॥ १ ॥ आह्मी कोपावें तें काया ॥ न मनाया गुरूच्या ॥ २ ॥ त
व प्रसादें हा लाभ ॥ पद्मनाभ जोडला ॥ ३ ॥ तुझ्या अवगुणाकार ॥ नसे
धीर कारण ॥ ४ ॥ अवगुण जाय ज्याचा ॥ तो दैवाचा मोहरा ॥ ५ ॥ देह
स्वभाव कठिण ॥ गेल्या प्राण जाईना ॥ ६ ॥ उपदेशें खवळे कसा ॥ जै ॥३९॥
सा ससा वागुरी ॥ ७ ॥ दीप दीपवाळीगाची ॥ शुकराचची विष्ठेची ॥ ८

अनुकृया परीसली ॥ उठे रूसली ज्यारीण ॥ ९ ॥ ज्वाळा नृसिंहमंत्रांत ॥ अ०
गी० तोचि क्षोभ इतरां ॥ ॥१८॥
नाचे भूत स्वछंदें ॥ १० ॥ असो ज्याचा त्यास लाभ ॥ तोचि क्षोभ इतरां ॥
॥ ११ ॥ येथें हरीनें वर्णिलें ॥ मागें जाले त्रिगुण ॥ १२ ॥ सत्व चोख मध्यम
रज ॥ तमा आज पतन ॥ १३ ॥ शुध्द सत्वगुण उत्तम ॥ तम अधम चोख
रा ॥ १४ ॥ आतां पंडव परिवार ॥ प्रिय शूर सत्वतें ॥ १५ ॥ भीष्म द्रोणा
परीसाह्य ॥ रज होय सबळ तो ॥ १६ ॥ तमोगुणी ते कौरव ॥ मेले जीव जा
णार ॥ १७ ॥ तमाधम तूं दीससी ॥ कीं निंदिसी गीतेला ॥ १८ ॥ शुध्द सत्वें
तेगा जाण ॥ जे कृजाण गीतेचें ॥ १९ ॥ आतां जेथें तो श्रीकृष्ण ॥ योगजि
ष्णु योगीया ॥ २० ॥ तैसा तेथें पार्थवीर ॥ धनुर्धर प्रतापी ॥ २१ ॥ माझ्या
मतें तेथें जय ॥ भाग्यालय श्री नीती ॥ २२ ॥ शाश्वत मती होरा ॥ ज्ञानवरा
दीसतो ॥ २३ ॥ सेच टिचें हें उत्तर ॥ हृदोत्तर देग्रंथीं ॥ २४ ॥ अंधपाचक
शीतळ ॥ कीर्णमाळ होईल ॥ २५ ॥ मेरू चळेल आसनीं ॥ हनुम्या मनीं
रत्नीरीघे ॥ २६ ॥ नघडावें तें घडेल ॥ परी बोल ना मिथ्या ॥ २७ ॥ ऐसा निष्ठु

राचाबोल॥लागेरबोलशाब्दातें॥२८॥असोइकडेअर्जुन॥सावधान
॥४०॥ रथेसी॥२९॥कपीमनींहर्षान्वित॥तोफोडितकिंकळी॥३०॥जन्मेज
यासींपावन॥वैशंपायनबोलीला॥३१॥अठराअध्येऐसीगीता॥स
मासतापावली॥३२॥मोक्षसंन्यासतोयेथें॥जगन्नाथेंवर्णीला॥३३
जालेअठराअध्याय॥ज्ञानोपायचोखट॥३४॥श्रीगुरुपांडुरंगदा
स॥पुरवीआसतुकया॥३५॥७८॥ ॥इतिश्रीमद्भगवद्गीतासू
पनीषत्सुब्रह्मविद्यायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादेमोक्षसंन्यासयो
गोनामाष्टादशोऽध्यायः॥१८॥ ॥वामन॥ ॥इतिटीकासम
श्लोकीअध्यायीअठराविया॥श्रीपार्थसारथीकर्ताजो वामन मनो
रथी॥१॥इतिश्रीभगवद्गीताश्रीकृष्णें पांडुनंदना॥स्वसखाभक्त
म्हणुनी कृपेनेंउपदेशिली॥२॥संजयें धृतराष्ट्रातेंयथाश्रुत निरोपि
ली॥ हेंचवैशंपायनेंही बोलिली जनमेजया॥३॥सूतेंहीनैमिषार ॥४०
ण्यींपाविजे शौनकादिक॥त्यापासींवर्णिलीहेची वेदगुह्यार्थरूपिणी

॥४॥विश्वरूपेंकौरवांतेंस्वयें मारुनिदाउनी॥ मारवीअर्जुना ह तींय ऊ०
गी० ॥४॥विश्वरूपेंकौरवांतेंस्वयेंमारुनिदाउनी॥ मारवीअर्जुना ह तींय ॥१८॥
शश्रीराज्यदेतया॥५॥तोचिस्वयेंसमश्लोकीकरुनी करिवामन॥कृ
तार्थबोधेंकर्तृत्वेंकरुनीयशदेतया॥६॥हेंचश्रीभगवद्गीनासाक्षात्
श्रीभगवत्तनू॥त्यावरीमुक्तिदानाचेंवरयेंविषयींइला॥७॥जिस्मारकृ
जालियाहोतीआत्मज्ञानासपावती॥गीतार्थवर्णनेंअंतींश्रवणेमुक्त
होइजे॥८॥ ॥इतिवामनकृतश्लोकाः॥१८॥ ॥दोहरा॥ ॥
॥येहगीताअद्भुतश्रीमुखकियोबिवाद॥बारबारनिरधारकन्योपरा
भगतिकोंसाद॥१॥भगतवत्सलश्रीकृष्णजूयेह किन्होनिरधार॥कृ
रेभगतीइच्छासबेयेहबेदकोसार॥२॥भगवद्गीताजोकीयोपदेसकृ
नेमनलाय॥पावेभगतीआखंडसोंश्रीहरिसदासहाय॥३॥गीता
प्रतिदिनिउच्चारेसदास्वस्थजगमाहि॥मनसावाचाकरमणातिउसम
कोऊनाहि॥४॥जोकोऊचाहेभगवंतकोंकृष्णकमलाद्विगपास॥सक
लभ्रमछांडिकेंकरोगीताअभ्यास॥५॥भासासोमुगतनकोभलीक

दिंअजरभवपास ॥ यहगीताभारचाकरीजगहिनतुळसीदास ॥ ६ ॥
॥४१॥ ॥ इतितुलसीदासकृतदोहरेसमास ॥ १८ ॥ ॥ओवी॥ ॥
जन्हींभजतीगोविंदा ॥ तन्हींजन्मानयेकदां ॥ समूळचुकेभवबाधा ॥
तोविमुक्तीपावला ॥ १ ॥ परंतुगीतापढतां ॥ पुण्याचीराशीजोडतां ॥ अ
र्थींप्रीतिउपजतां ॥ मगमुक्तस्वयेंवितो ॥ २ ॥ याजन्मींचहरीत्याळा ॥ गुरुरू
पेंदेवभटला ॥ अथवापुढीलजन्माला ॥ त्यातेंमुक्तीनसंशय ॥ ३ ॥ अष्टाद
शाध्यायींवर्णिले ॥ योगभ्रष्टजराबळें ॥ पावोनिपुण्यतेंजाले ॥ तोमुक्तन
संशय ॥ ४ ॥ आत्माकळेगुरुमुखें ॥ अभ्यासयोगाचेंरूखें ॥ तोपावेनि
कें ॥ मुक्तसुख ॥ ५ ॥ सर्वात्मभावेंशरण ॥ मजहोयतूंलीन ॥ ज्ञानेकरू
नियेंशरण ॥ भवबंधापासोनिमुक्तकरी ॥ ६ ॥ लीलाविश्वंभरवदनें ॥
अज्ञानासिजालेंज्ञान ॥ मुक्तमुक्तेश्वरप्राण ॥ जालाजाणसहजेंची ॥ ७
॥ इतिमुक्तेश्वरकृतओवीसमास ॥ १८ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ जन्माचें ॥४१॥
सार्थकअसेज्याकारणें ॥ आराधणेंतेणेंगीतादेवी ॥ १ ॥ अज्ञानजा

उनीज्ञानीरतहोणें ॥ आराधणेंतेणेंगीतादेवी ॥ २ ॥ शुध्दप्रेमयावें
वाणीशुध्दकरणें ॥ आराधणेंतेणेंगीतादेवी ॥ ३ ॥ लक्ष्मीकांताचीकृ
पाज्यासघेणें ॥ आराधणेंतेणेंगीतादेवी ॥ ४ ॥ आरंभीलेंव्रतसेवराज्या
नेणें ॥ आराधणेंतेणेंगीतादेवी ॥ ५ ॥ साधनसिध्दीचेंसौख्यजयाघेणें
आराधणेंतेणेंगीतादेवी ॥ ६ ॥ जन्ममृत्युरोगपरिहारकरणें ॥ आरा०
॥ ७ ॥ कलियुगप्रसंगेंघडतींदुराचरणें ॥ आरा० ॥ ८ ॥ दृष्टादृष्टपापेंहे
ळासंहारणें ॥ आरा० ॥ ९ ॥ ऐसागीतादशकुबराजीवींधरणें ॥ आरा०
॥ १० ॥ श्रीगुरुदासातेंप्रेमतुकादेणें ॥ आराधणेंतेणेंगीतादेवी ॥ ११ ॥
॥ इतिगीतार्थबोधिन्यांश्रीमद्भगवद्गीताटीकायांअष्टादशोऽध्यायः ॥ १८

ज्ञानचंद्रोदय यानावाचें पुस्तक सर्वांच्या अनुमतें प्रतिमहिन्यास छापिलें जातें त्याप्रसंगेंकरून सर्वोपयोगी व वेदांतामध्यें सारभूत असें, गीतार्थबोधिनी पुस्तक आहे, तें असेंकीं त्यांत प्रथम मूळ गीतेचा श्लोक, त्यापुढें वामन कृत समश्लोकी, व आर्या, व तुळसीदास कृत दोहरे, व मुक्तेश्वर कृत ओव्या, आणि तुकाराम कृत अभंग या प्रमाणें असा हा ग्रंथ सर्व मंडळीनीं कृपाकरून आश्रय दिल्या मुळें सिद्धीस गेला. हा मोठा सर्वजनास हितावह झाला. त्यास ज्या मंडळीनीं आश्रय दिल्हा त्यांची अनुक्रमानें नावनिशी येणे प्रमाणें॥ ॥

	अ	१	अनंदराव गणपत पाळेकर मु· मुं·		क
१	अपासाहेब मुनसफ ठाणें पनवेल	१	अनंताजगन्नाथजोशी मु· मुंबई	१	कृष्णशास्त्री साठेपुणेकर मु· मुंबई
२	अमृतराव बळवंत मुकाम मुंबई·	१	अनंदराव विसाजी मु· मुंबई·	१	काशीनाथ शास्त्री मु· ठाणें·
१	आत्माराम रावजी मु· ठाणें ·	१	आत्माराम अंतोबा शनाय मु· मुं	१	काशीनाथ रामजी मु· ठाणें·
१	अमृतराव काशिनाथ मु· पनवेल	१	आत्माराम चंद्रजी मु· मुंबई	१	काशीनाथ दामोदरजी मु· मुं·
१	आत्माराम बाळाजी · मु· मुंबई·	१	अंबाराम अनंदराव मु· मुंबई	१	करुणानंद सदाशिवजी मु· मुं·
१	आत्माराम बाळकृष्णजी मु· मुं·	१	अनंतराम कामत मु· मुंबई·	१	केशव काशिनाथजी मु· मुंबई·
१	अनंता मोरोजी मु· मुंबई·	१	अपाजी रामजी साळी मु· मुंबई·	१	कृष्णराव रामचंद्रजी मु· मुंबई
१	आत्माराम केशव भंडारी मु· मुंबई·	१	उद्धवनाथ सदाशिवजी॥ मु· मुं·	१	काशीनाथ रामचंद्रजी मु· मुंबई

१	कान्होबा वासुदेवजी मु· मुंबई·	१	गोपीनाथ पुतळाजी·	१	गणपतराव वासुदेवजी·
१	केशव हरी शंकरजी मु· मुंबई·	१	गोपीनाथ वासुदेवजी·		घ
१	कृष्णराव मोरोबा मु· मुं·	१	गोरोबा नारायण शनाय·	१	घनःशाम विठोबा मु· मुंबई
१	कृष्णराव पुरुषोत्तम मु· मुं·	१	गंगाधर रामचंद्रजी·		च
१	केरोबा सदाशिव दळवी मु· मुं·	१	गोविंद बाबुजी·	१	चिंतो कृष्ण फिके मु· पुणें
१	केशरीनाथ मोरोजी मु· मुं·	१	गणपतराव भवानजी·	१	चिमाम थाजी·
१	कृष्णा बापुजोशी मु· मुं·	१	गोपाळ शामजी शनाय·		ज
१	कृष्णराव सुंदरशेट मु· मुं·	१	गंगाराम शरवघर मु· ठाणें·	१	जनार्दन आपाशास्त्री मु· ठाणें
१	कृष्णनाथ नारायणजी मु· मुं·	१	गोपाळराव गणेश जनवाडकर·	१	जगंनाथ शंकरशेठ मु· मुंबई
१	काशीनाथ दामोदरजी मु· मुं·	१	गणपतराव सदाशिवजी·	१	जगंनाथ गोपाळपे·
१	काशीनाथ रामजी मु· ठाणें	१	गोपीनाथ बाळकृष्णजी·	१	जनार्दन आबाजी·
	ख	१	गोपीनाथ रामचंद्रजी·	१	जगंनाथ रामचंद्रजी·
१	खंडापा सुळवे हुंडेकरी मु· पनवेल	१	गणोबा हरिश्चंद्रजी	१	जगंनाथ अनंतराव ·
	ग	१	गोविंदराव रघुनाथजी	१	जगंनाथ गोविंदजी·
१	गंगाधरशास्त्री फडके मु· मु·	१	गणोबा नारायण राणे देसाई·	१	जगंनाथ कान्होबा·
१	गोविंदपंत दातार मु· ठाणें·	१	गंगाधर बापुजी·	१	जगंनाथ मोरोजी·
१	गणेशपंत परांजपे मु· ठाणें·	१	गोपाळ पांडुरंगजी·	१	जनार्दन शामजी·
१	गणेश नरहरी दाक्तर मु· मुं·	१	गंगाधरजी रामशेट		त
१	गणेश रामचंद्र करंदीकर	१	गोपीनाथ दादाजी·	१	त्रिंबक शास्त्री दातार पनवेलकर
१	गुजाबा नानाजोशी मु· मुं·	१	गोपाळ रामजी भाउ·	१	तात्या शेंडे·
१	गंगाधर अंणा वैद्य मु· मुं·	१	गोपाळराव गणेश·	१	त्रिंबक हरकाजी·
१	गंगाधर सुंदरजी	१	गणपतराव वासुदेवजी·	१	त्रिंबक रामशेठ·
१	गोविंद विठोबा	१	गोपीनाथ लक्ष्मणजी·		द
१	गोपाळराव भास्कर शेट·	१	गणेश रामचंद्र	१	दाजीबा गंगाधर जोशी·
१	गोपाळ केरोजी	१	गंगाधर लक्ष्मणजी·	१	दाजी रंगनाथ मु· ठाणें·

॥४३॥

१	दादोबा पांडुरंगजी मु. कररन	१	नारायण स्कंदरजी	१	पांडुरंग भिकाजी
१	दामोदर माधवजी मु. ठाणें	१	नारायण बाबाजी	१	पांडुरंग गणोबा
१	द्वारकानाथ जगनाथजी	१	नानादामाजी पाटेल	१	पूर्णानंद सदाशिवजी
१	दामोदर देवजी	१	नारायण हरिश्चंद्रजी	१	पांडुरंग बापुजी
१	द्वारकानाथ विठोजी	१	नारायण दळवी		**ब**
१	दौलतराव गोपीनाथजी	१	नारायण वासुदेवजी	१	बाळगंगाधर शास्त्री
१	द्वारकानाथ विश्वनाथजी	१	नारायण गोविंदजी	१	बापु गंगाधर जोशी चिपळोनकर
१	दिनानाथ सखारामजी	१	नारायण रणछोडजी	१	बापु जगन्नाथ जोशी मु. ठाणें
१	दादोबा लक्ष्मणजी	१	नारायण कृष्ण नाईक	१	बाळकृष्ण रामचंद्रजी
१	दिनानाथ दामोदरजी	१	नारायण शिवशंकर	१	बाबाजी गोविंदजी
१	दामोदर दादाजी	१	नारायण अंबुले साबी	१	बापु बाळाजी
१	दत्तोबा बाळाजी घोवळेकर	१	नानास्कंदर मु. ठाणें	१	बाळकृष्ण हरिशंकरजी
	ध	१	नारायण निळाजी मु. ठाणें	१	बाळकृष्ण गणोबा
१	धाकजी दादाजी मु. मुंबई		**प**	१	बाळकृष्ण दामोदरजी
१	धोंडजी लक्ष्मणजी	१०	परशराम सखपर मु. धारवाड	१	बाबुलजी रामजी
	न	१	पुरुषोत्तम नारायणजी	१	बापु पुतळाजी
१	नारायण शास्त्री मु. मुंबई	१	पांडुरंगजी पद्मन् तेज	१	बाजीराव विश्वनाथजी
१	नरसिंगराव आपा	१	पुरुषोत्तम गणेशजी	१	बापु कामत
१	नाना महादेव मुळेकर	१	पुरुषोत्तम रणछोडजी	१	बापसोबा रामचंद्र शनाय
१	नारायण भटजी	१	पुतोबा दादोबा	१	बाबाजी सदाशिवजी
१	निळाजी लक्ष्मणजी	१	पुरुषोत्तम रामचंद्रजी	१	बाळकृष्ण गणोबा
१	नारायण गणोबा	१	पिलाजी गोविंदजी	१	बाबासोनाजी
१	नानाभाई वासुदेवजी	१	पांडुरंग दिनानाथजी	१	बापु रघुनाथजी
१	नारायण गोविंदजी विसाजीचा	१	पांडुरंग भाऊ	१	बळिभद्र बाळाजी
१	नानानारायणजी	१	पिलाजी मोरोजी	१	बापु नारायणजी ॥४३॥

गी० अ० ॥३८॥

१	बाळाजी त्रिंबकजी	१	भवानजी विठोजी	१	मुकुंदराव हरिश्चंद्रजी
१	बाळजी स्कंदरजी	१	भास्कर केशवजी	१	मोरोबा नारायणजी
१	बाळकृष्ण मुकुंदजी	१	भिकु पारोबा शनाय	१	महादेवराव हरजी शेठ
१	बाळाराम अनंत	१	भास्कर भिकु नायक	१	मोरोबा जगन्नाथजी
१	बाबाजी रघुनाथ	१	भाउ बाबाजी	१	मोरोबा कान्होबा
१	बाळकृष्ण अंतोबा	१	भाऊ रावजी	१	मदन वासुदेवजी
१	बाळकृष्ण पांडुरंग	१	भाऊ केरोबा	१	महादोबा रघुनाथजी
१	बापसोजी जगन्नाथजी	१	भगवंत सदाशिवजी	१	मोरोबा सदाशिवजी
१	बापु पांडुरंगजी भांडारी	१	भगवंतराव येकाजी	१	मथाजी गोपाळजी वक्के
१	बाळकृष्ण वनमाळी	१	भाईकेशव शेठ मु. ठाणें	१	माधव कृष्णाजी मेस्त्री
२	बाबाजी राघो शेठ	१	भिकोबा उंबरगावकर मु. ठाणें	१	मोरोबा दामोदरजी
१	बाळाजी राघोबा	१	भाऊ बाळाजी मु. ठाणें	१	मोरोबा हरिश्चंद्रजी
१	बापु स्कंदरजी मु. ठाणें	१	भिकाजी सोनजी चव्हाण	१	महादोबा हरिश्चंद्रजी
१	बादाजी विठल शेठ		**म**		**य**
१	बहिरु राणु गवळी	१	मोरभटस्त्री मु. मुंबई	१	येशवंतराव विठोजी
	भ	१	भैराळ गणेश शास्त्री	१	यंकोबा बाळाजी शेठ
२	भिकाजी रघुनाथ मराठे मु. पुणे	१	मोरोबा बाबाजी मु. ठाणें	१	येसोबा दामोदरजी
१	भगवंतराव काशीमा मळेदार मु. पनवेल	१	मोरोबा बापुखरे		**र**
१	भास्कर विनायक साने मु. ठाणें	१	मोरोबा वासुदेवजी	१	रामचंद्र चिंतामण पटवर्धन
१	भवानीशंकर बापुजोशी	१	महादेवराव जगन्नाथ शेठ	१	रामचंद्र विठलजोशी
१	भाऊ फकलाल सिंगजमादार	१	मोरोबा कान्होबा	१	रघुनाथ नानाजोशी
१	भास्कर कृष्णाजी	१	मुकुंदा सदाशिवजी	१	रघु भाई वकील
१	भाऊदाजी शनाय	१	माणीक काशीबा शेठ	१	रघुनाथ शास्त्री
१	भगवंतराव परशराम	१	मोरोबा रखमाजी	१	रावजी पेंडसे मु. ठाणें
१	भाईजगंनाथजी	१	मुकुंद पद्मनजी	१	रघुनाथ मुकुंद माडिवाले

॥४४॥

१	रामचंद्रजगन्नाथजी ·	१	राघोबा जनार्दन	१	वसंतराव राघोबा ·
१	राघोबाजीबाजी ·	१	रामचंद्रजी भनजी जव्हेरी	१	विश्वनाथ गोविंदजी ·
१	राघोबा मोरोजी ·	१	रामचंद्र नारायण परब	१	वासुदेव कान्होबा
१	रामचंद्र मोरोजी ·	१	रामजी नागोजी मु· ठाणें	१	वासुदेव बाळकृष्णाजी
१	रामचंद्र राघोबा ·	१	राघोबा सखयर मु· ठाणें	१	विठोबा पेसोबा ·
१	रघुनाथ कृष्णाजी ·	१	रखमाजी देवजी मुळे ·	१	विनायक गोविंदजी ·
१	रघुनाथ हरिश्चंद्रजी ·	१	रखु वामन कामत ·	१	विठोबा दामोदर गोपी ·
१	रघुनाथ काशीनाथजी ·	१	रणछोड कृष्णा पै	१	विश्वनाथ बाळकृष्णजी ·
१	रामचंद्र गोविंदजी ·		**ल**	१	विठोबा गोविंदजी ·
१	राघोबा अनंत सोमण ·	१	लक्ष्मण गंगाधर जोशी मु· ठाणें ·	१	वासुदेव रामचंद्रजी ·
१	राघोबा कान्होबा	१	लक्ष्मण बगाजी ·	१	विनोबा हरिश्चंद्रजी ·
२	रघुनाथ आबाजी ·	१	लक्ष्मण हरिश्चंद्रजी ·	१	विष्णु नानो कामत ·
१	रामचंद्र नारायणजी ·	१	लक्ष्मण सदाशिवजी ·	१	विठोबा मावजी तांबे ·
१	रामचंद्र भवानी शंकर	१	लक्ष्मण बापशा शनाय ·	१	वासुदेव सदाशिवजी ·
१	रणछोड दामोदरजी ·	१	लक्ष्मण फर शनाय ·	१	वासुदेव नारायणजी ·
१	रामचंद्र मोरोजी ·	१	लक्ष्मण विठोजी ·	१	विश्राम भाई ·
१	राव मोरोजी ·		**व**	१	व्यंकाजी रघुनाथजी ·
१	रामचंद्र केरोबा ·	१	विनायक गंगाधर शास्त्री वडोदकर	१	विठोबा राघोबा ·
१	रघुनाथ लक्ष्मणजी ·	२	विरेश्वर सदाशिव छत्रे	१	विठोबा पांडुरंगजी ·
१	रामचंद्र पांडुशेट ·	१	विठ्ठल रामचंद्र शुक्ले मु· ठाणें	१	विनोबा पांडुरंग ·
१	रामचंद्र गोपाळ शनाय	१	विनायक पंत उपाध्ये मु· ठाणें	१	विनायक मंगेश शनाय ·
१	रामचंद्र गोविंदजी	१	विठोबा लक्ष्मण गडबोले ·	१	विनोबा बापु शनाय ·
१	राघोबा यादवजी ·	२	विनायक विठ्ठल दात्ये ·	१	विठ्ठल आनंदराव सोनाळेकर मु· ठाणे
१	रामचंद्र नारायणजी ·	१	वासुदेव रामचंद्र भट ·	१	विनायक गोविंद मु· ठाणे ·
१	रघुनाथ लक्ष्मण ·	१	विठोबा दामोदरजी ·	१	विश्वनाथ भिकाजी पासलकर मेस्त्री
		१	विश्वनाथ हरिश्चंद्रजी ·		

॥४४॥

ग्री० ७४०

॥४५॥ ॥१८॥

	श	१	सर्वोत्तम सखारामजी ·	१	हरी पंत निमये
१	शिवजी सुंदरजी · मु · मुंबई	१	सदानंद मोरोजी ·	१	हरिश्चंद्र हरी शंकरजी
१	शाबाराम शनाय ·	१	सदाशिव आत्मारामजी ·	१	हरिश्चंद्रजी बबा ·
१	शामराव मोरोजी ·	१	सदाशिव गोपाळ ·	१	हरी त्रिंबक गोरोजी ·
१	श्रीकृष्ण जगन्नाथजी ·	१	सदाशिव विश्वनाथजी ·	१	हरिश्चंद्र रामचंद्रजी ·
१	शिवबा केरोबा ·	१	सोकर केरोबा ·	१	हरिश्चंद्र केरु नार्रक ·
	स	१	सखाराम गोपाळ शेट ·	१	हरिश्चंद्र जगन्नाथजी ·
२	सुरजराम शास्त्री	१	सदाशिव रघुनाथजी ·	१	हरी केशवजी
१	सदाशिव भाऊ वैद्य माहूलीकर ·	१	सहादजी हरजी गुरचे	१	हरिश्चंद्र नारायणजी
१	सखाराम अनंत जोशी	१	सदाशिव भाऊ	१	हरिश्चंद्र रघुनाथजी ·
१	सखाराम पंत घाणेकर मु· ठाणें	१	सुंदर मोरोजी	१	हरिश्चंद्र गंगाधर मु· ठाणें
१	सखाराम बापु सरवयर	१	सदाशिव रामचंद्रजी ·	१	हरजी भानजी ·
१	सखाराम अबनाजी दाणी ·	१	सदानंद जनार्दनजी ·		**सु· अहमदनगर प्रांत**
१	सखाराम सदाशिव वसईकर मु· ठाणें	१	सखाराम कासार मु· ठाणें ·	१	राघोबा सदाशिव नेरिवजडूज
१	सदाशिव पांडुरंग तलाटदार मु· पनवेल	१	सखाराम नारायण	१	भाई सदाशिव
१	सुंदर जिवबा ·	१	सखाराम बापुजी भगत ·	१	मोरोबा सखाराम इंजनेर
१	सुंदर विठोजी ·		**ह**	१	पुरुषोत्तम बाबाजी ·
१	सखाराम शंकर	१	हरीभाऊ व्यंकटेश मु· मुंबई	१	नारायण वासुदेव अभ्यंकर

हा ग्रंथ वर लिहिल्या मंडळीच्या साहाय्याने मुंबईत सदाशिव शास्त्री तारकर आणि पांडु
रंग जोशी पावसकर यांणी यथामती शुद्ध करून सखाराम अमनाजी दाणी यांचे हस्ते
लिहवून गणपत कृष्णाजी यांचे शिळा छापखान्यांत छापिला शक १७६४ शुभकृत ना
म संवत्सर अश्विन शुध १ बुधवार संवत १८९८ ॥५॥ ॥५॥ ॥५॥ ॥५॥ ॥५ ॥४५॥

संपूर्णम्